Naul On Nga Mimerr Uripiv

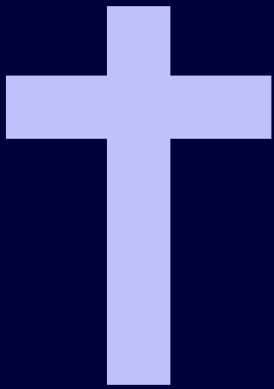

The New Testament in the Uripiv language of Vanuatu

Naul On Nga Mimerr Uripiv

The New Testament in the Uripiv language of Vanuatu

copyright © 1996 Wycliffe Bible Translators

Language: Uripiv (Uripiv-Wala-Rano-Atchin)

Dialect: Uripiv

Translation by: WBT

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023
96303ce7-aa0a-513c-862d-415957a542e1

Contents

Matiu 1
Mak 79
Luk 129
Jon 216
Majingen 274
Rom 349
1 Korin 385
2 Korin 422
Galesia 442
Epesas 455
Pilipae 467
Kolosi 476
1 Tesalonaeka . 485
2 Tesalonaeka . 493
1 TIMOTI 498
2 Timoti 509
Taetas 517
Pilimon 522
Ibrus 525
Jemes 554
1 Pita 564
2 Pita 575
1 Jon 582
2 Jon 591
3 Jon 593
Jut 595
Bori se Jon . . . 598

Nosp̃en nga M̃irres se Iesu Kristo nga MATIU Muli Batu nale nga mivsivseni lut nga parmeteni naul ngel puto suri

Naul nga Matiu muli ngel osp̃e suri nosp̃en nga m̃irres, nga Iesu evi jinibb nga Atua muloli rijrijen tevi jinibb sen nir tuwi pa vini, nga pivini p̃ila mauren tevi jinibb sen nir. Ko suri Iesu ngok, ololi rijrijen nga Atua muloli renge Naul On Tuwi arremali. Iesu eak renge vanu se m̃eri Isrel nir, ko elik ko emaur tevi nir ie. Ko nosp̃en ngok sete evi se nir kobbong, ko evi ma se jinibb jijle ne iel ngatan.

Womujnen re naul ngel, Matiu osp̃e suri daron nga Iesu m̃iak e, ko ejilwer suri etajer van re daron nga Jon mipaptaese Iesu, ko Demij mia-rrowrrowe ni. Ko vitunen, ejilwer suri daron nga Iesu m̃itipatune majingen sen re vanu ne Galili, nga muwrai tweni nosp̃en nga m̃irres sen tevi jinibb nir, ko okvisvisenir ko okloli jinibb arres re mesien ser. Ko vitunen, owrai tweni kele daron nga Iesu m̃ilinglingi Galili e ko mian Jerusalem e. Ko osp̃e suri nanu nga Iesu muloli vitue re majingen sen. Ko bongsin, osp̃e suri mijen se Iesu ko daron nga mimaur luwi kele e.

Matiu osp̃e kele nga Iesu evi jinibb nevsivsenien nga m̃irres p̃elak nga orongwose puwrai tweni nale nesesreien se Moses lat nga muto suri. Ko owrai suri kele batun vanu se Atua, nga Atua mivini mivi Numal se jinibb sen nir.

Iesu metka sen nir

1 Ngel evi naul ne metka se
Iesu Kristo metka se Devet,
ko metka se Epram.
2 Ko nise jinibb nir re
metka nen: Epram womu
jer. Ko Epram evesi Ae-
sak, ko Aesak evesi Jekop, ko
Jekop evesi Juta ko niaken
sen nir.
3 Ko Juta evesi Peres ko
Sera, nuru ko tasu se nuru
ko Tamar; ko Peres evesi
Esron, ko Esron evesi Ram.
4 Ko Ram evesi Aminatap,
ko Aminatap evesi Nason, ko
Nason evesi Salmon.
5 Ko Salmon evesi Boas
nga tasu sen Reap, ko Boas
evesi Opet nga tasu sen Rut,
ko Opet evesi Jese.
6 Ko Jese evesi Numal De-
vet, ko Numal Devet elesi
luwe kele nesevin se Uria, ko
evesi Solomon.
7 Ko Solomon evesi Re-
opoam, ko Reopoam evesi
Apia, ko Apia evesi Asa.
8 Ko Asa evesi Jeosapat,
ko Jeosapat evesi Joram, ko
Joram evesi Usia.

9 Ko Usia evesi Jotam, ko
Jotam evesi Eas, ko Eas evesi
Esekia.
10 Ko Esekia evesi Manasa,
ko Manasa evesi Amon, ko
Amon evesi Josia.
11 Ko Josia evesi Jekonia
ko niaken sen nir. Renge
daron nen ko aron tertere
nir arteka twenir van re
Bapilon e suri nuval.
12 Arteka twenir jile osuw,
ko Jekonia evesi Sealtiel, ko
Sealtiel evesi Serupapel.
13 Ko Serupapel evesi
Apiut, ko Apiut evesi Eli-
akim, ko Eliakim evesi Asor.
14 Ko Asor evesi Satok, ko
Satok evesi Akim, ko Akim
evesi Eliut.
15 Ko Eliut evesi Eliesar,
ko Eliesar evesi Matan, ko
Matan evesi Jekop.
16 Ko Jekop evesi Josep
diwen se Merri, nga mivi
tasu se Iesu nga marveruse
Mesaea.
17 Mitipatun re metka
renge Epram, musuwsuw
re Numal Devet, evi metka
esngavöl drromon ivij (14).
Ko m̃itipatun kele renge
Devet, musuwsuw re daron
nga marteka twenir van re
Bapilon, evi metka esngavöl
drromon ivij kele. Ko
m̃itipatun kele renge daron
nga marteka twenir van
Bapilon mijpari daron nga
Kristo m̃iak e, evi metka
esngavöl drromon ivij kele.

Iesu eak

18 Iesu Kristo errmali iel
ngatan erpel. Arlingi ore
Merri, Iesu tasu sen. Ko
setewor evan ji diwen sen
Josep, ko Merri etaole nga
m̃ilesi nga ni m̃itetaur. Suri
Nem̃in On ko esilvi ni.
19 Ko Josep, Merri diwen
sen, evi jinibb nga mumom-
sawos m̃irres, ko orrorrmi
p̃ilinglingi silveni nesen sen
bbong; omusus puwrai tevi
jinibb nir, tuloli Merri non
tiwis.
20 Ko daron nga murror-
rmi nanu ngel e nir, ko
anglo san se Atua eplari
jin renge bori san ko owrai
owra “Josep, nik kuvi metka
se Devet, sete kupmetutu
kuptekai ko wor Merri pivi
nesevin som. Suri bipi nga
musloi ngok, Nem̃in On ko
elai tevi.
21 Mian ko vinok Merri
pia-wosi natun norman san,
ko kupa-lingi nisen piwajie
Iesu. Suri ni pia-tekai tweni
jinibb sen nir renge nololien
ser.”
22 Nanu ngok eplari jile
osorsan tevi nale san se Atua
nga propet sen san owra
wowomue tuwi pa:
23 “Nesen m̃elakel osloi
bipi mian ko pia-wosi natun
norman san, ko para-lingi
nisen piwajie Emanuel.” Ko
nais nen arieni erpel: “Atua
eptevi kerr.”
24 Mian ko Josep emra re
meturen sen; ko ololi suri
erpe nga anglo se Numal
muwrai tevi ni, ko etkai ne-
sevin sen. 25 Ko sete evan
jin ejpari daron nga muwosi
natun norman m̃iak. Ko
daron nga m̃iak jile musuw,
ko elngi nisen ewajie Iesu.

2

Jinibb sopor nga norong-

wosien ser milep arini arwera parlesi Iesu

1 Iesu eak renge Betliem ne
Jutia, ko renge daron nen,
Erot evi batu numal. Ko
sete epriv, ko jinibb sopor
nga norongwosien ser milep
arivel re vanu m̃inij san nga
muto ngasu renge Is, ko arini
Jerusalem e.
2 Ko arsusi arwera "Nibeni
bipi wel nga m̃iak nga pivi
numal se m̃eri Isrel nir?
Namlesi moju sen eplari, ko
namini tweni nablotoe ni."
3 Daron nga numal Erot
murnge nanu ngel e ko eririr
elep, ko erpok kele re m̃eri
Jerusalem kele nir aririr elep
kele.
4 Ko Erot everus kortoni
jinibb nga marlelep ne sul-
sulen nir ko jinibb nevisvise-
nien ne nale nesesreien nir,
ko osusi tevir owra "Nibeni
lat nga Mesaea p̃iak ren?"
5 Ko nir arij weli ni, ar-
wera "Mesaea p̃iak renge
Betliem re Jutia. Suri nale
san se Atua nga propet san
muli wowomue tuwi ngel,
owra
6 'Ko nik, Betliem re Jutia,
setete kuwelili renge jinibb
nga marlelep nir renge Ju-
tia. Natum san nga pia-
pelari jim pivi numal nga
pia-metmete jinibb suk nir
m̃eri Isrel.' "
7 Mian ko vitunen vajin
numal Erot everus silveni
bbonge jinibb nen nir ne Is
vini ji ni, ko osusi tevir owra
"Moju nen eplari re daron
sev?"
8 Arwera suri jile tevi, ko
Erot ekrekrasir owrai tevir,
"Erres, kapan kappej bipi
wel nen p̃irres, ko poro
kaplesi ni, ko kaploli inu
borongwose; ko inu kele ban
bolotoe ni." Ko Erot okoni
twenir arivel van Betliem e.
9-10 Ko daron nga marivel
kele vajin, ko arlesi kele
moju nga; ko artaole, ko
arir temijpal. Ko moju nga
owowomu kele nir, ko nir
arvijuri. Arvijuri moju nga
mian ko oto jer mare mom-
sawose naim nga Iesu m̃iak
ren.
11 Ko daron nga maran
loloim e, arlesi bipi wel nen
nuru tasu sen Merri. Ko
arjipa van ngatan ko arlotoe
ni. Arlotoe jile ko arsaro van
renge nolo narr ser, ko arlai
merrenien ser tevi ni, arla
gol ko prangkinsens ko mir.
12 Mian ko vitunen vajin
arlesi bori san nga Atua
ewer orer sete parkali lweni
ji Erot e. Ko arkali lweni re
sel m̃inij e van renge vanu
ser e.

Josep ko Merri orwosi natu nuru arwolu van Ijip e

13 Ko daron nga lartul
nga norongwosien ser milep
marivel e vajin, ko anglo san
se Atua eplari ji Josep renge
bori san ko owrai tevi owra
"Kuptur imare kupwosi bipi
wolok ko tasu sen, kapwolu
van Ijip mun e. Ko kaplik iok
pijpari daron nga bea-wera
lweni nale tevim. Suri Erot
owra pirevji pini, ko otomori
pa pipej."
14 Daron nga anglomuwrai
jile tevi Josep nat nga
mupong nen, ko Josep otur
imare, owosi bipi wel nen,

ko nir tasu sen arwolu van
Ijip mun e.
15 Ko arlik iok ejpari nga
Erot mimij.

Ngok eplari osorsan tevi
nale se Atua nga propet sen
san muwrai wowomu pae
tuwi, “Inu beveruse natuk
piplari Ijip ko vini.”

Erot okoni jinibb nuval sen nir nga parevji pini bipi-warreng nir

16 Mian ko vitunen vajin
Erot orongwose jinibb ne Is
nen arkerkerasi, ko ololar
lengleng. Ko okoni jinibb
ne nuval sen parevji pini
bipi norman nir re Betliem
ko rrale p̃etp̃eti Betliem, nga
sia ser ejpari eru ko sia ser
mulwi vitan. Ngel osorsan
tevi daron nga jinibb ne Is
marwerai tevi.
17 Ngok eplari erpe nale se
Atua nga Jeremaea muwrai
wowomue tuwi:
18 “Arunge dingen san
renge ngaim ne Rama, arting
nga arting lengleng. Rejel
ko etengsi natun, ko omusus
parjinge, suri natun armij pa
osuw.”

Josep arivel lingi Ijip, ko arluwi van Nasret e

19 Mian ko Erot emij vajin,
ko anglo se Atua eplari kele
ji Josep renge bori san renge
Ijip ko owrai tevi, owra
20 “Kuptur imare, kupwosi
bipi wolok, ko kami tasu sen,
kapluwi van re vanu Isrel
kele e. Suri m̃er nga muwra
pirevji pini bipi wolok emij
pa osuw.”
21 Ko Josep otur imare ko
owosi bipi wel nen, ko ar-
luwi van re vanu Isrel e.
22 Mian ko Josep ornge
kele nga Arkelaos ela wani
milnge tata sen Erot, evi nu-
mal ne Jutia. Murnge ko
emtutu pian iok e. Mimtutu
pian iok e, ko elesi bori san
kele nga Atua ewer ore sete
pian, ko arwolu van re vanu
ne Galili e.
23 Ko arini arlik renge
ngaim san nga nisen Nasret.
Ngok eplari wor osorsan tevi
nale se Atua nga propet sen
san muwrai wowomu pae
suri Kristo, “Ni parveruse
m̃eri Nasret ko.”

3

Jon Baptaes ewerwer renge lolo merwer

1 Mian mian ko vitunen
Jon Baptaes evini ewerwer
re lolo merwer ne Jutia,
owra
2 “Nolo kami pulululwi,
suri otomori le pa batun
vanu ne melrin p̃irrmali.”
3 Suri Jon evi m̃er nga
Atua m̃ijilwer suri renge
nale ngel nga propet Aesea
muli tuwi pa, muwra “Jinibb
le san ekail renge lolo mer-
wer, owra ‘Kaploli lilane sel
se Numal puto metmet terai.
Kaploli mesekle sel sen nir
parmetet p̃irres.’
4 Jon sunsun sen erpe
propet Elaeja tuwi. Ori
nevlu kamel, ko netatuw sen
arloli nevlu buluk e. Ko re
devjen nga re nanen sen e,
elai nato nga mok-rowrow

re mösmös ko narrlu sukabak nga m̃ierri orivi nanen sen.A
5 Ko nir jijle ne Jerusalem
ko ne Jutia ko rrale nuwi
seser ne Jortan arivel ko
arini jin.
6 Arini jin, ko daron nga
marwera tweni nololien ser,
ko Jon epaptaes nir renge
nuwi seser ne Jortan.
7 Ko daron nga m̃ilesi
Parasi ko Satusi, nga marivi
jinibb nga marlelep re m̃eri
Isrel nir, ko Jon owrai tevir:
“Kamivi jinibb nga kamsij O!
Kamirpe metka ne num̃et.
Ko weta, kami kamrongwos
kapwolu asi ko renge lolaren
se Atua nga pia-vini?
8 Poro nolo kami pulul-
ulwi, rrek erres kapviseni
wenen nen.
9 Sete kapwerwerai tevi
kami: ‘Epram evi metka
se kerr, ko ngok rramivi
pa jinibb se Atua ko.’ Nu
nuwrai tevi kami: Atua
orongwos p̃ilai nevöt nawon
ngel nir ko p̃irienir parivi
metka se Epram.
10 Lelingen ngel artori
batu deli oto metmet nga
parta ototvi lap̃e nai nir;
ko nai jijle nga marsij, sete
wener marres mun, parta
twenir parwirr nir van
renge nabb nga m̃in.
11 Nu nupaptaes nuwi e
kami, kami nga nolo kami
mulululwi. Ko san nga pi-
vivitu suri inu, ni ean wor
mare renge inu. Inu sete
nurres rragrrag nuvter re
ðesai but sen nga m̃irae. Ni
pia-paptaese kami re Nem̃in
On ko nabb.
12 Ni otori nai juljule san
renge nevren nga pujlujle
wene wit e nir, ko dokolvir
parwirr lingi jelangir; ko
p̃iser kortoni jelangir p̃ilngir
renge ðep̃eim sen, ko pusli
dokolvir renge nabb nga sete
san orongwose pivsi pini.”

Jon epaptaese Iesu

13 Vitunen Iesu evel re
Galili vini re nuwi seser ne
Jortan, pian ji Jon p̃ipaptaese
ni.
14 Ko Jon owra p̃iwer ore
ni, owra “Erpese nik kuvini
jik nga inu ðepaptaese nik?
Erres ma poro nik kuppap-
taese inu.”
15 Ko Iesu erij weli, owra
tevi ni: “Puto pirpok ko wor,
nga rroporloli nanu jijle nga
Atua mimrreni parpelari.”
Ko ni epaptaese ni vajin.
16 Ko Iesu daron nga
m̃ipaptaes jile, evel lingi
nuwi evesane, ko elesi
melrin etp̃ir; ko elesi Nem̃in
se Atua ojubbul erpe wum̃er,
ko evini esilvi ni.
17 Ko drrelan san eplari
re melrin, owra “Morok
evi natuk nga memrreni,
nurnge erres elep suri ni.”

4

Demij orrowrrowe Iesu

1 Daron nga Jon m̃ipaptaes
jile Iesu musuw vajin,
Nem̃in On etkai Iesu van
re lolo merwer nga Demij
purrowrrowe ni.
2 Ko Iesu elngi tweni na-
nen, owra pulot van ji Atua.

A **3:4** narrlu sukabak nga m̃ierri: eg blong sugabag; honey.

Ko mulot mian mian mijpari
vajin nabong ngavöl ivij (40),
vitunen ko ornge numer eaji
lenglenge.
3 Ko Demij, nga mok-
rrowrrowe jinibb, evini jin,
owra puloli Iesu pivitan. Ko
owrai tevi ni: “E, nik kuvi pa
Atua natun, ko numer ajim.
Kupwerai tevi nevöt nawon
ngel nir, parivi niv.”
4 Ko ni erij weli ni, owrai
tevi ni, “Ejki, sete bololi, suri
aruli erpel renge Nale On se
Atua, ‘Jinibb sete orongwose
pimaur kis e niv kobbong;
pimaur e nale jile ngok nga
miplari renge jingo Atua.’ ”
5 Vitunen Demij etkai Iesu
van renge ngaim nga muon
renge Jerusalem, ko elngi
renge drromdrromo Naim
On mare jer,
6 ko owrai tevi, “E, nik
kuvi pa Atua natun. Kuprow
jubbul vitan. Suri aruli
erpel renge Nale On se Atua:
‘Atua pia-koni anglo sen nir,
parwosinik renge nevrer
mare, suri nik tukjilaklak
wos b̃elam renge nevöt.’ ”
7 Ko Iesu owrai tevi: “Ejki,
sete bololi, suri aruli kele
erpel renge Nale On se Atua:
‘Nik sete kuprrowrrowe Nu-
mal Atua som te, pijki.’ ”
8 Vesan kele Demij etkai
Iesu van re botwen san nga
muwu mare jer, ko evisenie
ni batun vanu jile ne iel
ngatan nir, ko nosrövien nen
nir.
9 Ko owrai tevi, “Poro nik
kupjipa van ngatan kuplotoe
inu, ko bea-lai nanu jile ngel
nir tevim.”
10 Ko Iesu owrai tevi ni,
“Kupruj ngasu, Demij, suri
aruli erpel renge Nale On se
Atua: ‘Nik kuplotoe Numal
Atua som, ko ni kobbong nik
kupmajing sen.’ ”
11 Muwrai jile tevi, ko
Demij elinglingi ni. Ko anglo
sopor arini ji ni ko armet-
mete ni.
12 Vitunen Iesu ornge nale
nen nga marlingi Jon renge
naim ne nekaien, ko ni olwi
van Galili e.
13 Mivini Galili, ko sete-
mun evan Nasret, elinglingi
Nasret ojpon ko etajer van
Kapaneam e, ko elik ie.
Kapaneam evi ngaim san
nga muto devje nuwito nga
milep nga mubbun rrerrale
nisen Galili, renge vanu ne
metka se Sepulon ko Naptali.
14 Ngok eplari osorsan tevi
nale san se Atua nga propet
Aesea muli tuwi pa, owra
15 “Vanu se Sepulon ko
vanu se Naptali re devje
nuwi seser ne Jortan van re
devjen nga ngalu e renge dis;
jinibb nen nir arivi jinibb ne
vare.
16 Arivi jinibb nga marlik
renge nemalik, mian ko ar-
lesi vajin moron nga milep.
Ko jinibb nir nga marlik
renge vanu ne namol ne mi-
jen, moron ngok eplari jir.”
17 Renge daron nen, Iesu
etipatun nga m̃iwerwer,
owra “Nolo kami pululwi,
suri otomori le pa batun
vanu ne melrin p̃irrmali.”

Iesu everuse jinibb sen ivij

18 Renge nabong kele san,
Iesu evel sere renge jeli

nuwito ne Galili. Ko elesi niaken eru, Saemon nga marveruse Pita, ko Antru. Ortuwe niva renge nuwi, suri orivi jinibb nga morok-revrevei nai.
19 Ko Iesu owrai tevi nuru, “Kopor-vijuri inu, ko inu bea-loli kamru kopor-ivi jinibb nga morok-revrevei jinibb.”
20 Ko ngavilvil nuru orlinglingi niva se nuru ko orvijuri ni.
21 Ko Iesu evel rujruj kele sopon ko elesi niaken kele eru, Jemes ko Jon, nuru tata se nuru Sepeti renge drrav ser, arilile niva ser. Ko everuse nuru.
22 Ko ngavilvil nuru orlinglingi drrav ko tata se nuru, ko orvijuri ni.

Iesu evisviseni jinibb nir, ko ololi nir nga marmesi arres luwi

23 Ko Iesu evel jile re Galili, ko ok-visviseni renge naim gortien ser, ko ok-werwer suri nale nga m̃irres suri batun vanu ne melrin. Ko ok-loli nir nga marmesi mesien lele arres luwi.
24 Mian ko nosp̃en sen arsup̃e renge Siria jile. Ko jinibb nir arwosi jinibb jijle nga marmesi vini jin. Armesi mesien lele: sopor niber arerer, ko sopor demij esisilvir, ko sopor nem̃i nai ololir armijmij, ko sopor nga niber sopor mimij. Ko ololi nir arres luwi.
25 Ko delung elep arvijuri ni, jinibb ne Galili nir, ko Dekapolis nir, ko Jerusalem nir, ko Jutia nir, ko nir nga marlik van devje Jortan e.

5

Iesu evisviseni jinibb sen nir renge botwen mare

1 Daron nga Iesu m̃ilesi delung nir, ko otongsa van mare renge botwen san ko elik ngatan. Ko jinibb sen nir arini jin, arlik rrale.
2 Ko ni esa jingon etipatun evisvisenir owra
3 “Neiren renge nir nga norrorrmien ser mian ngatan,
suri batun vanu ne melrin evi pa se nir ko.
4 Neiren renge nir nga marok-taure dauren ne nololien,
mian ko Atua pia-jinge nir ko.
5 Neiren renge nir nga nolor maran ngatan jer,
suri mian ko dan pia-ivi se nir ko, ko nanu jile nga marto rengen.
6 Neiren renge nir nga marmerrmerreni nga murrun nga m̃irres puto p̃irres, erpe jinibb armerrmerreni nanen ser ko nuwi num̃er,
mian ko Atua pia-la nanu nga marmerrmerreni tevir ko.
7 Neiren renge nir nga marok-telasi jinibb,
mian ko Atua pia-telasi tweni nir ko.
8 Neiren renge nir nga nolor marwokwok,
mian ko nir para-lesi Atua ko.

9 Neiren renge nir nga marok-loli demat,
suri mian ko jinibb nir para-veruse nir Atua natun ko.
10 Neiren renge nir nga jinibb marloli m̃isij tevir suri arloli nanu nga marres,
suri batun vanu ne melrin evi pa se nir ko.
11 “Ko neiren renge kami poro jinibb nir parwor suri kami, ko poro nir parloli p̃isij tevi kami, ko poro nir parkerkeris p̃isij tevi kami, parwera nanu lele nga marsij suri kamivi inu jinibb suk nir.
12 Kami kap̃ir pilep, suri nowli kami elep re melrin, osorsan tevi nowli propet san. Suri propet nir nga marwowomue kami tuwi, jinibb arloli esij ko pa tevir erpok.

Sol ko Moron

13 “Murru kami nga m̃irres arirpe sol se jinibb jijle nir nga marok-lingi re nanen ser. Ko poro nga sol dilten nga m̃irres pivel lingi jijle, ko p̃irres luwi pirpese ko? Erres re parlai ko parsor tweni, ko jinibb parivivel ren parbbötbböt ren vajin.
14 “Ko murru kami nga m̃irres erpe moron se jinibb jijle nir. Moron sete orongwos puto teptepi; osorsan tevi ngaim nga milep san nga muto limjer mare re botwen.
15 Ko poro jinibb san pusli nasul, ko sete orongwos putori ngatan; putori mare sopon, ko puloli jinibb jile parlesi moron.
16 Kami kamivi nasul nen. Moron se kami pimor wor van ji jinibb jile, puloli jinibb jijle parlesi majingen se kami nga m̃irres, ko parsurövi Tata se kami nga m̃ilik renge melrin.

Iesu osp̃e suri nale nesesreien se Moses

17 “Sete kaprrorrmi inu nuvini tweni bolokloksi nale ne nesesreien nir ko nale se propet nir nga marto re Naul On. Inu sete nuvini tweni bolokloksir, ejki, nuvini tweni bololir parpelari le.
18 Nuwretun nuwrai tevi kami, pia-jipari daron nga melrin ko iel ngatan poraasi, sete bebje nale nesesreien san p̃iasi nawon, pia-jipari nga nanu ngel jijle nir para-pelari.
19 Poro jinibb p̃isan putor otvi nale nga welwelili jer nen san renge nale nesesreien, ko pivisvisenie jinibb nga parloli pirpok kele, m̃ernen parveruse pivi jinibb nga welili jer renge batun vanu ne melrin.
20 Inu nuwrai tevi kami, kaploli nanu nga parres, parasie jinibb nevisvisenien ne nale nesesreien nir ko Parasi nir. Poro pijki, setete kami kamrongwos kapan renge batun vanu ne melrin.

Iesu evisviseni suri sel ne lolaren

21 “Kami kamrunge pa nga marwerai pa tevi ƀirtera ne tuwi nir renge Naul On, ‘Sete

kuprevji pini jinibb pisan.
Ko poro jinibb san pirevji
pini jinibb pisan, m̃ernen
pia-sij ren re daron nga Atua
puwra suri lat nga puto suri
tevi jinibb nir.’
22 Ko inu ma nuwrai tevi
kami vajin, Poro jinibb p̃isan
pulolarsi tuwan kobbong,
m̃ernen pia-sij ren re daron
nga Atua puwra suri lat nga
puto suri tevi jinibb nir. Ko
poro jinibb p̃isan puwrai
tevi tuwan, ‘Kulengleng,’
m̃ernen pia-sij ren re nosp̃en
se numal nir. Ko poro jinibb
p̃isan puwrai tevi tuwan,
‘Kuvi jinibb nga kumloli
sagraut nanu,’ m̃ernen
pia-sij ren renge nabb ne
norongen nga m̃isij.
23 “Ko erpok, daron nga
kumla merrenien som vini
re nawot nga marok-sulsul
ren tevi Atua, ko iokporo
kuprrorrmi jipari nga nik
kumloli tuwam ololar,
24 kuplingi merrenien nen
puto mun, ko kupan kuploli
p̃irres tevi tuwam, pusuw,
ko kupluwi vini kele kupa-la
merrenien som vajin.
25 “Ko poro nga jinibb san
nga kumloli mulolar p̃itkai
nik nga koporan re nosp̃en
se numal nir, kupsaro pin-
gavil, kuploli p̃irres tevi ni.
Poro mijki, ko ni tia-lingi
nik tevi numal nga mok-
wera suri lat nga puto suri
re jinibb nir, ko ni tia-lingi
nik tevi jinibb ne naim ne
nekaien, ko m̃ernen tia-lingi
nik renge naim ne nekaien.
26 Nuwretun nuwrai tevi
nik, sete kurongwos kupi-
vare re naim ne nekaien pi-
jpari daron nga nik kupkele
lweni nevöt nen jijle.

Iesu evisviseni nir renge sel nga marloli m̃isij tevi nesevin

27 “Ko kami kamrunge nga
marwerai kele renge Naul
On arwera ‘Sete kupvenae
nesevin m̃inij.’
28 Ko inu ma nuwrai tevi
kami vajin, Poro nga jinibb
p̃isan pimteni rres nesevin
kobbong ko nolon pivnae,
ngok nolon ololi pa esij jile
ko tevi vinnen.
29 Ko poro nga metem rres
puloli nik kupvitan pirpok,
ko kupla tweni re nik, kup-
wirre. Erres p̃elak kobbong
re metem devjen pijkie, evi
nanu nga welili kobbong,
renge poro nga parwirre
nibem totoklai pian renge lat
ne nejijkien.
30 Ko poro nga nevrem
rres puloli nik kupvitan pir-
pok, ko kupta tweni re nik ko
kupwirre. Erres p̃elak kob-
bong re nik nevrem devjen
pijkie, evi nanu nga welili
kobbong, renge poro nga
nibem totoklai pian renge lat
ne nejijkien.
31 “Ko arwerai kele renge
Naul On arwera ‘Isi nga
p̃ilngi kurtweni nesevin sen
puli naul san suri, ko p̃ilai
tevi vinnen.’
32 Ko inu ma nuwrai tevi
kami vajin, Poro nga jinibb
san nesevin sen sete puloli
womue batun, ko m̃ernen
bbong p̃ilngi kurtweni na-
wone, ko m̃ernen ololi esij
nga nesen sen pian pivitan

re norman m̃inij. Ko poro nga san p̃ilesi vin nga m̃er nga m̃ilngi kurtweni ngok, m̃ernen evitan re nesevin ngok.

Iesu evisviseni nir nga marok-loli rijrijen nga marterter

33 “Ko kamrunge kele nga marwerai tuwi renge Naul On, ‘Sete kurongwos kupwera nise Atua nga puloli rijrijen som p̃iterter, ko mian ko vitunen ko kuptor otvi nale nen. Poro kupwera nise Atua, ko kuploli ko wor pusorsan tevi kumwerai.’
34 Ko inu ma nuwrai tevi kami vajin, Sete kupwera rragrrag nise nanu san nga puloli rijrijen som p̃iterter. Sete kupwera nise melrin, suri evi lat seksakel se Atua;
35 sete kupwera nise dan, suri evi lat nga m̃ilngi ð̃elan ren daron nga m̃isakel re nai seksakel se ni; sete kupwera nise Jerusalem, suri evi ngaim nga milep se Numal nga milep.
36 Ko sete kupwera nise batum kele daron nga kumloli rijrijen e, suri nik sete kurongwos kuploli rao batum san puwuwer rrek pimotmot.
37 Ko daron nga ma kumrijrij nga kuploli nanu san, ko kuploli ko wor nanu nen; ko daron nga kumrijrij nga sete kuploli nanu san, ko sete kuploli nanu nen. Murrun nga parwera nawon nise nanu daron nga parijrij, arivel ji Demij kobbong vini.

Iesu evisviseni nir nga marwera parkele lweni murrun nga marsij nir

38 “Kamrunge nga marwerai kele renge Naul On, ‘Poro san pulokloksi metem tuwen, ko nik kupkele lweni kuplokloksi meten tuwen. Ko poro san puti rrawe liwem san, ko nik kupkele lweni, kuputi rrawe liwen san.’
39 Ko inu ma nuwrai tevi kami vajin, Sete kupwer ore jinibb nga m̃isij. Poro pungasim, ko puwje vasum rres, ko kuprieni nom, ko puwje kele vasum devjen kele.
40 Ko poro jinibb san puwra p̃ilngim renge nosp̃en se numal nir ko p̃ilai sunsun som tuwen, ko kuplinglingi kele p̃ila sunsun ne melas som.
41 Ko poro jinibb san puon terter nik kupsa narr sen van ngasu, ko nik kupsai van ngasu jer wor.
42 Ko poro jinibb san pungoni nanu san ji nik, kuplai tevi ni; ko poro jinibb san owra p̃ilai mun jorom, sete kupwer ore ni.

Iesu evisviseni nir nga parmerreni ko wor devje nuval ser

43 “Kamrunge nga marwerai kele renge Naul On, ‘Kupmerreni selem ko kupungasi jinibb nga mokloli m̃isij tevim.’
44 Ko inu ma nuwrai tevi kami vajin, Kapmerreni wor jinibb nga marok-loli m̃isij tevi kami, ko kapverus suri nir nga marungasi kami.

45 Pirpok ko kapivi natu
Tata se kami mawos nga
m̃ilik renge melrin. Suri ni
ololi nial sen esin ji jinibb
nga marres ko nga marsij, ko
okoni naus ous ji jinibb nga
marres ko nga marsij.
46 Poro kapmerreni lar-
tul nga bbong marmerreni
kami, ko ngok sev ko pivi
nowli kami ren? Iok jinibb
nga marok-lai takis kele, nga
jinibb jijle nir marungasir,
nir kele arok-loli kobbong
erpok.
47 Ko poro nga kapw-
era ‘erres’ tevi tuwa kami
nir kobbong, kamloli nanu
nga jinibb jijle kobbong nir
marok-loli. Jinibb nga mar-
lik re devjen nga vare nir
arok-loli kele erpok.
48 “Ngok pirpel ma, kami
kapivi wor jinibb mawos
nga kapmomsawos p̃irres ji-
jle ko, pirpe Tata se kami nga
m̃ilik re melrin ni omom-
sawos erres jile.”

6

Sel nga marla nanu tevi
ƀeres (puaman) muto suri

1 Ko Iesu owra “Kapmet-
met, sete kaploli nanu nga
m̃irres nga jinibb nir parlesi
nawone. Poro pirpok, ko
nowli kami nga Tata se kami
nga m̃ilik re melrin pia-lai
tevi kami tijkie, suri jinibb
arsurövi pa kami osuw.
2 “Erpok, daron nga nik
kumlai nevöt tevi ƀeres, sete
kupsup̃sup̃e kele tevi jinibb
nir, pirpe lartul nga marivel
re sel eru marok-loli re naim
gortien nir ko renge sel
nir, nga marwera jinibb par-
surövir. Nuwretun nuwrai
tevi kami, nir arlai pa nowlir
ko osuw.
3 Ko nik ma, daron nga
nik kuplai nevöt tevi ƀeres,
kuplai silveni kem̃kam̃e, sete
jinibb san purongwose.
4 Ko Tata som vajin nga
m̃ilesi nanu nga muto silveni
pia-lai nowlim tevim.

Iesu evisviseni nir renge
sel momsawos ne loten

5 “Ko daron nga kamlot
e, sete kaploli pirpe lar-
tul nga marivel re sel eru.
Nir armerreni partur renge
naim gortien nir ko partur
ore mesakelkel ne sel nir,
nga jinibb nir parlesi nir
parlot. Nuwretun nuwrai
tevi kami, nir arlai pa nowlir
ko osuw.
6 Ko nik ma, daron nga nik
kuplot, kupan renge naim
som ko kupkikiorore metali,
ko kuplot van ji Tata som nga
m̃ilik silveni. Ko Tata som
nga m̃ilesi nanu nga muto
silveni pia-lai nowlim tevim.
7 “Ko kami, daron nga
kaplot, sete kapwer lulul-
weni nanu nga kami sete
kamrongwose, pirpe jinibb
nga marlik vare marok-loli.
Suri nir arrorrmi poro nga
nir parwer lululweni pirpok,
ko atua ser nir parunge loten
ser.
8 Sete kami kaploli pirpok
pirpe nir, suri Tata se kami
orongwose womu pae sev
nga nevre kami marmumr-
rol ren, vitunen ko kama-
ungoni ni.

9 Ko ngok kami sel nga
kaplot ren pirpel le: Kapwerä
‘Tata se kem, nik nga kumlik
renge melrin,
Nik nisem on. Nammerreni
jinibb jijle nir partori
nisem.
10 Nammerreni nik batun
vanu som pivini iel
ngatan.
Nammerreni nik marongen
som piplari iel ngatan,
pirpe nga muto pa re
melrin.
11 Kupla nanen pivter
tevi kem lelingen,
nabaani.
12 Ko kuptelasi tweni
nololien se kem, pirpe
nga kem namok-telasi
pa nanu nga marsij
nga jinibb nir marok-
loli tevi kem.
13 Ko sete kuploli nanu
parini parrowrrow
p̃elake kem. Ko
kuptor ore Demij, sete
pivini pulokloksi kem.
[Suri batun vanu evi som,
ko derteren evi som,
ko nosrövien evi som,
ko parto pijpari tuwi
ngok vini. Amen.]’[B]

14 “Suri poro kami kaptelasi tweni nololien se jinibb nir nga marok-loli tevi kami, ko Tata se kami nga m̃ilik re melrin kele p̃itlasi tweni nololien se kami kele vajin.

15 Ko poro sete kaptelasi tweni nololien se jinibb nir, ko Tata se kami kele sete mia-telasi tweni nololien se kami kele vajin.

Murrun nga parlingi kurtweni nanen lat nga muto suri

16 “Ko daron nga kamlingi kurtweni nanen nga kaplot van ji Atua, sete kaploli pirpe lartul nga marivel re sel eru. Arloli nor ous nawon nga jinibb nir parongwose nga marlinglingi tweni nanen ser. Nuwretun nuwrai tevi kami, nir arlai pa nowlir osuw, suri jinibb arsurövir pa.

17 Ko nik, daron nga nik kuplingi kurtweni nanen nga kuplot, kupwirap vaseni nom ko kuploli lilane nom p̃irres pirpe bbong nabong jijle komok-loli.

18 Pirpok, ko jinibb nir sete parongwose nga nik kumlingi tweni nanen. Ko Tata som ma nga m̃ilik silveni, ni kobbong purongwose; ko Tata som nga m̃ilesi nanu nga muto silveni pialai nowlim tevim.

Nijor renge melrin

19 “Sete nolo kami parkul, ko sete kapok-ser kortoni kis joro kami nga marres iel ngatan. Suri momom tuti ko doto nir tarurro lokloksir, ko jinibb venao tubbri lut nabbu ko tian tivevna loloim.

20 Nolo kami parres, ko re sel ngok, kapok-ser kortoni joro kami nga parres parto renge melrin mare. Suri momom sete orongwos puti, ko doto sete arongwos parurro lokloksir, ko

[B] **6:13** Nale nga muto re nolo [ ], rrek sete Matiu oli, ko jinibb san ea-uli vitue daron nga muli tweni kopi san ne naul ngel.

jinibb venao sete orongwose
pubbri lut nabbu ko pian
pivevna loloim.
21 Ngok poro nga jorom
puto renge lat nga m̃irres,
ko nolom kele p̃irres, suri
jorom oto pa lat nga m̃irres
osuw.

Moron ne niben

22 “Mete jinibb erpe mo-
ron ne niben. Poro nga
metem p̃im̃erer, ko moron
puwun saut re nibem totok-
lai. Ngok owra puwra, poro
nga nolom p̃irres, ko mau-
ren som totoklai kele p̃irres.
23 Ko poro nga metem p̃isij,
ko nemalik puwun saute
nibem totoklai, suri metem
erpe moron ne nibem. Ngok
owra puwra, poro nga
nolom pukul, ko mauren
som totoklai kele p̃isij jile.
24 “Sete jinibb san orong-
wos p̃imajing se numal p̃ieru
pivesane. Poro pirpok, ko
tungasi nuru tuwen, ko tim-
rreni nuru tuwen nen. Er-
pok ko, sete Atua orong-
wos pukonim re majingen
sen poro nevöt mukonim pa
renge majingen sen. Suri
sete kurongwos kupmajing
se nuru korti pivesane.

Atua orongwos pimetmet kami p̃irres

25 “Suri nanu ngel, nuwrai
tevi kami, sete kaprrorrmi
p̃elake mauren se kami.
Sete kapok-wera ‘O, rra-
purroi sev le?’, rreknga ‘O,
rrapmini sev le?’, rreknga
‘O, rrapuri sunsun sev
le?’. Mauren se jinibb
nir evi nanu nga milep
nga Atua m̃ilai pa tevi
jinibb nir. Nanen evi nanu
nga welili jer kobbong—
Atua orongwos p̃ilai kele
kobbong. Ko nibe jinibb nir
kele evi nanu nga milep nga
Atua m̃ilai pa tevir. Sunsun
evi nanu nga welili jer
kobbong—Atua orongwos
p̃ilai kele kobbong.
26 Kaprrorrmi ta numön
nga marok-il suri mesa ngok
nir. Nir sete aruw ko sete
arili tweni, ko sete arlingi
nanen ser renge ðep̃eim; ko
Tata se kami nga mok-lik ko
re melrin ok-wunganir. Ko
kami kamrres womu nen ko
wor re numön ngok nir re
no Atua, ngok ni puwngani
kami kele ko wor.
27 Kaprrorrmi ta m̃er nga
murrorrmi p̃elake mauren
nga mumrrol. Orongwos pu-
loli kele mauren sen pipriv
kele renge sel ngok? Ejki
rres nawon!
28 “Ko suri sev kamrrorrmi
p̃elake sunsun se kami? Kap-
meteni wose renge nevn-
gun nga marmaur suri orsel
ngok nir. Armaur erpese?
Sete armajing erpe jinibb te,
ko sete arilile wose.
29 Ko nuwrai kele tevi
kami, numal Solomon,
daron nga m̃ilngi sunsun sen
nga m̃irres p̃elak, ko sunsun
sen emau erres, sete erpe
nga m̃itra. Ko sunsun se
nevngun, nulsen arres easi.
30 Ko mösmös ne orsel nir
armaur erres, ko Atua ololi
orsel emau erres e lelingen
ngel; ko mevinen mun par-
sulir ko pa. Ko kami sete
kamrrorrmi nga Atua p̃ilai

sunsun se kami nga parres?
O, lartul, nosurien se kami
ewelili jer.
31 “Setete kaprrorrmi
p̃elake pirpel: ‘Rrapurro
isev? Rrapmini isev?’
rreknga ‘Sunsun sev rra-
puri?’
32 Jinibb nir nga marlik
vare arok-pej nanu nga ngok
nir. Ko Tata se kami nga
m̃ilik re melrin orongwos
pae nanu jijle nga nevre
kami mumrrol ren.
33 Ko nanu nga milep nen
nga kami kaploli, kap p̃elak
nga kapsil van renge batun
vanu se Atua, ko nga kaploli
suri murrun nga m̃irres sen.
Ko vitunen ni pia-lai kele
nanu ngok jile nir tevi kami.
34 Sete erres kaprrorrmi
p̃elake nanu ne mevi nir.
Suri mevi evi nabong nga
kaprrorr
mi suri nanu nga parpelari
kis ren. Nanu nga m̃isij
nga piplari renge nabong
san evtere kaprrorrmi suri
re nabong nen kis kobbong.

7

Iesu evisviseni nir nga sete parwer lokloksi jinibb san

1 “Sete kapwer lokloksi
jinibb p̃isan, puloli Atua sete
mia-wer lokloksi kami.
2 Pusorsan tevi nga kami
kamwer lokloksi jinibb nir,
Atua kele pia-wer lokloksi
kami. Ko tevi norrngov
sev nga kami kamrrongvie
jinibb, Atua pia-rrongvie
lweni kami e re nabong nga
vitunen.
3-5 Ko erpese kumlesi nate
nato nga tuwam m̃ikrae re
nolo ðelan, ko sete kulesi
suri nate buluk nga milep
nga nik kumkerae re nik
nolo ðelam? Ko poro pirpok,
ko nik kupwerai pirpese
tevi tuwam, ‘Tuwak, ku-
plinglingi ðesre tweni nate
nato nga kumkerae re nolo
ðelam,’ daron nga nik sete
kumleslesi nate buluk nga
milep nga nik kumkerae
re nik nolo ðelam? O,
nik nga kumiel renge sel
eru, tukbböt re aseni ni
ðelan, tuloli ni ðelan turro
tiasi! Womunen kupsere
tweni nate buluk nga milep
nga nik kumkerae re nolo
ðelam jile pusuw, ko ku-
plesi nolo ðelam owokwok
erres, ko kurongwos kupa-
sere tweni vajin nate nato
nga tuwam m̃ikrae mibbölji
ðelan.C
6 “Ngok orrongrrongvi
nololien nga wowarreng se
kalesia nir. Ko re devjen nga
re nir ne vare nga marivi
jinibb ngamarsij p̃etp̃eti,
kapmetmet re nir. Daron
nga poro kapan ji nir nga
kapwera tweni nale suk,
ko nir arongwose parpalpal
p̃iterter tevi kami pirpe
guli, ko parungasi nale suk
pirpe ðerp̃er marbbötbböt
re nanu nga m̃irres.

Loten nga jinibb p̃ilai sev nga mungoni ji Atua

C **7:3-5** Erpe iel, Matiu osp̃e suri nanu nga muto re mete jinibb, ko kem namrieni nga namvijuri murrun ne rijen ne nale nga iel.

7 “Kapungoni, ko Atua pia-
lai tevi kami. Kappej, ko
Atua puloli kapa-lesi. Ka-
pututi, ko Atua pia-tasi met-
ali nen tevi kami.
8 Suri nir jijle nga marok-
ungoni para-lai, ko nir ji-
jle nga marok-pej para-lesi,
ko nir jijle nga marok-ututi,
para-tasi tevir.

9 “Jinibb si re kami poro
nga natun pungoni niv tevi
ni, ko ni p̃ikrekrasi pia-la
nevöt tevi natun?
10 Ko poro nga natun pun-
goni mesal, ko rreknga ni
pia-la num̃et tevi? Ejki rres
nawon, sete orongwos puloli
pirpok.
11 Ko ngok, kami nga
kamivi jinibb nga kamsij
kamrongwos sel nga kapla
nanu nga marres tevi natu
kami nir. Ko Tata se kami
nga m̃ilik re melrin pia-lai ko
wor pumomsawos nanu nga
marres tevi nir nga marun-
goni ni.

12 “Nanu jijle nga kami
kamwera jinibb parloli tevi
kami, kami kele kaploli ko
wor tevi nir pirpok kele.
Ngok kobbong evi murrun
ne nosp̃en jile se Moses ko
propet nir nga maruli re
Naul On.

Sel ne mauren ko sel ne nejijkien

13 “Kapasi renge metali
nga m̃ikel, nga pian re lut
ne mauren. Suri metali ko
sel nga poran renge lut ne
nejijkien, metali nen nolon
elep, ko sel nen kele elep, ko
nir elep nga marvijuri.

14 Ko metali ko sel nga
poran renge lut ne mauren,
metali nen nolon ewelili jer,
ko sel nen kele nolon ewelili
jer; ko nir pievis kobbong
para-vijuri.

Rraplesi wose jinibb renge wenen ne mauren sen

15 “Kapmetmet renge
propet ne gerisen nir. Arirpe
guli rrum nga numer m̃iajir,
ko aruri nevlu sipsip arkerk-
eris arirpe sipsip nga sete
marongwose parlokloksi
nanu san.
16 Kaplesi wose nir renge
wenen nga marpelari renge
mauren ser. Sete jinibb
arongwose partawe wene
drra renge moku, ko wene
nitapol renge jibermij, ejki.
17 Erpok, nai jijle nga mar-
res parwen kele wenen nga
marres, ko nai jijle nga mar-
sij parwen wenen nga mar-
sij.
18 Nai jijle nga marres sete
arongwos parla wenen nga
marsij, ko nai jijle nga marsij
sete arongwose parla wenen
nga marres.
19 Ko nai jijle nga sete
parwen wenen nga m̃irres,
parta twenir, ko parwirrer
van re nabb.
20 Erpok, kaplesi wose nir
renge wenen nga miplari re
mauren ser.

Jinibb mawos nir se Iesu

21 “Sete nir jijle nga
marok-veruse inu ‘Numal,
numal’ tetajer paran renge
batun vanu ne melrin. Rrek
nir pievis kobbong, nir nga
bbong marok-loli marongen
se Tata suk nga m̃ilik re
melrin mare ko.

22 Erpok, renge nabong
nga vitunen, nir elep par-
wera tevi inu, ‘Numal, nu-
mal, sete kurrorrmi wos nga
kem namsup̃e nosp̃en som
re nisem, ko nga kem namoji
tweni demij nir renge nisem,
ko nga kem namloli majin-
gen nga marterter marlelep
marres nir renge nisem?’
23 Ko vitunen bea-werai
limjer tevi nir, ‘Setete
nurongwose kami. Kapruj
ngasu inu, kami nga kamok-
majing nanu nga m̃isij.’

Jinibb lele eru nga morili naim

24 “Ngel, jinibb jijle nga
marunge nale suk ngel nir
ko marlolir, osorsan erpe
jinibb san nga norong-
wosien sen otoe, nga m̃ili
naim sen renge dan nga
m̃iterter m̃irres.
25 Mili jile vajin, mian ko
naus ous elep, ko nuwi owlu
vini, ko ling eser elep ko
owi naim eterter. Ko setete
evitan, suri arili pa eterter
renge dan nga m̃iterter
m̃irres.
26 Ko jinibb jijle nga
m̃ilengleng, norongwosien
sen m̃ijkie, nga m̃ili naim
sen renge dep̃inan.
27 Mili jile vajin, mian ko
naus ous elep, ko nuwi owlu
vini, ko ling eser elep ko owi
petpate naim. Ko emav ko
omobburbbur jijle.”

*Nevsivsenien se Iesu or-
row erres*

28 Iesu evinvini ore nale
sen osuw iok. Ko bbösa nga
milep elai delung e nir.
29 Suri ni nevisvisenien
sen orrow erres, sete erpe
nevisvisenien se jinibb
nevisvisenien ne nale nesesreien nir.

8

*Iesu ololi jinibb sopor ar-
res luwi re mesien ser*

1 Daron nga Iesu mujubbul
vajin e renge botwen, ko
delung nga milep nir arvi-
juri ni.
2 Ko jinibb san nga mimsi
mesien nga niber m̃im̃emaul
evini ejiol vitan jin, ko owra
“Wurru, numal, oto ji nik,
poro nga nik kupmarong, ko
kurongwos kuploli nibek pu-
wokwok luwi.”
3 Ko Iesu esareni nevren
ejpari m̃ernen niben, ko
owra “Inu numarong, nibem
puwokwok luwi.” Ko ngav-
ilvilsen mesien nga niber
m̃im̃emaul evel lingi ni, ko
niben owokwok luwi erres.
4 Ko Iesu ewer ore, owrai
tevi: “Kuplesi sete kupwer-
werai tevi jinibb p̃isan, ko
kupan kupviseni nibem tevi
jinibb ne sulsulen san, ko
kuplai merrenien p̃isan pu-
sorsan tevi Moses muli tuwi
suri nir nga marres luwi re
mesien ngok, miviseni nir
nga nibem muwokwok pa
musuw.”
5 Ko daron nga Iesu mian
renge Kapaneam e, ko nu-
mal san se jinibb ne nuval ne
Rom nir evini ji ni
6 ko ongoni ni, owra
“Wurru, numal, nanwar-
reng weli ne majingen suk
emsi, ematur renge naim.
Emsi mesien nga niber

mokmijmij e, ko ornge esij
p̃elak.”
7 Ko Iesu owra lweni tevi:
“Inu bevinuk le pa, rroporan
bololi ni p̃irres.”
8 Ko m̃ernen ewer ore,
owra lweni tevi Iesu: “Nu-
mal, sete nurres nga nik
kupini re loloim suk. Ko
kuptur iok kobbong, kupw-
era bbong nale, ko nanwar-
reng suk wel nen p̃irres luwi
re mesien sen.
9 Ko inu kele derteren suk
otoe, ko numal suk sopor
kele derteren ser arasie inu
wor. Ko poro nga bowrai
tevi jinibb ne nuval suk san,
‘Kupan,’ ko ni pian ko wor;
ko poro nga bowrai tevi san
kele, ‘Kupini,’ ko ni pivini
ko wor; ko poro nga bowrai
tevi jinibb ne majingen suk,
‘Kuploli pirpel,’ ko ni puloli
ko wor pirpok.”
10 Ko daron nga Iesu
murnge nale sen ngel, ko
etaole, ko owrai tevi nir nga
marvijuri ni: “Nuwretun,
nuwrai tevi kami, setete
nulesi jinibb san ne Isrel nga
nosurien sen milep mirpe
m̃erel.
11 Nuwrai tevi kami, nir
pilep nga para-ivel re Is ko
re Wes ko ngatan jijle vini,
para-lik ngatan tevi Epram
ko Aesak ko Jekop renge
batun vanu ne melrin, ko
para-aani nanen.
12 Ko m̃eri Isrel nir nga
marrorrmi nawon nga
paran renge batun vanu
ne melrin, para-sor twenir,
paran renge lat nga mimalik
jerjer. Iok ngok jinibb para-
ting ko para-runge p̃isij
pilep.”
13 Ko Iesu owrai lweni
kele tevi jinibb nuval nen,
“Kupiel; nanu nga kumosuri
piplari ko jim.” Ko renge
mete nial mawos nen, nan-
warreng wel nen erres luwi
re mesien sen.
14 Ko vitunen, Iesu evan
loloim se Pita, ko elesi Pita
p̃ilen lekter ematur emsi
mesien dowalul.
15 Ko Iesu ejpari nevre
nesevin, ko mesien dowalul
osuw re ni. Ko emra, ko
etabbuni nanen se Iesu.
16 Ko rivriv jer, re daron
nga nial muwaj pini, ko
nabong on ser musuw, ko
artektekai jinibb elep vini ji
Iesu nga demij marsisilvir;
ko ni oji tweni nem̃in nga
marsij rer tevi nale sen, ko
ololi nir nga marmesi arres
luwi re mesien ser.
17 Ngok eplari osorsan tevi
nale san se propet Aesea
nga muli tuwi mirpel: “Ni
ela tweni mesien se kerr ko
norongen nga m̃isij se kerr.”

Jinibb eru ormerreni porvijuri Iesu

18 Ko vitunen Iesu elesi
delung elep nga martur rrale
ni, ko owrai tevi jinibb sen
nir, “Rrapan re devje nuwi
Galili e.”
19 Ko jinibb nevisvisenien
ne nale nesesreien san
evini ji ni, ko owra “Jinibb
nevisvisenien, ngabe nga
kupa-van e, ko inu bea-vijuri
nik.”
20 Ko Iesu owra lweni tevi
ni, “Guli rrum nga wowar-
reng nir ƀelaur otoe, ko
numön nir menuner otoe;

ko inu Jinibb Mawos, milngek ejkie. Ngok, kuprrorrmi mun p̃irres poro nga kumrreni kupvijuri inu.”

21 Ko san re jinibb sen owra tevi ni, “Numal, kuplinglingi inu puwomu ban ðetevni luwe tata suk.”

22 Ko Iesu owrai tevi, “Ejki, kupvijuri inu, ko kuplinglingi nir nga sete marla mauren ko pa partevni lartul nga marmij.”

Iesu ewer ore ling serser nga milep

23 Erij jile erpok musuw, ko ean esa renge drrav se nir, ko jinibb sen arsa tevi ni. Ko ni evan, ematur lolo drrav. Ko drrav owlu.

24 Ko mian ko ling serser nga milep etewut vini re nuwito, ko owi nuwi daptap nen elelep nga marjerjeravi drrav ser, ko drrav ser otomori purron. Ko Iesu ematur malum, sete emra wor.

25 Ko jinibb sen aran arwuni ni, ko arwerai tevi ni: “Numal, kupla se kerr, otomori rrapmij!”

26 Ko ni owra tevi nir: “Erpese kami kammetutu? Nosurien se kami ewelili jer.” Ko otur mera, ko ewer ore ling ko daptap ne nuwi, ko ormol kem̃kam̃e.

27 Ko nir artaole, ko arwerwerair e, “Jinibb nga mirpese le mirpel ngel, nga m̃irij tevi ling ko nuwi kele, ko morosuri ni?”

Iesu oji tweni demij renge m̃eri Gatara eru

28 Ko vitunen arjipari devje nuwi renge ngaim se m̃eri Gatara. Ko jinibb eru nga demij m̃isisilvi nuru orpelari re lat ne dubb vini, orivel ore selen. Nuru orivi jinibb rrum, ko orloli jinibb sete arongwose parasi renge sel ngok.

29 Ko orkail ko orwera “Nik Atua natun, kuvini iel tweni kuploli sev le tevi komru? Kuvini tweni kuploli komru nobor-runge p̃isij puwomu, vitunen ko daron nen vajin?”

30 Ko mori bbong nir, nior ðerp̃er artur arok-susung malum.

31 Ko demij nen nir arungoni tevi Iesu, arwera “Wurru, poro kupoji tweni kem, ko kuplinglingi kem naban nabsilvi ðerp̃er ngok nir.”

32 Ko ni owra tevi nir: “Kapan.” Ko daron nga marivare, aran arsilvi ðerp̃er nir; ko nir jijle arwolu renge botwen nga mivjivjar san ko arowrow jubbul van renge nuwi nga milep nen, ko arron ko armij.

33 Ko jinibb nga marokmetmete ðerp̃er nir, daron nga marlesi, arwolu suri sel van ngaim e, ko arsup̃e nanu jile nga marpelari. Ko nanu nga milep nga marsup̃e suri, sev nga miplari ji laru nen nuru.

34 Ko nir nga marlik renge ngaim nen jijle nir arivel ore parsesewute Iesu. Ko daron nga marini ji ni ko arungonie eterter, arwera pivel lingi lut nga nir.

9

Iesu ololi jinibb san nga devje niben mimij erres luwi kele

1 Ko mian ko Iesu esa luwi kele renge drrav nen, olwi kele vini renge ngaim sen e.

2 Ko jinibb sopor arwosi jinibb san re maling sen nga mimsie mesien nga niber mok-mij e vini jin. Ko Iesu elesi nosurien ser elep, ko owrai tevi m̃er nga mimsi, “Natuk, nolom p̃irres, ƀetlasi tweni nololien som le pa.”

3 Ko jinibb nevisvisenien ne nale nesesreien sopor arwerwera lululwenir e, “Aro, m̃erel erij melmelas ko osopsop̃e pa Atua!”

4 Ko Iesu orongwose norrorrmien ser, ko owra “Suri sev norrorrmien nga m̃isij muto re nolo kami ngok?

5-6 Evi nanu nga m̃isisarow bbong nga bowrai tevi m̃erel, ‘Nololien som nutlasi tweni pa,’ suri si p̃ilesi poro nuwretun rrek nukrekris kobbong? Ko evi nanu nga m̃iterter kele wor asi ngok nga poro bowra ‘Kuptur imare kupla milngom ko kupiel van renge naim som e,’ suri jinibb jijle parlesi lelingen poro piplari pirpe nga mowrai ngok. Ko bololi vajin nanu nga m̃iterter nen, puloli kaprongwose kele nga inu Jinibb Mawos derteren suk otoe renge iel ngatan nga ƀetlasi tweni nololien.” Ko ni owrai tevi m̃er nga devje niben mimij, owra “Nuwrai tevi nik, Kuptur imare kuplai maling som kupwosi, ko kupiel van renge naim som e.”

7 Ko ni erres luwi, ko otur imare ko evan renge naim sen e.

8 Ko delung nir arlesi nanu nga muloli, ko armetutue, ko arsurövi Atua renge nga m̃ilai derteren nga mirpok tevi jinibb.

Iesu everus Matiu nga pivi jinibb sen

9 Ko Iesu evel lingi lat ngok, orujruj sopon. Ko elesi jinibb san nisen Matiu esakel renge lat nga mok-lai nevöt netakis e. Ko owrai tevi, “Kupvijuri inu.” Ko ni otur imare, evijuri ni.

10 Ko vitunen Iesu ean loloim se Matiu ko esakel re tep nga p̃iaan. Ko nir elep nga marok-lai nevöt ne takis arini kele, ko nir nga jinibb marok-ungasir arini arsakel tevi Iesu ko jinibb sen nir.

11 Ko Parasi nir marlesi ko arwerai tevi jinibb sen nir, “Erpese numal se kami m̃iaan tevi lartul ngok nga marok-loli nanu nga m̃isij?”

12 Ko Iesu ornge nale ser ko owrai tevir: “Nir nga marres sete armerreni dokta; nir nga bbong marmesi ko.

13 Kapan kapmeteni suri re mining ne nale se Atua ngel: ‘Nanu nga memrreni milep evi murrun nga partelasi jinibb. Murrun nga parsulsul tevi Atua evi nanu nga welili jer kobbong.’ Sete nuvini tweni nga beveruse

jinibb nga marvilvil ore marsij marwera marres, ko nuvini tweni nga beveruse nir nga sete markerkeris, ko marwer limjere nga marsij.”

Murrun nga mimerr ko murrun nga m̃itra

14 Ko vitunen vajin jinibb se Jon Baptaes nir arini ji Iesu, ko arsusi tevi ni: “Erpese kem ko Parasi nir namlingi tweni nanen nga nablot van ji Atua, ko jinibb som nir sete arloli erpok?”

15 Ko Iesu owra lweni tevir, “Daron nga nesevin muwra p̃ilik ji diwen sen, ko elik malum tevi selen nir renge nanen, sete arongwos partengsi wor. Ko daron nen pia-vini ko nga pia-ivel lingir vajin, ko arongwos parunge p̃isij vajin ko parlingi tweni nanen ser suri.

16 “Ko sete jinibb san orongwose p̃ilai bebje kalik nga mimerr puwol ore lat nga mimarrerr renge sunsun nga m̃itra e. Poro pirpok, ko kalik nga m̃imerr nen tia-sakuk ko tia-teri kele sunsun nga m̃itra, ko tia-loli lat nga m̃imarrerr tia-lep temijpal.

17 Ko erpok kele, sete jinibb san orongwos pujongjongi norro nga mimerr van renge botel nga m̃itra nga marloli nevlu nanikot e. Poro pirpok ko norro nga mimerr tut, tuloli nevlu nanikot nga m̃itra tirrerren ko tiap rrerrsi, suri etra p̃elak. Ko norro timejivjiv tisij, ko nevlu nanikot kele tisij. Pirpel ko, norro nga mimerr parlingi ko wor renge nevlu nanikot nga mimerr mimalum m̃irres.”

Iesu ololi nesevin san erres luwi kele, ko nesenwarreng san nga mimij pa emaur luwi kele

18 Ko daron nga m̃irij mirpok tevi nir, ko numal san se m̃eri Isrel evini ji Iesu. Ko ejiol ko owra “Natuk nesenwarreng eamij bbong lelingen wolok. Ko poro nga nik kupini, kupa-jipari kobbong ni tevi nevrem, ko ni pia-maur luwi kele.”

19 Ko Iesu otur imare ko evijuri ni, ko jinibb se Iesu nir kele arvijuri.

20 Ko nesevin san nga mok-mesi mesien se nesevin nir tetajer, sete orongwos pumosi ejpari sia esngavöl drromon eru (12), evini evitu suri Iesu re duren, ko ejpari bongsi sunsun sen.

21 Nesevin norrorrmien sen erpel: “Poro bbong bejpari bongsi sunsun sen, ko inu bea-rres ko.”

22 Ko Iesu erieni lweni ko elesi vinnen ko owrai tevi: “Natuk, nolom p̃irres, nosurien som ololim kumrres.” Ko vinnen erres jer ko pa evesane.

23 Ko daron nga Iesu mivini vajin re naim se numal nen, ko elesi nir nga marok-uwi davö ne mijen, ko nir nga marting vijajeng.

24 Ko ni owrai tevir, “Kapiel, suri nesenwarreng ngel setete emij, ko ematur kobbong.” Ko daron nga marunge nale sen, ko armen kerajie.

25 Ko daron nga delung
nir maran vajin vare e, ko
ni evan re loloim nga ne-
senwarreng mimatur ren,
ko erveinevre nesenwarreng
nen imare, ko nesenwarreng
emra.
26 Ko nosp̃en nen arsup̃e re
lat nen jile nir.

Iesu ololi metrrorr eru orkulu luwi

27 Daron nga Iesu mivel
rujruj lingi ie, ko metrrorr
eru orvijuri ni. Ko orkail,
orwera “Wurru, kuprrorrmi
komru, nik metka se Devet!”
28 Ko daron nga Iesu mian
loloim e, ko metrrorr nuru
oran jin. Ko ni owra
tevi nuru, “Komor-osuri nga
inu nurongwos bololi nanu
ngel?” Ko nuru orwera
lweni, “O-o, numal.”
29 Ko ejpari mete nuru, ko
owra “Piplari pusorsan tevi
nosurien se kamru.”
30 Ko mete nuru orres. Ko
Iesu ewer ore eterter owrai
tevi nuru, “Kopor-lesi sete
jinibb san purongwose.”
31 Ko nuru daron nga
morivel, ortur imare ko or-
tewijreni nosp̃en ne Iesu
renge vanu nen jile nir.

Iesu ololi nabbut san erij luwi

32 Ko daron nga nuru
morivare re naim e, ko
jinibb sopor arpitevi nabbut
san nga demij m̃isisilvi vini
ji Iesu.
33 Ko Iesu oji tweni demij,
ko nabbut erij luwi vajin.
Ko delung nir artaole, ko
arwera “Sete pa nabong san
rramlesi nanu nga mirpok
eplari renge Isrel.”
34 Ko Parasi nir arwera
“Wi, ok-ojoji tweni demij
suri ni elai derteren sen ji
numal se demij nir.”

Iesu orrorrmi delung nir

35 Ko Iesu evel rrerrale
ngaim nga marlelep nir ko
nga wowarreng nir, ko ok-
visviseni renge naim gor-
tien ser. Ko ok-werwer suri
nale nga m̃irres suri batun
vanu ne melrin, ko ok-loli
nir nga marmesi mesien lele,
mesien ser osuw, arres va-
jin.
36 Ko daron nga m̃ilesi
delung nir, ko orrorrmi elep
suri nir. Suri arirpe sipsip
nga sete san mok-metmeter,
armaob nawon, setemun
arongwose parwolu.
37 Ko owrai tevi jinibb sen
nir, “Numös elep p̃elak, ko
nir evis bbong nga partawer
ko parilir.
38 Ngok, kapungoni tevi
Atua, nga mivi numal ne
numös, nga pukoni kele
jinibb nga marok-tawe ko
marok-ili sopon van re orsel
sen.”

10

Aposol esngavöl drromon eru se Iesu

1 Ko Iesu everus jinibb sen
esngavöl drromon eru (12),
nga marveruse nir aposol,
parini mori. Ko elai derteren
tevir nga paroji nem̃in nga
marsij nir, ko nga parloli
nir nga marmesi mesien lele
parres luwi.

2 Ngel evi nise aposol es-
ngavöl drromon eru: nga
womuj nen Saemon, nga
marveruse kele e Pita, ko
Antru Pita tasin, ko Jemes
natu Sepeti ko Jon Jemes
tasin,
3 ko Pilip, ko Batolomiu, ko
Tomas, ko Matiu nga mok-
lai nevöt ne takis bonevis,
ko Jemes natu Alpeas, ko
Tateas,
4 ko Saemon nga bonevis
m̃ilik ji nir nga marmerreni
paroji tweni m̃eri Rom nir,
ko Jutas Iskariot, nga vi-
tunen pia-teka kerasi Iesu.

Iesu okoni tweni aposol sen nir

5 Jinibb esngavöl drromon
eru ngel Iesu okonir van.
Ko daron nga mukonir e,
ko ewer sesesre erpel tevir:
“Sete kapan ji jinibb ne vare
nir, ko sete kapan renge
ngaim san se m̃eri Sameria
nir, pijki.
6 Rrek kapan wor ji m̃eri
Isrel nir. Nir arirpe sipsip
nga marivel sarrsarr.
7 Ko daron nga kapan, ko
kapok-werwer pirpel, kap-
wera ‘Otomori le pa batun
vanu ne melrin p̃irrmali.’
8 Kaploli nir nga marmesi
parres, ko kaploli nir nga
marmij parmaur luwi, ko
kaploli nir nga marmesie
mesien nga niber m̃im̃emaul
parwokwok, ko kapoji tweni
demij nga marsisilvi jinibb
nir. Ngok evi derteren nga
marlai nawone tevi kami.
Sete kamwuli. Ko kami kele
kaplai nawon tevi jinibb nir.
9 Sete kapsongni nevöt
renge baos se kami; poro
pivi nevöt nga milep,
rreknga nevöt nga welili, ko
sete kapsongni, pijki.
10 Ko sete kapsa narr
se kami daron nga kapiel
e, ko sete kaptori sunsun
p̃ieru, rreknga but se kami,
rreknga nai nga mok-tor
etete kami. Sete kaptori
nanu ngok nir, suri oto ji lar-
tul nga kammajing ser para-
la nanu ngok nir tevi kami.
11 “Ko daron nga kapan
renge ngaim nga milep san,
rrek nga welili san, kappej
siko nga m̃irres ren, ko kap-
lik tevi, pijpari daron nga
kapa-ivel.
12 Ko daron nga kapan
renge naim sen, ko kapwera
erres tevi nir nga marlik ren.
13 Ko poro nga nir parivi
jinibb nga marres, ko kaplin-
glingi rijen se kami nga
m̃irres ngok puto jer jir.
Ko poro nga nir sete parivi
jinibb nga marres, ko
kaploli rijen se kami nga
m̃irres ngok pulwi vinuk ji
kami.
14 Ko poro sopor sete par-
marong kami kapan ji nir, ko
sete parunge nale se kami,
daron nga kapiel lingi lut
nen, erres kapwirrwirrleni
tweni maw nga muto re but
se kami, nga piviseni tevir
nga marloli m̃isij.
15 Nuwretun nuwrai tevi
kami, renge nabong nga
Atua pia-wera suri lat nga
puto suri tevi jinibb nir, pia-
sij wor pia-asie renge nir
ngok renge nir ne Sotom ko

nir ne Gomora, nga marsup̃e
tuwi pa suri nololien ser nga
marsij.

*Jinibb nir para-loli p̃isij
tevi jinibb se Iesu nir*

16 “Kapmurrong. Bokoni
tweni kami kapirpe sipsip
nga paran renge livö ne guli
rrum nir. Kapkulu met-
met p̃irres pirpe num̃et, ko
kapirpe kele wum̃er nga sete
orongwos puloli p̃isij.
17 Kapmetmet re jinibb
nir. Para-tekai kami van
re nosp̃en se numal ser nir,
ko renge naim gortien ser,
para-revji kami tevi nai
18 ko para-tekai kele kami
van re no numal nga mar-
lelep sopor kele, suri kamivi
jinibb suk. Ko kapa-wera
tweni nale suk tevi nir ko
tevi jinibb ne vare nir.
19 “Ko daron nga para-
tekai kami, sete kaprrorrmi
p̃elake sev nga kapwerai ko
pirpese nga kapwerai. Suri
Nem̃in On pia-lai nale tevi
kami nga kapa-werai renge
mete nial mawos nen.
20 Suri sete kami kis kaprij,
ko Nem̃in On se Tata se kami
nga pia-rij renge jingo kami.
21 “Ko tuwan pia-tekai
tasin pia-lingi re mijen, ko
tata kele pia-loli pirpok tevi
natun; ko natur kele nir
para-tur imare, para-teka
tata ser ko tasu ser para-lingi
van re mijen.
22 Ko jinibb jile para-
ungasi kami suri kamivi
jinibb suk. Ko si nga pia-
tur p̃iterter pijpari bongsin,
Atua pia-la mauren tevi.
23 “Ko poro nga parloli
esij tevi kami renge ngaim
san, ko kapwolu van re
ngaim nga surie. Nuwre-
tun nuwrai tevi kami, setete
kapiel p̃etp̃eti re ngaim ne
Isrel nir, pijpari inu Jinibb
Mawos bea-luwi vini.
24 Sete jinibb san elep asi
ni nga mok-visviseni, ko sete
jinibb ne majingen san elep
asi numal sen.
25 Jinibb san purnge p̃irres
kobbong nga pirpe numal
sen. Ko poro san piveruse
numal san puwra ‘Bielsepal’
(ngok evi nise numal se
demij nir), ko pia-rij pia-
sij kele wor tevi jinibb sen
nir, suri jinibb sen nir arivi
jinibb nga welili kobbong.

*Sete erres jinibb se Iesu
pimtutu*

26 “Ngok, sete kapmetutue
nir. Suri nanu jijle nga
m̃itiwtawi ore, para-raji
puto limjer; ko nanu jijle nga
muto teptepi,
para-rongwose kele e.
27 Sev nga mowrai silveni
tevi kami, ko kapa-werai
limjer; ko sev nga mowra
renge boro kami, kapkail
van mare, kapwerai tevi
jinibb nir.
28 “Ko sete kapmetutue nir
nga marok-revji nibe jinibb,
ko sete arongwose parevji
nem̃ir. Kapmetutu wore
Atua kobbong, suri ni orong-
wose pirevji kortoni niben
ko nem̃in renge lat ne noron-
gen nga m̃isij.
29 “Arok-wulwule numön
nga wowarreng nir nowlir
ean ngatan temijpal. Ko sete

nir san pivitan aseni ngatan
poro nga Tata se kami sete
pimarong.
30 Ko kami, kamlelep lingi
nir wor ji Tata se kami.
Erpe kami kamrrorrmi rao
batu kami evi nanu nga
welili kobbong; ko suri kam-
lelep p̃elak ji Tata se kami,
ni orongwose jijle rao batu
kami nir.
31 Ngok, sete kapmetutu.
Kamlelep temijpal wor asi
numön nga wowarreng
ngok nir, ko Tata se kami
pimetmete kami kele wor.

Jinibb nga muwra tweni nga ni evi se Iesu

32 “Si nga puwrowrai inu
renge no jinibb nir, inu kele
bea-werwerai ni renge no
Tata suk nga m̃ilik re melrin.
33 Ko si nga pivilvil ore inu
renge no jinibb nir, inu kele
bea-vilvil ore ni renge no
Tata suk nga m̃ilik re melrin.

Iesu ololi jinibb nir arwirr sarrsarr

34 “Sete kaprrorrmi nga
nuvini tweni bokoni demat
vini iel ngatan. Sete nuvini
tweni bokoni demat, ko nu-
vini tweni ƀeti wukari jinibb
nir, pivi meling p̃ieru e.
35 Ko nuvini tweni bololi
jinibb p̃itre tata sen, ko ne-
senwarreng p̃itre tasu sen,
ko nesevinli p̃itre p̃ilen lek-
ter.
36 Ko devje nuval se jinibb
nir parpelari re nir lulweni
kobbong niaken.

Jinibb se Iesu nir parloli ko wor Iesu puwomu renge mauren ser

37 “Ko poro jinibb san pim-
rreni tata sen rreknga tasu
sen womu re inu, ko sete
erres re pivi jinibb suk. Ko
ni nga mimrreni natun nor-
man rreknga nesevin womu
re inu, ko sete erres kele re
pivi jinibb suk.
38 Ko si nga sete muwosi
nai pelaot sen pivijuri inu,
ko sete erres re pivi jinibb
suk.
39 Si nga putor totoni mau-
ren sen p̃iterter iel ngatan,
mian ko pia-tor jabble; ko si
nga pimaronge mauren sen
suri m̃imajing suk, ko mian
ko pia-tor sweri mauren nga
m̃irres.

Atua pia-la nowli jinibb mawos

40 “Ko si nga pimarong
kami kapan ji ni, ko erpe
emarong kele inu ban ji ni.
Ko ni nga pimarong ban ji ni,
erpe emarong kele nga Tata
suk nga mukoni inu pian ji
ni.
41 Ko si nga pimarong nga
propet san pian ji ni suri
evi propet, ni kele pia-lai
nowli propet ji Atua. Ko
si nga pimarong nga jinibb
nga m̃irres san pian ji ni
suri evi jinibb nga m̃irres, ni
kele pia-lai nowli jinibb nga
m̃irres san ji Atua.
42 Ko si nga p̃ilai biles
nuwi kobbong nga mimem-
rrali san tevi jinibb suk nga
welili ngel san nga pimni,
suri evi jinibb suk, erpe ololi
nanu nga welili kobbong. Ko
nuwretun nuwrai tevi kami,
m̃ernen pia-lai nowlin nen
ko wor ji Atua.”

11

Jinibb se Jon Baptaes arini arlesi Iesu

1 Iesu evinvini ore nga muwer sesesre jinibb sen esngavöl drromon eru iok. Ko evel rujruj sopon kele vini re ngaim sopor nga marto rrale ie, nga pivisviseni ko p̃iwerwer rer.

2 Renge daron nen, Jon Baptaes elik renge naim ne nekaien, ko ornge majingen se Kristo nga mulolir. Ko okoni jinibb sen sopor van ji Iesu.

3 Ko arsusi tevi, “Erpese? Nik kuvi ni nga kem m̃eri Isrel nir namok-teravi, rreknga ejki, nabtiriv m̃inij malum?”

4 Ko Iesu erij weli tevi nir, owra “Kapan ji Jon, ko kapa-werai tevi ni nanu nga m̃irres nga kamlesi ko kamrunge, pirpel:

5 ‘Metrrorr arkulkulu erres luwi, ko naroj nir arivel erres, ko jinibb nga marmesie mesien nga niber m̃im̃emaul arwokwok luwi, ko borwon nir arongrong luwi, ko mijen nir armaur luwi, ko arwerwer nale nga m̃irres tevi ƀeres nir.

6 Ko neiren re ni nga sete m̃ilesi nanu san renge inu nga puloli ni purnge p̃isij rengen.’ ”

Iesu osp̃e suri Jon Baptaes

7 Ko daron nga nir marivel e vajin, ko Iesu etipatun nga puwrai tevi delung nir suri Jon, owra “Sev ko kamiel tweni van kaplesi re lolo merwer bonevis? Kamiel tweni kaplesi jinibb san nga mirpe mavir nga ling mokuwi sarrsarre? Ejki.

8 Ko suri sev kamiel? Kaman tweni kamlesi jinibb san nga muri sunsun nga mimau m̃irres? Ejki, nir nga maruri sunsun nga mirpok arlik re naim se numal nga marlelep nir.

9 Ko suri sev kamiel? Kaman tweni kamlesi propet san? Nuwrai tevi kami, ewretun, ni evi propet, ko elep kele wor asi propet nir.

10 Ni ngel ko tuwi aruli suri renge Naul On, erpel: ‘Kapmurrong, bokoni jinibb suk san nga puwowomu re Mesaea, ko puloli sel se ni pimetet.’

11 Nuwretun nuwrai tevi kami, renge nir p̃etp̃eti nga mariak iel ngatan, sete san erpe Jon Baptaes. Ni elep wor asi nir. Ko renge nir nga paran re batun vanu ne melrin, nir p̃etp̃eti arlelep asi wor Jon.

12 “Mitipatun renge daron nga Jon Baptaes mokwerwer e evini mijpari lelingen, ko jinibb ne balpalen nir arpalpal tere batun vanu ne melrin, ko arwera parpalpal ore jinibb nir sete paran rengen.

13 Nale se propet nir, ko nale nesesreien nga maruli tuwi pa, arsup̃e wowomue ko pa osuw, mijparimian ko Jon mia-pelari.

14 Ko nanu nga bowrai rreknga p̃iterter nga parosuri le, ko Jon le evi Elaeja nga nir marsup̃e wowomue

nga pia-luwi vini.
15 Isi nga boron otoe, purnge re nolo boron!
16 “Ko bowrai rrongr-rongvi dul nga lelingen ngel aripese? Arirpe bipiwarreng nga marlik renge mesa nga m̃irres sopon, ko markikail marververuse seler nir parini jir partetnij.
17 Ko arwera ‘Namuwi nabbu, ko kammusus kapsew e; namla nubo nga martaur e, ko kammusus kapting. Kammusus kaptet-nij detnijen ne neiren, ko detnijen ne dauren.’
18 Ko erpok kele, dul nga lelingen ngel arungasi murru Jon ko murru inu Jinibb Mawos kele. Suri Jon mivini, ko sete eaan elep, ko sete emni norro ejki, suri ok-lot tetajer. Ko dul ngel arlesi esij, ko arwera ‘Demij san esisilvi.’
19 Ko inu Jinibb Mawos nu-vini nomok-aan ko nomok-mini norro. Ko dul ngel arlesi esij kele, ko arw-era ‘Kaplesi, leorr lep, ko lemni kis norro! Ni evi sele jinibb nga marok-lai nevöt ne takis, ko jinibb nga marsij nir.’ ” Ko Iesu owrai tevir, “Ko norong-wosien sete eplari re sel sansan, eplari wor re sel elep ko. Ko komru Jon, komru kes nomor-vijuri.”

Iesu otortori jinibb nga sete marosuri ni

20 Ko vitunen Iesu etipatun ko erij terter tevi nir nga marlik renge ngaim sopor suri nelesien jijle nga muloli re nir marlesi, ko sete nolor arlululwi ren.
21 Ko owra “Wi, kami m̃eri Korasin! Wi, kami m̃eri Betsaeta! Kami nga kamok-ungasi jinibb ne vare nir, erpe m̃eri Taea ko m̃eri Saeton nir. Ko poro nga san puloli majingen nga marini-jnij nawone ngel nir nga mololi ji kami renge Taea ko Saeton, ko nolor pulululwi pa tuwi nen renge nololien ser, ko paruri sunsun tera nga marmerrmerris nir, ko parlik renge niavi nabb parp̃elpalose, parviseni nga arrorrmi nanu nga marsij nga marloli sarrsarre nir.
22 Ko nuwrai tevi kami, pia-sij wor renge kami pia-asi nir m̃eri Taea ko Sae-ton renge nabong nga Atua pia-wera suri lat nga puto suri tevi jinibb nir, suri nolo kami sete olululwi.
23 Ko kami, m̃eri Ka-paneam, kamok-rrorrmi nga kapa-van
mare re melrin, a? Ejki, ko kapa-van ngatan jer re lat ne mijen. Poro nga san pu-loli majingen nga marlelep ngel nir nga mololi ji kami renge Sotom tuwi, ko nolor pulululwi, ko Atua sete pusli ngaim ser, puto p̃irres pij-pari lelingenok.
24 Ko nuwrai tevi kami, pia-sij wor renge kami pia-asi nir m̃eri Sotom renge nabong nga Atua pia-wera suri lat nga puto suri tevi jinibb nir, suri nolo kami sete olululwi.”

Iesu owra erres wor tevi

Tata sen

25 Ko renge daron ngok, ko
Iesu owra "Nuwra erres wor
tevi nik, Tata. Kuvi Numal
ne melrin ko ne ngatan. Ko
kusilveni nanu ngel nir suri
batun vanu ne melrin renge
nir nga marwera 'Norong-
wosien se kem otoe, ko nam-
rongrongwos,' ko kuviseni
tevi nir nga nolor maran
ngatan mirpe bipiwarreng.
26 Erpok, emawos re nik,
Tata, nelesien som.
27 "Nanu jijle Tata suk
elair pa tevi inu. Ko sete
jinibb san orongwose inu
Natu Atua, Tata suk kob-
bong. Ko sete san orongwose
Tata suk kele, inu kobbong
Natun nusan, ko si nga mem-
rreni kele beviseni Tata suk
tevi ni.

Kapini kaplai mosien ji inu

28 "Kapini ji inu, kami nga
kamp̃elak milep ko kamte-
taur milep, ko inu bea-lai
mosien tevi kami.
29 Ko kapwosi nai soloslo
suk re birpari kami, ko
kapivi jinibb ne majingen
suk, ko kapmeteni re inu.
Suri inu numalum, ko nolok
ean ngatan temijpal, ko
kapa-lesi mosien re nem̃i
kami.
30 Suri nai soloslo suk sete
majingen nen orrow, ko de-
tauren suk nga bea-lai tevi
kami kapsoloi esisarow kob-
bong."

12

Jinibb se Iesu nir arsesri tweni wene wit re nabong ne mosien

1 Renge daron nen, renge
nabong ne Sapat san, ko Iesu
ko jinibb sen nir arivel rrur-
rngi orsel ne wit
san. Ko jinibb sen nir, nu-
mer ajir, ko artipatun ars-
esri sursele wene wit nir, ko
arurroi.
2 Ko daron nga Parasi mar-
lesi, ko arlesi esij, suri evi
nabong ne Sapat. Ko ar-
werai tevi Iesu: "E, ku-
plesi, jinibb som nir artor
otvi nesesreien ne nabong
ne Sapat!"
3 Ko ni owrai tevi Parasi nir,
"Nurrorrmi sete kammeteni
suri nanu nga Numal De-
vet muloli nabong san tuwi,
daron nga numer m̃iaji ni ko
jinibb sen nir.
4 Ko ean loloim se Atua ko
elai niv nga jinibb ne sul-
sulen marlai pa tevi Atua
musuw, ko ni ko jinibb sen
nir nga marpitevi ni arur-
roi. Ngok nale nesesreien
ewer orer nga sete parurroi,
jinibb ne sulsulen kis kob-
bong parurroi. Ko nosp̃en
nen ejkie ji Atua.
5 Ko rreknga sete kammeteni
kele renge nale nesesreien
nga renge nabong ne Sapat
nir, ko jinibb ne sulsulen nir
ne Naim On se Atua arok-tor
ototvi nesesreien ne nabong
ne Sapat daron nga marma-
jing majingen ser, ko nosp̃en
nen ejkie ji Atua. Kamme-
teni ko pa, ko kamrrelenge.
6 Ko nuwrai tevi kami, inu
ngel, nulep asi Naim On.
7 Ko poro nga kaprongwose
mining ne nale ngel nga
muto kele re Naul On, 'Atua

owra sete kaprrorrmi sul-
sulen ko nanu nga marir-
pok nir, ko kaprrorrmi suri
jinibb,′ ko sete kapsup̃e suri
nir ngok nga nosp̃en ser mi-
jkie.
8 Ko inu Jinibb Mawos nuvi
numal ne Sapat.”

Iesu ololi nevre jinibb san erres luwi kele

9 Ko Iesu evel rujruj kele
sopon, ko ean re naim gor-
tien ser san.
10 Ko jinibb san nga
nevren mimij elik iok. Ko
Parasi nir armerreni parloli
Iesu puloli nanu san nga
nosp̃en nen putoe. Ko arsusi
tevi, arwera “Erpese? Evi
nanu nga m̃irres nga parloli
jinibb p̃irres luwi re nabong
ne Sapat, rreknga ejki?”
11 Ko ni owrai lweni tevir,
“Poro nga kami san sip-
sip sen san otoe, ko sipsip
nen pivitan re bbulwil san
re nabong ne Sapat, ko ni
sete mia-van mia-rrul ren
ko pirvei tweni, ko p̃ilngi
kurtweni kobbong, puto iok?
Ejki, pian ko wor, pirvei
tweni.
12 Ko jinibb elep asi wor
ean mare re sipsip. Ngok,
erres ko pa nga parloli p̃irres
re nabong ne Sapat.”
13 Vitunen, ko ni owrai tevi
jinibb nga nevren mimij,
“Kup̃ete nevrem.” Ko ni ete
nevren emetet, ko nevren er-
res luwi erpe nevren devjen.
14 Ko Parasi nir arlolarsi,
ko arivare ko armurri suri
sel nga parevji pini Iesu ren.

Iesu evi jinibb ne majingen se Atua

15 Iesu orongwose norror-
rmien ser, ko evel lingi ie.
Ko delung arvijuri ni, ko ni
ololi nir jijle nga marmesi
arres luwi.
16 “Ko ni ewer ore nir nga
nir sete parsup̃sup̃e ni.
17 Ngok eplari osorsan tevi
nale san se Atua nga propet
Aesea muwrai tuwi:
18 “Merel evi jinibb ne ma-
jingen suk nga motobbtob-
bue ko nga memrreni, ko
nurnge erres elep suri ni.
Bea-loli Nem̃ik pia-silvi ni,
ko ni pia-van pia-wer tweni
nesesreien suk nga mima-
wos tevi m̃eri vare nir.
19 Sete orongwos p̃ilat, ko
sete orongwos p̃ikail vija-
jeng p̃elak; ko sete san
orongwos purnge drrelan re
sel nga marlelep nir nga nir
elep marivel asasi ren.
20 Ni pivi jinibb malum
tevi nir nga marmeljakov ko
tevinir nga derteren ser mi-
jkie. Ko ni pok-loli pirpok
pijpari daron nga ni pia-loli
jile pa nesesreien nga mi-
mawos nga pia-asi ko pia-to
p̃iterter jer.
21 Ko jinibb ne vare nir
parlingi nolor p̃iterter re ni.”

Parasi nir arwera Iesu ela derteren sen ji Demij

22 Ko vitunen arpitevi
jinibb san nga demij
m̃isisilvi ko mivi metrrorr
ko nabbut vini ji Iesu. Ko ni
ololi erres luwi, ko erij vajin
ko okluklu.
23 Ko delung nir bbösa
elair e, ko arwera “A,
rreknga ni evi metka mawos

se Numal Devet nga rramok-
teravi!”
24 Ko Parasi nir daron nga
marunge, arwera “Merel
elai derteren nga pok-ojoji
demij e ji Bielsepal kobbong,
numal se demij nir.”
25 Ko Iesu orongwose nor-
rorrmien ser, ko owra tevir:
“Poro vanu p̃isan jinibb nen
nir parteri wukari meling
nen p̃ieru e, ko vanu nen
pivitan p̃isij. Ko poro nga
ngaim p̃isan rreknga niaken
p̃isan jinibb nen nir parteri
wukari devjen p̃ieru e, ko
ngaim nen rreknga niaken
nen setete orongwos porlik
p̃irres, porvitan ko.
26 Ko poro nga Demij pok-
ojoji demij sen nir, ko ololi
meling eru e, ko ortertere
lweni nuru, ko batun vanu
sen p̃irres pirpese? Pivi-
tan ko. Ngok kamsarr nga
kamwerai inu nulai dert-
eren suk ji Bielsepal, numal
se demij nir.
27 Ko poro nga pivi were-
tunen nga inu nomok-lai
derteren suk nga boji tweni
demij e nir ji Bielsepal, ko
pirpese kele re jinibb se
kami nir? Suri nir kele arok-
ojoji demij nir. Ko arok-
lai derteren ser ngabe ko?
Erres nir parlesi suri nale se
kami nga kamwerair ngok.
28 Ko poro nga ƀelai dert-
eren suk nga boji tweni
demij e nir ji Nem̃in On se
Atua, ngok batun vanu se
Atua eplari le pa ji kami.
Kaprrorrmi p̃irres suri nanu
ngok.
29 Ko erpok kele, sete
jinibb san orongwos pian
nawon lolo naim se jinibb
nga m̃iterter san ko p̃ila
nijor sen nir. Ejki, pian
puwomu ko p̃isre totoni
m̃ernen, ko vitunen vajin
pia-lai p̃etp̃eti nijor sen jile
nir. Ko m̃ernen erpe Demij,
nga Nem̃in On esre totoni pa
osuw.
30 Ko poro san sete
p̃imajing tevi inu, erpe etre
inu ko; ko poro san sete p̃iser
kortoni tevi inu, ngok erpe
ewirrwirr sisamis nir.
31 Niko nuwrai tevi kami,
nololien jile nir ko nale
nga m̃isij jile nir, Atua
orongwose p̃itlasi tweni
renge jinibb nir. Ko nale
nga marsopsop̃e ma Nem̃in
On e, Atua sete orongwose
p̃itlasi tweni rragrrage renge
jinibb.
32 Ko poro san p̃irij p̃isij
ko pusopsop̃e inu Jinibb Ma-
wos, ko Atua orongwose
p̃itlasi tweni rengen. Ko
poro san p̃irij p̃isij ko pu-
sopsop̃e Nem̃in On, ko Atua
sete orongwose p̃itlasi tweni
rengen lelingen ngel, ko tuwi
ngok vini. Ngok kapmetmet
nga sete kapwerai nga inu
nula derteren suk ji Demij.

*Kapmeteni viringsi duru
nai renge wenen nga miplari
ren*

33 “Poro nai san p̃irres, ko
wenen kele p̃irres. Ko poro
nai san p̃isij, ko wenen kele
p̃isij. Suri nai jijle arlesi
wose renge wenen.
34 Kamivi jinibb nga kam-
sij, kamivi metka ne num̃et.
Kapwera nanu nga parres

sopon pirpese? Suri, sev nga
muwun saut re nolor, niko
jingor marwera tweni.
35 Jinibb nga m̃irres okw-
era tweni nanu nga m̃irres
kobbong nga muto renge
nolon; ko jinibb nga m̃isij ok-
wera tweni nanu nga m̃isij
kobbong nga muto renge
nolon.
36 Nuwrai tevi kami, be-
bje nale jijle nga jinibb sete
murrorrmi muwomue, ko
muwra tweni, Atua pia-lesi
suri nir jijle renge nabong
nga puwra suri lat nga puto
suri tevi jinibb nir.
37 Renge rijen som ko nir,
Atua pia-werai ko nik kur-
res, rreknga kusij.”

Jinibb nga marlelep sopor arwera parlesi nelesien san

38 Vitunen ko jinibb
nevisvisenien ne nale ne-
sesreien sopor ko Parasi
sopor arkerkerasi Iesu, ko
arsusi tevi, arwera “Jinibb
nevisvisenien, nammerreni
kupviseni nelesien san
tevi kem, nablesi. Ko
ngok nabrongwose nga
weretunen nik kuvel ji Atua
vini.”
39 Ko ni owra lweni tevir,
“Kamivi dul nga m̃isij,
kamok-loli esij tevi Atua
erpe nesevin san nga mok-
loli m̃isij tevi diwen sen.
Erpese kammerreni beviseni
nelesien san tevi kami
kaplesi? Kapa-lesi kobbong
nelesien p̃isan, nga pusorsan
tevi nelesien se propet Jona
nga miplari tuwi.
40 Erpe Jona elik nutrin itul
ko nutpong itul renge depai
nai nga milep nen, pirpok
ko inu Jinibb Mawos bea-lik
nutrin p̃itul ko nutpong p̃itul
renge lolo dan.
41 Ko renge nabong nga
Atua pia-wera suri lat nga
puto suri tevi jinibb nir,
jinibb nir ne Nineve para-
tur imare ko para-sup̃e
suri kami. Suri nir nolor
arlululwi daron nga Jona
m̃iwerwer tuwi. Ko kaplesi
inu ngel, nulep asasi Jona, ko
kami sete nolo kami olululwi
daron nga inu m̃ewerwer
tevi kami.
42 Ko renge nabong nga
Atua pia-wera suri lat nga
puto suri tevi jinibb nir,
nesevin nga tuwi nga mivi
kwin se nir ne Saot pia-
tur imare ko pia-sup̃e suri
kami. Suri ni evel ngasu
p̃elak renge bongsi vanu
vini, owra purongwose
norongwosien se Numal
Solomon. Ko kaplesi inu
ngel, nulep asasi Solomon.
Ko suri sev kami sete kamini
ji inu?

Nem̃in nga m̃isij nga mivel olwi kele vini

43 “Moro nga nem̃in nga
m̃isij san nga m̃isilvi jinibb
san mivel lingi ni, ko evel
rrurrngi lat nga nuwi mijki
e, epejpej lat nga p̃ilik p̃irres
ren; ko sete otor sweri san.
44 Mian ko owra ‘O, bolwi
kele van re naim suk, lat nga
mevel lingi vini.’ Ko daron
nga mijpari, elesi naim sen
obbubbil, ko elesi aruruk
vaseni pae osuw, ko arjuroi
erres.

45 Elesi jile naim sen musuw, ko olwi van ko elesi nem̃in ebut kele nga marsij asie ni, ko nir jijle aran loloim ko arlik iok. Ko morok vajin nga nem̃in nga marsij marsilvi elik esij easi re nga m̃ilik womu. Ko pirpok kele ko tevi kami nga kamivi dul nga kamsij.”

Iesu tasu sen ko tasin nir arini parlesi ni

46 Daron nga m̃irij malum mirpok tevi delung nir, ko tasu sen ko tasin nir arini. Ko artur vare ko arngoni tevi jinibb sen nir nga parij tevi Iesu.
47 Ko san owrai tevi Iesu, “Tasu som ko tasim nir nir le vare, ko arngoni nik nga parij tevi nik.”
48 Ko Iesu owra lweni tevi ni nga muwrai tevi ni, “Isi evi tasu suk, ko isi arivi tasik?”
49 Ko ni esareni nevren mawos jinibb sen nir ko owra “Nir ngel le arivi tasu suk ko tasik nir.
50 Suri si nga puloli marongen se Tata suk nga m̃ilik re melrin mare, ni ko evi pa tasik ko jojik ko tasu suk osuw.”

13

Nale rrongrrongvi ne jinibb nga mok-jijreni jelangin

1 Re nabong mawos nen, Iesu eivare lingi naim nen, ean elik re devje nuwito ne Galili.
2 Elik, ko delung nga milep sopor arini arkorti rrale ni. Ko suri nir elep p̃elak, ni otur imare ko esa van renge drrav san ko esakel rengen. Ko delung jile artur jer ngaut.
3 Ko ni osp̃e suri nale rrongrrongvi elep tevi nir. Owra “Kapmurrong. Jinibb san nga mok-jijreni jelangin ean tweni p̃ijijreni jelangin orsel.
4 Ko daron nga mok-jijreni e, ko ejijreni aseni sopon, ko jelangin sopor arvitan re devje sel e. Ko numön nir arini artasi twenir.
5 Ko sopor arvitan van re dan ne nevöt, lat nga sete dan mimtul e. Ko moro maretiv, arpelari ngavilvilsen imare, suri sete arto ngatan p̃elak re nolo dan.
6 Ko daron nga nial m̃isner, ko armeli. Ko suri lap̃er sete evter, ko armij.
7 Ko sopor arvitan van re lolo moku, ko moku emra tevtev nir, ko emelngi orer.
8 Ko sopor ma sete arwij lingi dan nga m̃irres nen, armatur jer renge dan nga m̃irres nen, ko armaur erres, ko arwen. Ko sopor wener ongut (100), ko sopor wener ngavöl ouwon (60), ko sopor wener ngavöl itul (30).
9 Isi nga boron otoe, purnge re nolo boron!”

Iesu owra tweni suri sev ni mokrij re nale rrongrrongvi

10 Ko Iesu jinibb sen arini ji ni ko arsusi tevi: “Suri sev komok-sup̃e suri nale rrongrrongvi tevi nir?”

11 Ko ni owra lweni tevir, owra “Atua elai tevi kami nga kaprongwose nanu nga marto teptepi renge batun vanu ne melrin, ko sete elai tevi nir nga ngok nga parongwose.

12 Si nga norongwosien sen mutoe, Atua pia-lai pilep kele tevi ni. Ko si nga norongwosien sen muwelili jer, Atua pia-la tweni jin.

13 Nomok-supẽ suri nale rrongrrongvi tevi nir, suri arok-lesi ko sete arok-lesi wose, ko arok-runge ko sete arok-rongwos kele e.

14 Renge nir ngel eplari erpe nale san se Atua nga propet Aesea ospẽ wowomue, owra ‘Kaparunge pilep, ko setete kamarongwose; ko kapa-lesi pilep, ko setete kama-lesi wose.

15 Suri jinibb ngel nir batur eterter ko boror arwonwon ko meter arp̃il, ko arwera “Rratlesi tevi meterr, ko rratrunge tevi bororr, ko rratrongwose re nolorr, ko nolorr tulululwi, ko Atua tialoli kerr rratrres luwi!” ’

16 “Ko kami ma, kamlik erres, suri mete kami arok-lesi, ko boro kami arok-runge.

17 Nuwretun nuwrai tevi kami, propet elep ko jinibb nga marres elep ne tuwi armerreni elep parlesi nanu nga kamlesir ngel nir, ko sete arlesir; ko arwera elep parunge nanu nga kami kamrunger ngel nir, ko sete arunger.

18 “Kaprunge kele ta jilweren rrongrrongvi suk suri jinibb nga mok-jijreni jelangin, bowra tweni vajin.

19 Poro jinibb san purnge nga marsupẽ suri batun vanu ne melrin ko sete purongwose nale nen, Demij pivini ko p̃iteseni tweni nale nga mietiv renge nolon. Ngok erpe pa jelangin nga marvitan re devje sel.

20 Ko jelangin nga marvitan renge dan ne nevöt, erpe pa jinibb san nga murnge nale, ko m̃ilai ngavilvil, ko eir elep.

21 Ko lap̃en ejki malume, ko orongwos puto bbong beblen; ko daron nga nanu nga m̃iterter mivini, rreknga poro nga jinibb sopor partur imare parloli p̃isij tevi ni suri nale nga muosuri, ko ni elngi kurtweni evesane.

22 Ko jelangin nga marvitan renge lolo moku, erpe pa jinibb san nga murnge nale; ko suri orrorrmi p̃elake nanu ne iel ngatan nir, ko suri emrreni joron pilep, nanu ngok nir armelngi nale nga mimaur ren, ko arloli wenen ejkie.

23 Ko jelangin nga marvitan re dan nga m̃irres, erpe pa jinibb sopor nga marunge nale, ko marongwose, ko marlai wener. Ko wenen nir sopon ejpari ongut (100), ko nir sopon ngavöl ouwon (60), ko nir sopon ngavöl itul (30).”

Nale rrongrrongvi ne mösmös nga m̃isij nga mimaur korti tevi wit

24 Ko Iesu ela nale rrongrrongvi m̃inij kele san tevi

nir, owra “Renge batun vanu
ne melrin, Atua puloli pusor-
san tevi murru jinibb ngel:
Jinibb san ean ejijreni jelan-
gin nga m̃irres ne wit re
orsel sen.
25 Ejijreni jijle osuw, ko
daron nga jinibb marmatur
e, ko ni devje nuval sen evini
ko ejijreni jelangin nga m̃isij
oto tevi wit nen, ko evel.
26 Ko mian ko jelangin
nen nir aretiv vajin, ko ar-
maur, ko arwen. Ko ar-
lesi wose vajin mösmös nga
m̃isij nen mutur tevir, suri
wenen enije.
27 Ko jinibb ne majingen
se m̃er nga orsel sen nir
arini jin ko arwerai tevi ni:
‘Numal, erpese? Kujijreni
jelangin nga marres renge
orsel som, ko mösmös nga
m̃isij ngel evan erpese?’
28 Ko ni orongwose ko
owrai tevi nir, ‘Devje nuval
ko ololi nanu ngel.’ Ko jinibb
sen arwerai kele tevi ni, ‘Ko
kumarong kem naban nabr-
rangi twenir?’
29 Ko ni owra ‘Ejki, pijki,
daron nga poro kaprrangi
mösmös nga m̃isij e, takr-
rangi tweni wit nga m̃irres
tuto tevir.
30 Kaplinglingir parmaur
korti pijpari daron ne
numös. Ko renge daron ne
numös ngok, bea-werai tevi
nir nga partawer, “Kapser
kortoni mösmös nga marsij
puwomu, ko kapserer parivi
bböbbti nga para-sulir. Ko
kapsere wit nen pian renge
ƀep̃eim suk.”

*Nale rrongrrongvi ne je-
langi nubek ko ne is*

31 Ko ni ela nale rrongr-
rongvi m̃inij kele san tevi
nir, owra “Batun vanu ne
melrin osorsan tevi jelangi
nubek nga mivitan re nai
san.
32 Jelangin nen ewelili jer
lingi jelangin m̃inij nir, ko
daron nga mimaur, elep
lingi nai nir. Ko numön
ne mesa nir arini arok-
loli menu ner renge rengsin
nir.”D
33 Ko ni ela nale rrongr-
rongvi m̃inij kele san tevi
nir, owra “Batun vanu
nemelrin osorsan tevi is nga
nesevin m̃ilai m̃ilngi renge
besin nga milep san nga
muwune plaoa, ko m̃ikiskisi.
Ko setemun arlesi is nen, ko
ololi niv jile epau.”

*Iesu ok-la nale rrongr-
rongvi kis tevi delung nir*

34 Nanu ngel jile nir, Iesu
osp̃e tevi delung nir renge
nale rrongrrongvien. Poro
nale rrongrrongvi pijki, ko
sete mia-sup̃e nanu san tevi
delung nir.
35 Ngok eplari osorsan tevi
nale san se Atua nga propet
san muwrai tuwi: “Bea-
sa jingok, ko bea-lai nale
rrongrrongvi, bea-werwerai
tweni nanu nga marteptepi
re iel ngatan m̃itipatun
mivini mijpari lelingenok.”

D **13:32** Erpe iel, Matiu orrongrrongvi batun vanu se Atua erpe jelangi mastat, ko suri mastat ejki iel, namlingi nubek, nga puloli mining ne nale se Matiu piplari limjer.

Iesu owra tweni vajin nale rrongrrongvi ne mösmös nga m̃isij lat nga muto suri

36 Vitunen ko Iesu evel lingi delung nir, ko evan loloim re naim. Ko jinibb sen nir arini ji ni ko arwera "Kupwera suri ta tevi kem nale rrongrrongvi ne mösmös nga m̃isij renge orsel ngok."

37 Ko ni owra lweni tevir, owra "Jinibb nga m̃ijijreni jelangin nga m̃irres ngok erpe pa inu ko, Jinibb Mawos.

38 Orsel ngok erpe pa iel ngatan ko. Ko jelangin nga marres ngok arirpe pa jinibb nir ne batun vanu ne melrin ko, ko jelangin nga marsij ngok arirpe pa jinibb se Demij ko nir.

39 Ko devje nuval nga m̃ijijrenir erpe pa Demij ko. Ko numös ngok erpe pa iel ngatan ko bongsin nga pia-suw e ko pa, ko nir nga martawe ngok arirpe pa anglo ko nir.

40 Pusorsan tevi nga marser kortoni mösmös nga marsij nir ko marsuli, pia-sorsan kele tevi iel ngatan bongsin nga pia-suw e.

41 Inu Jinibb Mawos beakoni anglo suk nir, ko nir para-sere kortoni nir nga marok-loli jinibb parong tweni nale suk ko nir nga marok-loli nololien nga marsij renge batun vanu suk.

42 Para-sere kortonir jile, ko para-wirrer van re nabb. Iok ngok jinibb para-ting ko para-runge p̃isij pilep.

43 Ko renge daron nen jinibb nga marres nir pia-irpe nial, para-mor renge batun vanu se Tata ser. Kaprunge renge nolo boro kami!

Nale rrongrrongvi ne nanu itul

44 "Batun vanu ne melrin osorsan tevi nijor nga m̃irres san nga muto teptepi renge orsel, nga poro jinibb san putor sweri, ko p̃ir pilep ren, ko p̃isilveni kele. Ko suri eir elep ren, ko pian puwulwule joron jijle nir, ko puwli tweni orsel ngok, nga nijor nen pivi sen ko vajin.

45 "Ko erpel kele, batun vanu ne melrin osorsan tevi nevöt san nga marok-lai lolo botrrum. Ko jinibb san nga mokwuli nevöt ngok nir,

46 daron nga mutor sweri nevöt nga nowlin milep temijpal ngok san, ko olwi van owulwule joron jijle nir ko ela nevöt nen, ko owli tweni vajin nevöt ngok evi sen.

47 "Ko erpel kele, batun vanu ne melrin osorsan tevi niva san nga marwirre renge dis, ko nai jijle maron ren.

48 Ko daron nga niva nen puwun, parevei van ngaut e. Ko parlik ngatan, ko parla mesal nga marres parsongni van re narr; ko nga marsij nen, parwirr twenir.

49 Pia-irpok kele ko renge daron ne iel ngatan bongsin. Anglo nir para-vini para-la tweni jinibb nga marsij re nir nga marres,

50 ko parwirrer van re
nabb. Iok ngok jinibb
para-ting ko para-runge p̃isij
pilep.”

Nale rrongrrongvi ne jinibb san nga m̃ilngi nanu nga mimerr ko nanu nga m̃itra

51 Iesu osusi tevir, “Kam-
rongwose nanu ngel nir?”
Ko nir arwera lweni tevi: “O-
o.”
52 Ko ni owrai kele tevir:
“Ko jinibb nevisvisenien
ne nale nesesreien san
nga marok-visvisenie pa
renge murru batun vanu ne
melrin erpe jinibb san nga
murongwos p̃ila tweni nanu
nga mimerr ko nanu nga
m̃itra renge narr sen. Suri
jinibb nevisvisenien nen ne
nale nesesreien orongwos
pae suri nale se Atua ne tuwi
ko ne lelingenok kele.”

53 Daron nga Iesu musuw
re nale rrongrrongvi ngel nir
vajin, ko evel lingi ie,
54 ko olwi vajin vini re
ngaim sen e. Ko evisviseni
jinibb nir re naim gortien
ser; ko jinibb nen nir bbösa
elair e, ko arwera “E, m̃erel
ela norongwosien ko dert-
eren ngel ngabe?
55 Ni ngel evi metusu leb-
bong san natun, ko tasu sen
marveruse Merri, ko tasin
nir Jemes, ko Josep, ko Sae-
mon, ko Jutas.
56 Ko jojin le ngel nir mar-
lik tevi kerr. Ko m̃erel ela
nanu ngel nir ngabe ko?”
57 Ko arong karkare ni. Ko
Iesu owrai tevir, “Propet san
parosuri ko wor, sete mia-
jiki; ko renge nir nga re
ngaim sen ko nir nga niaken
sen, san pijki.”
58 Ko setemun ololi ma-
jingen elep iok, suri arong
tweni nale sen.

14

Mijen se Jon Baptaes

1 Renge daron nen, Erot
natun san nga marveruse
Erot Antipas, ornge nosp̃en
nga marsup̃e Iesu e.
2 Ko owrai tevi jinibb sen
nir, “M̃erel
evi Jon Baptaes le. Ni emra
renge mijen, niko derteren
sen mutoe nga muloli majin-
gen nga marinijnij nawone
nir.”
3-4 Owrai erpok suri nanu
san nga miplari seveling
nga, erpel: Erot etka luwe
Erotias, nesen se tuwan
Pilip. Ko Jon owra tevi Erot,
“Sete evi nesesreien nga
mimawos nga nik kupteka
luwe nesen se tuwam.”
Daron nga muwrai mirpok,
ko Erot orrul totkoni ni ko
esre totkoni, ko elngi ni van
re naim ne nekaien, suri
Erotias sete emrreni Jon p̃irij
pirpok.
5 Ko Erot owra pirevji pini
Jon, ko emtutue delung nir,
suri nir arwera ni evi propet
san.
6 Mian ko vitunen vajin,
nir arloli nabong san suri sia
se Erot ejpijp̃et. Ko Erotias
natun nesevin m̃elakel esew
re no nir, ko Erot elesi erres.
7 Ko ololi rijrijen tevi, owra
“Sev nga kupungoni, ko inu
bea-lai ko tevim.”

8 Ko nesen m̃elakel nen
erij nale se tasu sen, owra
“Kuplai tevik iel batu Jon
Baptaes renge narov san.”
9 Ko Erot ornge esij e;
ko suri m̃irijrij pa ko nir
nga marini maraan tevi
marunge pa, ko ololi owra
nale tevi jinibb sen nir nga
parlai tevi nesen m̃elakel
nen.
10 Ko okoni jinibb sen san
pian renge naim ne nekaien
ko p̃ita otvi batu Jon Baptaes.
11 M̃ernen evan, ololi er-
pok, ko elngi batu Jon Bap-
taes re narov san. Ko esale
tevi nesenwarreng, ko ne-
senwarreng esale elai tevi
tasu sen.
12 Ko vitunen, Jon jinibb
sen nir arini, arwosi Jon
niben, ko arivel tevi van,
artevni. Artevni jile Jon,
ko vitunen aran arwerai tevi
Iesu.

Iesu owngani delung nga milep

13 Ko daron nga Iesu
murnge nanu ngel nir, esa
re drrav ko evel lingi ie;
owra pian re lolo merwer, ko
p̃isan p̃ilik sopon. Ko delung
nir, daron nga marunge, ko
arivel lingi ngaim ser nir, ko
arvijuri, arivel re jeli nuwi.
14 Ko Iesu, daron nga mu-
jubbul re drrav, elesi delung
elep. Ko orrorrmi nir elep,
ko ololi nir nga marmesi ar-
res luwi.
15 Mian ko nat erivriv vini,
ko jinibb sen arini jin, arw-
erai tevi ni, “Iel evi lolo mer-
wer le, ko nat tupong mun.
Kupkoni tweni lartul ngok
nir parivel paran re ngaim
nir parwuli nanen ser.”
16 Ko Iesu owra lweni
tevir, “Nir sete mara-ivel.
Kami ko kapla nanen tevir
paraani.”
17 Ko nir arwera lweni tevi
“Ai, kem namtori bbong niv
elim le ko nai eru.”
18 Ko ni owra “Kaplair ta
vini jik.”
19 Ko owrai tevi delung nir
parlik ngatan re mösmös.
Ko ni ela niv nga elim nga
ko nai nga eru nga, ko
oklu imare van re melrin
owra erres tevi Atua rengen,
musuw ko otpoi ko elai tevi
jinibb sen nir; ko nir arlai
tevi delung nir.
20 Ko nir jijle arurroi, mian
ko arup vajin. Ko jinibb
sen nir arsere kortoni beb-
jen nga marjijpon nen nir
van renge narr esngavöl dr-
romon eru arwun saute.
21 Ko nir nga marurroi
ngok arever erpe nuvas-
ngavöl nuvalim (5000) nor-
man kis, ko nesevin ko bipi-
warreng kele sete arever.

Iesu evel mare re nuwi

22 Ko ngavilvil ololi jinibb
sen nir arsa kele re drrav,
parwowomu van re devje
nuwi, parteravi ni nga ni
pukoni tututweni delung nir
parivel.
23 Daron nga mukoni tu-
tutweni delung nir marivel
musuw, ni esan otongsa van
re botwen nga pulot. Olot
mian, ko nat opong vajin, ko
ni esan malum iok.
24 Ko jinibb sen nir nga
marla drrav aran vajin re
liven mesa re nuwito. Ko

daptap ne nuwito arus renge drrav, suri arwolu tere ling.

25 Marwolu tere ling mirpok mian, ko nat otomori p̃isal p̃irin vajin, ko Iesu evel mare re nuwi vini pivini ji nir.

26 Ko jinibb sen nir arlesi ni mivel mare re nuwi ko armetutu, arwera “O, nem̃in ko san!” Ko arkail mare suri armetutu.

27 Ko Iesu erij tevir evesane, owra “Nolo kami p̃irres, inu lebbong, sete kapmetutu.”

28 Daron nga ni muwrai mirpok ko Pita erij weli lweni ni, owra “Numal, poro weretunen evi nik, kupwerai tevi inu nga inu bevel mare re nuwi vinuk jim.”

29 Ko ni owra “Kupini.” Ko Pita orow jubbul re drrav, ko evel mare re nuwi pian ji Iesu.

30 Mivel mian, ko elesi ling eser eterter, ko emtutu vajin, ko etipatun purron. Ko ekail owra “Numal, kupla se inu!”

31 Ko Iesu esareni nevren ngavilvil ko orrul ren, ko owra tevi, “Nik nosurien som ewelili, ko erpese norrorrmien som eru e?”

32 Ko daron nga morini morsa re drrav, ko ling omol vajin.

33 Ko jinibb se Iesu nir nga renge drrav arlotoe ni ko arwera “Weretunen, nik kuvi Atua natun.”

Iesu ololi nir nga marmesi Genesaret arres luwi

34 Ko arwolu re drrav, arwolu toku renge devje nuwito renge ngaim san, nisen Genesaret.

35 Ko daron nga jinibb ne lat nen nir marlesi wose Iesu, arla nale van ji nir nga marlik rrale ie. Ko jinibb nen nir artekai jinibb nga marmesi vini ji ni,

36 ko arungoni tevi Iesu nga parjipari kobbong bongsi sunsun sen. Ko ni emarong, ko nir jijle nga marjipari arres luwi.

15

Parasi ko jinibb nevisvisenien artere Iesu suri sete evijuri sel mawos ser

1 Renge daron nen ko Parasi sopor ko jinibb nevisvisenien ne nale nesesreien sopor arivel Jerusalem vini ji Iesu, ko arwerai tevi

2 “Erpese jinibb som nir martor otvi nale se b̃irterawarreng nir? Suri sete arjejavöl daron nga maraan e.”

3 Ko ni erij weli lweni nir owra “Erpese kami kele kamtor otvi nale nesesreien se Atua nga kamok-vijuri nale se b̃irterawarreng se kami nir?

4 Suri Atua nale nesesreien sen owra ‘Kuprrorrmi lilane tata som ko tasu som,’ ko nale san kele erpel: ‘M̃er nga m̃irij m̃isij tevi tata sen rreknga tasu sen sete orongwos pimaur, kaprevji pini ko wor.’

5 Ko kami ma kamwera ‘Isi nga pia-werai tevi tata sen rreknga tevi tasu sen: “Nulai

pa merrenien tevi Atua, setemun inu mea-lai kele tevi nik,”
6 erij erres, ko sete mia-osuri mun tata sen ko tasu sen renge nanu ngok.’ Erpok nale se kami owra nale m̃inij re nale se Atua, nga setemun parvijuri.
7 Kamiel re sel eru! Aesea orrongvi kem̃kam̃e kami erres, daron nga muwra wowomue suri kami:
8 ‘Lartul ngel nir arosuri inu tevi nevlu jingor kobbong, ko nolor oto ngasue inu.
9 Arloto nawone inu, arvisviseni nevisvisien nga mivi se jinibb bbong.’ ”

Nanu nga marloli jinibb murrokitkit renge no Atua

10 Ko Iesu everuse delung nir ko owrai tevir, “Kaprunge nanu ngel ko kaprongwose.
11 Sete nanu nga mian re nolo jinibb ololi ni orro (ngok evi norrorrmien se nir nga marok-jejavöl tajer kobbong); ko ngel ko ma, nanu nga miplari re nolo jinibb ololi jinibb orro.”
12 Ko vitunen jinibb sen nir arini jin, arwerai tevi ni: “Nik kurongwose nga Parasi nir marunge m̃isij e nanu nga kumwerai ngok?”
13 Ko ni erij weli lwenir, owra “Nanu jijle nga Tata suk nga m̃ilik re melrin sete murwir, pia-rrangi tweni ko.
14 Kaplinglingi nir parirpok. Arivi metrrorr pa osuw, ko arwera parviseni sel. Ko poro nga metrrorr puwowomue metrrorr renge sel, ko nuru kes poravitan van renge bbulwil.”
15 Ko Pita owrai tevi ni: “Kupwera suri nale rrongrrongvi ngok ta tevi kem.”
16 Ko ni owra “Kami kele norongwosien se kami ejki malume?
17 Sete kamrongwose nga nanu jijle nga mian re nolon evan renge depain e, ko parta
lev tweni p̃iasi kobbong?
18 Ko nanu nga mivare re jingon eplari re nolon, ko ngok kobbong ololi jinibb orro.
19 Suri eplari re nolo jinibb ko, norrorrmien nga marsij, nga parevji pini jinibb suri, nga norman pian ji nesevin nga sete evi nesen sen, nga nesevin pian ji norman nga sete evi diwen sen, nga parvenae joro jinibb, nga parkerkeris re kot, nga parsopsop̃e p̃isij Atua rreknga parij p̃isij tere jinibb.
20 Nanu ngel le nir arloli jinibb orro; ko nga paraan sete parjejavöl, sete ololi jinibb orro.”

Iesu oji tweni demij re nesenwarreng san

21 Ko vitunen Iesu evel lingi ie, evel rujruj sopon evan morie Taea ko Saeton.
22 Ko daron nga mivel mori ie mirpok, ko nesevin ne Kenan san nga m̃ilik ie sopon errmali ko ekail van jin, owra “Kuprrorrmi inu, numal, nik metka se Devet! Natuk nesenwarreng, demij arsisilvi ni esij elep.”

23 Ko Iesu sete erij nale
weli san tevi nesevin. Mian
ko jinibb sen nir arini jin ko
arungoni tevi ni: “Kupkoni
tweni vinok, suri ekail vija-
jeng suri kerr.”
24 Ko ni erij weli lweni
tevir, owra “Atua okoni inu
nga ban ji m̃eri Isrel kis
kobbong, nga marirpe sip-
sip nga marjijki, sete ban ji
jinibb m̃inij nir. Ko vinok evi
nesevin ne vare san.”
25 Ko vinnen evini ejiol vi-
tan ji Iesu ko owra “Wurru,
numal, kupla se inu.”
26 Ko ni erij weli lweni
tevi ni, owra “Sete erres nga
parla nanen se bipiwarreng
nir ko parwirre tevi guli
nir.” Ni erij erpok suri m̃eri
Isrel nir arok-veruse jinibb
ne vare nir arwera “guli” e
nir.
27 Ko vin nga owra “Ewre-
tun, numal, ko guli nir arok-
urroi ko wor bebje nanen
nga marvitvitan re numal
ser tep sen.”
28 Daron nga murnge nale
se nesevin ngok, ko Iesu
owra lweni tevi: “O, ne-
sevin, nosurien som elep
temijpal. Puto pirpe nga nik
kumarong.” Ko re mete nial
mawos nen vinnen natun
erres luwi.

Iesu ololi jinibb elep nga marmesi arres luwi

29 Iesu evel lingi iok ko
evini re nuwito ne Galili
ko otutur sopon iok; mian
ko otongsa van mare re
botwen, ko elik ngatan iok.
30 Ko delung elep arini
ji ni, arpitevi jinibb nga
marmesi sopor, sopor ƀelar
rreknga nevrer arsij, sopor
meter arrorr, sopor arivi
naroj, sopor arivi nabbut,
ko nga marmesi mesien lele
kele nir; ko arlingir ngatan
re ƀela Iesu. Ko Iesu ololi nir
arres luwi.
31 Ko daron nga jinibb nir
marlesi nabbut marij, ko nir
nga ƀelar ko nevrer marsij
arres luwi, naroj marivel,
ko metrrorr markulu, bbösa
elair e, ko arsurövi Atua se
m̃eri Isrel nir.

Iesu ela kele nanen tevi delung nir

32 Vitunen ko Iesu everus
jinibb sen nir vini ji ni,
ko owrai tevi nir, “Nurror-
rmi lengleng delung ngel nir,
suri arpitevik nabong itul le
pa, ko nanu nga parurroi
ejki. Ko numusus bokoni
tweni nawon nir, suri numer
ajir pa, ko tarmaob re sel.”
33 Ko jinibb sen nir ar-
werai tevi: “Rrapla na-
nen ngabe ko, suri iel evi
lolo merwer, ko delung elep
p̃elak?”
34 Ko Iesu owrai tevir,
“Kamtori niv evis?” Ko nir
arwera “Ebut, ko nai wowar-
reng sopor.”
35 Ko ni owrai tevi delung
nir parlik ngatan re dan.
36 Ko ni ela niv nga ebut
nga ko nai nga nir, ko olot
owra erres tevi Atua suri,
ko otpoir ko elair tevi jinibb
sen nir; ko jinibb sen nir
artututwenir tevi delung nir.
37 Ko nir jijle arurroir,
mian ko arup jile. Ko arsere
lweni bebje nanen nir nga

marjijpon nir van re narr
ebut arwun saut.
38 Nir nga marurro niv
ko nai nir evi nuvasngavöl
vavij (4000) norman kis, ko
sete areve nesevin ko nan-
warreng nir.
39 Ko Iesu okoni tweni
delung nir arivel; ko ni esa
re drrav, ko evan morie
ngaim san nisen Makatan.

16

1 Ko Parasi sopor ko Satusi
sopor arini. Arwera par-
rowrrowe Iesu, armerreni
ni puloli nelesien san renge
derteren ne melrin tevi nir
parlesi.
2 Ko ni erij weli lweni tevi
nir owra "Daron nga nat
mirivriv, ko kami kamok-
wera 'Nat p̃irres ko, suri
rramlesi nabor arsongsong.'
3 Ko daron nga nial pim-
raej, ko kami kapok-wera
'Lelingen naus puto tevi ling,
suri rramlesi nabor arsong-
song ko armotmote.' Er-
pese kamlesi wose nabor
nir ko kamrongwose nat
nga pirpese nga piplari suri,
ko kami sete kamrongwose
nabong se inu nga meplari
ren?
4 Kamivi dul nga m̃isij,
kamok-loli esij tevi Atua
erpe nesevin san nga mok-
loli m̃isij tevi diwen sen!
Erpese kammerreni beviseni
nelesien san tevi kami
kaplesi? Kapa-lesi kobbong
nelesien p̃isan, nga pusorsan
tevi nelesien se propet Jona
nga miplari tuwi." Ko daron
nga Iesu m̃irij jijle mirpok
tevir, ko evel lingir.

*Iesu erij tevi jinibb sen nir
suri nosurien ser ewelili*

5 Ko Iesu evini ji jinibb sen
nen nir, ko arsa re drrav,
arwolu van re devje nuwito
e. Ko jinibb sen nir arlesi
vajin nga sete arla niv sopor
partori suri.
6 Ko Iesu owrai tevir, "Kap-
metmet p̃irres renge is se
Parasi nir ko Satusi nir."
7 Ko nir arwerwerai lweni
tevir, arwera "O, suri sete
rramtori niv, niko m̃irij mir-
pok."
8 Ko Iesu orongwose
norrorrmien ser ko owrai
tevir: "O, kami nga nosurien
ewelili, suri sev kami
kamwerweraie kami mirpok
suri sete kamtori niv?
9 Setewor kamrongwose?
Rreknga setemun kamrror-
rmi suri niv nga elim, nga
nir evi nuvasngavöl valim
(5000) marurroir ko marup
e, ko narr evis kele nga kam-
sere marwun?
10 Rreknga niv nga ebut
nga nir evi nuvasngavöl
vavij (4000) marurroir ko
marup e, ko narr evis kele
nga kamsere marwun?
11 Erpese sete kamrong-
wose nga inu sete nusp̃e suri
niv? Kapmetmet renge is se
Parasi nir ko Satusi nir."
12 Ko nir arongwos vajine
nga ni sete owrai nga nir
parmetmet renge is ne niv,
ko renge nevisvisenien nga
m̃isij se Parasi nir ko Satusi
nir.

*Pita owra tweni nga Iesu
evi Mesaea*

13 Ko nir artutur kele so-
pon. Ko daron nga marini

mori re Sisaria Pilipae, ko
ni osusi tevi jinibb sen nir,
owra "Jinibb nir arwera inu
Jinibb Mawos nuvi isi?"
14 Ko nir arwera "Sopor
arwera nik kuvi Jon Bap-
taes, sopor arwera nik kuvi
Elaeja, ko nir sopon kele
arwera Jeremaea, rreknga
propet san ne tuwi."
15 Ko ni owra tevir, "Ko
kami, kamwera inu nuvi
isi?"
16 Ko Saemon Pita erij
weli lweni owra "Nik kuvi
Mesaea, Atua nga mimaur
natun."
17 Ko Iesu erij weli lweni
owrai tevi ni: "Nik kulik
erres ko pa, Saemon natu
Jon, suri sete jinibb san ololi
kurongwose nanu ngel, ko
Tata suk ko nga m̃ilik re
melrin ololi kurongwose.
18 Ko inu nuwrai tevim,
nik kuvi Pita (nais ngok Pita
renge nale se m̃eri Gris nir
owra ƀereng). Nik kupivi
batu jinibb suk nir totoklai,
pirpe nga marili naim san
renge ƀereng. Ko mijen sete
derteren sen evter nga p̃iasie
nir.
19 Ƀela ki ne batun vanu
ne melrin tevi nik. Ko
poro nga nik kupwer ore
nanu san renge iel ngatan,
Atua kele p̃iwer ore; ko poro
nga nik kupmaronge parloli
nanu san iel ngatan, Atua
kele pimaronge parloli."
20 Mirij jile mirpok, ko
ewer ore jinibb sen nir nga
sete parwerwerai tweni tevi
jinibb san nga ni evi Mesaea.

Iesu owra wowomue nga ni pimij ko vitunen pia-maur luwi kele

21 Etipatun re daron ngok
ko Iesu ok-wera suri tevi
jinibb sen nir nga ni pian
renge Jerusalem ko wor, ko
ƀirterawarreng nir ko jinibb
nga marlelep re sulsulen nir
ko jinibb nevisvisenien ne
nale nesesreien nir para-
loli p̃isij tevi re nanu pilep,
niben pia-runge p̃isij e, ko
para-revji pini; ko nabong
p̃itul ko Atua pia-loli ni pia-
tur imare kele.
22 Mirij jile mirpok, ko
Pita ervei tweni ni nuru or-
san, ko etipatun erij terter
tevi, owra "Numal, Atua pia-
rrorrmi nik. Setete pia-
pelari pirpok ji nik."
23 Ko Iesu erieni ni ko
owrai tevi Pita, "Demij,
kupruj ngasue inu! Kuwer
ore inu nga sete bololi ma-
jingen se Atua. Norrorrmien
som sete erpe norrorrmien
se Atua, erpe norrorrmien
se jinibb kobbong nir."
24 Muwrai jile tevi Pita
mirpok, ko owrai vajin tevi
jinibb sen nir: "Poro san pi-
marong pivijuri inu, ni putor
ore nanu nga ni bbong mim-
rreni, puwosi nai pelaot sen,
ko pivijuri inu.
25 Ko poro san puwra
putor totoni mauren sen,
mian ko pia-tor jabble; ko
poro nga san pimaronge
mauren sen suri mivijuri
inu, ko mian ko pia-lai vajin
mauren nga m̃irres.
26 Pia-rres pirpese re
jinibb san poro p̃ilai p̃etp̃eti
nijor ne iel ngatan nir, ko

mauren sen pijijki? Pia-
la sev ko pia-wuli lweni
mauren sen e?
27 Inu Jinibb Mawos bea-
luwi vini re nosrövien se
Tata suk tevi anglo suk nir,
ko renge daron nen bea-wuli
jinibb jijle nir pusorsan tevi
majingen ser sisamis.
28 Nuwretun nuwrai tevi
kami, kami sopor nga kam-
tur iel setete kama-mij wor
pijpari nga kapa-lesi inu
Jinibb Mawos tevi batun
vanu suk vini."

17

Atua erieni nibe Iesu enije

1 Nabong ouwon easi
osuw, ko Iesu etka Pita
ko Jemes ko Jemes tasin
wor Jon, ko nir arsan aran
artongsa van re botwen nga
mian mare san.
2 Ko Atua erieni nibe Iesu
re no nir; ko Iesu non erinrin
erpe nial, ko sunsun sen ow
erpe moro nial.
3 Ko artaol arvesane ko
arlesi Moses ko Elaeja kele
orpelari jin, orjiljilwer tevi.
4 Ko Pita erij van ji Iesu,
"O, numal, erres kem namlik
pa iel. Poro kumarong, inu
ƀeli gorkoraim p̃itul iel, san
pivi se nik, san pivi se Moses,
ko san pivi se Elaeja."
5 Daron nga mok-rij
malum mirpok, ko nabor
nga m̃irinrin san esalsal
orer, ko arunge drrelan
san eplari re nabor, owra
"Morok evi natuk nga
memrreni, ko nurnge erres
elep suri ni. Kaprunge ni
p̃irres."
6 Ko daron nga jinibb sen
nir marunge, ko armetutu
temijpal, ko arsusweni nor
van ngatan.
7 Ko Iesu evini jir ko ej-
parir ko owra "Kapmera,
sete kapmetutu."
8 Ko daron nga markulu
imare, sete arlesi jinibb san,
Iesu esan bbong.

Jiljilweren tweni Elaeja

9 Ko daron nga marok-
jubbul re botwen malum, ko
Iesu ewer orer, owra "Sete
kapwerwera nanu nga Atua
miviseni kamlesi re mete
kami tevi jinibb p̃isan, pij-
pari nga inu Jinibb Mawos
bea-tur imare luwi re mi-
jen."
10 Ko jinibb sen nir arsusi
rongornge tevi ni arwera
"Erpese jinibb nevisvisenien
ne nale nesesreien nir mar-
wera Elaeja pia-vini womu
ko wor?"
11 Ko Iesu erij welir, owra
"Arweretun nga marwerai
Elaeja pia-vini ko wor ko pia-
loli nanu jijle pia-sorsan.
12 Ko inu nuwrai tevi kami,
Elaeja evini pa osuw; ko nir
sete arosuri, ko arloli wor
sev nga m̃isij nga marmer-
reni tevi ni. Pirpok kele
kobbong nir para-loli p̃isij
tevi inu Jinibb Mawos, nibek
purnge p̃isij."
13 Daron nga m̃irij mirpok
ko jinibb sen nir arongwose
vajin nga ni sete osp̃e suri
Elaeja weretun, ko osp̃e suri
Jon Baptaes tevi nir.

*Iesu oji tweni demij renge
bipiwarreng san*

14 Ko musuw vajin, arini
ji delung nir; ko jinibb san
evini ji ni ko ejipa ngatan jin,
15 ko owra “Wurru, numal,
kuprrorrmi natuk norman;
nai ok-loli, ko ornge niben
esij e elep. Ko nabong elep
ok-wajeni re nabb nga m̃in
ko re nuwi.
16 Ko nutkai van ji jinibb
som nir, ko nir sete arong-
wose parloli p̃irres luwi.”
17 Ko Iesu owra “Kamivi
dul nga nosurien se kami
ejkie ko norrorrmien se
kami m̃ilengleng. Ƀelik
tevi kami pijpari seveling?
Bornge p̃isij suri kami
pijpari seveling? Kaptekai
ta bipiwarreng nen vini jik
iel.”
18 Ko Iesu otortori demij
nga m̃isisilvi ni, ko eivare
evel lingi ni. Ko bipiwarreng
nen erres luwi re mete nial
mawos nen.
19 Ko vitunen, jinibb se
Iesu nir arsan arini jin, ko
arwera “Erpese kem sete
namrongwose naboji tweni
demij ngok?”
20 Ko Iesu owrai tevir,
“Suri nosurien se kami
ewelili jer. Nuwretun
nuwrai tevi kami, poro
nosurien se kami putoe
pirpe jelangi nubek nga
welili bbong, ko pivtere nga
kapwerai tevi botwen nga
milep ngel, ‘Kupruj ngasu
iok,’ ko puruj ko. Sete nanu
p̃isan kele nga kami sete
kamrongwos kaploli.
21 [Ko nga paroji tweni
demij nga pirpok, parlot ko
wor, ko parlinglingi nanen
ser, ko niko paroji tweni.”]E

Iesu owra tweni kele nga ni pimij

22 Ko mian ko daron nga
marini marlik korti re vanu
ne Galili vajin, ko Iesu owrai
tevir: “Inu Jinibb Mawos
para-teka kerasi inu van re
nevre jinibb.
23 Ko jinibb nen nir para-
revji pini inu; ko renge
nabong itolin, Atua pia-loli
inu bea-maur luwi kele.”
Ko jinibb sen nir, daron
nga marunge nale ngok, ko
arunge esij lenglengen e.

Iesu owli takis ne Naim se Atua

24 Ko daron nga marini
vajin re Kapaneam, ko lar-
tul nga marok-lai nevöt ne
takis nga mivi se Naim On
ne Jerusalem arini ji Pita.
Ko arsusi tevi arwera “Jinibb
nevisvisenien se kami ok-
wuli takis ngel, rrek ejki?”
25 Ko ni owra “O-o. Ni ok-
wuli ko.”
Ko daron nga Pita mian
vajin loloim ji Iesu, ko Iesu
erij womu tevi, owra “Kur-
rorrmi sev, Saemon? Nu-
mal nga marlelep nir ne
iel ngatan arok-lai nevöt ne
takis ser ji isi? Ji jinibb ser
nir, rreknga ji jinibb neturvi-
tan nir?”
26 Ko Pita owra tevi, “Ji
jinibb neturvitan nir.” Ko
Iesu owrai tevi ni: “Niko
muloli jinibb ser nir sete
arongwos parwuli. Ko erpok

E **17:21** Nale nga muto re nolo [ ], rrek sete Matiu oli, ko jinibb san ea-uli vitue daron nga muli tweni kopi san ne naul ngel.

kele, jinibb se Atua nir, Atua
sete orongwose pok-la nevöt
jir.
27 Ko rromormusus rro-
porloli nir nga marok-lai
takis ne Naim On parlolar.
Kupjubbul van ngatan re
nuwi kuptutumun, ko nai
nga kupa-revei womue, kup-
waki nisen; ko kupa-lesi be-
bje nevöt san oto ren nga
pivtere kerru korti rropora-
wuli takis se kerru e. Ko
kupan kupwulie tevir.”

18

Jinibb nga mian mare wor

1 Re daron mawos nen
malum ko jinibb se Iesu nir
arini jin ko arsusi tevi arw-
era “Isi elep womunen renge
batun vanu ne melrin?”
2 Ko Iesu everuse bipi san
vini jin ko ololi otur liven re
nir,
3 ko owra “Nuwretun
nuwrai tevi kami, Poro nor-
rorrmien se kami sete pulwi
pivini pirpe bipiwarreng nir,
ko kami setete kamrongwos
kapan re batun vanu ne
melrin.
4 Isi nga puloli lweni ni
pivi jinibb malum pirpe bipi
ngel, ni pilep womunen
renge batun vanu ne melrin.
5 Ko isi nga muosuri inu
ko mimaronge bipi nga mir-
pel san pian ji ni, erpe
emaronge nga inu kele ban
jin.

Nanu nga marongwos parloli jinibb pivitan van renge nololien

6 “Poro isi nga puloli nir
san nga welili ngel nga mu-
osuri inu pivitan van renge
nololien, erres p̃elak renge
m̃ernen poro nga parrul to-
toni womue, ko parruloni
nevöt nga milep san renge
nowen, ko parjubbli maure
re liven mesa re dis, purron
van ngatan e.
7 Esij wor elep niko re
jinibb ne iel ngatan ngel nir
suri nanu jijle nga marok-
loli jinibb nir parvitan.
Nanu ngok nir parini ko
wor, ko esij elep niko re
jinibb nga m̃ilai nanu ngok
san vini.
8 “Ko pirpel ko, poro nga
nevrem rreknga ƀelam por-
loli kupvitan renge nosurien
som, erres ma kupta tweni
nuru kupsor tweni nuru
van ngasue nik. Evi nanu
nga m̃irres renge nik poro
kupan renge mauren tevi
nevrem p̃isansan rreknga
ƀelam p̃isansan, easi re poro
nevrem korti nuru ko ƀelam
korti nuru, ko parwirre nik
van re nabb nga p̃in tuwi
ngok vini.
9 Ko poro nga metem pu-
loli kupvitan, kupla tweni
ko kupwirre van ngasue nik.
Evi nanu nga m̃irres renge
nik poro kupan renge mau-
ren tevi metem p̃isan, easi
re poro metem korti nuru ko
parwirre nik van re nabb ne
norongen nga m̃isij.

Nale rrongrrongvi ne sip-sip nga mijijki

10 “Kapmetmet renge
kamkulu wutane re san nga

welili ngel. Nuwrai tevi
kami, renge melrin anglo ser
nir nga marok-metmete nir
arlesi tetajer no Tata suk nga
m̃ilik re melrin.

11 “Ko inu Jinibb Mawos
nuvini tweni ƀela se nir nga
marjijki.

12 Kami kamrrorrmi er-
pese? Poro nga jinibb
san sipsip sen ongut (100),
ko san rer evel sarrsarr
ko esarr, ni sete orongwos
p̃ilinglingi ngavöl esiw dr-
romon esiw (99) ngok renge
botwen parurroi mösmös ko
pian pipej nga m̃isarr? Ni
pian ko wor.

13 Nuwretun nuwrai tevi
kami, poro putor sweri, ko
p̃ir pilep wor ren suri sip-
sip ngok, piasie nga ngavöl
esiw drromon esiw nga sete
marivel sarrsarr.

14 Erpok kele, sete evi
marongen se Tata se kami
nga m̃ilik re melrin nga san
nga welili ngel pijijki.

Tuwam nga muloli m̃isij tevim

15 “Poro nga kalesia nga
mivi tuwam e puloli p̃isij
tevim, ko kupan ji ni, kamru
koporsan bbong, ko kuptor-
torie suri. Ko poro purnge
nik, ko ololi ni evi luwi
tuwam.

16 Ko poro sete purnge
nik, ko kupla kele jinibb
p̃isan rreknga p̃ieru, nga
pirpe nale san nga Naul On
muwrai: ‘Nale jijle nir, nir
p̃ieru ko wor rreknga p̃itul
parwilwil ren.’

17 Ko poro pumusus
malum purnge nir, kup-
werai tevi nir nga marivi
kalesia. Ko poro pumusus
malum purnge nir, ko
kaploli ni vajin pirpe jinibb
ne vare san, rreknga jinibb
nga mok-lai takis san.

Loten ne gortien

18 “Nuwretun nuwrai tevi
kami, nanu jijle nga kapwer
orer renge iel ngatan, Atua
kele p̃iwer orer renge mel-
rin; ko nanu jijle nga kap-
maronge parlolir iel ngatan,
Atua kele pimaronge par-
lolir renge melrin.

19 Nuwretun kele nuwrai
tevi kami, poro kami p̃ieru
kobbong pormarong korti
renge iel ngatan suri nanu
p̃isan nga porungoni, ko
Tata suk nga m̃ilik re melrin
pia-loli wor nanu nen tevi
nuru.

20 Poro jinibb p̃ieru
rreknga p̃itul parkorti nga
parlotoe inu, ko inu kele
ƀelik livö nir.”

Nale rrongrrongvi ne m̃er nga mumusus p̃iwer tweni nivnon se selen

21 Vitunen ko Pita evini
jin ko osusi tevi owra “Nu-
mal, pivavis nga tuwak pu-
loli p̃isij tevik ko ƀetlasi ni?
Pijpari pivabut?”

22 Ko Iesu owra lweni tevi
“Inu nuwrai tevi nik, sete
pivabut te, ejki, ko pijpari
ma pingavöl piebut pivabut
(77) kis.

23 Suri renge batun vanu
ne melrin, Atua pia-loli
pirpe jinibb ngel le: Numal

nga milep san owra pieve
nivnon se jinibb sen nir.
24 Ko daron nga m̃itipatun
pieve, ko artekai san nga
muloli nivnon mijpari nevöt
elep nga elep.
25 Ko suri sete orongwos
puwli, ko numal sen ololi
nale nga parwuli ni pivi
demij maur, tevi nesen sen
ko natun nir, ko parwuli
kele joron jile nir, nga puloli
parwuli tweni nivnon sen e
sopon nga muloli.
26 Ko jinibb ne majin-
gen nen ejiol vitan ongoni
eterter tevi, owra "Wurru,
numal, kuplinglingi inu be-
blen, pian ko bea-wuli tweni
jile kobbong nivnon suk
nir."
27 Ko numal sen orrorrmi
ni, ko owra lweni tevi ni,
"Nivnon som osuw ko pa."
Ko elinglingi ni evel.

28 "Ko jinibb ne majingen
nen evel. Ko daron nga
mivini vare e, elesi selen nga
mok-majing tevi ni san nga
muloli pa nivnon jin, mijpari
nevöt nga welili bbong. Ko
ololarsi ko orrul totoni ni,
ekinji ɓirislan ko owrai tevi:
"Kupwuli nivnon som!"
29 Ko selen nen ejiol vitan
ko ongoni tevi ni, owra
"Wurru, kuplinglingi inu
beblen, pian ko bea-wuli
twenir kobbong tevim."
30 Ko ni omusus p̃ilinglingi
ni; otur imare, etkai ni ean
elngi re naim ne nekaien,
pijpari nga pia-wuli jile wor
nivnon sen.
31 Ko daron nga selen nir
marlesi nanu nga muloli
tevi, ko arunge esij elep e;
ko aran arwerai nanu nga
muloli tevi numal ser nga
womu m̃iwer tweni m̃ernen
nivnon sen jile.
32 Ko daron nga numal
ser murnge jile, ko olo-
lar lenglengen; ko vitunen
everus m̃ernen, ko owrai
tevi: 'Kuvi jinibb nga m̃isij
p̃erp̃er! Nuwer tweni pa
nivnon som ngok p̃etp̃eti nga
sete kupwuli, suri nik kumn-
goni tevi inu.
33 Ko suri sev nik sete
kurongwos kuploli pirpok,
kuprrorrmi selem pusorsan
tevi nga inu morrorrmi nik?'
34 "Ko numal sen ololarsi
lenglengen e, ko etkai ni van
ji jinibb nga marok-telmaji
nir re naim ne nekaien, p̃ilik
iok pijpari nga pia-wuli jile
nivnon sen."
35 Ko Iesu owrai kele, "Ko
erpok Tata suk nga m̃ilik
re melrin etlasi tweni pa
nololien se kami nga mar-
lelep nir. Ko poro nga kami
nolo kami weretunen sete
p̃itlasi tweni nanu nga tuwa
kami muloli m̃isij tevi kami,
nga mirpe nanu nga welili
kobbong, ko Tata suk pia-loli
tevi kami pusorsan tevi nu-
mal ngok muloli tevi jinibb
sen ngok."

19

*Iesu osp̃e suri sel nga mar-
lingi kurtweni nesen ser*

1 Daron nga Iesu musuw
re m̃irij vajin, ko evel lingi
Galili, evini re Jutia re devje
nuwi seser ne Jortan.

2 Ko delung elep arvi-
juri ni, ko ni ololi nir nga
marmesi arres luwi ie.
3 Ko Parasi kele nir arini
jin, arwera parrowrrowe ni.
Ko arsusi, “Erpese? Evi nanu
nga m̃irres nga jinibb p̃ilngi
kurtweni nesevin sen suri
nanu jijle?”
4 Ko ni erij luwi, owrai
tevir: “Rreknga kami sete
kameve nga ni nga muloli
nanu jijle womu, ololi nor-
man ko nesevin,
5 ko owra ‘Ko ngok niko
suri mirpel ngel ko, nor-
man pivel lingi tata sen ko
tasu sen, pian vajin piptevi
nesevin sen. Nuru nga
eru ngok porivi vajin niben
sansan ko metka sansan.’
6 Ko ngok niko nuru sete-
mun orivi eru, ko orivi va-
jin niben sansan ko metka
sansan. Sev nga Atua
m̃ijipteni kortoni nuru, sete
erres jinibb san p̃ila tweni
kele.”
7 Ko nir arwera lweni tevi:
“Poro pirpok ngok ko, suri
sev Moses owra ‘Poro jinibb
san p̃ilngi kurtweni nesevin
sen, ko puli naul p̃ilai tevi, ko
p̃ilngi tweni vajin’?”
8 Ko ni owra lweni
tevir, “Suri batu kami
nga m̃iterter, niko Moses
mimarong nga kaplingi
kurtweni nesevin se kami
nir. Ko renge womunen sete
erpok.
9 Ko nuwrai tevi kami,
Poro nga jinibb san ne-
sevin sen sete puloli womue
batun, ko m̃ernen bbong
p̃ilngi kurtweni nawone, ko
p̃itka kele nesevin p̃isan
kele, ni evitan re nesevin
ngok ko vajin.”
10 Ko jinibb sen nir arw-
erai tevi ni, “Poro pirpok tevi
jinibb san ko nesevin sen,
rrek erres sete portektekai
nuru.”
11 Ko ni owra lweni tevir,
“Sete jinibb jijle orongwose
puloli pirpe nga kamwerai
ngok, nir nga bbong Atua
m̃ilngi re nolor arongwose
parloli pirpok.
12 Jinibb sopor sete arong-
wose partekai nesevin suri
arivi demaw, rreknga ariak
erpok ko wor, rreknga jinibb
ololi arirpok. Ko inu nomok-
sup̃e suri nir nga marivi
jinibb rres ko wor, ko sete
arteka nesevin suri armajing
suri batun vanu ne melrin.
Si nga murongwos puloli pir-
pok, puloli pirpok ko wor.”
13 Ko vitunen jinibb sopor
artekai bipiwarreng ser vini
ji ni nga ni p̃ilngi nevren rer
ko pulot. Ko Iesu jinibb sen
nir artortori lartul nen nir.
14 Ko Iesu owrai tevir:
“Sete kapwer orer. Kaplin-
glingi bipiwarreng nir parini
jik, suri batun vanu ne mel-
rin evi se nir nga marirpe
bipiwarreng ngok nir.”
15 Ko elngi nevren rer jile
osuw, ko evel lingi ie.

Jinibb san emrreni p̃ila mauren nga sete mia-suw nabong sopon

16 Mian ko vitunen va-
jin, ko jinibb san evini jin
ko osusi tevi ni: “E, jinibb
nevisvisenien, bololi majin-
gen sev nga p̃irres pivtere

nga bea-lai mauren nga tuwi
ngok vini?”
17 Ko Iesu owra lweni tevi:
“Erpese kumsusi tevik suri
nanu nga m̃irres? Jinibb
san bbong erres, Atua. Ko
poro kupwera kupla mau-
ren ngok, kuptori nale nesesreien se Atua.”
18 Ko m̃ernen osusi kele
tevi Iesu: “Sev nale nesesreien ko kumwerai ngok?”
Ko Iesu owra lweni tevi ni:
“Nale nesesreien nen le ngel:
‘Sete kuprevji pini jinibb,
sete kupvenae nesevin, sete
kupevna, sete kupkerkeris
re nosp̃en se numal nir,
19 kuposuri tata som ko
tasu som, ko kupmerreni se-
lem pirpe nik luwi.’ ”
20 Ko m̃elakel nen owra
lweni tevi Iesu: “Nomok-loli
jile pa erpe nale nga kumw-
erair ngok nir. Sev ojpon
kele wor nga bololi?”
21 Ko Iesu owra lweni tevi
ni, “Poro kupmerreni kupivi
jinibb mawos jile p̃irres, ku-
pan kupwulwule jorom jijle
nir, ko kupla nevöt nen tevi
ɗeres nir; ko jorom nga mar-
res putoe mare re melrin. Ko
kupini kupvijuri inu.”
22 Daron nga m̃elakel
murnge nale se Iesu ngok
e, ko ornge esij e elep, suri
ni joron nir elep. Ko evel.

Eterter renge jinibb nga joron milep pian re batun vanu ne melrin

23 Ko Iesu owrai tevi jinibb
sen nir, “Nuwretun nuwrai
tevi kami, Eterter elep renge
jinibb nga joron milep pian
re batun vanu ne melrin.
24 Ko bowrai kele tevi
kami: Eterter temijpal renge
nato liwen pietiv.[F] Ko nga
jinibb san nga joron milep
poro pian re batunvanu se
Atua, eterter wor elep asi
wore ngok.”
25 Ko daron nga jinibb sen
nir marunge nale ngel, ko
bbösa elair e elep, ko arwera
“Poro pirpok, ko si ma
orongwos p̃ila mauren?”
26 Ko Iesu emtenir ko owrai
tevir: “Eterter re devjen nga
jinibb puloli. Ko re devjen
nga Atua, ni orongwos puloli
nanu jijle.”
27 Ko Pita erij weli, owra
lweni tevi: “Kuplesi kem,
namlinglingi joro kem jile
arjipon, ko namini namvi-
juri nik. Naba-la sev p̃irres
ren?”
28 Ko Iesu owrai lweni tevi
nir: “Nuwretun nuwrai tevi
kami, renge daron nga Atua
pia-loli nanu jijle parmerr
p̃irres, ko inu Jinibb Mawos
bea-sakel renge nai seksakel
suk tevi nosrövien suk; ko
kami nga kamok-vijuri inu,
kami kele kapa-sakel re nai
seksakel pisngavöl drromon
p̃ieru, ko kapa-wera suri lat
nga puto suri tevi metka ne
Isrel nir esngavöl drromon
eru.
29 “Ko nir jile kele nga
marivel lingi naim ser nir
rreknga tuwar nir rreknga
jojir nir rreknga tata ser
rreknga tasu ser rreknga
natur nir rreknga dan ser

[F] **19:24** Erpe iel, Matiu osp̃e kamel p̃isil rrurrngi batu nitel san nolon. Ko suri kamel ejki iel, namsup̃e nato ela wani.

suri marongen suk, lartul
nen nir para-la weli va-
jin renge iok pijpari pungut
pivesan, ko para-lai kele
mauren ne tuwi ngok vini.
30 Ko nir elep nga mar-
wowomu mian ko para-
vivitu, ko nir elep nga
marvivitu, mian ko para-
wowomu."

20

Nale rrongrrongvi ne jinibb sopor nga marmajing tweni nowlir

1 Ko Iesu owrai kele tevir,
"Renge batun vanu ne mel-
rin, Atua pia-loli pusorsan
tevi jinibb ngel le: Jinibb san
naut nga milep sen san otoe.
Ko nabong san emremra ror-
pong susu, owra p̃ilai jinibb
ne majingen sopor nga par-
majing renge orsel sen.
2 Mian ko eskai jinibb so-
por, osp̃e suri nowli nabong
tevir, mian ko nir armarong
renge nowli nabong nen; ko
ni okoni nir vajin van re
orsel sen.
3 Ko re mete nial esiw so-
pon, ko ni otutur sopon kele;
ko daron nga mututur e, ko
elesi jinibb sopor kele artur
nawon re maket.
4 Ko owra tevir, 'Kami
kele kapan re orsel suk,
ko nowlin sev nga pumom-
sawos bea-wuli kami ren.'
5 Ko nir aran. Ko re
mete nial esngavöl drromon
eru sopon, mian ko re kele
mete nial itul sopon re nat
mirivriv, otutur kele, ko ololi
erpok kele.
6 Ko mijpari re mete nial
elim sopon rivriv, ko otutur
kele; ko elesi jinibb sopor
kele artur nawon, ko owrai
tevir: 'Erpese kamtur na-
won iel mirpel nabong toto-
klai san?'
7 Ko nir arwera lweni tevi:
'Suri sete jinibb san elngi
majingen re kem.' Ko ni
owrai tevir: 'Kami kele ka-
pan re orsel suk.'
8 "Ko rivriv jer ko va-
jin, numal nga naut sen
nen owrai tevi m̃er nga
mok-metmete joron nir, 'E,
kupverus kortoni jinibb ne
majingen nir, ko kupwulir.
Ko kuptipatun
kupwuli re nir nga marviv-
itu, pian pusuwsuw re nir
nga marwowomu.'
9 Ko nir nga martipatun ma-
jingen re mete nial elim
sopon rivriv arini ko arlai
nevöt ser, osorsan tevi nowli
nabong san totoklai.
10 Mian ko nir vajin nga
marini wowomu re majin-
gen arini, arrorrmi rreknga
nir nowlir parasi wor van
mare wor. Ko ejki, nir erpok
kele bbong, arlai nevöt nga
musorsan tevi nowli nabong
san.
11 Ko daron nga marlair e,
ko nir arwor suri jinibb nga
naut sen.
12 Mian ko arwerai tevi:
'E, erpese nir ngel arvivitu
armajing bbong mete nial
sansan, ko nik kuwlir osor-
san tevi kem nga nammajing
renge nabong totoklai, nam-
runge m̃isij renge nial nga
milep?'
13 Ko ni owra lweni tevi
nir san, owra 'Selek, sete
nuloli esij tevim, suri nik

kumarong pa tevi inu renge
nevöt ngok.
14 Kupla nevöt som ko
kupiel. Inu numrreni bowli
nga mivitu ngel pusorsan
tevi nik.
15 Rrek kulesi nga sete evi
nanu nga m̃irres nga inu
bololi sev nga memrreni re
jorok? Ejki ma, erres ko wor.
Rreknga nolom eleplep kob-
bong suri inu nolok erres.' "
16 Ko Iesu owrai kele: "Pir-
pok ko, nir nga marvivitu
mian ko para-wowomu, ko
nir nga marwowomu, mian
ko para-vivitu."

Iesu owra tweni vatolin nga ni pimij

17 Ko vitunen Iesu owra
pulwi kele van Jerusalem e.
Ko jinibb sen nir esngavöl
drromon eru arpitevi ni re
sel. Marivel mian, ko Iesu
etkai talev nir van re devje
sel e, ko owrai tevir:
18 "Kaplesi, rraman
Jerusalem le ngel. Ko
daron nga rrapa-jipari, ko
para-teka kerasi inu Jinibb
Mawos van ji jinibb sulsulen
nga marlelep nir, ko ji
jinibb nevisvisenien ne nale
nesesreien nir. Ko para-
wera inu ban re mijen,
19 ko para-tekai inu van
ji jinibb ne vare nir nga
para-tetnije inu ko para-
telmaji inu, ko para-rruloni
inu para-wuse maure inu re
nai pelaot. Ko mian ko re
nabong itolin, Atua pia-loli
inu bea-maur luwi kele re
mijen."

Tasu se Jemes ko Jon ongoni nanu san ji Iesu

20 Mian ko vitunen Sepeti
nesen sen eptevi natun nuru
Jemes ko Jon, nga morivi pa
jinibb se Iesu, arini ji Iesu ko
arjipa jin. Ko vinnen owra
pungoni nanu san ji Iesu.
21 Ko Iesu owra tevi:
"Kumrreni sev?" Ko vinnen
owra lweni tevi ni: "Numr-
reni kupwera nale san nga
natuk norman ngel nuru
porivi jinibb nga morlelep
jer renge batun vanu som,
tuwen p̃isakel re nevrem
rres, ko tuwen re nevrem
mair."
22 Ko Iesu owra lweni:
"O, sete komor-rongwose
nanu nga komor-ngoni
ngok. Kamru komor-vitere
kopor-minmin re biles ne
norongen nga m̃isij nga inu
beminmin ren?" Ko nuru
orwerai lweni tevi ni: "O-o,
komru nomor-vitere."
23 Ko ni owra tevi nuru,
"Kopora-minmin ko re biles
nga inu beminmin ren. Ko
re kopora-sakel re nevrek
rres rreknga re nevrek mair,
sete evi nanu nga inu bea-
lai. Evi nanu nga Tata suk
ko pia-lai tevi nuru nga
mutobbtobbu tweni nuru
pae musuw nga pia-lai tevi
nuru."
24 Ko daron nga nir es-
ngavöl marunge, arlolarsi
niaken nen e nuru, suri nuru
orwera poran mare porasi
nir.
25 Ko Iesu orongwose
norrorrmien ser, ko everus
kortoni nir jijle vini jin
ko owrai tevir: "Kami
kamrongwose numal nir
se jinibb ne vare nir aron
tertere jinibb ser, ko jinibb

nga marlelep ser nir arok-
rrowrrowe derteren ser
elep.
26 Sete pirpok re livö ne
kami. Isi nga mimrreni pivi
jinibb nga milep re livö ne
kami, ni puloli lweni ko wor
ni pivi jinibb nga welili, nga
pivi jinibb ne majingen se
kami.
27 Ko isi nga mimrreni pu-
wowomu re kami, ni pivi
demij maur se kami.
28 Osorsan tevi inu Jinibb
Mawos, sete nuvini tweni
nga jinibb parmajing se inu,
ko nuvini tweni ƀemajing se
nir, ko nga ƀelai mauren suk
puto wani milnge delung nir
re mijen, ko bowli lwenir.”

*Iesu ololi metrrorr eru
orkulu luwi kele*

29 Ko nir artutur mian,
ko daron nga marivel lingi
Jeriko, ko delung elep arvi-
juri ni.
30 Ko renge devje sel, metr-
rorr eru orlilik ren. Ko
daron nga morunge Iesu
m̃iasi re sel, orkail orwera
“Warru, Numal, metka se
Devet, kuprrorrmi komru!”
31 Ko delung nir artor-
tori nuru, arwera “Kopor-
p̃erp̃er!” Ko nuru orkail
van mare lengleng kele, or-
wera kele: “Warru, Numal,
metka se Devet, kuprrorrmi
komru!”
32 Ko Iesu otur murrong
ko everus nuru ko owrai
tevi nuru: “Komor-marong
bololi sev tevi kamru?”
33 Ko nuru orwera
lweni tevi: “O, numal,
nomor-marong mete komru
porkulu luwi.”
34 Ko Iesu orrorrmi
lengleng nuru, ko ejpari
mete nuru. Ko ngavilvil
orkulkulu luwi erres vajin,
ko orvijuri ni.

21

*Iesu ean Jerusalem ko
eviseni nga ni evi batu Numal*

1 Ko mian ko vitunen arini
morie Jerusalem, ko arini re
ngaim san nisen Betpas nga
muto morie botwen san nga
marveruse Botwen ne lolnai
ne olip. Ko Iesu owrai tevi
jinibb sen eru:
2 “Koporan re ngaim nga
muto ngokwan ngok. Ko
pingavil kopora-lesi arile
totkoni dongki san tevi
natun. Kopor-rupaji dali
nuru ko kopor-ile nuru vini
jik.
3 Ko poro san p̃irij tevi
kamru suri, ko kopora-werai
tevi, ‘Numal emrreni nuru.’
Ko pingavil ko p̃ilinglingi
kamru kopor-ile nuru vini.”
4 Ngok eplari osorsan tevi
nale san se Atua nga propet
sen san muli wowomue tuwi
mirpel:
5 “Kapwerai tevi jinibb
nir nga marlik re Saeon,
‘Kaplesi Numal se kami evini
ji kami, evi jinibb malum,
ko esakel re dongki nga
welili kobbong, nga mivi
natu dongki ne majingen.” ’
6 Ko nuru oran ko orloli
osorsan erpe Iesu muwrai
tevi nuru,
7 ko orile dongki nen
tevi natun vini ji Iesu; ko
arp̃elseni sunsun ser re

nuru, ko Iesu esakel mare ren.
8 Ko delung elep arla
sunsun ser arp̃elsenir renge
sel, ko nir sopor kele
artitai rengsi nai tevi raor,
arp̃elp̃elsenir renge sel.
Ngok eviseni nga artori Iesu
evi jinibb nga milep.
9 Ko delung elep sopon, so-
por nga marwowomu ko so-
por nga marvivitu arkikail,
arsurövi ni ko arwera "Os-
ana van ji metka ngel se De-
vet! Numal Atua, nik kurij
pa erres tevi ni nga mivini re
nik nisem. Osana re melrin
mare!"
10 Ko daron nga mivini
Jerusalem e, ko jinibb ne
ie nir arore, arwera "Isi ko
ngok?"
11 Ko delung nir arwera
lweni: "Ngel evi propet Iesu
ne Nasret renge Galili."

*Iesu oji tweni nir nga mar-
wulwule nanu renge Naim On*

12 Mian ko vitunen vajin
ko Iesu evan re loloim ne
Naim On. Ko oji tweni nir
nga marok-wulwule nanu
nir iok tetajer, ko nir nga
marok-wulwuli nanu nen
nir, ko evatpuse tep se nir
nga marok-kelkele nevöt nir,
ko evatpuse kele nai sek-
sakel se nir nga marok-
wulwule wum̃er nir.
13 Ko owrai tevir: "Aruli
pa tuwi nale se Atua san
ngel, owra 'Naim suk,
parveruse naim ne verusen.'
Ko kami kamtur imare vajin
ko kamloli evi 'naim ne
venao res.' "
14 Mian ko jinibb nga me-
ter marrorr nir ko naroj nir
arini jin renge Naim On, ko
ni ololi arres luwi.
15 Ko daron nga jinibb nga
marlelep re sulsulen nir ko
jinibb nevisvisenien ne nale
nesesreien nir marlesi mu-
loli majingen nga marinijnij
nawone, ko nanwarreng nir
markikail renge Naim On,
nga marwera "Osana van ji
metka se Devet!", ko lartul
nen arlolarsi lenglengen e
Iesu suri.
16 Ko arwerai tevi: "E, er-
pese? Nik kurnge nanu nga
nanwarreng ngel nir marw-
erair ngok?" Ko Iesu owrai
lweni tevir: "O-o. Ko kami
sete kameve nabong san
nale ngel se Atua nga muwra
tuwi: 'Eplari re jingo bipi nir
ko bipiwarreng nga marsus
malum nir, Atua ololi nir ar-
surövi ni erres p̃elak.' Kami
kameve ko pa osuw."
17 Ko elinglingir ko evel van
re ngaim ne Betani ko omosi
ie.

Nai pik nga wenen mijkie

18 Mian ko mevinen va-
jin renge rorpong susu, olwi
van ngaim e re Jerusalem.
Ko daron nga mututur mian,
ko numer eaji.
19 Ko elesi nai san nisen
nai pik otur re devje sel,
ko emawose evan ren, owra
purro wenen. Ko elesi raon
kiskis bbong, sete wenen
otoe. Ko owrai tevi nai pik
nen, "Setemun wenem puto
kele e nabong san pijpari
tuwi ngok vini." Ko daron
momsawos e nen ko pa, nai
pik nen emli.
20 Ko jinibb sen nir, daron
nga marlesi e, ko artaole ko

arwera “Erpese nai pik ngel
mimli mivesane?”
21 Ko Iesu erij welir, owrai
tevir: “Nuwretun nuwrai
tevi kami, poro nosurien se
kami putoe, ko sete kaprror-
rmi karkare le, ko ngok kami
kele kaprongwose kaploli
kobbong pirpe nga mololi
ngel tevi nai pik ngel. Ko
mare re iok, kapwerai kele
tevi botwen ngel nga Atua
p̃ila tweni ko puwirre van
re dis, ko piplari pusorsan
tevi.
22 Ko nanu jijle, sev nga
kapa-ngoni renge verusen,
poro kapa-osuri, ko kapa-lair
ko.”
23 Ko Iesu olwi kele van re
Naim On e, ko ok-visviseni
jinibb nir. Ko jinibb nga
marlelep nir ne sulsulen ko
d̃irterawarreng nga marivi
pa jinibb nga marlelep arini
jin ko arsusi: “E, kula dert-
eren ngok nir ngabe ko nga
komok-loli nanu ngok e nir?
Siko elai tevim?”
24 Ko Iesu erij welir owrai
tevir: “Inu kele bosusi kami
e nanu p̃isan, ko poro kami
kapwerai tevik, ko inu kele
pirpok bowrai tevi kami nu-
lai derteren ngel nir ngabe le
nga mololi nanu ngel le nir.
25 Kami kapwerai ta tevik:
Jon ela derteren sen nga
mok-paptaes e ngabe? Ji
Atua, rreknga ji jinibb kob-
bong?” Ko nir arwerwerai
tevir: “Poro rrapwerai, ‘Evel
ji Atua vini,’ ko ni tia-werai
lweni tevi kerr, ‘Erpese kami
sete kamosuri ni?’
26 Ko poro rrapa-wera,
‘Evel ji jinibb kobbong vini,’
ko rrammetutue delung nir,
suri nir jile artori pa Jon
osuw evi propet.”
27 Ko nir arwera lweni tevi
Iesu, arwera “Sete namrong-
wose.” Ko Iesu owra lweni
tevir, “Ia, ko inu kele sete
nurongwose bowrai tweni
tevi kami renge derteren sev
nga mololi nanu ngel e nir.”

*Iesu owra nale rrongr-
rongvi tweni jinibb nga natun
eru*

28 Ko Iesu owrai kele,
“Kaprrorrmi ta nanu ngel:
Jinibb san natun otoe, natun
eru. Ko evini ji m̃erwomu
nen ko owrai tevi, ‘Natuk,
lelingen kupan kupmajing re
orsel suk.’
29 Ko natun owrai lweni
tevi, ‘Numusus.’ Ko mian ko
vitunen ko vajin, ko norror-
rmien sen olwi, ko evan.
30 Ko tata se nuru evini
kele ji m̃ervitu nen, ko owrai
kele erpe nga muwrai tevi
m̃erwomu. Ko m̃ervitu nen
owra lweni tevi: ‘Bean ko
tata.’ Mian ko setemun
evan.”
31 Ko Iesu osusi suri re
nuru nga eru ngok tevir,
owra “Nuru si nen ko ololi
marongen se tata sen?” Ko
nir arwera lweni tevi: “Nga
womu nen.” Ko Iesu owra
lweni tevir: “Nuwretun
nuwrai tevi kami, kami
kamsorsan temijpal tevi
m̃ervitu nen. Ko lartul nga
marok-la nevöt ne takis nir
ko nesevin ne sel nir nga
kamungasir ngok arsorsan
tevi m̃erwomu nen, ko nir
parlai wani milnge kami van
re batun vanu se Atua.

32 Suri Jon evini ji kami,
evisviseni sel nga mumom-
sawos m̃irres, ko kami sete
kamosuri ni. Ko nir ma,
lartul nga marok-la nevöt ne
takis nir ko nesevin ne sel
nir, arosuri ni. Ko kami,
daron nga kamlesi nir nga
marosuri mirpok ngok, ko
norrorrmien se kami sete
olwi kele nga kami kele ka-
posuri ni.

Nale rrongrrongvi tweni jinibb nga marsij nga marok-metmet orsel ne grep

33 "Kaprunge ta nale
rrongrrongvi m̃inij kele,
ngel: Jinibb san orsel sen
otoe. Ko orwi grep. Ololi
nalut owlu rrale live laut. Ko
eli bbulwil ko elngi besin san
ren, ko san oto mare e nga
parjingteni wene grep ren
ko jinibb parok-bböt ren,
suwen p̃iseser van re besin
nga muto ngatan e. Muloli
jile mirpok, ko eli naim
san nga muwu mare nga
jinibb nga marok-kulkulu
parsa paran partur mare
ren, ko parok-kulkulu pej
nanu nga marok-vevna nir.
Erpok, ololi jile osorsan
tevi nga marok-loli daron
nga maruwi nanu nen.
Koelinglingi tevi jinibb sopor
parmetmete, ko ni evel van
re vanu m̃inij e.

34 "Ko mian ko daron nga
wenen mutomori pimirr, ni
okoni jinibb sen sopor van
ji nir nga marok-metmete
orsel sen, nga nir parla we-
nen nen sopor, pusorsan tevi
nga marijrij e.

35 Ko jinibb nen nga
marok-metmete orsel arrul
totonir; ko nir san artelmaji,
nir san arevji pini, ko nir san
artuwe.

36 Mian ko ni okoni kele
jinibb sen sopor nir elep asi
vajin nga womu, ko lartul
nga arloli kele tevir osorsan
tevi nga marloli tevi nir nga
womu.

37 "Mian ko vitunen jer va-
jin, okoni natun norman; or-
rorrmi nga nir parloli p̃irres
le tevi ni natun.

38 Ko jinibb nen nir, daron
nga marlesi ni natun, arw-
erwerai tevir, 'O, ngel evi
natun nga pia-la joro tata
sen. Rraprevji pini, ko puloli
orsel pia-ivi vajin se kerr!'

39 Ko arrul totoni, ko
arevei van vare re orsel, ko
arevji pini."

40 Ko Iesu osusi tevi nir,
owra "Ko daron nga jinibb
nga orsel sen pivini, ko pu-
loli sev tevi jinibb ngok nir?"

41 Ko nir arwera lweni tevi
ni, "Suri nir arivi jinibb nga
marsij, ni kele puloli p̃isij
pusorsan luwi tevir, pirevji
pinir. Ko pia-linglingi orsel
sen tevi jinibb sopor kele
nga parok-metmete ko para-
la wenen nen tevi re daron
mawos nen."

42 Ko Iesu owrai tevir:
"Sete kameve nabong san
nale ngel ne Naul On?
'Nabur nga lartul nga
marok-ili naim marungasi

G **21:42** Erpe iel, Matiu osp̃e nevöt, ko murrun nga nir marili naim muto suri; ko kem namrieni erpe kerr rram̃ili naim iel, nga puloli mining ne nale se Matiu piplari limjer.

marwirre, ni ko vajin evi
nabur nga murrul totoni
naim m̃iterter.G Ngel evi
majingen se Numal nga mu-
loli, ko rramtaole rramlesi
m̃irres p̃elak.’ Kameve ko
pa osuw.
43 “Ngok, nuwrai tevi
kami: Atua pia-la tweni
batun vanu sen ji kami,
ko pia-lai tevi jinibb sopor
kele nga para-la wenen nga
musorsan tevi.
44 Si nga pusnge nabur
ngel, niben pimabbur. Ko si
nga nabur ngel piravij ren,
niben pumoloplop p̃etp̃eti.”
45 Ko jinibb nga marlelep
nir re sulsulen ko Parasi
nir daron nga marunge
nale rrongrrongvi sen ngok,
arongwose nga ni owra suri
nir.
46 Ko arwera parrul totoni
Iesu, ko armetutu delung
nir. Suri delung nir artori ni
evi propet san.

22

*Nale rrongrrongvi ne dab-
buen ne totkoien*

1 Ko Iesu ela nale rrongr-
rongvi kele tevi nir, owra
2 “Renge batun vanu ne
melrin, Atua pia-loli pusor-
san tevi numal ngel le: Nu-
mal san ololi dabbuen ne
totkoien se natun norman.
3 Ko okoni jinibb sen nir
nga parveruse nir nga m̃ila
pa nale tevir nga parini. Ko
nir armusus parini.
4 Ko okoni kele jinibb sen
sopor kele, owra ‘Kapwerai
tevi nir nga m̃ela nale tevir
nga parini, “Kaplesi, nuloli
lilane jile nanen, nutor pini
pa buluk suk nir ko natu
buluk suk nga marlelep mar-
res nir, ko nanu jijle oto
omomsawos pa nga parur-
roi. Kapini renge dabbuen
ne totkoien.” ’
5 Ko nir arong melmelase
bbong, ko arivel; san evan
orsel sen, ko san evan ema-
jing re sto sen.
6 Ko nir sopon nga marlik
jer nen arrul totoni jinibb
nga mukonir nen, ko arloli
esij tevir, ko arevji pinir.
7 Ko numal nen, daron nga
murnge nanu nga marloli
ngok, ko ololar lenglengen.
Ko okoni jinibb nuval sen nir
aran ko arpir pinpini jinibb
nen nir nga marok-revrevji
pini jinibb, ko arsuli ngaim
ser.
8 Muloli jile mirpok tevir
musuw, ko owrai vajin tevi
jinibb sen nir, ‘Nanen ne
totkoien arloli jile osuw, ar-
tiriv ko vajin. Ko nir
nga marwerai tevi nir nga
parini, sete arres re parini.
9 Kapiel ta vajin suri sel
nir, ko jinibb si nir nga poro
kapa-sewute re sel, kapa-
werai tevir nga nir parini re
nanen ne totkoien.’
10 Ko jinibb sen nir arloli
erpok, arivel suri sel nir;
ko daron nga marsewute
jinibb tama san, poro pivi
jinibb nga m̃isij rreknga
jinibb nga m̃irres, ko arw-
erai tevi, ‘Kupan re nanen ne
totkoien.’ Marok-loli mirpok
mian, konaim ne nanen ne
totkoien owun saute nir nga
marini vajin.

11 “Ko daron nga numal
nen ne nanen mivini loloim
nen, owra p̃ilesi nir nga
marini, ko otor sweri jinibb
san loloim nga sete muri
sunsun mawos ne totkoien.
12 Ko numal nen owrai tevi
m̃ernen, ‘Selek, erpese ku-
mini loloim ko sete kumuri
sunsun mawos ne totkoien?’
Ko ni omurrong jer.
13 Ko numal nen elesi esij
ko owrai tevi jinibb sen nir,
‘Kaprrul kokortoni nevren
nuru ko ð̃elan nuru, ko
kapsere totkoni. Ko kap-
wos tweni van vare e, ko
kapwosi van kapwirre van
re lat nga mimalik jerjer.
Iok ngok jinibb para-ting ko
para-runge p̃isij pilep.’
14 “Nir elep nga Atua
m̃iveruser nga parini jin,
ko nir ewelili bbong m̃ilai
twenir parivi sen.”

Erres nga jinibb puwli takis tevi Sisa, rreknga ejki?

15 Ni m̃irij jile mirpok
musuw, ko Parasi nir arivel
van lut san e ko arkorti, ko
arsup̃sup̃e suri parloli pir-
pese nga Iesu puon luwi re
nale sen.
16 Arsup̃e jile osuw, ko
arkoni jinibb ser sopon tevi
jinibb se Erot sopor aran
arkerkerasi Iesu, arwera
“Jinibb nevisvisenien, nam-
rongwose nik kuwretun,
kuvisviseni sel se Atua renge
weretunen. Sete kuwor
suri jinibb san, suri sete
kumtutue jinibb san.
17 Ngok, kupwerai ta tevi
kem norrorrmien som. Evi
nanu nga m̃irres rraplai
nevöt ne takis tevi Sisa, batu
numal se m̃eri Rom nir,
rreknga ejki?”
18 Ko Iesu orongwose nga
arwera parkerkerasi ni, ko
owra tevir: “Suri sev kam-
rrowrrowe inu, kami nga
kamiel re sel eru?
19 Kapviseni ta inu nevöt
nen.” Ko nir arlai nevöt nen
san tevi.
20 Ko ni elai, emteni, ko
osusi tevir, “Isi le nisen ko
non maruli rengen ngel?”
21 Ko nir arwera lweni
tevi, “Rrekma Sisa ko.” Ko
ni owrai tevir, “Kaplai tevi
numal se m̃eri Rom sev
nga marivi se ni, ko kaplai
tevi Atua sev nga marivi se
Atua.”
22 Ko daron nga marunge
nale ngel e nir, bbösa elair
e, suri arrorrmi Iesu sete
orongwose p̃iasie nir renge
nanu ngok. Ko arlinglingi ni
ko arivel sisamis.

Pirpese re jinibb nga mimij ko mimaur luwi kele

23 Ko vitunen, re nabong
mawos nen malum, ko Sat-
usi nir sopor arini jin kele.
Nir arok-wera jinibb sete
orongwos pimaur luwi kele
renge mijen. Ko arsusi kerk-
erasi tevi, arwera
24 “Jinibb nevisvisenien,
Moses owrai tuwi, ‘Poro
jinibb p̃isan pimij ko natun
pijkie, ko tasin p̃itkai ne-
sevin sen ko pivesi wani
metka se tuwan nga mimij
ngok.’
25 Ko renge kem bonevis
jinibb ebut arivi niaken er-
pok. Ko m̃erwomu nen
etka nesevin sen; mian ko
orongwose otomori pimij,

ko owrai tevi tasin, ‘Natuk ejkie, kuptekai nesevin suk.’ Ko m̃erwomu emij.

26 Ko m̃ervitu kele ololi erpok kele, etka kele nesevin nga, mian ko emij. Mian ko ejpari ebutun nga vitu jer nen, nir jijle artekai nesevin nga, mian ko nir jijle armij lingi vin nga.

27 Mian ko vitu jer nen vajin, ko nesevin
emij vajin.
28 Ko namwera nabsusi tevim: Renge daron nga jinibb nir parmaur luwi kele re mijen, siko re nir niaken nga ebut ngok pia-ivi nesen sen e vinnen? Kupwerai ta we!”
29 Ko Iesu erij welir owrai tevir: “Kamsarr, suri sete kamrongwose Nale On se Atua, ko sete kamrongwose derteren se Atua.
30 Suri renge meraien ne mijen, sete arongwose para-totko kele mun, ko para-irpe vajin anglo ko re melrin.
31 Ko nga kami kapjipari meraien ne mijen evi were-tunen, ko ƀelai nale san se Atua nga kamrongwose pae nga muwrai tevi kami ngel, muwra
32 ‘Inu nuvi Atua se Epram, ko Atua se Aesak, ko Atua se Jekop.’ Atua sete evi Atua se jinibb nga marmij nir, ko evi pa se jinibb nga marmaur nir. Suri derteren sen elep nga elep lingi mijen.”

33 Ko daron nga delung nir marunge nale ngel, ko bbösa nga milep elair renge nevisvisenien nga m̃irres sen.

Nale nesesreien nga mian mare wor re nale nesesreien m̃inij nir

34 Ko Parasi nir, daron nga marunge Iesu muloli Satusi nir marmurrong jer mirpok, ko nir arververus kortonir arkorti lat san.
35 Mian ko san re nir nga norongwosien sen mutoe re nale nesesreien se Atua osusi rongornge tevi ni, owra purrowrrowe ni, owra
36 “Jinibb nevisvisenien, renge nale nesesreien, kulesi nale ngabes nen ko elep womunen?”
37 Iesu owra lweni tevi: “ ‘Kupmerreni Numal Atua som tevi nolom totoklai, tevi mauren som totoklai, ko tevi norrorrmien som totoklai.’
38 Ngok evi nale nesesreien nga milep womu jer nen.
39 Ko nga suri nen e, mutomori pirpe ngok, ni le ngel: ‘Kupmerreni selem pirpe nik luwi.’
40 Ngok ko nuru orivi batu nale nesesreien nir, ko nale se propet nir kele.”

Mesaea evi metka se Devet, ko evi kele Numal sen

41 Parasi nen nir arlik korti malum, ko Iesu osusi tevir,
42 owra “Kamrrorrmi Mesaea erpese? Isi ko metka sen?” Nir arwera lweni tevi, arwera “Se Numal Devet.”
43 Ko ni owra lweni tevir, “Poro pirpok, ko Mesaea piveruse Devet puwra ‘Numal,’ suri Devet owowomu. Ko ejki, Nem̃in On ololi Devet miveruse Mesaea muwra Numal, nga muwra

44 ‘Numal Atua owra tevi
Numal suk, “Kuplik renge
nevrek rres pijpari nga bea-
lingi devje nuval som nir
parirpe lat nga kupbböt
ren renge nolon ɓelam
ngatan.’ ”
45 Poro nga pirpok Numal
Devet miveruse Mesaea mivi
Numal sen, ko evi metka sen
erpese?”
46 Ko daron nga m̃irij jile
mirpok, ko sete jinibb kele
san orongwos p̃irij weli nale
san tevi ni. Ko m̃itipatun re
daron nen jinibb jijle arme-
tutu, setemun san orongwos
pususi rongornge nanu san
tevi ni.

23

Iesu erij tere jinibb nevisvisenien nir ko Parasi nir

1 Mian ko Iesu erij tevi
delung nir ko jinibb sen nir,
owra
2 “Jinibb nevisvisenien
ne nale nesesreien nir ko
Parasi nir arla wani milnge
Moses, arivi pa jinibb nga
parvisviseni jinibb nir re
nale nesesreien nga Moses
muli tuwi.
3 Suri iok ko, nanu ji-
jle nga marwerai tevi kami,
kaploli tevir pirpe nga mar-
werai kobbong. Ko re devjen
nga nanu nga marlolir, sete
kaploli surir e pirpok. Suri
nir arok-werai, ko sete arok-
majing suri.
4 Arsere bböbbti nga mar-
row milep ko eterter nga
jinibb nir parsoloir, ko ar-
jingtenir re birpari jinibb
nir; ko nir mawos ma ar-
musus parsa tweni bbös
nevrer e san.
5 Ko renge majingen ser
arlolir armerreni jinibb
parlesir. Kamrongwose
narr nga wewarreng nir
nga marsongni naul nga
maruli tweni nale se Atua
rer, nga jinibb nir parruloni
re borngir ko nevrer. Ko
nir arloli se nir arlelep
nga jinibb parlesir ko
parsurövir renger. Ko suri
norrorrmien ngok kobbong,
muloli marloli kele sunsun
ser marpepriv.
6 Ko renge nanen kele,
arok-merreni parsakel re lat
nga jinibb nga marlelep nir
marok-sakel rer; ko arloli er-
pok kele re naim ne gortien
nir.
7 Ko armerreni jinibb par-
torir re maket, ko jinibb
nir parveruse nir, ‘Jinibb
nevisvisenien.’
8 Ko kami, sete kaplolir
parveruse kami san ‘Jinibb
nevisvisenien,’ suri jinibb
sansan bbong evi jinibb
nevisvisenien se kami, ko
kami jijle kamivi niaken.
9 Ko sete kapveruse jinibb
san pivi tata se kami renge
iel ngatan, suri jinibb sansan
bbong evi tata se kami, ni
nga m̃ilik re melrin.
10 Ko sete kaplolir
parveruse kami ‘Numal,’
suri Numal se kami sansan
bbong, Mesaea.
11 Ko ni nga mivi jinibb
nga milep temijpal re livö
renge kami, pivi wor jinibb
ne majingen se kami kele.
12 Ko si nga musustur

lweni ni mian mare, Atua
pia-loli ni pian ngatan. Ko
si nga puloli lweni ni pian
ngatan, Atua pia-sustur ni
pian mare.

Iesu ewer lokloksi jinibb nevisvisenien nir tevi Parasi nir

13 “Wi, kami jinibb
nevisvisenien ne nale nesesreien, ko kami Parasi, kami
nga kamiel re sel eru! Suri
kamkikiorore batun vanu ne
melrin tevi jinibb nir. Ko
kami kele sete kaman, ko
sete kamlinglingi kele nir
nga marmerreni paran.
14 [Wi, kami jinibb
nevisvisenien ne nale nesesreien, ko kami Parasi,
kami nga kamiel re sel eru!
Kami nga nolo kami mokvenae pa naim se nesevin
nir nga diwen ser marmij
lingir, ko kamkerkeris re
kamloli nawon verusen nga
marpepriv. Suri nanu ngok,
puloli Atua putor vitrangi
kami pilep.]H
15 “Wi, kami jinibb
nevisvisenien ne nale nesesreien, ko kami Parasi,
kami nga kamiel re sel eru!
Kamp̃elak kamwolu otvi dis
ko kamiel suri vanu nga
kaplai jinibb p̃isansan pivini
piptevi kami. Ko daron
nga miptevi kami mirpok,
kamloli ni evi pa jinibb nga
pian re lat ne norongen nga
m̃isij, evi jinibb nga m̃isij
varu re kami.
16 “Wi, kami metrrorr nga
kamok-wowomue jinibb re
sel. Kamok-wera ‘Isi nga
p̃irijrij renge Naim On, ololi
nanu nawon. Ko isi nga
p̃irijrij renge gol ne Naim
On, ngok ni puloli nanu nen
ko wor.’
17 Kamlengleng, kamivi
metrrorr. Ngabes nen evi
nanu nga milep nen, gol
nen, rreknga Naim On? Suri
Naim On kobbong ololi gol
nga muto ren on.
18 Ko kamok-wera kele, ‘Isi
nga p̃irijrij renge nawot nga
marok-sulsul ren re Naim
On, ololi nanu nawon. Ko isi
nga p̃irijrij renge merrenien
nga muto ren, ngok ni puloli
nanu nen ko wor.’
19 Kamivi metrrorr!
Ngabes nen evi nanu nga
milep nen, merrenien nen,
rreknga nawot? Suri nawot
kobbong ololi merrenien on.
20 Suri isi nga p̃irijrij re
nawot, erpe erijrij ren ko
nanu jijle nga pa marto ko
ren kele.
21 Ko isi nga p̃irijrij re
Naim On, erpe erijrij ren, ko
erijrij kele renge Atua nga pa
m̃ilik ko ren kele.
22 Ko isi nga p̃irijrij re
melrin, erpe erijrij renge nai
seksakel se Atua, ko erijrij
kele renge Atua nga m̃isakel
ren kele.
23 “Wi, kami jinibb
nevisvisenien ne nale nesesreien ko kami Parasi,
kami nga kamiel re sel
eru! Ko kamok-eveve roi
wowarreng nir nga maroklingi re nanen, min ko til ko
kamin, nga kaploli pusorsan

H **23:14** Nale nga muto re nolo [ ], rrek sete Matiu oli, ko jinibb san ea-uli vitue daron nga muli tweni kopi san ne naul ngel.

p̃etp̃eti tevi nale nesesreien se Atua, ko kaplai songovlön pian ji Atua. Ko kamlinglingi nanu nga marlelep re nale nesesreien, erpe nesesreien mawos, murrun nga marrorrmi jinibb, ko murrun nga marosuri weretunene. Ngok, nanu nga marlelep e nir, kaplolir ko wor, ko sete kaplinglingi nanu nga wowarreng, pirpe murrun nga parlai songovlön pian ji Atua, parjipon.

24 Kamivi metrrorr nga kamok-wowomue jinibb re sel. Daron nga kamwera kapmini nuwi, ko kamlesi nunu m̃isal ren, ko kamjuljule tweni, musuw ko kammini nuwi nen vajin. Ko poro kaplesi buluk san[I] m̃isal re nuwi se kami, ko sete kamjule tweni, kammini kobbong, ko kamrrolmi nuwi tevi buluk nen!

25 “Wi, kami jinibb nevisvisenien ne nale nesesreien, ko kami Parasi, kami nga kamiel re sel eru! Kamok-rrawe vare ne biles nir ko plet nir arwokwok, ko renge nolor arrokitkit temijpal. Erpe kami, nolo kami arwun saute venao. Ko kamwera malum kapevna, nolo kami sete orongwos pusuw ren.

26 Kami Parasi, kamivi metrrorr! Womuj nen, kaprrawe vaseni nolo biles ko plet puwomu, ko vare nen kele puwokwok p̃irres vajin.

27 “Wi, kami jinibb nevisvisenien ne nale nesesreien ko kami Parasi, kami nga kamiel re sel eru! Kamirpe dubb nga marbbölji laen er, vare ner marow m̃irres, ko lolor marwun saute ji jinibb nga marmij nir, ko nanu jijle nga marrokitkit nir.

28 Erpok kele re kami, jinibb arlesi re vare ne nibe kami armomsawos erres; ko renge nolo kami arwun saute gerisen nir ko nololien nga marsij nir.

29 “Wi, kami jinibb nevisvisenien ne nale nesesreien ko kami Parasi, kami nga kamiel re sel eru! Kamok-tuwe nevöt re dubb se propet nir ne tuwi pa ko kamok-juroi dubb se jinibb nga marres nir ne tuwi

30 ko kamok-wera ‘Poro nga nablik re nabong nga tuwi nir se ƀirterawarreng se kem nir, sete nama-pitevi nir nga marevji propet nir drra mibböljir.’

31 Ko ngok, kamwer lokloksi kami lweni kobbong, suri kamwera kamivi metka mawos se nir nga marevji propet nir.

32 Iow, erres kobbong, majingen nga marsij se ƀirterwarreng se kami nga marmajing linglingir, kami vajin kapmajing jijler.

33 O, kamivi num̃et! Kamivi metka se num̃et nir nga marsij ko marokwolu. Kapwolu asi re lat ne norongen nga m̃isij pirpese?

34 Erpok ko, kaplesi,

[I] **23:24** Erpe iel, Matiu osp̃e kamel, ko suri kamel ejki iel, namsup̃e buluk ela wani, nga puloli mining ne nale se Matiu piplari pim̃erer.

bokoni propet sopor ko
jinibb sopor nga norong-
wosien ser mutoe, ko
jinibb nevisvisenien ne nale
nesesreien sopor vinuk ji
kami. Ko nir sopor kapa-
revji pinir, ko nir sopor
kapa-rrulonir kapa-wuse
maur nir re nai pelaot, para-
rrul pijpari para-mij. Ko nir
sopor kapa-telmajir re naim
gortien se kami, ko kapa-ojir
re ngaim ko ngaim.
35 Ngok puloli drra
jinibb jijle nga marres
nga marevjir iel ngatan
parbbölji kami, etipatun
re drra jinibb nga m̃irres
nen Epel, ejpari drra
Sekaria natu Barakaea nga
ƀirterawarreng se kami
marevji pini re Naim On
mawos, liven ne lat nga
muon ko nawot.
36 Nuwretun nuwrai tevi
kami, drra jijle ngel nir para-
bbölji kami nga lelingen ngel
nir.

Iesu orrorrmi elep suri m̃eri Jerusalem nir

37 “O Jerusalem, Jerusalem,
nik nga komok-revji pini
propet nir, ko komok-tuwe
pini jinibb nir nga Atua
mukonir vini jim. Vavis
nga mowra ƀeser kortoni
natum nir parkorti pirpe
nato dosevin nga m̃isrew
ore natun nir; ko ejki,
kammusus.
38 Kaplesi, Atua evel lingi
pa kami ko Naim On se kami.
39 Ko nuwrai tevi kami,
setete kama-lesik kele sopon
pijpari nga kapa-wera: ‘Atua
erij pa erres suri ni nga
mivini re ni nisen.’ ”

24

*Iesu owra tweni nga part-
ingtinge Naim On*

1 Ko Iesu eivare, owra
pivel lingi Naim On. Ko
jinibb sen nir arini jin, ar-
wera parviseni tevi ni ma-
jingen nga marres milep ne
Naim On.
2 Ko Iesu erij welir, owra
“Kamlesi nanu ngok nir?
Nuwretun nuwrai tevi kami,
pian ko sete nevöt ngok nir
san pia-jek jer re p̃isan, para-
wirr sisamis p̃etp̃eti.”

Norongen nga m̃isij nga pia-vini

3 Mian ko vitunen vajin,
Iesu ok-lik ngatan re Botwen
ne lolnai ne olip, ko jinibb
sen nir arini malum bbong
jin, ko arsusi tevi: “Kup-
werai ta tevi kem, nanu
ngok nir para-rremali seve-
ling? Ko sev piviseni daron
nga kupa-luwi e vini ko
ngatan ngel bongsin nga pia-
suwsuw e?”
4 Ko Iesu owra lweni tevir,
“Kapmetmete jinibb san tia-
kerkerasi kami.
5 Suri nir pilep ko para-
vini renge inu nisek, ko
para-wera ‘Inu le Mesaea,’
ko para-kerkerasi jinibb
pilep para-vijurir.
6 Ko kapa-runge naror ne
nuval nir ko nosp̃en ne nu-
val nir. Kapmetmet, tak-
metutue. Nanu ngok jile
nir para-pelari ko wor, ko
ngatan ngel bongsin ejki
wor.

7 Ko jinibb nir para-tur
imare para-val tevi jinibb
nir, ko batun vanu nir
para-tur imare para-val tevi
batun vanu nir, ko numer
pia-to, ko namĩ pia-mĩi re lat
lele.
8 Nanu ngel nir arivi nanu
womunen re martipatun,
erpe nesevin san nga
murnge rrongvi depain.
9 “Renge daron nen, ko
para-tekai kami van ji jinibb
nga para-loli p̃isij tevi kami,
ko para-revji pini kami. Ko
jinibb jijle para-ungasi kami
suri kamivi jinibb suk.
10 Ko renge daron nen
nir pilep nolor pia-vitan,
ko para-tektekai kerasi lul-
ulwenir, ko para-ungungasi
lululwenir.
11 Ko propet ne gerisen
nir pia-lep para-tur imare ko
para-kerkerasi jinibb pilep,
para-vijurir.
12 Ko suri nololien se
jinibb nir pia-wun saut, pia-
loli merrenien se kalesia nir
pilep pia-melmelas.
13 Ko si nga pia-tur p̃iterter
pijpari bongsin, mẽernen pia-
la mauren nga mĩirres.
14 Ko nosp̃en nga mĩirres
suri batun vanu ne melrin
para-sup̃e tevi jinibb jijle nir
puwomu renge iel ngatan,
nga jinibb ne vare nir para-
runge; pia-suw vajin, ko
bongsin pia-vini ko vajin.

*Nanu nga milep nga pia-
pelari Jerusalem*

15 “Ko nabong san kapa-
lesi atua se jinibb ne vare
nir nga mĩisij nga mĩisij, nga
propet Daniel musp̃e tuwi
pa, para-sireni putur renge
lat nga muon, ko pia-loli
nir para-wolu lingi lat on
nen.” (Si nga mok-eve
purongwose.)
16 “Korenge daron nen,
kami nga kamlik Jutia kap-
wolu van re botwen e nir.
17 Ko kami nga kamlik
vare renge naim se kami,
sete kapluwi kele van loloim
se kami kapla joro kami
p̃isan, ejki, kapa-wolu lingir
pingavil.
18 Ko kami nga kamma-
jing re orsel se kami, sete
kapa-luwi kele van re ngaim
se kami kapa-la sunsun se
kami, ejki.
19 Wi renge nesevin nir
nga marsolo malum bipi, ko
renge nesevin nir nga mar-
loli bipi ser marsus renge
nabong nga marsij nen nir.
20 Kapungoni ko wor tevi
Atua nga woluen se kami
sete pia-vini re daron ne
naus, rreknga re nabong ne
Sapat.
21 Suri daron nen pia-
ivi daron nga mĩiterter mĩisij
temijpal san. Mĩtipatun
re daron nga Atua muloli
iel ngatan e, mivini mijpari
lelingen ngel, nanu san sete-
wor eplari erpok, ejki wor;
ko vitunen, sete pia-irpok
kele pia-vesan.
22 Numal Atua orrorrmi pa
nga pia-ta tweni nabong nga
marsij ngel nir; poro pijki,
ko sete jinibb san mia-maur.
Ko suri orrorrmi nir nga
ni mutobbtobbu pae nir, ko
niko muloli nabong nen nir
sete pilep p̃elak.

23 “Ko renge daron nen,
poro jinibb san pia-werai
tevi kami, ‘Kaplesi, Mesaea
ngokwan,’ rreknga ‘Ngelan,’
sete kapa-osuri.
24 Pian, ko pia-irpok
ko wor renge iel ngatan;
mesaea ne gerisen nir pilep
para-tur imare, ko propet
ne gerisen nir pilep para-
tur imare, ko para-viseni
nevisenien ko nelesien nga
marlelep nir, nga para-
kerkerasi jinibb nir, ko
jinibb se Atua kele nir.
Ko sete arvitere para-
kerkerasi jinibb se Atua nga
mutobbtobbu nir.
25 Kaplesi, nuwrai
wowomu pae kami le ngel.
26 Erpok, poro para-werai
tevi kami, ‘Kaplesi, Mesaea
nika lolo merwer!’ kami sete
kapan. Ko poro para-werai
tevi kami, ‘Kaplesi nika, elik
teptepi loloim sopon re naim
ngok san,’ ko sete kapa-
osuri.
27 Erpe navil nga mivil,
daron nga mivil renge de-
vje melrin ko mimor vaseni
melrin p̃etp̃eti mivesane mi-
jpari devjen, nga jinibb jijle
nir marlesi, ko ngok pia-
irpok renge inu Jinibb Ma-
wos renge daron nga bea-
luwi vini.
28 Pirpe daron nga nanu
san emij, ko numön nir
nga marok-tasi parmot rrale;
orongwos kaplesi wose kob-
bong ngasu.

Jinibb Mawos pia-pelari re melrin

29 “Ko vitunen vajin re
daron nga m̃isij nen, ngav-
ilvil nial pia-mot, ko navöl
sete mia-ser, ko moju ne
melrin nir para-vitvitan, ko
nanu nga marterter ne mel-
rin nir para-terrterring.
30 Mian ko vitunen nele-
sien se inu Jinibb Mawos
pia-pelari re melrin. Ngok
pia-loli metka se jinibb ne
iel ngatan nir para-ting nga
para-lesi inu Jinibb Mawos
bea-vini re nabor ne mel-
rin nir tevi derteren ko
nosrövien nga milep.
31 Ko vitunen, daron nga
para-uwi davö nga milep
san, ko inu bea-koni an-
glo suk nir para-van re iel
ngatan bongsin ivij jijle, tevi
lat p̃etp̃eti nir nga melrin
m̃isalsal orer, ko para-ser
kortoni jinibb suk nir nga
motobbtobbue.

Sete jinibb san rragrrag orongwose nabong nen

32 “Kaprrorrmi renge nale
rrongrrongvi ne nai pik,
ngel: Daron nga rengsin
mimalum vajin, ko eten-
griv luwi kele nga puloli
raon nir parpelari. Ngok,
kamrongwos pae daron ne
dorvusavus oruj mori.
33 Kami pirpok ko, daron
nga kapa-lesi nanu ngok nir,
kapa-rongwose nga inu nu-
ruj mori p̃elak, erpe nutur
ko vajin roro metali.
34 Nuwretun nuwrai tevi
kami, dul nga lelingen ngel
sete pia-asi wor pijpari nga
nanu ngel nir para-pelari.
35 Melrin ko ngatan, mian
ko pora-asi; ko nale suk nir

setete mara-asi, ejki, para-
pelari ko wor.

36 “Ko nabong nen, ko
mete nial nen, sete jinibb
san rragrrag orongwose,
ejki; sete anglo ne melrin
san kele orongwose, ejki;
ko inu kele Atua Natun,
inu sete nurongwose; ko
Tata suk kobbong, ni esan
orongwose.

37 Inu Jinibb Mawos bea-
vini pia-sorsan pia-irpe Noa
nabong sen tuwi nga naus
nga milep mus ko iel ngatan
murron ko nanu jijle nir
marmij. Suri re daron nen,
jinibb nir arlelea nawon.
Pia-sorsan kele ko pia-irpok
tevi inu daron suk nga bea-
luwi e.

38 Suri nabong nga
wowomu nen nir, mian ko
vitunen naus pia-us, jinibb
nir aran ko arminmin ko
arloli totkoiennir, ejpari
nabong nga Noa mian re lolo
drrav nga milep e.

39 Ko sete arongwose naus
nga pilep nga pivini, ejpari
nga mian ko mivini m̃isale
twenir. Pia-sorsan kele ko
pia-irpok tevi inu daron suk
nga bea-luwi e.

40 Renge daron nen, jinibb
p̃ieru portur re orsel; ko
parla luwe nuru tuwen, ko
tuwen putur jer.

41 Ko nesevin p̃ieru porlik
korti portabbu nurrer; ko
parla luwe nuru tuwen, ko
tuwen p̃ilik jer.

42 Erpok ko, kapkulkulu.
Suri kami sete kamrongwose
nabong sev nga inu Numal
se kami bea-luwi ren.

43 Kaprongwose nanu
ngel: Poro jinibb san
purongwose daron sev re
nutpong nga jinibb venao
pivini p̃irrarre naim sen,
ko ni puklu pimetmet ko
putur ore nga jinibb nen sete
p̃irrarre naim sen.

44 Pirpok ko kami kele kap-
metmet nga kaptiriv ko wor,
suri inu Jinibb Mawos dea-
pelari re mete nial nga sete
taka-rongwose.

*Nale rrongrrongvi tweni
jinibb ne majingen eru*

45 “Jinibb si nga erpe
jinibb ne majingen nga
muosuri m̃irres, ko batun
otoe? Numal sen ololi ni
emetmete jinibb ne majin-
gen sen nir, ko puwngani
nir renge daron momsawos.

46 Jinibb ne majingen nga
m̃irres nen pia-runge p̃irres
daron nga numal sen pia-
vini ko pia-lesi ni m̃imajing
m̃irres mirpok.

47 Nuwretun nuwrai tevi
kami, numal nen pia-loli
m̃ernen pia-metmete joron
totoklai nir.

48 Ko poro nga m̃ernen
pivi jinibb nga m̃isij, ko
puwrai re nolon, ‘O, numal
suk olololа nga pulwi vini.
Poro nga bololi nanu san, ni
sete orongwos purongwose,’

49 ko etipatun vajin pivr-
rali selen nir nga marmajing
tevi nga numal sen m̃ilngi ni
mivi jinibb nga milep rer, ko
eaan ko eminmin tevi jinibb
nga marok-minmin nir.

50 Ko numal se m̃ernen
pia-luwi vini re nabong nga
m̃ernen sete murrorrmi, ko

renge mete nial san nga sete
murongwose.
51 Ko numal nen pia-oji
tweni m̃ernen pia-suw, ko
pia-tor vitrangi ni pusorsan
tevi lartul nga marivel re
sel eru, re lat nga jinibb
para-ting ko para-runge p̃isij
pilep.”

25

Nale rrongrrongvi ne nesenwarreng m̃elakel esngavöl

1 Ko Iesu ela nale rrongr-
rongvi m̃inij kele, owra “Re
daron nen, batun vanu ne
melrin pia-pelari pusorsan
tevi nanu ngel nga miplari
ji nesenwarreng m̃elakel
esngavöl ngel: Nesevin
m̃elakel esngavöl arsa laet
ser, ko aran arwera parivel
ore jinibb san nga muwra
putotko re nabong nen.
2 Nir elim norrorrmien ser
ejkie, ko nir elim norror-
rmien ser otoe.
3 Suri nir nga norrorrmien
ser mijkie arsa laet ser, ko
sete artori karsin;
4 ko nir nga norrorrmien
ser mutoe, artori botel
karsin ser oto tevi laet ser.
5 Ko jinibb nen nga muwra
putotko nen ololola malum.
Mian, ko nesenwarreng nen
nir meter arrurruwel, ko ar-
matur.
6 “Ko muruj mori nat nga
m̃irrang sopon, ko san ekail
owra ‘Kaplesi, jinibb nga
putotko evini. Kapiel ore!’
7 Ko nesenwarreng nen nir
armera, ko arrowrrowe laet
ser.
8 Ko nir nga norrorrmien
ser mijkie arwera tevi nir
nga norrorrmien ser mutoe,
‘E, kapla karsin se kami so-
pon tevi kem, suri laet se
kem artep.’
9 Ko nir nga norrorrmien
ser mutoe arwera lweni
tevir, ‘O, ejki rres, sete
tivtere kem ko kami. Erres
p̃elak kapluwi van re sto
ko kapwuli wor nga pivi se
kami.’
10 Ko daron nga marluwi
van parwuli e, ko jinibb nga
putotko evini. Ko nir nga
martirive aran arpitevi ni
aran re totkoien, ko mian ko
arkikiore metali nen.
11 “Mian ko vitunen vajin,
nir nga norrorrmien ser mi-
jkie nen arini arwera ‘Nu-
mal, numal, kuptasi metali
tevi kem!’
12 Ko ni owra lweni
tevir, ‘Nuwretun nuwrai
tevi kami, Sete nurongwose
kami.’ ”
13 Ko Iesu owra kele: “Er-
pok, kapkulkulu, suri sete
kamrongwose nabong nen
rreknga mete nial nen nga
inu bea-luwi vini ren.

Nale rrongrrongvi ne jinibb itul nga martori nevöt se numal

14 “Suri renge batun vanu
ne melrin, Atua pia-loli pu-
sorsan tevi numal ngelle:
Jinibb san owra pivel van
re vanu nga ngasu san. Ko
everus jinibb ne majingen
sen nir, ko elngir parmet-
mete joron nir.
15 Ko ela tevi nir san be-
bje silva nevöt nuvasngavöl
valim (5000), ko tevi nir san

kele ela nuvasngavöl varu
(2000), ko tevi nir san kele,
nuvasngavöl vesan (1000).
Ngok, elai tevir osorsan tevi
norongwosien ser sisamis.
Elai jile tevir, ko evel.
16 Ko ni nga m̃ila nuvas-
ngavöl valim nen esaro van
ngavilvil ko emajing ren, ko
ololi kele ejpari nuvasngavöl
valim kele.
17 Ko ni nga m̃ila nuvas-
ngavöl varu nen ololi os-
orsan erpok kele, ko ni
ololi kele ejpari nuvasngavöl
varu kele.
18 Ko ni nga m̃ila nuvas-
ngavöl vesan evan ko eli dan
ko etevni silveni ren nevöt
se numal sen nen.
19 “Mian ko vitu jer nen
vajin, numal se jinibb ne
majingen nen nir olwi vini,
owra p̃ilesi suri ta nevöt sen
nen ji nir, ko everuse nir.
20 Ko ni nga m̃ila nuvas-
ngavöl valim evini; ko otori
nuvasngavöl valim kele oto
tevi, ko owrai tevi numal
sen owra ‘Numal, nik kula
nuvasngavöl valim ko tevik;
ko kuplesi, nuloli kele nuvas-
ngavöl valim kele ngel oto
tevi.’
21 Ko numal sen owra
tevi ni, ‘Erres p̃elak! Nik
kuvi jinibb ne majingen nga
m̃irres, ko komok-osuri er-
res. Suri kuosuri erres re
nanu nga welili ngel, ko inu
bea-loli nik kupa-metmete
nanu pilep kele wor. Kupini
re neiren se inu numal som.’
22 Ko ni nga m̃ila nu-
vasngavöl varu evini, ko
owra ‘Numal, nik kula nu-
vasngavöl varu ko tevik; ko
kuplesi, nuloli kele nuvas-
ngavöl varu kele ngel oto
tevi.’
23 Ko numal sen owra
tevi ni, ‘Erres p̃elak! Nik
kuvi jinibb ne majingen nga
m̃irres, ko komok-osuri er-
res. Suri kuosuri erres re
nanu nga welili ngel, ko inu
bea-loli nik kupa-metmete
nanu pilep kele wor. Kupini
re neiren se inu numal som.’
24 Ko ni nga m̃ila nu-
vasngavöl vesan evini, ko
owrai tevi: ‘Numal, nurong-
wose, nik kuvi jinibb nga
m̃iterter. Komok-tawe we-
nen nga nik sete kumruwi,
ko komok-ser kortoni wenen
nga nik sete komok-juljule
tweni dokolvin ren, arivi
som.
25 Ko inu numtutu, ko
nuan nusilveni nevöt som
lolo dan. Kuplesi ngel, nanu
nga mivi som.’
26 Ko numal sen owra
lweni tevi: ‘Nik kuvi jinibb
ne majingen nga m̃isij!
Nibem emijmij temijpal.
Kurongwose pae nga inu
nomok-tawe wenen nga
inu sete nurwi, ko nomok-
ser kortoni wenen nga inu
sete nomok-juljule tweni
dokolvin ren, arivi suk.
27 Ko erpese sete kulngi
nevöt suk re bang, ko re
daron nga bea-luwi vini, ko
bea-lai nevöt suk tevi ma-
jbböl nen nga bang mok-
wuli lwenie?’
28 Ko owra tevi jinibb sen
sopor, ‘Kapla tweni nevöt
suk jin, kaplai tevi ni nga
mutori nuvasngavöl valim
ngok.
29 Suri nir jijle nga martori

pa, para-lai pilep kele ko wor
tevir. Ko ni nga sete mutori
milep para-la luwe ko wor
jin.
30 Ko kapwirre jinibb ne
majingen ngoknga sete mu-
loli nanu san m̃irres van
re lat nga mimalik jerjer.
Iok ngok jinibb para-ting ko
para-runge p̃isij pilep.'

Daron nga Jinibb Mawos pia-wera suri lat nga puto suri re jinibb jijle nir

31 "Re daron nga inu Jinibb
Mawos bea-luwi vini tevi
nosrövien suk, ko anglo nir
para-pitevik. Ko bea-sakel
re nai seksakel ne nosrövien
suk.
32 Ko anglo nir para-ser
kortoni jinibb nir ne vanu
jijle renge nok. Ko inu
bea-tututweni nir sisamis
rer, bea-loli pivi meling
p̃ieru e, pirpe jinibb nga
mok-metmete sipsip mok-
tututweni tweni sipsip sen
nir renge nanikot nir.
33 Ko bea-lingi nir nga
marirpe sipsip nir re nevrek
rres, ko nir nga marirpe
nanikot nir re nevrek mair.
34 Ko bea-ivi numal, ko
bea-werai tevi nir nga re
nevrek rres, 'Kapini, kami
nga Tata suk m̃irij m̃irres
suri kami, kapla vajin batun
vanu nga Tata suk muloli
terai kami re daron nga
womu jer nen nga iel ngatan
m̃itipatun.
35 Suri inu numer ajik, ko
kamla nanen tevik. Nolok
emesmes, ko kamloli nu-
minmin. Nuturvitan, ko
kamtekai inu van loloim e.
36 Numalmal, ko kami
kamlai sunsun nuri. Numsi,
ko kami kamini kamkulkule
inu. Nulik re naim ne
nekaien, ko kami kamini jik.'
37 Ko nir nga marres nen
para-taole, para-werai tevi
inu, 'E,
numal, seveling namlesi
nik, numer ajim, ko
namwunganim, rreknga
nolom emesmes, ko namloli
kuminmin?
38 Rreknga seveling namlesi
nik kuturvitan, ko namtekai
nik van loloim se kem,
rreknga kumalmal ko nam-
loli kuri sunsun?
39 Rreknga seveling nam-
lesi nik kumsi, rreknga ku-
lik re naim ne nekaien, ko
naminuk jim?'
40 Ko inu numal bea-werai
lweni tevi nir, 'Nuwretun
nuwrai tevi kami, Erpe nga
kamloli erres tevi tasik nga
welili jer ngel san, ko erpe
kele kamloli ko tevi inu.'
41 "Ko mian ko bea-werai
kele tevi nir nga renge
nevrek mair vajin, 'Kapruj
ngasu inu, kami nga Atua
m̃irij pa m̃isij suri kami, ko
kapan re nabb nga m̃in tuwi
ngok vini, nga Atua muloli
terai Demij ko anglo sen nir.
42 Suri numer ajik, ko sete
kamla nanen tevik. Nolok
emesmes, ko sete kamloli
numinmin.
43 Nuturvitan, ko sete
kamtekai inu van loloim e.
Numalmal, ko sete kamloli
nuri sunsun; numsi, ko nulik
re naim ne nekaien, ko sete
kami kamkulkule inu.'
44 Ko nir para-taole ko
para-werai lweni tevi inu,

‘E, numal, seveling namlesi nik, numer ajim rreknga nolom emesmes rreknga kuturvitan rreknga kumalmal rreknga kumsi, rreknga kulik re naim ne nekaien, ko sete namloli nanu san tevi nik?’
45 Ko inu bea-wera lweni tevir, ‘Nuwretun, nuwrai tevi kami, Erpe nga kami sete kamloli tevi san nga welili jer ngel, erpe sete kamloli ko tevi inu.’
46 Ko nir paran re lat ne norongen nga m̃isij ne tuwi ngok vini. Ko nir nga marres nen paran re mauren ne tuwi ngok vini.”

26

Numal nir se m̃eri Isrel armurri suri sel nga parevji pini Iesu

1 Ko daron nga Iesu mivinvini ore rijen sen ngok vajin, ko owrai tevi jinibb sen nir,
2 “Kamrongwose, teru le pa evi nabong ne nanen ne Asien se m̃eri Isrel nir, daron nga marrorrmi lweni nga marivel lingi Ijip tuwi. Ko inu Jinibb Mawos para-tekai kerasik nga para-rruloni inu para-wuse maure inu re nai pelaot, pijpari nga bemij pin.”
3 Re wosenen mawos bbong ko jinibb nir nga marlelep re sulsulen ko ƀirtera nir nga marivi pa jinibb nga marlelep nir re m̃eri Isrel nir, arini arlik korti re batu jinibb ne sulsulen nir naim sen. Ko batu jinibb ne sulsulen nir nisen ko Kaeapas.
4 Ko armurri suri nga pirpese parrul re venae Iesu nga parevji pini.
5 Ko nir arwerwerai lweni tevir, “Re nabong ne nanen pijki, jinibb nir tara-revji kerr.”

Nesevin san ejvi nanu nga mapun m̃irres p̃elak re batu Iesu

6 Ko vitunen vajin, Iesu evan Betani re naim se jinibb san nisen Saemon nga tuwi mimsi e mesien nga niber m̃im̃emaul.
7 Re lat nen, nesevin san evini jin, otori botel san nga marmajing e nevöt nga m̃irres san, nisen alapasta. Ko renge botel nen, nuwi nga muto ren, mapun erres elep, ko nowlin ean mare jer. Ko ejvi re batu Iesu daron nga m̃isakel pia-aan e.
8 Ko daron nga jinibb sen nir marlesi, nolor esij e ko arlolar e, ko arwerwera lweni tevir, “Erpese vinel mulokloksi nanu ngok mirpok?
9 Suri poro parwulwule nuwi ngok, nowlin pilep temijpal, ko parlai tevi ƀeres nir.”
10 Ko Iesu orongwose norrorrmien ser, ko owrai tevir, “Erpese kamlokloksi vinel? Suri ololi majingen nga m̃irres san tevik.
11 Ƀeres ngok nir arlik tetajer ko pa tevi kami, ko inu sete inu mea-lik tetajer tevi kami.
12 Renge nga nesevin ngel mijvi nuwi ngel re inu nibek,

ololi lilane nga pa partevni inu.
13 Nuwretun nuwrai tevi kami, re iel ngatan totoklai ngabe nga parwerwere nosp̃en nga m̃irres ngel ren, ko parsup̃e kele nanu nga nesevin ngel muloli kele pivi now se ni.”

Jutas emarong nga p̃itkai kerasi Iesu

14 Mian ko san re nir esngavöl drromon eru, nga marveruse Jutas Iskariot, evan ji nir nga marlelep re sulsulen nir
15 ko owrai tevir: “Kapa-la sev tevik poro nga inu beateka kerasi Iesu tevi kami?” Ko arla bebje nevöt silva evi ngavöl itul (30) tevi ni.
16 Ko etipatun re daron nen, epejpej nabong san nga m̃irres nga p̃itka kerasi Iesu ren.

Jinibb se Iesu nir arloli lilane nanen ne Asien oto metmet

17 Mian ejpari nabong womunen ne nanen ne niv nga is mijki ren. Ko Iesu jinibb sen nir arini jin, arwerai tevi: “Kumarong kem nabloli lilane ngabe nga nik kupaani nanen ne Asien ren?”
18 Ko ni owra “Kapan re ngaim ne Jerusalem ji jinibb san ngok, ko kapwerai tevi ni, ‘Jinibb nevisvisenien owra “Daron suk oto mori pa. Bea-tori nanen ne Asien tevi jinibb suk nir re naim som.” ’
19 Ko nir arloli erpe nga Iesu muwrai tevir, ko arloli lilane nanen ne Asien etriv.

Iesu owra tweni nga Jutas p̃itkai kerasi ni

20 Mian ko rivriv jer ko vajin, nial muwaj pini, ko Iesu esakel tevi jinibb sen nir esngavöl drromon eru, paraaan.
21 Ko daron nga maraan e, ko owrai tevi nir: “Nuwretun nuwrai tevi kami nga san re kami pia-tekai kerasi inu.”
22 Ko nolor arrum elep, ko artipatun arwerwerai tevi ni, “Numal, evi inu?”
23 Ko ni owra lweni tevir, “San re kami nga rramoksaro rramok-la nanen re plet ngel, pia-teka kerasi inu.
24 Inu Jinibb Mawos beavan pirpe nga maruli suri inu renge Naul On pa. Ko wi, isi ko pia-ivi m̃ernen nga piateka kerasi inu Jinibb Mawos. Erres p̃elak bbong re m̃ernen poro sete p̃iak.”
25 Ko Jutas nga p̃itka kerasi ni owrai tevi ni, “Jinibb nevisvisenien, evi inu?” Ko Iesu owrai tevi, “Erpe nik kumwerai.”

Iesu orro tuloni nanen ne Asien tevi nir

26 Ko re daron nga marokaan malum e, Iesu ela niv ko owra erres tevi Atua suri, ko otpoi ko owngani tevi jinibb sen nir ko owra “Kaplai kapurroi, ngel evi nibek.”
27 Ko elai kele biles ko owra erres tevi Atua suri, ko elai tevir, ko owra “Kami jijle kapmini.
28 Ngel evi drrak nga puloli marongen se Atua putur imare. Inu mejvi ngel

suri netlasien ne nololien se
delung nir.
29 Nuwrai tevi kami, Sete
nurongwose bemni kele
norro ngel pijpari nabong
nga bea-mini nga mimerr
tevi kami renge batun vanu
se Tata suk.”
30 Mian ko arla nubo
nga marok-lai daron nga
maraan jile re nanen ne
Asien osuw, ko arivel vajin
van re Botwen ne lolnai ne
olip.

Iesu owra tweni nga Pita pia-vilvil ore ni

31 Ko Iesu owrai tevir,
“Kami jijle nolo kami
pia-vitan suri inu renge
natmupong ngel, suri aruli
re Naul On, ‘Bea-revji jinibb
nga mok-metmete sipsip, ko
sipsip para-wolu sarrsarr.’
32 Ko bea-tur imare kele,
ko vitunen vajin ko bea-
womu bea-ivel ore womu
kami re Galili.”
33 Ko Pita owra lweni tevi:
“Poro nolo jinibb ngel jijle
nir pia-vitan suri nik, ko inu
ma nolok setete mia-vitan.”
34 Ko Iesu owrai tevi,
“Nuwretun nuwrai tevi nik,
renge nat nga mupong ngel
puwomu, vitunen ko nato
pia-kokrout, ko nik kupa-
vilvil ore inu pivatul.”
35 Ko Pita owra lweni tevi:
“Setete bea-vilvil ore nik ko,
poro bea-mij wor tevi nik!”
Ko jinibb sen jijle nir arw-
erai kele erpok.
36 Vitunen Iesu eptevi
jinibb sen nir aran re lat san
nisen Getsemane. Ko owrai
tevir, “Kaplik iel, daron nga
inu ban beverus sopon iok.”
37 Ko etkai Pita ko natu
Sepeti nuru, arivel rujruj so-
pon. Ko ni nolon orrum elep
vajin ko ornge esij.
38 Ko owrai tevir, “Inu
nolok orrum temijpal, oto-
mori puloli bemij e. Kaplik
iel ko kapkulkulu p̃irres tevi
inu.”
39 Ko ni evel rujruj kele
sopon van ngasu ko ejiol non
van ngatan ko olot ko owra
“Tata suk, poro pivi nanu
nga p̃isisarow, kupla tweni
biles ne norongen nga m̃isij
ngel, inu sete bea-minmin
ren. Ko piplari pusorsan tevi
nik marongen som, sete inu
marongen suk.”
40 Ko olwi kele vini ji
jinibb sen nir nga itul nga
ko elesi armaturrwel; ko
owra tevi Pita, “Erpese kami
sete kamviter kapkulkulu
tevi inu mete nial p̃isansan?
41 Kapkulkulu p̃irres, ko
kapverus nga sete nanu
parini parrowrrow p̃elake
kami. Nem̃i kami emarong
lengleng, ko nibe kami
emijmij.”
42 Ko evel lingir kele var-
wen ko olot kele, owra “Tata
suk, poro pivi nanu nga
p̃isisarow, kuploli biles ngel
pia-asi re inu, nga inu sete
beminmin ren. Ko pirpok ko
wor, piplari ko wor pusor-
san tevi marongen som.”
43 Ko olwi kele vini; ko
elesi armatur kele, suri me-
ter orrwel.
44 Ko elinglingir ko evel
lingir kele ko olot vatolin,
owra kele nale mawos nga
muwrair womu.

45 Vitunen, olwi kele vini ji
jinibb sen nir nga itul nga, ko
owrai tevi nir, “Erres, kap-
matur vajin, kapmosi p̃irres.
Kaplesi. Daron suk evini
nga parteka kerasi inu Jinibb
Mawos van re nevre lartul
nga marsij nir.
46 Kapmera, kerr pivel.
Kaplesi m̃er nga p̃itka kerasi
inu otomori le pa pivini.”

Devje nuval se Iesu arini arrul totkoni ni

47 Ko daron nga ni m̃irij
malum e, ko Jutas, san re
esngavöl drromon eru evini,
eptevi delung nga milep san
ngamartori nesip ne nuval
ser nir ko ƀetiluk ser nir.
Arivel ji jinibb nga marlelep
re sulsulen nir ko ƀirtera
nir nga marivi pa jinibb nga
marlelep re m̃eri Isrel nir
vini.
48 Ko ni nga p̃itka kerasi ni
owrai pa tevir lat nga pia-loli
surie, owra “Kaplesi si nga
bea-rromji, ni evi ni nen ko.
Kapa-rrul ren.”

49 Marini vajin, ko ngavil-
vil ni evan ji Iesu ko owra
“O, erres, jinibb nevisvise-
nien.” Ko orromji ni.
50 Ko Iesu owrai tevi ni,
“Selek, kuploli vajin nanu
nga kumini suri.” Ko nir
arini, ko arrul totoni Iesu.
51 Ko san re nir nga
marpitevi Iesu esaro ko
ervei tweni nesip ne nuval
sen ko eta jinibb san, ko eta
tweni boron. Ko m̃ernen evi
jinibb ne majingen se batu
jinibb ne sulsulen nir.

52 Ko Iesu owrai tevi, “E,
kuplingi lweni nesip ne nu-
val som ngok re milngen.
Suri nir jijle nga marla nesip
ne nuval, para-mij ko renge
nesip ne nuval.
53 Nik kurrorrmi sete
nurongwose ƀeveruse Tata
suk, ko ni lelingen wolok
pukoni meling nga mar-
lelep ne anglo ne nuval
pisngavöl drromon p̃ieru
(12) parpitevi inu?
54 Ko poro pirpok, ko pir-
pese nga nale se Atua nga
maruli renge Naul On nga
pia-pelari ko wor suri inu
pia-rremali mawos?”
55 Ko re daron mawos nen,
Iesu owrai tevi delung nir,
“Erpese? Kamloli erpe nuvi
jinibb nga mok-revji jinibb
san. Kamini tweni kaprrul
totkonik, ko kamtori nesip
ne nuval nir ko ƀetiluk nir.
Ko tetajer nomok-lik renge
Naim On, nomok-visviseni,
ko sete kamrrul totkonik.
56 Ko nanu ngel jijle nir
arpelari osorsan tevi nale se
Atua nga propet sen nir aruli
wowomue tuwi pa.” Erij
jile erpok, ko jinibb sen nir
arivel arwolu lingi.

Iesu otur re no Kaonsel

57 Ko delung nga marrul
totkoni Iesu arevei tweni
van ji Kaeapas, nga mivi
batu jinibb ne sulsulen nir,
lat nga jinibb nevisvisenien
ne nale nesesreien nir ko
ƀirtera nir nga marivi pa
jinibb nga marlelep re m̃eri
Isrel nir markorti pa ren.
58 Ko Pita evivitue nir vitu
jer van re lolo naworr ne

naim se batu jinibb ne sul-
sulen nir nga mutur ren.
Ko elik ngatan tevi jinibb
nga marok-metmete lat nen,
owra p̃ilesi bongsi nanu nga
parloli tevi Iesu.
59 Ko jinibb nga marlelep
ne sulsulen nir tevi nir jijle
nga marok-tori gortien nga
milep arpejpej nale gerisen
san nga p̃itre Iesu, puloli
parlingi ni re mijen suri.
60 Ko sete artor sweri san,
ewretun nir elep arini ko
arkerkeris bbong. Mian ko
vitu jer nen ko vajin, jinibb
eru orini
61 orwera "M̃erel owra
'Inu nuvter bolokloksi
Naim On se Atua ngel, ko
nabong p̃itul kobbong, bea-
ili lweni.' "
62 Ko batu jinibb ne sul-
sulen nir otur imare ko
owrai tevi ni: "Sete kupwera
nanu san? Erpese re nale
se nuru nga morij terem e
ngok?"
63 Ko Iesu omurrong. Ko
batu jinibb ne sulsulen nir
owra kele tevi, "Nungoni
nik re nise Atua nga mi-
maur, kupwera weretunen
tevi kem poro nik kuvi
Mesaea Atua natun, rreknga
ejki!"
64 Ko Iesu owrai, "Erpe nik
kumwerai. Ko nanu san kele
bowrai tevi kami: Vitunen
kapa-lesi inu Jinibb Mawos
bea-sakel renge Atua nga
derteren sen mutoe nevren
rres. Ko bea-luwi re nabor
ne melrin vini."
65 Daron nga batu jinibb
ne sulsulen nir murnge nale
se Iesu ngok, ko errerrsi
sunsun sen, ko owra "A,
ni erij melmelas ko osop-
sop̃e pa Atua! Erpese kerr
rrampej malum jinibb kele
san nga puwra nale kele
sopon? Kaplesi, lelingenok
kamrunge ni erij esij.
66 Kamrrorrmi erpese?"
Ko nir arwera lweni tevi, "O,
ni erres re pimij ko wor!"
67 Ko arlutövi non ko aruti,
ko nir sopon arwuje
68 ko artetnije ni, ko ar-
werai tevi, "Kupwerai tevi
kem, nik Mesaea, isi ko
muwjem ngok?"

Pita evilvil ore nga sete orongwose Iesu

69 Ko Pita elik malum vare
re naim renge lolo naworr
nen. Ko nesenwarreng ne
majingen san evini jini, ko
owrai tevi ni: "E, nik kele
komok-pitevi Iesu ne Galili."
70 Ko ni evilvil ore renge
no delung nir, owra "Sete
nurongwose nanu nga
kumwerai ngok!"
71 Ko ni orujruj van morie
metali ne naworr nen. Ko
nesenwarreng m̃inij kele san
elesi ni, ko owrai tevi nir nga
marlik ie, "M̃erel okpitevi
Iesu ne Nasret."
72 Ko ni evilvil ore kele
ojuji mare, owra "O ejki, sete
nurongwose morok!"
73 Mian ko beblen kele, ko
nir nga martur iok arini ji ni
ko arwerai tevi Pita, "Ewre-
tun nik kuvi nir san, suri
rijen som erpe m̃eri Galili
nir."
74 Ko Pita ololi nale nga
m̃iterter temijpal san, ko
ojuji mare ren ko owra
"Mowra sete nurongwose

morok!” Ko mian ko ngavilvil nato okokrout.
75 Ko Pita orrorrmi vajin nale se Iesu nga muwrai tevi ni, “Puwomu, vitunen ko nato pia-kokrout, ko nik kupa-vilvil ore inu pivatul, nga kupwera sete kurongwose inu.” Ko ni eivare ko eting temijpal.

27

Arlingi Iesu van re nevre Paelat

1 Daron nga rorpong susu mivini e, ko jinibb nga marlelep ne sulsulen nir ko ƀirtera nir nga marivi pa jinibb nga marlelep nir artori gortien san, armurri suri parlingi Iesu re mijen.
2 Armurri jile osuw, ko arsere nevren ko arpitei tweni ko artekai van ji numal Paelet, nga batu numal se m̃eri Rom nir m̃ilngi ni nga pok-metmete m̃eri Isrel nir.

Mijen se Jutas

3 Ko daron nga Jutas, nga m̃itka kerasi Iesu, m̃ilesi nga marwera Iesu pimij, ko norrorrmien sen olwi. Ko ela lweni bebje nevöt silva ngavöl itul nen elai van ji jinibb nga marlelep nir re sulsulen ko ƀirtera nir nga marivi pa jinibb nga marlelep nir,
4 ko owrai tevir, “O, nuloli nololien re nga mirpel ngel nga m̃etka kerasi jinibb nga m̃irres pian re mijen!” Ko nir arwera “Ko erpese kumini kumngoni tevi kem? Sete evi nga kem, evi nga nik ko wor. Kuprunge surim tevi!”
5 Ko Jutas ewirr tweni nevöt nen van loloim re Naim On, ko evel, ko evan orruloni lweni ni tevi dil, ko emij.
6 Ko jinibb nga marlelep re sulsulen nir arla nevöt nen, ko arwera “Sete erres rraplai rraplingi re nevöt ne Naim On bokis nen, suri evi nowli drra ne mijen.”
7 Ko armurri suri, mian ko arla nevöt nen, arwuli tweni dan sopon se m̃er nga mokmajing sospen dan, ko arloli pivi lat san nga partevni jinibb neturvitan nir ren.
8 Ngok dan ngok arveruse “dan ne drra ne mijen” ejpari lelingenok.
9 Ko ngok kele eplari erpe nale se Atua nga propet sen Jeremaea muwrai wowomue tuwi pa ngel: “Ko nir arlai bebje silva nevöt ne ngavöl itul, nowli ni nga m̃eri Isrel sopon arlingi nowlin.
10 Ko arlair arwuli tweni dan se m̃er nga mok-majing sospen dan, erpe nga Numal Atua muwrai tevi inu bololi.”

Iesu otur renge no Paelet

11 Musuw, ko Iesu vajin otur womu re no numal Paelet. Ko numal Paelet osusi tevi, owra “Nik kuvi numal se m̃eri Isrel nir?” Ko Iesu owrai tevi, “Erpe nga nik kumwerai.”
12 Ko daron nga jinibb nga marlelep re sulsulen nir ko ƀirtera nir nga marivi pa jinibb nga marlelep nir

marwera tweni nale ser nga
marij tere Iesu ren, ko ni sete
owra lweni nanu san.
13 Ko daron nga nir marij
jile musuw, ko numal Paelet
owrai tevi ni, “Erpese? Sete
kurnge nale ser nga muwun
saut ngok nga marij terem
ngok?”
14 Ko ni sete owra suri
lweni nanu san tevi, ololi nu-
mal Paelet etaol lenglenge.

Paelet owra tweni nga Iesu pimij ko wor

15 Ko sia jijle, re daron
ne nanen ne Asien mirpok,
ko numal Paelet ok-marong
pok-la tweni jinibb nga m̃ilik
re naim ne nekaien san
nga delung nir poro parwera
nisen.
16 Ko jinibb san elik re
naim ne nekaien re daron
nen, arveruse nisen Iesu
Barapas. Jinibb jijle arok-
runge nanu nga marsij nga
mok-lolir.
17 Mian ko delung arkorti
vajin, ko numal Paelet osusi
lesi owrai tevir, “Kam-
marong isi bea-la tweni
tevi kami, Iesu Barapas,
rreknga Iesu nga marveruse
Mesaea?”
18 Suri numal Paelet
orongwose nolor eval tevi
Iesu ko niko martekai vini
jin.
19 Ko daron nga m̃isakel
ngatan re lat nga mok-sakel
ren mok-wera suri lat nga
puto suri tevi jinibb nir e,
ko nesen sen oli naul ko
elai tevi jinibbsan elai van
jin, ko owra “Sete kuploli
nanu san tevi jinibb nga
m̃irres ngok, suri numatur
lesi bori natmupong suri ni,
ko nurnge esij elep e.”
20 Ko jinibb nga marlelep
re sulsulen nir ko b̃irtera
nir nga marivi pa jinibb
nga marlelep nir arververus
delung nir nga parungoni
p̃ila tweni Barapas ko pirevji
pini Iesu.
21 Ko re daron nga numal
Paelet mususi kele e tevir,
“Kammarong isi ko re nuru
nga eru ngel bea-la tweni
tevi kami?”, ko nir arwerai
lweni, “Barapas!”
22 Ko numal Paelet owra
lweni tevir, “Poro pirpok, ko
bololi sev tevi Iesu nga mar-
veruse Mesaea?” Ko nir jijle
arwera lweni tevi, “Pimij re
nai pelaot!”
23 Ko numal Paelet owra
“Suri sev? Ololi sev esij?”
Ko nir arkail van mare kele,
“Pimij re nai pelaot!”
24 Ko numal Paelet elesi
vajin sete orongwose puloli
mun nanu san, suri delung
artoni lweni ni eterter, ko
otomori vajin parloli laten
nga milep san. Ko elai nuwi
sopon ko ejejavöl e renge no
delung nir ko owra “Inu drra
jinibb ngel sete pubböljik.
Kaprunge suri kami tevi!”
25 Ko nir jijle arwera lweni
tevi, “Rrek erres, drran
pubbölji kem ko metka se
kem nir.”
26 Marwera jile mirpok, ko
numal Paelet ela tweni Bara-
pas tevir. Ko etelmaji Iesu ko
etkai vini ji jinibb ne nuval
sen nir, nga pimij re nai
pelaot.

Jinibb nuval nir artetnije

Iesu

27 Ko nir vajin artekai Iesu
van re naim nga milep se nu-
mal Paelet, ko arser kortoni
delung ne jinibb nuval nir.
28 Ko nir aruri tweni sun-
sun sen ko aruri lweni sun-
sun nga nulsen musongsong
van ren; ngok arrongrrongvi
nulse sunsun se numal ser
nir.
29 Ko artali dil moku ar-
rongrrongvi erpe nuvan se
numal san, ko arlingi re
batun ori; ko arla mavir
otori orrongrrongvi nai se
numal nga mok-tori. Musuw
ko arjipa vajin baur ngatan
jin arkerkerasi, arwera "O,
erres, numal se m̃eri Isrel
nir!"
30 Ko arlutövi ni, ko arla
mavir nen ko arvirrvirrale
batun e.
31 Ko arkerkerasi ni mir-
pok jile musuw, ko aruri
tweni sunsun ren ko aruri
lweni sunsun sen van ren,
ko arpitei tweni ni van re lat
nga pimij re nai pelaot e.
32 Ko daron nga marivel
mirpok vini, ko arlesi jinibb
san ne Saerin nga nisen Sae-
mon. Ko aron tertere ni nga
puwosi nai pelaot se Iesu.
33 Ko mian ko arini vajin re
lat san nisen Golkota. Nais
ngok renge nale se m̃eri Isrel
nir owra "Lat ne bongur."
34 Ko arla norro, ko ar-
lingi nanu san nga mirpe
melu van ren nga puloli poro
pimni ko niben puprus e.
Ko arlai tevi. Ko ni, daron
nga mimni lesi bbong, ko
omusus pimni.
35 Ko arruloni arwuse va-
jin re nai pelaot, musuw ko
artutweni sunsun sen, ko ar-
tuwe daes arwera parlesi isi
nga poro pia-asi, niko sun-
sun se Iesu pivi sen.
36 Musuw, ko arlik ngatan
vajin, ko armetmet suri Iesu
ie.
37 Ko aruli tweni nale san
ngel suri nga marevji pini
ni, "M̃erel evi Iesu, numal
se m̃eri Isrel nir," ko arwuse
mare re batun.
38 Ko arruloni kele jinibb
eru nga morok-vevna ko
morok-revrevji jinibb tevi
Iesu, nuru tuwen arwuse re
nai pelaot san re nevren rres
ko tuwen re nevren mair.
39 Ko lartul nga marasasi ie
arij esij tevi, arwirrwirrleni
batur tevi, ko armen keraji.
40 Ko arwerai tevi, "A,
nik nga kumwera kuplok-
loksi Naim On ko nabong
p̃itul ko kup̃ili lweni, kupla
lweni nik poro kumivi Atua
Natun, ko kuprow jubbul re
nai pelaot vitan!"
41 Erpok kele re jinibb
nga marlelep re sulsulen nir,
arkerkerasi Iesu tevi jinibb
nevisvisenien ne nale neses-
reien nir ko b̃irtera nir nga
marivi pa jinibb nga mar-
lelep re m̃eri Isrel nir, ko
arwera
42 "Poro weretunen m̃ila
se jinibb m̃inij nir, ko erpese
ni sete orongwose p̃ila lweni
se ni? Evi numal ne Isrel, ko
purow jubbul re nai pelaot
vitan, ko rrapa-osuri ni va-
jin!
43 Ni ebibto Atua, Atua
p̃itka tweni vajin lelingenok
poro pimrreni ni. Suri owrai
pa, 'Inu nuvi Atua Natun.' "

44 Erpok kele, nuru nga
morok-revrevji jinibb nga
marruloni nuru tevi Iesu
oraji liwe nuru tevi Iesu.

Mijen se Iesu

45 Ko mian ko levial ko
vajin, nial muwosput, ko nat
emalik p̃etp̃eti re vanu ejpari
mete nial itul.
46 Ko momsawos mete nial
itul sopon, ko Iesu ekail drre-
lan elep, owra "Eli, Eli, lama
sapaktani?" Ngok renge
nale se m̃eri Isrel nir owra
"Atua suk, Atua suk, erpese
kumiel lingi inu?"
47 Ko nir sopor nga martur
ie arunge jabble, ko arwera
"M̃erel everuse Elaeja ko."
48 Ko ngavilvil nir san
owlu van ko ela nanu san
erpe nalum, ko ololi ervei
norro nga mimelmel van
ren, ko elngi re mavir ko
esareni tevi Iesu pimni.
49 Ko nir m̃inij nen nir
arwera "Pirpok pa! Rraplesi
ta poro Elaeja pivini pia-la
sen."
50 Ko Iesu ekail kele drre-
lan elep ko osrow pini.
51 Ko kalik nga murrul
ore lat nga muon emarrerr
devjen eru e, m̃itipatun re
bongsin nga mare osuw re
bongsin nga ngatan. Ko
nam̃i em̃i ko ð̃ereng nir ar-
moworwor.
52 Ko dubb nir artep̃ir,
ko nibe jinibb on elep nga
marmij armera.
53 Ko vitunen daron nga
Iesu mimra jile re mijen
sen ko nir arivel lingi dob-
bir, ko aran re Ngaim On
Jerusalem; ko arpelari ji
jinibb elep arlesir.
54 Ko daron nga numal
se jinibb nuval nen nir
ko jinibb nga marpitevi
ni marmetmet suri Iesu
marunge nam̃i m̃im̃i ko
nanu jijle nga marpelari
ngok, ko armetutu temijpal,
arwera "Ewretun, m̃erel evi
Atua Natun!"
55 Ko nesevin elep nga
marok-majing sen ko nga
marvijuri re Galili vini, artur
ngasu bbong ko armeteni.
56 Livö re nir, Merri ne
Maktala ko Merri tasu se
Jemes ko Josep, ko Sepeti
nesen sen.

Josep etevni Iesu

57 Mian ko rivriv jer va-
jin, jinibb ne Aramatia san
nga joron milep, nisen Josep,
evini. Ni kele evi jinibb se
Iesu san.
58 Ko evan ji numal Paelet,
ongoni nibe Iesu. Ko numal
Paelet owra nale san nga
parlai.
59 Ko Josep ela niben, ko
onð̃e ore kalik nga muwok-
wok e m̃irres.
60 Ko elngi renge dubb sen
nga mimerr nga m̃itai renge
ð̃ereng. Ko eitini nevöt
ð̃ereng nga milep san oto ore
metali ne dubb, ko evel lingi.
61 Merri ne Maktala ko
Merri m̃inij nen kele san
orlik mori bbong ie, no nuru
orlik ormawos e dubb.

*Jinibb nuval sopor armet-
mete dubb se Iesu*

62 Ngok evi nabong nga
parloli lilane nanu parto
pumomsawos parteravi
nabong ne Sapat. Mevinen
jinibb nga marlelep re

sulsulen nir ko Parasi nir
arini arkorti ji numal Paelet,
63 ko arwera “Numal,
namrrorrmi iok. Jinibb
ne gerisen ngok daron
nga mimaur malum e, ko
owra ‘Vitunen, nabong p̃itul,
ko bea-maur luwi kele re
mijen.’
64 Ngok, kupwerai ta nale
san nga parmetmet ore dubb
p̃irres pijpari nabong p̃itul.
Jinibb sen nir tarini ko tarve-
nae tweni ni ko tarwerai tevi
jinibb nir, ‘Ni emaur luwi re
mijen.’ Ngok poro pirpok
gerisen nga vitu jer nen tia-
sij tia-asie nga womuj nen.”
65 Ko numal Paelet owrai
tevir, “Kamrongwose kapla
jinibb nuval sopor. Kapiel
vajin kaploli parmetmet ore
nanu jijle puto p̃irres pirpe
nga kami kamrongwose.”
66 Ko arivel aran ko arlingi
nanu san renge nevöt nga
muto ore metali nga puloli
parongwose poro jinibb san
p̃iasi van loloim. Ko ar-
lingi jile osuw, ko arlingi
vajin jinibb ne nuval nen nir
parmetmet ore.

28

Iesu emaur luwi kele

1 Mian ko vitunen ko vajin,
nabong ne Sapat osuw ko
nial etipatun nga pimraej re
nabong womu re wik, ko
Merri ne Maktala ko Merri
m̃inij nen kele oran orwera
porlesi dubb.
2 Ko nam̃i nga milep san
em̃i, suri anglo san se Numal
Atua ojubbul re melrin vini;
evini eitini tweni nevöt ne
metali, ko esakel ren.
3 Non erinrin erpe moro
navil ko sunsun sen eraprap
temijpal erpe numow.
4 Ko nir nga marmetmete
dubb armetutue ko aririr
lengleng, arirpe jinibb nga
marmij nir.
5 Ko anglo erij, owrai tevi
nesevin nen nuru, “E, sete
kopormetutu, suri nurong-
wose komorpej Iesu nga
mimij re nai pelaot.
6 Ni ejki iel. Suri emaur
luwi kele, erpe nga muwrai
wowomue. Koporini ta
koporlesi lat nga mimatur
ren.”
7 Nuru orlesi jile osuw,
ko anglo owrai kele: “Ko-
poran pingavil, koporwerai
tevi jinibb sen nir nga ni
emaur luwi kele pa renge
mijen. Ko ni puwowomue
kami van re Galili e, ko kapa-
lesi ie. Pirpe nga inu mowrai
ngel tevi kamru.”
8 Ko orivel lingi dubb
ngavilvil tevi metutuen ko
neiren nga milep, ko or-
wolu van porla nale tevi Iesu
jinibb sen nir.
9 Ko ortaole orsorrvij
lengleng Iesu miplari ji
nuru, ko owra “O, erres.”
Ko oran orjipa ngatan jin
ko orrul totoni ƀelan, ko
orsurövi ni.
10 Ko Iesu owrai tevi nuru,
“Sete kopormetutu. Kopo-
ran koporwerai tevi tasik nir
nga para-wowomu iak Galili,
ko para-lesik ie.”

Nale se jinibb nuval nir

11 Ko daron nga nuru
moran e, ko jinibb sopor
nga marmetmet dubb nen

arluwi van Jerusalem e, ko
arwerai tevi jinibb nga mar-
lelep re sulsulen nir nanu
jijle nga marpelari.
12 Ko nir arkorti tevi
ƀirtera nga marivi pa jinibb
nga marlelep nir ko armurri
suri parloli pirpese partawi
ore nanu nga miplari. Mian
ko vitunen ko vajin arla
nevöt elep tevi jinibb nuval
nen nir,
13 ko arwerai tevi nir,
“Kami kapwerai tevi jinibb
nir, ‘O, jinibb sen nir arini
natmupong ko arvenae
tweni niben daron nga
nammatur e.’
14 Ko poro numal Paelet
purnge nale ngel, ko kem
naba-van naba-loli p̃irres
tevi ni, ko kami sete kapa-
la norongen nga m̃isij ren.”
15 Ko jinibb nuval nen nir
arla nevöt nen evi se nir, ko
arloli erpe nir marwerai suri
tevir. Ko nosp̃en ne gerisen
ngel m̃eri Isrel nir arsup̃e
ejpari lelingen ngel malum.

Iesu errmali ji jinibb sen nir

16 Ko Iesu jinibb sen nir
esngavöl drromon san (11)
arivel van re Galili van re
botwen nga Iesu muwrai pa
tevir.
17 Ko daron nga marlesi ni,
ko arsurövi ni; ko nir sopon
sete arosuri erres.
18 Ko Iesu evini mori jir,
ko owrai tevir, “Atua elai pa
derteren jile tevi inu re nanu
jijle ne melrin ko iel ngatan.
19 Ngok, kapan re vanu
jijle, kapvisviseni jinibb nir,
para-ivi jinibb suk. Ko kap-
paptaes nir re nise Tata suk
ko re nise inu Atua Natun, ko
re nise Nem̃in On.
20 Ko kapvisvisenir nga
parloli suri nanu jijle nga
mowrai tevi kami. Ko
kaplesi, inu beptevi kami
tetajer, pian pijpari ngatan
ngel bongsin.”

Nosp̃en nga M̃irres se Iesu Kristo nga MAK

Muli

Batu nale nga mivsivseni lut nga parmeteni naul ngel puto suri

Naul ngel etipatun re nale san nga muwra “Batu nosp̃en nga m̃irres se Iesu Kristo, Atua Natun.” Mak eviseni nga Iesu evi jinibb ne majingen, ko nale sen derteren nen otoe. Rram-rongwose rraplesi derteren sen renge murrun nga mokvisviseni jinibb e nir, ko nga derteren sen otoe nga puoji tweni demij e nir, ko nga p̃itlasi tweni nololien se jinibb e nir. Iesu owrai tweni nga ni evi Jinibb Mawos, ko evini nga elai mauren sen nga p̃itlasi tweni nololien se jinibb nir nga puloli parivel sisarow. Mak osp̃e suri nanu nga marinijnij nawone nir (merikel) nga Iesu mulolir easi nga musp̃e nale se Iesu.

Re naul ngel womujnen Mak osp̃e suri Jon Baptaes ko majingen sen, ko nga Jon mipaptaese Iesu. Ko vitunen osp̃e kele suri Demij nga murrowrrowe Iesu. Ko vitunen beblen, etajer nga musp̃e suri majingen se Iesu nga muloli jinibb nga marmesi arres luwi kele, ko okvisviseni kele jinibb nir. Ko jinibb sopor arok-tere ni ko tetajer arok-lolarsi, ko lolaren ser ean ma mare elep.

Batun 11 ejpari 16 arsup̃e kis bbong wik nga Iesu pimij ren, mian ko arsup̃e kele nga mimaur luwi re mijen.

Jon elik renge lolo merwer ewerwer

1 Batu nosp̃en nga m̃irres se Iesu Kristo Atua Natun. Ko etipatun erpel:

2 Erpe Atua owrai renge naul nga Aesea propet sen muli tuwi pa, owra “Kapmurrong, bokoni jinibb suk san nga puwowomu re Mesaea, ko puloli sel se ni puto metmet.

3 Drrela m̃ernen ekail renge lolo merwer owra ‘Kaploli lilane sel se Numal puto metmet terai! Kaploli mesekle sel sen nir parmetet p̃irres.’ ”

4 Erpok ko Jon evini, ko ewerwer owra “Kaprieni lweni nolo kami renge nololien se kami nir, ko kappaptaes, ko Atua p̃itlasi tweni nololien se kami.” Ko Jon ok-paptaes renge lolo merwer.

5 Ko renge ie jinibb jijle ne vanu ne Jutia nir ko nir jijle nga renge Jerusalem nir arivel tweni. Arwerwera tututweni nololien ser nir, ko Jon epaptaese nir renge nuwi seser ne Jortan.

6 Jon ori bbong silvi kamel nga marvati mivi sunsun, ko

etatuwe nevlu buluk renge
netutwen, erpe Elaeja tuwi.
Ko orro bbong nato nga
mok-rowrow renge mösmös
ko narrlu sukabak nga
m̃ierri.A
7 Ko ewerwer owra "San
nga pivivitu suri inu vini
niko, ni evan wor mare
renge inu. Inu sete nurres
rragrrag nuvter nga ðejiol
vitan nga ðetlasi tweni dil
renge but sen.
8 Inu nomok-paptaese
kami bbong e nuwi le, ko
ni ma pia-paptaese kami e
Nem̃in On."

Jon epaptaese Iesu

9 Sete epriv ko Iesu evel
lingi sisen Nasret, ngaim nga
welili ne Galili san, ko evini
ji Jon. Ko Jon epaptaese ni
renge nuwi seser ne Jortan.
10 Ko daron nga mitawij
renge nuwi imare, ko elesi
evesane melrin eteri wukari
eru e etp̃ir; ko elesi Nem̃in
On erpe wum̃er orow jubbul
rengen vini ko esakel renge
ni.
11 Ko drrela Atua evel
renge melrin vini owra "Nik
kuvi natuk nga numrrenim
elep, nurnge erres surim."

Demij orrowrrowe Iesu

12 Daron mawos nen ko pa,
Nem̃in On owowomue Iesu
orujruj kele wor van renge
lolo merwer liven sopon.
13 Ko ni elik renge ie ej-
pari nabong ngavöl ivij (40)
nga Demij mok-rrowrrowe,
ni elik renge lat nga nanu
rrum ne lolo merwer nir
marok-tur rengen. Ko anglo
arok-kuluklu metmet re ni
erres kemkam̃e.

Iesu olwi van Galili e ko etipatun majingen sen

14 Arlingi womue Jon
renge naim ne nekaien,
mian ko vitunen vajin ko
Iesu ea-vini renge Galili,
evisviseni nosp̃en nga
m̃irres se Atua.
15 Ko ni owrai owra
"Nabong suk mawos le pa,
ko batun vanu se Atua
oruj mori pa pivini. Nolo
kami pulululwi ko kaposuri
nosp̃en nga m̃irres."

Iesu everus jinibb ivij nga marok-tutumun

16 Vitunen vajin ko Iesu
evel sere suri jeli nuwito nga
milep ne Galili. Ko elesi Sae-
mon nuru tasin wor Antru
orok-juröni niva se nuru
van renge nuwi ngatan, suri
nuru orivi jinibb nga morok-
revrevei nai.
17 Ko Iesu owrai tevi nuru
owra "Laru, koporini ko-
porvitu surik, ko inu bololi
kamru
koporivi jinibb nga morok-
revrevei jinibb."
18 Ko orsaro ngavilvil orlingi
kurtweni niva se nuru ojpon
jer, ko orvijuri suri ni.
19 Ko daron nga mivel ru-
jruj kele beblen e ko elesi
Sepeti natun nuru, Jemes ko
tasin wor Jon, orsakel renge
drrav ser orok-ilile lweni
niva ser lat nga marmarrerr
nir.
20 Ko Iesu everus nuru
kele, ko nuru orlingling tata
se nuru Sepeti renge drrav

A **1:6** narrlu sukabak nga m̃ierri: eg blong sugabag; honey.

ser tevi jinibb ne majingen
sen nir, ko orvijuri Iesu.

Iesu oji tweni nemĩn nga
mĩisij renge jinibb san

21 Ko Iesu eptevir aran
renge ngaim ne Kapaneam e.
Ko renge Sapat aran renge
naim ne loten ser, ko Iesu
evisviseni jinibb nir.
22 Ko daron nga jinibb
nir marmurrarrong suri ni
nevisvisenien sen e ko bbösa
elair e. Suri ni nevisvise-
nien sen orrow erres, sete
erpe nevisvisenien se jinibb
nevisvisenien ne nale neses-
reien nir.
23 Ko re daron nen renge
naim ne loten, jinibb nga
nemĩn nga mĩisij mĩisisilvi
san elik rengen, ko ekail van
mare, owrai tevi Iesu
24 owra "Sev som oto ni
le iel, nik Iesu ne donasret?
Kuvini nga kuplokloksi kem?
Inu nurongwos nik, isi nik.
Nik kuvi jinibb on se Atua."
25 Ko Iesu ewer ore nemĩn
nga mĩisij ko owrai tevi owra
"Sete kuprij, kupivare lingi
ni."
26 Ko nemĩn nga mĩisij ololi
ni elilawij ko eririr lengleng.
Ko ekail van mare ko esil
ivare, ko owlu lingi.
27 Bbösa nga milep elair
e, ko arsur vijvij, arwer-
wera lululweni tevir, "Sev
le ngel? Nevisvisenien nga
mimerr san! Nale sen orrow
otutun erres, owrai bbong
tevi nemĩn nga marsij nir ko
arosuri ni."
28 Ngavilvilsen nosp̃en nen
arsupsup̃e rrerrale p̃etp̃eti
vanu ne Galili jile nir.

Iesu ololi Pita p̃ilen ko
jinibb elep nga marmesi arres
luwi

29 Mian ko nir arivare lingi
naim ne loten vini vare e,
ko artajer van renge naim se
Saemon e ko Antru; ko Jemes
ko Jon orpitevir.
30 Ko iok Saemon p̃ilen
lekter emsi mesien dowalul
ematur, ko arwerai tevi Iesu.
31 Ko ni evan ko orrul
re Saemon p̃ilen nevren ko
esa raji imare. Ko mesien
dowalul evel lingi vin nga,
ko ean etabbu nurrer.
32 Ko renge nat nga
mirivriv daron nga nial
miwaj pini e ko nabong
on ser musuw, ko jinibb
nir arwowosi vajin jinibb
nga marmesi nir, ko artekai
jinibb nga nemĩn nga marsij
marsisilvir kele arini ji Iesu.
33 Ko jinibb jijle nga renge
ngaim nen arini arlik korti
armot rrale metali vare e.
34 Ko ni ololi nir elep nga
marmesi mesien lele arres
luwi, ko oji tweni nemĩn nga
marsij elep. Ko ewer orer
nga sete parij, suri arong-
wose ni.

Iesu ewerwer renge vanu
ne Galili p̃etp̃eti

35 Renge rorpong susu nat
nga p̃isal p̃irin, ko Iesu em-
remra esan evel van renge
lat nga nat mubbubbil e san,
ko olot ie.
36 Mian ko sete epriv ko
Saemon ko nir nga marlik
tevi ni, arpej ni ko arvivitu
suri ni.
37 Mian ko artor sweri ko
aran jin. Daron nga maran

jin e, ko arwerai tevi ni arwera "Ai, jinibb jijle arok-pej nik."
38 Ko ni owrai tevir owra "Kerr pian kele wor re ngaim m̃inij e nir, nga inu ƀewerwer kele renger. Suri nuvini tweni iok le ngel."
39 Ko ni evan renge loloim ne naim loten ser p̃etp̃eti nir renge Galili ko ok-werwer renge nir, ko okoji tweni nem̃in nga marsij nir.
40 Ko nabong san jinibb nga mimsi mesien nga niber m̃im̃emaul san evini ejipa jin ngatan, ko ongoni tevi ni owra "Wurru, poro nga nik kupmarong ko kurongwos kuploli inu bowokwok."
41 Ko Iesu orrorrmi lenglenge ni, ko sete ering e mesien sen, ko esaro elngi nevren rengen; ko owrai tevi owra "Inu numarong. Kupwokwok ko."
42 Ko ngavilvilsen mesien nga niber m̃im̃emaul evel lingi ni, ko ni owokwok ko ornge erres luwi.
43-44 Ko renge daron mawos nen ko pa Iesu ewer ore ni, owrai tevi, "Kuplesi sete kupwerai nanu pisan tevi jinibb pisan, ko kupvijuri sel van re Naim On, ko kupasi ji jinibb ne sulsulen san p̃ilesim.
Ko kuplai nanu ne sulsulen nga Moses muwrai renge nale nesesreien sen tevi ni. Suri kumwokwok pa." Ko ni elinglingi evel.
45 Evel van ko etipatun osupsup̃e limjer, etewijreni nanu nga elep. Ko ololi Iesu setemun orongwos pivel limjer renge ngaim mun nir, ni elik jer ko pa renge lolo merwer. Ko ngok ololi bbong jinibb ne lat p̃etp̃eti arivivel tweni malume.

2

Iesu ololi jinibb nga devje niben mimij san erres luwi

1 Nabong evis arasi osuw, mian ko Iesu olwi kele van renge Kapaneam e, ko elik re naim se Pita. Ko jinibb arunge nosp̃en nen nga ni elik renge loloim nen.
2 Ko delung elep aran jin renge loloim; ko loloim setemun evter nir, ko vini vare e kele renge roro metali setemun evter kele. Ko ni ewerwer renge nale nga m̃irres tevir.
3 Ko nir sopor ara-vini vivitu tevi jinibb san nga devje niben mimij; nir ivij arwosi renge maling sen.
4 Ko sete arongwos parini mori ji Iesu, suri jinibb elep p̃elak. Ko arsa van mare renge drru naim, ko arrarre drru naim mare momsawos lat nga Iesu m̃ilik e etp̃ir. Arrarre jile osuw, ko arla dil sopor, ko arile renge maling nga marsale m̃ernen ren, ko arjuröni van ngatan e.
5 Ko Iesu elesi nosurien ser, ko owrai tevi m̃er nga devje niben mimij nen, owra "Natuk, nololien som nir nutlasi twenir pa osuw."
6 Ko jinibb nevisvisenien ne nale nesesreien sopor arlik ie renge daron nen

ko arrorrmi sarrsarre renge nolor, arwera
7 “Erpese m̃erel m̃irij mirpok? Ni erij melmelas ko osopsop̃e pa Atua! Isi orongwos p̃itlasi tweni nololien nir, Atua kobbong esan bbölbböl!”
8 Ngavilvilsen Iesu ornge niben nen, orongwose nga nir arrorrmi erpok renge nolor. Ko owrai tevir, owra “Suri sev kami kamrrorrmi nanu ngel nir renge nolo kami nir mirpok?
9 Evi nanu nga m̃isisarow bbong nga bowrai tevi m̃erel, ‘Nololien som nutlasi tweni pa,’ suri si p̃ilesi poro nuwretun rrek nukrekris kobbong? Ko evi nanu nga m̃iterter kele wor asi ngok nga poro bowra, ‘Kuptur imare kupla milngom ko kupiel van renge naim som e,’ suri jinibb jijle parlesi lelingen poro piplari pirpe nga mowrai ngok.
10 Ko bololi vajin nanu nga m̃iterter nen, puloli kaprongwose kele nga inu Jinibb Mawos derteren suk otoe renge iel ngatan nga b̃etlasi tweni nololien.” Ko ni owrai tevi m̃er nga devje niben mimij, owra
11 “Nuwrai tevi nik, Kuptur imare kuplai maling som kupwosi, ko kupiel van renge naim som e.”
12 Ko ni otur mera kasi ngavilvil, ko owosi maling sen ko evel limjer renge nor evan vare e. Ko nir jijle bbösa elair e, ko arsurövi Atua arwera “Sete pa rramlesi nanu san erpe nga ngel tuwi, ejki rres nawon wor.”

Iesu everuse Livae pivi jinibb sen, pivijuri ni

13 Ko Iesu evel olwi kele van renge nuwito ne Galili e. Ko jinibb elep aran ji ni, ko ni evisviseni nir.
14 Ko renge daron nga mivel asi, ko elesi Livae natu Alpus elik renge naim ne takis nga mok-majing rengen. Ko owrai tevi ni owra “M̃erel, kupini kupvijurik.” Ko ni otur imare kasi ko evijuri ni.
15 Musuw vajin ko vitunen daron nga m̃ilik renge nanen m̃iaan, ko jinibb elep nga marok-la nevöt ne takis, ko jinibb nga marok-loli nololien nga marsij nir nga marwirr twenir arlik tevi, ko jinibb sen kele wor nir, ko nir elep kele wor nga marvijuri.
16 Ko jinibb ne nevisvisenien ne nale nesesreien nga marivi Parasi sopor arlesi esij ko arlolar e. Ko aran arlesi jinibb se Iesu nir, ko arwor suri Iesu tevir, arwera “Erpese ni aan ko eminmin tevi jinibb nga marokla nevöt ne takis ko jinibb nga marok-loli nololien nga marsij nir!”
17 Daron nga Iesu murnge nale ser ngok e ko owrai tevir owra “Nir nga marres sete armerreni dokta, ko nir nga bbong marmesi ko armerreni dokta. Erpok ko, inu sete nuvini tweni beveruse nir nga marokwera tetajer nga nir lweni

marres, ejki, ko nuvini tweni bbong beverus nir nga sete markerkeris, ko marwer limjere nga marsij.”

Nosusien suri murrun nga parlinglingi nanen parvil

18 Jon jinibb sen nir ko jinibb se Parasi nir arvil. Ko jinibb sopor arlesi, ko arini ji Iesu ko arwerai tevi, arwera “Suri sev Jon jinibb sen nir ko Parasi nir jinibb ser nir marvil, ko nik jinibb som sete marvil?”
19 Ko Iesu owrai tevir, owra “Orongwos jinibb nga mutotko selen parvil daron nga m̃ilik malum tevir e? Daron nga m̃ilik malum tevir e, ngok sete arongwos parvil.
20 Mian ko nabong nen nir para-vini vajin, ko para-tekai tweni jir; ko ngok ko, nir para-runge p̃isij ko para-vil ko renge nabong nen nir.
21 “Ko erpok kele sete jinibb san orongwos p̃ila kalek nga mimerr ko pu-wol ore lat nga m̃imarrerr e renge sunsun tera, ko p̃ilile ore rengen. Poro pirpok, ko nga mimerr tia-sakuk ko tia-teri kele kalek nga m̃itra, ko tia-loli lat nga m̃imarrerr tia-lep temijpal.
22 Ko erpok kele, sete jinibb san orongwos pu-jongjongi norro nga mimerr van renge botel nga m̃itra nga marloli nevlu nanikot e. Poro pirpok, ko norro nga mimerr tut, tuloli nevlu nanikot nga m̃itra tirrerren ko tiap rrerrsi, suri etra p̃elak. Ko norro timejivjiv tisij, ko nevlu nanikot kele tisij. Pirpel ko, norro nga mimerr parlingi ko wor renge nevlu nani nga mimerr mimalum m̃irres.”

Jinibb se Iesu nir arsesri wene wit renge nabong ne Sapat

23 Mian ko Iesu evel otvi naut ne wit san renge nabong ne Sapat. Eptevi jinibb sen nir, ko jinibb sen nir artipatun arsesri wene wit nir ko arlair arurrurro surseler.
24 Ko Parasi sopor ar-lesi, ko arwerai tevi ni, arwera “Kuplesi ta! Nir arloli nanu nga sete mu-momsawos renge nabong ne Sapat ko!”
25 Ko ni owra lweni tevir, owra “Aro, ejki ma, ko rreknga ma kami sete kameve renge Naul On, nanu nga Numal Devet muloli daron nga nanen ser mijkie, numer m̃iaji ni ko nir nga marlik tevi ni?
26 Ni ean renge Naim On se Atua daron nga Apiata mivi batu jinibb ne sulsulen, ko ela niv nga sete erres renge jinibb nawon parurroi, evi kis bbong se jinibb ne sul-sulen ko; ko orroi, ko ni elai kele tevi nir nga marlik tevi ni arurroi kele.”
27 Ko Iesu ewer oti nale sen vajin tevir, owra “Atua elngi Sapat nga p̃ila se jinibb, sete elngi jinibb nga p̃ila se Sapat, ejki!

28 Ko niko erpok ko inu
Jinibb Mawos nuvi Numal
ne Sapat.”

3

Iesu ete nevre jinibb san nga m̃ikati emetet luwi

1 Iesu olwi kele evan renge
naim ne loten. Ko renge
loloim ne loten nen, jinibb
san nga nevren m̃ikati elik
rengen.
2 Ko Parasi sopor arme-
teni suri ni, poro nga ni pu-
loli m̃er nga nevren m̃ikati
nen p̃irres renge nabong ne
Sapat; ko ngok nir partor
sweri sel san nga parevei ni
pian re kot suri.
3 Ko ni owrai tevi m̃er nga
nevren devjen m̃ikati nga,
owra “Kupini ta iel, kuptur
womu iel.”
4 Ko ni owrai tevi nir, owra
“Renge devjen ne nale nese-
reien, erres nga parloli nanu
nga m̃irres renge nabong ne
Sapat? Rrek poro pijki, par-
loli p̃isij? Erres nga par-
loli jinibb san p̃irres luwi re
nabong ne Sapat? Rrek poro
pijki, ko parlokloksi jinibb
rrek!” Ko nir armurrong.
5 Ko Iesu vajin oklu rrale
nir jijle nga martur rrale ni,
ko ololarsir ko ornge esij,
suri nolor eterter elep erpe
nevöt. Ko owrai tevi m̃er
nga nevren m̃ikati, owra
“Kup̃ete ta nevrem pimetet.”
Ko ni ete nevren emetet er-
res luwi.
6 Ko Parasi nen nir ari-
vare vini vare e, ko ar-
saro ngavilvilsen aran arko-
rti tevi jinibb se Erot nir.
Ewretun Parasi nir ko jinibb
se Erot nir tetajer orok-
lololarsi lweni nuru, ko arlik
lat sansan vajin, ko arsup-
sup̃e suri parevji pini Iesu
pirpese.

Delung elep arvitu suri Iesu

7-8 Iesu eptevi jinibb sen
nir, arjubbul luwi kele van
renge nuwito ne Galili e
ngalu. Ko delung nga delung
nga milep nga marunge
nanu nga marlelep nga
ni mok-lolir arinini jin ko
arvijuri, nir ne Galili ko nir
ne Jutia ko nir ne Jerusalem
ko nir ne Itumia, ko nir ne
devjen nga muto roroni van
Jortan e, ko rrale Taea ko
Saeton.
9 Ko Iesu owrai tevi jinibb
sen nir nga parwer totoni
ngarr drrav san puto terai
ni, suri delung elep p̃elak, ko
tarlilji ni.
10 Ko ni ololi nir elep pa ar-
res luwi, ko niko nir elep nga
marmesi artontonir parini
mori arlilji Iesu, arwera par-
jipari.
11 Ko nem̃in nga marsij nir,
daron nga marlesi ni e ko
arwajenir van ngatan renge
non, ko arkail van mare ar-
wera “Nik kuvi Atua Natun!”
12 Ko ni otortorir, ko ewer
orer eterter nga sete par-
wowra tweni ni tevi jinibb
nir parongwose, pijki.

Iesu otobbtobbue jinibb sen nir esngavöl drromon eru (12)

13 Mian ko Iesu otongsa
tevi jinibb sen p̃etp̃eti nir
van renge botwen nga

muwu mare milep san. Ko renge marongen se ni, ni everus nir esngavöl drromon eru (12) arini mori jin, ko otobbtobbue nir.

14 Ko ni everuse nir arwaji aposol, nga parok-pitevi ni, ko ngok pok-konir parok-an parok-werwer.

15 Ela derteren tevir nga parok-oji tweni nemñin nga marsij nir nga marok-sisilvi jinibb nir parivare.

16 Jinibb nen nir niser le ngel: Saemon nga ni mñilngi kele nisen san miwajie Pita,

17 ko Jemes nga Sepeti natun, ko tasin wor Jon, nga ni mñilngi kele nise nuru morwajie Boanejes, nga muwra puwra natu belver (suri orivi jinibb nga morokverver).

18 Ko Antru ko Pilip ko Bartolemu ko Matiu ko Tomas ko Jemes nga natu Alpus ko Tateas ko Saemon ne Selote (ngok evi pati se lartul nga marmerreni parwirre mñeri Rom nir),

19 ko Jutas ne Iskariot nga vitunen pia-tekai kerasi Iesu van renge mijen.

Jinibb sopor arwera Iesu ok-loli majingen sen renge derteren se Demij

20 Iesu olwi kele vini renge naim se Pita e. Ko delung elep kele arini korti kele jin, ko ngok ololi setete daron ser otoe, erpok kele re daron ne nanen kele.

21 Ko metka sen arunge, ko arivel tweni parlesi lweni ni; suri jinibb sopor arwera ni elengleng.

22 Ko jinibb ne nevisvisenien ne nale nesesreien sopor arivel renge Jerusalem e vini, ko arwera "Belsipa ko, numal se demij nir, ok-pitpitevi ni nga mokoji tweni nemñin nga marsij marok-ivare ngok."

23 Ko ni everus nir arini jin mori, ko ni owra nale rrongrrongvi sopor tevir, owra "Demij puoji lweni ni pirpese?

24 Ko poro batun vanu san pñiteri wukari pñieru e, ko pulolarsi lweni, ko pñitre lweni, batun vanu nen setete miatur!

25 Ko poro metka san pñiteri wukari pñieru e ko pulolarsi lweni, ko pñitre lweni, metka nen sete orongwos pñilik pñirres.

26 Ko erpok kele, sete Demij orongwos putur imare pñitre lweni ni lweni ko pñiteri wukari pñieru e pirpe nga kami kamwerai ngok, suri poro puloli pirpok, ko sete orongwos putur te, suri evan pa renge bongsin ko osuw.

27 Ko erpel ma le: sete jinibb san orongwose pian renge naim se jinibb nga derteren sen mutoe san, ko pulokloksi joron, ejki. Womujnen ni pñila dil ko pñisre totoni mñer nga derteren sen mutoe ngok ko wor, ko ngok orongwos pia-lokloksi joro mñernen ko vajin. Niko inu nuloli tevi Demij renge derteren se Nemñin On ko.

28 Ko kaprunge nanu kele san: Nuwretun nga nuwretun nuwrai tevi kami,

jinibb nir Atua p̃itlasi tweni
nololien ser nir ko nale
nga marsij ser kele nir nga
marok-rij melmelas renger.
29 Ko poro san p̃irij melme-
las ko pusopsop̃e Nem̃in
On, ngok netlasien nen ejki
rres nawone. Ni on renge
nololien nga puto tuwi ngok
vini.”
30 Owrai erpok suri nga
nir arwera nem̃in nga m̃isij
eptevi ni.
31 Mian ko Iesu tasin nir ko
tasu sen arivel ko arini ie; ko
artur vare, ko arkoni jinibb
san evan piveruse loloim.
32 Ko delung elep arlik
rrale ni. Ko arwerai tevi
ni, arwera “Kuplesi tasu som
ko tasim nir artur ngel vare,
arpej nik, arwera parlesim.”
33 Ko ni owra lweni tevi
nir, owra “Isi evi tasu suk
ko isi arivi tasik nir?”
34 Ko ni oklu emteni nir nga
marlik rrale ni, ko owrai
tevir, owra “Kaplesi tasu suk
ko tasik nir, nir le ngel!
35 Isi nga puloli marongen se
Atua, m̃ernen ko evi tasik ko
jojik ko tasu suk.”

4

Nale rrongrrongvi ne m̃er nga mok-jijreni jelangin

1 Ko Iesu evisviseni kele
jinibb nir renge jeli nuwito
ngalu, ko delung elep nga
elep arini korti jin. Ko ni
esa asi van renge drrav san
e ko esakel rengen. Ko jinibb
sen nir arsoni tweni drrav,
esal van ngalngalu sopon, ko
delung jile nir arlik jer ngaut
renge jeli nuwito.
2 Ko ni evisvisenir e nanu
elep renge nale rrongr-
rongvi. Ko owrai tevir renge
nale rrongrrongvi sen, owra
3 “Kaprunge ta. Jinibb san
nga mok-jijreni jelangin evel
van nga p̃ijijreni jelangin.
4 Ko daron nga mok-jijreni
jelangin e mirpok, ko sopor
arwij asi van renge dan ne
sel e, ko numön arow vini ko
artasi twenir.
5 Ko sopor kele arwij asi
van renge dan ne jerev e, lat
nga dan sete mimtul rengen.
Ko aretiv pelari ngavilvilsen,
suri dan sete emtul.
6 Mian ko daron nga nial
mivini muwosput mare e, ko
armeli, suri lap̃er ejkie, ko
armaob.
7 Ko sopor kele arwij asi
van renge lolo moku e; ko
moku armaur imare ko are-
jal tevtevnir, ko sete arong-
wos parwen.
8 Ko sopor ma sete arwij
lingi dan nga m̃irres nen,
armatur jer rengen, ko are-
tiv, armaur, ko arwen. So-
por wener ejpari ngavöl itul
(30), ko sopor wener ejpari
ngavöl ouwon (60), ko sopor
wener ejpari ongut vesan
(100).”
9 Ko ni owrai tevir, owra
“Isi nga boron otoe, purnge
re nolo boron!”

Iesu owra tweni suri sev nga ni mok-visviseni jinibb nir renge nale rrongrrongvi

10 Ko renge daron nga Iesu
m̃isan vajin e, ko lartul nga
marlik tevi ni ko jinibb sen
wor nir esngavöl drromon
eru arsusi nale rrongrrongvi
nen nir tevi ni.

11 Ko ni owrai tevir, owra
“Kami ko ma, Atua elai
momsawos nanu nga marto
silveni renge batun vanu sen
tevi kami. Ko nir nga mar-
lik renge vare nir, nanu jile
arlai tevir renge nale rrongr-
rongvi.
12 Niko Naul On owrai
owra ‘parlesi ko parlesi
lululweni, ko sete parlesi
wose. Parunge ko parunge
lululweni, ko sete parong-
wose. Suri nolor eterter ko
armusus nolor pulululwi,
ko arwera ‘Rratrongwose
ko rratmetutu, ko rratrieni
lweni nolorr tululwi, ko Atua
titlasi tweni nololien se kerr
suri!’ ”
13 Ko ni owrai tevir, owra
“Kami kamrrerrlenge nale
rrongrrongvi nga mowrai
ngok ko? Ko poro pirpok ko
poro nga bowra nale rrongr-
rongvi m̃inij kele sopor, ko
kami kaprongwose pirpese?
14 M̃er nga mok-jijreni je-
langin ngok, erpe m̃er nga
mok-werwer renge nale se
Atua ko.
15 Dan ne sel osorsan
tevi nir nga ngel le, nga
marunge nale se Atua ko
marloli nolor m̃iterter nga
marmusus parunge ko par-
lingi renge nolor. Niko
muloli ngavilvilsen Demij
mivini m̃iteseni luwe nale se
Atua renge nolor.
16 Ko dan ne jerev erpe
nir nga ngel le, nga marunge
nale se Atua nga mivitan,
ko arir lengleng e ko arlai
ngavilvilsen.
17 Ko lap̃er sete artoe
renge nolor; arlik beblen
bbong, mian ko daron nga
nat m̃ikarkar renger e suri
nale ne batun vanu se Atua,
ko marojir suri, marloli m̃isij
tevir suri, ko nolor arvitan
arvesane.
18 Ko nir m̃inij nen nir
arirpe jelangin nga miwij
van renge lolo moku. Nir
ngel ko arivi lartul nga mar-
murronge nale,
19 ko arrorrmi p̃elak nanu
ne iel ngatan nir, rrek ni-
jor ervei norrorrmien ser,
rrek nolor arvenae nanu
elep kele. Ko nanu ngok ko
nir arejal tevtevni vajin nale
ne batun vanu se Atua nga
morrongrrongvi re jelangin
nga mivitan re nolor, ololi
sete wener otoe rragrrag.
20 Ko jelangin sopor nga
marvitan van renge dan nga
m̃irres nen e arsorsan tevi
nir nga marunge nale ko
martori renge nolor, ko ar-
wen. Sopor wener ngavöl
itul (30), ko sopor wener
ngavöl ouwon
(60) ko sopor wener ongut
vesan (100).”

Moron nga marteplis ore biles e

21 Ko Iesu owrai kele tevi
nir, owra “Daron nga kumla
laet vini e, sete orongwos ku-
pla twenie nga kuptawi ore
besin e, ko sete orongwos ku-
plingi renge melve maling,
ejki. Ko kuplingi ko wor
renge milngen mawos.
22 Ko erpok ko, sete nanu
san orongwos piteptepi;
pian ko pia-to limjer kob-
bong. Rreknga nanu tama
san nga parsilveni puto

teptepi, ejki rres nawon!
Nanu jile parpelari p̃etp̃eti
ko wor renge moron.
23 Isi nga boron otoe,
purnge re nolo boron!”
24 Ko ni owrai kele tevi nir,
owra “Nale ngok nga kamok-
murrong nir ngok, kaprror-
rmir ko wor, ko kamrong-
wos kaplair pusorsan tevi
nga kamok-p̃elak m̃iterter
suri. Ko Atua p̃ila norong-
wosien mare nen kele tevi
kami.
25 M̃er nga murnge ko
murrul totoni, m̃ernen para-
lai kele ko wor tevi ni. Ko
m̃er nga murnge ko sete
murrul totoni, m̃ernen para-
lai tweni jin norongwosien
sen beblen nga ni murong-
wos wowomue pa.”

*Nale rrongrrongvi ne je-
langin mimra*

26 Ko Iesu owrai tevir,
owra “Batun vanu se Atua
erpel le. Jinibb san ok-jijreni
jelangin renge orsel san.
27 Musuw ko ean vajin ele-
lea nawon, setemun orror-
rmi suri renge nutrin ko nut-
pong, ejki mun. Jelangin etiv
pelari esan. Ko emra elep
vajin, ko m̃ernen sete orong-
wose rragrrage suri erpese.
28 Dan esan kobbong ololi
ewen. Womujnen elngi
nowsen mian ko nevngun,
mian ko elngi wenen jile va-
jin.
29 Ko daron nga wenen
m̃itra m̃irres mimirr vajin,
ko m̃er nga ela nesip ko ean
eta tutweni vajin, suri evi
daron ne numös vajin.”

*Nale rrongrrongvi ne je-
langi nubek*

30 Ko Iesu owrai tevi jinibb
nir, owra “Kerr purrongr-
rongvi batun vanu se Atua
pirpese? Rreknga renge nale
rrongrrongvi sev rraploli pi-
plari limjer p̃irres rengen?
31 Rraprrongrrongvi pirpel
le: Jinibb san ela jelangi
nubek san ko orwi. Jelangin
nen ewelili nga ewelili jer
lingi jelangi nai jijle nir.
32 Ko daron nga murwi
jile ko mietiv pelari vajin,
ko emra elep van mare e,
ko easi p̃etp̃eti nai nga ngok
nen nir. Ko emeseksek,
rengsin nir arlelep arsalsal
van ngasu jer. Ko numön
esaut arinini ren, arok-loli
menur renge rengsin nir, ko
arok-molmol re melven.”B

*Iesu ok-visviseni jinibb nir
ko ok-la wor nale rrongr-
rongvi ko*

33 Iesu ela nale rrongr-
rongvi lele elep kele nga
marirpok nir tevi jinibb nir,
osorsan tevi nir marongwos
parongwose.
34 Ni ok-visviseni nir renge
bbong nale rrongrrongvi ko.
Ko daron nga Iesu nir jinibb
sen kis vajin marsan, ko
owra suri nale rrongrrongvi
nga nir lat nga marto suri
vajin.

*Iesu ewer ore ling serser
nga m̃itewut vini*

B **4:32** Erpe iel, Mak orrongrrongvi batun vanu se Atua erpe jelangi mastat; ko suri mastat ejki iel, namlingi nubek, nga puloli mining ne nale se Mak piplari limjer.

35 Renge nabong nen
malum, renge daron nga
nat mirivriv vini, ko Iesu
owrai tevi jinibb sen nir
owra “Kerr puwlu van renge
devje nuwi e.”
36 Ko arivel arlinglingi
delung nir artur jer, ko
arengeni ni renge drrav
eptevir, drrav nga pa ni
m̃isakel ko rengen. Ko drrav
m̃inij kele sopor arpitevi
drrav nen.
37 Ko mian ko sete epriv
ko ling serser nga milep san
etwut vini. Ko daptap ar-
wowosi elep, arututi drrav
ko arjivjivi van renge nolon.
Ko natung owun elep renge
drrav, ko otomori purron.
38 Ko Iesu ematur pareng
pa renge batu drrav vitunen,
ematur oulele pilo san. Ko
jinibb sen arini ko arwuni
tweni, arwerai tevi arwera
“E, jinibb nevisvisenien, sete
kurrorrmi nga kerr rrap-
mij?”
39 Ko ni emra otur ko ewer
ore ling. Ko owrai tevi
nuwi owra “Kupmol kupjire
p̃irres!” Ko ling omol omosi
evesane, evilvil.
40 Ko ni owrai tevi nir
owra “Suri sev nolo kami
eririr? Nibeni nosurien se
kami?”
41 Ko nir armetutu
lengleng, arij vijvij por
arwerwerai tevir arwera
“Aro, isi le ngel, nga ling ko
nuwi kele morosuri ni?”

5

Iesu oji tweni nem̃in nga m̃isij san renge m̃eri Gerasa san

1 Nir arwolu toku renge
devje nuwito momsawos
renge sise m̃eri Gerasa nir.
2 Ko daron nga moka-
jubbul renge drrav e, ko
jinibb san nga nem̃in nga
m̃isij m̃isisilvi evel pelari
renge dubb e nir vini, evel
tersele, esewute.
3 M̃ernen ok-lik pa renge
lat nga marok-tivtavin e ko,
renge dubb nir. Ko setemun
jinibb san orongwose p̃isre
totoni tevi dil nga marterter
e nir, ko dil delrrurr kele nir
sete arvitere, ejki mun.
4 Suri arok-sere totoni
tetajer pa nevren ko nuru
ko b̃elan nuru tevi dil nga
marterter e nir ko tevi
dil delrrurr nir, ko ok-
rrerrerrsir armotot. Ko niko
setemun san derteren sen
evtere nga purrul totoni
puloli pumu luwi.
5 Ko tetajer, renge nutrin
ko nutpong kele nir, ni ok-
ivel karkar renge dubb nir
ko botwen nir ko ok-kikail
ko ok-tevteve nevöt e ni luwi
niben nir.
6 Ko daron nga m̃ilesi Iesu
mivel malum ngasu wore
vini, ko owlu van jin ejipa
ngatan jin.
7 Ko ekail van mare temij-
pal owra “Sev som oto ni le
iel, Iesu Atua ne Drromsen
Mare Natun? Inu nungo-
nie nik eterter renge Atua,
warru sete kuplokloksik!”
8 Suri Iesu muwra pa “Nik
nem̃in nga m̃isij, kupivare
lingi morok!”
9 Ko Iesu osusi tevi, owra
“Nik nisem si?” Ko ni owrai
tevi ni, owra “Inu nisek ko

Delung, suri kem elep.”
10 Ko ni ongoni tevi Iesu
eterter, nga ni sete puoji
tweni nemm̃in nga marsij nen
nir parivel lingi vanu nen.

11 Ko renge ie, nior ðerp̃er
nga milep san arok-susung
bbong mori jeli botwen nen.
12 Ko nem̃in nga marsij
nir arngoni tevi Iesu arw-
era “Kupkoni kem van renge
ðerp̃er ngok nir, nga kem
nabsilvir.”
13 Ni elinglingir, ko nem̃in
nga marsij arsil ivivare lingi
m̃er nga, ko arwolu van ar-
silvi ðerp̃er nir; ko arloli
batur arlengleng. Ko ðerp̃er
nen nir elep, evi nuvas-
ngavöl varu (2000); ko nir
p̃etp̃eti arwolu jubbjubbul
mawos nuwito ngatan, ko
arow jubbjubbul van renge
nuwi, ko arron.
14 Ko lartul nga marok-
uwngani ðerp̃er nen nir ar-
wolu van renge ngaim nga
milep ko ngaim nga wewar-
rang nen mir, arwerai tevi
jinibb nen nir. Ko jinibb nen
nir arivel tweni parlesi sev
nga miplari ngok pa.
15 Ko nir arini ji Iesu. Ko
arlesi m̃er nga nem̃in nga
marsij milep marsisilvi nga,
norrorrmien sen erres luwi,
ko ori sunsun, ko elik malum
vajin. Ko armetutu vajin.
16 Ko nir nga marlesi ma-
wose nanu ngel miplari ar-
sup̃e suri erres tevir lat nga
muto suri, erpese renge ni
nga nem̃in nga marsij mar-
sisilvi, ko suri kele ðerp̃er
nir.
17 Ko nir aron tertere Iesu
arwerai tevi nga ni pivel
lingi vanu ser.

18 Ko daron nga ni m̃isa
luwi renge drrav, ko m̃er
nga nem̃in nga marsij mar-
sisilvi bonevis nga ongoni
tevi Iesu nga ni piptevi ni.
19 Ko Iesu ewer ore owra
pijki, ko owrai tevi ni, “Ku-
pluwi van renge naim som
e ji metka som nir, ko kup-
sup̃e tevir erpese nga Numal
mimrreni nik, ko nanu nga
milep nga muloli tevim.”
20 Ko m̃ernen osri sel sen
olwi, ko ospusp̃e vajin lim-
jer renge lat nga marwera
Ngaim Esngavöl e, nanu nga
milep nen nga Iesu muloli
tevi ni. Ngok jinibb jijle
daron nga marunge, ko ar-
taole.

Iesu ololi nesevin san nga drran muto m̃isij erres luwi, ko nesenwarreng san emaur luwi kele

21 Iesu esa kele renge dr-
rav ko arwolu pelaot van
renge devje nuwito kele e.
Ko daron nga marwolu toku
e vajin, ko delung nga milep
arini korti jin ngalu.
22 Ko renge iok jinibb
san nisen Jaeras nga mok-
metmete naim ne loten elesi
ni ko evini jin, ejipa ngatan
renge ðelan.
23 Ko on tertere owra
“Natuk nesenwarreng oto-
mori pimij. Wurru nungo-
nim kupini kuplingi nevrem
rengen, ko vin wel nen
p̃irres luwi!”

24 Ko Iesu eptevi ni nuru
oran. Ko delung elep arvi-
juri suri ni ko arlilji ni.

25 Ko nesevin san nga
mesien se nesevin nir muloli
tetajer e renge sia esngavöl
drromon eru,
26 ko ornge lengleng e esij
elep, ewretun elesi dokta
elep. Ko olokloksi p̃etp̃eti
nevöt sen, ko setete nanu
san erres renge ni, ea-runge
lengleng ma esij ko.
27 Ko daron nga murnge
vajin nanu nga Iesu mulolir,
ko esilvi delung nir vitu ko
evini morie, ko ejpari sun-
sun sen.
28 Suri orrorrmi renge
nolon, owra "Poro bbong
bejpari bongsi sunsun sen
ko ngok inu ƀerres luwi ko
pa."
29 Ko daron mawos nga pa
mijpari e ko mete drra emes,
ko ornge renge niben nga ni
erres pa osuw renge mesien
sen.
30 Renge daron mawos nen
Iesu ornge renge niben nga
derteren owlu lingi ni, ko
erieni ni ko osusi owra "Isi
ko mijpari sunsun suk?"
31 Ko jinibb sen nir arw-
erai tevi, arwera "Po! ko
kulesi delung elep arlililjim,
ko erpese nik kuwra isi ej-
parim?"
32 Ko ni okluklu wor
emteni rrale nir, owra p̃ilesi
isi ko ololi nanu ngel.
33 Ko nesevin nen emtutu
ko eririr, orongwose sev nga
ni muloli. Ko evini ejipa vi-
tan renge ƀela Iesu ko owra
weretunen nir tevi.
34 Ko ni owrai tevi vinnen,
owra "Natuk, nosurien som
ololim kumrres. Kupluwi
renge demat, kurres ko pa
renge mesien som."
35 Daron nga m̃irij malum
e ko jinibb sopor arivel
renge naim se Jaeras vini,
ko arwerai tevi Jaeras ar-
wera "Natum nesenwarreng
emij pa osuw. Kuplinglingi
Numal, setemun kupvijajeng
rengen."
36 Ko Iesu sete ewer suri
nale nga marwerai nir,
owrai tevi owra "Sete kup-
metutu. Sansan kobbong,
kuposuri."
37 Ko ni ewer ore jinibb
nir sete san pivijuri, sansan
kobbong Pita ko Jemes ko
Jon, Jemes wor tasin.
38 Ko nir aran vajin renge
naim se Jaeras. Ko Iesu
elesi nga nir muwun saut, ko
arting vijajeng lengleng, arul
temijpal van mare.
39 Ko ni evan loloim, ko
owrai tevi nir, owra "Er-
pese kami kamting vijajeng?
Nesenwarreng sete emij, ko
ematurrwel kobbong."
40 Ko nir arunge erij se
lenglengen, ko armen keraji
e. Ko ejelir aran vare e, ko
elai kis bbong tata ko tasu
se nesenwarreng ko nir nga
marpitevi ni. Ko ni evan
renge lat nga nesenwarreng
mimatur ren.
41 Ko orrul totkoni nevre
nesenwarreng ko owrai tevi
owra "Talita kum," nga
muwra mirpel: "Nesen-
warreng, nuwrai tevi nik
kupmera."

42 Ko renge daron mawos
nen ko pa nesenwarreng
emra, ko evivel. Suri sian
esngavöl ko pa drromon eru.
Ko bbösa nga milep elair e.
43 Ko Iesu ewer ore nga
sete parwowrai nanu ngel
tevi jinibb pisan purong-
wose, pijki. Ko owrai tevir
nga parlai nanen sopon tevi
vin wel nen purroi.

6

M̃eri Nasret aroji tweni Iesu

1 Ko Iesu evel lingi lat nen
ko olwi van renge ngaim sen
e, ko jinibb sen nir arvijuri
suri ni.
2 Ko moro nabong ne Sapat
mivini, ko ni evan renge
naim ne loten ko evisviseni
jinibb nir rengen. Ko
nir elep armurrarronge ni,
ko bbösa elair e ko ar-
wera "M̃erel ela norong-
wosien ngabe le? Ko ok-loli
nanu nga marinijnij nawone
nir arirpese le?
3 Kerr rramrongwose kob-
bong, evi metusu, Merri
natun, ko tasin Jemes ko
Joses, ko Juta, ko Saemon.
Ko sete jojin le nir ngel
marpitevi kerr?" Ko arong
karkare.
4 Ko ni owrai tevi nir,
owra "Weretunen, propet
san arongwos parosuri lat ji-
jle nga mian e. Ko jinibb nga
ma renge sisen woswos, ko
metka sen nir ko niaken sen
nir sete mara-osuri p̃elake.
Nanu ngok sete erres."
5 Ko ni sete orongwos pu-
loli nanu san ie. Elngi
bbong nevren renge nir nga
marmesi evis ko, ololi arres
luwi.
6 Ko ni etaole nga sete maro-
suri. Ko evel evisviseni
jinibb nir rrale vanu nen
ngaim nen nir.

Iesu okoni jinibb sen nir esngavöl drromon eru aran arwerwer

7 Ko Iesu everus jinibb sen
esngavöl drromon eru arini
jin, ko elai derteren tevir
nga paroji tweni nem̃in nga
marsij nir. Ko ni okoni tweni
nir ererwi arivel.
8 Ko ni ewer orer, owra
"Sete kaptori nanu pisan
renge nivelen se kami renge
sel, pijki, niv pijki, narr pijki,
ko nevöt pijki renge baos
kele. Sansan kobbong, kap-
tori nejipjip pisansan.
9 Ko kaprae but se kami, ko
sete kapuri sunsun p̃ieru."
10 Ko ni owrai kele tevir
owra "Naim ngabe nga kami
kapan rengen womu ko
parevei kami, kaplik ko pa
rengen pijpari daron nga
kapa-ivel lingi naim nen.
11 Ko poro renge ngaim
san jinibb nen nolor p̃iterter,
sete parunge kami nga
parevei kami van jir, ko
ngok, daron nga kapa-
ivel lingi ie, erres kap-
wirrwirrleni tweni maw nga
muto re but se kami renge
meter nga parlesi, piviseni
tevir nga marloli m̃isij."
12 Ko nir arivel lingi, aran
arwerwer tevi jinibb nir nga
nolor pulululwi.
13 Ko aroji tweni nem̃in
nga marsij elep arivare
renge jinibb nir, ko arjivi

oel van renge nir elep nga
marmesi, ko arlolir arres
luwi.

Numal Erot Antipas osp̃e suri Iesu

14 Ko Numal Erot Antipas
ornge marsup̃e Iesu, suri
nisen jinibb jile arunge. Ko
nir sopor arwera “Jon Bap-
taes ko otur imare luwi
renge mijen, ko ngok niko
majingen nga marlelep ngok
arimare renge ni, ko ololi
nanu nga marinijnij nawon
ngok e nir.”
15 Ko jinibb sopor kele ar-
wera “Ni evi Elaeja,” ko nir
sopor kele arwera “Ni evi
propet ko, erpe propet ne
tuwi san.”
16 Ko Erot daron nga
murnge ko owra “Rrek Jon
ko nga inu m̃eta otvi batun,
otur imare luwi kele renge
mijen kele!”

Mijen se Jon Baptaes

17 Ko Erot Antipas bonevis
pa okoni jinibb san evan or-
rul totoni Jon ko esre totoni
elngi renge naim ne nekaien,
suri marongen se Erotias ne-
sevin se tuwan Pilip. Suri ni
etkai luwe vinnen,
18 ko Jon owrai tevi Erot,
owra “Sete erres nga nik
kuptekai luwe nesen se
tuwam.”
19 Niko Erotias esij
lengleng tevi Jon, emrreni
parevji pini. Ko Erot ewer
ore,
20 suri emtutue Jon; orong-
wose nga ni evi jinibb san
nga m̃irres, evi jinibb on.
Ko emetmete ni erres renge
naim ne nekaien. Ko daron
nga murnge nale sen, ko eir
kobbong renge purnge, ko
ornge esij lengleng kele, suri
ololi nanu elep.
21 Ko mian ko nabong ma-
wos se Erot evini nga ni
puloli dabbuen renge nga ni
m̃iak e. Puloli tevi numal
sen nir, ko batu jinibb nuval
nir, ko batu jinibb ne Galili
nir. Ko renge daron nen,
Erotias elesi evi daron san
nga m̃irres se ni.
22 Ko okoni natun ne-
sen m̃elakel evini loloim ko
esew. Ko Erot ko lartul
nga marlik tevi renge na-
nen marlesi, ko arlesi er-
res p̃elak. Ko numal Erot
owrai limjer tevi vinnen
owra “Kupngoni tevik isev
nga nik kumrreni ko inu
ðelai tevim!”
23 Ko ni ojuji lengleng
mare ko owrai tevi vinnen
owra “Isev tama san nga
poro kupngoni tevik, ðelai
tevim; poro pivi devje vanu
suk, ko ðelai ko wor tevim.”
24 Ko ni ean vare ko osusi
tevi tasu sen, owra “Bongoni
sev le?” Ko tasu sen owra
lweni tevi owra “Kupngoni
batu Jon Baptaes.”
25 Vinnen ewit olwi evel
mawose numal ko ongoni
tevi owra “Numrreni nik ku-
pla Jon Baptaes batun tevik
renge narov.”
26 Ko numal orrorrmi elep
suri sev nga ni mimarong
pa rengen. Ko suri muloli
pa rijrijen sen rengen, ko
suri kele nir nga marlik tevi
renge nanen nga maraan,
nir jile arunge, ngok sete-
mun orongwos pumusus.
27 Ko ni owrai tevi jinibb

sen san pian renge naim ne
nekaien ko p̃ita otvi batu
Jon, ko p̃ila lweni vini. Ko
m̃ernen evan, eta otvi jile,
28 ko esale lweni renge
narov vini. Ko elai tevi ne-
senwarreng, ko nesenwar-
reng esale elai tevi tasu sen.
29 Ko daron nga Jon jinibb
sen nir marunge, ko aran
arwosi niben, aran artevni
renge dubb.

Iesu owngani jinibb evi nuvasngavöl nuvalim (5000)

30 Jinibb se Iesu nir arlulwi
vini arlik korti ji Iesu, ko
arsup̃e suri nanu jijle tevi ni
sev nga marlolir, ko sev nga
marvisviseni tevi jinibb nir.
31 Ko ni owrai tevir, owra
"Kami kis kobbong kapini,
kappitevik kerr pian renge
lolo merwer e, ko kapmosi
sopon." Suri iok jinibb
arinini jir ko arlululwi, ko
ololi setete daron ser otoe,
erpok kele re daron ne na-
nen kele.
32 Ko nir aran renge drrav
e arsa rengen, ko arwolu
silveni tweni bbong lat san
nga mivi lolo merwer.
33 Ko jinibb ne ngaim nen
nir arlesir daron nga mar-
wolu e. Ko nir elep ar-
lesi woser, ko arwolu orer
kali ngaut e, ko arwowomu
renge nir renge lat nen.
34 Ko Iesu nir jinibb sen
arwolu toku; ko ni ojub-
bul, ko elesi delung nga
milep nga milep marlik pa.
Ko orrorrmi lenglenge nir,
suri arirpe sipsip nga jinibb
nga muwowomue nir mijkie.
Ko ni etipatun evisvisenir e
nanu elep.
35 Ko mian ko nat nga
mirivriv evini vajin. Ko
jinibb sen nir arini jin ko
arwerai tevi ni, arwera "Iel
evi lolo merwer le, ko nial
otomori pa piwaj pini.
36 Kupkoni tweni nir
parivel paran renge ngaim
nga marlelep nir ko nga
wewarreng nir nga ngok nir,
ko nir lweni wor parwuli
niv, suri nanen nga parurroi
ejki."
37 Ko ni owrai lweni tevir,
owra "Kami ko kapla nanen
tevir parurroi." Ko nir ar-
wera lweni tevi, arwera "Ai,
merre nevöt ko! Poro pirpok
kem naban nabwuli niv e
nevöt selva pungut pivaru
(200) ko nablai tevir parur-
roi?"
38 Ko ni owrai tevir, owra
"Ko kami kamtori niv evis?
Kapan ta kaplesi." Ko nir
aran arlesi, ko arluwi ko ar-
wera "Namtori elim, ko nai
eru."
39 Ko ni owrai tevir nga
parloli jinibb nir parlik
ngatan renge mösmös nga
miejejen, pivi meling pievis
e.
40 Ko nir arloli arlik
vivöngsur renge meling nir.
Meling sopor ongut vesan
(100) rengen ko sopor ngavöl
elelmi (50) renger.
41 Ko ni ela niv nga elim
nga ko ela nai nga eru nga ko
esarrerr imare emteni mel-
rin, ko olot erij erres surir.
Ko obbri otvi niv nir, ko elai
tevi jinibb sen nir, ko nir
arlai tevi jinibb nir. Ko ololi
kele erpok renge nai.

42 Ko nir jijle arurroi ko nir
jijle arup.
43 Ko jinibb sen nir
arsere lweni bebje niv
nga marurro linglingir ko
nai nga marurro linglingir
van renge narr esngavöl
drromon eru arwun saut er.
44 Ko jinibb nga marurroi
niv nen nir, nir evi nuvas-
ngavöl nuvalim (5000) totok-
lai.

Iesu evel renge nuwito nga milep

45 Ko Iesu ololi jinibb sen
nir arsa van renge drrav
parwowomu van renge
devje nuwi e renge ngaim
ne Betsaeta, daron nga ni
pukoni tweni jinibb nir
parivel e.
46 Vitunen renge mukoni
tweni jile nir marivel e, ko ni
esan vajin evel otongsa van
renge botwen nga pulot.
47 Mian ko nat nga
mirivriv e vini vajin, ko
drrav esal ko pa renge liven
mesa renge nuwito. Ko ni
esan elik jer ngaut.
48 Ko elesi nga nir marsu
marunge m̃isij, suri arsu
tere ling. Ko mian ko nat
otomori p̃isal p̃irin, ko evan
jir, evel renge nuwi. Mian ko
evini mori jir, ko ololi erpe
owra p̃iasie nir.
49 Ko daron nga nir mar-
lesi nga mivel renge drru
nuwi mare, ko arrorrmi
rreknga evi nem̃in san, ko
arkail lengleng van mare.
50 Nir jijle arlesi ko nolor
opotpote elep. Ko ni esaro
ngavilvilsen erij tevir, owra
"Inu lebbong, nolo kami
p̃irres! Sete kapmetutu."
51 Ko ni esa van mare
renge drrav jir, ko ling omol
evesane. Ngok ololi bbösa
ela nir e elep.
52 Suri sete arongwose suri
nanu nga m̃inijnij nawone
nga Iesu muloli re devjen
ne niv, norrorrmien ser sete
otoe.

Iesu ololi jinibb nga renge Genesaret sopor arres luwi

53 Ko nir arwolu pelaot
kele arini renge vanu ne
Genesaret e renge devje
nuwito e, ko arile totoni
drrav renge lat nen.
54 Ko daron nga maroka-
jubbjubbul renge drrav, ko
jinibb nga ie nir ngavilvil
arlesi wose Iesu, ko arini jin.
Ko ni ololi nir elep arres
luwi.
55 Ko jinibb nir arwolu
p̃etp̃eti renge vanu nen, ko
arwosi nir nga marmesi
renge maling ser vini jin
renge ngabe nga ni m̃ilik e.
56 Ko ngabe nga ni mian
rengen, renge ngaim nga
welili rreknga ngaim nga
milep, arwosi nir nga
marmesi van renge maket
nir, ko arngoni tevi nga
poro bbong parjipari bongsi
sunsun sen. Ko nir jijle nga
marjipari arres luwi.

Jinibb nga marlelep renge m̃eri Isrel nir arlolarsi Iesu suri sete mutori murru vanu ser

7

1 Parasi nir ko jinibb
nevisvisenien ne nale nesesreien arivel renge Jerusalem
e vini, arini arlik korti ji Iesu.
2 Ko nir arlesi nga jinibb
sen nir nevrer arrokitkit nga
marurro niv, sete arjejavöl.
3 Parasi ko m̃eri Isrel nir
artori murrun ne jejavölen
se ƀirterwarreng ser nir
eterter. Poro sete parjejavöl,
ko ngok sete paraan.
4 Ko poro parlulwi renge
maket vini, ko poro sete par-
jejavöl ko ngok sete arong-
wos paraan. Ko nanu elep
kele nga martori mirpok,
renge marrawe biles minmi-
nen ko sospen ko besin ko
maling.

5 Ko Parasi nen nir ko
jinibb ne nevisvisenien ne
nale nesesreien nen nir ar-
susi tevi ni, arwera "Erpese
nga nik jinibb
som nir sete marvijuri
murru ƀirterawarreng se
kerr nir nga tuwi, ko
marurroi niv tevi nevrer nga
marrokitkit?"
6 Ko ni owrai tevir, owra "Ae-
sea owrai erres kemkam̃e
suri kami sel se kami eru,
nga muwrai mirpel, muwra
'Lartul ngel nir arosuri inu
tevi nevlu jingor kobbong,
ko nolor oto ngasue inu.
7 Arloto nawone inu.
Arvisviseni nevisvisenien
nga mivi se jinibb bbong.'
8 Erpok ko, kami kamlin-
glingi kurtweni nesesreien
se Atua, ko kamtori murrun
ne rijen se jinibb kobbong
nir eterter."
9 Ko ni owrai kele
tevir, "Kami kamlinglingi
kurtweni jerjere nale nesesreien se Atua, ko kamwera
kaptori murrun ne rijen se
kami.
10 Suri Moses owra 'Kuprror-
rmi lilane tata som ko tasu
som. Mer nga m̃irij m̃isij
tevi tata sen rreknga tasu
sen sete orongwos pimaur,
kaprevji pini ko wor.'
11 Ko kami vajin kamwera
'Poro nanu san nga moro
jinibb san p̃ilai tevi tata sen
rreknga tasu sen, ko puwra
"Ejki, nanu ngel on, ko evi se
Atua,"
12 ko kami kamwera "Ejki,
erres kobbong, setemun
mia-lai nanu nen tevi tata
sen rreknga tasu sen."
13 Kamlinglingi kurtweni
nale se Atua evi nanu na-
won, suri kamtori murrun
ne rijen se kami. Ko nanu
elep kele nga marirpok nir
kamok-p̃elak kamok-lolir."

Nanu nga marloli jinibb murro renge no Atua

14 Ko ni everus kele delung
nir arini jin, ko owrai tevir
owra "Kapmurrarronge inu
p̃irres ko kaprunge nanu nga
bowrai ngel:
15 Sete nanu san nga mivel
vare e van renge nolo jinibb
ololi orro, ejki. Ko nanu nga
marpelari ko ma renge nolo
jinibb arivi nanu nga marloli
jinibb murro.

C **7:16** Nale nga muto re nolo [ ], rrek sete Mak oli, ko jinibb san ea-uli vitue daron nga muli tweni kopi san ne naul ngel.

16 [Poro kami san boron otoe ko purnge re nolo boron!]”C

17 Ko ni evel lingi delung nir ko evini renge loloim e; ko jinibb sen nir arini jin ko arsusi rongornge nale nen tevi ni.
18 Ko ni owrai tevi nir owra “Kami kele kamlengleng kamirpe nir? Sete kamrongwose nga nanu nga mivel vare van renge nolo jinibb e sete orongwos puloli purro.
19 Suri sete evan renge nolon, ko evan renge depain kobbong, ko easi tweni.” Owrai erpok nga nanen jijle arres kobbong, sete arongwos parwer ore nanen san puon nga jinibb sete purroi.

20 Ko ni owra kele, “Nanu nga ma mivare ko renge nolo jinibb vini, ngok ko ma ololi jinibb orro rengen.
21-22 Suri renge nolo jinibb ko nanu ngel nir marpelpelari, ko norrorrmien nga marsij marivare: Arvevna, arevji pini jinibb, arkerkeris, arwer lokloksi jinibb, arij melmelas ko arsopsop̃e Atua, nolor emrremrreni nanu nir, nolor eleplep, arloli murru lenglengen ser, arloli nolor nga mian mare p̃elak. Ko nesevin arloli murrur nga martori joror nir nga sete marmomsawos re mete jinibb nir, ko norman ean ji nesevin nga sete evi nesen sen, ko nesevin ean ji norman nga sete evi diwen sen. Ko arloli murrun karkar lele nir nga marsij nir.
23 Nanu nga marsij ngel nir arpelpelari renge nolo jinibb vini vare e, ko nir ko arloli jinibb orro.”

Nesenwarreng san, Iesu oji tweni demij rengen eivare

24 Mian ko Iesu evel lingi ie, ko evan renge ngaim nga muto mori Taea san. Ko evan renge loloim nen san, ko sete emrreni san purongwose; owra p̃isan p̃ilik. Ko ejki rres nawon, sete orongwos piteptepi.
25 Ko nesenwarreng san, nesevin san natun, nem̃in nga m̃isij san esisilvi. Ko nesevin nga natun nen ornge nga Iesu m̃ilik ie; ko esaro ngavilil van jin, ko evan ejipa van ngatan renge b̃elan.
26 Vinnen evi nesevin ne vare san, ko eak renge Ponisia, ngaim nga welili ne Siria san. Ko ongoni tevi Iesu nga puoji tweni nem̃in nga m̃isij nen nga m̃isisilvi natun nen, pivare lingi.
27 Ko ni owrai tevi vinnen owra “Nanwarreng paraan parup puwomu, suri sete erres nga parla nanen se bipiwarreng ko parsor tweni tevi guli.” Ni ewirr nale ngok mirpok ngok suri tetajer m̃eri Isrel nir arok-wera “guli” e jinibb ne vare nir.
28 Ko vin nga otuw lweni nale tevi, owra “Erpok ko Numal, ko guli ngok nir nga marmatur renge melve tep

ngok nir arok-urrurroi be-
bje nanen se bipiwarreng so-
pon!”
29 Ko ni owrai tevi vinnen
owra “Suri kumwerai mir-
pok, ko kupluwi suri sel som,
kupiel. Nemñin nga mñisij nen
eivare pa lingi natum.”
30 Ko daron nga vin nga
mulwi vini renge naim sen e,
ko elesi nga nemñin nga mñisij
eivare lingi pa natun osuw,
ko natun erres vajin ematur
renge maling.

Iesu ololi jinibb san nga boron muwonwon ko nemen mñikel erres luwi

31 Iesu evel lingi kele Taea
ko olwi, ekalie otvi renge
Saeton e, evel rrurrngi renge
livö ne Ngaim Esngavöl, olwi
vini renge nuwito ne Galili.
32 Ko jinibb sopor arpitevi
jinibb san nga mivi borwon
ko nemen mñikel vini jin. Ko
nir arngoni tevi ni nga ni
pñilngi nevren renge mñernen
ko puloli ni pñirres luwi.
33 Ko Iesu eptevi tweni
mñernen lingi delung nir, ko
nuru kis orsan ortur talev.
Ko ni ojongroni bbös nevren
renge nolo boro mñernen,
musuw ko evrae kele ni
luwi wor nevren ko ejpari
mñernen nemen e.
34 Musuw, ko eleng raji
meten oklu emteni melrin,
ko engavsi ko owra “Epata”,
nga muwra mirpel, “Borom
pñiap, ko nemem pimtarup!”
35 Ko mñernen boron eap
ko orngurnge nanu vajin, ko
nanu nga mñisre totoni ne-
men emtarup lingi; ko ni erij
vajin erres.
36 Ko Iesu ewer orer
nga nir sete parwerwerai
nanu ngel tevi jinibb pisan
pijki, ewer ore lenglengen
e nir wor rengen. Ko nir
armerreni lenglenge wor
parwowrai, ko arwowrai
tweni; arsupsupñe vajin elep
lengleng.
37 Bbösa nga milep elair ko
arwera “Aro, ni ololi nanu
elep arres, ololi kele borwon
ngel kele nga nemen mñikel
ngel erres luwi.”

8

Iesu ela nanen tevi jinibb evi nuvasngavöl vavij (4000)

1 Renge nabong nen nir,
delung elep nga elep armot
rrale Iesu; ko nanu san ejki
nga parurroi. Ko Iesu everus
jinibb sen nir arini jin ko
owrai tevir owra
2 “Nurrorrmi lenglengen e
delung ngel nir elep, suri
arlik tevik nabong itul le pa,
ko sete artori jere mun nanu
san nga parurroi.
3 Ko poro bokoni twenir re
nga numer mñiajir mirpok, ko
tara-maob renge sel, suri nir
sopon arivel wor ngasu ko
vini.”
4 Ko jinibb sen nir arw-
erai lweni tevi ni arwera
“Po! Nabla niv ngabe le
nga pivtere lartul ngel nir
parurroi parup e? Suri iel
evi lolo merwer le!”
5 Ko ni osusi tevi nir owra
“Ko kami kamtori niv evis?”
Ko nir arwera lweni tevi
ni arwera “Mmmm...ebut
bbölbböl lebbong!”
6 Ko ni owrai tevi delung
nir owra parlik ngatan renge

dan, ko ni ela niv nga ebut
nga nir, ko olot owra erres
tevi Atua surir. Ko otpoir ko
elair tevi jinibb sen nir, ko
jinibb sen nir arselsaler van
ji jinibb nir.
7 Ko nir artori nai nga
wowarreng sopor, ko ni erij
erres kele suri nai nga nir,
ko owrai tevi nir parselsaler
kele van ji jinibb nir.
8 Ko nir jile arurroi, ko
arup. Ko arsersere lululweni bebjen nga marjipon
van renge narr ebut arwun
saut.
9 Nir totoklai nga marurroi ejpari nuvasngavöl vavij
(4000) sopon. Ko ni okoni
twenir arivel.
10 Ko esaro ngavilvil esa
renge drrav tevi jinibb sen
nir, aran devjen e renge Dalmanuta e.

Parasi sopor armerreni parlesi nelesien pisan

11 Ko Parasi sopor arini
ji ni, arwera parrowrrowe
ni; arsusi kerkerasi tevi ni,
armerreni parlesi nelesien
ne melrin san nga ni puloli.
12 Ko Iesu engavsi lenglengen e ko owra "Erpese dul
ngel nir arpej nelesien?
Nuwretun nga nuwretun
lengleng nuwrai tevi kami,
sete mara-lai nelesien san
tevi dul ngel nir."
13 Ko ni evel lingir ean kele
esa renge drrav aran renge
devje nuwito e.

Iesu osur terter tevi jinibb sen nir suri norrorrmien ser sete otoe

14 Nir armalie parla nanen
sopon nga partor mas e, artotori suri bbong niv sansan
bbölbböl renge drrav.
15 Ko Iesu osur terter tevir
owra "Kapkulkulu metmet
p̃irres renge is ne Parasi ko
is ne Erot, tulokloksi kami."
16 Ko nir arwerwera lululweni tevir arwera "Suri kerr
sete rramtori niv te, niko
muwrai mirpok ngok."
17 Iesu orongwose norrorrmien ser ko owrai tevir,
"Kamok-werwera lululweni
kami e sev ko? Suri sev
norrorrmien se kami oto re
niv bbong, ko sete kamlesi
wose, ko sete kamrongwose?
Norrorrmien se kami sete
otoe?
18 Mete kami otoe pa, ko
sete kamlesi? Boro kami
otoe pa, ko sete kamrunge e?
19 Renge wosenen nga inu
motpoi otvi niv elim tevi
nir nuvasngavöl nuvalim, ko
kami kamsersere lululweni
bebjen nga marjijpon van
renge narr evis nga marwun
saute?" Ko nir arwera "Esngavöl drromon eru."
20 "Ko renge niv nga
ebut nga m̃elai tevi nir
nuvasngavöl vavij, kami
kamsersere lululweni bebjen van renge narr evis
arwun saute?" Ko nir
arwera "Ebut."
21 Ko ni owra lweni tevir
owra "Ko ngok kami setewor kamrongwose derteren
suk?"

Iesu ololi jinibb nga meten murrorr san erres luwi renge Betsaeta

22 Iesu ko jinibb sen nir
arini renge Betsaeta, ko

jinibb sopor arpitevi jinibb
san nga meten murrorr vini
ji Iesu, ko arngoni ni nga ni
p̃ilngi nevren renge m̃ernen.
23 Ko ni orrul totkoni metr-
rorr nen nevren ko eptevi
tweni renge ngaim van vare
e, ko evrae meten e nolton
ko elngi nevren nuru ren-
gen. Ko osusi tevi ni owra
“Kuleslesi nanu san?”
24 Ko ni okluklu emteni
rrale ni, ko owra “Nulesi
jinibb nir, nulesir arirpe
duru nai arivel.”
25 Ko Iesu elngi kele
nevren nuru renge mete
metrrorr nen nuru, ko
metrrorr emet teretre oklu
luwi erres vajin, emteni
nanu jijle arres.
26 Ko Iesu owrai tevi ni
owra “Kupluwi ko pa van
renge naim som e, setemun
kupiel limjer re ngaim,” ko
okoni tweni.

Pita owra tweni nga Iesu evi Kristo

27 Iesu nir jinibb sen nir
arivel aran renge ngaim jile
ne Sisaria Pilipae nir. Ko
renge sel ni osusi tevi jinibb
sen nir, owrai tevir, “Jinibb
nir arwera inu nuvi isi?”
28 Ko nir arwerai tevi ni,
“Sopor arwera Jon Baptaes,
ko sopor arwera Elaeja, ko
sopor arwera propet san.”
29 Ko ni osusi tevi nir kele,
“Ko kami, kamwera inu nuvi
isi?” Pita owra lweni tevi
ni, “Nik kuvi Mesaea nen ko,
nga namok-tirive.”
30 Ko Iesu ewer orer owra
“Sete kapwerwerai tevi
jinibb pisan, pijki.”

Iesu owowrai wowomue tevi jinibb sen nir nga ni pimij ko pia-maur luwi kele renge mijen.

31 Iesu etipatun evisviseni
jinibb sen nir, owrai
tevir nga ni Jinibb Mawos
purnge wor p̃isij ko renge
nanu pilep lengleng. Ko
ð̃irterawarreng ko batu
jinibb ne sulsulen nir ko
jinibb nevisvisenien ne nale
nesesreien nir parungasi ni,
ko parevji pini. Ko nabong
p̃itul ko pimaur luwi.
32 Ni owrai tweni nale ngel
limjer, ko niko Pita eptevi
taleve ni ko erij terter tevi ko
ewer ore ni.
33 Ko ni erieni emteni
jinibb sen nir, ko otortori
Pita ewer ore owra “Kupini
renge durek e, nik Demij!
Suri nik sete kurrorrmi nanu
nga marivi se Atua, kur-
rorrmi nanu nga marivi se
jinibb bbong.”

Jinibb se Iesu pimali wor ni lweni

34 Ko Iesu everus jinibb
sen nir ko delung nir vini jin,
ko owrai tevir owra “Poro
jinibb san puwra pivijurik,
ni putor ore nanu nga ni
bbong mimrreni, ko puwosi
nai pelaot sen ko pivijurik.
35 Poro san puwra putor
totoni mauren sen, mian ko
pia-tor jabble; ko poro nga
san pimaronge mauren sen
suri mivijuri inu ko suri
nosp̃en nga m̃irres, ko mian
ko pia-lai vajin mauren nga
m̃irres.
36 Poro jinibb pisan p̃ilai
p̃etp̃eti nanu ne iel ngatan
ngel nir, ko putor jabble

mauren sen pijijki, ko p̃ilesi
sev ko p̃irres rengen?
37 Jinibb p̃ila isev p̃ikle
lweni mauren sen e?
38 Ko isi san poro pima-
nune inu ko nale suk renge
dul nga muloli karkar nanu
nga m̃isij ngel, inu kele
Jinibb Mawos bemanune ni
renge daron nga bea-vini e
renge nosrövien se Tata suk
tevi anglo on nir.”

9

Iesu niben erieni enij kele e

1 Ko ni owrai tevi nir
owra “Nuwretun nuwrai
tevi kami, kami sopon
renge kami nga kamtur ngel
setewor kapmij, ko kaplesi
batun vanu se Atua pivini
tevi derteren nen.”
2 Nabong ouwon asi osuw,
vitunen ko Iesu etka Pita ko
Jemes ko Jon arpitevi ni, nir
kis arsan artongsa van renge
botwen nga muwu van mare
jer san. Maran mare vajin,
ko ni niben erieni enij kele e
renge nir nor.
3 Ko sunsun sen erinrin
ow raprap titis lengleng; sete
san renge iel ngatan orong-
wos puloli kalek pisan puow
raprap jipari.
4 Ko renge ie Elaeja ko
Moses orpelari limjer jir ko
orjiljilwer tevi ni.
5 Ko Pita owrai tevi Iesu
owra “Numal, erres kem
namlik pa iel! Kem nabloli
gorkoraim p̃itul, san pivi se
nik, ko san pivi se Moses, ko
san pivi se Elaeja.”
6 Ni errerrlenge nanu nga
puwrai, suri metutuen nga
milep elair, armetutu elep.
7 Ko mian ko nabor san
esal vini ko esalsal ore iok;
ko renge nabor nen drre-
lan san eplari rengen, owra
“Ngel evi natuk nga memr-
reni, ko ngok kami kaprunge
ni.”
8 Ngavilvilsen arienir
arkulkulu pej; ko setemun
arlesi san, ejki mun, Iesu kis
vajin esan eptevi nir.
9 Ko mian ko renge daron
nga marok-jubbul vajin
renge botwen vini ngatan
e, ko ni ewer orer nga sete
parwowra nanu ngel nir
nga marlesir ngel tevi jinibb
pisan, pian pijpari daron nga
Jinibb Mawos pimaur luwi
kele renge mijen.
10 Nir artori totoni nale
nga muwrai tevi nir kis
ngok, ko nir arsususi lulul-
weni tevi nir, “Owra puwra
sev ko nga muwra ‘pimaur
luwi kele renge mijen’?”

Nir arsup̃e suri Elaeja

11 Ko nir arsusi tevi Iesu
arwera “Jinibb nevisvise-
nien ne nale nesesreien
arsup̃e suri arwera Elaeja
pivini ko wor puwomu.”
12 Ko Iesu owra “Ewre-
tun Elaeja pivini ko wor pu-
womu ko puloli nanu jijle
parto p̃irres puwomu. Ko
erpese le maruli suri Jinibb
Mawos nga nolor pijebreni
ni ko ni purnge p̃isij renge
nanu pilep?
13 Ko inu nuwretun
nuwrai tevi kami, Elaeja
evini pa osuw, ko nir arloli

nanu nga marmerreni tevi
ni osorsan tevi nga maruli
suri ni e."

Iesu oji tweni demij san
renge bipiwarreng san

14 Ko daron nga marluwi
vajin vini ji jinibb se Iesu e
sopor nen nir, ko arlesi nga
delung nga milep martur
rraler, ko jinibb nevisvise-
nien ne nale nesesreien
marok-susi rongornge nanu
sopon tevir.
15 Ko ngavilvilsen daron
nga delung markulu sweri ni
ko bbösa nga milep elair e,
ko arwolu ore aran jin.
16 Ko ni osusi tevi nir owra
"Ko kami kamok-susi ron-
gornge sev ko tevi nir iok?"
17 Ko nir san nga renge
delung ngok owrai tevi ni,
"Numal, nuptevi natuk le
ngel pivinuk jim. Nemĩn nga
mĩsij esisilvi ko evi nabbut,
sete erij.
18 Ko ngabe nga poro
piptevi van e ko evivivrrule
ko osurrngoni temijpale, ko
melabbsen eplari renge jin-
gon, ko orrliw ko erivtet ko
aji nisen. Ko nuwrai tevi
jinibb som nir nga nir paroji
tweni, ko sete arongwos par-
loli."
19 Ko Iesu owrai tevir owra
"Kami dul ngel sete kamo-
suri ko! Beptevi kami pij-
pari seveling? Bornge pĩsij
suri kami pijpari seveling?
Kaptekai ni pivini jik!"
20 Ko nir arpitevi ni vini
jin. Ko moka-lesi Iesu ko
nemĩn nga mĩsij evivrrule
mĩer wel nen, ko ewajeni
ngatan renge dan elilawij,
melabbsen eplari renge jin-
gon.
21 Ko Iesu osusi tevi tata
se mĩer wel nen owra "Sevel-
ing le pa nanu ngel mivini
rengen?" Ko ni owra "Renge
daron nga mivi malum bipi
e ko.
22 Ko momori ok-wajeni
van renge nabb ko renge
nuwi, owra pok-tor pini. Ko
poro nga nik kuprrorrmi
kem, ko kurongwos kuploli
nanu pisan, kupla se kem!"
23 Iesu owrai tevi mĩernen,
"E, kuwrai kuwra 'Poro nik
kurongwos kuploli,' ko sete
oto iok ko. Oto wor re nik
nosurien som ko. Suri poro
kuposuri, ko nanu jijle ar-
malum kobbong renge mĩer
nga muosuri."
24 Ko tata se bipiwar-
reng esaro ngavilvilsen ekail
owra "Nuosuri, kupla se inu
nga sete mosuri!"
25 Ko daron nga Iesu mĩlesi
delung marwolwolu vini ko-
rti, ko ewer ore nemĩn nga
mĩsij, osur terter tevi ni
owra "Nik nemĩn ne nabbut
ko borwon, kupivare lingi ni,
ko sete kupsilvi ni kele!"
26 Ko nemĩn nga mĩsij ekail
lengleng, ko evirvireni mĩer
wel nen elep, ko esil ivare
rengen. Ko mĩer wel nen
erpe mimij pa, ololi jinibb
elep arwera "O, emij pa!"
27 Ko Iesu ervei nevren, ko
esa raji imare, ko mĩer wel
nen otur imare.

28 Mian ko daron nga
mivini vajin renge naim e,
ko jinibb sen nir arsusi sil-
veni tevi ni arwera "Erpese

nga kem sete namrongwose naboji tweni?”
29 Ko ni owra lweni tevir owra “Nemĩn nga mirpel ngel, eterter lenglengen nga pivivare. Sansan kobbong, renge verusen.”

Iesu owra lweni kele tevir nga ni pimij ko wor

30 Ko nir arivel lingi lat nen, ko arivel otvi renge vanu ne Galili. Ko Iesu sete emrreni nga san purongwose.
31 Ko ni evisviseni jinibb sen nir, owrai tevir owra “Jinibb Mawos partekai van renge nevre jinibb nir ko parevji pimij. Ko vitunen renge daron nga marevji mimij e ko nabong p̃itolin vajin, ko ni pia-maur luwi kele.”
32 Ko nir arrelenge nale nga muwrai ngok, ko armetutue nga parsusi lweni tevi ni.

Isi pivi jinibb nga milep jer nen renge nir

33 Ko nir arini renge Kapaneam, ko aran arlik renge naim se Pita. Ko ni osusi tevi nir owra “Kami kamok-rij latlat lululweni kami renge sel ngok. Suri sev ko?”
34 Ko nir armurrarrong, suri nir arok-rij latlat lululweni tevi nir renge sel suri isi pivi jinibb nga milep jer renge nir.
35 Ko ni esakel ngatan ko everus jinibb sen nen nir esngavöl drromon eru arini jin. Ko owrai tevir, “Poro jinibb pisan puwra pivi jinibb nga milep jer nen, ko ngok ni pia-ivi jinibb nga welili jer nen, pia-ivi jinibb ne majingen ser.”
36 Ko ni etkai bipiwarreng nga welili san ko elngi elik renge liven renge nir, ko owosi esale renge nevren nuru ko owrai tevir owra
37 “Isi nga p̃itkai bipiwarreng nga welili san nga mirpel ngel vini jin renge inu nisek, ko ngok erpe ni etkai inu ko pa. Ko isi nga m̃itkai inu, erpe sete etkai inu ko, ko etkai ni nga mukoni inu ko.”

M̃er nga sete m̃itre kerr, ni evi kerrkerr ko

38 Ko Jon owrai tevi owra “Numal, namlesi jinibb san oji tweni demij renge nik nisem, ko namwer ore, suri nga ni sete evijuri kerr.”
39 Ko Iesu owrai tevi nir owra “Sete kapwer ore ni. Suri sete jinibb san orongwos puloli majingen nga milep renge inu nisek ko putur imare vajin ko p̃irij p̃isij tevi inu.
40 M̃er nga sete m̃itre kerr, ni evi kerrkerr ko san.
41 Nuwretun nuwrai tevi kami, Isi nga p̃ilai bbong biles nuwi wel san tevi kami kapmini suri kami kamivi se inu Mesaea, m̃ernen setete mia-tor jabble nowlin.

Nanu nga marongwos parloli jinibb parjilaklak

42 “Ko isi san poro puloli bipiwarreng nga ngel nga muosurik ngel san pijilaklak, erres p̃elak poro m̃ernen parruloni nevöt nga milep

temijpal san renge nowen ko
parjuröni renge dis mot.
43 Ko poro nevrem pulolim
kupjilaklak, kuptai otvi; pu-
loli p̃irres p̃elak nga kupasi
van re mauren, p̃iasie nga
nevrem korti nuru nga pu-
lolim kupan renge lat ne ne-
jijkien, renge nabb nga sete
san orongwos pivsi pini.
44 [Naulwij ne lat nen sete
arongwos parmij ko nabb
nen sete arongwos parvisi
pini.]D
45 Ko poro ðelam pulolim
kupjilaklak, kuptai otvi; pu-
loli p̃irres p̃elak nga kupasi
van re mauren, p̃iasie nga
ðelam korti nuru nga pu-
lolim kupan renge lat ne ne-
jijkien, renge nabb nga sete
san orongwos pivsi pini.
46 [Naulwij ne lat nen sete
arongwos parmij ko nabb
nen sete arongwos parvisi
pini.]E
47 Ko poro metem pulolim
kupjilaklak, kupwirr tweni;
puloli p̃irres rengem nga
kupsilvi batun vanu se Atua
tevi metem pisansan, p̃iasie
nga metem korti nuru nga
pulolim kupan renge lat ne
nejijkien renge nabb nga
sete san orongwos pivsi pini.
48 Naulwij ne lat nen sete
arongwos parmij ko nabb
nen sete arongwos parvisi
pini.
49 Jinibb jijle Atua
purrowrrow nir renge nabb,
pusorsan tevi marsuli lesi
nevöt mot.F Poro nga
m̃isij, ko nabb p̃iani pivi
niavin. Ko poro nga
m̃irres, sete nabb orongwos
p̃iani lokloksi. Erpok kele
marlingi sol renge nanen
nga parunge lesi dilten,
dilten erres, rreknga esij.
50 Sol erres, ko poro nga
sol dilten nga mimelmel
pusuw rengen, ko parloli
pimelmel luwi pirpese? Kap-
tori sol renge nolo kami,
ko kaploli demat tevi kami
sisamis luwi.”

10

Iesu erij tevir owra sete erres jinibb p̃ilinglingi kurtweni nesevin sen

1 Ko Iesu otur imare evel
lingi lat nen, ko evini renge
vanu ne Jutia renge dev-
jen nga muto roroni van
renge Jortan e. Ko delung
elep kele arini korti jin, ko
ni evisvisenir kele erpe nga
momori mok-loli pa.
2 Ko renge ie Parasi sopor
arini jin arwera parrowr-
rowe ni. Ko arsusi tevi ni
arwera “Erpese, renge nale
nesesreien evi nanu nga
m̃irres nga jinibb p̃ilinglingi
kurtweni nesevin sen?”
3 Ko ni owrai lweni tevir
owra “Ko Moses owra sev ko
tevi kami?”
4 Ko nir arwera lweni
tevi ni arwera “Moses owra

D **9:44** Nale nga muto re nolo [ ], rrek sete Mak oli, ko jinibb san ea-uli vitue daron nga muli tweni kopi san ne naul ngel. E **9:46** Nale nga muto re nolo [ ], rrek sete Mak oli, ko jinibb san ea-uli vitue daron nga muli tweni kopi san ne naul ngel. F **9:49** Erpe iel, Mak osp̃e sol, ko namlingi nevöt mot nga puloli mining ne nale sen piplari pim̃erer.

jinibb puli naul nga pukur
tweni nesevin sen ko p̃ilai
tevi, ko p̃ilngi kurtweni va-
jin.”
5 Ko Iesu owrai lweni tevir,
“Suri nolo kami nga m̃iterter
ko, niko muloli Moses muli
nale nesesreien ngel nga pu-
womue kami.
6 Ko renge womu jer
m̃itipatun, Atua ololi iel
ngatan ko nanu jile, ko ‘ololi
jinibb eru, norman san ko
nesevin san.
7 Ko ngok niko suri mirpel
ngel ko, norman pivel lingi
tata sen ko tasu sen, pian
vajin piptevi nesevin sen.
8 Nuru nga eru ngok porivi
vajin niben sansan ko metka
sansan.’ Ko ngok niko nuru
setemun orivi eru, ko orivi
vajin niben sansan ko metka
sansan.
9 Sev nga Atua mijipteni
kortoni nuru, sete erres
jinibb san p̃ila tweni kele.”

10 Daron nga marlik vajin
loloim ko jinibb sen nir ar-
susi lweni kele nanu nga tevi
ni.
11 Ko ni owrai tevir, “Poro
isi san p̃ilngi kurtweni nesen
sen ko p̃ilesi kele nesevin
m̃inij kele san, ngok olok-
loksi lenglengen e nesevin
sen nga womu, ololi but-
terter sen tevi.
12 Ko poro nesevin p̃ilngi
kurtweni diwen sen p̃ilik
kele ji jinibb m̃inij san, ni
kele ololi kobbong erpok,
olokloksi diwen sen.”

*Iesu erij erres suri bipi-
warreng nir*

13 Ko jinibb sopor arpitevi
bipiwarreng sopor vini ji
Iesu nga ni p̃ilngi nevren
renger. Ko jinibb sen nir
artortori nir nga marpitevi
nir vini.
14 Ko daron nga Iesu m̃ilesi
e ko ololar lengleng, ko
owrai tevir, “Kaplinglingi
bipiwarreng parini jik, sete
kapwer orer te. Suri batun
vanu se Atua evi se nir nga
nolor marirpe bipiwarreng
ngok nir.
15 Nuwretun nuwrai tevi
kami, m̃er nga sete puloli
nolon pivini pirpe bipiwar-
reng, ni sete orongwos pia-
van renge batun vanu se
Atua.”
16 Ko ni erake totoni bipi-
warreng nen nir, ko elngi
nevren renger, ko erij erres
surir.

*Jinibb nga joron milep san
emrreni p̃ila mauren nga sete
pusuw*

17 Ko daron nga mivel suri
sel, ko jinibb san owlu van
jin, ko ejipa jin ngatan, ko
osusi tevi ni owra “Numal
nga m̃irres, inu bololi sev, ko
ƀelai mauren nga muto tuwi
ngok vini?”
18 Ko Iesu owrai tevi m̃ernen
owra “Erpese nga nik kumw-
era inu nurres? Sete san
erres, Atua kobbong esan.
19 Nik kurongwos pae nale
nesesreien se Atua, ‘Sete
kuprevji pini jinibb, sete
kupvevna, ko sete kupkerasi
san kupvenae, ko sete
kupvenae nesevin, sete
kupkerkeris, kuposuri tata
som ko tasu som nuru
p̃irres.’ ”

20 Ko m̃ernen owra lweni
tevi Iesu, “O numal, nanu
ngel nir nulolir pa renge
daron nga mevi nanwarreng
malum e ko, mivini mijpari
lelingen ngel.”
21 Ko Iesu oklu emteni, ko
emrreni elep ko owrai tevi
ni, “Nanu sansan kobbong
setewor kuloli. Kupan kup-
wulwule jorom nir ko kuplai
nowlir tevi ƀeres nir. Ko nik
nowlim puto renge melrin.
Ko nik kupini vajin kupvi-
jurik.”
22 Ko ni non eta dan e Iesu
muwrai mirpok, ko evel,
ornge lengleng esij. Suri ni
evi jinibb nga joron milep.

Evi nanu nga m̃iterter renge jinibb nga joron milep pian renge batun vanu se Atua

23 Iesu erieni oklu emteni
jinibb sen nir, ko owrai
tevir, “Evi nanu nga m̃iterter
milep san renge nir nga
joror milep paran renge
batun vanu se Atua.”
24 Ko nale sen ngok nir
bbösa ela jinibb sen e nir,
ko arp̃erp̃er nawon. Ko Iesu
owrai suri lweni kele tevir
owra “Nanwarreng nir, evi
nanu nga m̃iterter milep nga
san pian renge batun vanu
se Atua.
25 Erpe nato, eterter temi-
jpal renge liwen pietiv. Ko
nga jinibb nga joron milep
p̃isil asi van renge batun
vanu se Atua eterter temij-
pal wor asie ngok.”G
26 Jinibb sen nir arong
wonwon nawone nale ngok,
bbösa nga milep elair e.
Ko arwerwera lululweni tevi
nir lweni, “Po! Ko ngok isi
le ma orongwos pian renge
mauren?”
27 Iesu emtenir ko owrai
tevir, “Renge jinibb evi nanu
nga m̃iterter. Ko renge Atua
ejki, suri nanu jijle armalum
kobbong renge Atua.”
28 Ko Pita etipatun owrai
tevi ni, “E, kuplesi kem nam-
linglingi nanu ngok jile pa
nir ko namvijurim vajin.”
29 Iesu erij weli lweni
owra “Nuwretun nuwrai
tevi kami, sete jinibb san nga
mivel lingi naim sen rreknga
tuwan nir ko tasin nir,
rreknga jojin nir rreknga
tata sen rreknga tasu sen,
rreknga natun nir rreknga
vanu sen suri inu marongen
suk ko nosp̃en nga m̃irres,
puwra sete orongwos p̃ila
weli nanu nga mivel lingir
ngok nir, ejki,
30 m̃ernen p̃ila weli pungut
ko wor renge daron nga
lelingen ngel pivses nir
sisamis luwi, metka sen nir
ko tuwan tevi tasin nir, ko
jojin nir ko tasu sen nir ko
natun nir ko vanu sen nir.
Ko jinibb parloli p̃isij tevi
suri nga muosuri Atua. Ko
vitunen vajin pia-lai mauren
nga muto tuwi ngok vini.
31 Ko jinibb elep nga lelin-
genok marwowomu, mian
ko parvivitu vajin. Ko
elep nga lelingenok marviv-

G **10:25** Erpe iel, Mak osp̃e kamel p̃isil rrurrngi batu nitel san nolon. Ko suri kamel ejki iel, namsup̃e nato ela wani.

itu mian ko parwowomu va-
jin.”

Iesu owra lweni kele nga mian ko ni pimij

32 Nir arusri sel artongsa
van renge Jerusalem e. Ko
Iesu ewit ko owowomue
nir ie, ko jinibb sen nir
bbösa elair e nga mimawose
Jerusalem mirpok, ko jinibb
nga marvijurir armetutu. Ko
ni eptevi tweni jinibb sen
esngavöl drromon eru, ko
osp̃e suri nanu nga para-
pelari renge ni tevi nir.
33 Owra “Kaplesi, rrap-
tongsa le pa van renge
Jerusalem. Ko partekai inu
Jinibb Mawos van ji batun
numal ne sulsulen nir ko
jinibb nevisvisenien ne nale
nesesreien nir. Ko nir par-
wera erres renge bemij, ko
partekai inu van ji jinibb ne
vare nir.
34 Ko nir parsopsop̃e inu,
ko parverae noltor e inu, ko
parvirrvirrali inu, ko parevji
pini inu. Ko vitunen renge
nabong p̃itolin ko inu be-
maur luwi kele.”

Jemes ko Jon orngoni nanu san tevi Iesu

35 Jemes ko Jon, Sepeti
natun nuru, orini ji Iesu
ko orwerai tevi ni, “Numal,
komru nomor-marong nga
nik kuploli tevi komru sev
nga nobor-ngoni tevi nik.”
36 Ko ni owra lweni
tevi nuru, “Kamru komor-
marong nga inu bololi sev le
tevi kamru?”
37 Ko nuru orwera lweni
tevi ni, “Komru nomor-
marong nga nik kuploli
komru tuwen p̃isakel renge
nevrem rres, ko komru
tuwen p̃isakel renge nevrem
mair, renge daron ne
nosrövien som.”
38 Ko Iesu owrai tevi
nuru, “Kamru sete komor-
rongwose sev nga komor-
ngoni. Kamru komor-viter
kopor-minmin renge biles
ne norongen nga m̃isij
nga inu beminmin rengen?
Rreknga komor-rongwos
kopor-paptaes renge baptae-
sen ne norongen nga m̃isij
nga inu bepaptaes rengen?”
39 Ko nuru orwerai lweni
tevi ni, “O-o, nomor-viter.”
Ko Iesu owrai tevi nuru,
“Biles nga inu beminmin
rengen, kamru kele kopor-
minmin rengen. Ko bap-
taesen nga inu bepaptaes
rengen, kamru kele kopor-
paptaes rengen.
40 Ko nga kopor-sakel
renge inu nevrek rres ko
renge nevrek mair sete evi
nga inu ƀelai, evi se nir
bbong nga Atua muloli terai
nir e ko.”

Nanu nga muloli jinibb mian mare weretunen

41 Ko daron nga jinibb sen
esngavöl marunge, ko ar-
lolarsi lenglengen e Jemes ko
Jon.
42 Iesu everus nir vini jin,
ko owrai tevir, “Kami kam-
rongwos pae murru jinibb
nga marwera marivi nu-
mal nga marwowomu renge
jinibb ne vare. Nir arwer
orer eterter ko arrowrrowe
derteren ser renger.
43 Ko kami sete kapir-
pok. M̃er nga mimarong pivi

jinibb nga milep renge kami,
ni pivi jinibb ne majingen se
kami ko wor.
44 Mer nga pimarong pivi
jinibb nga puwomu renge
kami, ni pivi demij maur se
kami jile ko wor.
45 Ngok nuwretun, inu
Jinibb Mawos kele sete nu-
vini nga jinibb parmajing
suk, ejki. Ko nuvini ma nga
ƀemajing se jinibb nir, ko
ƀelai mauren suk pivi nowli
jinibb pilep, ko bojri lwenir
e.”

Iesu ololi Batimeas meten oklu elesi vajin nanu nir

46 Ko nir aran Jeriko. Ko
daron nga nir jinibb se
Iesu marivel lingi Jeriko e,
ko delung nga milep arvi-
jurir. Ko Batimeas nga
meten murrorr nga mok-
ngun-ngun res, natu Timeas,
elik renge roro sel.
47 Ko daron nga ni murnge
Iesu ne doNasret m̃iasi, ko
ekail van owra “Iesu nik
metka se Devet, kuprrorrmi
inu!”
48 Ko jinibb elep arkail
ore ni, arwera ni pip̃erp̃er;
ko ni ekail temijpal kele ko
owra ‘Nik metka se Devet,
kuprrorrmi inu!”
49 Ko Iesu otur murrong,
ko owra “Kapverus ni vini.”
Ko nir arveruse metrrorr
arwerai tevi “Nolom pian
ngatan, kupmera! Everus
nik.”
50 Ko ni ewirr tweni sun-
sun ne melas sen, ko otur
imare kasi ko evan ji Iesu.
51 Ko Iesu osusi lweni
tevi metrrorr owra “Nik ku-
marong inu bololi sev tevi
nik?” Ko metrrorr owrai
tevi ni, “Numal, numarong
boklu.”
52 Ko Iesu owrai tevi ni,
“Kupiel suri sel som ko wor.
Nosurien som ololim kum-
rres.” Ko ngavilvil meten
oklu luwi evesane, ko evijuri
suri ni renge sel.

11

Iesu evan renge Jerusalem, ko jinibb artori ni mare

1 Daron nga nir marini
mori renge Jerusalem e
renge Betpas ko Betani renge
botwen ne lolnai ne olip, ko
ni okoni tweni jinibb sen
eru.
2 Owrai tevi nuru, “Kopor-
mawos renge ngaim nga
muto roroni no kamru ngok,
ko kopor-lesi natu dongki
san niko eati nga jinibb san
setewor esakel rrongvi ren-
gen. Kopor-telasi ko kopor-
ile vini.
3 Ko poro jinibb pisan
puwrai tevi kamru, ‘Erpese
komor-loli mirpel?’ Ko
kopor-wera, ‘Numal emrreni
wor, ko sete mia-periv ko
pia-lingi lweni.’ ”
4 Ko nuru orivel lingi, oran
ko orlesi natu dongki nga
m̃iati mori renge roro metali
vare renge sel, ko ortelasi.
5 Ko jinibb sopor nga
martur ie arwerai tevi nuru,
“Komor-telasi dali natu
dongki ngok suri sev?”
6 Ko nuru orwerai lweni
tevir erpe nga Iesu muwrai,
ko nir arlinglingi nuru
orivel.
7 Ko nuru orile natu
dongki van ji Iesu; ko

orp̃elseni sunsun se nuru
rengen, ko ni esakel rengen.
8 Ko nir elep arp̃elseni
sunsun ser renge sel, ko
nir sopor arta nablasi nini
ko rengsi nai tei raor ko
arp̃elsenir renge sel.
9 Ko jinibb nga mar-
wowomu ko jinibb nga
marvivitu suri arkail arwera
"Osana! Numal Atua, nik
kurij pa erres tevi ni nga
mivini renge nik nisem.
10 Neiren renge Batun
Vanu nga mivini, batun
vanu se tata se kerr Devet.
Osana van ji Atua ne
drromsen mare!"
11 Musuw ko Iesu evan
renge Jerusalem ko evan
renge Naim On se Atua, ko
onunri nanu jijle nga marto
rrale. Ko nat erivriv vajin,
ko ni eptevi jinibb sen es-
ngavöl drromon eru ko ar-
luwi van renge Betani e.

Nai san nga wenen mijki rengen

12 Ko renge mevinen vajin
daron nga marivel lingi Be-
tani e, ko numer aji Iesu.
13 Ko ni elesi nai pik san
otur iokwan, etavös luwi pa,
raon otoe. Ko evan mori ren-
gen, owra poro p̃ilesi wenen
putoe. Ko moro mivini ren-
gen ko sete elesi nanu san
rengen, raon kiskis bbong,
suri setewor evi daron nga
piwen e.
14 Ko Iesu erij, owrai tevi,
"Setemun jinibb san purro
kele wenem, renge lelingen
ngel ko pa ko tuwi ngok
vini."

Iesu oji tweni jinibb nga marwulwule joror renge Naim On se Atua

15 Nir arini renge
Jerusalem. Ko Iesu evan
loloim renge Naim On se
Atua ko oji tweni lartul nga
marwulwule nijor renge
Naim On ko lartul nga
marwulwulir, ko evatpuse
tep se nir nga markelkele
nevöt ko nai seksakel se nir
nga marwulwule wum̃er nir.
16 Ko ewer ore jinibb nir,
sete san puwosi nanu pisan
p̃ikali otvi renge live laut ne
Naim On e.
17 Ko ni evisviseni nir
owrai tevir, "San oli owra
'Naim suk pivi naim ne
verusen se jinibb ne vanu
nga musuw ngok.' Ko kami
kamtur imare vajin ko kam-
loli evi 'naim ne venao res'!"
18 Daron nga batu jinibb
ne sulsulen nir ko jinibb
nevisvisenien ne nale ne-
sesreien nir marunge e,
ko arkulkulu pej sel san
nga parevji pini ni rengen.
Ko armetutu parrul re ni,
suri renge nevisvisenien sen
delung jile bbösa elair e.
19 Ko renge nat nga
mirivriv mivini e ko ni evel
lingi ngaim nga milep nen.

Nai pik ngok eviseni dert-eren ne nosurien

20 Ko moro mevinen
renge rorpong marvijuri sel
marasi renge lat nen, ko
arlesi nai pik nga mukur
renge drromon ko mijpari
renge lap̃en ngatan.
21 Ko Pita orrorrmi jipari
nga Iesu m̃irij tevi nai nen,
ko owrai tevi ni, "Jinibb

nevisvisenien, kuplesi nai
pik nga nik kumsur terter
tevi nga, okur jile.”
22 Ko Iesu erij owra lweni
tevi nir, “Kaplingi nosurien
se kami renge Atua.
23 Nuwretun nuwrai tevi
kami, Isi san poro puwrai
tevi botwen ngel, ‘Kupruj
ngasu iok, kupwirr van
ngalu e renge dis e,’ ko sete
norrorrmien sen p̃ieru e,
ko puosuri sev nga muwrai
ngok, ko niko nanu nen
piplari ko pusorsan tevi nga
muwrai.
24 Niko nuwrai tevi kami,
Nanu jile nga kami kamn-
goni renge kamlot, kaposuri
ko wor nga kami kaplair, ko
kaplair ko vajin.
25 Ko poro nolo kami p̃isij
tevi jinibb pisan, ko renge
daron nga kami kamtur e
nga kaplot, kaptelasi tweni
ni. Ko ngok Tata se kami nga
m̃ilik renge melrin p̃itlasi
tweni nololien se kami.
26 [Ko poro nga kami sete
kamtelasi nololien se kami,
ko Tata se kami nga m̃ilik
re melrin ni kele sete p̃itlasi
nololien se kami.]”H

Jinibb nga marwowomu renge m̃eri Isrel nir arsusi nanu san tevi Iesu

27 Ko nir arluwi kele vini
renge Jerusalem e. Ko
daron nga Iesu mok-tutur
suri loloim ne Naim On e,
ko batu jinibb ne sulsulen
nir ko jinibb nevisvisenien
ne nale nesesreien nir ko
p̃irterawarreng nir arini jin.
28 Ko arwerai tevi ni,
“Renge derteren sev nga
nik kumloli nanu ngel nir,
rreknga isi elai derteren ngel
tevim nga kuploli nanu ngel
e nir rengen?”
29 Ko Iesu owrai tevi nir,
“Inu bosusi kami mun e nale
san nile, ko poro kapwera
lweni tevik, ko inu bea-wera
lweni tevi kami nga renge
derteren sev nga inu mololi
nanu ngel nir rengen.
30 Baptaesen se Jon evel
renge melrin vini, rreknga
evel renge jinibb vini? Kap-
werai ta tevik.”
31 Nir arwerwera lulul-
weni tevir arwera “Poro
rrapwera ‘Evel renge melrin
vini,’ ko ni puwra ‘Ko erpese
sete kami kamosuri ni?’
32 Ko poro rrapwera
‘Renge jinibb,’ ko iok p̃isij
re kerr.” Suri armetutue
delung nir, suri nir jile artori
Jon evi propet weretunen.
33 Mian ko arwera lweni
tevi Iesu, “Ia, sete namrong-
wose.” Ko Iesu owrai tevi
nir, “Ko inu kele sete numa-
werai tevi kami renge derte-
ren sev le nga inu mololi
nanu ngel nir rengen.”

12

Jinibb nga marsij nga marmetmete naut se numal

1 Iesu owra nale rrongr-
rongvi san tevi jinibb nir,
owra “Jinibb san orwi naut
ne grep san, ko osi rrale
nalut rengen. Ko eli bbul-
wil san renge lat nen nga
jinibb parivel renge grep

H **11:26** Nale nga muto re nolo [ ], rrek sete Mak oli, ko jinibb san ea-uli vitue daron nga muli tweni kopi san ne naul ngel.

nir ko suwer p̃iseser van
rengen. Ko eli naim san
nga muwu mare nga parsa
ren ko parkulkulu metmet
p̃irres. Ko elai naut nen tevi
jinibb sopor nga parmajing
rengen, ko ni evel van renge
ngaim m̃inij e san.
2 Mianan ko mijpari renge
daron mawos nen vajin nga
partawe wenen e, ko ni
okoni jinibb ne majingen
sen san van ji jinibb nga
marmetmete naut nga, p̃ilai
wenen sopon jir.
3 Ko nir arrul re totoni ni,
ko arvirrvirrali, ko arkoni
tweni evel kiskis olwi.
4 Ko ni okoni kele jinibb
sen m̃inij nen san evan jir;
ko nir arla nevöt ko ar-
tuwe rrurrngi batun e, ko
arloli esij elep tevi, ko arkoni
tweni olwi.
5 Ko ni okoni kele jinibb
sen m̃inij nen san, ko
m̃ernen arevji pini emij. Ko
nir elep
kele wor nga mukonir van
jir, nir sopon arvirrvirralir,
ko nir sopor arevji pinir
armij.
6 Ko sansan bbölbböl vajin
ojpon jer, natun nga mimr-
reni temijpal nen e. Ni okoni
vivitu jere evan jir, owra
‘Nir rreknga parosuri natuk
le.’
7 “Ko jinibb nga marmet-
mete naut nen daron nga
marlesi, ko arwerwera lulul-
weni tevi nir, ‘Ngok, natun
mawos nga pia-la joro tata
sen ko ngok. Kerr pirevji
pini, ko naut sen pivi vajin
se kerr e.’
8 Ko arrul totoni ni, ko
arevji pini emij, ko arsor
tweni van vare e renge naut
ne grep nen e.
9 “Ngok mirpok ngok, nu-
mal ne naut ne grep nen
pulwi vini ko puloli sev ko
tevir? Ni pivini ko pirevji
pinir, ko p̃ilai tevi jinibb
m̃inij kele sopor.”
10 Ko Iesu osusi tevir owra
“Ia, ko nale nga maruli
renge Naul On ngel owra sev
le, nga muwra ‘Nabur nga
jinibb nga marok-majinge
naim marungasi marwirre,
niko vajin evi nabur nga
murrul totoni naim m̃iterter.
11 Nanu ngel evi nanu nga
mivel ji Numal e vini. Ko evi
nanu nga mete kerr m̃ilesi
taole m̃irres p̃elak.’ ”
12 Ko nir nga marwowomu
re m̃eri Isrel nir arongwose
nga ni owra nale rrongr-
rongvi nga m̃itre nir rengen,
ko arwera parrul totoni; ko
armetutue delung nir. Ko
arlinglingi arivel lingi.

Erres renge rrapwuli takis tevi Sisa, batu numal se m̃eri Rom nir?

13 Jinibb nga marlelep so-
por arkoni Parasi sopor ko
jinibb se Erot sopor arini ji
Iesu nga parjiljilwer kerk-
erasi, nga puloli nir partor
wos ni renge nale sen.
14 Nir arini jin ko arwerai
tevi ni, “Jinibb nevisvise-
nien, kem namrongwose
nga nik komok-weretun;
ko sete kuwer suri jinibb
san, ko sete kumanun
rragrrag renge no san,
ko komok-visviseni sel se

Atua weretunen. Ngok kupwerai ta tevi kem, evi nanu nga m̃irres renge nale nesesreien se kerr nga rrapwuli takis tevi Sisa, rreknga ejki? Nablai tevi rreknga sete nablai tevi?”

15 Iesu orongwose nga nir marivel re sel eru, ko owrai tevir, “Suri sev nga kami kamrrowrrowe inu mirpok? Kaplai ta nevöt nen pisan vini jik, nga inu ƀelesi ta.”

16 Ko nir arla nevöt nen san tevi ni, elesi jile musuw, ko owrai tevi nir, “Ko isi le non ngel, ko nisen ngel?” Ko nir arwera lweni tevi arwera “Rrekma Sisa ko.”

17 Ko Iesu owrai lweni tevir, “Nanu nga marivi se Sisa, kaplai lweni tevi Sisa. Ko nanu nga marivi se Atua ko kaplai lwenir tevi Atua.” Ko bbösa elair e.

Erpese renge daron nga jinibb mimaur luwi kele renge mijen

18 Satusi nir, nga marwera jinibb sete orongwos pimaur luwi kele renge mijen, arini ji Iesu, ko arsusi kerkerasi tevi ni arwera

19 “Jinibb nevisvisenien, Moses oli pa renge naul ne nale nesesreien se kerr erpel: ‘Poro jinibb san tuwan pimij lingi nesen sen, ko natu nuru pijkie, ko ngok m̃ernen tasin p̃itkai kele tuwan nesen sen ko pivesi wani metka se tuwan nga mimij ngok.’

20 Ngok niko jinibb niaken ebut; ko m̃erwomu nen elesi nesevin san, mian ko emij lingi nesevin nen, ko natu nuru ejkie.

21 Erwen kele etkai vinnen, ko emij lingi kele, sete natu nuru otoe te ejki. Ko nir itolin kele, ko erpe kele bbong nga womunen nuru.

22 Nir jile nga ebut ngok natur arjikie. Ngok vitunen vajin ko nesevin nen emij kele.

23 Ko ngok mirpok ngok, renge daron nga para-maur luwi kele re mijen, vinnen pivi nir si nen ko nesevin sen? Suri nir niaken nga ebut ngok jile nir artekai. Kupwera suri ta we!”

24 Iesu owrai tevi nir, “Suri nanu nga eru ngel le, kami kamsarr nga kamsarr lengleng, suri nga sete kamrongwose Naul On rreknga derteren se Atua.

25 Suri daron nga jinibb nga marmij parmaur luwi renge mijen, setemun norman ko nesevin mora-totko kele, rreknga porleslesi nuru kele, ejki mun. Porlik vajin porirpe anglo ne melrin nir.

26 Ko re devjen ne nga nir nga marmij, nga paramaur luwi kele, ngok kami sete kameve renge naul se Moses renge lat nga marsup̃e suri nai wel san nga mururor, ko nabb sete eani? Renge nai ngok, Atua erij tevi Moses, owra ‘Inu nuvi Atua se Epram, ko Atua se Aesak, ko Atua se Jekop.’

27 Ni sete evi Atua se jinibb nga marmij te ejki, evi Atua se nir nga marmaur. Suri derteren sen elep nga elep

lingi mijen. Iok kami kamsarr nga kamsarr lenglengen ko nga kamok-wera jinibb sete orongwos pimaur luwi kele re mijen.”

Nale nesesreien se Atua ngabes nen evi drromon jer?

28 Ko san renge jinibb nevisvisenien ne nale nesesreien evini, ko omurrarronge nir jile marokbburbburir e nale, ko ornge nga Iesu okrij welir erres p̃elak. Ko osusi tevi ni owra “Nale nesesreien se Atua ngabes nen evi drromon jer renge nale nesesreien m̃inij nga ngok nen nir nga m̃irres asi nen nga rrapvijuri?”

29 Ko Iesu owra lweni tevi ni owra “Renge nale nesesreien se Atua nga mivi drromsen jer renger erpel, ‘O Isrel, kaprunge Iova Atua se kerr. Ni kobbong esan evi Iova.

30 Ko nik kupmerreni Iova Atua som
tevi nolom jile, ko tevi mauren som jile, ko tevi norrorrmien som jile, ko tevi derteren som jile.’ Ngel ko evi nale nesesreien se Atua nga mivi drromon jer, nga m̃iasi nga ngok nen jile nir.

31 Nga surie kele erpel, ‘Nik kupmerreni jinibb nga marlik morie nik pirpe kumrreni lweni nik.’ Setemun nale nesesreien kele san osorsan tevi nga ngel nuru, ejki.”

32 M̃ernen owra lweni tevi, “Omomsawos ko, Jinibb nevisvisenien, nik kuwra weretunen. Atua sansan kobbong, setemun san kele, ni kobbong esan rres.

33 Ko nga rrapmerreni ni renge nolo kerr jile ko norrorrmien se kerr jile, ko derteren se kerr jile, ko nga rrapmerreni jinibb nga marlik morie kerr pirpe kerr, ngok erres womu re marsuli nanu tevi Atua.”

34 Ko daron nga Iesu m̃ilesi muwra lweni tevi ni mumomsawos, ko owrai tevi ni, “Nik sete kuruj ngasu rragrrag renge batun vanu se Atua.” Vitunen renge ngel ko setemun jinibb san osusi kele nanu san tevi ni, suri armetutu.

Kristo sete evi bbong metka se Devet kis ko, ko evi kele wor Numal sen ko

35 Daron nga Iesu mokvisviseni jinibb nir renge loloim ne Naim On e, ko owrai tevir, “Erpese jinibb nevisvisenien ne nale nesesreien marwera ‘Mesaea evi Devet natun’?

36 Suri Devet Nem̃in On esilvi ko owra erpel: ‘Numal Atua owrai tevi Numal suk, “Kuplik renge nevrek rres, kuptiriv pijpari nga bololi devje nuval som nir parirpe lat nga kupbböt ren renge nolon p̃elam ngatan.” ’

37 Devet lweni wor owra ni evi Numal sen, ko ngok ni evi natun erpese ko?” Jinibb elep nga marini arunge ni muwrai mirpok ko arir lengleng ren.

Iesu erij tere jinibb nevisvisenien ne nale nesesreien nir

38 Iesu evisviseni jinibb nir ko owrai tevir, “Kapmetmet renge jinibb nevisvisenien

ne nale nesesreien nir, suri
nir armerreni paruri sunsun
nga marres nga marpepriv
partutur tevir, ko delung jile
partorir ko parsareni nevrer
tevir renge sel.
39 Armerreni parsakel
renge nai seksakel nga muto
limjer womu m̃irres renge
Naim On, ko erpok kele
armerreni parsakel renge
nai seksakel nga muto limjer
womu m̃irres renge lat ne
nanen.
40 Arivi demij venao, arve-
nae p̃etp̃eti nijor se nesevin
nga diwen ser marmij lingir,
ko renge daron ngok ko pa
arkerkerasi jinibb nir, arloli
verusen nga marpepriv tevi
Atua. Ngok Atua putor vit-
rangi nir pilep suri.”

Nesevin san nga mutuw nevöt sen

41 Iesu esakel renge loloim
on se Atua, morie lat nga
bokis ne nevöt mutoe. Ko
ok-meteni suri erpese nga
jinibb marok-tuwe nevöt
van renge bokis nen. Jinibb
elep nga joror milep artuwe
nevöt nga marlelep nir.
42 Ko renge ie, nesevin san
nga mivi p̃eres, diwen sen
mimij lingi, evini ko otuwe
nevöt nga wowarreng eru.
Nevöt nga wowarreng nen
nuru korti ko evi wan selen
ko.
43 Ko Iesu everuse jinibb
sen nir arini jin, ko owrai
tevir, “Nuwretun nuwrai
tevi kami, nesevin nga ngel
nga diwen sen mimij lingi
ngel, ni otuw nevöt asie nir
jijle nga martuwe nevöt van
renge bokis nen.
44 Suri lartul nga ngok nir
joror elep, ko arlai bbong
beblen ko artuwe, ko artori
jere eleplep; ko vinel ma
emarong putuw p̃etp̃eti sev
nga ni m̃ilngi, nga mivi liken
sen p̃etp̃eti.”

13

Iesu owra tweni nga jinibb sopor partingtinge Naim On se Atua

1 Daron nga Iesu mivare
renge Naim On se Atua e,
ko jinibb sen san owrai tevi
owra “Jinibb nevisvisenien,
kupmeteni ta nevöt lepel nir,
ko naim lepel nir, arinijnij
nawone.”
2 Ko Iesu owrai tevi,
“Kulesi naim nga marlelep
marinijnij nawone ngel e?
Mian ko jinibb partingtinge
p̃etp̃etir. Setemun nevöt
pisan p̃ijnget jer kele renge
pisan, nga sete orongwos
piwirr pimatur ngatan.”

Nanu nga m̃isij nga pia-vini

3 Iesu oksakel renge
Botwen ne lolnai ne olip, ko
oklu mawose Naim On se
Atua. Ko Pita ko Jemes ko
Jon ko Antru arsusi silveni
bbong tevi ni,
4 “Kupwowrai ta tevi kem,
nanu ngel nir para-vini
seveling ko? Ko sev ko
parivi nelesien nga piviseni
nga nanu ngel nir otomori
parini?”
5 Ko Iesu owra lweni tevir,
etipatun owra “Kapmetmet

ko wor, jinibb tarkerkerasi kami.
6 Suri renge inu nisek nir pilep parini rengen, ko parwera ‘Inu nuvi Kristo le,’ ko parkerkerasi kele nir pilep pirpok.
7 Daron nga kami kaprunge marval, ko jinibb nir maror e nuval, kami sete kapmetutu. Nanu ngok nir parini ko wor parasi womu, ko bongsi iel ngatan ejki ko wor.
8 Ngaim san putur imare ko pival tevi ngaim san, ko batun vanu san putur imare ko pival tevi batun vanu san. Ko namĩi pĩmĩi renge vanu lele, ko numer puto renge vanu lele ne iel ngatan, jinibb parmer pilep. Nanu ngel nir arivi bbong batun nga jinibb nolor parrume.
9 “Kami kapmetmet wor kami ko p̃irres. Suri partekai kami ko van renge kot ser nir,
parwer lokloksi kami. Ko parvirrvirrali kami renge naim ne loten ser, ko kaptur renge no numal nga marwewarreng nir, ko numal nga marlelep nir. Suri kami kapsup̃e inu renge no nir.
10 Womunen parwerwer mun renge nosp̃en nga m̃irres tevi jinibb jijle nir renge vanu ne ngatan ngel jijle nir.
11 Ko daron nga parevei kami ko partekai kami van renge kot ser, ko sete kapmetutu womu suri sev nga kami kapa-werai. Suri sev nga Nem̃in On pia-lai tevi kami renge mete nial nen, ngok ko kami kapwerai. Suri sete kami kaprij, ko Nem̃in On nga m̃ilik renge kami p̃irij re norrorrmien se kami, ko kami kapwera tweni.
12 Ko niaken p̃itkai niaken sen ko p̃ilngi renge mijen, ko tata p̃itkai natun norman p̃ilngi renge mijen, ko bipiwarreng partur imare ko partere tata ko tasu ser, ko parevji pinir parmij.
13 Ko jinibb jijle nir parungasi kami suri inu nisek; ko m̃er nga putur p̃iterter pijpari bongsin, m̃ernen ko piala mauren.

Nanu nga m̃isij milep renge Jerusalem

14 “Mian ko daron nga kami kaplesi atua se jinibb ne vare nir nga m̃isij nga m̃isij p̃erp̃er parini parsireni putur renge lat nga muon (rrek kami nga kameve kaprongwose kobbong), ko ngok kami nga kamlik renge Jutia kapwolu van renge botwen e nir.
15 Ko nik nga kumlilik vare renge naim som, sete kupluwi kele van renge loloim som nga kupla nanu pisan, pijki, kupwolu ko pa.
16 Ko poro jinibb san pian renge orsel, ko setemun pulwi kele vini renge naim sen nga p̃ila kele sunsun sen; puwlu ko pa.
17 Wurru pia-sij wor niko renge nesevin nga m̃itetaur, ko nesevin nga muloli natun

musus renge nabong nen nir.
18 Ko kami kapverus ko wor van ji Atua nga puloli woluen se kami sete puto renge daron ne naus.
19 Nanu nga marsij pilep parini. Nanu nga jinibb nir setewor marlesi meter e nabong san, mĩtipatun renge daron nga Atua muloli iel ngatan e, mivini mijpari lelingen ngel. Ko setemun nanu nga mĩisij pirpel pivini kele renge nabong san, ejki mun.
20 Numal Atua orrorrmi pa nga pia-ta tweni nabong nga marsij ngel nir; poro pijki, ko sete jinibb san mia-maur. Ko suri orrorrmi nir nga ni mutobbtobbu pae nir, ko niko muloli nabong nen nir sete pilep p̃elak.
21 Renge nabong nen, poro jinibb pisan pia-werai tevi kami, ‘Kaplesi Mesaea ngel!’, rreknga ‘Kaplesi ngokwan!’, ko sete kaposuri.
22 Pian ko pia-irpok ko wor renge iel ngatan, Mesaea ne gerisen pilep para-tur imare, ko propet ne gerisen nir pilep para-tur imare ko para-viseni nevisenien ko nelesien nga marlelep nir, nga para-kerkerasi jinibb nir ko jinibb se Atua kele nir. Ko sete arvitere para-kerkerasi jinibb se Atua nga mutobbtobbu nir.
23 Kaplesi, nuwra wowomue nanu jile le pa ngel nir tevi kami. Ko kami kapkulkulu metmet ko wor p̃irres.

Mian ko Jinibb Mawos pia-vini

24 “Renge nabong nen nir, nanu nga marsij ngok nir parini parasi p̃etp̃eti pusuw, ko daron nen vajin ‘Ko nial pimot ko navöl sete p̃iser.
25 Ko moju ne melrin nir parvitvitan ngatan, ko nanu nga marterter ne melrin nir paririr.’
26 Mian ko parlesi ‘Jinibb Mawos pujubbul renge nabor vini’ tevi derteren sen nga milep temijpal ko tevi nosrövien sen.
27 Mian ko ni pia-koni tweni anglo sen nir paran re iel ngatan bongsin ne ivij jijle, tevi lat p̃etp̃eti nir nga melrin mĩisalsal orer. Ko parser kortoni lartul nga ni mutobbtobbue nir vini lat pisansan.

Nanu ngel sete jinibb san orongwose daron nen

28 “Kami kamrongwos pae ko renge daron ne nai nir marok-jur. Daron nga rengsir martengriv luwi nga raor marpelari, ngok kami kamrongwose pae ko nga numös evini mori vajin.
29 Ko pirpok ko, daron nga kami kaplesi nanu ngel nir parini parpelpelari parasi, ko kami kaprongwose nga inu Jinibb Mawos otomori beplari, erpe renge pa roro metali.
30 Nuwretun nuwrai tevi kami, Dul nga ngel nir setewor parmij p̃etp̃eti ko, nir sopor parmaur malum kobbong pijpari nga parlesi nanu ngel nir parpelpelari.

31 Melrin ko iel ngatan por-
jijki, ko nale suk ma nir sete
mara-jijki.
32 Nabong nen sete jinibb
san orongwose, ejki, ko
anglo ne melrin nir kele
arrelenge. Ko inu kele Jinibb
Mawos sete nurongwose
te. Tata suk kobbong esan
orongwose.

Kami kapkulkulu metmet ko wor p̃irres

33 "Kami kapkulkulu met-
met ko wor p̃irres, suri sete
kamrongwose nabong nen.
34 Suri inu Jinibb Mawos
nurpe jinibb san nga mivel
lingi naim sen ngok ko, nga
mian renge vanu m̃inij san
m̃ilik rengen. Ko m̃ilai
derteren tevi jinibb sen nir
ko m̃ila majingen sisamis
tevi nir sisamis. Ko owrai
tevi m̃er nga mutur metmet
renge metali ni pukulkulu ko
wor p̃irres.
35 Pirpok ko, kami kap-
kulkulu, suri kami kamr-
rerrlenge daron mawos nga
numal ne naim pulwi ren-
gen vini. Pivini renge rivriv
rreknga renge nat p̃irrang,
rreknga nato pukokrout,
rreknga renge rorpong.
36 "Kapmetutu tia-luwi tin-
gavil vini, ko tia-lesi kami
taka-matur.
37 Ko sev nga mowrai tevi
kami, nuwrai kele tevi jinibb
jijle, nga parkulkulu ko wor
p̃irres."

14

Jinibb nga marwowomu renge m̃eri Isrel nir arwera parevji pini Iesu

1 Nabong eru ma ojpon
nga partori nanen ne asien
ko nanen ne niv nga is mi-
jki rengen. Ko batu jinibb
ne sulsulen nir ko jinibb
nevisvisenien ne nale neses-
reien nir arpejpej sel san nga
parrul venae Iesu rengen ko
parevji pini.
2 Ko arwera "Sete rrama-
loli renge daron ne nanen,
suri jinibb tarkomrönir vini
ko tarevji kerr."

Nesevin san ejvi senta renge batu Iesu

3 Iesu evan renge Betani ko
elik renge naim se Saemon
nga bonevis mimsi e mesien
nga niber m̃im̃emaul. Ko ni
esakel mare ko eaan. Ko
nesevin san evini jin, otori
botel san nga marloli nevöt
e san, nisen arwera alapasta.
Renge botel nen senta nga
marloli renge nart oto ren-
gen, mapun erres elep ko
nowlin elep kele. Ko vinnen
obbri botel nen ko ejvi senta
nen renge batu Iesu.
4 Ko jinibb sopor arlik
ie, ko arlolarsi vinnen suri,
ko arwerwerai lulweni tevir,
"Owra erpese le, mulokloksi
nawone senta ngel.
5 Poro parwulwule senta
ngel ko rrek nowlin pivi
nevöt pungut pivatul (300)
ko, ko parlai tevi ƀeres nir."
Nir artortori erpok.
6 Ko Iesu owrai tevir,
"Kaplinglingi vinok! Erpese
kami kamloli ni murnge
m̃isij? Ni ololi nanu san nga
m̃irres p̃elak renge inu.

7 Kami kamlik tevi ɓeres
ngok nir tetajer ko pa, ko
poro kapmerreni kaploli
nanu san tevir, tetajer
kobbong orongwos kaploli
p̃irres tevir. Ko inu ma sete
mea-lik tetajer tevi kami.
8 Ko vinel evini iel, ololi
pa nanu nga ni murongwos
puloli ko, ni ejvi senta re
nibek owomu etravi daron
ne netivtavien suk.
9 Nuwretun nuwrai tevi
kami, renge iel ngatan
ngabes nen nga paran
parwerwer renge nosp̃en
nga m̃irres rengen, ie kele
nanu nga nesevin ngel
muloli tevik parsup̃e suri
ren, pivi ni now sen.”

Jutas eir nga pimaronge Iesu pian renge nevre devje nuval sen

10 Ko Jutas ne Iskariot evan
ji batu jinibb ne sulsulen nir
nga p̃itkai kerasi Iesu tevir.
11 Daron nga marunge
nale sen nga muwrair tevir,
ko arir elep. Ko arloli rijrijen
san tevi nga parlai nevöt
sopon tevi. Ko ni epejpej
daron ngabe ko p̃irres renge
ni p̃itkai kerasi tevir.

Jinibb se Iesu eru orloli nanu jile arto lilane terai nanen ne asien

12 Renge nabong womu
ne niv nga is mijki rengen,
nabong nga marevji nanu
rrum nga parsulir renge na-
nen ne asien, ko jinibb sen
arsusi tevi ni arwera “Nu-
mal, kumarong nga kem na-
ban ngabe le nabloli lilane
terai nga nik kuprroi nanen
ne asien rengen?”
13 Ko ni owrai tevi jinibb
sen eru, “Kamru koporan
renge Jerusalem, ko ko-
porsewute jinibb san ie nga
muwosi botel nuwi san nga
muwun; ko koporvijuri ni.
14 Ko renge naim nga ni
pian loloim rengen, kamru
koporwerai tevi jinibb ne
naim nen koporwera ‘Jinibb
nevivisenien owra “Nibeni
le loloim ne naim som nga
borroi nanen ne asien ren
tevi jinibb suk nir?” ’
15 Ko m̃ernen piviseni tevi
kamru naim nen loloim nen
nga milep san nga muto
mare, nga nanu jile marto
pa, marloli lilaner marres
ren.” Ko ni okoni tweni nuru
orivel oran.
16 Jinibb sen nuru orivel
oran renge Jerusalem, ko or-
lesi erpe nga ni muwrai tevi
nuru pa. Ko nuru orloli
lilane nanen ne asien oto
terai.

Iesu owra tweni nga Jutas p̃itkai kerasi ni

17 Renge nata mirivriv nen
ko Iesu evini tevi jinibb sen
esngavöl drromon eru.
18 Ko daron nga marsakel
marok-aan vajin e, ko Iesu
owrai tevir owra “Nuwre-
tun nuwrai tevi kami, kami
san ko p̃itkai kerasi inu van
renge nevre devje nuval suk
nir. Kami san nga kamaan
tevik ngel.”
19 Jinibb sen nir arunge
lenglenge esij e, ko nir
sisamis arsususi sisamise
tevi ni, “Isi le? Inu ma ejki!”
20 Ko ni owrai lweni
tevir, “Kami ko san renge
jinibb suk esngavöl drromon

eru nga rramok-rrirri korti
renge bol ngel.
21 Inu Jinibb Mawos bean
ko wor renge mijen erpe nga
Naul On muwrai suri inu,
bemij ko wor rengen. Ko wi
p̃isij ko renge m̃er nga p̃itkai
kerasi Jinibb Mawos. Erres
p̃elak re m̃ernen poro bbong
sete p̃iak te pijki."

Iesu orro tuloni nanen ne asien tevi nir

22 Ko daron nga nir marok-
urrurro ngavilvil nanen so-
pon, ko Iesu ela niv ko otori.
Ko olot owra erres tevi Atua
suri, obbri otvi ko esareni
tevir, ko owra "Kaplai ka-
purroi, ngel evi nibek."
23 Ko ni ela kele biles san,
ko daron nga muwra erres
jile tevi Atua suri musuw
ko esareni tevir, ko nir jijle
armini.
24 Ko ni owrai tevir, "Nanu
ngel evi inu drrak. P̃iseser
suri jinibb pilep, ko puloli
rijrijen se Atua putur.
25 Nuwretun nuwrai tevi
kami, inu setemun numa-
mini kele grep suwen ejki
mun, pian pijpari nabong
nga ngok nga inu bea-mini
vajin nga mimerr renge
batun vanu se Atua."
26 Ko daron nga marla jile
nubo san ko arivare arivel
van renge botwen ne lolnai
ne olip e.

Iesu owowrai nga Pita pivilvil ore puwra sete orongwose ni

27 Iesu owrai tevir, "Kami
jile nolo kami pivitan suri
inu. Suri Naul On owrai
owra 'Mian ko inu berevji
pini m̃er nga mok-metmete
sipsip, ko sipsip nir parivel
sarrsarr.'
28 Ko vitunen renge inu be-
maur luwi kele renge mijen,
ko bowowomu renge Galili
terai kami."
29 Pita owrai tevi ni,
"Rreknga lartul ngok ma nir
nolor pivitan, ko inu ma sete
nolok mia-vitan te, ejki."
30 Ko Iesu owra tevi ni,
"Nuwretun nuwrai tevi
nik, lelingen renge nata
mupong ngel puwomu mian
ko nato pia-kokrout pivaru,
nik kupvilvil orek pivatul,
kupwera sete kurongwose
inu."
31 Pita osur terter luwi tevi
kele owra "Poro bemij tevi
nik, ko sete numa-vilvil ore
nik!" Ko nir jijle arwera
erpok.

Iesu evan renge Getsemani olot

32 Ko nir aran renge lat
san nga nisen Getsemani. Ko
Iesu owrai tevi jinibb sen
nir, "Kami kaplik iel daron
nga inu bean bolot."
33 Ko ni ela Pita ko Jemes
ko Jon arpitevi ni. Ko ni
nolon etipatun ngarr orrum,
ornge lengleng esij elep.
34 Ko owrai tevir, "Nolok
ornge lengleng esij elep,
erpe ƀeap nawone bemij.
Kami kaplik iel, ko kap-
kulkulu metmet."
35 Ko ni evel rujruj lingir
sopon ko esrapo van ngatan,
ematur renge dan. Ko olot
nga poro Atua orongwos pu-
loli nanu nga renge mete
nial nen nir parasi renge ni.
36 Ko ni owra "Apa" (erpe
owra "Tata"), "nik kuloli

wose nanu nga musuw ngok.
Wurru kupla tweni biles
ne norongen nga m̃isij ngel
renge inu. Ko ejki, sete
kuma-loli inu marongen suk,
ko kuploli ko wor pirpe nik
marongen som.”
37 Ko mian ko ni olwi kele
vini jir, ko elesi nir armatur-
rwel. Ko owrai tevi Pita,
“E Saemon, nik kumatur-
rwel kele? Sete kurongwos
kupkulkulu renge mete nial
pisansan?
38 Kami kapkulkulu ko
wor ko kaplot, nga puloli
sete nanu parini parrowr-
row p̃elake kami. Nolor
armerreni, ko niber armi-
jmij.”
39 Ko ni evel lingir, olwi
kele van olot owra malum
nale nga muwrair womu.
40 Ko mian ko daron nga
mulwi kele vini ko elesir ar-
maturrwel kele, suri meter
arruwel. Ko nale nga parw-
erai tevi ni ejki mun.
41 Mian ko ni evel kele
evan olot jile musuw, ko olwi
kele vini jir evi vatolin le
vajin, ko owrai tevir vajin
owra “Erres, kapmaturrwel
vajin, kapmosi p̃irres! Evter
ko pa! Mete nial nen evini.
Kaplesi inu Jinibb Mawos
partekai kerasik van renge
nevre jinibb nga marsij nir.
42 Kaptur imare, rrapiel
van rraplesi m̃er nga p̃itkai
kerasi inu evini pa ngel
mori.”

Devje nuval se Iesu arini arrul renge ni

43 Momsawos daron nga
m̃irij malum e ko pa ko
Jutas, san renge esngavöl
drromon eru, evel ngavil-
vil vini, eptevi meling jinibb
nga milep. Artori nesip nu-
val ko ƀetiluk nir. Arivel
ji batu jinibb ne sulsulen
nir, ko jinibb nevisvisenien
ne nale nesesreien nir ko
ƀirterawarreng ne Isrel nir
vini.
44 Jutas, m̃er nga m̃itka
kerasi ni, elngi pa nale jir
osuw, owra “M̃er nga ban
jin borromji, ni evi m̃ernen
ko. Kaprrul totoni p̃iterter,
kapiel tevi.”
45 Mian ko renge daron
nga mivini e, ko evel mom-
sawos pa Iesu ko evesane, ko
owra “Jinibb nevisvisenien,”
ko orromji.
46 Ko nir arrul renge Iesu,
arwusi totoni etingtingin.
47 Ko nir nga mutur morie
bbong san ela nesip nuval
sen ko etai jinibb ne majin-
gen se batu jinibb ne sul-
sulen san, ko eta vasi boron
devjen.
48 Ko Iesu owrai lweni
tevir, “Kami kamini tevi ne-
sip nuval ko ƀetiluk nir, ko
kamrrul totonik erpe nibb
nga mivevna ko mokrevrevji
pinpini jinibb nir.
49 Tetajer nomok-lik tevi
kami renge Naim On nomok-
visviseni, ko kami sete kam-
rrul totonik te ejki. Ko ngel
kamloli mirpel tevi inu nga
puloli Naul On piplari.”
50 Ko jinibb sen nir arwolu
lingi ni arivel, ko ni otur jer.
51 Ko jinibb m̃elakel san
evijuri Iesu, sete ori sunsun
te ejki, ela bbong kalek san

ko elavlave. Ko sopor arrul
ren. Ko arrul rursi,
52 ko arrul rrawe lavlav
sen. Ko ni owlu malmal,
owlu lingir.

Iesu otur womu renge no gortien ser

53 Ko nir arpitevi Iesu
van ji jinibb nga mivi dr-
romo batu jinibb ne sul-
sulen nir. Ko renge ie batu
jinibb ne sulsulen nir ko
ƀirterawarreng nir ko jinibb
nevisvisenien ne nale neses-
reien nir arlik korti jin.
54 Ko Pita evivitu suri
ngasu jer, ko evan renge lolo
naworr nga muwlu ore naim
se batu jinibb ne sulsulen
nir, ko ni ean elik tevi lartul
nga marmajing se drromo
batu jinibb ne sulsulen nir.
Ko etetli renge nabb nga
m̃in.
55 Ko batu jinibb ne
sulsulen nir ko nir nga
renge gortien ser nga marlik
loloim arpejpej jinibb sopor
nga parongwos parkerkeris
e nga parwera Iesu ololi
nanu nga m̃isij san nga
parlingi ni renge mijen suri.
Ko sete arongwos parlesi
san,
56 suri ewretun nir elep
arsup̃e nale gerisen nir nga
martere ni renger, ko nale
ser sete arsorsan rragrrag te.
57 Ko mian ko jinibb so-
por artur imare ko arwera
nale gerisen san van rengen,
arkerkeris artere ni rengen,
arwera
58 “Kem namrunge nga ni
owra ‘Inu bea-lokloksi Naim
On se Atua nga ngel nga
naver muloli, ko nabong
p̃itul ko ƀeli lweni m̃inij kele
san nga naver san sete pij-
pari sopon.’ ”
59 Ko gerisen ser ngok nir
kele nga marwerair sete ar-
sorsan, arsisamis p̃etp̃eti.

60 Ko drromo batu jinibb
ne sulsulen nir mutur imare
livö rer, ko osusi tevi Iesu
owra “Erpese nga nik sete
kumwera nanu san? Sev
le ngel nir lartul ngel nir
martere nik surir ngel?”
61 Ko ni ep̃erp̃er nawon,
sete owra lweni nanu san.
Mian ko drromo batu jinibb
ne sulsulen erij kele tevi
owra “Erpese? Nik kuvi
Mesaea, Atua nga rramok-
surövi Natun mawos?”
62 Ko Iesu owra “Inu le.
Ko kaplesi inu Jinibb Mawos
bea-sakel renge Atua nga
derteren sen mutoe nevren
rres. Ko bea-luwi re nabor
ne melrin vini.”
63 Ko drromo batu jinibb
ne sulsulen nir ololar
lengleng ko errerrsi sunsun
sen, ko owra “Erpese rrappej
kele wor sopor nga parwera
nale sopor?
64 Kami kamrunge pa nga
ni m̃irij melmelas ko musop-
sop̃e pa Atua! Ko kamrror-
rmi erpese?” Ko nir jijle
arwera “Ni erres renge pimij
ko wor!”
65 Ko nir sopor arverae
noltor e ni. Ko nir sopor ar-
sere ore meten ko arlumati
ko arwera “Nik kuvi propet!
Kupwowrai ta m̃er nga mul-
mati nik ngok. Isi ko?” Ko
batu jinibb ne sulsulen kele
jinibb sen nir arvirrvirrali
lenglenge ni kele.

Pita evilvil ore Iesu owra sete orongwose ni

66 Renge naworr nga muwlu ore laut on nen, Pita oklik renge live laut nen. Ko nesevin san nga mok-majing se batu jinibb ne sulsulen nir evini ie.
67 Ko elesi Pita mok-tetli renge nabb ko owrai tevi, “E, sete nik kele kuptevi Iesu ne doNasret ngel?”
68 Ko ni evilvil ore owra “Inu nurrerrlenge, sete nurongwose nanu nga kumwerai ngok!” Ko ni esil ivare renge devji evini vare ko ewit van otur renge metali. Ko nato okokrout vesan.

69 Mian ko nesevin ne majingen nga emteni kele Pita, ko owrai tevi nir nga martur morie ni “M̃erel evi nir le san!”
70 Ko Pita evilvil ore kele eterter.

Mian ko vitunen beblen weli ma ko lartul nga martur tevi arwerai tevi Pita, “Ewretun nik kuvi nir san. Nik kuvi m̃eri Galili!”
71 Ko Pita erij otot ojuji lenglengen mare ko owra “Nurrerrlenge m̃erel nga kami kamsup̃e ngel!”
72 Renge daron mawos ngok ko pa, ko nato okokrout varwen kele. Ko Pita orrorrmi wos nale se Iesu nga muwrai tevi ni, “Daron nga nato setewor pukokrout pivaru e ko, ko nik kupvilvil ore inu pivaru.” Ko ngok daron nga murrorrmi wose, ko ornge esij, ko eting.

15

Iesu otur renge no Paelat

1 Renge rorpong susu, nat murrorrorr malum, ko batu jinibb ne sulsulen nir arevei gortien san. Arkorti tevi b̃irterawarreng nir ko jinibb nevisvisenien ne nale nesesreien nir, ko nir nga renge gortien ser jijle nir. Ko arloli nale san, arwera jinibb sopor paran parsere totoni Iesu, ko parevei van ji Paelet.
2 Ko lartul nen nir aran arevei Iesu vini ji Paelat. Ko Paelat osusi tevi ni owra “Nik kuvi Numal se m̃eri Isrel nir?” Ko ni owrai lweni tevi, “Erpe nga kumwerai.”
3 Ko batu jinibb ne sulsulen nir arwera gerisen elep van renge ni.
4 Ko Paelat osusi kele tevi ni owra “Erpese nik sete kumwerai nanu san tevir? Kuplesi nir arwera nanu elep artere nik renger.”
5 Ko Iesu setemun owra kele nanu san, ejki mun, ko ngok ololi Paelat etaole.

Paelat owra Iesu pimij ko wor

6 Renge sia jile renge nanen ne asien ngok, Paelat okmaronge jinibb san nga m̃ilik renge naim ne nekaien pivel sisarow, ngok poro parngoni isi tama san tevi ni.
7 Ko jinibb sopor arlik renge naim ne nekaien, suri arevji pini jinibb sopor renge daron nga martur imare ko marval tevi Gavman. Ko san renge nir nisen Barapas.
8 Ko delung nga milep arini ji Paelat ko arngoni tevi

ni nga ni puloli tevir pirpe
nga tetajer mok-loli.
9 Ko Paelat owrai lweni
tevir, “Kami kammarong
nga inu borpaji tweni numal
se m̃eri Isrel nir tevi kami
nga ni pivel sisarow?”
10 Suri ni ornge renge
niben nen, ko orongwose
nga batu jinibb ne sulsulen
nir arlingi Iesu van renge
nevren suri nalol leplep ne
lolaren ser kobbong.
11 Ko batu jinibb ne sul-
sulen nir aron tertere delung
nir nga nir parngoni ma
Barapas tevi ni nga ni pi-
maronge tevir.
12 Ko Paelat erij welir kele,
owrai tevir, “Ko kami kamw-
era inu bololi sev tevi m̃er
nga kami kamveruse numal
se m̃eri Isrel nir?”
13 Ko nir arkail, arwerai
eterter kele van mare arw-
era “Kuprruloni ni renge nai
pelaot!”
14 Ko Paelat owra lweni
tevir, “Erpese? Ni ololi nanu
nga m̃isij sev?” Ko nir
arkail kele wor eterter van
mare wor, arwera “Kuprru-
loni renge nai pelaot!”
15 Paelat emrreni puloli
nolo jinibb nir parres. Ko
orpaji Barapas evel sisarow,
ko owrai tevi jinibb nuval
sen nir parvirrali Iesu. Ko ni
etkai elngi renge nevrer nga
parruloni renge nai pelaot.

Jinibb nuval nir arpitevi Iesu ko arsopsop̃e

16 Ko jinibb ne nuval
arpitevi tweni Iesu van
renge naworr nga muwlu
rrale naim se Paelat e
nga nisen Praetoriam. Ko
arverus kortoni jinibb nuval
jile nir arini jir.
17 Ko nir arloli ori sunsun
san nga nulsen musongsong
mirpe sunsun se numal, ko
arjali nuvan moku san erpe
nuvan se numal ko arlingi
renge batun ori.
18 Ko arij kerkerasi ni ar-
wera “Erres wor, Numal se
m̃eri Isrel nir!”
19 Ko arla mavir ko arvir-
rali batun e, ko arverae
noltor e, ko arjipa ngatan jin
arlotoe, arsopsop̃e.
20 Ko daron nga marsop-
sop jile ni musuw, ko arla
tweni sunsun sen nga muri
nga musongsong ko arla
lweni sunsun sen nga mok-
uri wor ko arloli ori lweni.
Ko arpitevi tweni van parru-
loni re nai pelaot.

Arwuse Iesu renge nai pelaot

21 Ko renge sel arlesi m̃eri
Saerin san nga mivi tata se
Aleksanta ko Rupas, ni nisen
Saemon. Evini owra pisip asi
nir pian ngaim e, ko nir aron
tertere ni arwera puwosi nai
pelaot se Iesu.
22 Ko nir arpitevi Iesu
van renge lat san nga nisen
Golkota, nga muwra puwra
mirpel, Lat ne bongur.
23 Ko nir arla norro san
nga markisi tevi mir nga pu-
loli niben parpurus ko sete
purnger parerer. Ko ni sete
emni te, ejki.
24 Ko nir arruloni Iesu
renge nai pelaot. Ko ar-
tutweni sunsun sen evses

nir, ko artuw daes suri, arwera parlesi renge nir sisamis ta nir si nen pia-lai.

25 Evi mete nial esiw renge rorpong nga marruloni Iesu renge nai pelaot.

26 Ko renge niriv nga muto pelaot mare aruli tweni nale san ngel suri nga marevji pini ni: NUMAL SE M̃ERI ISREL NIR.

27 Ko nir arruloni kele jinibb eru nga morok-vevna ko morok-revrevji jinibb orpitevi ni, arruloni tuwen renge nevren rres ko arruloni tuwen nen renge nevren mair e.

28 [Ko ngok Naul On evini eplari nga muwrai mirpel, "Ko ni arloli tevi ni erpe jinibb nga m̃isij san."][I]

29 Ko jinibb nga marasasi renge sel arijrij meten ko arbbölbböleni batur, arwera "Ai! Nik nga le kumwera kuplokloksi Naim On ko nabong p̃itolin ko kup̃ili lweni kele!

30 Kuploli lweni ta nik ta we kupmaur, ko kupjub-bul renge nai pelaot ta we, kupini ngatan e!"

31 Batu jinibb ne sulsulen nir ko jinibb nevisvisenien ne nale nesesreien nir, nir kele arsopsop̃e ni arwerwera lululweni tevir, "Ni okloli jinibb m̃inij nir armaur, ko ni sete bbong ololi lweni ni emaur niko!

32 Rraplesi ta Kristo Numal se m̃eri Isrel nir pujubbul renge nai pelaot vini ngatan e, ko kerr p̃ilesi ko puosuri ni vajin." Ko laru nga marruloni nuru tevi ni renge nai pelaot, nuru kele orij esij tevi ni.

Mijen se Iesu

33 Renge levial mawos daron nga nial muwosput e, ko nat emalik renge vanu jijle nir ejpari mete nial itul sopon.

34 Ko renge mete nial itolin nat mirivriv vajin ko Iesu ekail drrelan elep van mare owra "Eloi! Eloi! Lama sapaktani?" nga muwra puwra mirpel "Atua suk Atua suk, erpese kumiel lingik?"

35 Ko jinibb sopor nga martur renge lat nen arunge nale ngok nga ni muwrai ko arwera "Kaprunge, ni everuse Elaeja ko."

36 Ko jinibb san owlu van ela nalum, ko elngi re venika nga pujm̃i puwun ren ko elai elngi re mavir, ko esareni van mare renge jingo Iesu. Ko owra "Kaplinglingi, rraplesi ta poro Elaeja pivini ko pujri tweni vini ngatan e."

37 Ko Iesu ekail drrelan elep lengleng ko osrow pini, emij.

38 Ko kalek nga murrul ore lat nga muon renge Naim On eteri renge ngatan ejpari mare devjen erue.

39 Batun ne jinibb nuval nir otur mawose Iesu non, ko daron nga m̃ilesi ni mimij

[I] **15:28** Nale nga muto re nolo [ ], rrek sete Mak oli, ko jinibb san ea-uli vitue daron nga muli tweni kopi san ne naul ngel.

mirpok, ko owra “Ewretun
m̃erel evi Atua Natun.”
40 Nesevin sopor nir Merri
korti nuru, Merri ne Mak-
tala ko Merri nga Jemes nga
welili, ko Joses tasu se nuru,
ko Salome, arok-tur ie ngasu
wor sopon. Ko arok-kulu
van arok-meteni.
41 Nir arok-vijuri Iesu
renge Galili, arok-pitevi ni
renge nanu nir. Ko nesevin
m̃inij kele wor elep nga
marvijuri suri ni vini renge
Jerusalem e.

Josep etevni Iesu

42 Nat erivriv pa vini, nial
evan ngatan. Ko suri nabong
nen evi nabong nga marok-
eseser ren, ko poro nial
piwaj pini vajin ko osuw,
nabong on ko, setemun san
orongwos puloli mun nanu
san, niko
43 Josep ne Aramatia evan
loloim ji Paelat. Sete emtutu
te, ongoni tevi nga p̃ilai nibe
Iesu. Josep nen evi jinibb
san nga nir martori renge
gortien ser m̃irres, ko ni
kele oktirive nga p̃ilesi batun
vanu se Atua pivini.
44 Paelat etaole nga
murnge nga Iesu emij pa
osuw, ko everuse batun ne
jinibb nuval nir vini jin, ko
osusi tevi ni owra “Emij pa
pareng ko sopon, rreknga?”
45 Ko batu jinibb ne nu-
val owra “O-o, emij pa par-
pareng ko sopon.” Daron
nga Paelat murnge lilane
jile e m̃irres jin musuw ko
emarong vajine nibe Iesu
tevi Josep pian puwosi.
46 Ko Josep evan owli kalek
nga miraprap nga mimalum
m̃irres san, ko olwi vini ojri
tweni nibe Iesu vini ngatan,
ko onb̃e ore kalek nen e. Ko
owosi van elngi renge nevöt
san nga martai jile pa nolon
mutoe, ko eitini nevöt nga
milep san oto ore metali nen.
47 Ko Merri ne Maktala ko
Merri nga tasu se Joses orlesi
lat nga marlingi nibe Iesu
rengen e.

16

Nolo nevöt oto kiskis ko Iesu emaur luwi renge mijen

1 Mian ko mijpari renge
mevinen vajin nat mirivriv,
nial ean ewaj pini, ngok
Sapat osuw ko vajin, ko
Merri ne Maktala ko Merri
nga tasu se Jemes ko Sa-
lome aran vajin arwuli rao
nai sopor nga mapu suwer
m̃irres, ngok nga paran pars-
esei renge ni niben.
2 Mevinen vajin renge ror-
pong susu malum daron
nga nial mia-meraej e renge
nabong womu nen ne wik,
ko nir armermera tweni
paran renge dubb.
3 Marivel renge sel ko
arok-werwera lululweni
tevir, “Wurru, si le p̃itini
tweni nevöt tevi kerr
warreng?”
4 Ko moro markulu tawij
imare ko arkulu pej nevöt
nga, setemun arlesi, san
eitini tweni pa nevöt nga
milep temijpal nga.
5 Ko arsil van renge lolo
dubb e, ko arlesi m̃elakel san
nga muri sunsun nga muow
raprap m̃isakel renge devjen

nga van re nevrer rres e. Ko
armetutu lenglengen e.
6 Ko owrai tevir, “Sete
kapmetutu te! Nurongwose
kami kampej Iesu ne doNas-
ret nga marruloni renge nai
pelaot. Ni ejki iel. Ni emaur
luwi pa renge mijen. Kap-
meteni ta lat nga marlingi
mimatur rengen.
7 Kami kapiel ma kapan,
kapwerai tevi jinibb sen nir
ko Pita, nga ni puwowomu
terai kami renge Galili, ko
renge ie kami kapa-lesi ni
rengen.”
8 Ko arsil ivare renge dubb
ko arwolu lengleng, arwolu
lingi, suri aririr ko bbösa
evan renger. Ko sete arwera
nale san tevi jinibb san.

Iesu eplari ji Merri ne Maktala

9 [Ko renge rorpong susu
renge nabong womu ne wik,
daron nga Iesu mimaur luwi
renge mijen e, ni eplari
womu ji Merri ne Maktala,
vin nga nemĩn nga marsij
ebut marsisilvi ni ko Iesu
muoji twenir ren.
10 Ko vinnen evan ko
owrai tevi nir sopon nga
marok-pitevi Iesu nga mar-
taur ko marok-tengsi ni mar-
rorrmi.
11 Ko daron nga marunge
nga ni mimaur luwi ko Merri
mĩlesi, ko sete arosuri te,
ejki.

Jinibb se Iesu eru orlesi ni

12 Vitunen renge ngok, ko
Iesu eplari kele ji jinibb eru
orlesi ni renge daron nga
morivel lingi ngaim.
13 Ko nuru orivel van orw-
erai tevi nir jijle, ko nir sete
arosuri kele nale se nuru.

Iesu eplari vajin ji jinibb sen esngavöl drromon san (11) arlesi ni

14 Ko vitunen Iesu eplari
kele ji jinibb sen esngavöl dr-
romon san, renge daron nga
marsakel maraan e. Ko ni
otortorir suri norrorrmien
ser sete otoe ko sete maro-
suri lartul nga marwerai
nga marlesi ni mimaur luwi
renge mijen.
15 Ko ni owrai tevi jinibb
sen nir owra “Kami kapiel
kapan renge vanu nga
musuw ngok, kapwerwer
renge nospẽn nga mĩirres suk
tevi jinibb jijle nga musuw
ngok nir.
16 Mer nga muosuri ko mi-
paptaes, Atua pia-la mauren
tevi; ko mẽr nga sete muo-
suri, Atua pia-tor vitrangi.
17 Nelesien ngel nir parvi-
juri suri lartul nga maro-
suri. Renge inu nisek nir
paroji tweni demij rengen,
ko parongwos parij nale nga
marmerr nir.
18 Nir parwosi numẽt ko
parmini nuwi nga mĩisij,
ko sete purongwos pulolir
parmij e. Ko parongwos
parlingi nevrer re jinibb
nga marmesi, ko jinibb nga
marmesi nen nir parres
luwi.”

Iesu olwi van renge melrin e

19 Ko daron nga Numal
Iesu mĩirij jijle tevir musuw,
ko vitunen vajin ko Atua elai
Iesu van renge melrin e, ko

ni esakel renge Atua nevren rres.
20 Ko jinibb sen nir arivel aran arwerwer renge vanu nga musuw ngok. Ko Numal emajing tevir, ololi nelesien elep nga marviseni nga nale ser evi weretunen.]J

J **16:20** Nale nga muto re nolo [ ], ngok meten 9 ejpari 20, rrek sete Mak oli, ko jinibb san ea-uli vitue daron nga muli tweni kopi san ne naul ngel.

Nosp̃en nga M̃irres se Iesu Kristo nga LUK Muli

Batu nale nga mivsivseni lut nga parmeteni naul ngel puto suri

Naul ngel, ne nosp̃en nga m̃irres se Iesu Kristo nga Luk muli, osp̃e suri Iesu, nga ni evi jinibb nga Atua muloli rijrijen sen tevi m̃eri Isrel nir tuwi, nga ni muwra piakoni vini nga p̃ila mauren tevi nir ko tevi jinibb ne iel ngatan jijle nir. Luk oli tweni re naul sen ngel nga Iesu ngok, Nem̃in se Atua everuse nga "puwrai tweni nosp̃en nga m̃irres sen tevi ƀeres (puaman) nir." Ko iok ko ololi rramlesi nosp̃en nga m̃irres nga Luk muli, owun saute jilweren nga marviseni nga Atua okrrorrmi lenglengen jinibb nir nga marlesi norongen nga m̃isij.

Luk nga muli naul ngel oli naul m̃inij kele san nga nisen "Majingen se Aposol nir." Naul ngok osp̃e suri jilweren nga marpelari vitu re daron nga Iesu mian mare re melrin e.

Jilweren sopor arpelari re naul ngel kis kobbong, ko sete arto re naul itul ngok ne nosp̃en nga m̃irres se Iesu Kristo (Matiu, Mak ko Jon). Ngok jilweren nga musp̃e suri anglo nir marlai nubo (2:13,14), ko nga musp̃e suri nir nga marmetmet sipsip nga maran parlesi Iesu daron nga m̃iak e (2:8-20), ko nga musp̃e suri daron nga Iesu mivi m̃elakel malume ko mian re Naim On (2:41-50), ko nale rrongrrongvi ne m̃eri Sameria nga m̃irres ngok (10:25-37), ko nale rrongrrongvi ne m̃elakel nga mutor jabble sel (15:11-32).

Nanu nga marlelep nga Luk musp̃e surir milep re naul ngel erpe loten, Nem̃in On, majingen se nesevin nir nga marwilwil se Iesu, ko osp̃e suri kele nga Atua orongwose p̃itlasi tweni nololien se jinibb.

Etipatun

1 Selek Teopilas, jinibb elep pa arp̃elak arwera paruli tweni jilweren ne nanu ngel nir nga marpelari ji kerr ngel nir.

2 Erpe renge womu jer nen, nir arlesi renge meter ko aruli tututweni nale nen nir renge naul, ko arwerair tevi kerr.

3 Ko inu nulesi evi nanu nga m̃irres nga inu kele boli tututweni nale nen nir renge naul tevi nik. Suri inu nomok-meteni suri nanu ngel nir bonevis le wor, ko nurongwos boli surir tevi nik pimawos;

4 ko puloli nga nik kuprongwose nanu nga

marvisvisenir tevi nik arivi weretunen temijpal.

Anglo owra tweni nga Jon Baptaes p̃iak

5 Nanu ngel nir arpelari renge daron se Erot, renge daron nga mivi numal renge Jutia e. Ko renge daron nen jinibb ne sulsulen san elik rengen, nisen Sekaraea. Ni evi san renge meling jinibb ne sulsulen se Apaeja. Ko nesen sen Elisapet, ni kele evi metka se Eron san.

6 Nuru korti orivi jinibb nga mormawos m̃irres renge no Atua. Orivel lilane renge nale nesesreien se Atua nir ko nale nesesreien nir.

7 Ko nuru korti ortera pa osuw, sia se nuru elep pa. Ko Elisapet kele evi nesevin nga m̃im̃er, sete evasus, ko ololi natu nuru ejkie.

8 Mian ko ejpari daron se Sekaraea gortien sen nir nga parloli majingen nga jinibb ne sulsulen nir marok-loli renge nabong jile renge Naim On se Atua. Ko ni kele evan.

9 Ko nir arwirr daes erpe murrun se jinibb ne sulsulen nir, nga parlesi nir si nen ko nga pian pusli nanu nga mapun m̃irres renge naworr; ko daes orrum mawos re Sekaraea. Ko ni evan renge loloim on se Atua nga pusulsul.

10 Delung artur jer vare, parlot renge daron nga nanu nga mapun m̃irres p̃in e.

11 Ko Sekaraea etaole anglo se Iova san errmali jin, ko otur renge nawot van renge devjen rres e.

12 Ko daron nga Sekaraea m̃ilesi, ko nolon opotpot lenglengen e ko emtutu elep.

13 Ko anglo owrai tevi, “Sete kupmetutu, Sekaraea; Atua ornge loten som, ko nesen som pivesi nik natum norman san. Ko nik kuplingi nisen piwaji Jon.

14 Nik kuprunge p̃irres ko kup̃ir pilep daron nga ni p̃iak.

15 Ko ni poro pilep vajin ko pivi jinibb nga milep renge no Numal. Ko sete pimni norro rreknga nuwi nga m̃iterter, pijki. Ni puwun saute Nem̃in On tetajer, p̃itipatun renge daron nga tasu sen pivesi e.

16 Ni puloli m̃eri Isrel nir pilep parieni lweni van ji Iova Atua ser.

17 Ko ni puwowomue Mesaea non renge nem̃in ko derteren se Elaeja, ko p̃irieni lweni tata ser nolor p̃irieni lweni van ji natur, ko parresrres luwi tevir. Ko nir nga sete marosuri parivel vajin renge norongwosien se nir nga marmomsawos, ko puloli lilane jinibb nga martiriv tera Numal nolor p̃irres.”

18 Ko Sekaraea owrai tevi anglo owra “Inu borongwos nanu ngel nir pirpese? Suri inu nuvi ƀirtera pa, ko nesen suk kele sian elep pa osuw.”

19 Ko anglo erij luwi tevi owra “Inu nuvi Gapriel nga motur renge no Atua, ko ni okoni inu nga ƀowrai tevim

nosp̃en nga m̃irres ngel.
20 Ko kuplesi, nik kupivi
nabbut, sete kuprongwos
kuprij kupwera nale pisan,
p̃itipatun lelingen ngel ko
pijpari daron nga nanu ngel
nir para-pelari e. Suri nga
nik sete kuosuri nale suk
nir, nga para-pelari renge
nabong nen mawos."
21 Ko renge daron nen
artirive Sekaraea, ko arw-
era "E, erpese nga ni m̃ilik
mipriv mirpok renge Naim
On se Atua?", ko ngok ololi
bbösa elair e.
22 Marok-tiriv mian ko ni
eivare renge Naim On vini
vare e. Ko evi nabbut, sete
orongwos p̃irij. Ko ewirrleni
nevren tevir; ko nir arong-
wose nga ni elesi nem̃in san
renge Naim On.
23 Mian ko nabong ne ma-
jingen sen nir osuw, ko ni
olwi van renge naim sen e.
24 Mian ko nabong sete
elep mun ko nesen sen Elis-
apet ejien. Ko ok-lik tepi
malume ejpari navöl elim,
ko owra
25 "Nurongwose vajin nga
Numal ko orrorrmi inu, ko
niko ela tweni vajin nanu
nga jinibb nir marok-meteni
inu suri."

Anglo owra tweni nga Iesu p̃iak

26 Ko Elisapet navöl sen
ouwon easi osuw, ko Atua
okoni kele anglo Gapriel
evan renge ngaim nga milep
san renge Galili, nisen Nas-
ret.
27 Ni otori nale nga pian
puwrai tevi nesen m̃elakel
san nga nisen Merri. Merri
nen setewor norman san
evan jin, ko arwera p̃ilik ji
m̃er san nga nisen Josep, nga
mivi metka se Devet san.
28 Ko anglo evan ji Merri
renge loloim sen ko owrai
tevi ni, "Erres, nik kup̃ir.
Numal ololi erres tevim ko
eptevi nik."
29 Ko Merri nolon opotpot
e ko orrorrmi karkare renge
nale nga anglo muwrai ngok,
owra "O, sev le ngel?"
30 Ko anglo owrai tevi ni,
"Merri, sete kupmetutu, suri
Atua erres tevim.
31 Ko kuplesi, nik kupte-
taur, ko kupa-wosi natum
norman san. Ko kuplingi
nisen piwaji Iesu.
32 Ni pivi Jinibb nga milep
ko parveruse Atua ne Dr-
romsen Mare Natun. Ko
Iova Atua puloli ni pivi Nu-
mal pirpe apu sen Devet
tuwi.
33 Ni pivi Numal renge
metka se Jekop nir tuwi ngok
vini. Ko batun vanu sen sete
purongwos pusuw."
34 Ko Merri owrai tevi an-
glo owra "O, ko inu sete nu-
vijuri wor norman san, ejki.
Ko nanu ngel putoe pirpese
le?"
35 Ko anglo owrai lweni
tevi Merri owra "Nem̃in On
ko pivini jim, ko derteren
se Atua ne Drromsen Mare
pivini pisalsal orem. Ko suri
nanu ngel, jinibb parwerai
bipi nga m̃iak On, ko evi
Atua Natun.
36 Ko kuplesi niaken som
Elisapet. Ni evi nesevin nga
m̃im̃er, ko etra pa evi lekter
osuw; ko etetaur vajin lelin-

genok, navöl sen ouwon le
ngel vajin.
37 Suri sete nanu san rragr-
rag nga Atua sete orongwos
puloli."
38 Ko Merri owrai tevi "Inu
nuvi nesevin ne majingen
se Numal lebbong, ko erres
kobbong, puto pirpe nga nik
kumwerai ngok." Ko anglo
evel lingi ni.

Merri evan oklue Elisapet

39 Ko renge vitunen va-
jin, Merri ewit ngavilvil van
renge botwen nga ngaim nga
milep san ne Jutia muto ren-
gen.
40 Ko esil van renge loloim
se Sekaraea e, ko owra "Er-
res" tevi Elisapet.
41 Ko daron nga Elisapet
moka-runge nale se Merri,
ko bipi nga mimatur renge
depain eir ko ewrrir renge
depain, ko Elisapet owun
saute Nemĩin On.
42 Ko ekail drrelan elep
van mare, ko owra "Atua erij
erres surim renge nesevin
mĩinij nen jile nir, ko erij
erres suri bipi nga kumsoloi
renge depaim!
43 Ko erpese tasu se Numal
suk mivini mĩlesik?
44 Ko kuplesi, daron nga
inu mornge nale som, ko
bipi nga mosloi renge depaik
eir e ko ewrrir e.
45 Neiren renge nik, suri
nga kumosuri nale nga
Numal mukoni anglo sen
muwrai tevi nik piplari."

Merri osrövi Atua

46 Merri owra
47 "Renge mauren suk to-
toklai nusrövi Atua ne Dr-
romsen Mare. Ko nemĩik eir
suri Atua nga moklai mau-
ren tevik, ko nga murrorrmi
inu milep.
48 Suri ni orrorrmi terai
inu nga mevi nesevin ne
majingen sen ko nga mevi
nesevin nga welili jer. Ko
renge lelingen ngel ko tuwi
ngok vini jinibb parveruse
inu nesevin nga Atua mĩilai
neiren tevi,
49 suri nanu nga milep nga
Atua nga derteren sen milep
muloli tevi inu. Ni nisen On.
50 Eviseni merrenien sen
tevi nir nga marmetutue ni
renge dul nga tuwi pa ko nga
lelingen ngel ko nga para-
vini kele.
51 Eviseni derteren sen
tevi delung arlesi. Ololi nir
nga nolor mian mare arsarr
suri norrorrmien ser.
52 Ni ela tweni nir nga
marivi numal nga marlelep
renge nai seksakel ser nga
marsakel rer aran ngatan,
ko ok-susi lartul nga maran
ngatan van mare.
53 Jinibb nga numer mĩiajir,
ni ololir arup erres. Ko
jinibb nga joror milep, ni
okoni twenir artotori nevrer
kiskis arivel.
54 Otori rijrijen sen nga
muloli tevi apu se kerr nir
nga tuwi pa, ko orrorrmi
kerr mĩeri Isrel, ni jinibb sen
nir,
55 erpe nga muwrai pa tevi
apu se kerr nir, ko Epram, ko
metka sen nir nga para-vini
vitunen suri ni, pian pijpari
tuwi ngok vini."
56 Ko Merri elik tevi Elis-

apet erpe navöl itul sopon,
ko evel olwi kele van renge
ngaim sen e.

Jon Baptaes eak

57 Mian ko ejpari nabong
nga Elisapet puwosi natun e,
ko ni evasus; ko natun evi
norman.
58 Ko selen nir ko niaken
sen nir arunge nga Numal
muloli m̃irres tevi ni ko nga
murrorrmi ni, ko nir arir
elep tevi.
59 Mian ko ejpari bongin
owil, ko nir arini nga parloli
ni pian renge movil parevji
parloli ni p̃ilalos. Ko arwera
parlingi ni nisen piwaji kele
tata sen Sekaraea.
60 Ko tasu sen owra "Ejki!
Ni nisen piwaji Jon."
61 Ko nir arwerai tevi ni,
"Ko nik. Sete metka som san
ewaji nais ngel."
62 Ko nir arij e nevrer tevi
tata sen nga ni puwra nisen
piwaji isi.
63 Ko Sekaraea owra parla
nanu nga marok-ulul ren
san tevi ni. Arlai tevi, ko ni
oli nisen owra "Ni nisen pi-
waji Jon." Ko nir jile artaole.
64 Ko renge daron mawos
nen ko pa erij luwi, ko osrövi
Atua.
65 Ko nir nga marlik mori
ni armetutu, ko bbösa elair
e. Ko nosp̃en nen arsup̃e
rrale ngaim nga marto rrale
botwen ne Jutia e nir.
66 Ko jinibb jile nga
marunge nosp̃en ne bipi
ngel arrorrmi renge nolor
ko arwera "Bipi ngel pia-
ivi bipi nga pia-irpese le?"
Suri oto limjer ngel nga Atua
ne Drromsen Mare derteren
sen eptevi.

Sekaraea Nem̃in On esilvi ko evi propet

67 Ko tata sen Sekaraea
Nem̃in On evini esilvi, ko
owun saute. Ko erij erpe
propet owra
68 "Kerr rrapsurövi Atua
se kerr m̃eri Isrel nir. Suri
ni evini oklue kerr jinibb
sen nir, ko orpaji tweni kerr
rramiel sisarow vajin.
69 Elai jinibb nga derteren
sen milep san tevi kerr nga
p̃ila mauren tevi kerr; ni evi
metka se Devet san.
70 Erpe Atua owrai pa tuwi
renge jingo propet on sen
nir,
71 ni erijrij pa nga p̃ijnge
devje nuval se kerr nir renge
kerr, ko pirvei tweni kerr
renge nevre nir nga marun-
gasi kerr nir.
72 Ko ni eviseni merrenien
sen mawos apu se kerr nir
nga tuwi, ko orrorrmi suri
rijrijen on sen.
73 Ololi rijrijen nga m̃iterter
renge ni nisen tevi apu se
kerr nga tuwi Epram.
74 Ewer telasi tevi ni nga
ni pirvei tweni kerr renge
nevre devje nuval se kerr
nir, ko kerr rraploli majin-
gen sen nga sete rrapmetutu
rragrrag vajin pijpari nga
rrapa-mij.
75 Rrapivi jinibb on sen
ko rrapivi jinibb nga mu-
momsawos m̃irres renge ni
non renge nabong jile renge
mauren se kerr.
76 Ko nik bipi suk, parveruse
nik nisem kupwaji Atua ne
Drromsen Mare propet sen;

suri nik kupwowomu renge
no Numal nga kuploli lilane
sel sen.
77 Kupwer telasi sel sen lim-
jer tevi jinibb sen nir, nga
Atua p̃itlasi tweni nololien
ser ko parmaur,
78 suri merrenien nga milep
se Atua se kerr. Ni pukoni
moron ne melrin pivini puk-
lue kerr,
79 ko pimor vaseni nir nga
marlik tongmalik renge
namol ne mijen; ko puloli
ƀela kerr parivel renge sel
ne demat.”
80 Ko mian ko nanwar-
reng nga elep rujruj ma
renge niben ko norrorrmien
sen, renge nga p̃imajing se
Atua. Ko tetajer ok-an ok-
lik renge lolo merwer ok-
tirive nabong nga ni pia-vini
limjer renge no m̃eri Isrel
nir.

2

Iesu eak

1 Renge daron nen batu
numal se m̃eri Rom nir nga
nisen miwaji Sisa Okastas el-
ngi nale nesesreien san, em-
rreni pareve jinibb jijle nga
ni mimetmete nir, purong-
wose nir evis totoklai.
2 Ngel evi sensas nga
womu nen, renge daron nga
Kwaerinias mivi numal nga
milep renge Siria.
3 Ko niko renge wosenen
jinibb jijle arlulwi wor van
renge
vanu ser e, nga norman
nir paruli niser renge naul
renge ngaim ser mawos.
4 Ko ngok niko Josep evel
lingi ngaim ne Galili san nga
nisen Nasret, lat nga m̃ilik e,
ko evan renge ngaim ne Jutia
san nga nisen Betliem. Ie evi
lat nga numal Devet m̃iak e
rengen tuwi. Ko niko Josep
mulwi wor van ie, suri ni
evi metka nga miplari renge
metka se Devet san.
5 Josep eptevi nesen sen
Merri, nuru oran nga parlai
nise nuru. Orlik korti ma,
ko Josep setewor ean jin.
Ko Merri otomori pa pivesi
natun.
6 Ko renge daron nga mor-
lik renge Betliem e ko evi
daron mawos nga Merri pu-
wosi bipi sen e.
7 Ko ni evesi womue natun
norman eak rrongvi. Ko
ni ela kalek nga mimalum
m̃irres ko onƀe ore e,
ko evetri ematur ngatan
renge narov san nga marok-
wungani nanu rrum nir
rengen. Suri naim nga jinibb
marlik renger loloim nen
nga markel ototvi sete evter
nir, ko lat nga nuru porlik
rengen ejki.
8 Ko renge lat nen jinibb
ne ngaim nen sopor ar-
lik orsel arok-metmete sipsip
ser renge nat nga mupong
nen.
9 Ko anglo se Iova san evini
eplari jir, ko nosrövien se
Iova omor rrerraler; ko nir
armetutu elep.
10 Ko anglo owrai tevir,
“Sete kapmetutu te pijki!
Kaplesi, inu nuvini tevi
nosp̃en nga m̃irres nga
bowrai tevi kami, nga p̃ilai
neiren nga milep temijpal
tevi jinibb jijle nir.
11 Renge lelingen ngel,

renge nata mupong nga ngel,
renge ngaim ngel se Devet,
bipi san eak rengen nga p̃ilai
mauren tevi kami. Ni evi
m̃er nga Atua m̃irijrij nga
pukoni, ni evi Mesaea ko
Numal.
12 Nanu ngel le pivi
nelesien nga piviseni tevi
kami: kami kapan ko kaplesi
bipi san nga marnuƀe ore
kalek nga mimalum m̃irres
e, ko marlingi mimatur
ngatan renge narov nga
marok-wungani nanu rrum
nir rengen."
13 Daron mawos nen ko
pa anglo ne melrin nir arini
arpitevi anglo nen, ko arla
nubo, arsurövi Atua ne Dr-
romsen Mare, arwera
14 "Nosrövien pian ji Atua
ne Drromsem Mare! Ko
renge iel ngatan ngel demat
puto renge jinibb se Atua
nga ni mimrrenir."

Jinibb nga marok-metmete sipsip nir aran Betliem

15 Mian ko daron nga an-
glo marivel lingir e mar-
luwi vajin van renge mel-
rin e, ko jinibb nga marok-
metmete sipsip arwerwerai
tevir, "Kerr pian ta Betliem
rraplesi ta nanu nga miplari
ngel nga Atua muwrai tevi
kerr."
16 Ko nir arwit lengleng
van; ko arlesi Merri ko Josep
ko bipi nen nga mimatur
renge narov nga nanu rrum
nir marok-wunganir rengen.
17 Ko daron nga marlesi
jile bipi e, ko arsup̃sup̃e tevi
jinibb nir sev nga anglo nir
marwerai tevir suri bipi.
18 Nir jijle nga marunge
nale ngel nir nga jinibb
nga marok-metmete sipsip
marsup̃e suri tevir artaol
lenglenge.
19 Ko Merri otori totkoni
jile rijen nen nir ko elngir
renge nolon, orrorrmi surir
eterter.
20 Ko jinibb nga marok-
metmete sipsip arlulwi, ko
arsurövi Atua, arwera erres
tevi ni renge nanu jile nga
marunge ko marlesir mirpe
nga anglo muwrai tevir.
21 Mian ko bipi nen bon-
gin owil, omomsawos bon-
gin nga parloli pian renge
bae e, ko arloli evan renge
bae. Ko arlingi nisen ewaji
Iesu, nisen nga anglo m̃ilngi
womue mian ko vitunen va-
jin ko Merri mia-soloi.
22 Mian ko ejpari daron
momsawos nen nga Josep
ko Merri porloli murrun nga
nale nesesreien se Moses
muwrai nga puloli nuru
porwokwok re no Atua ko
jinibb, ko orwosi Iesu van
renge Jerusalem nga porla
lweni tevi Iova.
23 Erpe aruli renge nale ne-
sesreien se Iova, "Bipi nor-
man jile nga m̃iak rrongvi
womu nen e aron, arivi se
Iova."
24 Ko porloli sulsulen pirpe
nga nale nesesreien se Iova
muwrai parlai: "Wum̃er
p̃ieru, rreknga daro p̃ieru."

Simeon elesi Iesu renge Naim On se Atua

25 Ko ƀirtera san elik renge
Jerusalem renge daron nen,
nisen Simeon. Ni evi ƀirtera
nga mumomsawos m̃irres,

ko evi jinibb se Atua nga
mimtutu ko etriv terai p̃ilesi
m̃er nga p̃ilai mauren tevi
m̃eri Isrel nir. Ko Nem̃in On
se Atua eptevi ni,
26 eviseni tevi ni nga ni
sete pimij mun, p̃ilesi mun
Mesaea se Iova nga m̃irijrije
puwomu.
27 Ngok Nem̃in On eptevi
ni van renge Naim On se
Atua. Ko re wosenen mawos
ko pa tasu se bipi ko tata sen
orsale Iesu vini renge Naim
On nga porloli sulsulen tevi
ni pirpe nga nale nesesreien
se Atua muwrai.
28 Ko Simeon elesi bipi, ko
owosi esale renge nevren ko
osrövi Atua owra
29 “Lelingenok kuplin-
glingi jinibb ne majingen
som vajin pivel renge demat,
pirpe nale som muwrai.
30 Lelingen ngel metek
elesi jinibb som nga pia-la
mauren tevi jinibb nir
31 erpe nga nik kumloli
lilane renge no jinibb jijle ne
iel ngatan nir.
32 Moron nga pimor vaseni
jinibb jijle ne vare nir, ko
pivi nosrövien se kem m̃eri
Isrel nir nga namivi jinibb
som.”
33 Ngok tata sen ko
tasu sen ortaole nale nga
muwrair ngok nir suri ni.
34 Ko Simeon erij erres
suri nir; ko owrai tevi tasu
sen Merri owra “Kupmeteni!
Atua otobbtobbue bipi ngel
nga pulokloksi m̃eri Isrel
pilep parvitan, ko p̃isa raji
lweni nir pilep. Ko pivi
nelesien nga m̃eri Isrel pilep
parij tere.
35 Ko ngok niko pimor
vaseni norrorrmien se jinibb
pilep nga marok-silvenir
marto teptepi parto limjer
vajin. Ko nik nolom purnge
p̃isij pirpe nesip nuval nga
muso renge devjen korti
m̃isari rrurrngi nolom.”

Ana elesi Iesu renge Naim On

36 Ko renge daron nen lek-
ter san evi propet, nisen
Ana. Ni evi natu Panuel
ko evi metka se Aser san.
Bonevis, daron nga mivi ne-
sen m̃elakel kobbong, ko elik
ji diwen sen; ko orlik sia
ebut, ko diwen sen emij
lingi. Ko otur nawon sia elep
lengleng.
37 Sian evi ngavöl owil dr-
romon ivij (84) vajin. Ko sete
elinglingi Naim On nabong
san. Renge rorpong jile ko
rivriv jile okorti tevi nir nga
marok-lot ko marok-linglingi
nanen suri.
38 Ko Ana evini renge
loloim ne Naim On renge
daron mawos nga Simeon
m̃irij m̃irres suri bipi e. Ko
omurrarrong suri nale nga
muwrair suri bipi ngel, ko
owra erres elep tevi Atua
suri. Ko osp̃e suri tevi jinibb
jijle nga martiriv tera Atua
p̃itlasi tweni m̃eri Isrel nir.

Merri ko Josep orwosi bipi arluwi van Nasret e

39 Merri ko Josep orloli
nanu nga nale nesesreien se
Atua muwrai jile, ko orwosi
bipi arluwi van renge Galili
e renge ngaim ser Nasret.

40 Ko bipiwarreng nen elep
rujruj ma, ko jin eterter, ko
owun saute norongwosien.
Ko Atua erij erres suri ni.

Iesu evan renge Naim On se Atua daron nga mivi nanwarreng malum e

41 Renge sia jijle tata se
Iesu ko tasu sen orok-pitevi
nir nga marok-an renge
Jerusalem nga marok-tori
nanen ne asien.
42 Daron nga Iesu sian mi-
jpari esngavöl drromon eru
malum e ko tata sen ko tasu
sen orpitevi ni nir kes aran
renge nanen ne asien, erpe
tetajer
marok-loli.
43 Mian ko ejpari nabong
nga marlingi nanen ne asien
puto renger arsuw, ko jinibb
artipatun arlulwi van renge
ngaim ser e. Ko Iesu elik jer
renge Jerusalem; tata sen ko
tasu sen sete orongwose nga
ni m̃ilik jer.
44 Orrorrmi rreknga ni
eptevi pa meling ne jinibb
nga ngok nen sopor nga
marlulwi van renge ngaim
ser e. Mian ko otomori pivi
vajin nabong totoklai san,
ko ortipatun orkulkulu pej
renge metka ser nir ko seler
nir,
45 ko sete orlesi te ejki. Mian
ko orluwi kele van renge
Jerusalem e, orpej kele.
46 Mian ko renge nabong
itolin vajin ko orsekai renge
Naim On se Atua, m̃ilik
tevi jinibb ne nevisvisenien
se m̃eri Isrel nir, ko ok-
murrarrong nir ko ok-susi
lweni nale tevir.
47 Ko nir jile nga marunge
nale sen bbösa elair e, suri
marunge renge rijen sen nga
mok-rij weli lweni nale se
jinibb nevisvisenien se m̃eri
Isrel nir, nga norongwosien
sen elep.
48 Daron nga tata sen nuru
tasu sen morsekai ni e ko
ormabbös bbösa elai nuru
e, ko tasu sen owrai tevi,
“Wurru natuk erpese kum-
loli mirpok tevi komru? Ku-
plesi tata som ko inu nomor-
runge esij, nolo komru opot-
pot elep nga nomor-pej nik.”
49 Ko Iesu owrai lweni tevi
nuru, “Komor-pej inu suri
sev? Sete komor-rongwose
nga inu ƀelik renge naim se
Tata suk ko wor?”
50 Ko nuru sete orongwose
isev ko nga muwrai tevi
nuru.
51 Ko Iesu evini ji nuru ko
arluwi van renge Nasret e,
ko ni tetajer ok-runge drrela
nuru. Ko tasu sen orrorrmi
suri nanu ngel nir tetajer,
sete emalie nir.
52 Ko Iesu elep oruj renge
niben ko norongwosien sen,
ko Atua eir rengen, ko jinibb
kele arir rengen.

3

Werweren se Jon Baptaes

1 Renge sia esngavöl
drromon elim (15) nga
Taepirias Sisa mivi batu
numal renge Rom, ko Ponjes
Paelet evi numal ne Jutia,
ko Erot Antipas evi numal
ne Galili, ko tuwan Pilip
evi numal ne Ituria ko
Trakonaetas, ko Lisanias evi
numal ne Apilin,

2 ko Anas ko Kaeapas orivi
batu jinibb ne sulsulen nir;
ko renge daron nen ko nale
se Atua evini ji Jon Sekaraea
natun renge daron nga m̃ilik
renge lolo merwer e.

3 Ko Jon evel p̃etp̃eti renge
vanu nga marto mori Jortan
nir, ewerwer renger, owra
“Kaprieni lweni nolo kami
renge nololien se kami nir,
ko kappaptaes; ko Atua
p̃itlasi tweni nololien se
kami.”

4 Erpe nga propet Aesea
muli renge naul sen muwra
“Jinibb san ekail renge lolo
merwer, owra ‘Kaploli
lilane sel se Numal puto met-
met terai, ko kaploli mesekle
sel sen nir parmetet p̃irres.

5 Bbulwil nga marp̃errparrorr
van ngatan nir kaptevnir
parsorsan, ko botwowout
jile nir kapjuröni nir paran
ngatan parsorsan,

6 nga jinibb jijle parlesi sel
nga Atua p̃ila mauren tevi
jinibb nir.’ ”

7 Delung elep arivel sele Jon,
nga ni pipaptaese nir. Ko ni
owrai tevir, “Kamivi jinibb
nga kamsij O! Kamirpe
metka ne num̃et! Isi osusur
metu tevi kami nga kapwolu
lingi lolaren se Atua nga pia-
vini?

8 Poro nolo kami pulul-
ulwi, rrek erres kapviseni
wenen nen. Sete kapwer-
werai tevi kami lululweni,
‘O, kem namivi metka se
Epram, ko p̃irres bbong re
kem.’ Inu nuwrai tevi
kami, Atua orongwos p̃ila
nevöt nawon nga ngel nir
ko p̃irienir parivi metka se
Epram.

9 Lelingen ngel artori batu
deli oto metmet nga parta
ototvi lap̃e nai nir; ko nai
jile nga marsij, sete wener
marres mun, parta twenir
parwirr nir van renge nabb
nga m̃in.”

10 Ko delung, daron nga
marunge nale sen, ko ar-
susi lweni tevi ni, “Ko kem
nabloli sev ma?”

11 Ko ni owra lweni tevir
owra “M̃er nga sunsun sen
m̃ieru p̃ila tuwen tevi m̃er
nga sunsun sen mijkie; ko
m̃er nga nanen sen mutoe,
ni kele puloli pirpok puwn-
gani sopon tevi m̃er nga na-
nen sen mijkie.”

12 Ko jinibb nga marok-
la nevöt ne takis nir arini
jin nga ni pipaptaese nir, ko
arsusu tevi ni arwera “Ko
kem nabloli pirpese?”

13 Ko ni owra lweni
tevir, “Kami sete kaplai
nevöt p̃iasi renge lat nga
marlingi tevi kami nga
kaplai rengen.”

14 Ko jinibb nuval nir
arsusi tevi ni arwera “Ko
kem nabloli pirpese?” Ko
ni owra lweni tevir, “Kami
sete kapon tertere jinibb nga
kapla nevöt jin, ko sete kap-
susur metu tevir kapwera
kaploli nanu san tevir nga
puloli kami kapla nevöt jir.
Ko kap̃ir kobbong suri nowli
kami.”

Mian ko Kristo pivini

15 Jinibb norrorrmien ser
artipatun arunge erres suri

Jon, ko arrorrmi rrekma ni
evi Mesaea.
16 Ko Jon orongwose nor-
rorrmien ser ko owra lweni
tevir, “Inu nupaptaese kami
e nuwi rres kobbong. Ko san
ko ma niko pia-vitu suri inu
vini, ni ean wor mare renge
inu, ko inu sete nurres rra-
grrag nuvter re ƀetlasi tweni
dil ne but sen. Ni ko ma pia-
paptaese kami e Nemm̃in On
ko nabb.
17 Ni otori nai juljule san
renge nevren nga pujlujle
wene wit e nir, ko dokolvir
parwirr lingi jelangir; ko
p̃iser kortoni jelangir p̃ilngir
renge ƀep̃eim sen, ko pusli
dokolvir renge nabb nga sete
san orongwos pivsi pini.”
18 Ko ela nale lele kele
wor elep tevir renge nga
m̃iwerwer tevir renge
nosp̃en nga m̃irres.

Jon Baptaes evan renge naim ne nekaien

19 Ko Jon otortori Numal
Erot suri m̃itkai luwe nesen
se tuwan Pilip, Erotias, ko
suri kele wor nanu elep nga
mulolir marsarr.
20 Ko nanu nga m̃isij
p̃erp̃er nen nga muloli evi
vajin nga m̃ilngi Jon renge
naim ne nekaien.

Jon epaptaese Iesu

21 Ko daron nga setewor
Erot m̃ilngi Jon re naim ne
nekaien, ko Jon epaptaes jile
jinibb nir osuw, ko vitunen
vajin ko epaptaese Iesu. Ko
renge daron mawos nga pa
mipaptaese ngok ko, ko Iesu
olot ko melrin eteri wukari
etp̃ir.
22 Ko Nemm̃in On ojubbul
vini; ko ololi niben otoe erpe
wum̃er, ko orow vini esakel
renge Iesu. Ko Atua drre-
lan evel renge melrin vini
erij tevi, owra “Nik kuvi
Natuk nga numrrenim elep.
Nurnge erres elep surim.”

Iesu metka sen nir

23 Iesu etipatun majingen
sen renge daron nga sian
pirpe pingavöl p̃itul (30) so-
pon. Ko jinibb arwera ni evi
natu Josep, ko tata sen ko
Josep. Ko Josep evi natu Eli
24 ko Eli evi natu Matat, ko
Matat evi natu Livae ko Li-
vae evi natu Melki ko Melki
evi natu Janai ko Janai evi
natu Josep.
25 Ko Josep evi natu
Matataias ko Matataias evi
natu Amos ko Amos evi natu
Naum ko Naum evi natu Esli
ko Esli evi natu Nakai.
26 Ko Nakai evi natu Maat
ko Maat evi natu Matataias
ko Matataias evi natu Semin
ko Semin evi natu Josek ko
Josek evi natu Jota.
27 Ko Jota evi natu Jonan
ko Jonan evi natu Resa ko
Resa evi natu Serupapel ko
Serupapel evi natu Salatail
ko Salatail evi natu Neri.
28 Ko Neri evi natu Melki
ko Melki evi natu Ati ko Ati
evi natu Kosam ko Kosam
evi natu Elatam ko Elatam
evi natu Er.
29 Ko Er evi natu Josua
ko Josua evi natu Eliesa ko
Eliesa evi natu Jorim ko
Jorim evi natu Matat ko
Matat evi natu Lipae.
30 Ko Lipae evi natu
Simeon ko Simeon evi natu
Jutas ko Jutas evi natu Josep

ko Josep evi natu Jonam ko
Jonam evi natu Eliakim.
31 Ko Eliakim evi natu Me-
lea ko Melea evi natu Mena
ko Mena evi natu Matata ko
Matata evi natu Natan ko
Natan evi natu Devet.
32 Ko Devet evi natu Jese
ko Jese evi natu Opet ko Opet
evi natu Boas ko Boas evi
natu Salmon ko Salmon evi
natu Nason.
33 Ko Nason evi natu Ami-
natap ko Aminatap evi natu
Atmin ko Atmin evi natu Ani
ko Ani evi natu Esron ko
Esron evi natu Perej ko Perej
evi natu Juta.
34 Ko Juta evi natu Jekop
ko Jekop evi natu Aesak ko
Aesak evi natu Epram ko
Epram evi natu Tera ko Tera
evi natu Nakor.
35 Ko Nakor evi natu Seruk
ko Seruk evi natu Reu ko Reu
evi natu Pelek ko Pelek evi
natu Eper ko Eper evi natu
Sela.
36 Ko Sela evi natu Kenan
ko Kenan evi natu Apaksat
ko Apaksat evi natu Sem ko
Sem evi natu Noa ko Noa evi
natu Lamek.
37 Ko Lamek evi natu Me-
tusela ko Metusela evi natu
Inok ko Inok evi natu Jaret
ko Jaret evi natu Malalel ko
Malalel evi natu Kenan.
38 Ko Kenan evi natu Inos
ko Inos evi natu Set ko Set
evi natu Atam, ko Atam evi
natu Atua.

4

Demij orrowrrowe Iesu

1 Ko Iesu owun saute
Nemin On, ko evel lingi Jor-
tan, olwi. Ko Nemin On
owomue ni evan renge lolo
merwer e.
2 Ko ni elik iok nabong
ngavöl ivij (40) nga Demij
purrowrrowe ni. Ko renge
nabong ngok nir, ni sete
orro nanen san renger ejpari
marsuw. Ko renge vitunen
vajin ko ornge numer aji
lenglengen.
3 Ko Demij owrai tevi ni
owra “E, nik kuvi pa Atua
Natun! Kupwerai tevi nevöt
nawon ngel pirieni pivi niv.”
4 Ko Iesu owra lweni tevi
owra “Ejki, Naul On owra
‘Jinibb sete orongwos pi-
maur e niv kis pisan.’ ”
5 Ko Demij eptevi ni
ortongsa van mare sopon.
Ko eviseni batun vanu ne
iel ngatan totoklai tevi ni
evesane erpe navil nga
mivil.
6 Ko owrai tevi, “Bela der-
teren ne nanu ngel jile nir
tevim ko nosrövien ner jile,
suri arlair pa tevi inu, ko inu
vajin belai tevi isi nga inu
memrreni.
7 Ko niko poro nga nik
kupjipa ngatan ko kuplotoe
inu, ko ngok nanu ngel jile
parivi som.”
8 Ko Iesu owrai lweni tevi
owra “Ejki, Naul On owra
‘Nik kuplotoe Iova Atua kob-
bong, ko nik kuploli majin-
gen se ni kobbong.’ ”
9 Ko Demij eptevi ni kele
van renge Jerusalem e ko
elngi ni renge drromo Naim
On mare jer, ko owrai
tevi, “E, nik kuvi pa Atua
Natun! Kuprow jubbul iel
van ngatan e.
10 Suri Naul On owra ‘Atua
pukoni anglo sen parmet-
mete nik.’

11 Ko Naul On owrai kele,
‘Nir parwosim renge nevrer
mare suri nik tukjilaklak
wos ƀelam renge nevöt.’ ”
12 Ko Iesu owra lweni tevi,
“Ejki, Naul On owra, ‘Sete
kuprrowrrowe Iova Atua
som te, pijki.’ ”
13 Daron nga Demij mur-
rowrrow jile Iesu renge sel
nga muwra purrowrrowe ni
rengen ko evel lingi mun,
pian pijpari nabong sopon
kele ko pia-luwi kele.

Iesu etipatune majingen sen renge Galili

14 Ko derteren se Nem̃in
On esilvi Iesu, ko ni olwi van
renge Galili e. Ko nosp̃en
nen evel jile renge ie nir.
15 Ko evisviseni jinibb nir
renge naim ne loten ser nir,
ko jinibb jile nir arsurövi ni.

Iesu aroji tweni renge Nasret

16 Ko Iesu olwi van renge
Nasret e renge lat nga ni
milep e bonevis. Ko renge
nabong ne Sapat ni evan
renge Naim On erpe tetajer
mok-loli. Ko otur imare nga
pieve Naul On.
17 Ko nir arla naul se
Propet Aesea arsareni tevi
ni. Ko ni elai eveve; ko elesi
lat san, ko eve tevir. Lat nen
owra erpel:
18 ‘Nem̃in se Iova elik
renge inu, suri ni otobbto-
bbue inu nga ƀewerwer
renge Nosp̃en nga M̈irres
tevi ƀeres nir. Ni okoni
inu nga bowra tweni tevi
nir nga marlik renge naim
ne nekaien parivel sisarow,
ko bololi nir nga meter
marrorr parkulu luwi, ko
bololi nir nga marlik re
nekaien parivel sisarow.
19 Ko bowra tweni sia
nga Iova pia-la mauren tevi
jinibb sen nir.’
20 Ko daron nga mieve jile,
ko ni olulngi lweni naul ko
esareni lweni tevir ko esakel
re lat ne werweren. Ko
nir jijle nga marlik renge
naim ne loten arwang suri
etingtingin.
21 Ko ni etipatun owra suri
tevir, “Nale nga naul ngel
musp̃e surir ngel nir nga
kammurrarrong nir ngel,
lelingen ngel Atua ololir
arpelari.”
22 Jinibb jile arunge nale
sen nir arres p̃elak, ko bbösa
elair e. Ko arwera “Ni evi
natu Josep, rreknga?”
23 Ko ni owra lweni
tevir, owra “Nurnge erpe
kami kapwera nale san nga
marok-werai ngel tevi inu,
‘Dokta, kuploli nik lweni
kuprres puwomu. Nanu nga
kumloli renge Kapaneam
nir, kuplolir iel kele renge
sisom’.
24 Ko nuwretun nuwrai
tevi kami, propet san, orong-
wos parosuri lat jijle nga
mian e. Ko jinibb nga
ma renge sisen woswos sete
mara-osuri p̃elake. Nanu
ngok sete erres.
25 Ko renge weretunen
nuwrai tevi kami, nesevin
elep renge Isrel nga di-
wen ser marmij lingir renge
daron se Elaeja, renge daron
nga naus sete mus renge sia
itul totoklai ko renge

devje sia kele san, ko numer
nga milep renge vanu ngel
p̃etp̃eti.
26 Ko Atua sete okoni Elaeja
van ji nir san, ejki. Ko
okoni ni ma van renge Sari-
pat renge vanu ne Saeton
san, evan ji nesevin san nga
diwen sen mimij lingi ie.
27 Ko jinibb elep nga
marmesi e mesien nga niber
m̃im̃emaul renge daron nga
Elaesa mivi propet e renge
Isrel, ko nir san sete Elaesa
ololi erres luwi, ejki, ko
sansan kobbong Neman, nga
mivi m̃eri Siria."
28 Ko nir nga marlik renge
naim ne loten loloim
marunge nanu ngel e ko
arlolar lenglenge.
29 Ko artur imare ko arrul to-
toni Iesu, ko arevei van vare
e. Ko arpitevi van renge
drromo botwen e nga mar-
loli ngaim ser renge jeljelin,
arwera parsir jubble batun
puwomu van ngatan e.
30 Ko ni evel rrurrngi bbong
livö renge delung nir ko evel
asi, evel, setemun arrul to-
toni.

Iesu oji tweni nem̃in nga marsij renge jinibb san

31 Ko Iesu evan renge Ka-
paneam e, ngaim ne Galili
san. Ko renge nabong ne
Sapat evan renge naim ne
loten, ko evisviseni jinibb
nir.
32 Ko jinibb artaole
nevisvisenien sen, suri nale
sen nir arrow erres.
33 Ko jinibb san nga nem̃in
nga marsij marsisilvi elik ie
renge loloim ne naim ne
loten. Ko ekail drrelan evan
mare lengleng,
34 owra "E! Sev som oto
nile iel, nik Iesu ne do Nas-
ret? Nik kuvini nga kuplok-
loksi kem? Inu nurongwose
nik, nik kuvi jinibb on se
Atua."
35 Ko Iesu otortori owra
"Kupmurrarrong, kupsil
ivare renge ni!" Ko nem̃in
nga m̃isij evireni m̃ernen
ewajeni torrlai ngatan renge
livö ne nir, ko evel lingi. Ko
sete ololi niben sopon esij.
36 Ko bbösa nga milep
elair e, ko arsup̃sup̃e lulweni
nir e arwera "Aro, nale sev
le ngel? Ni nale sen otutun,
muwrai tevi nem̃in nga mar-
sij ko arivare arvesane."
37 Ko nosp̃en ne nanu
nga Iesu mulolir, jinibb ar-
sup̃sup̃er owlu jijle renge
vanu ne ie nir.

Iesu ololi jinibb elep arres luwi renge mesien ser

38 Ko Iesu eivare renge
naim ne loten ko evan renge
naim se Saemon e. Ko
Saemon p̃ilen lekter emsi e
mesien dowalul nga m̃iterter
milep, ko arwerai tevi Iesu.
39 Ko ni evan otur mori
ji Saemon p̃ilen lekter ko
ewer ore mesien dowalul, ko
mesien dowalul elinglingi.
Ko lekter emra kasi ko ela
nanen tevir.
40 Mian ko nial ewaj pini
vajin, ko nabong on ser
osuw. Ko jinibb nga seler
marmesi artektekair vini ji
Iesu. Ko elngi nevren nuru
renger ko ololi nir jile arres
luwi.

41 Ko nemĩin nga marsij ari-
vare lingi nir elep, ko arkail
van mare arwera “Nik kuvi
Atua Natun!” Ko Iesu otor-
torir ewer orer owra sete
parij, suri arongwose ni evi
Mesaea.

Iesu ewerwer renge naim ne loten nir

42 Ko renge nat nga muror-
pong ko Iesu evel lingi ie
ko evan renge lolo merwer
e, lat nga nat mubbubbil
e. Ko delung arvivitu suri,
arpej. Ko daron nga marlesi
ko arloli lesi parwer ore ni
sete pivel lingir.

43 Ko ni owrai tevir, “Inu
ƀewerwer ko wor renge
nosp̃en nga mĩirres ne batun
vanu se Atua renge ngaim
mĩinij kele nir, suri nga nanu
ngok ko Atua mukoni inu
tweni nga bololi.”

44 Ko ni evel suri ngaim
ne Jutia nir, ko evan renge
naim ne loten nir ko ewer-
wer renger.

5

Iesu everuse jinibb nga marwomu marivi jinibb sen nir

1 Renge nabong san ko
Iesu ok-tur renge jeli nuwito
ne Genesaret (nga nisen
tuwen marveruse nuwito ne
Galili) ko ok-werwer. Ko
delung elep arini mori jin
arunge nale se Atua, ko
arlilji ni.

2 Ko Iesu elesi drrav eru
orrerrsi renge jeli dep̃inan;
ko jinibb nga marok-
tutumun renge nuru arivel
lingi nuru aran arrawe niva
ser.

3 Ko Iesu esa van renge dr-
rav nen tuwen, nga mivi se
Saemon Pita nen, ko owrai
tevi ni nga pusoni tweni
p̃isal van ngalu beblen, p̃isal
lingi dep̃inan. Ko ni esakel
renge drrav ko evisviseni
delung nir nga martur suri
jeli nuwito.

4 Ko daron nga Iesu mĩirij
jile, ko owrai tevi Saemon
“Kupsu rujoni drrav beblen
van renge lat nga nuwi mur-
ron e, ko kapjuröni niva se
kami van ngatan. Ko kaplesi
ko, kaprevei nai vajin.”

5 Ko Saemon owra lweni
tevi, “Numal, namp̃elak elep
nata mupong, namp̃elak
rrarren ko sete namla nai
sansan rragrrag. Ko suri nik
kumwerai, ko inu bololi ta
pirpe nga kumwerai.”

6 Ko nir arjuröni niva ser
van ngatan renge nuwi; ko
arevei lengleng nai, ololi
niva ser otomori pimarrerr.

7 Ko aroluve seler nir
renge drrav tuwen nen e nga
parini parpitevir. Ko nir
arini ko arlila tututweni nai
re niva van renge nolo drrav
e nuru, ko orwun saute va-
jin, otomori parron e.

8 Ko Saemon Pita etaol
lenglengen e ko ejipa ngatan
renge ƀela Iesu ko owra “Nu-
mal wurru kupruj ngasue
inu, suri nuvi jinibb nga
mẽesij.”

9 Suri ni ko nuru nga mor-
pitevi ni bbösa nga milep
elair e renge nga marlesi
marevei lenglenge nai mir-
pel.

10 Ko Jemes ko tasin Jon,

Sepeti natun nuru nga mor-
pitevi Saemon, nir jile bbösa
elair e. Ko Iesu owrai tevi
Saemon, “Sete kupmetutu te.
Etipatun le pa ngel, lelingen
ngel ko p̃itajer tevi, nga nik
kuprevei vajin jinibb pirpe
nga lelingenok komok-revei
nai.”
11 Ko nir arsu e drrav
ser van ngaut e, arrerrseni
renge dep̃inan. Ko arivel
lingi, tevi joror jile nir nga
marto rengen. Ko arvijuri
Iesu, arivi jinibb sen vajin.

Iesu ololi jinibb san nga mimsi mesien nga niber m̃im̃emaul erres luwi

12 Mian ko renge nabong
m̃inij kele san Iesu elik renge
ngaim san, ko jinibb san
nga mimsi mesien nga niber
m̃im̃emaul evini. Mesien
ngok ololi p̃etp̃eti niben jile
nir osuwsuw. Ko m̃ernen
elesi Iesu ko evini ejipa
ngatan jin, ko owra “Wurru
poro nga nik kupmarong, ko
kuploli inu bowokwok.”
13 Ko Iesu owra “Ejki, nu-
marong le pa. Kupwokwok!”
Ko sete eringe mesien sen,
esaro elngi nevren rengen.
Ko ngavilvilsen mesien nga
niber m̃im̃emaul evel lingi
ni.
14 Ko Iesu ewer ore ni,
owra “Kuplesi sete kupwera
nanu pisan tevi jinibb pisan,
ko kupvijuri sel som, kupasi
ji batu jinibb ne sulsulen
p̃ilesim. Ko kupla nanu nga
Moses muwrai renge nale
nesesreien sen tevi ni. Ngok
piviseni tevi jinibb nir nga
kumwokwok pa.”
15 Ko nosp̃en ne sev nga
Iesu muloli ok-ruj ma elep
renge vanu. Ko delung elep
arok-ivel tweni nga parunge
ni nale sen, ko pulolir parres
luwi renge mesien lele ser
nga marmesi e.
16 Ko evi murrun sen nga
renge nabong jile ok-ivel lin-
gir, ko ok-san ok-an renge
lolo merwer e, ok-lot mun ie.

Iesu ololi jinibb san nga devje niben mimij emaur luwi kele

17 Mian ko renge nabong
m̃inij kele san Iesu ok-
visviseni jinibb nir. Ko
Parasi nir ko jinibb
nevisvisenien ne nale neses-
reien nir nga marivel renge
ngaim jijle nir ne Galili e
vini, ko renge Jutia ko renge
Jerusalem kele, arsakel ie.
Ko derteren se Iova elep
renge Iesu nga puloli lartul
nga marmesi parres luwi.
18 Ko jinibb sopor arwosi
jinibb san nga devje niben
mimij renge maling sen vini,
ko arpejpej lat nga parasi
van loloim e tevi, parlingi ji
Iesu.
19 Ko sete lat san oto
nga parasi rengen, ejki, suri
jinibb elep p̃elak. Ko arwosi
arsa tevi van mare e renge
drru naim. Ko arrarre drru
naim mare, ko arjuröni ni
van loloim e renge livö ne
jinibb nir ko renge Iesu non.
20 Ko Iesu etaole nga m̃ilesi
nosurien ser ko owrai tevi,
“E, m̃erel, nololien som nut-
lasi tweni pa osuw.”
21 Ko jinibb nevisvisenien
ne nale nesesreien ko Parasi

nir arrorrmi sarrsarre renge nolor, arwera “Erpese m̃erel m̃irij mirpok? Erij melmelas ko osopsop̃e Atua! Isi orongwos p̃itlasi tweni nololien nir? Atua kobbong esan bbölbböl!”

22 Ko Iesu orongwose norrorrmien ser, ko owrai tevir, “Suri sev kami kamrrorrmi nanu ngel nir renge nolo kami nir mirpok?

23 Evi nanu nga m̃isisarow bbong nga bowrai tevi m̃erel, ‘Nololien som nutlasi tweni pa,’ suri si p̃ilesi poro nuwretun rrek nukrekris kobbong? Ko evi nanu nga m̃iterter kele wor asi ngok nga poro bowra ‘Kuptur imare kupla milngom ko kupiel van renge naim som e,’ suri jinibb jijle parlesi lelingen poro piplari pirpe nga mowrai ngok.

24 Ko bololi vajin nanu nga m̃iterter nen, puloli kaprongwose kele nga inu Jinibb Mawos derteren suk otoe renge iel ngatan nga b̃etlasi tweni nololien.” Ko ni owrai tevi m̃er nga niben devjen mimij owra “Nuwrai tevi nik, Kuptur imare kuplai maling som kupwosi, ko kupiel van renge naim som e.”

25 Ko ni otur imare kasi ngavilvil, ko osrövi Atua, ko owosi maling sen ko evel limjer renge nor, evan vare e.

26 Ko jinibb jijle bbösa nga milep elair e ko armetutu elep, ko arsurövi Atua arwera “Aro, lelingen rramlesi nanu nga m̃inijnije san.”

Iesu everus Livae pivijuri ni, pivi jinibb sen

27 Vitunen renge nanu ngel nir, ko Iesu evel kele, ko elesi jinibb san nga mok-la nevöt ne takis nga nisen miwajie Livae, ok-lik renge naim nga mok-majing rengen. Ko Iesu owrai tevi “M̃erel, kup-vijuri inu ko kupivi jinibb suk.”

28 Ko ni otur imare, evel lingi joron jile nir arjipon ko evijuri Iesu.

29 Ko mian ko Livae ololi nanen nga milep san renge naim sen nga m̃iaan ore ni e tevi Iesu. Ko nir elep nga marok-la nevöt ne takis arini renge nanen, ko jinibb elep kele wor nga marsakel tevi Iesu araan korti tevi ni renge tep.

30 Ko Parasi sopor ko jinibb nevisvisenien ne nale nesesreien sopor nga marokpitevir arwor suri Iesu tevi jinibb sen nir, arwera “Erpese kami kamaan ko kamminmin tevi jinibb nga marok-la nevöt ne takis nir ko jinibb nga marsij nir?”

31 Ko Iesu owrai lweni tevi nir, “Nir nga marres sete armerreni dokta, ko nir nga bbong marmesi ko.

32 Ko erpok ko, inu nuvini sete nga beveruse nir nga tetajer marwera marres, ejki, ko nuvini tweni bbong beveruse nir nga sete markerkeris, ko marwer limjere nga marsij, nga nolor pulululwi.”

Nosusien suri murrun nga parlinglingi nanen parvil

33 Ko mian ko jinibb so-
por arwerai tevi Iesu “Jon
jinibb sen nir arok-vil teta-
jer ko arok-lot, ko jinibb se
Parasi kele nir arok-loli er-
pok; ko nik jinibb som, er-
pese maraan ko marminmin
ko setemun marvil?”
34 Ko Iesu owrai tevir owra
“Daron nga jinibb nga mu-
totko elik vane renge nanen
tevi selen nir, ko kami kam-
rrorrmi nga nir parlinglingi
nanen nga parvil? Ejki rres
nawon!
35 Mian ko nabong nen
pia-vini vajin, ko para-tekai
tweni m̃er nga mutotko jir.
Ko ngok ko nir para-vil ko
renge nabong nen nir.”

36 Ko ni owra nale rrongr-
rongvi m̃inij nen kele san
tevir, owra “Sete jinibb san
orongwos p̃irrerrsi tweni be-
bje sunsun nga mimerr so-
pon ko puwol ore lat nga mi-
marrerr e renge sunsun nga
m̃itra e, ejki. Poro pirpok ko
ni olokloksi pa sunsun nga
mimerr nen; ko sunsun nga
m̃itra nen kele p̃isij, suri be-
bje sunsun nga mimerr nen
sete pusorsan p̃irres tevi.
37 Ko erpel kele, sete jinibb
san orongwos pujongjongi
norro nga mimerr van renge
botel nga m̃itra nga marloli
nevlu nanikot e. Poro pirpok
ko norro nga mimerr tut, tu-
loli nevlu nanikot nga m̃itra
tirrerren ko tiap rrerrsi, suri
etra p̃elak. Ko norro time-
jivjiv teplingi tisij, ko nevlu
nanikot kele tisij.
38 Niko norro nga mimerr
parlingi ko wor renge nevlu
nani nga mimerr mimalum
m̃irres.
39 Ko sete jinibb san nga
mok-mini norro nga m̃itra
emrreni norro nga mimerr,
suri owra ‘Norro nga m̃itra
erres’.”

6

Jinibb se Iesu nir arsesri wene wit renge nabong ne Sapat

1 Mian ko Iesu evel otvi
naut ne wit san renge
nabong ne Sapat. Eptevi
jinibb sen nir; ko jinibb sen
nir numer ajir, ko artipatun
arsesri sursele wene wit
nir ko arseseir nga dokolvir
parjikie lingir, ko arlair
arurrurroir.
2 Ko Parasi sopor arlesi, ko
arwerai tevi ni, “Kuplesi ta,
nir arloli nanu nga sete mu-
momsawos renge nabong ne
Sapat!”
3 Ko ni owrai lweni tevir,
“Aro, ejki ma, ko rreknga
ma kami sete kameve renge
Naul On, nanu nga Numal
Devet muloli daron nga na-
nen ser mijkie, numer m̃iaji
ni ko nir nga marlik tevi ni?
4 Ni ean renge Naim On
se Atua, daron nga Apiata
mivi batu jinibb ne sulsulen
e, ko ni orro tama niv nga
setete erres renge jinibb nga
marivi jinibb nawon parur-
roi, evi kis bbong se batu
jinibb ne sulsulen ko. Ko ni
elai kele tevi nir nga marlik
tevi arurroi.”
5 Ko Iesu owrai kele tevir,
“Inu Jinibb Mawos nuvi Nu-
mal ne Sapat.”

Iesu ete nevre jinibb san nga m̃ikati emetet luwi

6 Mian ko renge nabong
ne Sapat m̃inij kele san ko
Iesu evan kele renge naim
ne loten pivisviseni jinibb
nir. Ko jinibb san nga
nevren rres m̃ikati elik ie
renge loloim.
7 Ko renge ie jinibb
nevisvisenien ne nale nesesreien sopor ko Parasi sopor
armeteni suri Iesu eterter
nga poro nga ni puloli
m̃er nga nevren m̃ikati nen
p̃irres renge nabong ne
Sapat, ko ngok nir partor
sweri nanu san nga parevei
Iesu pian re kot suri.
8 Ko Iesu orongwose
norrorrmien ser, ko owrai
tevi m̃er nga nevren m̃ikati,
“Kupmera ta, kupini iel
kuptur iel liven womu.” Ko
ni otur imare evan otur liven
womu.
9 Ko Iesu owrai tevi nir,
“Inu numrreni bosusi tevi
kami: Renge devjen ne nale
nesesreien, erres nga parloli nanu nga m̃irres re
nabong ne Sapat? Poro pijki
rreknga parloli p̃isij? Erres nga parloli jinibb san
p̃irres luwi renge nabong ne
Sapat? Poro pijki ko parlokloksi jinibb rrek!”
10 Ko Iesu oklu emteni
rrale nir jijle nga martur
rrale ni, ko owrai tevi m̃er
nga nevren m̃ikati, “Kup̃ete
ta nevrem pimetet.” Ko
ni ete nevren emetet, ko
nevren erres luwi.
11 Ko nir arlolar lengleng
ko arsupsup̃e lululweni tevi
nir nga parloli sev tevi Iesu.

Iesu otobbtobbue jinibb sen esngavöl drromon eru

12 Renge daron nen Iesu
otongsa van mare renge
botwen nga pulot, ko ni elik
rrarren renge ie nutpong
san nga mulot van ji Atua.
13 Ko daron nga nat m̃irin
vajin, ko ni everus jinibb sen
nir vini jin; ko ni otobbtobbu
tweni nir esngavöl drromon
eru nga ni m̃ilngi niser marwajie aposol.
14 Nir le niser ngel:
Saemon (nga ni m̃ilngi kele
nisen miwajie Pita), ko
Antru ni wor tasin, ko Jemes,
Jon, Pilip, Batolomiu,
15 ko Matiu, Tomas, Jemes
nga natu Alpeas, Saemon
nga mivi pati nga marwera
paroji tweni m̃eri Rom nir,
ko Jutas nga natu Jemes,
16 ko Jutas ne Iskariot nga
vitunen ko pia-tekai kerasi
Iesu.

Iesu evisviseni jinibb nir ko ololir arres luwi

17 Ko Iesu ojubbul tevi
jinibb sen nir vini ngatan
e renge numiv san ko otur
rengen. Ko jinibb sen elep,
ko delung elep ne Jutia ko
Jerusalem, ko nga renge jeljeli dis ngalu renge Taea ko
Saeton.
18 Nir ngel arini mori jin
nga parunge nale sen, ko
ni pulolir parres luwi renge
mesien ser. Ko lartul nga
nem̃in nga marsij marsisilvir, Iesu oji twenir renger ko
ololir arres luwi.
19 Renge meling jinibb
nga milep ngel, nir jijle
arok-wera parjipari Iesu nga

puloli derteren sen pian
renger, ko pirpok ko puloli
nir jijle parres luwi.

Jinibb nga marongwos parunge p̃irres ko jinibb nga marongwos parunge p̃isij

20 Iesu emteni jinibb sen
nir ko owra “Neiren renge
kami nga kamivi ƀeres;
batun vanu se Atua evi se
kami.
21 Neiren renge kami nga
numer m̃iaji kami lelingen
ngel; mian ko kami kapa-
up. Neiren renge kami nga
kamting lelingen ngel; mian
ko kapa-ir ko, kapa-men.
22 Neiren renge kami
renge daron nga poro jinibb
nir arlesi nga kamivi jinibb
se inu Jinibb Mawos, ko
arungasi kami vajin, ko arla
nale otot tevi kami, ko arsoni
tweni kami renge gortien
ser, suri bbong inu.
23 Kap̃ir renge nabong nen
daron nga nanu ngok nir
parpelari, ko kaprowrow
e neiren, suri nowli kami
elep renge melrin. Suri
renge sel mawos ngok ko
pa ƀirterawarreng ser arloli
tevi propet nga tuwi nir.
24 “Ko esij wor elep niko
renge kami nga joro kami
milep lelingen ngel, suri
kamlik pa renge mauren nga
mimalum, ko sete kamrong-
wos kaplik kele mun pirpok
re melrin.
25 Ko esij wor elep niko
renge kami nga kamup
m̃irres lelingen ngel; suri
mian ko numer p̃iaji kami.
Esij wor elep niko renge
kami nga kammen lelingen
ngel; suri mian ko kapting
ko kaptaur.
26 Esij wor elep niko renge
kami nga jinibb nir marsup-
sup̃e kami kamrres lelingen
ngel, suri apu ser kele tuwi
arok-loli sel mawos ngok ko
pa tevi propet ne gerisen
nir, arsup̃er arwera nawon
arres.

Kapmerreni devje nuval se kami

27 “Ko inu nuwrai tevi
kami nga kammurrarronge
inu: Kapmerreni devje nu-
val se kami, kaploli p̃irres
tevi nir nga marungasi kami.
28 Kaprij p̃irres tevi nir
nga marij m̃isij tevi kami, ko
kapverus van ji Atua suri nir
nga marungasi kami.
29 Poro jinibb pisan puwje
vasum devjen, ko nik sete
kupwuje lweni kele, ko ku-
plinglingi kele ma vasum de-
vjen tevi puwje kele. Ko
poro jinibb pisan p̃ilai tweni
kot som, ko kuplinglingi ni
p̃ila kele sunsun som.
30 “Kuplai tevi m̃er nga
mungonim, ko m̃er nga m̃ilai
jorom, sete kupwera p̃ila
lweni kele tevim.
31 Erpe nga kami kam-
marong nga jinibb parloli
nanu tevi kami, ko kami va-
jin kaploli pirpok tevir.
32 “Poro kami kapmerreni
jinibb nga bbong marok-
merreni kis kami, ko er-
pese? Iok sete evi nanu
san, suri jinibb nga marsij
kele arok-merreni nir nga
marok-merrenir.
33 Poro kapok-loli p̃irres
tevi kis bbong nir nga

marok-loli m̃irres tevi kami,
ko erpese? Iok sete evi nanu
san, suri nir nga marsij kele
arok-loli kobbong erpok.
34 Ko poro kaplai tevi nir
kis bbong nga parkele lweni
ko, ko erpese? Iok sete evi
nanu san, suri nir nga marsij
kele arok-loli bbong erpok
tevi nir lululwi nga parok-
kele lweni pusorsan.
35 Ko kami ma kapmer-
reni ko wor devje nuval
se kami ko kaploli p̃irres
tevir, ko kaplai tevi nir
nga sete kaprrorrmi parlai
lweni kele. Ko niko kami
nowli kami pilep, ko kami
kapivi Atua ne Drromsen
Mare natun; suri ni erres
tevi nir nga sete marok-wera
erres tevi, ko nir nga marsij.
36 Kaprrorrmi jinibb nir,
pirpe Tata se kami orror-
rmir.

Sete kapwer lokloksi jinibb pisan

37 "Sete kapwer lokloksi
jinibb pisan kapwera esij,
pijki, ko Atua vajin sete pia-
wera kami kamsij. Kami
kaptelasi tweni nololien se
jinibb m̃inij nir, ko Atua va-
jin p̃itlasi tweni nololien se
kami.
38 Kaplai joro kami tevi
jinibb m̃inij nir, ko Atua pia-
kele lweni tevi kami; pijvi
puwun saut p̃irres, puni van
ngatan, pusurrsurrngoni p̃ij
p̃irres, pijvi kele puwun
saut, ko pimejivjiv nawon
vajin."

Murru kami pumom-sawos p̃irres

39 Ko Iesu owra nale
rrongrrongvi m̃inij kele
san tevir owra "Metrrorr
sete orongwos puwowomue
metrrorr piptevi renge sel,
ejki. Poro pirpok ko nuru
korti pora-vitan van ngatan
renge nolo bbulwil!
40 Ko erpok kele, m̃er nga
marvisviseni ni sete orong-
wos p̃iasie jinibb nevisvise-
nien sen van mare e; pian
pijpari wor pusuw ko renge
marvisviseni, ko ngok ko ea-
sorsan ko vajin tevi jinibb
nevisvisenien sen.
41 Ko erpese kumlesi nate
nato nga tuwam m̃ikrae re
nolo ƀelan, ko sete kulesi
suri nate buluk nga milep
nga nik kumkerae re nik
nolo ƀelam?[A]
42 Ko poro pirpok, ko
nik kupwerai pirpese tevi
tuwam, 'Tuwak, kuplin-
glingi ƀesre tweni nate
nato nga kumkerae re nolo
ƀelam,' daron nga nik sete
kumleslesi nate buluk nga
milep nga nik kumkerae
re nik nolo ƀelam? O, nik
nga kumiel renge sel eru,
tukbböt re aseni ni ƀelan
tuloli ni ƀelan turro tiasi!
Womujnen kupsere tweni
nate buluk nga milep nga
nik kumkerae re nolo ƀelam
jile pusuw, ko kuplesi nolo
ƀelam owokwok erres, ko
kurongwos kupa-sere tweni
vajin nate nato nga tuwam
m̃ikrae mibbölji ƀelan.

A **6:41** Erpe iel, Luk osp̃e suri nanu nga muto re mete jinibb, ko kem namrieni nga namvijuri murrun ne rijen ne nale nga iel.

Nai ko wenen nir

43 “Nai nga m̃irres san
sete orongwos piwen wenen
nga m̃isij, ko nga m̃isij sete
orongwos piwen wenen nga
m̃irres.
44 Nai jijle arongwose
renge wener. Jinibb sete
orongwos pian p̃itawe wene
nitapol renge ga moku, ko
sete orongwos p̃itawe wene
drra renge duru molulu.
45 Ko erpok ko, jinibb
nga m̃irres ok-wera tweni
nanu nga marres nga mok-
rrorrmir marto renge nolon;
ko jinibb nga m̃isij ok-wera
tweni nanu nga marsij nga
mok-rrorrmir renge nolon.
Suri sev nga muwun saut
renge nolo jinibb, niko
marpelpelari renge jingo
jinibb mok-wera tutwenir.

Jinibb eru nga morili naim

46 “Erpese kami kamveruse
inu m̃irres, ‘Numal, Numal,’
ko setete kamok-loli suri
nanu nga mowrai tevi kami?
47 Nir jijle nga marini jik,
ko marunge nale suk nir ko
marlolir surie, inu beviseni
tevi kami nir arirpe isi.
48 Nir arirpe jinibb san
nga m̃ili naim sen renge dan
nga m̃iterter m̃irres. M̃ili
jile musuw vajin, ko mian
ko daron nga naus mus ko
nuwi muwlu ko miveji naim
nen, ko sete ototo, suri eli pa
eterter jile erres.
49 Ko m̃er nga ma murnge
nale suk ko sete mulolir, ni
erpe m̃er nga m̃ili naim sen
renge dan malum; ko sete eli
nabur nen nir aran ngatan,
arun jipoj nawon. Ko daron
nga nuwi muwlu muti naim
nen, ko evitan van ngatan,
ko omosoksok p̃etp̃eti.”

7

*Iesu ololi jinibb ne majin-
gen san erres luwi*

1 Daron nga Iesu musuw
renge nale sen, ko evel van
renge Kapaneam e.
2 Ko renge ie, batu jinibb
ne nuval san se m̃eri Rom
nir, jinibb ne majingen sen
san nga mimrreni milep
emsi lengleng, otomori
pimij.
3 Ko ni ornge nga Iesu
m̃ilik ie, ko ni okoni
p̃irterawarreng ne Isrel
sopor paran parwerai tevi
ni nga ni pivini puloli jinibb
sen p̃irres luwi.
4 Ko nir aran ji Iesu ko
arngoni tertere nga ni pian,
ko arwerai tevi, “Ni evi m̃er
nga m̃irres p̃elak. Kupini
ko wor kuploli nanu nga
muwrai ngel.
5 Ni emrreni jinibb ne
vanu se kerr nir, ko ni eli
naim ne loten se kerr.”
6 Ko Iesu eptevir aran.

Ko daron nga martomori
parjipari naim nen, ko batun
ne jinibb nuval okoni se-
len sopor arivel tersele aran
jin, nga parwerai tevi, “Nu-
mal, sete kuplokloksim. Inu
sete nurres nga kupini renge
loloim suk.
7 Ko inu kele nurrorrmi
sete erres nga inu bevinuk
jim. Ko kupwerai bbong
nale, ko jinibb ne majingen
suk p̃irres luwi.

8 Suri jinibb nga marlelep
renge inu arlingik renge
derteren, ko arlingi kele
jinibb nuval arlik tevik. Ko
poro bowrai tevi nga ngel
'Kupan,' ko ni pian ko wor,
ko poro bowra tevi nir san
kele, 'Kupini,' ko ni pivini
ko wor; ko poro bowrai tevi
jinibb ne majingen suk san,
'Kuploli nanu ngel', ko ni
puloli ko wor."
9 Ko Iesu etaol lenglenge
nale ngel nir daron nga
murnger e. Ko erieni oklu
emteni delung nga marvi-
juri, ko owra "Nuwrai tevi
kami, sete nulesi nosurien
nga milep mirpel wor san,
ejki. Renge Isrel kele ejki
rres nawon."
10 Ko jinibb nga batu jinibb
ne nuval nen mukonir ar-
luwi van renge ngaim; ko ar-
lesi nga jinibb ne majingen
nen erres pa osuw.

Iesu ololi bipiwarreng san nga mimij emaur luwi

11 Musuw vajin ko sete
epriv ko Iesu evan kele
renge ngaim nga welili san
nga nisen Naen. Ko jinibb
sen nir arpitevi ni, ko delung
elep kele wor arpitevi ni.
12 Ko daron nga maran
mori renge ngaim nen met-
ali ne naworr nen, ko arlesi
jinibb sopor marwosi tweni
bipiwarreng san nga mimij,
paran partevni. Bipiwar-
reng wel nen, tasu sen diwen
sen emij lingi pa osuw, ko
vinnen natun
sansan wel nen ko pa. Ko
delung elep nga renge ngaim
nen arpitevi vinnen.
13 Ko daron nga Numal
mẽilesi vinnen, ko orrorrmi
lenglenge, ko owrai tevi
owra "Sete kupting te pijki."
14 Ko oruj van mori ko ej-
pari drrav nga mimatur ren-
gen, ko jinibb nga marwosi
artur murrong tevi. Ko
owra "Nanwarreng, nuwrai
tevim, kupmera!"
15 Ko mẽr wela nga mimij
emra ko elik, ko erij luwi. Ko
Iesu ela lweni mẽr wela tevi
tasu sen.
16 Ko jinibb jijle nolor ar-
wun saute metutuen. Ko ar-
surövi Atua arwera "Propet
nga milep san otur imare
renge livö renge kerr!", ko
arwera kele "Atua evini nga
p̃ila mauren tevi jinibb sen
nir."
17 Ko nosp̃en ne sev nga
Iesu muloli ngok, jinibb
nir arsupsup̃e owlu p̃etp̃eti
renge Jutia ko renge vanu
jijle nga marto rrerrale ie.

Jon Baptaes osusi ron-gornge tevi Iesu

18 Jon jinibb sen nir arsup̃e
suri nanu ngel nir tevi, ko ni
everuse jinibb sen eru orini
jin.
19 Ni owrai tevi nuru po-
ran ji Numal porwerai tevi,
"Jon owra 'Nik kuvi pa mẽr
nga pivini le, rreknga kem
nabtiriv malume san kele
wor?' " Ko ni okoni tweni
nuru.
20 Daron nga morini ji Iesu
ko orwerai tevi, "Jon Baptaes
okoni komru owra nobor-
susi tevim, 'Nik kuvi pa mẽr
nga pivini le, rreknga kem
nabtiriv malume san kele
wor?' "

21 Ko renge daron nen ni
ololi nir elep nga marmesi
mesien lele nir arres luwi,
ko ololi nem̃in nga marsij
arivare arwolu lingi jinibb
nga marsisilvir, ko ololi nir
elep nga meter marrorr
arkulkulu luwi erres.
22 Ko ni owra lweni tevi
laru nga Jon mukoni nuru,
owra "Kopor-vijuri lweni
sel se kamru, kopor-luwi
ko kopor-werai tevi Jon
isev nga komor-lesir ko
komor-runger: Metrrorr nir
arkulkulu luwi erres, naroj
nir arivel luwi erres, niber
m̃im̃emaul nir arwokwok
luwi, borwon nir arongrong
luwi erres, jinibb nga
marmij armaur luwi kele,
ko b̃eres nir arwerwer renge
nosp̃en nga m̃irres tevir.
23 Ko inu nuwrai erpel,
neiren renge m̃er nga sete
m̃ilesi nanu san renge inu
nga puloli ni purnge p̃isij
rengen."

Iesu osp̃e suri Jon Baptaes mauren sen

24 Daron nga jinibb nga
Jon mukoni nuru morivel
lingir, ko Iesu etipatun osp̃e
suri Jon tevi delung nir,
owra "Bonevis daron nga
kamiel tweni Jon renge lolo
merwer e, kamwera kaplesi
sev ko? Mavir san nga ling
muwi petpate m̃ia?
25 Ia, kaman kamwera
kaplesi sev ko? Jinibb san
nga muri sunsun nga m̃imau
m̃irres? Ejki rres nawon.
Lartul nga maruri sunsun
nga mirpok araan erres ko
arlik renge laut se numal nir.
26 Ia, ko kami kamwera
kaplesi sev? Propet san? O-
o, ko inu nuwrai tevi kami,
ni elep asi wore propet.
27 M̃erel ko Naul On
muli suri nga Atua muwra
'Kapmurrong, bokoni jinibb
suk san nga puwowomu re
Mesaea ko puloli sel se ni
pimetet.'
28 Ko inu nuwrai tevi kami,
Jinibb jijle nga mariak renge
iel ngatan, sete san elep
asie Jon. Ko m̃er nga ma
muwelili renge batun vanu
se Atua ko, ni elep asi wore
Jon."
29 Ko delung nir ko jinibb
nga marok-la nevöt ne takis
nir, daron nga marunge ko
arir ko arsurövi Atua. Suri
nir arpaptaes pa renge bap-
taesen se Jon.
30 Ko Parasi nir ko jinibb
nevisvisenien ne nale neses-
reien nir armusus parvijuri
sel se Atua nga muloli pa
tevir, suri armusus parpap-
taes bonevis renge baptae-
sen se Jon.

Iesu erij tere jinibb nir nga renge daron sen

31 "Sev ko niko bowra vir-
ingsi dul nga lelingen ngel e
nir? Ko nir arirpese le?
32 Nir arirpe bipiwarreng
sopor nga marlik renge
mesa nga m̃irres sopon,
ko markikail marververuse
seler nir parini jir partetnij;
arwera 'Namuwi nabbu tevi
kami, ko kammusus kapsew;
ko namla nubo ne mijen, ko
kammusus kapting. Kam-
musus kaptetnij detnijen

ne neiren, ko detnijen ne
dauren.’
33 Ko erpok, kami dul nga
lelingenok kami kele kam-
mususe murru komru kes,
Jon Baptaes ko inu. Jon Bap-
taes evini ko eaan wowar-
reng bbong, ko sete ok-mini
norro; ko kami kamwera
‘Nemñin nga mñisij elik ren-
gen.’
34 Ko inu Jinibb Mawos
nuvini ko nomok-aan ko
nomok-minmini norro, ko
kami kamwera ‘Kaplesi
leorr lep ko lemni kis norro.
Ni evi sele jinibb nga marok-
la nevöt ne takis nir ko
jinibb nga marsij nir.’ ”
35 Ko Iesu owrai tevir, “Ko
norongwosien sete eplari re
sel sansan, eplari wor re
sel elep ko. Ko komru Jon,
komru kes nomor-vijuri.”

Nesevin nga mñisij san

36 Ko mian ko Parasi san
everuse Iesu nga pian ñiaan
tevi. Ko Iesu evan renge
loloim se Parasi nen, ko
esakel ngatan ko eaan tevi.
37 Ko nesevin san nga
renge ngaim nen nga mau-
ren sen mñisij ornge nga Iesu
mñilik renge naim se Parasi
nen mñiaan tevi. Ko vin-
nen ela botel senta san nga
nowlin elep. Ko botel nen
arloli nevöt e san nga nisen
alapasta.
38 Ko vinnen evini otur renge
ðela Iesu renge duren ko
eting, ko suwen meten ar-
jumjum van renge ðela Iesu.
Ko ela rao batun ko etwasi
ðela Iesu e, ko orromji ðela
Iesu, ko ejvi senta renge
ðelan.
39 Parasi nga miveruse
Iesu nga pivini ñiaan tevi
mñilesi, ko orrorrmi renge
nolon owra “Merel poro
weretunen pivi propet, ko
purongwose ko nesevin nga
mirpese le ngel nga mijpari.
Nesevin ngel evi vin nga
mñisij!”
40 Ko Iesu owra lweni tevi,
“Saemon, inu nuwra bowra
nanu le san ngel tevim.” Ko
Saemon owra “Numal, kup-
werai ko wor.”
41 Ko Iesu owra “Numal san,
jinibb eru orloli nivnon jin.
Ngok nuru tuwen ela nevöt
evi ongut valim (500) jin
nga muloli nivnon e. Ko
nuru tuwen nen ela nevöt
ngavöl elim (50) jin nga mu-
loli nivnon e.
42 Mian ko nuru korti sete
orviter nga porkele lweni
tevi. Ko ni erres tevi
nuru, elinglingi nivnon nen
nuru korti orjipon, setemun
porkele. Ko renge nuru
ngok, nuru ngabes nen ko
pimrreni wore ni ñiasi jer
renge nuru?”
43 Saemon owra lweni tevi,
“Inu nurrorrmi nganga mu-
loli nivnon mileplep nen ko
jin, ni ko pimrreni ñiasie
wor.” Ko Iesu owra lweni
tevi, “Kuwra momsawose er-
res.”
44 Ko ni erieni emteni ne-
sevin ko owrai tevi Saemon,
“Kulesi vinel? Inu nuvini
renge naim som, ko nik sete
kutkaik erres, sete kurrawe
ðelak. Ko vinel ma errawe
ðelak e suwen meten, ko
etwasi jomro batun e ðelak

nuru ormes.
45 Nik sete kurromji inu, ko
vinel ma daron nga mevini
loloim e ko orromji ƀelak,
sete omosie.
46 Nik sete kujvi oel renge
inu batuk, ko vinel ma ejvi
senta nga m̃irresrres asi oel
renge inu ƀelak.
47 Ko suri mirpel ngel ko niko
nuwrai tevi nik, nololien se
vinel nga muwun saut nut-
lasi twenir pa, niko mimr-
reni inu milep suri. Ko isi
ko nga murrorrmi nololien
sen muwelili bbong, poro
m̃etlasi tweni ni, pimrreni
inu bbong puwelili rrek.”
48 Ko Iesu owrai tevi nesevin
nen, “Nololien som nir nut-
lasi twenir pa osuw.”
49 Ko nir nga marsakel tevi
nga maraan tevi arrorrmi
lweni e lolor arwera “M̃erel
evi jinibb sev le nga orong-
wos p̃itlasi tweni nololien
nir?”
50 Ko Iesu owrai tevi ne-
sevin “Nosurien som ololi
nik kumrres luwi. Kupiel,
kupluwi renge demat.”

8

Nesevin nga marok-pitevi Iesu

1 Nanu ngel nir arasi osuw,
ko renge vitunen sopon va-
jin ko Iesu otutur sopon evan
renge ngaim nga marlelep
nir ko renge ngaim nga we-
warreng nir. Ko ni ewerwer
renge nosp̃en nga m̃irres
tevi jinibb nir, ko jinibb sen
nir esngavöl drromon eru
arpitevi ni.
2 Ko nesevin sopor nga
nem̃in nga marsij marivare
lingir, ko sopor nga marres
luwi pa renge mesien ser
nir, ngok Merri ne Maktala,
nga nem̃in nga marsij ebut
marwolu lingi pa musuw,
3 Ko Joana nesen se Kusa
nga mivi jinibb san ne ma-
jingen se Numal Erot, ko
Susana, ko nesevin elep kele
wor nga marok-la joror tevi
Iesu ko jinibb sen nir.

Nale rrongrrongvi ne m̃er nga m̃ijijreni jelangin

4 Mian ko delung elep ne
ngaim lele nir arini arkorti
ji Iesu. Ko ni owra nale
rrongrrongvi san tevi nir,
owra
5 “Jinibb nga mok-jijreni
jelangin evan nga p̃ijijreni.
Ko daron nga m̃ijijreni e, ko
jelangin sopor arwij asi van
renge dan ne sel e, ko jinibb
arivel rer ko arverasi loklok-
sir, ko numön arow vini ko
artasi twenir.
6 Ko sopor kele arwij asi
van renge dan ne jerev e; ko
daron nga maretiv imare ko
armeli ngavilvil, suri lap̃er
sete ejpari nuwi te ejki.
7 Ko sopor kele arwij van
renge liven ne lolo moku,
ko daron nga moku m̃iejal
mimaur orer, ko emelngir,
sete armaur.
8 Ko sopor ma arwij
van renge dan malum nga
m̃irres, ko aretiv armaur
erres ko arwen, wener ongut
(100).” Ko Iesu ekail owra
“M̃er nga boron mutoe
purnge re nolo boron!”

Iesu owra tweni omom-sawos erpese nga ni mutuw nale rrongrrongvi

9 Ko jinibb se Iesu nir
arsusi tevi ni, arwera “Nale
rrongrrongvi ngel owra
puwra isev ko?”
10 Ko ni owrai tevir owra
“Kami ma arlai tevi kami
nga kaprongwose nanu nga
marto teptepi renge batun
vanu se Atua. Ko nale
rrongrrongvi ma arlai tevi
nir jijle ngok nga parlesi,
ko sete parlesi wose, ko
parunge ko sete parong-
wose; suri batur eterter ko
armusus nolor pulululwi.”

Iesu owra tweni vajin nale rrongrrongvi lat nga muto suri

11 “Nale rrongrrongvi nen,
nile erpel ngel. Jelangin nen
evi nale se Atua.
12 Ngok, jelangin nga mar-
wij van renge dan ne sel
arirpe jinibb nga marunge
nale, ko demij mivini m̃ila
tweni renge nolor, nga puloli
nir sete parosuri ko sete par-
maur.
13 Ko jelangin nga mar-
wij van renge dan ne jerev
arirpe jinibb nga marunge
nale, ko arir nga parlai.
Ko norrorrmien nen nga
pirpe lap̃e nai nga purrul
totkoni renge nolor ejkie.
Arosuri beblen, mian ko
sete epriv daron nga nanu
nga purrowrrowe mivini, ko
arvitan.
14 Ko jelangin nga marwij
van renge lolo moku arirpe
jinibb nga marunge nale,
ko marvijuri suri wor sel
ser; ko norrorrmien ser, ko
joror nir, ko nanu lele nga
marmerrenir renge mauren
ser nir armelngir, ko sete
arwen e wenen nga marres
sopor.
15 Ko jelangin nga mar-
wij van renge dan malum
nga m̃irres, arirpe jinibb nga
nolon muwretun ko m̃irres,
ornge nale ko otori eterter
ejpari nga m̃ilai wenen.

Laet nga marteplis ore biles e

16 “Sete jinibb san or-
rungsi laet ko p̃ila biles
piteplis ore e, rreknga p̃ilai
p̃ilngi renge melve maling,
ejki rres nawon. P̃ilngi ko
wor mare renge lat nga
mok-jinget rengen. Ko ngok
jinibb nga parini renge
loloim parlesi moron.
17 Nanu san sete orongwos
piteptepi rragrrag nga sete
pia-pelari limjer, rreknga
nanu tama san nga muto
silsilveni nga sete orongwos
piplari renge moron, ejki
rres nawon. Nanu jile nga
marirpok parpelari ko wor
renge moron.
18 “Kapmetmet renge nale
suk nga kami kamok-runger.
Poro nga jinibb pisan putor
totonir, ko ngok m̃ernen
Atua p̃ilai kele ko wor tevi.
Ko poro jinibb san setete
putori totonir, ko ngok
m̃ernen Atua p̃ilai tweni
ko ji ni sev nga murrorrmi
mutori totoni.”

Iesu tasu sen ko tasin nir arini parlesi ni

19 Iesu tasu sen ko tasin nir
arini nga parlesi ni; ko sete
arongwose paran jin mori te
ejki, suri nga delung elep
p̃elak.

20 Ko arwerai tevi Iesu,
“Tasu som le ko tasim, nir le
ngel vare armerreni parlesi
nik.”
21 Ko Iesu owra lweni tevi
nir, “Tasu suk ko tasik nir
arivi nir nga marunge nale
se Atua ko marosuri.”

Iesu ewer ore ling serser nga mitewut milep san renge nuwito

22 Mian ko renge nabong
san, Iesu owrai tevi jinibb
sen nir, “Kerr puwlu asi van
renge devje nuwito e.” Ko
nir arsa re drrav ko arwolu
van.
23 Ko daron nga mar-
wolu e, ko Iesu ematurrwel.
Ko ling serser nga milep
san etewut eterter vini re
nuwito, ko ejpari drrav ser.
Ko nuwi ejvijvi van renge
nolo drrav, ko dungun elep
nga elep; otomori parron, ko
nolor opotpot e elep.
24 Ko aran ji Iesu ko ar-
wuni arwera “Numal! Nu-
mal! Rrapmij le pa!” Ko
ni emra ko ewer ore ling
ko daptap ne nuwi nga
marbburbbur milep mar-
jivjivi vini re drrav, ko nuru
korti ormosi orsuw. Ie omol
nawon vajin.
25 Ko Iesu owrai tevir,
“Nibeni le nosurien se
kami?” Ko nir armetutu
ko artaol lengleng, ko arw-
erwerai tevi nir lululweni
arwera “Isi le ngel, ni ewer
ore ling ko nuwi ko nuru
orunge ni?”

Iesu oji tweni demij nir renge jinibb ne Gerasa san

26 Ko nir arwolu toku
renge bongsin san renge
vanu se m̃eri Gerasa nir
renge nuwito. Ko Galili
oto luwi van devjen e renge
bongsin nen.
27 Ko daron nga Iesu mu-
jubbul mian ngaut e, ko
jinibb ne ngaim nen san evel
vini ko esewute. Mernen
demij arsisilvi, ko epriv pa
nga sete mun ok-uri sun-
sun; ko setemun elik renge
ngaim, ko ok-lik pa renge
dubb ko, lat nga martivtavin
e.
28 Ko daron nga m̃ilesi Iesu
ko ekail van mare ko ejipa
van ngatan renge non, ko
erij drrelan ean mare jer
owra “Sev som oto ni le iel,
nik Natu Atua ne Drromsen
Mare? Nungoni tevi nik sete
kuplokloksik!”
29 Owrai erpok suri Iesu
owrai pa tevi nem̃in nga
m̃isij pivare lingi m̃ernen.
Nabong elep bonevis mivini
mijpari lelingenok nga
nem̃in nga m̃isij mok-
wowomue. Ko ewretun
jinibb nir arsere nevren
nuru ko ðelan nuru tevi
dil delrrurr nir, ko ni ok-
rrerrersir armotot. Ko
nem̃in nga m̃isij okjeli van
lolo merwer e.
30 Ko Iesu osusi tevi,
“Nik nisem si?” Ko owra
“Delung,” suri demij elep
arsisilvi ni.
31 Ko demij nir arngoni
tevi Iesu arwera “Warru sete
kupkoni kem naban renge
bbulwil nga nabbön mijkie,
pijki!”
32 Ko renge ie meling
ðerp̃er nga milep san arok-
susung bbong renge jeljeli
botwen. Ko nem̃in nga

marsij arngoni tevi Iesu nga
ni p̃ilinglingi nir parsilvi
ðerp̃er nir. Ko ni elinglingir.
33 Ko nem̃in nga marsij
arivare lingi m̃er nga ko
aran arsilvi ðerp̃er nir. Ko
ðerp̃er nir arwolu jubbjub-
bul van renge jeljeli nuwito
ko arowrow jubbjubbul van
ngatan e renge nuwito, ko
arron.
34 Ko daron nga lartul
nga maruwngani ðerp̃er
maroka-lesi sev nga miplari,
ko arwolu van arwerai
renge ngaim nga milep ko
ngaim nga wewarreng nen
nir.
35 Ko jinibb ne ngaim nen
nir arivel tweni van, par-
lesi isev nga miplari nen.
Ko arini ji Iesu ko arlesi
m̃er nga nem̃in nga marsij
marivare rengen elik ngatan
renge ðela Iesu. Norror-
rmien sen erres vajin, ko ori
vajin sunsun. Ko daron nga
marlesi, ko nir jijle armetutu
lengleng.
36 Ko nir nga marlesi nanu
ngel nga Iesu muloli arsup̃e
suri tevir erpese nga Iesu
muloli pa m̃er nga nem̃in
nga marsij marsisilvi m̃irres
luwi.
37 Ko nir jijle nga marlik
renge Gerasa ko nga marlik
rrerrale ie arsurtoni tertere
Iesu pivel lingi vanu ser, suri
armetutu elep. Ko Iesu evan
esa van renge drrav, ko dr-
rav etipatun nga puwlu.
38 Ko m̃er nga nem̃in nga
marsij marivare lingi ongoni
tevi Iesu nga poro nga ni
piptevi ni. Ko Iesu okoni
lweni owra
39 “Kupluwi van renge
ngaim som e, ko kupw-
era sev nga Atua muloli pa
tevim.” Ko m̃ernen evan
renge ngaim jile nir ko osp̃e
suri sev nga Iesu muloli tevi
ni.

Iesu ololi nesevin san nga drran muto m̃isij erres luwi, ko nesenwarreng san emaur luwi kele

40 Daron nga Iesu mian mi-
jpari renge devje nuwi e, ko
delung nir artur terai ko pa
parwera erres tevi ni renge
nga mivini, suri nir artiriv
ko pa terai.
41 Ko jinibb san nisen
Jaeras, evi jinibb nga mok-
metmete naim ne loten,
ni evini ji Iesu ko ejipa
van ngatan renge ðela Iesu
ko ongoni tertere nga Iesu
pivini renge naim sen.
42 Ni natun sansan bbong,
ko evi nesevin, sian esngavöl
drromon eru. Ko vin wel
nen ematur renge maling,
otomori pimij pa. Ko daron
nga Iesu mian e ko delung
elep arvijuri suri ni ko arlilji
ni.
43 Ko nesevin san nga
mesien se nesevin nir ololi
tetajer renge sia esngavöl dr-
romon eru. Vinnen olokloksi
p̃etp̃eti joron nir nga m̃ilngir
tevi dokta nir, ko sete san
orongwos puloli ni p̃irres.
44 Ko vinnen esilvi delung
nir renge Iesu duren vitu
nen e, ko evini morie, ko
ejpari bongsi sunsun sen.
Ko ngavilvil mesien nga mu-
loli vinnen drra nen emes
evesane.

45 Ko Iesu owra “Isi mi-
jparik?” Ko nir jijle arw-
era ejki, arvilvil ore. Ko
Pita owra, “Numal, delung
elep arututir mori nik ko
arliljim.”
46 Ko Iesu owra “Ejki, san
wor ejparik, suri nurnge
renge nibek nga derteren
evel lingik.”
47 Ko vinnen elesi nga
nanu nga muloli oto pa lim-
jer, ko eririr lengleng ko
evan ko ejipa ngatan renge
no Iesu, ko ewer telasi renge
no delung nir sev ko ololi
nga ni mijpari Iesu bongsi
sunsun sen, ko erpese nga ni
m̃irres ngavilvilsen.
48 Ko Iesu owra tevi,
“Natuk, nosurien som ololim
kumrres jile. Kupiel renge
demat.”
49 Ko daron nga mok-rij
malum e, ko jinibb san evel
ko ewit lengleng renge naim
se Jaeras vini, ko owrai tevi
Jaeras, “Natum nesenwar-
reng emij pa osuw. Ku-
plinglingi Numal, sete kup-
karkar rengen.”
50 Ko Iesu ornge, ko owrai
tevi m̃ernen “Sete kupme-
tutu, sansan kobbong kupo-
suri, ko nesenwarreng pi-
maur luwi ko.”
51 Ko daron nga marini
renge naim e ko Iesu ewer
ore jinibb nir san sete pivi-
juri van loloim, sansan kob-
bong Pita ko Jon ko Jemes
ko tata se nesenwarreng ko
tasu sen wor.
52 Ko jinibb nir artengsi
vin wel nen, drrelar elep.
Ko Iesu owra “Sete kapting,
nesenwarreng sete emij te
ejki, ematur kobbong.”
53 Ko lartul nen nir armen
keraji e, suri arongwose nga
nesenwarreng wel nen emij
pa osuw.
54 Ko ni esaro ko orrul
re nevre nesenwarreng ko
everuse owra “Nesenwar-
reng, kuptur imare!”
55 Ngavilvilsen mauren
sen olwi van rengen ko otur
imare. Ko Iesu owrai tevir
nga parla nanen sopon tevi
purroi.
56 Ko tata sen ko tasu sen
bbösa nga milep elai nuru e.
Ko Iesu ewer ore nuru nga
sete porwerai nanu ngel tevi
jinibb pisan, pijki.

9

*Iesu okoni jinibb sen es-
ngavöl drromon eru aran
parwerwer*

1 Ko Iesu everus kortoni
jinibb sen esngavöl drromon
eru arini korti jin, ko ela
derteren tevir nga paroji
tweni nem̃in nga marsij
nir, ko parloli jinibb nga
marmesi nir parres luwi
renge mesien ser nir.
2-5 Ko ni ewer orer owra
“Sete kaptori nanu pisan
renge nivelen se kami renge
sel, pijki; nejipjip pijki, narr
pijki, nanen pijki, nevöt pi-
jki; ko sete kaptori sunsun
pieru. Ngabe nga kami ka-
pan rengen, kapan renge
naim, ko kaplik renge naim
nen ko pa pijpari daron nga
kapiel e. Ko poro renge
ngaim san jinibb nen nolor
p̃iterter, sete parlai kami pi-
jki, ko ngok daron nga kami

kapiel lingi ie, erres kapwirrwirrleni tweni maw nga muto re but se kami, nga piviseni tevi nir nga marloli m̃isij.” Ko ni okonir van parwerwer tevi jinibb nir suri batun vanu se Atua, ko parloli jinibb nir nga marmesi parres luwi renge mesien ser nir.

6 Ko nir arivel lingi, aran renge ngaim nir ko arwerwer renge nosp̃en nga m̃irres tevi jinibb nir, ko renge iok jile arloli jinibb arres luwi.

Numal Erot Antipas osp̃e suri Iesu

7 Ko Erot Antipas evi numal ne Galili, ko ornge nanu nga marpelari ngok nir nga Iesu mulolir. Ko nolon ekarkare elep, suri ornge jinibb sopor arwera “Ngok Jon Baptaes ko otur imare luwi renge mijen.”

8 Ko nir sopor arwera “Elaeja ko miplari ngok,” ko nir sopor kele arwera “Propet ko san nga tuwi emaur luwi kele.”

9 Ko Erot owra “Jon Baptaes, inu nuta otvi pa batun, ko si kele le ngel, nga inu mornge kele nanu ngel kele nir suri mirpel?” Ko ni emrreni lenglenge p̃ilesi Iesu, p̃ijiljilwer sopon tevi.

Aposol se Iesu nga mukonir maran marwerwer arlululwi vini jin

10 Ko aposol nir, daron nga marlulwi vini ji Iesu, ko arsup̃e suri sev nga marlolir tevi ni. Ko ni eptevir arsan aran renge ngaim e san nga nisen Betsaeta.

11 Ko delung arongwose, ko arvijuri suri ni; ko ni owra erres tevi nir, ko osp̃e suri batun vanu se Atua tevir, ko ni ololi nir sopor nga marmerreni parres luwi arres.

Jinibb evi nuvasngavöl valim (5000) Iesu ela nanen tevir

12 Ko nat erivriv pa otomori nial piwaj pini, ko jinibb sen nir esngavöl drromon eru arini jin ko arwerai tevi ni, “Kupkoni tweni jinibb nir parivel, ko paran renge ngaim nga wewarreng nir ko ngaim nga marlelep nga marto karkar ngok nir, ko parmatur ko parla nanen ser. Suri iel lat nga rramlik e ngel evi lolo merwer le.”

13 Ko ni owrai tevir, “Kami ko kapla nanen tevir parurroi.” Ko nir arwerai tevi, “Kem namtori bbong niv elim ko nai eru. Ko poro pirpok ko kem naban nabwuli nanen ser kele wor, suri delung.”

14 Suri jinibb elep, evi nuvasngavöl valim (5000) totoklai nga marlik ie marunge nale se Iesu. Ko Iesu owrai tevi jinibb sen nir, “Kaploli jinibb parlik ngatan pivi meling. Ko kaplingi nir pingavöl pilelmi (50) parlik renge meling sisamis.”

15 Ko nir arloli surie erpe nga muwrai ngok, arloli arlik ngatan.

16 Ko Iesu ela niv nga elim
nga nir ko nai nga eru nga ko
esarrerr imare emteni mel-
rin, ko olot erij erres surir;
ko obbri otvi niv nga nir ko
nai nga nuru, ko elai tevi
jinibb sen nir. Ko nir arlilai
tevi jinibb nir.
17 Ko nir jile arurroi, ko
nir jile arup. Ko jinibb se
Iesu nir arsere lweni bebje
niv nga marurroi linglingir
ko nai nga marurroi linglin-
gir van renge narr esngavöl
drromon eru arwun saut er.

Pita owra tweni nga Iesu evi Mesaea

18 Mian ko nabong san
Iesu kis bbong oklot, ko
jinibb sen nir arini jin. Ko ni
osusi tevir owra "Jinibb nir
arwera inu nuvi isi?"
19 Ko nir arwera lweni tevi
ni, "Sopor arwera Jon Bap-
taes, ko sopor arwera Elaeja,
ko sopor arwera propet nga
tuwi san emaur luwi kele."
20 "Ko kami kamwera inu
nuvi isi?" Ko Pita owra
lweni tevi ni, "Nik kuvi
Mesaea se Atua."
21 Ko Iesu osur terter tevi
nir nga sete parwowrai nale
nen tevi jinibb pisan.
22 Ko owra "Jinibb Ma-
wos purnge wor p̃isij
ko renge nanu pilep, ko
b̃irterawarreng nir, ko batu
jinibb ne sulsulen nir, ko
jinibb ne nevisvisenien
ne nale nesesreien nir
parungasi ni, parevji pini.
Ko nabong p̃itul ko pimaur
luwi kele."

Jinibb se Iesu putor ore wor nanu nga ni mimrreni ko

23 Ko Iesu owrai tevi jinibb
sen nir, "Poro jinibb san
puwra pivijurik, ni putor ore
nanu nga ni bbong mimr-
reni, ko nabong jile puwosi
nai pelaot sen ko pivijurik.
24 Ko poro san puwra
putor totoni mauren sen,
mian ko pia-tor jabble; ko
poro nga san pimaronge
mauren sen suri mivijuri
inu, ko mian ko pia-lai vajin
mauren nga m̃irres.
25 Poro jinibb pisan pia-lai
p̃etp̃eti nanu ne iel ngatan
ngel nir, ko putor jabble
mauren sen pijijki, ko p̃ilesi
sev ko p̃irres rengen?
26 Ko isi san poro pima-
nune inu ko nale suk nir,
ni kele Jinibb Mawos pia-
manune ni renge daron nga
ni pia-vini e renge nosrövien
se Tata sen tevi anglo on nir.
27 Nuwretun nuwrai tevi
kami, sopor renge kami nga
kamtur ngel setewor kaplesi
mijen ko kaplesi batun vanu
se Atua pivini."

Iesu niben erieni enij kele e

28 Nabong owil asi osuw,
vitunen ko Iesu ela Pita ko
Jon ko Jemes arpitevi ni. Ko
nir kis arsan artongsa van
renge botwen nga ni pulot.
29 Ko renge daron nga mu-
lot e ko non erieni enij kele
e, ko sunsun
sen owraprap titis.
30 Ko jinibb eru orpelari ie,
Moses ko Elaeja, nuru orok-
jiljilwer tevi ni.
31 Nuru orremali renge
nosrövien ne melrin, ko

orsup̃e suri mijen sen nga
otomori piplari Jerusalem.
32 Ko Pita ko laru nga mor-
pitevi armatur pa, suri me-
ter arruwel temijpal. Mian
ko artaol ko arkulu vajin van
ji Iesu e, ko arlesi nosrövien
sen ko laru nga mortur pa
tevi ni.
33 Mian ko laru nga orti-
patun porivel lingi Iesu, ko
Pita owrai tevi Iesu, “O, Nu-
mal, erres ma kem namlik
pa iel; kem nabloli gorko-
raim p̃itul, san pivi se nik,
ko san pivi se Moses, ko san
pivi se Elaeja.” Ni owrai
ma, ko errerrlenge nale nga
muwrai.
34 Ko daron nga mok-rij
malum e mok-werai nanu
ngel nir, ko nabor san esal
vini esalsal orer, ko nir artur
vajin renge namol nen. Ko
armetutu elep.
35 Ko renge nabor nen drre-
lan san eplari rengen owra
“Ni evi natuk nga memr-
reni, ko ni ko motobbtobbue.
Kami kaprunge ni.”
36 Ko renge daron nga dr-
relan musuw, ko arlesi Iesu
esan vajin. Ko sete arwowra
nanu ngel tevi jinibb san
renge nabong nen nir, ar-
murrarrong ore ko pa.

Iesu oji tweni demij renge nanwarreng san

37 Ko renge mevinen vajin
nir arjubbul renge botwen,
arluwi vini ngatan e. Ko
delung elep arivel ore arini
jin arlesi.
38 Ko jinibb ne delung
nen san everus owra “Jinibb
nevsivsenien, natuk sansan
welel le pa, ko nungoni nik,
warru kupini kuplesi ni ta.
39 Ko kuplesi, nabong so-
pon nem̃in san esilvi ni, ko
enger nga enger lengleng, ko
eririr nga eririr ko melabb-
sen eia. Ko nem̃in nen
eterter elep renge nga pivare
lingi ni, ko ololi niben arerer
elep.
40 Ko nungoni jinibb som
nir paroji tweni, ko sete
arongwos parloli.”
41 Ko Iesu owra lweni
tevir, owra “O, aro, kami
dul ngel nosurien se kami
ejkie! B̃elik tevi kami pijpari
wor seveling, ko bololi nanu
tevi kami?” Ko owrai tevi
m̃ernen, “Kuptekai natum
vini iel ta.”
42 Ko m̃er wel nga daron
nga mivel malum e vini, ko
nem̃in nga evivivrrule elep
ko ololi ewajeni lenglenge
ngatan, ko ololi niben aririr
elep. Ko Iesu otortori nem̃in
nga m̃isij nen ko ololi m̃er
wel nga erres luwi, ko ela
lweni tevi tata sen.
43 Ko nir jile bbösa nga
milep elair e suri nanu nga
mulolir renge derteren nga
milep se Atua.

Iesu owra lweni kele tevir mian ko ni pimij

Ko daron nga bbösa milair
malum e suri nanu nga mu-
lolir ngel nir, ko Iesu owrai
tevi jinibb sen nir, owra
44 “Nale nga bowrai ngel
nir, kaplingi pian renge
nolo boro kami nir ko
kaprrorrmir. Inu Jinibb
Mawos partekai inu van
renge nevre jinibb nir.”

45 Ko jinibb sen nir
arrelenge nale nga Iesu
muwrai ngel lat nga muto
suri. Atua esilveni renger
nga sete parongwose, ko nir
armetutue parsusi lweni tevi
ni.

*Isi pivi jinibb nga milep jer
nen renge nir*

46 Ko jinibb se Iesu nir
arok-rij latlat lulweni tevir
suri isi pivi jinibb nga milep
jer renge nir.
47 Ko Iesu orongwose sev
nga muto renge nolor, ko
etkai bipiwarreng nga welili
san ko elngi otur renge nelin
devjen.
48 Ko ni owrai tevir, “Isi
nga p̃itkai bipiwarreng nga
welili san nga mirpel ngel
renge inu nisek, ko erpe
etkai inu ko pa. Ko isi
nga m̃itkai inu, erpe sete
etkai inu ko, ko etkai ni nga
mukoni inu ko. Mer nga
mivi jinibb nga welili jer nen
renge kami, ko ngok ni ko
evi jinibb nga milep jer nen.”

*Mer nga sete m̃itre kami
ko ngok ni evi kerrkerr ko*

49 Ko Jon owrai tevi owra
“Numal, namlesi jinibb san
oji tweni demij san renge
jinibb san renge nik nisem.
Ko namwer ore, suri nga ni
sete evijuri kerr.”
50 Ko Iesu owrai tevi ni,
owra “Sete kapwer ore ni.
Mer nga sete m̃itre kami, ko
ngok ni evi kamikami ko.”

*Iesu etipatun pivijuri sel
nga pian Jerusalem e*

51 Mian ko otomori nabong
nga Atua p̃itka lweni Iesu
van mare e renge melrin, ko
ni elngi non eterter evijuri
sel van renge Jerusalem e.

*Meri Sameria armusus
Iesu pian renge vanu ser*

52 Ko Iesu okoni wowomu
ngarre jinibb sopor nga
marivi ni non, ko nir arivel
aran renge ngaim san se
m̃eri Sameria nir nga parloli
lilane ngarre tevi ni.
53 Ko nir armusus nga ni
pivini renge vanu ser, suri
ni elngi non emawos van
Jerusalem e.
54 Ko daron nga jinibb
sen ngel nuru Jemes ko Jon
morunge, ko orwerai tevi,
“Numal, kumarong komru
nobor-werai nabb pivel
renge melrin vini p̃ianir?”
55 Ko ni erieni ko otortori
nuru.
56 Ko nir setemun aran re
ngaim nen, arivel asie van
renge ngaim m̃inij kele e
san.

*Jinibb sopor armerreni
parvijuri Iesu*

57 Ko daron nga marivel
suri sel malum, ko jinibb
san evini ko owrai tevi Iesu,
“Ngabe tama nga poro kupa-
van e, ko inu bevijuri nik ko
wor.”
58 Ko Iesu owrai tevi, “Guli
rrum nga wowarreng nir
ðelaur otoe, ko numön nir
menuner otoe; ko inu Jinibb
Mawos milngek ejkie. Ngok,
kuprrorrmi mun p̃irres poro
nga kumrreni kupvijuri
inu.”
59 Ko mian ko Iesu owrai
tevi jinibb m̃inij nen san,

“Kupvijuri inu!” Ko m̃ernen
owrai lweni tevi owra “Nu-
mal, kuplinglingik mun bean
betevni tata suk puwomu.”
60 Ko Iesu owrai tevi
m̃ernen owra “Kuplinglingi
lartul nga sete marla mau-
ren ko pa partevni nir nga
marmij ser, ko nik kupan
kupwerai batun vanu se
Atua tevi jinibb jile nir.”
61 Ko nir m̃inij nen san
owrai tevi, “Bea-vijuri nik
ko, Numal; ko kuplinglingik
mun puwomu bean beremse
nir nga marlik renge naim
suk.”
62 Ko Iesu owrai tevi,
“Jinibb nga m̃iale drrav
puklu van womue tetajer,
sete puklu vitu kele. M̃er
nga mirpok sete erres renge
batun vanu se Atua.”[B]

10

Iesu okoni tweni jinibb sen ngavöl ebut drromon eru (72) aran parwerwer

1 Vitunen renge nanu ngel
nir marsuw vajin, ko Numal
otobbtobbue nir m̃inij kele
sopor arivi jinibb sen. Nir
ngavöl ebut drromon eru, ko
ni okoni tweni nir ererwi
arivel arwowomu renge ni
van renge ngaim ko vanu jile
nga ni pia-vivitu van renger.
2 Ko owrai tevir, “Lelingen
ngel evi daron ne numös nga
milep, ko jinibb nga marma-
jing rengen nir ewelili jer.
Ko ngok kami kaplot, kapn-
goni p̃iterter tevi Numal ne
numös nga ni pukoni kele
jinibb ne majingen sen sopor
nga parmajing renge orsel
ne numös sen.
3 Kapiel, ko kaprongwose
nga inu nukoni tweni kami
kamsan kis kamirpe natu
sipsip nir renge sel, paran
renge livö ne guli rrum nir.
4 Sete kaptori baos rreknga
narr rreknga but se kami, pi-
jki; ko sete kaprij tevi jinibb
pisan renge sel, pijki.
5 Ko renge naim ngabe nga
kami kapan renge loloim
nen, nanu womujnen nga
kapwerai kapwera ‘Demat
puto renge naim ngel.’
6 Ko poro jinibb ne demat
san p̃ilik renge naim nen, ko
ngok demat se kami pijpon
jer jin. Ko poro pijki, ko ngok
pulwi kele vini ji kami e.
7 Ko renge naim mawos
nen ko pa kami kaplik
malum pa rengen ko. Sete
kapan kele renge naim lele e
nir, pijki. Ko kaprro nanen
sev ko kapmini nuwi sev nga
marlair tevi kami. Suri erres
nga jinibb ne majingen p̃ila
nowlin. Sete kapan renge
naim ko naim.
8 Ko renge ngaim ngabes
nen nga kami kapa-pelari
rengen, ko poro jinibb nen
nir parir nga partekai kami
kapan jir, ngok kami ka-
purroi sev nanen ko nga
nir parlair parlingi renge no
kami.
9 Ko kami kaploli jinibb
nga marmesi renge ngaim
nen parres luwi renge
mesien ser. Ko kapwerai

[B] **9:62** Erpe iel, Luk osp̃e nanu san nga mok-kiri dan nga buluk mirvei, ko kem namrieni nale nga puloli mining ne nale sen piplari limjer.

tevi nir jile, ‘Lelingen ngel
batun vanu se Atua evini
mori pa vajin ji kami.’
10 Ko renge ngaim ngabes
nen nga kami kappelari ren-
gen, ko poro jinibb nen nir
sete parmarong nga partekai
kami van jir nga kaplik
tevir, ko ngok kapivare kap-
ini renge sel ne ie ko kapw-
era
11 ‘Erpe maw kele ne
ngaim se kami nga mibbölji
ƀela kem, namtewasi twenir
etre kami. Ko kaprongwose
mae nanu ngel: Batun vanu
se Atua evini mori pa ji
kami.’
12 Nuwrai tevi kami, renge
daron nga Atua pia-wera
suri lat nga puto suri re
jinibb jijle, ko pia-sij wor
pilep renge nir ne ngaim
ngok pia-asie Sotom.

Iesu otortori jinibb nga sete marosuri ni

13 “Wi kami m̃eri Korasin!
Wi kami m̃eri Betsaeta!
Kami nga kamok-ungasi
jinibb ne vare nir, erpe
m̃eri Taea ko m̃eri Saeton
nir. Ko poro nga nelesien
ngel nir nga mololir ngel
nir nga kami kamlesir, poro
parlolir pa renge Taea ko
Saeton, ko jinibb ne iok
nuru, nolor pululwi pa
tuwi nen renge nololien
ser, ko paruri sunsun tera
nga marmerrmerris nir, ko
parlik renge niavi nabb
parp̃elpalos e, parviseni nga
arrorrmi nanu nga marsij
nga marloli sarrsarre nir.
14 Niko renge daron nga
jinibb jile nir ne iel ngatan,
Atua pia-wera suri lat nga
puto suri rer, ko pia-tor vi-
trangi kami p̃iasie nga putor
vitrangi m̃eri Taea ko Sae-
ton.
15 Ko kami m̃eri Ka-
paneam nir, kami kamok-
wera kami ma kamrres
kapan renge melrin, ko
ejki rres nawon. Kami
parwirr tweni kami van
renge bbulwil nga nabbön
mijkie.”
16 Ko ngok Iesu owrai tevi
jinibb sen nir owra “M̃er nga
murnge kami ko ngok erpe
ornge inu ko, ko m̃er nga
mungasi kami ko ngok erpe
ongasi inu ko. Ko m̃er nga
mungasi inu ko ongasi m̃er
nga mukoni inu ko.”

Jinibb se Iesu nir ngavöl ebut drromon eru arlulwi vini jin

17 Ngok nir ngavöl ebut
drromon eru (72) arlulwi
vini tevi neiren nga milep,
ko arwerai tevi Iesu, “Nu-
mal, demij kele nir arunge
drrela kem ko arloli nanu
nga namwerair renge nik
nisem.”
18 Iesu owrai tevir “Ok-
irpok, ko inu numteni renge
metek daron nga demij
muwlu lingi melrin erpe
navil evil.”
19 Ko Iesu owrai kele tevir,
“Kaplesi, inu nulai pa dert-
eren tevi kami osuw. Asi
p̃etp̃eti derteren se
demij nir. Ko ngok
niko, kami kamrongwose
kapverasi num̃et ko netu
num̃et, ko nanu san ejki
rres nawon nga orongwos
pulokloksi kami.

20 Ko niko sete kaƥir suri
nga nemm̃in nga marsij mar-
loli nanu nga kamwerair, ko
kaƥir ma suri nise kami Atua
olir renge naul ne melrin.”

Iesu eir elep ko owra erres
tevi Tata sen

21 Renge wosenen, Nemm̃in
On ololi Iesu nolon owun
saute neiren, ko owra “Tata,
nuwra erres tevi nik, O
Tata Numal ne melrin ko
iel ngatan, nga nik kumloli
nanu ngel nir marto teptepi
renge jinibb nga norong-
wosien ser milep ko nir nga
marongrongwos milep, ko
kuviseni tevi nir nga marivi
bipi kobbong. Niko Tata,
erpe erres ko wor renge
nom.”
22 Ko owra “Tata suk ela
nanu ƥetƥeti nir tevik, ko
sete sàn orongwose rragr-
rage norrorrmien se inu,
natun mawos. Tata suk kob-
bong esan bbölbböl orong-
wose. Ko sete san orong-
wose Tata suk, inu kobbong
nga mevi natun mawos, ko
nir nga inu motobbtobbue
nir, nir kele arongwose.”
23 Ko Iesu erieni mawose
jinibb sen nir ko owra
malum bbonge tevi nir kis
bbong arunge, owra “Neiren
renge nir nga marlesi meter
e nanu nga kami kamlesir
ngel nir.
24 Nuwretun nuwrai tevi
kami, propet elep, ko nu-
mal nga marlelep owun saut
armerreni parlesi nanu ngel
nir nga kami kamlesir ngel,
ko setete arlesir te, ko arw-
era parunge nanu nga kami
kamrunger ngel, ko setete
arunger te.”

Nale rrongrrongvi ne m̃eri
Sameria nga m̃irres

25 Ko jinibb ne nevsivse-
nien ne nale nesesreien san
otur mera ko owra purrowr-
rowe Iesu, owra “Numal,
inu bololi isev ko, ko ƀela
mauren nga muto tuwi ngok
vini?”
26 Ko Iesu owra lweni tevi,
“Naul On owra sev re iok?
Kueve kulesi owra erpese?”
27 Ko m̃ernen owra lweni
tevi Iesu, “Ko Naul On
owra ‘Nik kupmerreni
Numal Atua som tevi nolom
totoklai, ko mauren som
totoklai, ko derteren som
totoklai, ko tevi norrorrmien
som totoklai; ko kupmerreni
selem pirpe nik mawos.’ ”
28 Ko Iesu owra lweni tevi
m̃ernen, “Nik kuwrai erres
ƥelak ko; ko nik kuploli pir-
pok ko, ko kuplai mauren
nga muto tuwi ngok vini.”
29 Ko jinibb nevisvisenien
ne nale nesesreien emrreni
wor piviseni nga ni mumom-
sawos, ko osusi kele tevi Iesu
owra “Ko isi ko evi selek
nen?”
30 Ko Iesu owra lweni
tevi renge nale rrongrrongvi
ngel: “Jinibb san ojubbul
Jerusalem van ngatan e
Jeriko. Ko daron nga
mivijuri sel mivini ko etaole
jinibb venao nir marpelari
jin. Ko arrul totoni ko arla
joron nir, ko arevji emijmij,
ko arivel lingi ematur jer
renge jeli sel otomori pimij.

31 Mian ko sete epriv ko
jinibb ne sulsulen san ojub-
bul kele renge sel nen vini.
Mivini ko elesi m̃ernen; ko
etalev van renge devje sel e,
ko easie evel lingi.
32 Ko erpok kele renge Li-
vaet san. Ni kele evini, evini
kele renge lat nen ko elesi
m̃ernen kele. Ko etalev kele
van renge devje sel e, ko asie
evel lingi.
33 Vitunen vajin ko m̃eri
Sameria san evel vini evijuri
sel nen kele. Mivini renge
lat nen, ko elesi m̃ernen mi-
matur mutomori pimij, ko
orrorrmi lenglenge.
34 Ko evan jin, ko ela oel ko
norro, etwasi vaseni niben
nga marmetmetvir e nir ko
ekai orer. Ko owosi elngi
esakel mare renge dongki
sen, ko elai van renge naim
san nga marok-mosi rengen,
elngi elik rengen ko emet-
mete.
35 Ko renge mevinen renge
rorpong susu nen vajin, ko
oroni tweni nevöt sopor ko
elair tevi m̃er nga naim sen
nen, ko owrai tevi, ‘Kup-
metmete m̃erel ko pa iel.
Ko poro nga kupa-lokloksi
kele nevöt som sopor ren-
gen, ko ngok daron nga bea-
luwi vini ko bea-kele lweni
tevim.’ ”
36 Ko Iesu owrai tevi m̃er
nga mususi tevi nga, owra
“Nik renge norrorrmien
som, kurrorrmi erpese
renge nir nga itul ngok?
Kurrorrmi nir si nen ko erpe
pivi selen e m̃er nga jinibb
venao marevji ngok?”
37 Ko m̃ernen owra “Rrek
m̃er nga murrorrmi ni nen
ko.” Ko Iesu owrai tevi
m̃ernen, “Kupiel, ko kupan
kuploli pirpok.”

Iesu evan renge ngaim se nesevin eru

38 Ko nir artutur suri sel
ko arini renge ngaim san.
Ko nesevin ne ie san, nisen
ewajie Marta, vinnen etkair
aran renge naim sen.
39 Ko vinnen tasin san
nisen ewaji Merri. Ko Merri
nen evini ko elik ngatan ji
Iesu morie ƀelan, ko omur-
rarrong nale se Iesu nir.
40 Ko Marta ornge esij e
nga majingen milep, ko ni
bbong m̃isan m̃iplaker. Ko
evini ji Iesu ko owrai tevi,
“Numal, sete kurrorrmi nga
tasik mivel lingi inu, ko inu
bbong m̃esan m̃eplak? Kup-
werai tevi ni pivini piptevi
inu.”
41 Ko Numal owra lweni
tevi, “Marta, Marta, nik
kurnge esij suri nanu elep
p̃elak ko pa ngok.
42 Ko nanu sansan kob-
bong erres temijpal. Ko
ngok niko Merri otobbtob-
bue ngel, nga sete san orong-
wos p̃ilai tweni kele jin.”

11

Verusen se Numal nga ni mivisviseni tevi kerr

1 Nabong san Iesu esan
evan olot renge lat san. Ko
daron nga musuw vajin ko
olwi vini ji jinibb sen e nir.
Ko jinibb sen san owrai tevi,
“Numal, kupvisviseni kem e
loten, pirpe Jon mivisviseni
jinibb sen e nir marok-lot.”

2 Ko Iesu owrai tevir,
“Daron nga kami kaplot e
ko kapwerai pirpel: ‘Tata
se kem, nisem on. Nam-
merreni jinibb jijle nir par-
torim p̃irres. Nammerreni
nik batun vanu som pivini
iel ngatan.
3 Ko kuplai nanen pivtere
kem lelingen, nabaani.
4 Ko kuptelasi tweni
nololien se kem nir,
pirpe kem namtelasi tweni
nololien se nir nga marloli
m̃isij tevi kem. Ko sete
kuploli nanu parini par-
rowrrow p̃elake kem.’ ”
5 Ko Iesu owra tevir,
“Kami si poro selen otoe ko
pia-van ji selen nen nat nga
m̃irrang vajin, ko puwrai
tevi, ‘Ai sile, kupla pa niv
p̃itul tevik.
6 Suri selek san otutur vini
jik eatur vitan ni le, ko na-
nen nga namrro lingi sete
sopon ojpon jer nga ƀelai
tevi purroi.’
7 Ko selen nga m̃ilik loloim
nen puwrai lweni tevi, ‘Sete
kupvijajeng rengek, nuplaji
ore pa metali osuw, ko
kem natuk nir nammatur
pa renge milnge kem osuw.
Setemun nurongwos bemra
ƀela nanu san tevim.’
8 Nuwrai tevi kami, ewre-
tun evi selen nga m̃irres, ko
pumusus ko nga pimra p̃ilai
tevi. Ko suri bbong mungoni
malume m̃iterter, mian ko ni
pimra ko p̃ilai tevi pusorsan
tevi nga m̃ernen mimrreni.
9 Ngok niko inu nuwrai
tevi kami, Kapngoni, ko Atua
pia-lai ko tevi kami. Kappej,
ko Atua pia-loli kaplesi ko.
Kapututi, ko Atua pia-tasi
metali nen tevi kami.
10 Suri nir jijle nga marok-
ngoni para-lai, ko nir ji-
jle nga marok-pej para-lesi,
ko nir jijle nga marok-ututi
metali, para-tasi metali nen
p̃itp̃ir tevir.
11 Kami si nga mivi tata,
poro natun pungoni niv tevi,
ko ni p̃ila nevöt tevi purroi?
Rreknga poro pungoni mesal
tevi, ko ni setemun p̃ila
mesal nen tevi, ko p̃ila
num̃et tevi purroi?
12 Rreknga poro pungoni
narrlu nato tevi, ko ni
p̃ila netu num̃et tevi? Ejki
rres nawon!
13 Ia ko kami kamivi jinibb
nga marsij nir, ko kami kam-
rongwose kobbong nanu nga
marres nir nga kapa-lair tevi
natu kami nir. Ko ngok Tata
se kami nga m̃ilik renge mel-
rin, ni asi wore tata se kami
nir. Ko ni pia-lai Nem̃in On
tevi nir nga marngoni tevi
ni.”

Jinibb sopor arwera Iesu okloli nanu nir renge derteren se Demij

14 Nem̃in nga m̃isij san
evi nabbut, ko esilvi jinibb
san ko ololi m̃ernen sete ok-
rongwos pok-rij. Ko daron
nga Iesu muoji tweni nem̃in
nga m̃isij nen renge m̃ernen,
ko m̃ernen erij luwi vajin.
Ko delung artaol lenglenge.
15 Ko jinibb sopor arwera
“Bielsepul ko, numal se
demij nir, ela derteren ngok
tevi, niko mok-oji tweni
demij nir ngok e.”

16 Ko nir sopor arrowr-
rowe ni arpej nelesien ne
melrin renge ni nga puloli
parlesi.
17 Ko Iesu orongwose nor-
rorrmien ser ko owrai tevir,
“Poro batun vanu san p̃iteri
wukari p̃ieru e, ko pipalpal
luwi tevi ni, ko sete orong-
wos putur te. Ko poro metka
san p̃iteri wukari p̃ieru e
ko p̃itre lweni ni, sete liken
sen orongwos p̃irres te renge
nabong pisan.
18 Ko ngok poro Demij
p̃iteri wukari pieru e ko p̃itre
lweni ni, ko batun vanu sen
putur pirpese? Suri kami
kamwera inu nuoji tweni
demij nir renge derteren se
Belsipa.
19 Ko poro nga weretunen
inu nomok-oji tweni demij
nir renge derteren se Bel-
sipa, ko kami natu kami
nir arok-oji tweni demij nir
renge derteren se isi?
20 Ko weretunen inu
nomok-oji tweni demij nir
renge Atua nevren ne
derteren, ko ngok niko
batun vanu se Atua evini pa
ji kami ko osuw.

21 “Daron nga jinibb nga
m̃iterter mutori joro nuval
sen nir mutur metmete naim
sen, ko ngok joron nir arto
erres malum renge naim
sen.
22 Ko daron nga jinibb nga
m̃iterter asie m̃ernen mivini
ko epalpal tevi m̃ernen mi-
anan ko oji tweni, ko ngok
ela joro nuval sen nir nga
ni m̃ilngi nolon renger, ko
ela joro m̃ernen, ko owluwlu
tevi selen nir.
23 “M̃er nga sete miptevi
inu, m̃ernen etre inu ko,
ko m̃er nga sete miptevik
nomorser kortoni jinibb nir,
oji tututwenir ko.

Nem̃in nga m̃isij nen orongwos pulwi kele

24 “Nem̃in nga m̃isij san
daron nga mivare lingi
jinibb san ko evel p̃etp̃eti
renge lat nga nuwi mijkie
nir, epejpej lat san nga
pumosi rengen. Ko poro sete
elesi lat san, ko owra ‘Bolwi
kele wor van renge naim suk
nga meivare ren nga mevel
lingi.’
25 Ko renge daron nga
pulwi vini e, ko p̃ilesi nga
aruraki vaseni pa loloim nen
erres, ko arlingi nanu jile nir
arto jile pa erres rengen.
26 Ko nem̃in nga m̃isij
nen pian vajin ko p̃ilesi
kele nem̃in nga marsij ebut
nga marsij asi wore ni, ko
piptevir parluwi van par-
silvi lweni m̃ernen. Ko
m̃ernen mauren sen nga vi-
tunen p̃isij p̃erp̃er vajin p̃iasi
nga womunen.”

Neiren weretunen

27 Daron nga Iesu muwra
jile nanu ngel e nir musuw,
ko nesevin san nga nir
delung marlik erij drrelan
elep van mare owra “Neiren
renge nesevin nga mivesi
nik, ko m̃ila nasus tevim
kumsus rengen.”
28 Ko Iesu owra “Rrek
erpok ko, ko mare renge
iok, neiren renge nir nga
marunge nale se Atua ko

martor totonir kele renge
nolor.”

Jinibb armerreni parlesi nelesien san

29 Delung elep nga elep
arini korti ji Iesu, ko Iesu
owra “Dul ngel arivi dul nga
marsij, ko armerreni parlesi
nelesien. Ko ejki rres na-
won, sete mea-la mun san
tevir. Sansan kobbong, ne-
lesien nga miplari ji propet
Jona tuwi.
30 Erpe Jona evi nelesien
se m̃eri Nineve nir tuwi, ko
ngok pirpok ko Jinibb Ma-
wos pivi nelesien se dul nga
lelingen ngel nir.
31 Ko nesevin nen nga mivi
numal nga milep renge Saot
pia-tur imare tevi jinibb ne
dul ngel nir renge nabong
nga Atua pia-wera suri lat
nga puto suri tevi jinibb nir,
ko pia-wer lokloksi bbong
nir, puwra ‘O, kaplesi, inu
nuvel renge bongsi vanu
vini nga bornge norong-
wosien se Solomon, ko er-
pese kami sete kamrunge
nale se san nga milep asi
wor Solomon, ko m̃ilik tevi
kami bbong?’
32 Ko renge nabong nga
Atua pia-wera suri lat nga
puto suri tevi jinibb nir,
m̃eri Nineve nir para-tur
imare ko tevi dul ngel nir ko
parongwos parwer lokloksi
bbong sel se kami nir, par-
wera ‘O, kaplesi, daron nga
namrunge Jona m̃iwerwer
e tuwi, ko nolo kem olul-
ulwi renge nololien se kem
nir. Ko erpese kami nolo
kami sete olululwi daron
nga kamrunge san nga milep
asi wor Jona m̃iwerwer tevi
kami?’

Nale rrongrrongvi ne na-sul

33 “Sete jinibb san osli jile
nasul osuw mian ko otori
ngatan, ejki; putori mare
sopon, ko puloli jinibb jile
parlesi moron.
34-35 Mete jinibb erpe
moron ne niben. Poro
nga metem p̃im̃erer, ko
moron puwun saut re nibem
totoklai. Ngok owra puwra,
poro nga nolom p̃irres,
ko mauren som totoklai
kele p̃irres. Ko poro nga
metem p̃isij, ko nemalik
puwun saute nibem totoklai,
suri metem erpe moron ne
nibem. Ngok owra puwra,
poro nga nolom pukul, ko
mauren som totoklai kele
p̃isij jile.
36 Ko poro mauren toto-
klai se kami parwun saute
moron, ngok pimor vaseni
p̃etp̃eti mauren se kami ko,
sete lat sopon mara-jipon
jer.”

Iesu otortori Parasi sopor ko jinibb ne nevisvisenien ne nale nesesreien sopor

37 Daron nga Iesu m̃irij
jile musuw vajin, ko Parasi
san ongoni ni, owra ni pian
p̃iaan tevi ni. Ko Iesu evan
loloim esakel eaan.
38 Ko daron nga Parasi nen
m̃ilesi mirpok, ko bbösa nga
milep elai ni e suri. Suri nga
Iesu sete ejejavöl owomu
mian ko vitunen ko ni pia-
aan.

39 Ko Numal owrai tevi m̃ernen, “Kami Parasi
kamok-rrawe vare ne biles
nir ko plet nir, ko renge nolo
kami nir arwun saute nanu
nga marsij nir.
40 O kami nga kamlen-
gleng temijpal, sete kamr-
rorrmi nga Atua nga muloli
vare nen e, ni kele kobbong
ololi nolon e?
41 Kami kapla nanu nga
marto renge nolo biles se
kami ko nolo plet se kami
tevi ðeres nir, ko nanu jile
nir parwokwok vajin ji kami.

42 “Wi kami Parasi nir,
pia-sij wor pilep niko
renge kami, suri kami
kamok-p̃elak milep suri
nanu nga marp̃er jer, ko
nanu nga marlelep nir nga
moro kaplolir, kamlingi
kurtwenir. Suri kamok-
p̃elak suri nanu nga marp̃er
jer, erpe roi warreng
nir erpe min ko ru, nga
kapeveve p̃etp̃etir, ko kamla
tweni songovlör nga kaplair
tevi Atua. Ko erpok erres
kobbong kaploli; ko nanu
nga m̃isij nen evi nga
kamlingi kurtweni nanu nga
marlelep nir, erpe murrun
mawos ko merrenien nga
kapmerreni lenglengen
Atua.
43 “Wi kami Parasi nir,
pia-sij wor pilep niko renge
kami. Kami kammerreni
kapok-sakel renge nai sek-
sekal nga mare nir renge
loloim ne naim ne loten
nir, ko kammerreni jinibb
partori kami daron nga
marsekai kami re lat ne
nanen.
44 Wi pia-sij wor pilep niko
renge kami. Kamirpe dubb
nga sete marusi ore nivev
rer, marto kiskis nawon, ko
jinibb sete marongrongwos
rragrrag nir; ko marivel rer
marbbötbböt rer, ko ololi
arrokitkit p̃etp̃etie.”

45 Ko san renge jinibb ne
nevisvisenien ne nale neses-
reien owra lweni tevi Iesu
owra “Jinibb nevisvisenien,
daron nga kumwera nale
ngok e nir, ko ngok kulok-
loksi kem kele.”
46 Ko Iesu owra “Wi pia-sij
wor pilep niko renge kami
kele jinibb ne nevisvisenien
ne nale nesesreien nir, suri
kami kamok-jingteni nanu
nga marrow milep renge
birpari jinibb nir nga sete
marongwos parwosi luwer,
ko kami ma kammusus
lengleng kapjipari majingen
ser sopon.
47 Wi pia-sij wor pilep niko
renge kami, suri kamok-
juroi dobbi propet nga tuwi
nir, nga tata se kami nir
marevji pinir marmij.
48 Iok kamviseni emawos
nga kami kele kamkorti
renge majingen nga marsij
se tata se kami nir. Suri nir
arevji pinir, ko kami vajin
kamok-juroi dobbir.
49 Ko erpok Atua osp̃e suri
pa renge norongwosien sen
owra ‘Bea-koni propet nir
ko aposol nir vini jir, ko
nir sopor parevji pinir, ko
nir sopor parloli p̃isij tevir
parojir.’
50 Ko niko drra propet jile
nir nga apu se kami nir
marevji pinir tuwi, kami ko

dul ngel kapa-la norongen
nga m̃isij nen.
51 Nuwretun nuwrai tevi
kami, m̃itipatun renge drra
Apel, mivini mijpari drra
Sekaraea nga marevji renge
Naim On se Atua renge livö
ne nawot ko lat nga muon.
Nuwretun nuwrai tevi kami,
kami ko dul nga lelingen
ngel, kapa-la norongen nga
m̃isij ne nanu ngok jile nir
vajin.
52 “Esij wor elep niko
renge kami jinibb ne
nevisvisenien ne nale ne-
sesreien nir, suri kami
kamkikiore metali ne
norongwosien ko kamsilveni
ki nen. Ko kami kele sete
kaman renge loloim nen, ko
kamok-wer ore jinibb nir
nga marwera paran renge
loloim nen.”
53 Mian ko Iesu evel
lingi naim nen, ko jinibb
nevisvisenien ne nale neses-
reien nir ko Parasi nir arij
esij tevi ko arsusi nanu elep.
54 Nir arok-teravi Iesu
nga poro puwra jabble nale
pisan nga nir parlai ni
rengen.

12

Iesu erij tere murrun nga jinibb sel sen m̃ieru e

1 Renge daron nen meling
jinibb nga milep arini arser
korti ji Iesu renge lat san.
Nir evi nuvasngavöl vavis
kis wor, ko artur lililjir p̃elak
nir, ko arbbötbböt renge dr-
run ƀelar. Ko Iesu owra
womue tevi jinibb sen nir
owra “Kami kapmetmet ko
wor renge is se Parasi ngel
nir, renge murrun nga sel
ser eru ngok e.
2 Ko nanu jile nga jinibb
martawi ore nir, mian ko
Atua piraji vasenir parto
limjer. Ko nanu jile nga
jinibb marsilvenir, mian ko
Atua pulolir parto limjer,
jinibb parongwoser.
3 Ko nanu jile nga kami
kamok-sup̃er renge nat nga
mupong, mian ko Atua
puloli nga jinibb parsup̃er
renge nat nga m̃irin.
Ko nanu jile nga kami
kamok-sur vijvije renge boro
jinibb nir renge loloim, mian
ko parkaile parwerai van
mare jer.”

Jinibb se Iesu sete erres re parmetutue jinibb nir

4 Iesu owra “Selek nir,
inu nuwrai tevi kami,
sete kapmetutue jinibb nir
nga marongwose parevji
pini bbong nibe kami nir,
mian ko vitunen setemun
arongwose parloli kele nanu
pisan.
5 Inu bosusur metu le ngel
tevi kami, bowrai tevi kami
isi nga parmetutue. Parme-
tutue Atua kobbong. Ni kob-
bong orongwose pirevji pini
jinibb, mian ko vitunen ni
orongwos piwirre van renge
lat ne nejijkien. Suri dert-
eren sen otoe. Ngok ni ko ma
kami kapmetutue.
6 “Kami kamrongwos pae
nga jinibb nir arok-wulwule
numön nga wowarreng elim
nowlir evi nevöt eru kob-
bong. Ko renge no Atua, sete
ok-kulu jabble san emalie,
ejki.

7 Ko kaplesi jomro batu
kami ngok nir; Atua orong-
wos p̃etp̃eti nir, sete san ejki.
Atua tetajer emetmete kami
erres p̃elak. Ko ngok niko
kami sete kapmetutu, ni em-
rreni kami elep nga elep, asi
jer wore numõn ngok nir.

M̃er nga muwowrai "Inu nuvi jinibb se Iesu."

8 "Inu nuwrai tevi kami,
M̃er nga sete mimtutu nga
puwowrai inu nisek renge
no jinibb nir, inu kele Jinibb
Mawos bea-wowrai ni nisen
renge no anglo se Atua nir.
9 Ko m̃er nga mimtutu ko
mivilvil ore inu nisek renge
no jinibb nir, ngok inu kele
bea-vilvil ore ni nisen renge
no anglo se Atua nir.
10 Ko m̃er nga m̃irij
melmelas ko osopsop̃e inu
Jinibb Mawos, mian ko Atua
orongwos p̃itlasi tweni ni.
Ko m̃er nga m̃irij melmelas
ko osopsop̃e Nem̃in On,
m̃ernen Atua sete orongwos
p̃itlasi tweni rragrrage ni.
11 "Ko inu nuwrai tevi
kami: Mian ko jinibb para-
revei kami van renge naim
gortien ji numal nga mar-
lelep nir nga nir parw-
era suri nanu nga kam-
loli, lat nga puto suri re
kami. Ko kami sete kapme-
tutu kaprrorrmi p̃elake sev
nale ko nga kami kapwera
lweni.
12 Suri renge daron nen
mawos malum ko pa, Nem̃in
On pia-wera nale mawos
nen tevi kami nga kami
kapa-werai."

Jinibb nga marser kortoni joror milep

13 Ko nir san renge meling
jinibb ngel nir owrai tevi
Iesu owra "Jinibb nevisvise-
nien, kupwerai tevi tuwak
nga ni puwngani joro tata
se komru nir nga ni mimet-
mete nir, pivsese komru ko-
rti. Suri ni omusus puwn-
ganir."
14 Ko Iesu owrai tevi
m̃ernen owra "E m̃erel, inu
sete nuvini tweni nga bosp̃e
suri nanu nga marirpok."
15 Ko mian ko ni owrai tevi
jinibb nir owra "Kami kap-
metmet wor kami ko p̃irres,
ko kaptor ore nolo kami nga
kamok-merrmerreni nijor e
nir. Suri jinibb mauren sen
weretunen sete arloli nanu
ngok e ko nir, nga marivi
joron ngok."
16 Ko Iesu owra nale
rrongrrongvi san tevir, owra
"Jinibb san nga joron milep,
orsel sen nanen elep nga
elep ren.
17 Ko ni orrorrmi ko owra
'Inu bololi pirpe le vajin,
suri ƀep̃e ne nanen suk
ewelili pa. Bololi pirpese le
vajin?'
18 Ko ni orrorrmi renge
nolon owra 'A, nurongwose
lat nga bololi surie; bololi
pirpel le, ƀerrarre tweni
ƀep̃e suk ko ƀeli pilep
lengleng vajin, ko ƀelngi
nanen suk nir ko jorok nga
marres nir rengen.
19 Ko bowrai vajin tevi
nem̃ik, 'Jorom nga marres
elep nga elep lengleng, evter
nga nik kuplik vajin sia pilep

nga pilep lengleng. Kuƥaan
ko kupminmin ƥirres, ko
kuƥir vajin.’
20 Ko Atua owrai tevi
mẽernen owra ‘O, nik nga
kumlengleng temijpal! Suri
nata mupong nga lelingen
ƀelai tweni nemẽim. Ko nanu
nga kumajing nir ngok, ko
nanu nga kumlingir ngok nir
parivi se si ko vajin?’ ”
21 Ko Iesu owra “Pia-irpok
ko renge jinibb nga marser
kortoni joror milep nga mivi
se nir kis bbong, ko iok renge
no Atua sete joror oto rragr-
rage, ejki rres nawone.”

*Atua orongwose pimet-
mete kami ƥirres*

22 Ko Iesu owrai tevi jinibb
sen nir, “Suri nanu ngel ko
inu nuwrai tevi kami, Sete
erres nga kami kaprrorrmi
ƥelake mauren se kami, ko
kapwera ‘Mian ko rraprro
sev le lelingen?’ Ko sete
erres kele nga kami kaprror-
rmi ƥelake nibe kami, kapw-
era ‘Mian ko rrapla sunsun
nga rrapuri ngabe le?’
23 Mauren evi nanu nga
milep wor, nanen evi bbong
nanu nga welili. Erpok kele,
nibe kerr evi nanu nga milep
wor, sunsun evi bbong nanu
nga welili. Ko Atua elai
pa nanu nga morlelep nen
nuru; ko suri sev kami kam-
rrorrmi sete orongwos ƥila
kele nanu nga wowarreng
ngok nir tevi kami?
24 “Kaplesi numön nir;
sete nevrer artoe, sete aruw
te, ko sete arok-tawe wenen
nurrer te, ejki, ko ƀeƥe ser
ejkie. Ko Atua ok-la wor
nanen tevir. Ko ngok renge
no Atua kami kamrres asi
wore numön ngok nir.
25 “Kami kamrrorrmi
jinibb nga mok-ƥelak mok-
rrorrmi mauren sen nga
mumrrol jer bbong, orong-
wos puloli mauren sen
pipriv asi kele wor? Ejki!
26 Ko suri nga kami sete
kamrongwos kaploli nanu
nga marwowarreng ngel nir
pirpe nga ngok nen nir,
ko suri sev kami kamok-
rrorrmi ƥelake nanu mĩnij
nga ngak nen nir suri mau-
ren se kami?
27 “Kami kaprrorrmi ta
nevngu sekavöl. Sekavöl
sete emajing erpe jinibb, ko
sete evitvit te. Ko inu nuwrai
tevi kami, numal Solomon
kele tuwi ori sunsun nga
marres ƥelak nir, ko sete
arres arirpe nevngu sekavöl
ngok san.
28 Atua emetmete mösmös
ne orsel nga parmaur lelin-
gen ko mevinen mun par-
sulir ko pa; ko ngok ni pimet-
mete wor kami pilep ƥiasi
wor womu renge mösmös, O
kami nga nosurien se kami
ewelili.
29 “Ko sete kaprrorrmi
ƥelake nanen nga kami
kaprroi, ko nuwi nga kami
kapminir, rreknga kaprror-
rmi nanu pilep ƥelak.
30 Nanu ngel nir jinibb jile
nga marlik iel ngatan nir
nga sete marosuri Atua arok-
rrorrmi ko arok-pej. Ko Tata
se kami ma orongwos pae
sev nga nevre kami mar-
mumrrol ren.

31 Ko nanu nga milep nen
nga kami kaploli, kapp̃elak
nga kapsil van renge batun
vanu se Atua. Ko ni pia-lai
kobbong nanu ngok nir tevi
kami.
32 Sete kapmetutu te, kami
meling welili. Suri Tata se
kami orongwose erres nga ni
pia-la batun vanu sen tevi
kami.

Jinibb nga joron milep renge no Atua

33 "Kapwulwule joro kami,
ko kaplai nevöt nen tevi
ƀeres nir. Ko re sel ngok
ko, erpe kami kamvati narr
se kami nga sete marong-
wos parmutmut, ko kam-
lingi joro kami parto renge
melrin. Iok sete arongwos
parsij, ko jinibb ne venao
sete orongwos pian, ko mo-
mom sete orongwos pulok-
loksir.
34 Suri nga ngabe nga narr
se kami puto rengen, ko
ngok lat nen ko nolo kami
puto rengen tetajer."

*Jinibb se Iesu nir parmet-
met ko wor tetajer terai Iesu
pulwi vini*

35 Ko Iesu owrai kele tevi
jinibb sen nir "Kami kapmet-
met ko wor tetajer terai inu
bolwi
vini. Ko kapserteni netatuw
se kami p̃iterter, ko kapsuli
laet se kami pimor metmet.
36 Kami kapirpe jinibb ne
majingen nga m̃ilik terai nu-
mal sen daron nga ni pulwi
renge nanen ne totkoien sen
e vini. Ko daron nga pulwi
vini ko pututi metali, ko nir
partasi metali pivesane tevi
ni.
37 Neiren renge jinibb ne ma-
jingen nen nir, suri nir sete
armatur te renge daron nga
numal ser mivini, ko m̃ilesi
nir markulu metmet terai
ni mulwi vini. Nuwretun
nuwrai tevi kami, ni puloli
p̃irres p̃elak tevir; p̃ila ne-
tatuw sen p̃itatuwe, ko puloli
nir parlik ngatan, ko p̃ila
nanen tevir paraani.
38 Ko poro pulolola sopon,
pia-vini renge nat p̃irrang
sopon rreknga nat p̃isal
p̃irin, ko p̃ilesi lartul nen
nir parok-teravi malume
pirpok, ko ngok neiren renge
lartul nen nir.
39 Ko kami kaprongwose
nanu ngel: Poro nga jinibb
san purongwose daron ma-
wos nga jinibb venao pivini
e, ko ni sete orongwos pivel
lingi naim sen; pimetmet
ko wor, puloli m̃ernen sete
orongwos p̃iasi van.
40 Ko pirpok kele ko, kami
kele kapmetmet ko wor, suri
Inu Jinibb Mawos dea-vini
renge daron san nga kami
sete kaprrorrmi rragrrage
nga inu bolwi vini rengen."

*Nale rrongrrongvi ne
jinibb ne majingen eru*

41 Ko Pita owrai tevi Iesu
owra "Numal, kuwra nale
rrongrrongvi tevi kem kis
lebbong, rreknga tevi jinibb
jijle nir?"
42 Ko Numal owra lweni
tevi "Ia, ko kuprunge ta
nale ngel: Jinibb si nga
m̃ilngi nolon re majingen
nga numal sen m̃ila tevi, ko

evi jinibb ne majingen nga
norongwosien sen mutoe. Ni
evi jinibb san nga numal sen
p̃ilngi pimetmete naim sen
jile, ko p̃ila nanen tevi jinibb
sen nir renge daron mawos
nen.
43 Neiren renge m̃ernen
daron nga Numal sen pulwi
vini e ko p̃ilesi nga ni puloli
pirpok.
44 Nuwretun nuwrai tevi
kami, m̃ernen ko numal sen
p̃ilngi ni pivi batu jinibb nga
pimetmete joron nir.
45 “Ko poro jinibb ne ma-
jingen nen purrorrmi renge
nolon puwra ‘Numal suk
ololola lengleng renge nga
pulwi vini,’ ko p̃itipatun
pivirrvirrali jinibb ne majin-
gen nir, ko pian ko piminmin
ko pivi jinibb ne botminmi-
nen.
46 Mian ko numal se jinibb
ne majingen nen pulwi
vini renge nabong san nga
m̃ernen sete murongwos
rragrrage. Ko numal nen
piwirr tweni m̃ernen, ko
puloli ni pian p̃ilik p̃isij
p̃erp̃er tevi jinibb nga marsij
ko nga nosurien ser mijkie.
47 “Jinibb ne majingen nga
murongwose pa sev nga nu-
mal sen mimrreni nga ni
puloli tevi ni, ko sete muloli
te nanu nen, m̃ernen numal
sen pia-virrvirrali temijpale.
48 Ko m̃er nga ma sete
murongwose nanu nga
numal sen mimrreni, ko
muloli nanu nga musorsan
tevi pa nga parvirrvirrali
rengen pilep suri, ko ejki,
parvirrvirrali puwelili kob-
bong suri. Erpok ko, jinibb
si nga marla nanu milep
tevi, m̃ernen parngoni nanu
pilep jin; ko jinibb si nga
Atua m̃ilngi pa nanu milep
renge nevren, m̃ernen Atua
emrreni p̃imajing majingen
nga marlelep.

Iesu ololi jinibb nir arwij ngasngasu

49 “Inu nuvini nga bosor
tweni nabb renge iel ngatan.
Ko nabb nen ein pa, ko poro
puror ko inu bololi sev? Inu
ƀeir lengleng.
50 Ko nanu erwen le ngel,
baptaesen san nga muto
malum, nga inu bepaptaes
rengen; ko inu nomok-runge
esij e, pian pian pijpari nanu
ngel pivini p̃iasi; ko osuw
vajin.
51 Kami kamrrorrmi nga
inu nuvini tweni nga ƀela
demat tevi iel ngatan? Ejki
rres nawon! Inu nuwrai
tevi kami, sete ƀela demat,
ko bowjuwje ma jinibb ko
parwijwij ngasu nir.
52 Ko etipatun le pa ngel ko
p̃itajer tevi le pa, metka san
nir pielim parlik korti renge
naim pisansan. Ko nir p̃itul
partere nuru p̃ieru, ko nuru
p̃ieru portere nir p̃itul.
53 Tata ko p̃itre natun nor-
man, ko natun norman p̃itre
tata sen. Ko tasu p̃itre natun
nesenwarreng, ko natun ne-
senwarreng p̃itre tasu sen,
ko lekter p̃itre nesevinli sen,
ko nesevinli sen p̃itre p̃ilen
lekter.”

Jinibb nir parlesi wose wor nelesien ne daron se Iesu ko

54 Ko Iesu owrai kele tevi
delung nir owra “Daron nga
kami kamlesi nabor mari-
mare marmot korti milep lat
san, ko kamrongwos pae ko
evesane, ko kamwera ‘Naus
pus ko’, ko mian ko erpe nga
kami kamwerai.
55 Ko daron nga kami kam-
lesi ling murrwurrweli tolu,
ko kamwera ‘Nat pututun ko
pilep’, ko mian ko erpe nga
kamwerai.
56 Kami nga kamiel renge
sel eru! Kamrongwos kap-
wera suri nelesien nga kam-
lesir renge iel ngatan ko
renge melrin. Nanu na-
won ngok nir kami kamlesi
woser. Ko erpese renge
daron se inu nga lelingen
ngel? Erpese kami sete kam-
rongwose kaplesi wose nele-
sien nen te mijki?

Jinibb se Iesu pian ko wor
p̃irij tevi m̃er nga m̃itre ni

57 “Ko erpese nga kami
lweni sete kamrongwose
kapwera suri nanu nga
marres nir marsorsan nga
moro kaplolir?
58 Poro nik ko m̃er nga
kamru komorlat koporivel
korti koporan ji numal nga
pusp̃e lilane, ko daron nga
komorivel renge sel e, ko
kupwerai lilane tevi ni. Poro
pijki, ko ni tilngim van
renge nevre numal, ko nu-
mal tilngi nik van renge
nevre polis, ko polis tilngi
nik van renge naim ne
nekaien.
59 Nuwrai tevi nik, sete
kurongwos kupivare renge
ie pijpari wor kupla jile ko
nevöt nga marlingi ko mar-
wera kuplai.”

13

Jinibb nolor pululwi renge
nololien ser

1 Ko jinibb sopor arlik ie
renge daron nen ko arini ji
Iesu. Ko arsup̃e suri m̃eri
Galili sopor nga marloli sul-
sulen van ji Atua, ko Paelet
otur imare ko erevji pinir
re daron mawos nga marloli
sulsulen.
2 Ko Iesu owra lweni tevir
“Ko ngok suri mirpok ngok,
kami kamrrorrmi m̃eri Galili
ngel nir arsij womu ne wor
m̃eri Galili jijle nir, suri nga
marpal mirpok?
3 Inu nuwrai tevi kami,
Ejki. Poro kami sete
nolo kami pulululwi renge
nololien se kami nir nga
kamok-lolir, kami kele
kapmij kapjijki pirpe nir.
4 Ko nir esngavöl drromon
owil (18) nga naim nga
muwu mare renge Saeloam
mimav ko mirevji pinir;
kami kamrrorrmi nir arsij
wor easie nir m̃inij nen nir
nga marlik renge Jerusalem?
5 Ejki rres nawon! Inu
nuwrai tevi kami, poro kami
nolo kami sete pulululwi
renge nololien se kami nga
kamok-lolir, kami kele kap-
mij pirpe nir marjijki ngok.”

Nale rrongrrongvi ne nai
nga sete m̃iwen

6 Ko Iesu owra nale
rrongrrongvi ngel tevir,
owra “Jinibb san orwi nai
pik san renge orsel sen.
Mian ko evini epej wenen

rengen, ko sete elesi san
rragrrag.
7 Ko owrai tevi m̃er nga
mimetmete dan sen, owra
‘Kuplesi, sia itul le pa mevini
mepej nai pik ngel wenen
rengen, ko sete nulesi te san.
Kupta bburi piravij ngatan,
erpese mimni nawone suwe
dan?’
8 Ko m̃er nga mok-
metmete dan sen owra
lweni tevi owra ‘Numal,
kuplinglingi pa putur kele
mun renge sia ngel, ko inu
p̃eli rrale bbulwil renge
batun, ko bololi lilane dan
p̃irres rengen.
9 Ko poro nga pia-wen va-
jin renge sia nga vitu, ko
ngok erres ko. Ko poro nga
pia-jiki, ko kupa-ta bburi ko
pivitan ngatan.”

Iesu ololi dure nesevin san nga murru otur rramos luwi renge nabong ne Sapat

10 Ko Iesu ok-visviseni
renge loloim ne naim ne
loten san renge nabong ne
Sapat.
11 Ko nesevin san nga
nem̃in nga m̃isij m̃isisilvi
muloli mimsi sia esngavöl
drromon owil (18), nga
duren murru jer, sete
murongwos putur rramos
renge nabong san, elik ie.
12 Ko daron nga Iesu m̃ilesi
vinnen ko owra “Vinel!
Kuprres ko pa renge mesien
som nga muloli durem
murru ngok.”
13 Ko Iesu elngi nevren
renge vin nga, ko erres
evesane renge duren nga
murru nga, ko osrövi Atua.
14 Ko numal ne naim
ne loten ololarsi lenglenge
Iesu suri nga muloli vinnen
m̃irres renge nabong ne
Sapat, ko ni erij otortori
delung nir, owra “Nabong
ouwon kis nga jinibb puloli
majingen rengen, ko kapini
renge nabong nen nir ko
kami kaprres renge mesien
se kami nir, ko sete nabong
ne Sapat, pijki!”
15 Ko Numal owra lweni
tevi owra “Kami nga kamiel
renge sel eru! Sete kami
sisamis kamok-telasi buluk
se kami rreknga dongki se
kami renge nabong ne Sapat,
ko kamok-iler van renge
nuwi parminmin?
16 Ko vinel evi metka se
Epram san nga Demij m̃isre
totoni ni renge sia esngavöl
drromon owil, ko erpese sete
erres renge ni pivel sisarow
renge nabong ne Sapat?”
17 Nale sen nga muwrair
ngel nir arloli devje nuval
sen nir nor eta dan. Ko
delung arir elep suri nanu
nga marres nga ni mulolir.

Nale rrongrrongvi ne je-langi nubek

18 Iesu owra “Batun vanu
se Atua erpe sev, ko sev
osorsan tevi nga inu bowra
rrongrrongvi rengen?
19 Erpe jelangi nubek san
nga muwelili jer, nga jinibb
m̃ilai ko murwi renge dan
sen. Ko etiv pelari, ko
emaur, evi nai nga milep
san; ko numön ne mesa
nir arow vini, arsakel renge

rengsin, ko arjali menuner
rengen.”C

Nale rrongrrongvi ne is

20 Ko Iesu owra kele
“Batun vanu se Atua erpe
sev? Ko sev osorsan tevi
nga inu bowra rrongrrongvi
ren?
21 Osorsan tevi is nga ne-
sevin m̃ilai ko m̃ilngi renge
besin ne plaoa itul kis, mian
ko mipau jijle vajin.”

Metali nga welili

22 Mian ko Iesu evel suri
sel sen evel rrurrngi ngaim
nga marlelep nir ko ngaim
nga marwowarreng nir;
ko ok-visviseni jinibb nir,
ko ok-tajer tevi van renge
Jerusalem e.
23 Ko jinibb san osusi tevi
ni owra “Numal, nir puwelili
kobbong para-maur?” Ko ni
owra lweni tevi owra
24 “Kami kapp̃elak temij-
pal ko wor tweni nga ka-
pan kapsil renge metali nga
welili ko. Inu nuwrai tevi
kami, nir pilep para-merreni
nga paran parsil rengen, ko
sete parongwos paran te,
ejki.
25 Ko Numal ne naim tu-
tur imare ko tian tikikiorore
metali, ko kami tamoka-
tur jer vini vare e. Ko
kaptipatun kapututi metali,
ko kapverus ‘Numal, kup-
tasi metali tevi kem!’ Ko
ni tia-wera lweni tevi kami,
‘Inu nurrerrleng sisini kami.
Kami kamivi m̃eri ngabe
ko?’
26 Ko kami kaptipatun
kapwera lweni tevi inu,
kapwera ‘Ejki ma, namok-
aan tevim ko namok-
minmin tevim, ko nik
komok-visviseni kem lat nga
kem!’
27 Ko ni puwra lweni kele
tevi kami, ‘Inu nurrerrleng
sisini kami. Kami kamivi
m̃eri ngabe ko, kami nga
kamok-loli nanu nga marsij
nir.’
28 Ko kami kapting ko ka-
porrliw daron nga kaplesi
Epram ko Aesak ko Jekop
ko propet nir renge batun
vanu se Atua, ko kami lweni
parwirr tweni kami kapjikie.
29 Ko delung parivel renge
vanu p̃etp̃eti ngok vini, ko
parsakel tevi Atua renge
batun vanu sen, paraan tevi.
30 Ko kaplesi renge ie
nir nga marivi jinibb nga
marwelili, mian ko para-ivi
jinibb nga marlelep; ko nir
nga marivi jinibb nga mar-
lelep, mian ko para-ivi jinibb
nga marwelili.”

Erot Antipas owra pirevji pini Iesu

31 Ko renge daron nen
mawos ko pa Parasi sopor
arini ji Iesu ko arwerai tevi
“Kupiel lingi iel, kupan iok
e sopon. Suri Erot emrreni
pirevjim kupmij.”
32 Ko Iesu owra lweni tevir
owra “O, morok evi jinibb
ne gerisen. Kapan kapwera
tevi, ni p̃ilesi inu nuoji tweni
nem̃in nga marsij nir, ko

C **13:19** Erpe iel, Luk orrongrrongvi batun vanu se Atua erpe jelangi mastat, ko suri mastat ejki iel, namlingi nubek, nga puloli mining ne nale se Luk piplari limjer.

bololi nir nga marmesi parres luwi lelingen ko mevi. Ko renge nabong itolin vajin ko bololi jile majingen suk.

33 Ko ngok niko inu bevijuri suri wor sel suk ko renge lelingen ko mevi ko teru, ko bejpari Jerusalem. Suri ewretun lenglengen, Jerusalem evi lat nga moro partori p̃irres propet nir rengen; ko ejki mun, arokrevji pinir ma ren.

Iesu etengsi m̃eri Jerusalem

34 "O Jerusalem, Jerusalem, nik nga kumrevji pini propet nir ko kumtuwe pini nir nga Atua mukonir vini jim! Momori inu numrreni bololi jinibb som nir parlik korti pirpe nato nga misrew ore natun nir, ko nik kumusus.

35 Ko kuplesi, Atua evel lingi pa ngaim som oto kiskis. Ko kami sete kamalesi inu te ejki, pian pijpari daron nga kami kapawera 'Atua, kuprij p̃irres suri m̃er nga mivini renge nise Iova.' "

14

Iesu ololi jinibb nga mimsi san erres luwi

1 Renge nabong ne Sapat san ko Iesu evan nga p̃iaan tevi m̃erwomu ne Parasi nir san. Ko delung arujruj van mori jin, ko armeteni suri ni eterter.

2 Ko jinibb san nga drru nevren nuru ko drru ð̃elan nuru morsosol pa nga pimij elik renge ie.

3 Ko Iesu elesi, ko osusi tevi jinibb ne nevisvisenien ne nale nesesreien nir ko Parasi nir, owra "Renge nale ne nesesreien se kerr emarong nga rraploli jinibb p̃irres luwi renge nabong ne Sapat, rreknga ejki?"

4 Ko nir armurrarrong nawon, sete arwera nanu san. Ko Iesu eptevi tweni m̃ernen ko ololi erres luwi, ko elngilngi ni evel.

5 Ko Iesu owrai tevi jinibb nir, owra "Isi renge kami poro nga natun rreknga buluk sen otoe, ko osobbul van ngatan renge bbulwil ne nuwi renge nabong ne Sapat, ko m̃ernen sete orongwos pian mawos pirvei tweni renge wosenen?"

6 Ko nir armurrarrong nawon kele, sete arongwos parwera lweni kele nale san tevi ni.

Norrorrmien se jinibb pian ngatan

7 Iesu owra nale rrongrrongvi san tevi nir nga marsakel maraan, suri elesi nir arpejpej lat seksakel nga marto womu. Ko owrai tevir owra

8 "Poro jinibb pisan pungoni nik nga kupan renge nanen ne totkoien sen, ko kupan, ko sete kupsakel womu renge lat seksakel nga m̃irres. Suri m̃er nga mungoni nik tungoni jinibb nga milep asie wor nik san tia-vivitu vini.

9 Ko poro pirpok ko m̃er nga mungoni nik nen tiavini jim ko tia-werai tevim, 'Kuptur iok, m̃erel pivinuk

p̃isakel iok re milngom,’
ko ngok nik kupan kuplik
ngatan, ko kupmanun pilep.
10 Ko poro daron nga parn-
gonim e, ko nik kupan ko
kuplik bbong ngatan. Ko
ngok poro m̃er nga mungo-
nim pivini ko p̃ilesim,
ko puwrai tevim ‘Selek,
kupini kupsakel mare.’ Ko
ngok ni puloli nolom p̃ir
renge no jinibb nir nga
kupan kupsakel mare tevi
nir nga kap̃aan.
11 Suri m̃er nga m̃ilngi lweni
ni van mare, mian ko Atua
puloli ni pivi jinibb nga pian
ngatan jer. Ko m̃er nga
muloli ni mian ngatan, mian
ko Atua puloli ni pian mare.”

Murrun nga parveruse jinibb nir parini paraan

12 Ko Iesu owrai tevi
m̃er nga miveruse ni nga
p̃iaan tevi, owra “Poro
nga nik kuploli nanen ne
levial rreknga rivriv, sete
erres kupveruse selem nir,
rreknga tuwam nir rreknga
metka som nir rreknga
selem nga joron milep nga
m̃ilik tevim bbong. Poro
pirpok, ko nir parverus kele
bbong nik, ko parkele lweni
nanu nga kumloli tevir.
13 Ko poro daron nga
nik kuploli nanen pisan,
ko kupveruse ƀeres nir ko
jinibb nga marus karkar nir
ko nir nga ƀelar marsij nir
ko metrrorr nir.
14 Ko nik kuprunge p̃irres,
suri lartul nen nir sete
arongwos parkele lweni tevi
nik. Ko Atua vajin pia-kele
lweni tevi nik renge daron
nga puloli jinibb nga marres
nir parmaur luwi kele re
mijen.”

Nale rrongrrongvi ne nanen nga milep

15 Ko san renge nir nga
marsakel tevi nga maraan
murnge nanu ngel nir e,
ko owrai tevi Iesu owra
“M̃er nga pian pia-aan renge
batun vanu se Atua, ni
purnge p̃irres pilep.”
16 Ko ni owrai tevi m̃ernen
owra “Jinibb san ololi nanen
nga milep san, ko everuse
jinibb elep parini renge na-
nen.
17 Ko renge daron ne
nanen vajin, ko ni okoni
jinibb ne majingen sen pian
puwrai tevi lartul nga ni
muwrai pa tevir nga para-
vini, ‘Kapini vajin, arloli
nanu jile arsuw pa, arto
metmet.’
18 Ko nir jile norrorrmien
ser evi sansan e, ko arti-
patun arwera orore nanu so-
por. Nir san nga womunen
owra ‘Inu nua-wuli bbong
orsel san, ko inu numrreni
bean mun ƀelesi ta; sete
numa-vinuk ko, ejki.’
19 Ko nir erwen nen kele
owrai tevi, ‘Inu nua-wuli
bbong buluk nga marok-
revei kat esngavöl, ko inu
numrreni bean borrowr-
rowe ta nir parmajing lesi ta.
Sete numa-vinuk ko, ejki.’
20 Ko nir itolin kele owra
‘Inu nua-lesi bbong nesevin
suk, ko niko inu sete numa-
vinuk ko, ejki.’
21 Ko jinibb ne majingen
nen olwi van, ko owrai

suri nale nga lartul nga
marwerai tevi ni, tevi nu-
mal sen. Ko numal nen
ololar lengleng, ko owrai
tevi jinibb ne majingen nen,
owra ‘Kupsaro pingavil, ku-
pan renge sel nga marwolu
ototvi live laut ne ngaim ko
sel lele kele nir. Ko kuptekai
ƀeres nir, ko nir nga niber
marsij, ko metrrorr nir, ko
naroj nir; ko nir vajin parini
renge nanen.’
22 Ko ni evan, ololi jile,
mian ko olwi ko owra ‘Nu-
mal, inu nuloli pa erpe nga
kumwerai osuw, ko loloim
elep malum wor oto.’
23 Ko numal owrai tevi
jinibb ne majingen sen owra
‘Kupiel, kupan kele kupvi-
juri sel jile nga iok e nir,
ko kupvijuri sel nga maran
orsel e nir. Ko kupan kup-
sup̃e p̃irres tevi jinibb nir
parini ko parsongni naim
suk puwun saut.
24 Inu nuwrai tevi kami,
jinibb nga mongoni womu
nir ngok, nir san sete mia-
vini mia-rroi nanen suk so-
pon.’

Jinibb se Iesu puloli wor Iesu ko puwomu renge ni

25 Delung jinibb nga milep
arvijuri suri Iesu. Ko Iesu
erieni lweni emtenir, ko
owrai tevi nir owra
26 “Poro jinibb san emr-
reni pivini ji inu, ko m̃ernen
pimrreni inu p̃iasi jer wore
mimrreni tata sen, ko tasu
sen, ko ni wor nesen sen, ko
natun nir, ko tuwan nir, ko
jojin nir, ko ni kele wor mau-
ren sen. Ko ngok m̃ernen
orongwos pivi jinibb suk san
vajin.
27 Ko isi nga sete muwosi
nai pelaot sen ko mivijurik,
ni sete orongwos pivi jinibb
suk san.
28 “Ko poro kami san pim-
rreni p̃ili naim nga muwu
mare temijpal san, ko sete-
mun p̃ilik ngatan te purror-
rmi suri lat nga nowlin
puto surie pirpese, ni evtere
puwli jile rreknga ejki?
29 Poro pirpe nga ngok, ko
ni titipatun bbong, ko tia-
runge turrow renge ni, tuloli
bbong ngatan nen ko. Ko
ngok sete tivter mun tia-loli
jijle; ko jinibb nir tarlesi ko
tarmen keraji ni rengen,
30 tarwera ‘M̃erel ema-
jinge naim ngel, ko sete-
mun evtere nga p̃imajing ji-
jle mun, omrrol ren.’
31 “Ko poro nga numal
san piptevi jinibb nuval
pivi nuvasngavöl vasngavöl
vesan (10,000), paran parval
tevi numal m̃inij san nga
miptevi jinibb nuval mivi
nuvasngavöl vasngavöl varu
(20,000) mivini tevir nga
parval tevi nir. Numal
nen p̃ilik ko wor ngatan
purrorrmi suri lat nga puto
surie puwomu, poro nga ni
eterter evtere nga pival tevi
numal m̃inij nen, rreknga
ejki.
32 Ko poro pijki, ko ni
pukoni jinibb sopon parivel
ore numal nen tuwen nen,
parsewute renge sel renge
daron nga ni mivel malum
ngasue, ko parngoni demat
tevi.”

33 Iesu ewer otvi nale sen,
owra erpel le: “Ko erpok
ko, poro kami san sete pivel
lingi jile nanu nga marivi
sen nir, m̃ernen sete orong-
wos pivi jinibb suk te, ejki.

*Sol nga dilten musuw ren-
gen*

34 “Sol erres; ko poro dil-
ten nga mimelmel pusuw
jer rengen, ko parloli lweni
pimelmel luwi pirpese ko?
35 Sete erres rragrrag
mun renge parloli nanu
kele e san, nanu nga
m̃irres rreknga nanu nga
m̃isij. Parwirre kobbong
p̃irresrres. M̃er nga boron
mutoe, purnge re nolo
boron.”

15

*Nale rrongrrongvi ne sip-
sip nga mijki*

1 Renge nabong san, ko
jinibb nga marok-la nevöt ne
takis nir ko jinibb nga marsij
nga marwirr tweni nir arini
armurrarronge Iesu.
2 Ko Parasi nir ko jinibb ne
nevisvisenien ne nale nesesreien nir arlesi, ko artipatun
arok-sur vijvij malum bbong
arok-wor suri Iesu, arwera
“M̃erel okorti tevi jinibb nga
marsij nir ko eaan tevir.”
3 Ko Iesu ornge marwerai,
ko owra nale rrongrrongvi
san tevir, owra
4 “Poro nga san renge
kami sipsip sen ongut
vesan (100), ko san pijijki
lingir, ko erpese, ni sete
orongwos p̃ilngilngi ngavöl
esiw drromon esiw (99) ngok
renge lolo merwer parurro
mösmös, ko ni pipej nga
mijijki nen, pian pijpari nga
p̃iska lweni?
5 Pian ko wor, ko daron
nga m̃iska lweni, ko owosi
elngi ejingteni renge birparin, ko eir nga eir
lengleng.
6 Ko daron nga muwosi
lweni vini ngaim e, ko
everus kortoni selen nir nga
marlik ngasue ni ko nga
marlik mori bbong ni, ko
owrai tevir, ‘Kerr rrap̃ir, suri
nuska lweni pa sipsip suk
nga mijijki nga.’
7 Ko inu nuwrai tevi kami,
pirpok ko renge melrin. Nir
parir lengleng suri jinibb
sansan nga m̃isij nga nolon
mulululwi, p̃iasi ngavöl esiw
drromon esiw nga marokwera lweni kis pae nga
marivi jinibb nga marres, ko
armusus nolor pulululwi.

*Nale rrongrrongvi ne
nevöt nga welili san nga
mijijki*

8 “Ko nesevin si renge
kami poro p̃ilngi silva pisngavöl ko pisansan pijijki,
ko erpe? Ni pusli laet ko
puraki vaseni loloim, pipej
pian pijpari nga piska lweni.
9 Ko daron nga vinnen
m̃iskai lweni, ko everus kortoni selen nir nga marlik
ngasue ni ko nir nga marlik mori bbong ni ko owrai
tevir, owra ‘Kerr rrap̃ir, suri
nuskai lweni pa silva suk
nga mijijki nga.’
10 Ko inu nuwrai tevi kami,
pirpok ko renge no anglo

se Atua. Nir parir lengleng
suri jinibb sansan bbong nga
m̃isij nga mijijki nen, nga
nolon mululwi mirpel.”

Nale rrongrrongvi ne
m̃elakel nga mutor jabble sel

11 Ko Iesu owra “Jinibb
san nga natun eru morivi
norman.
12 Ko ngok m̃ervitu nen
evan ji tata sen ko ongoni
tevi, owra ‘Tata, kuptutweni
jorom nga parivi se komru
nen nir, pivsivsese komru
korti.’ Ko ni otutweni joron
tevi nuru korti.
13 Mian ko nabong sete
elep mun, ko m̃ervitu nen
eser kortoni joron jijle nir
ko evel evan renge ngaim
nga milep san nga muto
ngasu. Ko elik ie, ko eti-
patun olokloksi p̃etp̃eti joron
renge norrorrmien sen nga
sete murrorrmi m̃irres e.
14 “Ko daron nga mulok-
loksi p̃etp̃eti joron e nir,
ko numer nga milep eimare
renge ngaim nen; ko ejki
mun, ni joron arsuwsuw
p̃etp̃eti pa.
15 Ko ni lweni evan
emajing se jinibb ne ngaim
nen san. Ko m̃ernen okoni ni
evan renge orsel nga marok-
wungani ƀerp̃er sen nir
rengen, nga pok-wungani
ƀerp̃er sen nir. Ko renge
marwungani ƀerp̃er, m̃eri
Isrel nir arlesi evi majingen
san nga m̃isij p̃erp̃er.
16 Ko ni numer aji lenglen-
gen e, ko sete san ela na-
nen rragrrag san tevi nga
purroi; ko ngok ololi emr-
reni lenglengen e purro na-
nen se ƀerp̃er nir sopon, nga
puloli pup e.
17 Mian ko nolon olwi, or-
rorrmi lweni tata sen vajin,
ko owra ‘Aro, jinibb ne ma-
jingen se tata nir elep wor,
ko nanen evtere nir p̃etp̃eti,
ko majbböl nen ojpon; ko
suri sev inu bemij e numer
iel!
18 Erres ma inu bemra iel,
ko bolwi van ji tata. Ko
bowrai tevi ni, “Tata, inu
nuloli esij renge no Atua ko
renge no nik kele.
19 Ko ngok inu setemun
nurres renge nga jinibb par-
wera inu nuvi natum san,
ejki mun. Ko kuploli inu ma
bevi jinibb ne majingen som
san.’ ”
20 Ko ni otur imare ko evel,
pivini ji tata sen e.
“Ko daron nga mivel
ngasu malum mivini, ko
tata sen elesi. Ko orrorrmi
temijpale. Ko owlu tersele
ko pa, evan ko erake totoni,
ko orromji.
21 Ko natun owrai tevi ni
‘Tata, inu nuloli esij renge no
Atua ko renge no nik kele.
Inu setemun nurres renge
nga jinibb parwera inu nuvi
natum san.’
22 Ko tata sen everuse jinibb
ne majingen sen nir, owra
‘Kapsaro pingavil, kapla
sunsun nga m̃irresrres asi
nen, kaploli ni puri. Ko
kapla ring suk ko kaploli
p̃irae re bbösö nevren, ko
kaploli p̃irae but.
23 Ko kapan kaprevji natu
buluk san nga milep m̃irres;

ko rrapurroi, ko kerr rraƀir vajin.
24 Suri natuk ngel erpe emij le pa osuw, ko emaur luwi kele. Ni erpe ejijki le pa, ko nulesi lweni kele.’ Ko nir artipatun arir vajin.

25 “Ko ni natun norman nga wowomu nen ejkie nir, evel womu evan pa orsel e. Mian ko olwi vini ngaim e. Ko daron nga mivini morie naim, ko ornge drrelar marla nubo ko marsew.
26 Ko ni everuse jinibb ne majingen se tata sen san vini jin, ko osusi tevi owra ‘Sev ko ngok?’
27 Ko m̃ernen owra lweni tevi ni, owra ‘O, tasim olwi vini ngaim, ko niko tata som erevji natu buluk nga milep m̃irres san rengen, suri ni m̃ilesi natun mulwi vini mimaur malum bbong.’
28 Ko ni ololar e, omusus pian loloim. Ko tata sen eivare vini vare e ko evini jin, ko eiari ni nga pian loloim.
29 Ko ni owra lweni tevi tata sen, owra ‘Kuplesi, inu numajing som sia sia, nurpe jinibb ne majingen som san. Ko sete nutor otvi nale nesesreien som san, ejki rres nawon. Ko nik sete kula nanu san rragrrag tevik. Sete kula nanani san tevik nga inu bololi nanen e san tevi selek nir ko naƀir.
30 Ko daron nga ma natum ngel nga mulokloksi p̃etp̃eti jorom nir tevi nesevin ne sel nir mivini e, ko nik kutur imare, kurevji natu buluk nga milep m̃irres renge ni!’
31 Ko tata sen owra lweni tevi ni owra ‘Natuk, nik kulik tevik tetajer ko pa, ko ngok nanu jile nga marivi suk arivi som ko pa.
32 Niko erres kerr rraƀaan vajin ko rraƀir, suri tasim ngel erpe emij ko pa ko emaur luwi; ko ejijki ko pa, ko rramlesi lweni kele.’ ”

16

Nale rrongrrongvi ne burtur nga majingen sen sete muloli momsawos

1 Ko Iesu owrai tevi jinibb sen nir, owra “Numal san joron elep. Ko ni elngi jinibb ne majingen sen san nga pimetmete nijor sen nir. Ko mian ko jinibb sopor arini ji numal nen, ko arwera ‘O, jinibb som ngok olokloksi jorom nir.’
2 Ko numal nen everuse m̃er nga mivi burtur renge joron nen vini jin, ko owrai tevi ‘Sev le ngel nga inu mornge renge nik? Kupsuw ko pa, setemun kumaivi burtur renge inu jorok nir. Kupan kupuli tweni lat nga komok-majing muto suri, ko san kele p̃ila wanim.’
3 Ko burtur nen orrorrmi renge nolon, owra ‘Inu bololi sev le, suri numal suk p̃ila tweni inu renge majingen suk? Ko inu derteren suk sete evter renge nga ƀeli dan orsel, ko numanun kele renge nga bongun-ngun.’
4 Mian ko owra ‘E! Inu nurongwos pae lat nga bololi

surie renge daron nga numal suk p̃ila tweni majingen suk jik, puloli jinibb nir parmarong kobbong nga inu bean loloim se nir.’

5 Ko ni everuse jinibb nga marloli nivnon ji numal sen arini jin. Ko osusi womue tevi nir san, owra ‘Nik kuloli nivnon e sev ji numal suk?’

6 Ko m̃er nga mususi womu nen e tevi owra lweni tevi, owra ‘Inu nuloli nivnon e dram oel ongut (100).’ Ko burtur nen owra lweni tevi, ‘Naul nen le ngel, kuplai ko kupuli pingavöl pielim (50) kobbong rengen.’

7 Ko osusi kele tevi nir san, owra ‘Ko nik kuloli nivnon e sev?’ Ko m̃ernen owrai tevi, owra ‘Inu nuloli nivnon e bak wit evi nuvasngavöl vesan (1000).’ Ko burtur nen owra lweni tevi ‘Naul nen le ngel, kuplai ko kupuli ongut valim (500) kobbong rengen.’

8 Ko numal se m̃er nga mivi burtur nga sete muloli mumomsawos nga owra ‘O, morok norrorrmien sen engavilvil nawon, orongwos kemkam̃e lat nga puloli surie!’ Suri jinibb ne iel ngatan nir arongwose asie nir nga marlik renge moron.

Sel nga marwulwule nevöt

9 “Kami kele kaploli pirpe morok, kapla nijor ne iel ngatan nir, ko kaplair tevi jinibb nir. Ngok puloli nir parir suri kami, ko partekai kami van renge naim nga renge melrin nir rrek!

10 Ejki! M̃er nga m̃irres renge puloli nanu nga welili bbong, ngok ni p̃irres renge puloli kele nanu nga milep. Ko m̃er nga sete erres renge puloli nanu nga welili bbong, ngok ni sete mia-rres renge puloli nanu nga milep kele.

11 Erpok ko, poro sete kamloli erres renge nijor ne iel ngatan nir, ko si p̃ila nijor nga marres weretunen ne melrin tevi kami kapmetmeter?

12 Ko poro sete kamrres renge kapmetmete nijor se jinibb m̃inij, si p̃ilai tevi kami nijor nga parivi se kami?

Jinibb san sete orongwose p̃imajing se numal pieru pivesane

13 “Sete jinibb san orongwose p̃imajing se numal pieru pivesane. Poro pirpok, ko tungasi nuru tuwen, ko timrreni nuru tuwen nen. Erpok ko, sete Atua orongwos pukonim re majingen sen poro nevöt mukonim pa renge majingen sen. Suri sete kurongwos kupmajing se nuru korti evesane.”

Parasi nir arok-merreni temijpale nevöt

14 Ko Parasi nir arok-merreni temijpale nevöt, ko daron nga marunge nanu nga Iesu muwrair ngok e nir, ko armen kerajie.

15 Ko Iesu owrai tevi nir owra “Kami ngok ko kamivi lartul nga tetajer kamwera kamrres renge mete jinibb. Ko Atua orongwose nolo

kami. Ko sev nga marloli mian mare renge jinibb bbong, ngok sete evi nanu san rragrrag renge no Atua.

Jinibb arp̃elak tweni nga paran renge batun vanu se Atua

16 “Nale nesesreien oto ko pa, ko nale se propet nir arto ko pa, mian ko mivini mijpari daron se Jon Baptaes vajin. Ko renge daron nen mawos ko vajin, marwerwer renge nosp̃en nga m̃irres; ko jinibb arp̃elak temijpal arwera paran renge batun vanu se Atua.

17 Ko evi nanu nga m̃iterter renge melrin ko iel ngatan porjijki; ko evi nanu nga m̃iterter kele wor m̃iasi san renge bebje nale ne nale nesesreien ngel san pijijki.

18 “Erpok ko, jinibb si nga p̃ilngi kurtweni nesen sen ko p̃itkai kele nesevin m̃inij san, erpe evitan re nesevin ngok ko vajin. Ko m̃er nga m̃itkai kele nesevin nga diwen sen m̃ilngi kurtweni, ni kele evitan re nesevin ngok.”

Nale rrongrrongvi ne m̃er nga joron milep ko Lasros

19 Ko Iesu ela jilweren kele san erpel: “Jinibb san nga joron milep elik lat san. Ko ni tetajer ok-uri sunsun nga nulser marres p̃elak marsongsong, ko marow raprap titis, ko marmalum marres. Ko nabong jijle eaan erres ko eir, elelea.

20 Ko jinibb san nga mivi ƀeres nga mok-ngun-ngun res nga miwajie Lasros elik ie renge metali se m̃er nga joron milep nen. Ko m̃ernen niben nir arkar p̃etp̃eti.

21 Ko ni emrreni lengleng pok-rroi bebje nanen nga marvitvitan renge tep se m̃er nga joron milep nen. Ko ejki; ko guli arok-ini arok-lomlomi niben nga markar nir.

22 Mian ko vitunen vajin ko ƀeres nga mok-ngun-ngun res nga emij. Ko anglo nir arwosi ni van renge melrin ji Epram, ko elik lilji nelin. Mian ko vitunen vajin, ko m̃er nga joron milep nga ea-mij vajin, ko artevni.

23 Ko ni elik renge lat ne mijen, ko ornge esij elep lengleng. Ko daron nga moro muklu, ko elesi Epram iokwan ngasu jer, ko Lasros emajil renge morkon.

24 Ko ni ekail everus owra ‘Tata Epram, warru kuprrorrmi inu! Kupkoni Lasros pian purrurrngoni bbös nevren pisansan renge nuwi, ko puloli pujum renge nemek, ko pimemrrali. Suri inu nurnge esij nga esij lengleng renge lomi nabb ngel.’

25 Ko Epram owra lweni tevi, owra ‘Natuk, kuprrorrmi renge daron nga nik kummaur e. Nik kulesi nanu jile arres vinuk jim; ko Lasros ornge esij elep, elesi nanu jile arsij vini jin. Ko renge lelingen ngel vajin ni ela lol molmol, ornge erres; ko nik kulik renge lat ne norongen nga m̃isij, kurnge esij.

26 Ko nanu san muto ngok
liven ne kem ko kami, evi
mesa nga milep. Ko ngok nir
nga parwera parasi vinuk ji
kami sete arloli wos parasi
vinuk ji kami, ko kami sete
kamrongwose kapasi vini ji
kem iel.’
27 Ko mian ko m̃er nga
joron milep nga owra lweni
tevi owra ‘Tata, nungoni tevi
nik, warru kupkoni Lasros
pulwi kele van renge naim
se tata suk.
28 Suri inu tasik elim, ko
erres ma renge ni pian ko
pususur metu tevi nir, ko pu-
loli nga nir sete parini kele
iel renge lat nga inu mornge
m̃isij ngel e.’
29 Ko Epram owra lweni
tevi m̃er nga joron milep nga
owra ‘O, ejki, tasim nir, naul
se Moses ko naul se propet
nir arto pa jir. Naul ser
nen ko pa nir parsusur metu
tevir.’
30 M̃er nga joron milep
owra lweni tevi owra ‘O,
ejki, tata Epram, poro ma
san pimaur luwi ko wor
renge mijen ko pian jir, ko
ngok ko ma nir nolor pul-
ulwi ko renge nololien ser
nir!’
31 Ko Epram owra lweni
tevi, ‘Poro nir sete parunge
nale ne naul se Moses ko
nale ne naul se propet nir,
ko ngok nir parirpok kele
kobbong renge nga poro san
pimaur luwi renge mijen;
sete mara-osuri te, ejki.’ ”

17

Jinibb nga muloli jinibb m̃inij m̃ijilaklak mivitan van renge nololien

1 Iesu owrai tevi jinibb sen
nir owra “Nanu nga parloli
jinibb parjilaklak parvitan
van renge nololien parini
ko wor, sete orongwos pijki.
Iok ewretun, ko wi pia-sij
wor niko renge m̃er nga pia-
la nanu ngok nir parpelari!
2 Erres p̃elak poro nga
parsaro puwomu pingavil
parla nevöt nga milep ko
san, ko parile dil renge
m̃ernen nowen ko parjuröni
ngalu renge dis mot, p̃iasie
nga poro puloli nir nga welili
ngel san p̃ijilaklak pivitan
van renge nololien.

Jinibb p̃itlasi tweni nololien se jinibb ko wor

3 “Kami kapmetmet lulul-
weni kami lweni ko wor.
Poro tuwam rreknga tasim
puloli p̃isij tevim, ko nik kup-
wera lilane ko wor tevi ni.
Ko poro nolon pulululwi, ko
kuptelasi tweni nololien sen.
4 Ko poro puloli p̃isij tevi
nik pivavis kis renge nabong
sansan bbong, ko ngok poro
pulwi vini jim puwra nolon
olululwi, ko ngok, nik kupte-
lasi tweni ko wor.”

Nosurien se jinibb nga muosuri Atua

5 Ko aposol nir arwerai
tevi Iesu arwera “Numal, ku-
ploli nosurien se kem puruj
kele wor van mare.”
6 Ko Numal owra lweni
tevir owra “Po, ko poro
nosurien se kami puwelili

bbong pirpe jelangi nubek,[D]
ko kamrongwos kapwerai
tevi nai sikmon nga milep
ngel, ‘Nik lweni kuprrangi
twenim ko kupan kuptur
renge dis,’ ko ni puloli kob-
bong pirpe nga kami kamw-
erai ngok ko tevi.

Murrun se jinibb nga
m̃imajing

7 “Ko isi niko renge
kami poro jinibb ne ma-
jingen sen p̃imajing renge
orsel p̃ilawlaw rreknga
pimetmete sipsip, ko poro
pulwi vini ngaim e, ko
nik kupwerai tevi, ‘Erres,
kupsaro pingavil, kuptajer
ko pa kup̃aan.’
8 Ejki rres nawon, nik
kupwerai ma tevi ‘Nik ku-
ploli nanen suk puto teraik,
ko nik kupla netatuw som
ko kuptatuwe ko kupselsale
nanen suk daron nga inu
ðeaan e, ko beminmin jile
mun pusuw. Ko vitunen
vajin ko nik ko kupa-aan ko
kupa-minmin.’
9 Ko kami kamrrorrmi nu-
mal nen owra erres tevi
jinibb ne majingen sen suri
nga muloli nanu ngel nir nga
ni muwrai? Ejki! Evi wor
nanu nga puloli ko.
10 Ko kami kele kapir-
pok, kaploli nanu jile nga
inu nuwrai tevi kami nga
kaplolir, ko ngok ololi kami
kapwera vajin ‘Niko erres
ko wor, kem ngel namivi
bbong jinibb ne majingen
som le, osorsan ko wor renge
nabloli pirpok.’ ”

Iesu ololi jinibb esngavöl
nga marmesi e mesien nga
niber m̃im̃emaul arwokwok
luwi

11 Ko daron nga marivel
suri sel nga paran Jerusalem
e, ko Iesu eptevir arivel rrur-
rngi renge liven ne Sameria
ko Galili.
12 Ko aran laut renge
ngaim nen san. Ko jinibb
nga marmesi e mesien nga
niber m̃im̃emaul esngavöl
arini ji Iesu. Ko sete arini
morie, artur bbong ngasu.
13 Ko arverus van jin, ar-
wera “Iesu, Numal, warru
kuprrorrmi kem!”
14 Ko Iesu oklu van
emtenir, ko owrai tevir
“Kami kapan ji batun jinibb
ne sulsulen ko kaploli ni
pununri kami.” Ko daron
nga marok-ivel suri bbong
sel malum e vini, ko nir jile
arwokwok pa osuw.
15 Ko san renge nir nga es-
ngavöl ngok m̃ilesi muwok-
wok ko olwi vini ko osrövi
Atua drrelan ean mare jer.
16 Ko daron nga mivini ji
Iesu, ko ejipa van ngatan
renge dan re ðela Iesu, ko
owra erres tevi ni. Ko
m̃ernen evi m̃eri Sameria ko.
17 Ko Iesu osusi lweni owra
“Nuwrate nga nuloli nir es-
ngavöl ko arres arwokwok
luwi, ko nibeni nir esiw?
18 Sete nir san orongwos
pulwi vini pusrövi Atua,

[D] **17:6** Erpe iel, Luk orrongrrongvi nosurien ser erpe jelangi mastat; ko suri mastat ejki iel, namlingi nubek, nga puloli mining ne nale se Luk piplari limjer.

m̃erel bbong esan nga mivi
jinibb neturvitan!”
19 Ko ni owrai tevi m̃ernen,
“Kuptur imare ko kupvijuri
sel som, ko kupluwi. No-
surien som ololim kumwok-
wok ko kumrres.”

Batun vanu se Atua pivini seveling

20 Ko Parasi sopor ar-
susi tevi Iesu arwera “Batun
vanu se Atua pivini sevel-
ing?” Ko Iesu owra lweni
tevir owra “Batun vanu se
Atua sete orongwos pivini
renge sel nga parlesi rengen.
21 Sete jinibb san puwrai
tevi nik, ‘Kuplesi ngel’,
rreknga ‘Kuplesi ngokwan,’
ejki. Batun vanu se Atua oto
pa renge nolo jinibb.”

Nabong se Jinibb Mawos pivini

22 Ko Iesu owrai tevi jinibb
sen nir owra “Mian ko daron
nen pia-vini nga kami kap-
merreni kaplesi nabong se
Jinibb Mawos, ko kami sete
kamrongwos kaplesi.
23 Ko jinibb nir arongwos
parwerai tevi kami, parwera
‘Kaplesi ngokwan!’, rreknga
‘Kaplesi ngel!’; ko ngok kami
sete kapan kapkulkulu pej
te, pijki.
24 Erpe navil nga mivil,
daron nga mivil renge de-
vje melrin ko mimor vaseni
melrin p̃etp̃eti mivesane mi-
jpari devjen, nga jinibb jijle
nir marlesi. Ko ngok pia-
irpok renge inu Jinibb Ma-
wos renge daron nga bea-
luwi vini.
25 Ko womunen inu
bornge p̃isij renge nanu
pilep renge dul nga mar-
maur lelingen ngel parloli
tevik.
26 “Erpe renge daron se
Noa tuwi jinibb nir arlelea
nawon, ko ngok pirpok ko
renge nabong se inu Jinibb
Mawos.
27 Renge daron nen ko
jinibb araan ko arminmin ko
arlesi nesevin, ko armusus
parunge nale se Noa, mi-
anan mijpari daron nga Noa
mian renge lolo drrav nga
muwse; ko nuwi owlu ko
ervei jinibb nir, ko armij
p̃etp̃eti.
28 Pirpe kele nabong se
Lot. Jinibb araan ko armin-
min ko arwulwul ko aruw ko
arilili naim nir.
29 Ko mian ko mijpari
daron nga Lot mivel lingi
Sotom e, ko nabb ko nevöt
nga marin arvitvitan renge
melrin erpe naus nga mus,
ko osli nir, arin p̃etp̃eti arivi
niavin.
30 Ngok nabong se inu
Jinibb Mawos nga bevini
rengen pusorsan tevi ko pir-
pok.
31 “Ko renge nabong nen,
m̃er nga m̃ililik vare renge
naim sen ko joron marto
renge loloim, ni sete pian
kele mun p̃ila twenir. Ko
m̃er nga mutur renge orsel,
ni sete puwlu luwi kele mun
van renge naim sen nga p̃ila
joron.
32 Kaprrorrmi sev nga mi-
plari ji nesen se Lot.
33 Si nga mimrreni p̃ila se
mauren sen, m̃ernen putor
jabble mauren sen. Ko si

nga ma mutor jabble mauren sen, ni pia-la lweni mauren sen.
34 Ko inu nuwrai tevi kami,
renge nat nga mupong nen,
jinibb p̃ieru pormatur renge
maling pisansan; ko parteka
tweni tuwen, ko nuru tuwen
nen p̃ilik jer.
35 Ko nesevin p̃ieru porlik
lat pisansan parvarrvarr; ko
nuru tuwen parteka tweni,
ko nuru tuwen p̃ilik jer.
36 [Jinibb p̃ieru pormajing
renge orsel; tuwen parteka
tweni, ko nuru tuwen p̃ilik
jer.]”E
37 Ko jinibb sen nir arwera
lweni tevi “Ngabe ko, Numal?” Ko Iesu owra lweni
tevir owra “Lat nen kapalesi wos bbonge ko. Pirpe
daron nga nanu san emij,
ko numön nir nga maroktasi parmot rrale; orongwos kaplesi wose kobbong
ngasu.”

18

Nale rrongrrongvi ne nesevin san nga mok-julm̃i suri numal san

1 Ko Iesu owra nale rrongrrongvi san tevi jinibb sen nir
nga pivisvisenir e nga parlot
tetajer, sete partibbtibbot e.
2 Owra “Numal san elik
renge ngaim san. Ko ni
sete emtutu rragrrag Atua,
ko sete ornge jinibb san.
3 Ko renge ngaim nen nesevin san nga diwen sen
mimij lingi elik rengen. Ko
vinnen evini tetajer ko pa
jin, ok-luni suri numal nen
nga puloli lilane nanu nga
muto jin ko ji devje nuval
sen.
4 Ko numal nen omusus
puloli. Epriv wor mian, ko
vitunen vajin ni lweni orrorrmi lweni ko owra ‘Inu
sete numtutu Atua ko sete
nurnge jinibb san.
5 Ko suri vinel mutor momorie pa mivini ko mivijajeng jik, ko bololi ma nanu
nga muwrai. Poro pijki, ko
ngok puloli inu sete numalik m̃irres rragrrag, pivijajeng inu ko tetajer.’
6 “Ko kami kamrunge sev
nga numal nga m̃isij nen
muwrai.
7 Ko erpese renge Atua
ko jinibb sen nir nga mutobbtobbue nir, nga marngir
suri ni renge nata m̃irin ko
nata mupong? Kami kamrrorrmi ni orongwos pulolola
renge puloli nanu nga marngir suri ngok e?
8 Inu nuwrai tevi kami,
Atua pisaro pingavil, puloli
lilane nanu nen tevir.
Ko inu Jinibb Mawos
renge daron nga bea-luwi
vini e, ko bea-lesi nosurien
puto malum renge jinibb ne
iel ngatan nir, rreknga ejki
mun?”

Nale rrongrrongvi ne Parasi ko jinibb nga mok-la nevöt ne takis

9 Ko Iesu owra nale rrongrrongvi san tevi jinibb nir
nga marok-linglingi lweni

E **17:36** Nale nga muto re nolo [ ], rrek sete Luk oli, ko jinibb san ea-uli vitue daron nga muli tweni kopi san ne naul ngel.

nir lweni marok-wera mar-
res, ko marok-kulu wutan re
jinibb m̃inij nen nir.
10 “Jinibb eru oran loloim
renge naim ne loten nga
porlot. Nuru tuwen evi
Parasi, ko nuru tuwen nen
evi jinibb nga mok-la nevöt
ne takis.
11 Ko Parasi esan otur ko
olot owra ‘Atua, nuwra er-
res wor tevi nik, suri nga
inu sete nurpe jinibb nga
ngok nir nga marok-vevna
ko marok-loli nanu nga sete
marres, ko marok-loli m̃isij
tevi nesevin nir. Ko inu sete
nurpe kele m̃er nga mok-la
nevöt ne takis ngel.
12 Renge wik jile inu
nomok-linglingi nanen
renge nabong nen eru,
ko jorok nir, nomok-la
songovlön tevi nik tetajer.’
13 “Ko m̃er nga mok-la
nevöt ne takis nen otur
tuwi ngasu, ko sete oklu
imare emteni melrin, ejki.
Ko owjuwje morkon nga
miviseni nga murnge m̃isij,
ko owra ‘Atua, kuprrorrmi
inu! Nuvi jinibb nga m̃isij.’ ”
14 Ko Iesu owrai tevi nir,
owra “Nuwrai tevi kami,
m̃erel ko, daron nga mori-
vare, ko ni ko evi m̃er
nga mumomsawos renge no
Atua nen, ko sete nuru
tuwen nen. Suri m̃er nga
m̃ilngi ni van mare, ko Atua
puloli ni pian ngatan; ko m̃er
nga m̃ilngi ni van ngatan, ko
Atua p̃ilngi ni van mare.”

*Iesu erij erres suri bipi-
warreng*

15 Ko jinibb sopor arpitevi
bipiwarreng ser nir arini ji
Iesu nga ni p̃ilngi nevren
rer ko p̃irij p̃irres surir. Ko
daron nga jinibb sen nir
marlesi, ko arwer orer sete
paran jin, pijki.
16 Ko Iesu everus nir paran
jin. Ko owra “Kaplinglingi
bipiwarreng nir parini jik,
sete kapwer orer te, pijki.
Suri batun vanu se Atua evi
se nir ko nga nolor marirpe
bipiwarreng ngok nir.
17 Nuwretun nuwrai tevi
kami, M̃er nga sete puloli
nolon pivini pirpe bipiwar-
reng, ni sete orongwos pian
renge batun vanu se Atua.”

*Jinibb san nga joron milep
emrreni p̃ila mauren nga
muto tuwi ngok vini*

18 Ko m̃erwomu san re
m̃eri Isrel nir osusi tevi
Iesu, owra “Wurru, jinibb
nevisvisenien nga m̃irres,
bololi pirpese ko ð̃ela mau-
ren nga muto tuwi ngok
vini?”
19 Ko Iesu owra lweni tevi
m̃ernen, owra “Erpese nik
kumverus inu m̃erres? Sete
san erres, Atua kobbong
esan erres.
20 Ko nik kurongwose
pae nale nesesreien se
Atua nga muwra ‘Nik sete
kupvenae nesevin, ko sete
kuprevji pini jinibb, ko
sete kupvevna, ko sete
kupkerkeris, ko kuptori tata
som ko tasu som.’ ”
21 Ko ni owra “Nanu ngok
nir, inu nulolir jile pa renge
daron nga bbong mevi nan-
warreng e ko mijpari lelin-
gen ngel.”
22 Ko daron nga Iesu
murnge muwrai mirpok,

ko owra lweni tevi owra
“Nanu sansan kobbong
ojpon evi nga kummer-
reni malume. Jorom nir
kupwulwul p̃etp̃eti nir, ko
kuptutweni nevöt ner tevi
b̃eres nir. Ko nik jorom pia-
to renge melrin. Ko kupini
kupvijurik.”
23 Ko daron nga m̃ernen
murnge nale ngel e, ornge
lengleng esij e. Suri ni evi
jinibb nga joron milep san.
24 Ko Iesu elesi nga
m̃ernen ornge lengleng esij
e. Ko owra “Evi nanu nga
m̃iterter milep nga jinibb
nga joron milep pian renge
batun vanu se Atua.
25 Erpe nato, eterter temij-
pal renge liwen pietiv.[F] Ko
nga jinibb nga joron milep
pian renge batun vanu se
Atua, eterter temijpal wor
asie ngok.”
26 Lartul nga marunge
muwrai mirpok arwera
lweni tevi, “Aro, poro pirpok
ko isi ko ma p̃iasi pimaur?”
27 Ko Iesu owra lweni tevir
“Sev nga m̃iterter re jinibb
puloli, sete eterter rragrrag
renge nga Atua puloli.”
28 Ko ngok ololi Pita owra
lweni tevi, “Ko kuplesi, kem
namiel lingi nanu jijle nga
marivi se kem nir arjipon, ko
namvijuri nik.”
29 Ko Iesu owra lweni
tevir “Inu nuwretun nuwrai
tevi kami, m̃er nga mivel
lingi naim sen, rreknga ne-
sen sen, rreknga tuwan tevi
tasin nir, rreknga tata sen
tevi tasu sen, rreknga natun
nir, suri batun vanu se Atua,
30 m̃ernen pia-lai pilep
kele wor renge daron nga
lelingen ngel; ko renge
daron nga para-vini, ko ni
pia-la mauren nga muto
tuwi ngok vini.”

Iesu osp̃e sur mijen sen vatolin

31 Ko Iesu eptevi jinibb
sen nir arsan kis, ko owrai
tevir owra “Kaplesi, rram-
tongsa le van mare e renge
Jerusalem. Ko nanu jile nga
propet nir maruli tuwi suri
inu Jinibb Mawos parpelari
ko wor.
32 Partekai inu van ji jinibb
ne vare, ko partetnije inu ko
parlutövi inu.
33 Ko nir parvirralik ko
parevji pinik. Ko nabong
p̃itul, ko inu bemaur luwi
kele.”
34 Ko jinibb sen nir arrleng
sisini nale nga muwrair
ngel, ko sete arongwose
rragrrage sopon.

Iesu ololi jinibb san nga meten murrorr oklu luwi

35 Ko Iesu otutur suri sel
evan morie Jeriko. Ko jinibb
san nga mok-ngun-ngun nga
meten murrorr, elik renge
jeli sel.
36 Ko daron nga m̃er nga
meten murrorr nen murnge
delung jinibb nga milep
marivel asi renge sel, ko
osusi owra “A, sev ko ngok?”
37 Ko nir arwera lweni tevi
arwera “Iesu ne doNasret ko
m̃iasi ngok.”

[F] **18:25** Erpe iel, Luk osp̃e kamel p̃isil rrurrngi batu nitel san nolon. Ko suri kamel ejki iel, namsup̃e nato ela wani.

38 Ko daron nga murnge,
ko ekail everus van mare
owra “Iesu, nik Devet metka
sen, kuprrorrmi inu!”
39 Ko jinibb nga mar-
tur van womue renge lat
nga non mimawos e arwera
ore ni, arwera “Kupmurrar-
rong!” Ko ni ea-verus temi-
jpal kele ko ma van mare
lengleng, owra “Nik Devet
metka sen, warru kuprror-
rmi inu!”
40 Ko Iesu otur murrong,
ko owra partekai ni van jin.
Ko daron nga mivel vini
mori ji Iesu, ko osusi tevi,
41 owra “Nik kumarong
nga inu bololi sev tevi nik?”
Ko metrrorr nen owra lweni
tevi owra “Numal, numrreni
kuploli metek puklu!”
42 Ko Iesu owra lweni tevi
owra “Kupkulu! Nosurien
som ololi nik kumrres.”
43 Ko meten oklu evesane.
Ko evijuri Iesu, ko osrövi
Atua. Ko daron nga delung
nir marlesi e, ko arsurövi
Atua.

19

Iesu ko Sakias

1 Ko Iesu evijuri sel van
renge Jeriko e, nga p̃iasi lingi
ie vajin;
2 ko jinibb san nga nisen
Sakias elik renge iok. Ko
ngok renge nir nga marok-la
nevöt ne takis, ni evi jinibb
nga milep rer, ko evi jinibb
nga joron milep kele.
3 Ni okluklu pej Iesu, owra
p̃ilesi wose evi jinibb nga
mirpese ko. Ko sete orong-
wos p̃ileslesi, suri ni evi
jinibb nga mumrrol jer, ko
delung elep p̃elak.
4 Ko owlu wowomu asie
delung nir, ko ean esa renge
drru nai san nga mirpe nai
sikmon, emrreni p̃ilesi wose
Iesu renge daron nga pia-asi
renge sel nen.
5 Ko daron nga Iesu mivel
vini mumomsawose lat nen,
ko esarrerr imare emteni,
ko owrai tevi owra “Sakias,
kupsaro pingavil, kupjubbul
vini ngatan e. Suri nga lelin-
gen inu ƀelik renge loloim
som.”
6 Ko Sakias esaro ngavil,
ojubbul vini ngatan e, ko
eptevi Iesu. Ko eir lengleng.
7 Ko daron nga delung
marlesi e ko arwor surie,
arwera “Ni evan renge naim
se jinibb nga m̃isij!”
8 Ko daron nga marsakel
vajin re naim se Sakias,
ko Sakias otur mare ko
owrai tevi Numal owra “Ƀela
wukari jorok nir; devjen
bea-lai tevi ƀeres nir, ko dev-
jen pivi suk. Ko poro nuvnae
pa joro jinibb san, ko bea-la
lweni nanu pivij bea-kele e.”
9 Ko Iesu owra lweni tevi
owra “Lelingen mauren easi
vini renge naim ngel, suri
nik kele kuvi Epram metka
sen san.
10 Suri inu Jinibb Mawos
nuvini nga nomok-pej nir
nga marsarr marjijki nga
ƀela ser.”

Nale rrongrrongvi ne jinibb nga martori nevöt se numal ser

11 Ko daron nga marmur-
rarrong suri nanu ngel nir
e, ko Iesu erij malum ko pa

etajer tevi, owra nale rrongr-
rongvi san. Suri ni evini
mori pa renge Jerusalem e,
ko suri nga nir arok-rrorrmi
nga batun vanu se Atua
pivini p̃irrmali pingavilvil.
12 Ko ni owra “Jinibb nga
mivi jinibb nga milep san
owra pian ngasu renge vanu
nga milep san, nga parloli ni
pivi batu numal ne vanu sen,
ko pia-luwi vini.
13 Ko ni everuse jinibb
ne majingen sen esngavöl
arini ji ni, ko ela nevöt san
nga marwera mina esngavöl
tevi nir sisamis. Ko owrai
tevir, owra ‘Kapla nevöt
ngel nir ko kapmajing rer,
ko kaprevei kele nevöt so-
por parto tevir, pian pijpari
renge daron nga inu bolwi
vini e.’
14 Ko ni evel lingi vanu
sen. Ko jinibb sen nir nga
renge vanu sen arungasi ni,
ko arkoni jinibb sopor arvi-
juri ni nga parwera ‘Kem
sete nammerreni m̃erel pivi
numal se kem, ejki.’
15 “Ko daron nga mulwi
vini e, nga m̃ila jile dert-
eren sen erpe batu numal,
ko everus jinibb ne majin-
gen sen nen nir nga ni m̃ila
nevöt tevir parini ji ni, nga
ni purnge jir nga nir arma-
jing re nevöt nen nir, ko evis
nga marlai kele muto tevi.
16 Ko m̃erwomu nen evini
ko otur womu renge non, ko
owra ‘Numal kuplesi, nevöt
som le ngel. Ko inu nu-
majing ren, ko nula kele es-
ngavöl oto tevi nga kumlai
tevik.’
17 Ko ni owrai tevi owra
‘Nik kuloli erres, kuvi jinibb
ne majingen nga m̃irres. Nik
kuloli erres renge nanu nga
welili jer bbong. Inu ƀelngi
nik kupmetmete ngaim nga
marlelep pisngavöl.’
18 Ko nir erwen evini kele,
ko otur womu renge non, ko
owra ‘Numal, kuplesi nevöt
som le ngel, ko inu numajing
ren, ko nula kele elim oto
tevi nga kumlai tevik.’
19 Ko ni owrai kele tevi
m̃ernen, owra ‘Nik kele
kupivi numal renge ngaim
nga marlelep pielim.’
20 Ko nir itolin kele evini,
ko owra ‘Numal, kuplesi
nevöt som le ngel. Inu nulai
ko nunbunƀe ore e kalek e,
ko nulngi oto.
21 Suri numtutue nik; kuvi
m̃er nga murrum m̃iterter.
Komok-la kele nanu nga nik
sete kumlingi, ko komok-la
kele nanu nga sete kum-
ruwir.’
22 Ko ni owra lweni tevi
m̃ernen owra ‘Nik kuvi
jinibb ne majingen nga m̃isij,
inu ƀewer lokloksim suri
nale som ngok ko nir. Suri
nik kurongwose nga inu
nuvi jinibb nga murruk
m̃iterter, nomok-la nanu nga
sete m̃elngir, ko nomok-la
nanu nga sete morwir.
23 Ko erpese sete kumla
nevöt suk ko kumlingi renge
naim ne nevöt lat nga
marok-to rengen e? Ko
daron nga inu bea-luwi vini
e, ko bea-la lweni nevöt suk
tevi majbböl nen.’
24 Ko ni owrai tevi lartul
nga martur ie, owra ‘Kapla

tweni nevöt nga mutorir jin,
ko kaplai tevi m̃er nga mu-
tori misngavöl.’
25 Ko nir arwera lweni tevi
arwera ‘Numal, ko ni otori
pa esngavöl osuw!’
26 Ko ni owra lweni tevir,
owra ‘Inu nuwrai tevi kami,
nir jile nga martori, parlai
kele wor tevir. Ko nir jile
nga sete martori, ko beblen
nga martori, para-la tweni
jir.
27 Ko jinibb suk ngel nir
nga marungasi inu ngel, nga
sete marmerreni inu bevi
numal ser ngok, kapreveir
vini jik, ko kaprevji pinir
renge inu nok.’ ”

Iesu evan renge Jerusalem ko jinibb nir arsusi nisen van mare

28 Ko daron nga Iesu
muwra jile nale ngel e, ko
otongsa wowomu van renge
Jerusalem e.
29 Ko daron nga marini
mori Betpaj e ko Betani
renge botwen nga mar-
veruse Botwen ne lolnai ne
olip, ko ni okoni jinibb sen
eru,
30 owra “Koporivel, kopor-
wowomu van renge ngaim
nga muto mawos kamru
ngok. Ko koporlesi natu
dongki san ni ko arile totoni
otur nga jinibb san setewor
esakel rrongvi rengen. Ko
koportelasi tweni dalin ko
koporile vini.
31 Ko poro jinibb san
pususi tevi kamru, ‘Erpese
komortelasi?’, ko kamru
koporwera lweni tevi kopor-
wera ‘Numal emrreni’.”
32 Ko laru nga Numal
mukoni nuru nen orivel suri
sel van, ko orlesi erpe nga
Numal muwrai tevi nuru.
33 Ko daron nga mortelasi
tweni dil ne natu dongki e,
ko lartul nga ser arlesi ko
arwera tevi nuru, arwera
“Erpese kamru komortelasi
tweni dil ne natu dongki?”
34 Ko nuru orwera lweni
tevir orwera “Numal le em-
rreni.”
35 Ko nuru orile vini ji Iesu.
Ko nir arp̃elseni sunsun ser
renge drrun, ko arloli Iesu
esa esakel rengen.
36 Ko daron nga mivel suri
sel e ko nir sopor kele arla
sunsun ser ko arp̃elsenir
renge sel.
37 Ko daron nga ni mivini
mori Jerusalem e renge lat
nga sel mujubbul van ngatan
e renge Botwen ne lolnai ne
olip e, ko delung jile nga
marivi jinibb sen nir arti-
patun arir ko arsurövi Atua,
drrelar elep van mare, suri
nanu nga marinijnij nawone
nir nga marlesir.
38 Ko arwera “Numal Atua,
nik kurij pa erres tevi ni
nga mivini renge nik nisem.
Demat puto renge melrin ko
nosrövien pian ji ni, Atua ne
Drromsen Mare.”
39 Ko Parasi sopor renge
meling jinibb nga milep ngel
arij van ji Iesu, arwera
“Jinibb nevisvisenien, kup-
wer ore jinibb som nir!”
40 Ko Iesu owra lweni tevir
owra “Nuwrai tevi kami,
poro nir parmurrarrong, ko
nevöt nawon ngel nir vajin
parkail van mare.”

Iesu etengsi Jerusalem

41 Ko daron nga Iesu
mivini morie Jerusalem ko
emteni, ko etengsi,
42 owra "Poro bbong
kuprongwose nabong nga
lelingen, ko nik kuprong-
wose nanu nga mivi demat
ko! Ko ejki mun, lelingen
ngel metem sete orongwos
p̃ilesi mun.
43 Mian ko nabong nen nir
para-vini, ko nir nga marivi
devje nuval som partuwe na-
wot nga puwlu rralem, ko
parlik rralem ko parmetmet
ore nik renge iok jijle.
44 Ko nir parjijkarre
p̃etp̃eti nik ko jinibb nga
marlik tevim renge live
laut ne nawot som, ko
sete parlinglingi nevöt ne
nawot nen san p̃ijnget jer
renge pisan. Suri nik
sete kurongwose daron nga
lelingenok nga Atua muwra
p̃ila som."

Iesu evan renge loloim ne Naim On

45 Ko Iesu evan renge
loloim ne Naim On. Ko ejeli
tweni nir nga marwulwul,
paran vare e.
46 Ko owrai tevir owra
"Aruli erpel renge Naul
On: Atua owra 'Naim suk
parveruse naim ne verusen'.
Ko kami kamtur imare vajin
ko kamloli evi 'naim ne
venao res.' "

*Atua kuprij p̃irres suri Nu-
mal nga mivini*

47 Ko renge nabong jijle
Iesu ok-an ok-visviseni
renge Naim On. Ko batu
jinibb ne sulsulen ko jinibb
ne nevisvisenien ne nale
nesesreien nir armerreni
parevji pini.
48 Ko arrelenge suri lat
nga parloli suri e, sete ar-
tor sweri sel san nga par-
loli rengen. Suri delung jile
arkomrönir suri, armurrar-
rong kemkam̃e nale sen nir.

20

*Jinibb womu se m̃eri Isrel
nir arsusi si ela derteren tevi
Iesu*

1 Mian ko errmali erpel:
renge nabong san, daron
nga Iesu mok-visviseni
jinibb nir e renge Naim
On ko mok-werwer renge
nosp̃en nga m̃irres, ko batu
jinibb ne sulsulen sopor
ko jinibb nevisvisenien
ne nale nesesreien sopor
ko ð̃irterawarreng sopor
arkorti ko arini.
2 Ko arsusi tevi, arwera
"Kupwerai ta tevi kem, isi
ko ela derteren ngel tevi nik,
nga kumrres renge kuploli
nanu ngel nir?"
3 Ko Iesu owra lweni tevir
owra "Ko inu kele bosusi ta
nale san ni le tevi kami, ko
kami kapwerai tevik.
4 Baptaesen se Jon evel ji
Atua vini, rreknga evel ji
jinibb kobbong vini?"
5 Ko nir arsupsup̃e suri lu-
lulweni tevi nir kis bbong ko
arwera "Rrapwera pirpese?
Poro rrapwera 'Evel ji Atua
vini,' ko ni puwra 'Ko suri
sev kami sete kamosuri Jon?'
6 Ko poro rrapwera 'Evel ji
jinibb vini,' ko delung ngel

nir parla nevöt nir ko partuwe pini kerr e. Suri nir
artori Jon evi propet.”
7 Ko nir arwera lweni tevi
arwera “Iawo, kem namrre-
lenge lat nga mivel e vini.”
8 Ko Iesu owra lweni tevir
owra “Ko inu kele sete
numa-werai tevi kami inu
nula derteren ngel ngabe le
nga mololi nanu ngel e nir.”

Nale rrongrrongvi ne jinibb sopor nga sete marmetmet lilane orsel se numal san

9 Ko Iesu etipatun owra
nale rrongrrongvi ngel tevi
delung nir, owra “Jinibb san
orwi naut ne grep san. Ko
elngi tevi jinibb sopor par-
majing rengen, ko ni evel
van renge ngaim m̃inij san,
ko elik ie epriv val wor.
10 Ko renge daron mawos
nga grep wenen marok-mirr
e, ko numal nen okoni jinibb
ne majingen sen san van ji
lartul nga marmajing ren-
gen, nga parla merrenien ne
wenen nen sopon tevi. Ko
lartul nen nir arvirrvirrali
m̃ernen ko arkoni tweni oto-
tori nevren, olwi kiskis tevi.
11 Ko numal nen okoni kele
jinibb ne majingen sen m̃inij
nen kele san evan. Ko
m̃ernen kele lartul nga arvir-
rvirrali, ko arloli esij tevi
jile osuw, ko arkoni tweni
ototori nevren, olwi kiskis
kele tevi.
12 Mian ko numal nga
okoni kele nir itolin van;
ko m̃ernen kele lartul nga
arevji lenglenge ko arwirre
van vare e.
13 Ko numal ne naut ne
grep nga owra ‘Aro! Bololi
pirpese? Inu bokoni vajin
natuk nga memrreni, ko ni
ko ma nir partori p̃irres ko.’
14 Ko daron nga lartul nen
nir marlesi ni, ko arwerw-
era lululweni tevir, arwera
‘Ngok natu numal nen ko
ngok! Kerr pirevji pini, ko
orsel sen pivi vajin se kerr!’
15 Ko arrul totoni, ko arevei
tweni re orsel van vare e, ko
arevji pini emij.”

Ko Iesu owra “Ko numal
ngel pia-loli pirpese tevir?
16 Ni pia-revji pini lartul
ngel nir parmij, ko p̃ilngi
orsel ngel tevi jinibb m̃inij
nir.”
Ko daron nga marunge nale
ngel nir e, ko delung arwera
“Ejki rres nawon!”
17 Ko Iesu oklu mawos nir,
ko osusi tevir owra “Ia, ko
nale nga maruli renge Naul
On ngel owra sev le, nga
muwra ‘Nabur nga jinibb
nga marok-majinge naim
marungasi marwirre, ni ko
vajin evi nabur nga murrul
totoni naim m̃iterter.’G
18 Si nga pusnge nabur ngel,
niben pimabbur; ko si nga
nabur ngel piravij ren, niben
pumoloplop p̃etp̃eti.”

19 Ko renge daron mom-
sawos nen ko pa ko jinibb
nevisvisenien ne nale ne-
sesreien nir ko batu jinibb
ne sulsulen nir arloli lesi

G **20:17** Erpe iel, Luk osp̃e nevöt, ko murrun nga nir marili naim muto suri; ko kem namrieni erpe kerr rram̃ili naim iel, nga puloli mining ne nale se Luk piplari limjer.

parevei Iesu. Suri arong-
wose nga ni owra nale
rrongrrongvi ngok ewer lok-
loksi nir rengen. Ko arme-
tutue jinibb nir, ololi sete-
mun arrul totoni.

Erres renge kerr rrapwuli takis tevi Sisa?

20 Ko nir arpejpej sel san
nga poro p̃irres renge nir
nga puloli partor wos Iesu
rengen, ko niko puloli nir
parongwose vajin parlingi ni
van renge nevre numal, ko
numal vajin pia-tor pini. Ko
niko arwuli jinibb sopor nga
paran parloli sel kerkeris
tevi ni, nga
puloli nir parla Iesu renge
nale sen nir.
21 Ko lartul ngel nir arsusi
kerkerasi tevi Iesu, arwera
"Jinibb nevisvisenien, kem
namrongwos iok, sev nga
kumwerai ko kumvisviseni
jinibb e nir arweretun temij-
pal. Ko sete komok-rrorrmi
san, poro evi jinibb nga
milep rreknga muwelili, ko
kurij telair ko wor, komok-
visviseni marongen se Atua
weretunen tevi jinibb nir.
22 Ko nammerreni nabrong-
wose ta, Ia, erres kobbong
renge nale nesesreien se
kerr nga poro rrapwuli takis
tevi Sisa, batu numal se m̃eri
Rom nir, rreknga sete er-
res?"
23 Ko Iesu elesi wose nale
gerisen ser nga marwerai
nga markerkerasi e, ko
owrai tevir owra
24 "Kapsareni ta nevöt nen
tevik b̃elesi." Ko nir arlai
san tevi. Ko ni owra "Isi
le non ngel, ko nisen maruli
rengen ngel?" Ko nir arwera
"Rrekma Sisa ko."
25 Ko Iesu owra lweni tevir,
owra "Ko niko nanu nga
mivi se Sisa kapla lweni tevi
Sisa. Ko nanu nga mivi se
Atua, kapla lweni tevi Atua."
26 Ko lartul ngel nir sete
arongwos parlai ni renge
nale sen ngel nir renge no
jinibb nir. Artaole muwrai
mirpok, ko armurrarrong
jer.

*Erpese renge jinibb pi-
maur luwi renge mijen?*

27 Ko Satusi sopor, nga
marok-wera jinibb sete
orongwos pimaur luwi kele
renge mijen, arini ji Iesu ko
arsusi kerkerasi tevi
28 arwera "Ia, ko jinibb
nevisvisenien, Moses oli
pa renge nale nesesreien
se kerr nga muwra 'Poro
jinibb san pimij, ko poro
m̃ernen elesi nesevin san,
ko natu nuru ejkie, ko ngok
tasin p̃ilesi kele nesevin nga
tuwan mimij lingi nga, ko
pivesi wani metka se tuwan
nga mimij ngok.'
29 Ko ngok, jinibb niaken
ebut; m̃erwomu nen elesi
nesevin, ko mian ko emij, ko
natu nuru ejkie.
30 Ko m̃ervitu nen kele
elesi.
31 Mian ko nir itolin kele
elesi vinnen. Mian mian
ejpari nir jile nga ebut nen
arlesi vinnen. Ko nir jijle
natur ejkie, ko armij lingi
vinnen.
32 Vitunen vajin ko vinnen
vajin emij.

33 Ko mirpok ngok, renge
nabong nga Atua puloli
jinibb nir parmaur luwi kele
re mijen, nir si nen ko pia-ivi
nesen sen e? Suri nir ebut
jile ngok martekai vinnen.
Kupwerai ta we!”
34 Ko Iesu owra lweni
tevir, owra “Renge iel
ngatan ngel, norman nir
ko nesevin nir arongwos
partotko.
35 Ko nir nga Atua m̃ilesir
arres re parmaur luwi re
mijen renge liken ne tuwi
ngok vini, nir ko ma sete
arongwos parok-totko.
36 Nir arsorsan tevi anglo
nir, parmaur tuwi ngok vini,
sete arongwos parmij kele
mun. Nir arivi pa Atua
natun, suri ni ololi nir ar-
maur luwi kele renge mijen.
37 Ko renge devjen ne
nir nga marmij, nga mivi
weretunen nga marongwose
parmaur luwi renge mijen,
Moses kele nga kami kam-
tori, ni ko eviseni tweni nga
evi weretunen. Suri renge
jilweren ne nai welili nen
nga nabb murorоr ren ko
sete ani, Moses oli nale se
Atua nga muwra ‘Inu nuvi
Iova Atua se Epram, ko Atua
se Aesak, ko Atua se Jekop.’
38 Ngok niko, ni sete evi
Atua se nir nga marmij te
ejki. Ni evi Atua se nir nga
marmaur. Suri Atua dert-
eren sen elep nga elep lingi
mijen, ko jinibb jijle armaur
kobbong renge ni.”
39 Ko jinibb nevisvisenien
ne nale nesesreien sopor
arwera “Ejki, aro, jinibb
nevisvisenien, nik kuwra
lweni omomsawos erres
p̃elak.”
40 Ko ngok ololi nir arme-
tutue pae ko, armusus par-
susi nanu kele mun san tevi.

Nosusien suri Mesaea

41 Ko Iesu owra lweni
tevir, owra “Erpese nir mar-
wera Mesaea evi metka se
Devet san?
42 Suri Devet lweni owrai
renge naul ne Sam, owra
‘Numal Atua owrai tevi Nu-
mal suk “Kupsakel iel renge
nevrek rres ko kuptiriv
43 pijpari nga inu b̃elngi
devje nuval som parirpe
lat nga kupbböt ren renge
nolon b̃elam ngatan.” ’
44 Niko Devet owra
m̃ernen evi Numal sen. Ko
poro pirpok ngok, ko Mesaea
evi metka sen erpese ko?”

Iesu osur metutu tevi jinibb nir nga parmetutue jinibb nevisvisenien ne nale nesesreien nir

45 Daron nga jinibb nir
marmurrarrong e, ko Iesu
owrai tevi jinibb sen nir
46 owra “Kapmetmet renge
jinibb nevisvisenien ne nale
nesesreien nir. Suri nir
armerreni paruri sunsun
nga marres marpepriv
partur tevir, ko delung jile
partorir p̃irres ko parsareni
nevrer tevir renge sel.
Armerreni parsakel renge
nai seksakel nga muto limjer
womu m̃irres renge Naim
On, ko armerreni parsakel
renge nai seksakel nga muto
limjer womu m̃irres renge
lat ne nanen.

47 Nir arivi demij venao, arvenae p̃etp̃eti nijor se nesevin nga diwen ser marmij lingir; ko renge daron ngok ko pa arkerkerasi jinibb nir, arloli verusen nga marpepriv nga partori nir p̃irres rengen. Ngok Atua putor vitrangir p̃iterter asi wor suri.”

21

Nesevin san nga mutuw nevöt sen

1 Iesu ok-meteni jinibb nga joror milep marok-tuwe nevöt ser renge bokis nen renge Naim On se Atua.

2 Ko ni elesi nesevin san nga diwen sen mimij lingi, ko evi ƀeres. Vinnen evini ko otuw nevöt nga wowarreng eru.

3 Ko Iesu owra “Nuwrai tevi kami, vin nga diwen sen mimij lingi ngel, ni otuw nevöt asi wore nir jijle nga martuw nevöt ser ngok e.

4 Suri lartul nga ngok nir joror elep temijpal ko arlai bbong beblen ko artuwe, ko artori jere wor eleplep. Ko vinel ma emarong putuw p̃etp̃eti sev nga ni m̃ilngi nga mivi liken sen p̃etp̃eti.”

Iesu owra tweni nga jinibb sopor para-tingtinge Naim On se Atua

5 Ko jinibb se Iesu sopor arok-supsup̃e suri nevöt nga marlelep lengleng nga renge Naim On se Atua, ko nevöt nga marres kele nir nga marjuroi e, ko merrenien nir nga jinibb marlair.

6 Ko Iesu owra “Kami kamok-meteni nanu ngok nir? Mian ko daron nen pia-vini nga jinibb nir partingtinge nevöt ngok nir p̃etp̃eti nga marlelep ngok nir nga renge naim ngok. Setemun san p̃ijnget jer renge san, partingtinge p̃etp̃etir.”

Nanu nga m̃isij nga pia-vini

7 Ko nir arsusi tevi ni arwera “Jinibb nevisvisenien, nanu ngok nir para-pelari seveling
ko? Ko sev nelesien ko piviseni nga nanu ngok nir otomori pa nga parremali?”

8 Ko Iesu owrai kele owra “Kami kapmetmet ko wor nga sete san p̃ikerkerasi kami. Suri jinibb pilep parini renge inu nisek ko parwera ‘Inu nuvi Mesaea le’, ko ‘Daron nen evini!’ Ko kami sete kapvijuri nir te, pijki.

9 Ko daron nga kami kaprunge marval, ko jinibb nir parlatlat nir, ko sete kapmetutu te; suri nanu ngok nir parini ko wor, parasi puwomu, ko nabong nga vitunen ejki malum ko wor.”

10 Ko ni owrai tevir owra “Ngaim san putur imare ko pival tevi ngaim san; ko batun vanu san putur imare ko pival tevi batun vanu san.

11 Ko nam̃i nga marlelep nir parm̃i renge vanu lele ne iel ngatan nir. Ko numer nga marlelep nir parpelari renge vanu lele ne iel ngatan

nir, jinibb parmer pilep.
Ko mesien lele nir parini
parlokloksi jinibb nir. Ko
renge melrin nanu lele nir
parpelari, parloli jinibb nir
parmetutu, ko nelesien lele
nga marlelep nir.
12 Nanu ngok nir setewor
parpelari ko, ko jinibb par-
rul totoni womu pae kami
ko. Ko parloli p̃isij pilep tevi
kami, ko partekai kami van
ji jinibb nga marmetmete
naim ne loten nir. Ko par-
lingi kami van renge naim
ne nekaien, ko parloli kami
kaptur renge no numal nga
marlelep nir ko no numal
nga wowarreng nir, suri inu
nisek muto renge kami.
13 Ngel pia-ivi daron se kami
nga m̃irres nga kapa-wera
tweni nosp̃en nga m̃irres.
14 Ngok niko suri nanu ngok
nir, kami kaptor ore womu
re norrorrmien se kami
ko p̃iterter, nga puloli sete
kaprrorrmi nga kapa-wera
‘O, rrapwera lweni nale sev
le tevir?’
15 Suri inu ko bea-la nale ko
norongwosien nen tevi kami
nga kapwerai. Ngok puloli
sete nir san renge devje nu-
val se kami purongwos p̃irij
tere nale se kami rreknga
puwra kamkerkeris.
16 Ko tata se kami nir ko tasu
se kami nir ko tuwa kami
nir ko niaken se kami nir ko
sele kami nir parlingi kami
van renge nevre devje nuval
se kami nir. Ko lartul nen
nir parongwose parevji pini
kami sopor.
17 Mian ko jinibb jijle nir
parungasi kami suri kami
kamtori inu nisek.
18 Ko jomro batu kami nir,
sete pisansan pia-jijki.
19 Kami kaptur ko wor
p̃iterter, ko kapla se nem̃i
kami.

*Nanu nga m̃isij milep
renge Jerusalem*

20 “Mian ko daron nga
kami kapa-lesi jinibb nuval
pilep parini parlik rrale iel
Jerusalem, ko ngok kami
kaprongwose nga sete pipriv
ko parlokloksi p̃etp̃eti.
21 Ko daron nga kami
kaplesi nanu ngel, ko
kami nga kamlik renge
Jutia, kapwolu ko wor
kapan kapteptepi renge
botwen. Ko kami nga kamlik
Jerusalem, kami kele, kap-
wolu lingi wor ko. Ko kami
nga kamlik renge vanu nga
marto rrale ngaim, setemun
kamrongwos kapluwi kele
van rengen.
22 Nabong ngel nir arivi
nabong nga Atua pia-tor vi-
trangi jinibb nir nga pu-
loli nanu jile nga Naul On
muwrai parini parpelari.
23 Wurru pia-sij wor niko
re nesevin nga m̃itetaur ko
nesevin nga muloli natun
musus renge nabong nen
nir. Atua lolaren sen pia-
vini renge jinibb nga iel
nir. Ko nanu nga parsij nga
parsij p̃erp̃er pilep parini
parpelari renge vanu ngel.
24 Jinibb sopor parmij
e nesip, ko sopor parlair
van parlik renge naim
ne nekaien nga marto
renge vanu sarrsarr ngok

nir. Mian ko jinibb ne
vare nir parlokloksi p̃etp̃eti
Jerusalem parjijkarre p̃irres
pelak, sete sopon pijpon jer.
Pian pian pijpari jinibb ne
vare nir parini renge bongsi
daron ser e nga marwomu.

Mian ko Jinibb Mawos pia-vini

25 “Mian ko nelesien nir
parto renge nial, ko navöl,
ko moju nir. Ko renge
iel ngatan jinibb ne vanu
pilep parunge p̃isij pilep ko
parmetutu dis bburbbur ko
daptap nen nir.
26 Jinibb parunge p̃isij
pilep nga partiriv terai sev
nga piplari renge iel ngatan
totoklai. Suri derteren
ne nanu nga marto renge
melrin mare, Atua pulolir
paririr.
27 Mian ko jinibb nir
parongwose parlesi inu
Jinibb Mawos bevini beplari
renge nabor tevi derteren
nga milep ne nosrövien suk
jijle.
28 Ko daron nga nanu ngel
nir partipatun, ko kami kap-
tur rramos ko apkulu kap-
meteni mare. Suri inu sel
ne netlasien se kami otomori
bevini.”

Sete jinibb san orongwos daron nen

29 Ko Iesu owra nale
rrongrrongvi san tevir
owra “Erres renge kami
kaprrorrmi nai pik ko nai
m̃inij nen kele nga ngok nen
nir.
30 Renge daron nga
kami kamlesir martipatun
martengriv luwi, ko kami
kamrongwose nga daron ne
numös evini mori pa.
31 Ko pia-irpe sel ngel
ko, daron nga kami kamlesi
nanu ngok nir marpelari,
ko kapa-rongwose nga batun
vanu se Atua otomori pa
pivini.
32 Nuwretun nga nuwre-
tun nuwrai tevi kami, dul
ngel nir nga marmaur ngel
nir setewor parmij ko,
ko parlesi nanu ngel nir
parpelpelari.
33 Melrin ko iel ngatan
pian ko porjijki, ko nale
suk ma sete orongwos pijijki
nabong san.

Kami kapkulkulu metmet ko wor p̃irres

34 “Kami kapkulkulu
metmet ko wor p̃irres,
suri norrorrmien se kami
tilelea; kami tamok-oji
nanen ko tamok-minmin
tamok-lengleng, ko tamok-
rrorrmi p̃elake mauren ne
iel ngatan; ko ngok nabong
suk tia-irpe nover, tia-tawi
ore kami tivesane.
35 Suri nga nabong nen
pivini ji jinibb jijle nga mar-
lik renge iel ngatan totoklai.
36 Ko niko renge nabong
jijle kami kapok-metmet ko
wor p̃irres. Ko kami kapok-
lot ko wor, nga puloli kami
derteren se kami putoe nga
puloli kami kapwolu lingi
nanu nga marsij p̃erp̃er
ngok nir, nga puloli kami
kaptur p̃irres renge no inu
Jinibb Mawos.”
37 Renge nabong ngel nir
Iesu ok-visviseni jinibb nir

renge Naim On se Atua. Ko
renge nat nga mupong jile ni
ok-ivel lingi ie ok-tongsa van
renge Botwen ne lolnai ne
olip e. Ko ok-matur rrarren
pa ie ko.
38 Ko renge rorpong susu
jijle jinibb arok-mermera
vini jin renge Naim On nga
parmurrarrong suri nale sen
nir.

22

Jinibb nga marwowomu renge m̃eri Israel nir arwera parevji pini Iesu

1 Daron ne nanen nga
marok-rro niv nga is mijki
rengen, nga marveruse na-
nen ne asien, oruj mori.
2 Ko batun ne jinibb ne sul-
sulen nir ko jinibb nevisvise-
nien ne nale nesesreien nir
arpejpej sel san nga parevei
silveni Iesu rengen, nga
parevji pini pimij. Armusus
parloli limjer, suri armetutu
temijpale jinibb nir.

Jutas eir renge pimaronge Iesu pian renge nevre devje nuval sen nir

3 Ko Demij evini esilvi Ju-
tas nga miwajie Iskariot, nga
mivi san renge nir esngavöl
drromon eru.
4 Ko Jutas evel lingir ko
evan owrai tevi batu jinibb
ne sulsulen nir ko m̃erwomu
ne jinibb nuval nir ne Naim
On se Atua, nga puloli sel
nga ni purongwos p̃ilngi Iesu
renge nevrer.
5 Ko lartul nen nir arunge
erres e, arir lengleng, ko ar-
loli rijrijen nga parla nevöt
sopon tevi ni rengen.
6 Ko Jutas emarong. Ko
orrorrmi pejpeje sel san nga
poro p̃irres renge ni nga p̃ila
Iesu p̃ilngi renge nevrer, ko
sel nen jinibb jijle parrerre-
lenge.

Jinibb se Iesu eru orloli nanu jile arto lilane terai nanen ne Asien

7 Mian ko ejpari nabong
ne nanen nen nga marok-
rroi niv nga is mijki ren-
gen. Ko renge nabong nen
jinibb arok-revji natu sipsip
nir nga parloli nanen ne
Asien.
8 Ko Iesu owrai tevi Pita
ko Jon “Koporan koporloli
lilane nanen ne Asien puto
metmet ngarr terai kerr ko
rrapa-uroi.”
9 Ko nuru orsusi lweni tevi
orwera “Ko kumarong nga
komru noboran noborloli
lilane ngarre puto terai kerr
ngabe le?”
10 Ko ni owrai lweni tevi
nuru owra “Kopormurrar-
rong ta. Daron nga kamru
koporan renge laut ne ngaim
nen, ko koporsewute jinibb
san ie nga muwosi botel
nuwi san nga muwun, mian
tevi re naim sen e. Ko
koporvijuri suri ni, ko kopo-
ran renge naim nga ni pian
renge loloim nen.
11 Ko koporwerai lweni
tevi m̃er nga naim sen
nen, koporwera ‘Numal,
jinibb nevisvisenien le okoni
komru, owra noborsusi
tevim nibeni le loloim nga
ni putori nanen ne Asien
rengen?’.

12 Ko ngok m̃ernen piptevi
kamru van renge loloim ne
naim nen san nga milep
temijpal nga muto mare,
nga nanu jile marto pa ren-
gen. Renge ie ko kopor-
loli nanu jile parto metmet
ngarr p̃irres." Ko okoni nuru
orivel.
13 Ko nuru orivel oran, ko
orlesi nanu jijle osorsan erpe
nga Iesu muwrai tevi nuru.
Ko nuru orloli lilane nanu
jijle ne nanen ne Asien arto
erres ngarr.

Iesu orro tuloni nanen ne Asien tevi nir

14 Mian ko evini ejpari
renge mete nial nga marok-
aani nanen ne Asien ren,
ko Iesu evan esakel renge
milngen renge tep, ko aposol
nir arsakel arpitevi ni.
15 Ko ni owrai tevir
owra "Numrreni lenglengen
e borro nanen ne Asien
ngel tevi kami puwomu ko
vitunen vajin ko bea-runge
pia-sij renge nibek.
16 Inu nuwrai tevi kami,
setemun numa-rroi kele na-
nen ne Asien ngel pian pij-
pari pia-pelari pumomsawos
p̃etp̃eti renge batun vanu se
Atua."
17 Ko Iesu ela biles norro
ko olot owra erres tevi
Atua, ko owra "Biles ngel ko
kaplilai tevi kami.
18 Suri inu nuwrai tevi
kami, setemun numa-mini
kele mun norro ngel renge
lelingen ngel le pa ko pian
pijpari batun vanu se Atua
pivini."
19 Ko mian ko ni ela niv
ko olot owra erres tevi Atua,
ko obbur ototvi, ko elai tevi
jinibb sen nir. Ko owrai
tevir, "Ngel evi inu nibek
nga m̃elai m̃isre kami. Kami
kapok-loli nanu ngel pirpok
ko, ko kapok-rrorrmi inu."
20 Ko daron nga nanen
musuw ko ni ololi erpok
kele renge biles; ela biles ko
owra "Ngel evi inu drrak nga
p̃iseser suri kami ko puloli
rijrijen nga mimerr se Atua
pia-pelari.
21 "Ko kaplesi jinibb san
nga pia-tekai kerasi inu van
renge nevre devje nuval suk
nir, ni esakel tevik ni le
renge tep.
22 Inu nuvi jinibb mawos,
ko mian ko inu bemij ko wor
pirpe nga Atua muwrai pa.
Ko wi pia-sij wor pilep niko
renge m̃er nga m̃ilngi inu
van renge nevre nir."
23 Mian ko nir arsusi lulul-
weni tevi nir lweni, arwera
"Isi nen ko renge kerr nga ni
puloli pirpok?"

Jinibb nga milep renge nir

24 Ko mian ko jinibb sen
nir arijrij latlat lululweni
tevi nir lululweni bbong suri
nir si nen ko pia-ivi jinibb
nga milep asasi nen renge
nir.
25 Ko Iesu erij tevir owra
"Numal nir ko jinibb nga
marwowomu nir renge
jinibb ne iel ngatan nir,
derteren ser otoe. Ko
armerreni nga jinibb nir
parveruse nir parwera 'M̃er
nga mok-la se jinibb.' Ko
tetajer arok-tor vitrangi
jinibb ser nir.
26 Ko kami ma norror-
rmien ngok pijki renge kami,

sete kaploli pirpok. Ko m̃er
nga mivi jinibb nga milep
renge kami, m̃ernen puloli
lweni wor ni pirpe m̃er nga
vitunen jerjer renge kami.
Ko m̃er nga mivi m̃erwomu
renge kami, ni puloli lweni
wor ni pirpe jinibb ne majin-
gen se kami vajin.
27 Kaprunge ta renge
jinibb nga eru ngel nuru,
nuru ngabes nen le eleplep
renge nuru: M̃er nga
m̃isakel renge tep m̃iaan,
rreknga m̃er nga mok-
selsale nanen vini jin? Kami
kamwera m̃er nga m̃isakel
ko mare renge tep m̃iaan.
Ko inu nutur livö renge kami
nurpe m̃er nga mok-selsale
nanen nen ko ma.”

Iesu ololi rijrijen tevi jinibb sen nir

28 Iesu ololi rijrijen
tevi jinibb sen nir, owra
“Kami kamlik tevik renge
daron nga nanu nir marini
marpelari ji inu, nga mar-
rowrrowe inu.
29 Ko erpe inu Tata suk
m̃ilngi pa inu mevi Numal,
ko ngok inu vajin nulngi
kami
30 nga kami kapsakel tevik
renge batun vanu suk, ka-
paan ko kapminmin tevik
renge inu tep suk, ko kap-
lik renge nai seksakel suk.
Ko kapsup̃e lilane suri metil
naim se m̃eri Isrel nir nga
esngavöl drromon eru.

Iesu owowrai nga Pita orongwose piavilvil ore ni

31 “Saemon, Saemon! kup-
murrarrong ta, demij ongoni
pa kami nga purrowrrowe
kami pirpe jinibb nga mok-
majing mok-jule tutweni
dokolvin renge wit.
32 Ko inu nomok-lot suri
nik Saemon nga nik no-
surien som sete pivitan te.
Ko daron nga kupa-rieni
lweni nolom, ko kupvijuri
lwenik kele vajin, ko kup-
wer jilijle tasim nir nga pu-
loli norrorrmien ser p̃iterter
kele.”
33 Ko Pita owra lweni tevi
ni owra “Ejki ma, Numal,
inu nomok-tiriv le vajin nga
bean renge naim ne nekaien
tevi nik ko bemij tevi nik!”
34 Ko Iesu owra lweni tevi
owra “Nuwrai tevim Pita,
lelingen nato sete pukoko-
rout rragrrag ko wor, ko nik
kupvilvil ore womu pae inu
ko pivatul nga kupwera sete
kurongwose inu.”

Baos ko narr ko nesip ne nuval

35 Ko Iesu owrai tevir
owra “Bonevis nga daron
nga mokoni kami van nga
kapwerwer, ko nuwrai tevi
kami nga kami sete kaptori
baos ko narr ko but se kami.
Ko erpese, kami nevre kami
armumrrole nanu san?” Ko
nir arwera “Ejki.”
36 Ko Iesu owrai tevir owra
“Ko lelingenok vajin m̃er
nga m̃ilngi baos ko narr,
p̃ilai putori nuru. Ko m̃er
nga sete m̃ilngi nesip nuval,
ko p̃ila sunsun sen puwul-
wule, ko puwli san e.
37 Inu nuwrai tevi kami
nale ne Naul On ngel nga
muwra ‘Nir arlesi ni oto tevi
m̃er nga mutor otvi nale ne

nale nesesreien,’ ngok mian
ko piplari ko renge inu. Suri
nale nga maruli renge Naul
On nga marsup̃e suri inu,
parini ko wor parpelari.”
38 Ko jinibb sen nir ar-
werai tevi, arwera “Numal,
nesip nuval eru le pa ngel!”
Ko ni owra “Ngok evter ko
pa!”

Iesu otongsa evan renge Botwen ne lolnai ne Olip, olot

39 Ko Iesu evel lingi
ngaim ko otongsa van renge
Botwen ne lolnai ne Olip
e, erpe tetajer mok-loli. Ko
jinibb sen nir ara-tongsa vitu
suri.
40 Ko daron nga mivini
renge lat nen, ko owrai tevi
jinibb sen nir, owra “Kami
kaplot ko wor nga puloli
kami sete kapvitan daron
nga marrowrrowe kami.”
41 Ko ni evel rujruj sopon
ko ejipa van ngatan ko olot.
42 Owra “Tata, poro pivi
marongen som, ko kuplai
tweni biles ne norongen nga
m̃isij ngel renge inu. Ko sete
pivijuri inu marongen suk
te ejki, ko pivijuri wor nik
marongen som.”
43 Ko anglo ne melrin san
evini jin ko osusi lweni jile
ni eterter.
44 Ko nolon ornge esij elep
lengleng; ko eplak malum
olot eterter, ko erat, ko raten
sen ojumjum van ngatan
renge dan erpe drra.
45 Ko daron nga mulot jile
ko emra otur, ko olwi van
ji jinibb sen e nir. Ko
elesi nga nir marmatur pa,
suri arunge esij lengleng, ko
norrorrmien ser arrow arto
murrarrong.
46 Ko ni owrai tevir, “Suri
sev kammatur? Kapmera ko
kaplot, nga puloli kami sete
kapvitan daron nga mar-
rowrrowe kami.”

Devje nuval se Iesu arini arrul renge ni

47 Daron nga Iesu mok-
rij malum e, ko meling
delung jinibb nga milep
arini arpelari. Ko m̃er nga
miwajie Jutas, nga mivi
nir san renge nir esngavöl
drromon eru, owowomue
nir evini. Ko evel vini mori
ji Iesu nga purromji.
48 Ko Iesu owrai tevi Jutas
owra “Nik kuptekai kerasi
inu Jinibb Mawos renge nga
kuprromjik?”
49 Ko daron nga ni jinibb
sen nga martur tevi mar-
lesi wose nga sev piplari, ko
arwerai tevi arwera “Pirpe?
Nabla nesip nuval se kem
nabpalpal e?”
50 Ko nir san ela nesip
nuval sen, ko eta jinibb ne
majingen se batu jinibb ne
sulsulen, ko esipri otvi boron
rres.
51 Ko Iesu owra “E, pijki,
evter ko pa!” Ko ela nevren
ko eptongi renge m̃er nga
boron ko ololi emaw erres
luwi.
52 Ko Iesu owrai tevi batun
ne jinibb ne sulsulen nir, ko
batun ne jinibb nuval nga
marmetmete Naim On nir ko
b̃irterawarreng nga marini
ie jin nga parevei ni, owra

“Kami kamini tevi nesip nu-
val ko ƀetiluk. Kami kamr-
rorrmi inu nurpe jinibb ve-
nao rreknga jinibb nga mok-
revrevji pinpini jinibb?
53 Ko renge nabong
jile daron nga inu m̃elik
tevi kami, ko inu nomok-
visviseni jinibb nir renge
Naim On se Atua, ko kami
sete kamloli lesi nga kapre-
veik te ejki. Ko lelingen
ngel evi daron se kami, ko
evi daron nga derteren ne
nemalik piplari rengen.”

Pita evilvil ore Iesu owra sete orongwose ni

54 Ko nir arrul totoni Iesu
ko arpitevi van renge loloim
se batu jinibb ne sulsulen
nir. Ko Pita ok-vivitu surir
ngasu wor sopon nga mok-
vijurir.
55 Ko mian ko nir arsure
nabb san renge liven renge
naworr nga muwlu ore naim
nen, ko arlik rrale; ko Pita
evan ko elik renge liven jir.
56 Ko nesenwarreng ne
majingen san elesi nga nabb
muror vaseni ni m̃ilik. Ko
ok-meteni suri eterter mian
ko owrai owra “Merel kele
eptevi ni le!”
57 Ko Pita evilvil ore
owra “Ejki! Vinel, inu sete
nurongwose ni te.”
58 Mian ko sete epriv kele
mun ko jinibb kele san
emteni ni ko owrai tevi “Nik kele
kuvi nir ko san”. Ko Pita
owra “Ejki ma m̃erel!”
59 Ko vitunen vajin, erpe
mete nial san asi pa osuw,
ko jinibb m̃inij nen kele san
osur terter tevi, owra “Ewre-
tun le m̃erel eptevi le, suri
evi m̃eri Galili le san.”
60 Ko Pita owra “E, m̃erel,
inu sete nurongwose rra-
grrag nanu nga kumwerai
ngok!” Daron nga mok-
rij malum mirpel ko nato
kele okokrout evesane tevi
momsawos daron nga mok-
rij malum ngok e.
61 Ko Numal erieni ko oklu
emteni Pita. Ko Pita or-
rorrmi sweri nale se Numal
nga muwrai womu pae tevi,
nga muwrai mirpel, “Lelin-
gen kobbong, renge nata
mupong nga lelingen, nato
setewor pukokrout ko, ko
nik kupvilvil ore inu pivatul
ko pa pusuw.”
62 Ko Pita evel van vare,
ko eting nga eting lengleng,
emesmasorr e.

Jinibb nuval nir artetnije Iesu

63 Ko renge daron nen
jinibb nga marmetmet ore
Iesu artetnije ni, ko arwuje.
64 Ko nir arka ore mete
Iesu, ko arwerai tevi, “Kuvi
propet san, ko kupwerai ta,
Isi ko mivrralim ngok?”
65 Ko nale elep kele wor
nga marsij nir, marwerair
tevi.

Iesu otur womu renge nor renge gortien ser

66 Ko renge nata m̃irin
nen vajin, ko ƀirterawarreng
ne Isrel nir, ko batu jinibb
ne sulsulen nir, ko jinibb
nevisvisenien ne nale ne-
sesreien nir arini korti lat
sansan, ko artori gortien ser.
Ko arwera Iesu pivini putur
re nor.

67 Ko arsusi tevi arwera “Ia, kupwerai ta tevi kem. Nik kuvi Mesaea ko?” Ko Iesu owra lweni tevi nir owra “Poro bowrai tevi kami, ko kami sete kamaosuri inu, ejki.

68 Ko poro nga inu bosusi nanu san tevi kami, ko ngok kami sete kamrongwos kapwera lweni.

69 Ko etipatun le pa ngel, mian ko inu Jinibb Mawos bean ðesakel ngatan renge Atua nevren rres, nga derteren sen mutoe.”

70 Ko nir jijle arsusi tevi arwera “Ia ko erpese! Nik kuvi Atua natun?” Ko ni owra lweni owra “Kami kamwerai pa ngok. Inu ko.”

71 Ko nir arwera “Ngok! Niko vajin. Ko suri sev ko nga muloli kerr rramokpejpej malume nale sopor nga parwilwil tere ni ren?”

23

Iesu otur renge no Paelet

1 Ko nir nga marlik renge gortien nen nir jijle artur imare ko artekai Iesu van renge no Paelet nga ni puwra suri lat nga puto suri renge Iesu.

2 Ko arini ji Paelet vajin ko artipatun arwera nanu ngel nir: “Kem namlesi mẽrel ololi jinibb se kem nir arlengleng. Ololi artere numal se kem, ko okwer ore kem, owra sete nabwuli takis tevi Sisa, batu numal se kami mẽri Rom. Ko ok-wera ni evi Mesaea Numal.”

3 Ko Paelet osusi tevi Iesu owra “Nik kuvi numal se mẽri Isrel nir?” Ko ni owra lweni tevi, owra “Nik ko kumwerai ngok.”

4 Ko Paelet owra lweni tevi batu jinibb ne sulsulen nir ko jinibb jijle nir, “Nulesi mẽrel sete otor otvi nale ne nesesreien san, ejki.”

5 Ko nir arij eterter arwera “Ejki, ni ololi jinibb arlik esij, evel p̃etp̃eti renge Jutia. Ko etipatun renge Galili ko evini ejpari iel nga mok-visviseni jinibb nir.”

Iesu otur renge no Erot Antipas

6 Ko daron nga Paelet murnge nale ngel, ko osusi owra “Ia, ko mẽrel evi mẽri Galili le?”

7 Ko daron nga Paelet murnge marwera lilane nga Iesu mivel renge Galili e vini, ko okoni tweni van ji Erot e. Suri Galili evi vanu nga Erot mok-metmete, ko re daron nen Erot elik pa renge Jerusalem.

8 Ko daron nga Erot mẽilesi Iesu ko eir nga eir lenglenge. Suri nga ni ok-tiriv pa bonevis ko, emrreni p̃ilesi. Suri nga ni ok-runge nosp̃en nen, ko orrorrmi nga renge nabong san ko p̃ilesi Iesu puloli nanu nga mẽinijnij nawone san.

9 Ko Erot osusi rongornge nale elep tevi Iesu. Ko Iesu sete owra lweni rragrrag nale san tevi ni.

10 Ko batu jinibb ne sulsulen nir ko jinibb nevisvisenien ne nale nesesreien nir artur ko arwer memsi Iesu.

11 Ko mian ko Erot ko jinibb nuval sen nir arongrong melas bbonge ni ko

arsij tevi. Ko Erot owra
parloli puri sunsun san nga
nulsen mĩirres ko parpitevi
lweni van ji Paelet.
12 Ko Erot bonevis evi de-
vje nuval sen e Paelet, ko
Paelet bonevis evi devje nu-
val sen e Erot. Ko lelingen
ngel vajin orloli sel.

*Paelet owra Iesu orong-
wos pimij ko wor*

13 Ko Paelet everus kortoni
batun ne jinibb ne sulsulen
nir ko numal se mẽeri Isrel
nir, ko jinibb jile nir arini
arkorti lat sansan.
14 Ko owrai tevir owra
"Mer nga kami kamtekai
vini jik ngel nga kami kamw-
era ni ololi jinibb nir ar-
lengleng temijpal. Ko inu
nurnge lilane pa nanu nen
nir jin renge no kami, ko sete
nulesi nanu nga kami kamw-
erai ngok san, nga mẽerel esij
ren.
15 Ko Erot kele sete elesi
nanu san esij rengen, suri
mukoni lweni vini ji inu. Ko
ngok oto vajin limjer nga
mẽerel sete ololi nanu san
nga ni pimij suri.
16 Ko inu bololi jinibb
suk parvirrvirrali, ko bea-
linglingi ni ko vajin pivel
sisarow."
17 [Suri renge daron ne na-
nen ne Asien renge murrun
ser Paelet p̃ilinglingi wor
jinibb ser ko san nga mĩilik
renge naim ne nekaien pivel
sisarow].H
18 Ko nir jile arkail
arvesane van mare jer
arwera "Kuppitevi tweni
mẽerel van, kuprevji pini
pimij! Ko kuplinglingi ma
Barapas pivel sisarow pirpe
kem nammerreni."
19 Merel Barapas, mẽeri
Rom nir arlingi renge naim
ne nekaien suri nga muloli
lartul nga marlik ie marpal-
pal tevi numal nga mĩilik
renge ngaim nen. Ko ni
erevji pini kele wor jinibb
emij.
20 Ko Paelet emrreni
p̃ilinglingi Iesu pivel sis-
arow, ko erij tevi nir kele.
21 Ko nir arkikail lengleng
van mare arwera "Kuprru-
loni renge nai pelaot!"
22 Ko ni erij luwi kele va-
tolin tevir, owra "Merel ololi
sev esij? Inu sete nulesi ololi
nanu san esij renge ni pimij
suri. Ko inu bololi para-
virrvirrali ni, ko b̃elinglingi
ni pivel sisarow."
23 Ko nir sete armosi re
markail. Arkail kele eterter
lengleng, drrelar evan
mare jer arvesane, arwera
"Kuprruloni! Kuprruloni
renge nai pelaot!" Ko Paelet
ornge drrelar, ololi surie
erpe drrelar muwrai.
24 Ko emarong Iesu tevir
nga nir parloli surie nga
nir marmerreni tevi ni pirpe
nga nir marwerai.
25 Ko ni elinglingi Barapas,
mẽer nga mẽeri Rom nir mar-
lingi renge naim ne nekaien
suri nga muloli nir marpal-
pal tevi numal nga mĩilik
renge vanu nen, ko erevji

H **23:17** Nale nga muto re nolo [ ], rrek sete Luk oli, ko jinibb san ea-uli vitue daron nga muli tweni kopi san ne naul ngel.

pini kele wor jinibb. Ko el-
inglingi ni evel sisarow erpe
nga m̃erwomu se m̃eri Isrel
nir marmerreni.

Arpitevi Iesu evel

26 Ko jinibb nuval sopor
arpitevi Iesu evel van nga
parruloni re nai pelaot. Ko
arlesi jinibb ne Saerin san
renge sel, nga nisen Saemon,
otutur vini nga pian renge
ngaim nga milep. Ko ar-
rul totoni ni ko arjingteni
nai pelaot se Iesu renge bir-
parin, ko aron tertere nga ni
puwosi pivitu.
27 Ko delung nga milep
arvijuri suri Iesu. Ko ne-
sevin sopor arpitevir, ko art-
ing elep armesmasor e nga
martengsi erpe ni mimij pa.
28 Ko Iesu erieni lweni ko
owrai tevir owra "Kami ne-
sevin ne Jerusalem nir, sete
kaptengsi inu te, pijki. Ko
kaptengsi lweni ma kami, ko
natu kami nir.
29 Nabong nen nir para-
vini nga jinibb nir para-wera
'Neiren renge kami nesevin
nga kamm̃er ko kami ne-
sevin nga setewor kamvasus
ko kami nesevin nga sete-
wor kamloli bipi musus wor
nabong san. Kami ngok ko
kaprunge p̃irres.'
30 Ko renge nabong nen
nir para-rongwos parwerai
tevi botwen nga marlelep
nir, 'Kapmatop ko kapvitan
renge kem!', ko arongwos
parwerai tevi botwen nga
marwowarreng nir, 'Kapini
kaptevni ore kem!'
31 Kaplesi! Ara-tipatun
lebbong ngel, ko arloli er-
pok. Pian ko para-loli p̃isij
p̃erp̃er wor p̃iasi ngel."[I]

Arwuse Iesu renge nai pelaot

32 Ko nir arpitevi kele nuru
eru. Laru nen nuru korti
orivi jinibb nga morsij, ko
niko marlingi nuru pormij
tevi Iesu.
33 Ko nir arini renge lat
san nga marwera Golkota e,
nga muwra mirpel, Lat ne
bongur. Ko renge ie nir
arwuse Iesu nevren nuru ko
ƀelan nuru renge nai pelaot.
Ko arwuse kele jinibb nga
morsij nga nevre nuru ko
ƀela nuru renge nai pelaot
eru, nuru tuwen renge Iesu
nevren rres, ko nuru tuwen
renge nevren mair.
34 Ko Iesu owra "Tata,
kuptelasi tweni nololien ser,
suri sete arongwose rragr-
rage nanu nga marloli." Ko
nir artututweni sunsun sen
tevir nga partuwe daes suri.

Jinibb armen kerkerasi Iesu

35 Ko jinibb nir artur mori
bbong. Ko arok-kulu arok-
meteni daron nga m̃erwomu
se m̃eri Isrel nir marok-men
kerkerasi Iesu, arwera "Ni
ela pa se jinibb elep osuw;
ko rraplesi vajin ni p̃ila se ni
luwi vajin ta we, poro pivi
Mesaea nga Atua mutobbto-
bbue."

[I] **23:31** Erpe iel, Iesu osp̃e nai nga mimalum ko nai nga mukur, ko kem namrieni nga puloli mining ne nale sen piplari limjer.

36 Ko jinibb nuval kele nir
armen kerkerasi. Ko arini
mori jin ko arla lesi norro
nga mimilali pa tevi ni.
37 Ko arwera "Poro nik
kupivi numal se m̃eri Isrel
nir, ko kupla se nik luwi!"
38 Nale ngel le nir nga
marulir mare renge nai
pelaot: MEREL EVI NUMAL
SE MERI ISREL NIR.

Laru nga mormij tevi Iesu

39 Ko laru nga mormij
tevi Iesu, nuru tuwen erij
esij tevi, owra "E, poro nik
kupivi Mesaea, ko kupla se
nik ko komru!"
40 Ko nuru tuwen erij tevi
suri, owra "Nik sete kum-
tutue Atua rrek! Kuplesi
nik ko inu, kerru rromorsere
lweni wor nanu nga rromor-
loli ko,
41 ko niko renge kerru,
erres ko wor. Suri kerru
ma, rromorla mawos wore
ko nanu nga moro rroporlai
renge sev nga rromorlolir.
Ko m̃erel ma sete ololi nanu
san esij rragrrag te."
42 Mian ko ni owrai
tevi Iesu owra "Iesu, poro
nabong nga kupa-ivi Numal,
ko warru kuprrorrmi inu."
43 Ko Iesu owra lweni tevi
owra "Nuwretun nuwrai
tevi nik, lelingen kobbong
kuplik tevik renge lat nga
m̃irres asi jer, nga mivi
drromdrromon jer."

Iesu emij

44 Ko omomsawos renge
mete nial esngavöl drromon
eru ko nial setemun esin.
Lat emalik p̃etp̃eti renge lat
jijle evini ejpari mete nial
itul nat mirivriv vajin.
45 Ko kalek nga murrul
ore lat nga muon nga muon
temijpal renge Naim On se
Atua loloim eteri wukari de-
vjen eru e.
46 Ko Iesu everus temijpal
van mare owra "Tata, nul-
ngi nem̃ik renge nevrem!"
Daron nga muwrai jile nale
ngel e ko osrow pini.
47 Ko daron nga batu
jinibb nuval se m̃eri Rom
nir m̃ilesi nanu nga miplari,
ko osrövi Atua suri. Ko owra
"Ewretun le m̃erel evi jinibb
nga mimawos m̃irres!"
48 Ko jinibb jijle nga
marini ie nga parmeteni,
daron nga marlesi nanu ngel
nir ko arieni lwenir van
renge ngaim ser e, arunge
esij lengleng, arwujwuje
morkor suri.
49 Ko Iesu selen wor nir ko
nesevin nga marvijuri Iesu
renge Galili vini, nir ngok
artur wor van ngasngasu so-
pon, ko armeteni nanu nga
marpelari nir.

Josep etevni Iesu

50-51 Ko m̃eri Armetia san
elik ie, nisen Josep. Armetia
evi ngaim ne Isrel san. Ko
m̃erel Josep evi nir san renge
gortien se nir nga mar-
wowomu re Isrel nir. Ni evi
jinibb nga mimawos m̃irres,
ko evi jinibb nga mok-teravi
batun vanu se Atua pivini.
Ko sete emarong renge nanu
nga gortien ser ngok muloli
tevi Iesu.

52 Ko m̃erel ko emawose
no Paelet evan jin, sete em-
tutu te, ko ongoni nibe Iesu
tevi. Ko Paelet emarong.
53 Ko Josep evan ojri tweni
nibe Iesu renge nai pelaot,
ko ela kalek nga mimalum
m̃irres san, ko onb̃e ore e.
Ko owosi van elngi renge
nevöt san nga marsavi nolon
mutoe nga setewor arlingi
jinibb san rengen nabong
san.
54 Ko evi Praete, nabong
nga marok-eseser e marok-la
kortoni ngarre nanu nir. Ko
otomori pa nial piwaj pini ko
Sapat pivini.
55 Ko nesevin nga marvi-
juri Iesu renge Galili vini, nir
arpitevi Josep, aran ko arlesi
dubb nen, ko armeteni suri
lat nga marlingi nibe Iesu
muto suri.
56 Mian ko nesevin ngel nir
arluwi van renge naim e, ko
arla roi nga mapur m̃irres ko
pomat, arloli kortoni ngarre
nir, mian ko para-lair van
parsesei renge nibe Iesu. Ko
nir armosi erpe nesesreien
ne Sapat muwrai.

24

Dubb oto kiskis, Iesu emra luwi renge mijen

1 Renge Sante rorpong
susu malum, ko nesevin nen
nir artori ro nai nga mapur
m̃irres, ko armermera tevi
van renge dubb nga parsesei
renge nibe Iesu.
2 Ko daron nga marini
renge dubb, ko arlesi nevöt
nga muto ore dubb martini
tweni pa rengen mijkie.
3 Ko arjiol van ngatan ko
arsil van renge lolo dubb, ko
sete arlesi nibe Numal Iesu.
4 Ko nir artur lengleng va-
jin, arrelenge lat nga nanu
ngel muto suri. Ko ngavil-
vilsen jinibb eru orpelari jir
ortur tevir. Sunsun se nuru
orow raprap titis.
5 Ko nir armetutu temijpal,
ko arjiol vitan nor emawose
dan. Ko laru nen nuru or-
werai tevir orwera “Erpese
kami kampej m̃er nga mi-
maur renge nir nga marmij
pa?
6 Ni ejki iel, ni emaur
luwi pa. Kami kamrongwose
renge daron nga m̃ilik renge
Galili wosenen ni owra sev
nale tevi kami?
7 Ko ni owra ‘Partekai
inu Jinibb Mawos van renge
nevre jinibb nga marsij nir,
ko nir parwuse inu renge
nai pelaot ko parrulonik; ko
nabong p̃itolin ko bemaur
luwi kele.’ ”

Jinibb se Iesu sete arosuri nale se nesevin nir

8 Ko nesevin nen nir ar-
rorrmi sweri lweni nale nga
muwrair nen nir.
9 Ko nir arivel lingi dubb
ko arluwi van ji jinibb se
Iesu nir esngavöl drromon
san e (11); ko arsup̃e nanu
p̃etp̃eti tevir.
10 Nesevin nen le ngel nir:
Merri ne Maktla ko Joana ko
Merri nga tasu se Jemes, ko
nesevin m̃inij nen kele wor
sopor nga marpitevir.
11 Ko aposol nir arunge
nale ser erpe nale gerisen
bbong, ko sete arosuri.

Pita esil van renge lolo nevöt

12 Ko Pita emra ko owlu
van renge dubb e. Ko ejiol
van ngatan, ko emteni ko
elesi sunsun nga bbong mar-
nuƀe e m̃isan muto, ko sete-
mun elesi kele nanu san. Ko
evel olwi van renge naim
sen e. Bbösa nga milep elaie
suri nanu nga miplari ngok.

Jinibb se Iesu eru orivel suri sel van Emeas e

13 Renge nabong nen ma-
wos ko pa, jinibb se Iesu
eru orivel suri sel nga po-
ran renge ngaim e san nga
nisen Emeas. Ko oto wor
ngasngasue Jerusalem sopon
erpe evi kilomita esngavöl
drromon san wor.
14 Ko daron nga morok-
ivel suri sele morok-supsuƀe
suri nanu nga marpelari nir
tevi nuru lululweni wore,
15 ko Iesu evel vini mori
ji nuru. Ko nuru orok-suƀe
malume, ko Iesu evini pa ji
nuru, arivel kokorti vajin.
16 Ko daron nga nuru mor-
lesi ni ko orrelenge ni, sete
orongwose, suri Atua opongi
ore mete nuru.
17 Ko Iesu osusi tevi nuru
owra "Sev ko komorok-
supsuƀe renge sel nga
komorivel ngok?" Ko nuru
ortur murrarrong, no nuru
evirrvirrting.
18 Ko nuru tuwen nen
nga nisen Kleopas osusi
tevi, "Rreknga nik kusan
kuvi jinibb nga kumlik
renge Jerusalem ko sete
kurongwose nanu nga
miplari renge nabong evis
lebbong nga marasi!"
19 Ko Iesu osusi tevi nuru
owra "Isev ko nir?" Ko nuru
orwera lweni tevi orwera
"Nanu nga marpelari renge
Iesu ne Donasret. Ni evi
propet san, ko renge no Atua
ko renge no jinibb nir, ni evi
jinibb nga milep san renge
majingen sen ko renge nale
sen nir.
20 Ko batun ne jinibb ne
sulsulen nir ko m̃erwomu se
kerr nir arpitevi ni van ji
m̃eri Rom nir, nga nir par-
wera ni pimij ko wor. Ko nir
arruloni ni renge nai pelaot.
21 Ko kem namlingi nolo
kem renge ni eterter nga ni
orongwos puloli kerr m̃eri
Isrel nir rrapiel sisarow va-
jin. Ko mare nen renge nanu
ngel nir, lelingen evi nabong
itolin le pa osuw nga nanu
ngel nir marpelari.
22 Ko nesevin sopor renge
gortien se kem arloli bbösa
nga milep elai kem, renge
daron nga marmermera ror-
pong susu van renge dubb
nga jinibb marlingi ni niben
rengen.
23 Ko sete marlesi nibe
Iesu, ko arlulwi vini arwerai
nga nir arlesi anglo eru or-
werai tevi nir nga ni emaur
luwi pa.
24 Ko sopor renge gortien
se kem aran renge dubb ko
arlesi nanu jile arirpe nga
nesevin nir marwerai.
Ko sete arlesi ni."
25 Ko Iesu owrai tevi nuru
owra "O, kami nga kamlen-
gleng, ko kamlolola lengleng
renge kaposuri nale se
propet nir nga marwerai!
26 Sete evi nanu nga Atua

m̃ilngi pa nga piplari ko
wor nga Mesaea purnge p̃isij
renge nanu ngel nir, musuw
ni pian renge nosrövien
sen?”
27 Ko Iesu owra lweni tevi
nuru sev nga marwerai suri
ni renge Naul On, etipatun
renge naul se Moses ko
etajer tevi vini ejpari nga
propet nir marulir.
28 Mian ko nir aran mori
renge ngaim nga nuru mor-
wera poran rengen, ko Iesu
ololi erpe ni p̃itajer kele wor.
29 Ko nuru orevei totoni ni ko
orwera “Kuplik tevi komru.
Suri nat erivriv pa, otomori
nial piwaj pini.” Ko ni
emarong, ko ean loloim nga
p̃ilik tevi nuru.

30 Ko ni esakel renge tep
tevi nuru nga paraan. Ko
ni ela niv ko olot owra erres
tevi Atua suri, ko obbri otvi
niv, ko elai tevi nuru.
31 Ko mete nuru em̃erer
vajin, ko orlesi wose ni. Ko
ni ejijki renge mete nuru,
orrerrlenge lat nga mian e,
setemun orlesi.
32 Ko nuru kis vajin orw-
erwera lululweni tevi nuru,
orwera “Po! Nile ma wor
daron nga rramiel renge sel
e ko muwra visviseni Naul
On nir tevi kerru, ko nolo
kerru eir.”
33 Ko renge daron nen ma-
wos ko pa, ortur imare ko
orluwi van renge Jerusalem
e, orlesi aposol nir esngavöl
drromon san ko nir m̃inij
nen kele wor sopor.
34 Ko aposol nen nir ko
nir nga marpitevir ngok arij
womu tevi nuru, arwera
“Numal emaur luwi were-
tunen! Ni eplari ji Saemon.”
35 Ko nuru vajin orsup̃e
suri nanu nga marpelari
renge sel tevi nir, ko erpese
renge daron nga ni mubbri
otvi niv, ko nuru morlesi
wose.

Jinibb se Iesu arlesi ni

36 Ko daron nga morok-
sup̃e suri nanu ngel e tevir,
ko artaol lenglenge Iesu otur
pelari renge liven jir, ko
owra “Demat piptevi kami.”
37 Ko nir armetutu
lengleng, arrorrmi rreknga
ma arlesi nem̃in san.
38 Ko Iesu owrai tevir owra
“Kami kammetutu sev ko?
Suri sev norrorrmien nga
marirpel ngel nir marini
renge nolo kami?
39 Kapmeteni nevrek nuru
ko ƀelak, ko kapsareni nevre
kami, ko kaprunge evi inu
mawos le wor. Ko kaplesi,
nem̃in sete niben otoe te
ejki, ko jin sete otoe te ejki,
erpe nga kami kamlesi inu
ngel!”
40 Ni owra nanu ngel,
ko eviseni nevren nuru ko
ƀelan nuru tevi nir arme-
teni.
41 Ko bbösa elair e ko arir
lengleng; ko setewor arosuri
erres te, ejki malum wor.
Ko ni owrai tevir, “Kamtori
nanen sopon ni ko?”
42 Ko nir arla viso nai nga mi-
masos jile pa san ko arsareni
tevi ni.
43 Ko ni esaro ko elai jir ko
orroi renge nir jile nor.

*Bongsi nale se Iesu tevi
jinibb sen nir*

44 Ko Iesu owrai tevir
owra “Nanu ngel nir arivi
nanu mawos nga mowrai pa
tevi kami renge daron nga
m̃elik malum tevi kami e.
Renge bonevis nen nomok-
werai pa nga nanu jile nga
maruli renge naul se Moses
ko renge nale se propet nir
ko renge Sam nir nga mar-
sup̃e suri inu parini ko wor
parpelari.”
45 Ko ni owni norrorrmien
ser arkulu nga parongwose
nale ne Naul On nir p̃irres.
46 Ko owrai tevi nir owra
“Ngel evi sev nga maruli,
nga Mesaea purnge ko wor
p̃isij, mian ko pia-maur luwi
kele renge nabong itolin.
47 Ko parwerwer renge
vanu jijle nir nga jinibb nir
nolor parlululwi ko wor, ko
Atua p̃itlasi tweni nololien
ser vajin renge nise Mesaea.
Ko womujnen p̃itipatun
womu renge Jerusalem.
48 Kami ko kamivi jinibb
nga kapwera tweni nanu
ngel nir.
49 Ko inu bokoni m̃er
nga Tata suk m̃irijrij pae
tevi kami nga pia-lai tevi
kami. Ko kami kaptiriv wore
ko renge ngaim pian pij-
pari daron nga derteren se
Atua pivel renge melrin vini
iel ngatan nga puloli kami
kapterter.”

Atua etkai lweni Iesu van renge melrin e

50 Ko Iesu eptei twenir
arivel lingi ngaim nen. Ko
arivel van arjipari Betani.
Ko renge ie ni esareni
nevren nuru van mare
mawos nir, ko erij erres suri
nir.
51 Ko daron nga mok-rij
m̃irres surir ko Atua etkai
tweni ni van mare e renge
melrin.
52 Ko nir arlotoe ni, ko
mian ko arlulwi van renge
Jerusalem e tevi neiren nga
milep renge nir nolor.
53 Ko nir aran renge Naim
On ko arlotoe Atua, arwera
erres tevi.

Nosp̃en nga Mirres se Iesu Kristo nga JON

Muli Batu nale nga mivsivseni lut nga parmeteni naul ngel puto suri

Naul ngel osp̃e suri Iesu nga ni evi Nale se Atua nga mivi jinibb, ko m̃ilik tevi kerr. Jon oli naul ngel nga puloli jinibb parongwose parosuri nga Iesu evi jinibb nga Atua muloli rijrijen (promes) nga pukoni nga p̃ila mauren tevi jinibb, ko ni evi kele natu Atua. Ko oli erpok nga nir arongwose parla mauren re nise Iesu, suri arosuri ni (20:31).

Nanu nga womujnen nga Jon muwrai tweni, owra Iesu evi nale nga tuwi nga tuwi jer elik ko pa osuw, ko eptevi Atua (1:1). Ko vitunen easup̃e suri nelesien (saen) nir nga Iesu mulolir nga arongwose puloli rraplesi wose nga Iesu evi weretunen natu Atua. Ko jinibb sopor arosuri Iesu ko arvivitu suri, ko sopor armusus parosuri ni.

Renge batun esngavöl drromon itul (13) ejpari esngavöl drromon ebut (17), Jon osp̃e suri nanu nga marremali nir re natpong nga devje nuval nir marini nga parrul totkoni Iesu. Re natpong ngok, Iesu ejiljilwer tevi jinibb sen nir nga puloli nir partur metmet re nanu nga parini parmawos nir, ko owrai rrurrngir e, nga pususi norrorrmien puto p̃iterter puwomu, ko vitunen devje nuval sen paravini para-rrul totkoni.

Re batun 18 ejpari 21, Jon osp̃e suri devje nuval nga marrul totkoni Iesu. Ko arlai van re kot, ko vitunen arlai van arwuse re nai pelaot, ko emij. Ko vitunen emaur luwi kele, ko jinibb sen nir arlesi ni.

Re naul ngel, Jon osp̃e suri mauren nga sete miasuw nabong sopon, nga jinibb orongwose p̃ilai ji Iesu Kristo kobbong. Mauren ngok etipatun lelingenok ko etajer van ji nir nga marosuri Iesu nga ni kobbong evi sel, ko evi batu nale weretunen, ko evi mauren.

Nale norongwosien se Atua

1 Tuwi nga tuwi jer Nale elik ko pa osuw. Nale ngok eptevi Atua. Nale ngok kele evi Atua.

2 Womu jer mian ko ngatan ngel pia-tipatun, ni elik ko pa osuw tevi Atua.

3 Nanu jijle nga Atua mulolir Nale eptevi ni ren, nuru korti orlolir, sete Nale ejkie nanu san nga Atua muloli.

4 Mauren oto renge ni, ko mauren ngok elai moron tevi jinibb nir.

5 Moron ngok omor re
nemalik, ko nemalik sete
evter rragrrage nga pimalik
tevtevni.
6 Atua okoni jinibb san
vini, m̃ernen nisen Jon.
7 Ni evini nga p̃irij se Mo-
ron ngok ko, owra lilane tevi
jinibb nir, nga puloli jinibb
nir parosuri.
8 Ni sete evi Moron nen te,
ni evini nga bbong p̃irij se
Moron nen ko.
9 Nale ngok evi Moron
weretunen, evini iel ngatan,
omor vaseni jinibb jijle nir.
10 Ni elik iel ngatan, ko ni
ololi ngatan ngel, ko jinibb
ne ngatan ngel nir sete arlesi
wose ni te.
11 Ni evini ji metka sen
mawos nir, ko metka sen
mawos nir sete artekai ni.
12 Ko nir elep ma nga
marosuri ni, ko martekai ni
vini jir. Nir ngel ko ma, ni
elai derteren tevir arini arivi
Atua natun.
13 Nir arivi Atua natun,
sete erpe nga jinibb m̃iak
renge drra, rreknga maron-
gen se niben, rreknga
marongen se jinibb, ejki. Nir
arivi Atua natun suri Atua
ko wor marongen sen.
14 Nale ololi lweni ni evi
jinibb, eplari limjer ko elik
tevi kerr. Ko kem namlesi
wose renge nosrövien sen
nga ni esan evi Atua natun
mawos, owun saute nalol
nga m̃irres nga sete orong-
wos p̃irieni.
15 Jon erij sen, ekail
owrai tevi jinibb nir,
“M̃erel le nomok-sup̃e
suri nga nomok-wera, Inu
nuwowomu nga bololi lilane
sel sen, nga ni pia-vitu surik.
Ko ni elep wor asi inu, suri
ni elik wowomu ko pa mian
ko inu mea-iak, ko niko ni
elep asi wore inu.”
16 Niko suri nolon owun
saute nga mimrreni kerr, ko
ololi ni mok-la nanu nir tevi
kerr. Ko erpok malum, ok-
lila malum wore nanu ko nir
tevi kerr.
17 Nale nesesreien eplari
re Moses, ko nalol nga ma
m̃irres nga sete orongwos
p̃irieni eplari renge Iesu
Kristo.
18 Sete jinibb san elesi
Atua renge daron san, ejki.
Natun mawos kobbong, nga
nuru Atua morsorsan ma-
wos, nga morkorti m̃irres
morirpe m̃elew, ni kobbong
evel renge melrin vini, ko
owra visviseni Tata sen tevi
kerr.

Jon owra tweni Iesu limjer

19 Nir nga marwowomue
m̃eri Isrel nir nga marlik
Jerusalem arkoni jinibb ne
sulsulen sopor ko Livaet so-
por vini ji Jon nga parsusi
tevi, “Nik kuvi isi le?”
20 Ko Jon sete evilvil orore
ni, ejki, ewer limjere ni tevir,
owra “Inu sete nuvi Mesaea
te.”
21 Ko ngok arsusi kele tevi
ni, “Ia, ko nik kuvi isi,
Elaeja?” Ko Jon owra “Ejki,
inu ejki.”
Ko arwera “Ia, ko nik kuvi
ma Propet nen?” Ko Jon
owra “Ejki.”
22 Ko nir arsusi lweni tevi,
“Po! Ko nik ngok kuvi isi
le? Kupwerai lweni nik

tevi kem, puloli kem naban
nabwera lweni tevi nir nga
markoni kem vini. Nik kup-
wowrai lweni nik!”
23 Ko Jon owra “Inu nuvi
bbong jinibb san nga propet
Aesea muspe̦ suri, muwra
‘Drrela jinibb san ekail
renge lolo merwer, “Kaploli
lilane sel se Numal pimetet.”
’ ”
24 Lartul ngok nir, Parasi
ko nir arkonir van ji Jon.
25 Ko nir arsusi tevi Jon
“Poro nga nik ngok sete
kuvi Mesaea rreknga Elaeja
rreknga propet nen, ko suri
sev komok-loli baptaes?”
26 Jon owra lweni tevir,
“Inu nomok-loli baptaes tevi
nuwi lebbong, ko san ma ni
ko pa otur livö renge kami,
kami sete kamrongwose.
27 Ngok ni ko ma evi
m̃ernen mawos nga propet
nga tuwi nir arwera pivitu
suri inu. Ko ni elep asi jer
wore inu, ko inu sete nu-
momsawos nurres rragrrag
kele re bbong ðejiol vitan
ðetlasi tweni dil renge but
sen.”
28 Nanu ngel nir arpelari
renge Betani, ie oto roroni
Jortan, lat nga Jon mok-loli
baptaes ren.

Iesu Natu Sipsip se Atua

29 Renge nabong m̃inij nen
san kele, Jon emteni Iesu
mivel mawose vini. Ko owra
“Kaplesi, natu sipsip se Atua
nga p̃ila tweni nololien ne iel
ngatan!
30 Ngok! Niko m̃er nga
nomok-supe̦ suri nga ko,
mowra ‘Inu nuwowomu le,
nuloli lilane sel sen nga pi-
vivitu surik.’ Ko ni elep wor
asi inu, suri ni elik ko pa,
mian ko inu ngel mea-iak.
31 Inu kele sete nurong-
wose m̃erel bonevis, ko er-
pok nuvini tweni nupaptaes
tevi nuwi nga inu beviseni ni
tevi m̃eri Isrel nir.”
32 Ko Jon erij se ni owra
“Nulesi Nem̃in ojubbul
renge melrin vini erpe
wum̃er ko esakel jer re ni.
33 Inu kele sete nurong-
wose m̃erel, ko ni nga
mukoni inu mepaptaes tevi
nuwi owrai tevik, ‘M̃er nga
kuplesi Nem̃in pujubbul
pian pisilvi p̃ilik jer ren,
m̃ernen ko evi ni nga
pipaptaes jinibb nir tevi
Nem̃in On.’
34 Ngok niko inu m̃elesi ko
nurij sen nga ni ngel ko evi
Atua natun mawos.”

*Iesu everus lartul nga
marivi womu jinibb sen*

35 Renge nabong m̃inij nen
san, Jon otur tevi jinibb sen
eru.
36 Ko Jon emteni Iesu
mivel, ko owrai tevi jinibb
sen nuru, “Koporlesi, Natu
sipsip se Atua ngel.”
37 Daron nga jinibb sen
nuru morunge nga muwrai
mirpok tevi nuru, ko orlingi
tweni Jon otur jer ko orvijuri
suri Iesu.
38 Iesu erieni emteni nga
morvijuri, ko owrai tevi
nuru, “Komorpej isev?”

Ko nuru orwerai tevi ni
“Rabae (nais ngok renge
nale se m̃eri Isrel nir owra

jinibb nevisvisenien ko), nibeni lat nga kumlik e?”

39 Iesu owrai lweni tevi nuru, “Koporini koporlesi.” Ko nuru orvijuri, oran orlesi lat nga m̃ilik e. Ko orlik tevi ni ie, suri nat erivriv pa, erpe pirpe mete nial ivij.

40 Renge nuru nga eru ngok nga morunge Jon muwra visviseni Iesu tevi nuru ko morvijuri ngok, nuru tuwen nisen ko Antru, Saemon Pita tasin.

41 Antru evel evan ko eska wowomue Saemon, ni tuwan, ko owrai tevi ni owra “Komru ma nomorlesi Mesaea” (nais ngok renge nale se m̃eri Gris nir, arwera Kristo, ko owra puwra ‘Jinibb nga Atua m̃irijrij pa nga pukoni nga p̃ila mauren tevi jinibb nir’).

42 Ko ngok Antru eptevi Saemon van ji Iesu.

Ko daron nga Iesu m̃ilesi, ko owrai tevi, “Nik Saemon, kuvi natu Jon. Nik parverus kele nisem Kepas.” Nais ngok renge nale se m̃eri Isrel nir owra ƀereng ko. Ko nais ngok Pita renge nale se m̃eri Gris nir, owra ƀereng kele kobbong.

Iesu everus Pilip ko Nataniel porvijuri

43 Renge nabong m̃inij kele san, Iesu owra pian kele Galili e. Ko elesi Pilip ko owrai tevi, “Kupini kupvijurik, kupivi jinibb suk.”

44 Antru ko Pita, ngaim se nuru ko Betsaeta, ko Pilip kele evi m̃eri iok.

45 Pilip evel ko elesi Nataniel, ko owrai tevi, “Kem ma namlesi m̃er nga Moses muli suri renge Naul ne nale nesesreien tuwi, ko propet nir kele maruli suri. Nisen ko Iesu ne donasret, Josep natun.”

46 Nataniel owrai tevi “O, aro, ejki ma, nik kurrorrmi renge iok Nasret nanu nga m̃irres san orongwos piplari ren e?”

Pilip owra lweni tevi, ‘Iow, ko kupini kuplesi ta we.”

47 Daron nga Iesu m̃ilesi Nataniel mivel mawose vini, ko owra “Kaplesi morok, evi m̃eri Isrel tera san nga sete orongwos p̃ikrekris.”

48 Nataniel owra lweni tevi, “Nik kurongwose inu erpese le?” Iesu owra lweni tevi, “Nurongwos wowomu nik ko pa osuw daron nga komok-tur re melve nai pik e, vitunen ko vajin Pilip miaverus nik.”

49 Ngok Nataniel owrai lweni tevi, “O, jinibb nevisvisenien, nik kuvi Atua natun mawos, kuvi Numal se m̃eri Isrel nir!”

50 Iesu owra lweni tevi, “Niko suri nga inu mowrai tevim nga nulesim renge melve nai pik, nik kuosuri suri iok wolok kobbong? Ko kurongwos kupalesi nanu nga parlelep kele wor parasie ngok.”

51 Ko Iesu owrai kele tevi ni, “Nuwretun nga nuwretun nuwrai tevi kami, vitunen suri ngel kapa-lesi melrin p̃itp̃ir ko anglo se Atua nir partongsa van mare

renge melrin ko parjujubbul vini ngatan ji Jinibb Mawos.”

2

Totkoien san renge Kena

1 Renge nabong itolin vajin, totkoien san oto renge Galili, renge ngaim nen san nga nisen Kena. Ko renge iok Iesu tasu sen owomu pa, elik tevir iok.
2 Arla nale kele van ji Iesu ko jinibb sen nir parini kele renge totkoien nen.
3 Mian ko daron nga norro ser musuwsuw renge nanen, ko Iesu tasu sen owrai tevi ni, “Norro ser osuwsuw.”
4 Ko Iesu owra tevi vinnen, “Kuwra bololi sev? Mete nial suk mawos nga inu ƀemajing ren setewor evini.”
5 Mian ko tasu sen owrai tevi jinibb ne majingen ne nanen ne totkoien nir, owra “Kaploli sev tama nga puwrai tevi kami.”
6 Ko botel nga marlelep ouwon nga marlolir e nevöt arto ie nga jinibb parjejavöl e, nga mivijuri murrun tera se m̃eri Isrel nir. Botel nen nir sisamis murrrmurr nga marlelep nga martori nuwi rer ejpari eru rreknga itul.
7 Iesu owrai tevi jinibb ne majingen ne nanen ne totkoien, “Kaptevtevangi nuwi van renge botel ngok nir parwun.” Ko nir artevtevangi nuwi van renge botel nen nir arwun saut van mare renge jingor.
8 Ko owra lweni kele tevir, “Kaptevangi tweni sopon, kaplai tevi m̃er nga mimetmete nanen ne totkoien.” Ko nir arloli erpok.
9 Daron nga m̃er nga mimetmete nanen ne totkoien mimni rrongvi nuwi nga m̃irieni pa mivi norro ngok, ko etaole. Ko errerrlenge lat nga mivel e vini (ko jinibb ne majingen ne totkoien ma, nir nga martevangi tweni nuwi, arongwose). Ko everus jinibb nga mutotko,
10 ko owrai tevi, “Aro, jinibb jijle arok-la wowomue norro nga m̃irres tevi jinibb nir, arok-mini wowomue, mian ko moro marmini jile musuw, ko arrleng suri dilten vajin lat nga muto suri, ko aroka-la nga sete m̃irres armini vivitue. Ko nik ma lelingen kumtipatun kula nga m̃irres, mijpari lelingen ngel ko kua-la nga m̃irres jerjer nen oto ore.”
11 Ngel evi nelesien womujnen nga Iesu muloli renge Kena renge ngaim ne Galili san, nga miviseni nosrövien sen. Ko jinibb sen marosuri ni rengen.
12 Vitunen renge ngel, ko ni evan ngatan e renge Kapaneam, eptevi tasu sen ko tasin nir ko jinibb sen nir, ko arlik nabong evis ie.

Iesu oji tweni jinibb nga markelkel renge Naim On se Atua

13 Nanen ne asien, daron nga m̃eri Isrel nir marokrrorrmi lweni daron nga marivel lingi norongen nga m̃isij nga marok-runge Ijip,

oruj mori. Ko Iesu otongsa
luwi van mare e Jerusalem.
14 Ko elesi nir nga mar-
wulwule buluk ko sipsip
ko wum̃er, ko nir nga
markelkele nevöt, marsakel
renge Naim On loloim.
15 Ko ni ela dil wowarreng
sopor, ko evirvirenir arto ko-
rti lat sansan, ko oji twenir
e renge Naim On, tevi sipsip
ser ko buluk ser. Ko evatpus
tep ser osutapoe van ngatan,
ko nevöt ser nir arwera jrar!
arwirr sarrsarr.
16 Ko owrai tevi nir nga
marwulwule wum̃er, owra
"Kapla tweni nanu ngok nir!
Kapiel tevir, sete kaploli
naim se Tata suk pivi lat ne
wulwulen se kami!"
17 Ngok jinibb sen nir ar-
rorrmi wos nga aruli pa
renge Naul On, nga muwrai
mirpel, muwra 'Inu numr-
reni Naim On som puwok-
wok tetajer. Norrorrmien
suk eterter tetajer iok, erpe
nabb nga m̃in re nolok.'
18 Ko m̃eri Isrel nir nga
marlelep renge nir arlesi esij
ko arwerai tevi ni, "Nelesien
sev nga nik kupviseni tevi
kem nga nik kurres renge
kuploli pirpel?"
19 Iesu owra lweni tevir,
owra "Kaplokloksi Naim On
ngel, ko nabong p̃itul kob-
bong, ko bosusi raji lweni
kele."
20 M̃eri Isrel nen nir arw-
era lweni tevi ni, "O, laro,
Naim On ngel ela sia ngavöl
ivij drromon ouwon (46)
nga kem nammajinge rer.
Ko nik ma kurongwos kup-
susi raji lweni nabong p̃itul
bbölbböl?"
21 Ko Naim On nga Iesu
musp̃e suri ngok evi ni kob-
bong niben, nga Atua pia-loli
pimaur luwi kele re mijen.
22 Vitunen vajin, daron
nga ni mimaur luwi renge
mijen, jinibb sen nir arror-
rmi sweri nga ni owrai pa
nanu ngel tevir bonevis, ko
arosuri Naul On ko nale nga
Iesu muwrai tevir.

Iesu orongwose jinibb jijle nir nolor

23 Daron nga Iesu m̃ilik
renge Jerusalem renge
daron ne nanen ne asien,
jinibb elep arosuri ni, suri
marlesi nelesien nir nga ni
mulolir.
24 Ko Iesu sete osurir, suri
orongwose jinibb jijle nir
nolor.
25 Ko sete emrreni jinibb
san puwra tweni suri jinibb
kele san, suri ni orongwos
pae sev nga marto renge
nolo jinibb jijle nir.

3

Iesu ko Nikotemas

1 Parasi san elik iok, nisen
Nikotemas. Evi jinibb san
nga milep nga muwowomue
m̃eri Isrel nir.
2 M̃ernen mawos evini
silveni ji Iesu renge
natamupong san. Ko owrai
tevi, "Jinibb nevisvisenien,
kem namrongwose nik kuvi
jinibb nevisvisenien nga
kumiel ji Atua vini, suri
sete san orongwose puloli
nelesien ngel nir nga nik
kumlolir ngel, poro nga Atua
sete piptevi ni."

3 Iesu owra lweni tevi,
“Nuwretun nga nuwretun
nuwrai tevi nik, poro nga
san sete p̃iak luwi kele,
ko sete orongwos rragrrage
pian renge batun vanu se
Atua nga pia-vini.”
4 Nikotemas owra lweni
tevi Iesu, “Ai, jinibb p̃iak
luwi kele pirpese, nga m̃itra
pa? Sete orongwos pulwi
kele van renge depai tasu
sen, ko p̃iak luwi kele!”
5 Iesu owra lweni tevi,
“Nuwretun nga nuwretun
nuwrai tevi nik, poro nga
jinibb sete p̃iak luwi renge
nuwi ko Nem̃in On, ko ni
sete orongwose pian rragr-
rag renge batun vanu se
Atua.
6 Niko, nanu nga m̃iak
renge niben evi niben kob-
bong, ko nanu nga m̃iak
renge Nem̃in On evi nem̃in.
7 Sete kuptaole nga inu
mowrai tevim mirpok ngok
nga nik kup̃iak kele.
8 Nik kurongwos kuprunge
ling puwuw renge iok jijle
nir vini, ko sete kurongwos
lat nga m̃itipatun ren vini
ko lat nga pian pusuw ren.
Erpok kele renge nir nga
mariak renge Nem̃in On.”
9 Nikotemas owra lweni
tevi Iesu, owra “Ai, nanu
ngel putoe pirpok pirpese
ko?”
10 Ko Iesu owra lweni
kele tevi Nikotemas, “Nik
kuvi jinibb ne nevisvisenien
se m̃eri Isrel nir, ko suri
sev sete kumrongwose nanu
ngel?
11 Nuwretun nga nuwre-
tun nuwrai tevi nik, inu
nomok-sup̃e suri nanu nga
morongwose, ko nomok-rij
suri nanu nga nulesi metek
e. Ko kami sete kamosuri sev
nga nuwrai.
12 Nuwra tweni nanu ne
iel ngatan nir tevi kami, ko
kami sete kamosuri te. Ko
poro bowra vajin nanu ne
melrin nir tevi kami, ko
kami kaposurir pirpese?
13 Sete jinibb san otongsa
van renge melrin nabong
san. Inu kobbong sansan,
Jinibb Mawos nga mojubbul
renge melrin vini.
14 Erpe Moses tuwi mur-
rloni num̃et nga marma-
jing rrongrrongvi e bras
re nai san ko musi mu-
tur imare renge lolo mer-
wer, ngok pirpok ko renge
inu Jinibb Mawos, jinibb nir
para-rrulonik.
15 Renge iok, poro isi tama
san pia-osuri inu, m̃ernen
pia-lai mauren nga muto
tuwi ngok ko wor vini.
16 Atua emrreni temijpale
jinibb ne iel ngatan nir.
Ko niko muloli ni mukoni
inu, nga m̃esansan mevi
ni natun mawos, vini iel
ngatan. Ngok poro isi san
pia-osuri inu, m̃ernen sete
mia-mij, ko pia-la mauren
nga muto tuwi ngok vini.
17 Atua okoni inu Natun
mawos vini iel ngatan, sete
suri ð̃ewer lokloksi jinibb ne
iel ngatan nir, ejki, ko ð̃ela
ma mauren tevir.
18 Ni nga muosuri inu,
setemun Atua mia-wer lok-
loksi. Ko si nga sete muo-
suri inu, Atua ewer lokloksi
ko pa osuw ngok, suri sete

muosuri nise inu nga mevi
Atua natun mawos.
19 Atua ololi erpok suri
nanu ngel le: moron evini
pa iel ngatan osuw, ko jinibb
sete armerreni te. Armer-
reni wor nemalik asie mo-
ron, suri nanu nga marok-
lolir arsij.
20 Jinibb jijle nga marok-
loli nanu nga marsij nir
arok-ungasi moron, ko ololi
sete armerreni parini renge
moron. Armetutue moron,
arunge moron tumor vaseni
nanu nga marsij nga marok-
lolir tarto limjer.
21 Ko si nga ma muloli sev
nga mivi weretunen, okini
ko wor renge moron, suri
nga emrreni puloli parlesi
wos nanu nga mok-lolir nga
marres, nga muosuri Atua
rer.”

Jon Baptaes owra lilane Iesu

22 Vitunen vajin renge
nanu ngel nir, Iesu eptevi
jinibb sen nir aran renge
Jutia. Ko arlik nabong evis
wor iok, ko Iesu ok-paptaese
jinibb nir ie.
23 Jon kele renge daron
nen ok-paptaese jinibb nir
renge Aenon mori Salim,
suri nuwi elep renge iok. Ko
jinibb nir aranan ji Jon ie, ko
ok-paptaes nir iok.
24 Suri renge daron nen
setewor arlingi Jon renge
naim ne nekaien.
25 Renge iok Jon jinibb
sen sopor ko m̃eri Isrel
san arsupsup̃e suri mur-
run ne lalosen, erpese nga
jinibb san orongwos puwok-
wok renge no Atua.
26 Mian ko arini ji
Jon arwerai tevi, “Jinibb
nevisvisenien, kuplesi m̃er
nga bonevis nga miptevim
nga iokwan renge devje
nuwi seser van luwi Jortan
nga e, nga nik kumrij sen. Ni
le ngel mok-paptaes jinibb
nir renge nuwi seser. Jinibb
p̃etp̃eti arinini jin.”
27 Jon owra “Erres kob-
bong. Sete jinibb san orong-
wos puloli majingen san
poro Atua sete mukoni twe-
nie.
28 Kami bonevis nga, kam-
rongwose nga inu mowra
inu sete nuvi Mesaea. Atua
okoni wowomu inu ko ma
renge ni, vitunen ko ni pia-
vini.”
29 Ko Jon otuw kele nale
ngel, owra “Jinibb san nga
puwra p̃ilesi nesevin san, ko
poro puwra pian mun lat
san, ko p̃ilngi selen san nga
pimetmete nesen sen sopon
pijpari nga pia-luwi. Ko vin-
nen evi pa sen ko. Ko selen
ngok, daron nga murnge dr-
rela m̃ernen mivini, ko eir
elep, sete orongwos purnge
p̃isij e. Ko erpok ko, inu
neiren suk elep temijpal va-
jin.
30 Ni pian mare jerjer, ko
inu bean ngatan jerjer renge
ni.”

Ni nga mivel renge melrin vini

31 Ni nga mujubbul mare
renge melrin vini, ean mare
jerjer renge jinibb nir. Ko
m̃er nga miplari bbong

renge iel ngatan evi pa
jinibb ne iel ngatan, ko
ok-supẽ suri bbong nanu
ne iel ngatan nir. Ni nga
ma mujubbul mare renge
melrin vini, ni an mare
jerjer ko wor renge jinibb
nir.
32 Ni ok-supẽ sev nga ni
murnge ko mĩlesir re meten.
Ko sete ma jinibb san ea-
osuri rragrrage nanu nga
muwrai ngok nir!
33 Ni nga ma muosuri sev
nga inu mowrai eviseni va-
jin nga Atua nale sen arivi
weretunen.
34 Mer nga Atua mukoni,
ni ok-supẽ suri nale se Atua,
suri Atua elai Nemĩin On sen
tevi ni owun saut rrese.
35 Tata emrreni Natun, ko
ela nanu jijle tevi, elngir
renge nevren.
36 Mer nga muosuri Natun
elai pa mauren nga muto
tuwi ngok vini. Ko mẽr
nga sete muosuri Natun sete
mia-la mauren nga muto
tuwi ngok vini. Mernen lo-
laren se Atua oto malum ren.

4

Iesu erij tevi nesevin Sameria

1-2 Ko mian ko Parasi nir
arunge nga Iesu jinibb sen
nir milep mĩiasie Jon va-
jin, ko nga Iesu mipaptaese
jinibb milep mĩiasie Jon. (Ko
ewretun, Iesu sete epaptaese
jinibb nir, ejki, ko jinibb sen
kobbong nir arok-paptaese
jinibb nir.)
3 Ko daron nga Iesu
murongwose nga Parasi nir
arunge pa nga ni jinibb sen
milep miasie Jon, ko niko
muloli ni mivel lingi Jutia,
ko mulwi kele van re Galili
e.
4 Ko renge nivelen sen,
evel otvi sise mẽri Sameria
nir.
5 Ngok, evini renge Same-
ria ngaim nga welwelili nen
san nga nisen Saeka, morie
orsel nga Jekop mĩlai tuwi
tevi natun Josep.
6 Renge ie evi lat nga Jekop
mĩili nuwi sen ren. Ko Iesu
ornge lengleng esij renge
nivelen sen, ko evini esakel
mori jeli nuwi nen. Erpe
evi levial mawos, mete nial
esngavöl drromon eru.
7 Mian ko nesen Sameria
san evini nga pitvangi nuwi
ie. Ko Iesu owrai tevi vin-
nen, “Kupla nuwi ngok so-
pon tevik bemni.”
8 (Renge daron nen jinibb
sen nir arivel pa aran ngaim
e parwuli nanen ser sopon.)
9 Nesen Sameria nen etaol
ko owrai lweni tevi, “Er-
pese nga nik kumivi mẽri
Isrel, ko kumngoni nuwi nga
kupmini tevi inu, nga mevi
nesen Sameria?” (Meri Is-
rel sete arok-korti tevi mẽri
Sameria nir.)
10 Iesu owra lweni tevi vin-
nen, “Poro nga nik kuprong-
wose nelaien se Atua nga
mĩlai, ko isi le nga muwrai
tevim nga kupla nuwi tevi
pimni, ngok nik kurongwos
kupngoni ni p̃ilai nuwi nga
nik vajin kupmini. Ko kup-
maur tuwi ngok vini ren-
gen.”
11 Vinnen owra lweni tevi
Iesu, “O, ko nanu san ejki
iel nga nik kuptevangi nuwi

e, ko nuwi ngel evan ngatan
lengleng. Ko renge nuwi
ne mauren nga tuwi ngok
vini nga nik kumwera kuplai
ngok, kuplai ngabe ko?
12 Ƀirtera se kerr Jekop, ni
le eli nuwi ngel; ni ko natun
nir ko buluk sen nir armini
nuwi ngel. Ko ni ko elai tevi
kem. Ko erpese, nik kulep
asi wore ni?”

13 Iesu owra lweni tevi,
“Isi nga pimni nuwi ngel,
pian ko purnge kele kobbong
nolon pimesmes.
14 Ko isi nga ma pimni
nuwi nga inu bea-lai tevi,
ni sete nolon mia-mesmes
kele mun. Nuwi nen nga
ƀelai tevi nen pia-irpe mete
nuwi nga muwowosi renge
ni, ko pia-lai mauren nga
muto tuwi ngok vini.”

15 Vinnen owrai tevi ni,
“Numal, kuplai nuwi nen
tevik bemni, ko puloli nolok
sete pimesmes kele, ko sete
bevini kele mun betvangi
nuwi iel.”

16 Iesu owra lweni tevi vin-
nen, “Kupan kupveruse di-
wen som pivini, ko nik kele
kupluwi vini.”
17 Vinnen owra lweni tevi
Iesu, “Ejki ma, diwen suk
ejkie.”

Ko Iesu owra lweni tevi,
“Kuwretun renge kumwerai
mirpok, diwen som ejkie.
18 Suri nik diwen som
nga renge sel elim kis, ko
m̃er nga nik kumlik jin
lelingenok sete evi diwen
som. Kuwretun ko wor
renge kumwerai mirpok.”

19 Vinnen owra lweni tevi,
“Numal, nurnge nibek nen
nga nik kuvi propet san.
20 Ƀirtera se kem nga tuwi
nir arok-lotoe Atua renge
botwen nga ngel, ko kami
m̃eri Isrel nir kamok-wera
renge Jerusalem ko wor evi
lat nga jinibb parlotoe Atua
rengen.”

21 Iesu owrai tevi vinnen,
“Vinel, kuposuri inu, mete
nial nen evini nga kami
setemun kaplotoe Tata renge
botwen nga ngel, rreknga
renge Jerusalem.
22 Kami m̃eri Sameria nir
sete kamrongwose Atua nga
kamlotoe, ko kem m̃eri Is-
rel namlotoe Atua nga nam-
rongwose. Suri sel nga
jinibb p̃ila mauren eplari ji
m̃eri Isrel nir kobbong.
23 Mete nial nen evini
ko eplari lelingen ngel, nga
jinibb nga marweretun mar-
lot, parlotoe Tata tevi nem̃in
ko weretunen. Tata epej
loten nga mirpok ko, nga
parlotoe ni rengen.
24 Atua evi Nem̃in, ko
jinibb nga marlotoe ni par-
lotoe ni ko wor tevi Nem̃in
ko weretunen.”

25 Nesevin owra tevi ni,
“Nurongwose nga Mesaea,
nga pia-la mauren tevi jinibb
nir, pia-vini ko wor ko pia-
wera visviseni nanu jijle tevi
kerr.”
26 Iesu owra lweni tevi vin-
nen, “Inu nen le pa ngel nga
m̃erij tevim ngel, inu nuvi
m̃ernen.”
27 Renge daron nen ma-
wos Iesu jinibb sen arlulwi

vini. Ko artaole nga mar-
lesi Iesu mok-rij tevi nesevin
san. Ko sete nir san osusi
tevi vinnen, “Kupej sev le?”,
rreknga puwrai tevi Iesu,
“Erpese kumrij tevi nesevin
ngok?”
28 Ko nesevin nga elngi
tweni botel sen esiri jer, ko
owlu suri sel olwi van ngaim
nga milep ser e, ko owrai
tevi delung ne ie nir,
29 “Lartul, kapini kaplesi
ta jinibb san ni le, m̃ernen
owra jijle nanu nga nomok-
lolir nir. Rreknga m̃ernen
evi Kristo le?”
30 Ngok jinibb nga renge
ngaim nen nir arivel tweni
aran jin arlesi.

Iesu ela nale rrongrrongvi ne numös

31 Renge daron nen jinibb
sen nir arveruse ni, arwera
“Numal, kupini mun kup̃aan
sopon.”
32 Ko ni owrai tevir, “Na-
nen suk nga borroi oto
wore nga kami sete kam-
rongwose.”
33 Suri muwrai mirpok
ngok, ko jinibb sen nir ar-
werwera lululweni nir e,
“Rrekma jinibb san ela na-
nen tevi ni nga purroi?”
34 Ko Iesu owra lweni
tevir, “Kami sete kamrong-
wose nanen suk. Nanen suk
evi nga ƀemajing jile maron-
gen se Atua nga mukoni inu
vini, bololi jijler.
35 Kami kamok-wera,
‘Navöl ivij ojpon malum
mian ko daron ne numös
pia-vini.’ Ko kaplesi, inu
nuwrai tevi kami, kapkulu
ta imare kapmeteni naut ne
orsel nir. Arkur arow jile,
arviter partawer.
36 M̃er nga mok-tawe we-
nen ne numös ok-la nowlin.
Ko ok-ser kortoni wenen nir,
ngok erpe jinibb nir nga
paran renge mauren ne tuwi
ngok vini. Puloli nuru korti,
m̃er nga mok-jijreni ko m̃er
nga mok-tawe, porir kokorti.
37 Naul On owra, ‘San
purwi naut ne orsel, ko
jinibb m̃inij pia-tawe wenen
ren vajin.’
38 Inu nukoni kami ka-
man renge naut ne orsel
nga kami sete kamruwir,
ko kamok-tawe wenen rer
vajin. Jinibb m̃inij nir
arp̃elak nga maruwi naut
nen nir, ko kami vajin kama-
van kamtawe nawone we-
nen rer.”

M̃eri Sameria elep arosuri Iesu

39 Jinibb ne ngaim nen
elep arosuri Iesu vajin, suri
renge nale se nesevin nga
muwrai tevir ngel, ‘Owra
nanu jijle nga nomok-lolir’.
40 Daron nen nga m̃eri
Sameria marini jin nen, arn-
goni tertere ni nga ni p̃ilik
mun tevir. Ko ni elik mun
tevir ie nabong eru kele.
41 Ko renge m̃ilik tevir ie,
nir elep kele wor arosuri ni
renge marunge nale sen nir.
42 Ko lartul nen nir arw-
erai tevi nesevin nen, ar-
wera “Lelingen ngel kem
namosuri, sete suri nga nik
kumwerai tevi kem, ko suri
kem wor namrunge nale sen

nir nga muwrair. Ko nam-
rongwose ni evi m̃er were-
tunen nga pia-lai mauren
tevi jinibb ne iel ngatan nir.”

Iesu ololi natu numal san erres luwi

43 Iesu elik ie Sameria ej-
pari nabong eru asi osuw, ko
evel kele van sisen e Galili.
44 Ko ni owra tweni
wowomue pa renge nale sen,
“M̃er nga mivi propet, ko
jinibb ne sisen nir sete arok-
osuri ni.”
45 Ko daron nga mivini mi-
jpari lweni Galili e, jinibb ne
ie nir artur terai, suri mar-
lesi nanu nga mulolir renge
Jerusalem renge daron ne
nanen ne asien; suri nir kele
arini renge nanen nen.
46 Mian ko Iesu olwi kele
vini Kena e, nga mivi ngaim
nga welili ne Galili san, lat
nga bonevis m̃irieni nuwi
rres mivi norro e. Ko
jinibb nga milep san elik
iok. M̃ernen natun emsi, ko
ematur jer wor Kapaneam.
47 M̃ernen daron nga
murnge Iesu mivel lingi pa
Jutia mivini renge Galili e,
ko ean jin ko ongoni ni,
owra piptevi poran ngatan
Kapaneam, puloli natun
p̃irres luwi. Suri otomori pa
pimij.
48 Iesu owrai tevi m̃ernen,
“Aro! Poro nga sete kaplesi
nelesien nir, sete kama-osuri
rragrrage te.”
49 Jinibb nga milep nen
owra “Numal, wurru, kupini
wor pingavil puwomu, vi-
tunen ko poro natuk pia-mij
vajin!”
50 Ko Iesu owra lweni tevi,
owra “Kupiel. Natum emaur
pa.” Ko m̃ernen osuri nale
nga Iesu muwrai, ko evel
osri lweni sel olwi.
51 Ko daron nga musri
lweni sel mulwi van ngatan
e Kapaneam, ko jinibb ne
majingen sen sopor arivel
tersele ko arsewute renge
sel, ko arwerai tevi, “Ai, na-
tum erres luwi pa!”
52 Ko ni osusi tevir, owra
“Momsawos mete nial sev
nga ni m̃itipatun m̃irres luwi
ren?” Ko nir arwera lweni
tevi, “Momsawos mete nial
sansan renge miniv levial,
mesien dowalul elinglingi
ni.”
53 Tata sen orongwose evi
mete nial mawos nga Iesu
muwrai ko tevi ni rengen,
‘Natum emaur pa.’ Ko ni
osuri, ko nir jijle nga marlik
renge naim sen nir kele aro-
suri.
54 Ngel evi nelesien erwen
nga Iesu muloli daron nga
mivel lingi Jutia ko mivini
Galili e.

5

Iesu ololi jinibb san erres luwi renge nuwi ne Betsaeta

1 Vitunen renge nabong
ngel, ko nanen san se m̃eri
Isrel nir vajin, ko Iesu
otongsa evan Jerusalem e.
2 Ko renge iok Jerusalem,
nuwito san oto ren nga
mubbun rrerrale. Renge
nale se m̃eri Isrel nir, nisen
ko Betsaeta. Evi lat ne
lalosen, ko oto mori met-
ali san renge naworr nga

m̃irrale Jerusalem nga mar-
veruse metali ne sipsip. Lat
nen, naim salsal elim artur
ren.
3 Ko renge iok renge naim
salsal ngok nir, jinibb elep
nga elep temijpal armatur
rer, nir ngok armesi e
mesien lele nir. Nir sopor
meter arrorr, nir sopor arivi
naroj, nir sopor devje niber
armij. Ko arok-tiriv tera
nuwi nen p̃iterringrring.
4 Suri nabong sopon an-
glo ok-jubbul vini ngatan ok-
siksikeni nuwi nen, ko isi
nga puwowomu van renge
nuwi ngatan, m̃ernen ko er-
res renge mesien sev nga ni
mimsi ren.
5 Renge ie jinibb san nga
mimsi sia ngavöl itul dr-
romon owil (38).
6 Daron nga Iesu m̃ilesi
mimatur, ko orongwose nga
mesien ngok ololi wor tuwi
ko. Ko owrai tevi, “Nik
kumarong kuprres?”
7 M̃er nga owra lweni tevi,
“Numal, inu sete jinibb nga
p̃uwosik van renge nuwi
otoe. Moro daron nga nuwi
m̃iterringrringe, ko mowun
tweni nga ban, ko jinibb
m̃inij san ojubbul womu van
ngatan renge nuwi.”
8 Ko Iesu owrai tevi, “Kup-
mera kupuni milngom ko
kupiel!”
9 Daron nen mawos ko pa,
m̃ernen erres luwi. Ko oni
milngen ko evel.

Renge nabong nen evi
nabong on mawos.

10 M̃eri Isrel nga marlelep
nir arwerai tevi m̃er nga
m̃irres luwi nga, “E, lelingen
evi nabong on, sete omom-
sawos renge devjen ne nale
nesesreien nga nik kupuni
milngom ko kupiel!”
11 Ko ni owra lweni tevi
nir, owra “M̃er nga wor mu-
loli inu ko m̃erres luwi owrai
tevik, ‘Kupuni milngom ko
kupiel.’ ”
12 Ko nir arsusi lweni kele
tevi, arwera “Ia, ko isi ko
nenen nga muwrai tevim
nen, ‘Kupuni milngom ko
kupiel’?”
13 Ko m̃er nga m̃irres
luwi sete orongwose isi ko
m̃ernen, suri delung elep
p̃elak ie. Ko Iesu kele evel
tilper ko evel pa van lat
m̃inij e.
14 Mian ko vitunen vajin
sopon, Iesu otor sweri
m̃ernen renge Naim On
se Atua. Ko owrai tevi,
“Kuplesi, kurres pa ngok.
Ko sete kuploli kele mun
nololien, suri nanu nga
tia-sij temijpal san tia-asi
mesien som ngok tia-loli kele
nik.”
15 Ko m̃er nga eivare ko
evan ji m̃eri Isrel nen nir,
ko owrai tevir, “Iesu le nga
muloli inu m̃erres luwi nga.”
16 Ngel ko ololi nga m̃eri
Isrel nen nir marmerreni
para-rrurr otot tevi Iesu, suri
ololi nanu ngok re nabong
on.
17 Ko Iesu owra lweni
tevir, “Tata suk emajing teta-
jer erpok sete omosi, ko niko
inu m̃emajing, sete bomosi.”
18 Renge muwrai mirpok
ngok ko, ololi m̃eri Isrel nen
nir arpej kele wor renge ni

sel nga parevji pini ni rengen, sete suri kis nga mutor oti nabong on, ko suri kele nga muwra Atua evi ni Tata sen mawos, erpe ololi ni osorsan tevi Atua.

Derteren se Atua Natun

19 Iesu owrai kele tevir, “Nuwretun nga nuwretun nuwrai tevi kami, sev nga m̃elesir Tata suk mok-lolir, ko niko inu nomok-lolir. Inu sete nurongwos bololi nawone nanu pisan, ejki. Sev nga Tata mok-lolir kobbong, ko inu kele nomok-lolir.

20 Suri Tata emrreni inu, ni natun, ko eviseni nanu jijle nga ni mok-lolir tevi inu. Ko pia-viseni kele wor renge inu majingen nga wor parlelep parasie nga ngel, nga parloli kami kapa-taoler.

21 Erpe Tata suk muloli jinibb nga marmij nir armaur luwi kele renge mijen, inu kele berpok, ko ƀela lweni mauren tevi si nga memrreni.

22 Tata suk sete owra suri lat nga puto suri tevi jinibb san, ko elngi majingen ngok oto renge inu nevrek.

23 Niko puloli jinibb nir parosuri inu, nga mevi ni natun mawos, pirpe nga nir marosuri inu Tata suk. M̃er nga sete muosuri inu te mijki, ni sete osuri Tata suk nga mukoni inu, ejki.

24 “Nuwretun nga nuwretun nuwrai tevi kami, m̃er nga murnge nale suk, ko muosuri Tata suk nga mukoni inu, elai pa mauren nga muto tuwi ngok ko vini. Atua setemun orongwos putor vitrangi, ko asi ko pa renge mijen ean renge mauren.

25 Nuwretun nga nuwretun nuwrai tevi kami, lelingen ngel mete nial nen evini nga jinibb nga marmij nir parunge drrela inu nga mevi Atua natun mawos; ko jinibb nga marmurronge inu, nir kele parla mauren.

26 Erpe Tata suk esansan bbölbböl kobbong evi batu mauren, ko erpok elai tevi inu nga inu kele ƀesansan bbölbböl bevi batu mauren.

27 Tata suk ela derteren tevik nga inu bowra lilane lat nga puto suri renge jinibb nir, suri inu nuvi Jinibb Mawos.

28 Kami sete kaptaole nanu nga mowrai ngel, suri mete nial nen evini nga jinibb nga marmij nir para-runge drrelak

29 ko para-ivare renge dobbir. Ko nir nga marokloli nanu nga marres nir bonevis parmaur luwi ko paran renge lat ne mauren. Ko nir nga ma marok-loli nanu nga marsij nir bonevis paran renge lat ne norongen nga m̃isij.

30 “Inu sete nurongwos bowra nawone lat nga puto suri tevi jinibb san renge inu derteren suk, ejki rres nawon. Nanu jijle nga nomok-werai, nurnger ko wor ji Tata suk. Ko nanu nga mowrair arivi weretunen, suri sete nomok-loli marongen suk, ko nomokloli ma marongen se ni nga mukonik.

31 “Poro inu ƀerij se inu
lweni bbong, nale suk ngok
sete evi weretunen.
32 Inu ngel, jinibb m̃inij
san erij se inu. Ko inu
nurongwose nale sen nga
m̃irij se inu ren evi were-
tunen.
33 Bonevis nga kami ka-
man ji Jon Baptaes, kami
kamsusi rongornge tevi ni,
ko ni owra tweni weretunen
tevi kami.
34 Inu nomok-rij erpok
ngok, sete suri nubibto re
nale se jinibb san, ejki. Inu
nomok-wera nanu ngel nir
arirpel nga puloli kami ka-
pasi van re mauren.
35 Jon evi nasul san nga
mimor, moron m̃irinrin
wowomu bonevis; ko kami
kam̃ir, kammarong kaplesi
nasul sen. Ko ngok oto
bbong omrrol.
36 Ko inu nanu kele san
nga m̃irij suk otoe. Ne-
nen elep asie wor nga Jon
ngok, nenen evi majingen
nga Tata suk m̃ilair tevik
nga inu ƀemajing rer, bololi
jijler. Majingen jijle nga
mololir ngok nir arij se inu
nga Tata suk okoni inu.
37 Ko Tata suk nga mukoni
inu, ni kele erij se inu. Ko
sete kami kamrunge drrelan
renge nabong san, rreknga
kamlesi niben renge nabong
san.
38 Nale se ni sete kami
kamlair kamtorir renge nolo
kami nir, suri sete kamosuri
inu, nga ni mukonik.
39 Kami kamok-pejpej sel
renge Naul On, ko kamok-
wera kami kamok-la mau-
ren nga muto tuwi ngok vini
ren. Ko Naul On nen kele erij
se inu kobbong,
40 ko kammusus kapini jik
ko puloli kapla mauren.
41 “Sete numrreni jinibb
nir parsurövi inu, ejki.
42 Ko inu nurongwose
renge kami ngok, sete
kamok-la merrenien se Atua
kamok-tori renge nolo kami
nir.
43 Inu nuvini renge nise
Tata suk, ko kami sete
kamtekai inu. Ko poro ma
jinibb m̃inij san pivini renge
ni kobbong nisen, ni ko ma
kaptekai.
44 Ngok kami kaposuri
pirpese, suri kami kamok-
lila lululweni nosrosrövien
renge kami kobbong, ko
sete kamok-pej nosrövien
nga mivel ji Atua nga m̃isan
kis mivini.
45 Sete kami kaprrorrmi
nga kapwera inu bowowra
tweni kami tevi Tata suk,
pijki. Moses nga mivi m̃er
nga kami kamosuri, ko ni ko
pia-wowrai tweni kami.
46 Poro pivi weretunen nga
kami kamosuri Moses, ko
ngok kami kaposuri inu ko,
suri ni oli suri inu kobbong.
47 Ko suri kami sete kamo-
suri nale se Moses, ngok ka-
posuri nale suk nir pirpese?”

6

Iesu owngani jinibb evi nuvasngavöl valim (5000)

1 Vitunen renge ngel, Iesu
evel rujruj kele evan renge
devjen ne nuwito ne Galili,

nga nisen m̃inij nen marwera nuwito ne Taepirias e.

2 Ko meling jinibb nga milep arvijuri arini jin, suri marlesi nelesien sen nir nga mulolir renge nir nga marmesi.

3 Ko Iesu otongsa van mare renge botwen san, ko elik tevi jinibb sen nir ie.

4 Renge daron nen, nanen ne asien se m̃eri Isrel nir dabbuen nen oruj mori.

5 Daron nga Iesu muklu tawij, ko m̃ilesi meling jinibb nga milep marinini jin renge ie. Ko owrai tevi Pilip, “Kerr rrapwuli niv ngabe nga delung jinibb nga marinini ngel parurroir?”

6 Owrai erpel, owra bbong purrowrrowe Pilip ko ren. Suri ni orongwos pae sev nga ni pia-loli.

7 Pilip owrai lweni tevi, “Nevöt pivi pungut pivaru (200) kis ngok puwelili kele kobbong, sete pivter malum pivi nowli niv nga parurroi e; nir sisamis parurrurro bbong beblen ko.”

8 Ko san kele renge jinibb sen, nga nisen Antru, Saemon Pita tasin, owrai tevi ni owra

9 “Nanwarreng san ni le ielan otori niv wowarreng nga marloli bale e elim, ko nai wowarreng eru. Ko erpese, jinibb ngok nir elep ko wor.”

10 Ko Iesu owra “Kaploli jinibb nir parlik ngatan.” Ko renge ie mösmös elep ren; ko jinibb nen nir arlik ngatan. Ko norman nga marlelep kis kobbong nir totoklai ejpari nuvasngavöl valim (5000).

11 Iesu ela niv nen nir, ko owra erres tevi Atua surir. Ko owjuwje tevi jinibb nir nga marlik iok; ko ololi erpok kele renge nai nga wowarreng nga nuru. Ko nir jijle arla nanen evter nir erpe marmerreni.

12 Ko daron nga maraan jile vajin musuw, ko Iesu owrai tevi jinibb sen nir owra “Kapsere lweni bebje nanen nir nga marurro linglingir marjipon, sete sopon parsij nawon.”

13 Ko nir aran arsere kortoni bebjen nga marurro linglingir renge niv nga elim wowarreng nga, ko arsongnir renge narr esngavöl drromon eru arwun saute.

14 Ko daron nga delung nen nir marlesi nelesien nga muloli, ko arwera “M̃erel evi propet nen weretunen le pa nga marwera pia-vini iel ngatan!”

15 Iesu ornge renge niben nen, orongwose nga parini paron tertere ni nga pivi numal ser. Ko ni evel esan evan renge botwen e.

Iesu evel renge mare ne nuwi

16 Renge daron nga nat mirivriv e vini, ko jinibb sen nir arjubbul van ngatan e renge nuwito.

17 Ko aran arsa renge drrav, ko arwolu otvi nuwito, arluwi kele van Kapaneam e. Ko natopong pa vini, ko Iesu setewor evini jir.

18 Ko ling serser nga milep
san etewut vini, ko ololi
nuwito obburbbur.
19 Ko jinibb sen arsu erpe
ningaw evi nuvasngavöl
valim (5000) rreknga vawon
(6000) pa osuw, ko arlesi
Iesu mivel renge mare ne
nuwito vini, evini mori
renge drrav. Ko nir aririr
lengleng.
20 Ko Iesu owrai tevir, “Inu
lebbong, sete kapmetutu!”
21 Ko nir armarong vajin
p̃isa parengeni renge drrav.
Ko drrav evesan rrese ej-
pari ngaut lat nga marwera
paran ren.

Delung arpej Iesu

22 Mevinen jinibb delung
nga martur jer renge de-
vje nuwito arlesi nga dr-
rav sansan bbong nga mu-
tur renge devje nuwito, ko
arongwose nga Iesu sete
m̃isa tevi jinibb sen nir mi-
jkie, ko arsan kis bbong arsa
ko arwolu. Ko arrorrmi Iesu
ni ko malum iok sopon.
23 Drrav m̃inij sopor ne
Taepirias arwolu veut morie
lat nga meling jinibb nga
milep marurroi niv e nga
Numal muwra erres rer
womu tevi Atua, ko vitunen
ko mara-urroir.
24 Ko mian ko meling
jinibb ngok nir marlesi nga
Iesu mijki iok, ko jinibb sen
kele nir, ko ngok arla kele dr-
rav sopor arwolu kele arini
Kapaneam e, arpej Iesu.

Iesu niv ne mauren

25 Daron nga delung mar-
tor sweri ni renge devje
nuwito e, ko arwerai tevi,
“Jinibb nevisvisenien, ku-
vini iel e seveling le?”
26 Ko Iesu owra lweni tevir
“Nuwretun nga nuwretun
nuwrai tevi kami, kampej
inu sete suri kamrongwose
suri nelesien suk nir, ko suri
kamrro niv, ko kamup e
mirpe nga kammerreni.
27 Sete kapmajing tweni
nanen nga mian ko p̃isij,
ko kapmajing tweni nanen
nga pia-la mauren nga puto
tuwi ngok vini tevi kami,
nga inu Jinibb Mawos bea-lai
tevi kami. Atua elngi nabil
ne derteren nen pa renge
inu.”
28 Ko nir arsusi tevi ni,
“Kem nabloli sev ko, evi
nga nammajing majingen se
Atua?”
29 Iesu owra lweni tevir,
“Ngel le evi majingen se
Atua, nga kami kaposuri inu,
nga ni mukonik.”
30 Ko nir arwerai tevi
ni, “Nelesien sev nga nik
kupviseni nga kem nablesi,
ko nabosuri nik? Kuploli
majingen sev?
31 Tata se kerr nir arur-
roi mana renge lolo merwer,
erpe nga maruli renge Naul
On, ‘ni ela niv ne melrin
tevir arurroi.’ ”
32 Iesu owrai tevir,
“Nuwretun nga nuwretun
nuwrai tevi kami, Moses sete
ela niv ne melrin weretunen
tevi kami. Tata suk ko
ma ok-la niv ne melrin
weretunen tevi kami.
33 Ni nga mivel renge mel-
rin vini iel ngatan evi niv se
Atua, ko ok-lai mauren tevi
iel ngatan.”

34 Ko nir arwerai tevi ni,
“Numal, kopok-la niv nen ko
pa tetajer tevi kem.”
35 Ko Iesu owrai tevir, “Inu
nuvi niv ne mauren. M̃er
nga pivini jik, numer sete
orongwos p̃iaji kele; ko m̃er
nga muosuri inu, ni sete
purnge nolon pimesmes kele
mun.
36 Ko nuwrai tevi kami,
kami kamlesi mete kami e
inu, ko sete kamosuri inu te.
37 Jinibb nga Tata m̃ilair
tevik parini jik ko wor; ko
m̃er nga mivini jik, setemun
numa-oji tweni, ejki.
38 Suri inu nuvel renge
melrin vini iel ngatan, ko
sete nuvini tweni nga bololi
marongen suk, ko nuvini
tweni nga bololi marongen
se ni nga mukoni inu.
39 Ngel ko evi marongen
se Tata nga mukoni inu, nga
jinibb jijle nga m̃ilair tevik,
sete botor jabble san pijijki,
bea-loli parmaur luwi kele
renge nabong nga vitunen.
40 Ko ngel le evi marongen
se Tata suk, nga jinibb jijle
nga marlesi Natun ko maro-
suri ni, parla mauren nga
muto tuwi ngok vini. Ko inu
bea-loli parmaur luwi kele
renge nabong nga vitunen.”
41 Ko m̃eri Isrel nga mar-
lelep nir arlolare renge Iesu
muwrai mirpok, nga ni evi
niv nga mivel renge melrin
vini, ko arok-rij latlat malum
bbonge suri.
42 Ko arwera “Po, m̃erel
evi bbong Iesu le ngel, nga
tata sen ko tasu sen rram-
rongwose nuru. Ni mivi
bbong natu Josep! Ko erpese
le ni muwra mivel renge
melrin vini?”
43 Iesu owra lweni tevir
owra “Sete kaplolar kapok-
supsup̃e lululweni malume
pirpok renge kami lweni.
44 Sete jinibb san orong-
wose pivini jik, poro bbong
Tata suk nga mukonik ko
pirvei ni vini jik. Ko inu bea-
loli pimaur luwi kele renge
nabong nga vitunen.
45 Propet nir aruli renge
Naul On erpel, ‘Atua pia-
visvisenir’, ko jinibb jijle nga
murnge Tata ko murong-
wose nanu vajin, pivini jik
ko.
46 Sete jinibb san elesi Tata
renge nabong san. Ni nga
bbong mivel ji Atua ko, ni
kobbong elesi Tata.
47 Nuwretun nga nuwre-
tun nuwrai tevi kami, m̃er
nga muosuri inu ela mauren
ne tuwi ngok ko pa vini.
48 Inu nuvi niv ne mauren.
49 Tata se kerr nga tuwi
nir arurroi mana renge lolo
merwer, mian ko armij.
50 Ko ngel evi niv nga
mivel renge melrin vini iel
ngatan, nga poro jinibb san
purroi, ko sete pimij.
51 Inu ngel nuvi niv ne
mauren nga mevel renge
melrin vini. Poro jinibb san
purro niv ngel, ni pimaur
tuwi ngok vini. Niv nga
inu b̃elai pivi mauren ne iel
ngatan, evi inu nibek.”
52 M̃eri Isrel nen nir ar-
lolar vajin, ko arsususi lul-
ulweni tevir, arwera “M̃erel
p̃ila niben tevi kerr pirpese
nga kerr rraprroi?”

53 Iesu owrai lweni tevir,
“Nuwretun nga nuwretun
nuwrai tevi kami, poro
nga kami sete kaprroi nibe
Jinibb Mawos, ko kami sete
kapmini drran, ko ngok
mauren sete oto renge kami.
54 Ko isi nga murro nibek,
ko mimni drrak, ela pa mau-
ren nga muto tuwi ngok ko
vini. Ko niko inu bea-loli
pimaur luwi
kele renge nabong nga vi-
tunen.
55 Suri nibek evi nanen
weretunen, ko drrak evi
minminen weretunen.
56 M̃er nga murro nibek ko
mimni drrak, ni elik renge
inu, ko inu nulik renge ni.
57 Erpe Tata nga mimaur
tuwi ngok vini mukoni inu,
ko inu numaur renge Tata,
erpok kele m̃er nga murroi
inu nibek, ni pirpok ko, pi-
maur renge inu.
58 Ngel evi niv nga mivel
renge melrin vini iel ngatan.
Sete erpe mana nen nga tata
se kerr marurroi tuwi, ko
mian ko marmij bbong. M̃er
nga murroi niv ngel pimaur
tuwi ngok vini.”
59 Owra nanu ngel nir
renge naim kortien ser
daron nga mivisviseni renge
Kapaneam e.

Nale ne mauren ne tuwi ngok vini

60 Nir elep renge jinibb
sen nir daron nga marunge
nale sen ngel e, ko arw-
era “Nevisvisenien sen ngel
eterter temijpal, isi ko orong-
wos pumurrarronge?”
61 Iesu ni lweni orong-
wose nga jinibb sen nir
arunge esij renge nanu nga
muwrai ngok, arwerwera
malum bbonge renge nir lu-
lulwi bbong. Ko owrai tevir,
“Nale welel lebbong olok-
loksi kami?
62 Ko pirpese ko vajin poro
kami kaplesi Jinibb Mawos
p̃isa tongsa luwi van mare
renge lat nga m̃ilik e tuwi?
63 Nem̃in ko evi nga m̃ilai
mauren, niben sete orong-
wos puloli nanu pisan. Nale
nga mowrair tevi kami arivi
nem̃in ko armaur.
64 Niko renge iok, kami
sopor sete arosuri.” Suri
Iesu orongwos wowomue pa
siko nir nga sete marosuri,
ko siko nga pia-tekai kerasi
ni.
65 Ko Iesu owrai kele:
“Renge murrun ngok ko
muloli nga inu mowrai
tevi kami, Sete jinibb san
orongwose pivini jik, poro
nga bbong Tata suk ko
pimarong.”
66 Ngok suri iok ngok ko,
ololi jinibb sen elep arlulwi,
setemun arpitevi ni.
67 Ko Iesu owrai tevi jinibb
sen nir esngavöl drromon
eru, “Erpese, kami kele
kapluwi kapiel?”
68 Ko Saemon Pita owra
lweni tevi, “Numal, naban ji
si kele e ko mun? Nik ko pa
kutori nale ne mauren nga
muto tuwi ngok vini!
69 Kem namosuri ko
namrongwose nga nik kuvi
Jinibb On se Atua.”
70 Iesu owrai lweni tevir,
“Sete inu nutobbtobbue

kami nga esngavöl drromon
eru ngok? Ko san renge
kami evi demij!”
71 Owra suri Jutas, natu
Saemon Iskariot, san renge
nir esngavöl drromon eru
nga pia-tekai kerasi ni.

7

Iesu tasin nir sete arosuri ni

1 Vitunen renge nanu ngel,
Iesu otutur suri renge Galili.
Sete emrreni pian pututur
renge Jutia, suri m̃eri Isrel
nga marlelep nir armerreni
parevji pini.
2 Ko nabong ne nanen ne
devji se m̃eri Isrel nir oruj
mori.
3 Ko Iesu tasin nir arwerai
tevi ni, arwera “Kupiel lingi
iel, kupan Jutia e, puloli nga
jinibb som nir kele parlesi
majingen som nga komok-
lolir.
4 Poro jinibb san pimrreni
putur limjer, sete orong-
wos p̃imajing silsilveni te.
Poro kuploli nanu ngel nir,
kupviseni wor nik lweni ko
tevi jinibb jijle nir!”
5 Arij erpok suri nir, nga
marivi tasin mawos wor nir,
nir kele sete arosuri ni.
6 Ko Iesu owrai tevir,
“Daron suk setewor evini.
Kami ma daron jijle evi pa se
kami ko nir.
7 Jinibb nir sete arongwos
parungasi kami. Ko inu ma
arungasik, suri mowra tweni
majingen ser nga marsij.
8 Kami ma kapan renge
nanen. Inu sete numa-van
rengen, suri daron suk ma-
wos setewor evini.”
9 Owra nale ngok tevir jile,
ko nir arivel. Ko ni elik jer
renge Galili.

Iesu evan renge nanen ne devji

10 Tasin nir aran renge na-
nen ne devji. Vitunen vajin
ko Iesu evivitu surir. Sete
evel limjer te, ko evel silsil-
veni.
11 M̃eri Isrel nga marlelep
nir arpej ni renge nanen, ko
arsusi “Nibeni ni?”
12 Ko renge livö renge nir
arsur vijvije arsupsup̃e suri
ni elep. Sopor arwera ni evi
jinibb nga m̃irres, ko sopor
arwera “Ejki, ok-kerkerasi
bbong jinibb ko nir.”
13 Ko sete san ejilwer suri
ni re limjer, suri armetutue
m̃eri Isrel nga marwowomu
re nir.
14 Ko mian vajin mijpari
liven sopon ne nabong nir
ne nanen nen, ko Iesu
evini limjer vajin, ko evan
renge Naim On se Atua ko
evisviseni jinibb nir rengen.
15 M̃eri Isrel nga mar-
lelep nen nir artaole, ko
arwera “M̃erel sete bbong
arvisviseni sopon, ko orong-
wose nanu ngel nir erpese?”
16 Iesu owra lweni tevir,
“Nevisvisenien suk sete evi
nga inu, ko evi se ni nga
mukoni
inu.
17 Poro jinibb san pi-
marong puloli marongen se
Atua, m̃ernen pia-rongwose
nevisvisenien ngel nga inu
nomok-visviseni evel ji Atua
vini, rreknga evi inu bbong
nevisvisenien suk.

18 M̃er nga musp̃e suri lweni
bbong ni lweni, epej sel
nga bbong pusrusrövi lweni
bbong ni ko ren. Ko ni
nga ma muwra pusrövi kis
ni nga mukoni, m̃ernen ko
ewretun, ko sete nanu nga
m̃isij san oto ren.
19 Moses elai pa nale nesesreien tevi kami. Ko kami
san sete otori rragrrage. Ko
suri sev kamwera kaprevji
pinik?”
20 Delung arwera lweni tevi,
“Demij oto rem! Isi owra
pirevji pinim?”
21 Ko Iesu owrai tevir “Nuloli majingen nga milep san,
ko kami kamtaole.
22 Moses ela bae tevi kami
(erpe sete Moses, ko apu
se kami nir, metka ser nga
wowomu nen nir.) Ko kami
kamok-loli bipiwarreng se
kami nir arok-an renge bae,
ko kamrongwos kaprevjir
kele renge nabong on.
23 Kamok-loli arok-an
renge bae renge nabong on
erpok, nga nale nesesreien
se Moses sete pimaot otvi.
Ko erpese kami kamlolarsi
inu nga mololi jinibb
niben totoklai m̃irres renge
nabong on?
24 Sete kaptor ngavilvil
nga kapwer lokloksi nanu,
ko kaprrorrmi lilane mun,
musuw ko kapa-wera suri
vajin lat nga pia-to surie.”

Ni evi Mesaea

25 Nir sopon renge delung
ne m̃eri Jerusalem nir arwera “Kules, m̃er nga, nga
marwera parevji pini nga le
ngel!
26 Kules, ni le ngel: mutur
limjer m̃irij ngel, ko sete san
erij tere! Rreknga jinibb nga
marlelep se kerr nir arongwose nga ni ewretun evi
Mesaea.
27 Ko nanu ma san: m̃erel
kerr rramrongwose lat nga
mivel e vini. Ko daron
nga Mesaea pia-vini e, sete
san purongwose lat nga piapelari e.”
28 Ko suri nga marokwerai mirpok, daron nga
Iesu mivisviseni e renge
Naim On se Atua, ko ekail
van mare, owra “Ia, ko kami
kamrongwose inu, ko kamrongwose ngabe nga mevel
e vini? Ko inu sete nuvini
suri bbong inu norrorrmien
suk. Ni okoni inu, ni evi
weretunen. Ko kami sete
kamrongwose ni.
29 Inu ma nurongwose ni,
suri nuvel ji ni le mevini. Ni
ko okoni inu.”
30 Ngok ololi arwera
parevei ni. Ko sete nir san
orrul ren, suri mete nial sen
setewor evini.
31 Ko delung elep arosuri
ni. Ko arwera “Poro nga
Mesaea ni ko malum setewor evini, ko ni pia-loli kele
wor majingen nga para-lelep
wor nir, piasie nga m̃erel
mulolir ngel nir? Ejki, ni le
pa!”

Arkoni jinibb sopor parevei Iesu

32 Parasi nir arunge
delung nir marok-sur vijvij
malum marok-sup̃e suri
nanu nga Iesu mulolir ngok
nir. Ko ngok nir ko batu
jinibb ne sulsulen nir arkoni

jinibb ne no nuval sopor
paran parevei Iesu.
33 Ko Iesu owrai tevir,
“Beptevi kami ma beblen
sete pipriv, ko bevel lingi
kami, bean ji ni nga mukoni
inu.
34 Kami kappej inu ko sete
kapa-lesik, suri lat nga bean
e, kami sete kamrongwose
kapini ren.”
35 Ko m̃eri Isrel nen nir
arwerwera lulwenir e, arw-
era “Owra pian ngabe nen
e le, nga kerr sete rraplesi
ngel? Pian lat san nga m̃eri
Isrel nga marivel lingi kerr
marlik e, ko pivisviseni m̃eri
Gris nir?
36 Owra erpese le muwrai
mirpel ngel, ‘Kappej inu, ko
sete kama-lesik, ko lat nga
ƀelik ren, sete kamrongwos
kapini ren?’ Owra sev ko?”

*Mete nuwi wowosi ne
mauren nga tuwi ngok vini*

37 Renge nabong nga muto
ore jere renge nanen ne de-
vji se m̃eri Isrel nir, ngok
evi nabong nga milep ko nga
m̃irres nen jer, Iesu otur
imare ko ekail, owra “Poro
jinibb san nolon emesmes,
pivini jik pimni nuwi!
38 M̃er nga muosuri inu,
m̃ernen ‘mete nuwi seser
ne mauren nga tuwi ngok
vini puwowosi peleplarie
renge nolon’, erpe Naul On
muwrai.”
39 Ngok Iesu osp̃e suri
Nem̃in nga nir nga para-
osuri para-lai. Ko Nem̃in
On nen setewor evini, suri
Iesu setewor emra renge mi-
jen, ko setewor evan renge
nosrövien.

*Jinibb nir nolor eru e suri
Iesu*

40 Delung elep daron nga
marunge nale sen ngel e, ko
arwera “Weretunen, m̃erel
evi propet nen.”
41 Ko nir sopon arwera
“M̃erel evi Mesaea.” Ko
nir sopor arwera “Mesaea
piplari ko Galili? Ejki rres!
42 Renge Naul On owra
Mesaea piplari renge metka
se Numal Devet, ko pia-ak
renge Betliem, lat nga Nu-
mal Devet.”
43 Ngok suri marij latlat
mirpok ngok ko, ololi meling
jinibb ngok nir nolor eru e.
44 Nir sopor armerreni
parevei ni, ko sete san orrul
totoni ni, ejki.

*M̃erwomu ne m̃eri Isrel
nir*

45 Jinibb ne no nuval nen
nir arlulwi vini ji batu jinibb
ne sulsulen nir ko Parasi nir.
Ko nir arsusi tevir, arwera
“Suri sev sete kamrevei ni
vini?”
46 Jinibb ne no nuval nen
nir arwera lweni tevir, “Sete
nabong san jinibb san erij
erpe m̃erel m̃irij.”
47 Parasi arwera lweni
tevir, “Kami kele, ololi kami
kamlengleng kele?
48 Ko erpese renge jinibb
womu ne jinibb nir ko kem
Parasi nir, sete san osuri ni!
49 Ko delung ngok nir
nga marosuri ngok, sete
arongwose nale nesesreien
se Moses, ko lolaren se Atua
oto rer.”

50 Ko Nikotemas, nir san
nga mivini ji Iesu bonevis,
owrai tevir, owra
51 “Renge devjen ne nale
nesesreien se kerr, sete
orongwose rrapsup̃e suri lat
nga puto suri renge jinibb
san puwowomu, vitunen
vajin ko rrapa-runge nale
sen ko rrapa-meteni suri
nanu nga mulolir.”
52 Ko nir arwera lweni
tevi, arwera “Ko rrek nik
kele kuvi m̃eri Galili rrek?
Poro kuppej renge Naul On
ko kuplesi ko, sete propet
san orongwose p̃iak renge
Galili!”

8

Nesevin nga muloli batun

1 Ko nir p̃etp̃eti arlulwi
vini renge naim ser e, ko
Iesu otongsa van renge
Botwen ne lolnai ne olip e.
2 Ko mevinen renge ror-
pong susu, ko olwi kele van
renge Naim On e. Ko delung
elep arini kele jin, ko ni
esakel ko evisvisenir.
3 Ko jinibb nevisvisenien
ne nale nesesreien nir ko
Parasi nir arpitevi nesevin
san vini, nga muloli batun.
Ko arlingi otur renge livö
renge nir.
4 Ko arwerai tevi, “Jinibb
nevisvisenien, nesevin le
san ngel ololi nanu nga m̃isij
kele tevi norman m̃inij san
nga sete mivi ni diwen sen.
Lelingenok ko namrevei ko
ren.
5 Ko renge nale nesesreien
nga Moses m̃ilai tevi kerr,
evi nga vinel pimij le, par-
tuwe pini. Ko nik kuwra
erpese?”
6 Arwerai erpel ngel nga
bbong parrowrrowe ni ko
rengen, puloli nga nir parla
norrorrmien rengen, ko par-
wer lokloksi ni ren. Ko Iesu
ejiol vitan ko olul e bbös
nevren renge dan, ololi erpe
sete murnge nanu nga mar-
werai.
7 Ko nir arp̃elak arsusi ron-
gornge malume tevi; mian
ko ni otur rramos ko owrai
tevir, “Isi renge kami ngok
poro nga sete ololi nanu
nga m̃isij nabong san, ni ko
p̃ila womue nevöt ko putwe
wowomue nesevin ngok.”
8 Ko ejiol luwi kele van
ngatan, ko olul kele renge
dan.
9 Daron nga marunge,
ko nir sisamis arrorrorrmi
lululweni rer. Mian ko
arm̃etaw sisamis arivel,
m̃itipatun renge ƀirtera ko
evini ejpari nga vitu jer nen.
Ko Iesu esan esapo jer vajin,
ko nesevin otur malum
renge liven nga mutur ren.
10 Ko ni otur rramos kele,
ko setemun elesi san, ne-
sevin bbong esan. Ko owrai
tevi, “Vinel, nibeni lartul nga
marpitevim nga nir? Sete
jinibb san p̃iwer lokloksi
nik?”
11 Ko vinnen owra “Nu-
mal, san ejki.” Ko Iesu owrai
tevi, “Inu kele sete numa-
wer lokloksi nik. Kupiel, ko
sete kuploli lweni kele mun
nololien.”

Iesu evi moron ne iel ngatan

12 Iesu owrai kele tevir,
“Inu nuvi moron ne iel
ngatan. Mer nga pivijuri
inu, ni p̃ila moron ne mau-
ren. Sete orongwos pivel
renge nemalik.”
13 Ko Parasi nir arwerai
tevi, “Nik komok-rij se nik
lweni kobbong, ko niko nale
som sete evi weretunen.”
14 Iesu owra lweni tevir,
“Erpok, poro nurij se inu
lweni kobbong, ko nale suk
evi weretunen, suri nurong-
wose lat nga mevel e vini ko
lat nga bean e. Kami ma sete
kamrongwose lat nga mevel
e vini ko lat nga bean e.
15 Kami kamok-supsup̃e
nanu erpe nga jinibb nir
marok-supsup̃e. Ko inu ma
sete nusp̃e suri lat nga puto
suri re jinibb san.
16 Ko poro inu bosp̃e suri
lat nga puto suri re jinibb
san, ko nosp̃en suk evi were-
tunen, suri sete inu kis nu-
san, ko inu komru wor Tata
suk ko nga mukoni inu,
komru korti.
17 Aruli kele renge nale
nesesreien se kerr nga nale
se jinibb eru evi weretunen.
18 Inu nuvi san nga m̃erij
se inu lweni, ko Tata suk kele
nga mukoni inu, ni ko erij se
inu kele.”
19 Ko nir arsusi lweni tevi
ni, “Nibeni Tata som?” Ko ni
owra lweni tevir, “Kami sete
kamrongwose komru korti
te; sete kamrongwose inu,
ko sete kamrongwose Tata
suk.”
20 Nale ngel nir Iesu
owrair renge daron nga
mivisviseni jinibb nir renge
Naim On, renge lat nga
marok-tuwe nevöt rengen.
Ko sete san ervei, suri mete
nial sen setewor evini.

Sete kamrongwose kapini re lat nga bean e

21 Iesu owra lweni kele
tevir, “Inu bea-ivel, ko
kami kapa-pej inu, ko sete
kaprongwos kaplesik; ko
kapa-mij renge nololien se
kami. Ko lat nga bean
e, kami sete kamrongwose
kapini rengen.”
22 Meri Isrel nen nga mar-
lelep nir arwera “Owra sev
ko, muwra ‘Sete kamrong-
wose kapini renge lat nga
bean ngok e’? Rrek owra
putor pini lweni ko, rrek!”
23 Iesu owra lweni tevir,
“Kami kamivi ne iel ngatan,
ko inu nuvi ne mare. Kami
kamivi ne iel ngatan, ko inu
sete nuvi ne iel ngatan.
24 Nuwrai tevi kami, kami
kapmij renge nololien se
kami nir, poro nga kami
sete kaposuri nga inu nuvi
m̃ernen.”
25 Ko nir arwera tevi ni,
arwera “Aro, nik kuvi isi?”
Iesu owra lweni tevir, “Ko
erpe nga nomok-werai teta-
jer tevi kami.
26 Nanu elep nga kam-
sarr rer nga inu nurongwose
bowrair ko bosp̃e surir re
kami, ko ejki wor. Ko San
nga mukoni inu, ni evi were-
tunen, ko inu nomok-wera
suri bbong nanu nga mornge
jin nir iel ngatan.”
27 Ko nir sete arongwose
nga ni osp̃e suri Tata sen
tevir.

28 Mian ko Iesu owrai
tevir, “Daron nga kami kapa-
susi Jinibb Mawos pia-an
mare, ko ngok kaprong-
wose nga inu nuvi m̃ernen.
Ko niko inu sete nusan
nomok-loli nanu san, ejki.
Inu nomok-sup̃e bbong nanu
nga Tata suk ko mivisvisenie
inu.
29 Ko M̃er nga mukoni inu
eptevi inu, sete elinglingi inu
nusan, suri tetajer nomok-
loli kobbong nanu nga mim-
rrenir.”
30 Jinibb elep nga marunge
Iesu muwrai mirpel ko aro-
suri ni rengen.

*Jinibb nga mivel sisarow
ko demij maur*

31 Iesu owrai tevi m̃eri
Isrel nir nga marosuri ni,
owra “Poro kaplik tetajer
malum ko pa renge nale suk,
ko ngok kamivi jinibb suk
weretunen ko.
32 Kaprongwose were-
tunen, ko weretunen pia-loli
kami kapiel sisarow.”
33 Ko nir arwera lweni tevi
ni, “Aro, kem ma namivi
metka se Epram kobbong, ko
setewor namivi demij maur
se jinibb san nabong san. Ko
suri sev nik kumwerai ngok,
Kem nabiel sisarow?”
34 Ko Iesu owrai tevir
“Nuwretun nga nuwretun
nuwrai tevi kami, isi nga
mok-loli nololien evi pa
demij maur ne majingen se
nololien ko.
35 Demij maur sete orong-
wose p̃ilik tuwi ngok vini
renge naim, ko natu m̃er nga
naim sen ko ma p̃ilik tuwi
ngok vini.
36 Ko poro inu Atua Natun
bololi kami kapiel sisarow,
ngok kapa-ivel sisarow
p̃etp̃eti ko vajin.
37 Nurongwose kami
kamivi metka se Epram.
Ko kamwera kaprevji pinik,
suri nale suk milngen ejki
renge nolo kami.
38 Inu nomok-sup̃e suri
nanu nga m̃elesir ji Tata suk,
ko kami ma kamok-loli sev
nga kamlesir ji tata se kami.”
39 Ko nir arwerai tevi ni,
“Po! Ko niko, Epram evi
tata se kem!” Ko ni owrai
tevir, “Poro kapweretun nga
kamivi metka se Epram, ko
ngok kaploli majingen nga
marres nga Epram mok-lolir
ko.
40 Inu nga mowra were-
tunen tevi kami nga mornge
ji Atua, ko lelingen ngel
kamwera kaprevji pinik
suri. Ko Epram sete ololi
erpok.
41 Kamok-loli nanu mawos
nga tata se kami mok-lolir.”
Ko nir arwerai tevi, “Aro,
kem ma sete namivi bipi ne
sel te ejki! Atua ko evi tata
se kem, kem namivi natun
weretunen!”
42 Ko Iesu owrai tevir,
“Poro nga Atua pivi Tata
se kami weretunen, ko kap-
merreni inu ko, suri nu-
plari ji Atua ko nga mevini
ngel. Inu sete nuvini suri inu
bbong norrorrmien suk, ko
ni ko wor okoni inu.
43 Suri sev sete kamrong-
wose nanu nga mowrair?
Erpok ko wor, suri sete kami
kamrongwos rragrrage nale
suk.

44 Kami kamivi se tata se
kami, Demij! Ko murrun nir
nga marivi se tata se kami
ko kamok-lolir. Ni erevji pini
wowomu jinibb, ko eplak
etajer tevi malume. Ko
sete elik renge weretunen,
suri weretunen ejki renge ni.
Daron nga m̃ikrekris, ngok
evijuri wor murrun nga ni
ko, suri ni evi botgerisen, ko
evi tata se botgerisen nir.
45 Suri nuwra weretunen
tevi kami, ko niko kami sete
kamosuri inu.
46 Isi renge kami orongwos
ma puwra tweni nga inu nu-
loli nololien san? Ejki! Inu
ma nomok-wera weretunen
tetajer, suri sev sete kamo-
suri inu?
47 M̃er nga mivi se Atua
ornge nale se Atua. Ko niko
kami sete kamrunge nale
se Atua, evi suri kami sete
kamivi se Atua."

Iesu ko Epram

48 M̃eri Isrel nir arwera
lweni tevi, arwera "Namw-
eretun, namwera nik kuvi
m̃eri Sameria, ko demij es-
isilvi nik!"
49 Ko Iesu owra lweni
tevir, "Inu sete demij esisil-
vik te. Inu nuosuri Tata suk,
ko kami sete kamosuri inu.
50 Inu sete nupej
nosrövien se inu lweni, ejki.
Ko San ko ma niko ni ko
p̃ia-lai nosrövien tevi inu,
ko pia-wer suri lat nga puto
suri renge kami.
51 Nuwretun nga nuwre-
tun nuwrai tevi kami, poro
jinibb pisan putori totoni
nale suk, sete mia-lesi mijen
nabong san."
52 M̃eri Isrel nen nir ar-
wera lweni tevi ni, "A! Re
iok vajin, nama-rongwose
erres nga nik demij esisil-
vim. Epram emij pa, ko
propet nir armij pa, ko nik
kuwra poro san putori totoni
nale som, ko m̃ernen sete
mia-lesi mijen!
53 Erpee? Nik kulep lingi
wor tata se kem Epram nga
mimij pa, ko propet nga
marmij pa nir? Ko kuwra
kupwera nik kuvi isi kele?"
54 Ko Iesu owra lweni
tevir, "Poro inu bosrosrövi
lweni inu, ko evi nanu na-
won. Ko ejki, Tata suk ko
osrosrövi inu. Ni ko kamok-
wera evi Atua se kami.
55 Ko kami sete kamrong-
wose ni, inu ma nurong-
wose. Poro nga bowra
sete nurongwose ni, ko bevi
jinibb ne gerisen pirpe kami.
Ko ejki, nurongwose ni, ko
nutori totoni nale sen.
56 Tata se kami Epram
eir renge nga m̃ilesi nabong
suk, ko renge daron nga
m̃ilesi e, eir lengleng."
57 M̃eri Isrel nen nir arw-
era lweni tevi ni, "Nik ngok
setewor siam evi ngavöl elim
(50) wor, ko kulesi Epram
erpese?"
58 Iesu owra lweni tevir,
"Nuwretun nga nuwretun
nuwrai tevi kami, inu ngel
nulik womu ko pa osuw,
mian ko Epram mia-iak."
59 Ko nir arevei nevöt ar-
wera partuwe e. Ko Iesu
otur tevi jinibb nir, ko evel
rrurrngi liven rer, ko esil
ivare renge Naim On, evini
vare e evel.

9

Iesu ololi mẽr nga meten murrorr oklu luwi

1 Iesu otutur sopon ko
elesi jinibb san nga mẽiak ko
meten murrorr ko pa.
2 Ko jinibb sen nir arsusi
tevi ni, arwera "Jinibb
nevisvisenien, isi ko ololi
nololien, ololi mẽiak ko
meten murrorr? ni, rreknga
tata sen rreknga tasu sen?"
3 Iesu owra lweni tevir,
"Ngok sete evi nololien se
ni, rreknga tata sen ko tasu
sen, ejki. Ngok evi nga puloli
majingen se Atua piplari ko
rengen.
4 Nata mẽirin evi daron
nga rraploli ko wor majin-
gen se ni nga mukonik ren-
gen. Daron nga nata pupong
pivini, setemun san orong-
wos mun puloli majingen
san rengen.
5 Erpe lelingen ngel, inu
nulik iel ngatan, ko nuvi mo-
ron ne iel ngatan."
6 Daron nga muwrai mir-
pok, ko oltuv van renge dan,
ko ekiskisi nolton tevi dan,
ko elai nolton nga mikiskisi
tevi dan ngok ko ebbölji
renge mete metrrorr.
7 Ko owrai tevi, "Kupan
kupwirap renge nuwito ne
Saeloam (nga marieni mir-
pel, Okoni). Ko mẽernen
osri sel evan ewirap vaseni
meten, ko oklu luwi erres; ko
olwi van sisen e.
8 Ko selen nir ko jinibb nga
marok-lesi pa ni nga meten
murrorr arwera "Sete mẽr
nga mok-lik ngun-ngun nga
le ngel?"
9 Nir sopor arwera "Ewre-
tun, mẽr nga le ngel". Ko nir
sopor nen arwera, "Ejki, ko
morok erpe pini pa ni ko."
Ko ni owrai tevir, "Ṗe, inu
nen le pa ngel!"
10 Ko nir arsusi tevi ni, "Ia,
ko metem oklu luwi erpese
ko?"
11 Ko ni owrai tevir,
"Jinibb san nga marveruse
nisen Iesu ekiskisi dan, ko
elai dan ngok, ebbölji renge
metek nuru ko owrai tevik,
'Kupan renge nuwito ne
Silam ko kupwirap.' Ko
mean mewirap ko nuklu
luwi."
12 Ko nir arsusi tevi ni,
"Ko nibeni mẽernen?" Ko ni
owra lweni tevir, "Iawo, sete
nurongwose."

Parasi nir armeteni suri renge nanu nga Iesu muloli nen

13 Arpitevi mẽr nga
bonevis meten murrorr nen
van ji Parasi nir.
14 Renge nabong nga Iesu
mikiskisi dan ngok ko muloli
metrrorr meten mẽirres luwi
ngok e, evi nabong on.
15 Ko Parasi nir arsusi
tevi ni, arwera "Ko kuklu
luwi erpese?" Ko ni owrai
tevir, "Ela dan, ebbölji renge
metek nuru, ko nuwirap, ko
nuklu luwi erres."
16 Ko nir sopor renge
Parasi arwera "Mẽrnen sete
evi jinibb se Atua ko, suri
sete otori nabong on." Ko
nir sopor nen kele arwera
"Ko jinibb ne nololien san
sete orongwos puloli nele-
sien nga mirpel san!" Ngok
ololi nir nolor eru e.

17 Ko Parasi nir arsusi kele
tevi metrrorr, arwera "Erpe
nik, kumwerai ololi metem
nuru orres. Ko nik kurror-
rmi m̃ernen evi isi ko?"
Ko metrrorr owrai tevir,
"Evi propet ko san."
18 Parasi nen nir sete aro-
suri nga m̃erel evi metrrorr,
ko oklu luwi kele. Artiriv
wore parverus tata sen ko
tasu sen porini.
19 Ko arsusi tevi nuru,
"M̃erel evi natu kamru nga
m̃iak ko meten murrorr? Ko
oklu luwi erpese le?"
20 M̃ernen tata sen nuru
tasu sen orwera "Ewretun
nga ni evi natu komru, ko
ewretun nga m̃iak ko meten
orrorr ko pa.
21 Ko erpese nga muklu
luwi, komru sete nomor-
rongwose te ejki. Ko sete
nomor-rongwos kele m̃er
nga muloli meten morkulu
luwi. Kapsusi tevi ni, puwrai
ko tevi kami. Etra ko pa,
evter puwra suri nanu nga
miplari jin."
22 Tata sen nuru tasu sen
orwerai erpok suri orme-
tutue m̃eri Isrel nga mar-
lelep nen nir. Suri arw-
erai jile pa nga poro jinibb
pisan puwra nga Iesu evi
Mesaea, ko ngok puloli nir
parla tweni m̃ernen renge
naim gortien ser, pijkie ren-
gen.
23 Niko muloli nga tata sen
ko tasu sen morwera "ni etra
ko pa, sian evter kapsusi ni
e."
24 Ko arverus lweni kele
m̃er nga meten murrorr nga
vini jir, ko arwerai tevi,
"Nik kupsurövi Atua ko wor
suri. Kem ma namrong-
wose m̃erel evi jinibb ne
nololien."
25 Ko ni owra lweni
tevir, "Sete nurongwose
te, m̃ernen pivi jinibb ne
nololien, rreknga ejki. Nanu
sansan kobbong nurong-
wose, nga metek murrorr ko
lelingen ngel nuklu luwi."
26 Nir arsusi tevi ni, "Ololi
erpese nik, ololi erpee ko ko
metem morkulu?"
27 Ko ni owrai tevir, "E,
nuwrai jile pa tevi kami, ko
kami sete kammurrarronge.
Erpee? Kami kammerreni
kaprunge kele? Kami kele
kammerreni kapivi jinibb
sen, rrek?"
28 Ko nir arsowri ni, ko
arwerai tevi ni, "Nik kuvi
jinibb sen, kem namivi
jinibb se Moses!
29 Kem namrongwose Atua
erij tevi Moses. Ko mo-
rok, sete namrongwose evel
ngabe ko vini!"
30 Ko m̃er nga owrai lweni
tevir, "O, nanu nga rram-
taole le, kami sete kamrong-
wose lat nga mivel e vini! Ko
ni ololi metek orkulu luwi!
31 Kerr rramrongwose,
Atua sete orongwose pumur-
raronge m̃er nga muloli
nololien, orongwos bbong
m̃er nga mutori ni ko, ko
m̃er nga muloli nanu nga
ni mimrrenir, ni ko ma
pumurrarronge.
32 M̃itipatun renge daron
nga Atua muloli iel ngatan
e mijpari lelingen ngel, sete-
wor arunge jinibb san ololi
m̃er nga m̃iak ko meten

murrorr oklu luwi, ejki rres
nawon.
33 Poro m̃erel sete pivi se
Atua, ko sete orongwose rra-
grrage puloli nanu pisan!”
34 Nir arwera lweni
tevi, “Aro, nik kuak renge
nololien, ko kuloli nololien
tetajer malum, ko kuwra
kupvisviseni kem?” Ko
arwirr tweni ni renge naim
gortien ser.

*Metrrorr renge norror-
rmien*

35 Iesu ornge nga marwirr
tweni m̃ernen renge naim
gortien ser pa. Mian ko eskai
ko owrai tevi, “Nik kuosuri
Jinibb Mawos?”
36 Ko ni owrai lweni tevi,
“Numal, isi ko, nga poro inu
bosuri renge ni?”
37 Ko Iesu owra lweni tevi,
owra “Nik kulesi jile pa
m̃ernen, m̃ernen evi m̃er
nga m̃irij tevim lelingen
ngel.”
38 Ko m̃er nga owra “Nu-
mal, nuosuri!” Ko ejipa vi-
tan ko olotoe.
39 Iesu owra “Inu nu-
vini iel ngatan tweni nga
bowra suri lat nga puto suri
renge jinibb nga meten sete
mukluklu, puklu luwi vajin,
ko jinibb nga markulkulu
parivi vajin metrrorr nir.”
40 Ko Parasi sopor artur
tevi ie arunge nga ni muwra
nale ngok nir mirpok, ko
arwera tevi, “Aro, kem kele
namirpok, mete kem or-
rorr?”
41 Iesu owrai tevir,
“Poro piwretun mete kami
purrorr, ko nololien se kami
sete putoe. Ko suri kami
kamwera kamkulkulu, ngok
nololien se kami otoe ko.”

10

*Nale rrongrrongvien ne
m̃er nga mimetmete sipsip*

1 Iesu owra “Nuwretun
nga nuwretun nuwrai tevi
kami, m̃er nga sete m̃ikali
renge metali ne sipsip e ko
m̃isa tela naworr, m̃ernen
evi jinibb venao ko.
2 Ko m̃er nga m̃ikali renge
metali e, ni evi m̃er nga mok-
metmete sipsip nir.
3 Ko m̃er nga mok-
metmete metali ne sipsip
etasi tevi, ko sipsip arong-
wose ni drrelan; ko ni
orongwose piverus sisamis
niser, ko owomue nir
parivare.
4 Daron nga miptevi
twenir ivare, owowomue
nir; ko sipsip arvijuri ni, suri
arongwose drrelan.
5 Sete arongwose parvijuri
jinibb m̃inij; parwolue ko,
suri sete arongwose drre-
lan.”
6 Iesu owra nale rrongr-
rongvien ngel tevi nir, ko
sete arongwose isev ko
muwrai tevir.

*Iesu evi jinibb metmeten
nga m̃irres p̃elak*

7 Iesu owrai kele tevir
owra “Nuwretun nga
nuwretun nuwrai tevi kami,
inu ngel nuvi metali ne
sipsip.
8 Jinibb nga marwowomue
inu arivi jinibb venao kob-
bong nir. Ko sipsip sete
arunge drrelar.

9 Inu nuvi metali. M̃er
nga m̃ikali ji inu e, ni pia-
asi van re mauren; ko pia-
lik p̃irres, pirpe sipsip san
nga sete nanu rrum san pu-
lokloksi, ko nanen sen owun
saut temijpal.
10 Jinibb venao evini
bbong nga pivevna ko, ko
pirevji pini, ko pulokloksi
p̃etp̃eti. Inu ma nuvini nga
ƀelai mauren tevir nga parla
p̃etp̃eti vajin.
11 “Inu nuvi jinibb met-
meten nga m̃irres. Jinibb
metmeten nga m̃irres ela
mauren sen tevi jinibb nir,
emij surir.
12 M̃er nga marlingi
bbong pimetmete sipsip nga
parwuli rengen, daron nga
m̃ilesi guli rrum mivini, ko
elngi kurtweni sipsip nir ko
owlu lingir. Ko guli rrum
ean aji terteri sopor, ko ojir
arwolu sarrsarr.
13 M̃er nga mok-metmete
sipsip nga marwuli bbong
ren, ko muwlu lingir ngok;
suri ni mivi bbong m̃er nga
marwuli bbong ren, ko niko
sete muwor surir.
14 Inu nuvi jinibb met-
meten nga m̃irres renge sip-
sip nir. Ko nurongwose sip-
sip suk nir, ko nir arongwose
inu.
15 Erpe Tata orongwose
inu, ko inu kele nurongwose
Tata. Ko numarong nga be-
mij suri sipsip suk nir.
16 “Sipsip m̃inij kele wor
sopor nga marivi suk, nga
sete marivi ne laut ngel,
ƀelair vini rengen kele. Nir
parunge drrelak; parivi mel-
ing pisansan, ko jinibb met-
meten ser pisansan.
17 Tata suk emrrenik suri
numarong ƀelngilngi mau-
ren suk, bemij sere jinibb
nir. Ko mian ko bea-la lweni
kele, bemaur luwi.
18 Sete jinibb san orong-
wos p̃ila tweni mauren suk
jik, putor pinik. Inu kobbong
numarong bemij. Derteren
suk otoe nga ƀelngilngi mau-
ren
suk bemij, ko derteren suk
otoe nga ƀela lweni kele
mauren suk, bemaur luwi.
Niko Tata suk owrai tevik
nga bololi pirpok.”
19 Renge muwrai mirpok
ngok, m̃eri Isrel nga mar-
lelep nir norrorrmien ser
eru e kele rengen.
20 Nir elep arwera “Demij
esisilvi ko epapa nawone!
Erpese kami kammurrar-
ronge?”
21 Ko nir m̃inij nen nir
arwera “Sete m̃er nga demij
m̃isisilvi ok-rij erpok, ejki.
Demij orongwose puloli
metrrorr san puklu luwi
kele?”

M̃eri Isrel nga marlelep nir arungasi Iesu

22 Evi daron ne nanen san
se m̃eri Isrel nir, nga marok-
rrorrmi lweni Naim On se
Atua nga marloli muon luwi
bonevis. Nanen ngel ar-
tori renge Jerusalem. Ko
renge daron nen evi daron
ne melas.
23 Iesu otutur sopon renge
naim san nga mutur re jeli
Naim On, nga marveruse
Naim Salsal se Solomon.

24 Ko m̃eri Isrel nga
marlelep nir arini jin,
artur rrale ko arwerai tevi,
“Pijpari seveling nga nik
kopok-loli kem nabok-tiriv
pirpel? Namtirivtiriv ko
ejki rres nawon. Poro nga
nik kuvi Mesaea, kupwerai
momsawose tevi kem vajin!”
25 Ko Iesu owra lweni
tevir, “Nuwrai pa tevi kami,
ko sete kamosuri te. Ko
majingen nga mololir renge
nise Tata suk arij se inu.
26 Ko kami sete kamosuri,
suri nga sete kamivi sipsip
suk, erpe nga mowrai pa tevi
kami.
27 Sipsip suk nir arunge
drrelak; ko inu nurongwose
nir, ko nir arvijurik.
28 Inu nula mauren nga
muto tuwi ngok vini tevir,
nga nir setemun parmij kele
nabong pisan. Ko sete san
orongwose p̃iteseni twenir
renge inu nevrek.
29 Tata suk nga m̃ilair
tevik, ni eterter asie jinibb
p̃etp̃eti nir, ko sete san
orongwos p̃iteseni twenir
renge ni nevren.
30 Ko Tata suk ko inu
nomorivi sansan kobbong.”
31 M̃eri Isrel nen nir arla
kele nevöt arwera partuwe
pini ni kele.
32 Ko Iesu owrai tevir, “Nu-
loli majingen elep nga mar-
res tevi kami nga Tata suk
m̃ilair tevik nga bololir. Ko
renge majingen ngabe nen
ko nga kami kamwera kap-
tuwek rengen?”
33 Ko m̃eri Isrel nir arw-
era lweni tevi, “Renge ma-
jingen nga m̃irres sete nam-
rongwos nabtuwem suri, ko
suri kuwer lokloksi Atua ko.
Suri nik kuvi bbong jinibb,
ko kumtur imare ko kumloli
lweni nik lweni kumsorsan
tevi Atua!”
34 Ko Iesu owra lweni
tevir, “Sete aruli renge Naul
On owra ‘Kami kamirpe
Atua’?
35 Kerr rramrongwos nanu
nga
Naul On muli surir, ewretun
tetajer ko pa tuwi ngok vini.
Ngok niko nir ngel nga Atua
m̃ila nale sen van jir, Atua
everuse nir ‘Atua’.
36 Ko inu ma nulep asi nir
ngok ko. Ko Tata osus-
ture inu, ko okonik vini iel
ngatan. Ko erpese kami
kamwera inu nuwer lokloksi
Atua suri nga mowra inu
nuvi Atua Natun?
37 Poro sete nomok-loli ma-
jingen se Tata suk nir, ko
erres kobbong, sete kaposuri
inu.
38 Ko poro bololir wor, ko
pesveni poro sete kaposuri
inu suri nale suk, ko ka-
posuri ma inu suri majin-
gen suk nir, nga puloli kami
kaprongwose. Ko kaplesi
wose nga Tata suk elik renge
inu, ko inu nulik renge Tata
suk.”
39 Vesan kele arloli lesi
kele nga parrul totoni; ko
evel easi renge nevrer, evel
lingir.
40 Evel luwi kele van renge
devje nuwi seser ne Jortan e,
renge lat nga Jon Baptaes mi-
paptaes womue ni rengen,
ko elik ie.
41 Jinibb elep arini jin, ko
arwera “Ewretun, Jon Bap-
taes sete ololi nelesien te

ejki, ko nanu jile nga ma Jon
Baptaes muspe surir renge
mẽrel arweretun."
42 Ko jinibb elep lengleng
arosuri ni renge ie.

11

Mijen se Lasros

1 Meri Betani san, nisen
Lasros, emsi. Betani evi
ngaim se Merri ko tuwan
Marta.
2 Merri ngel evi vin nga
vitunen ko mia-jivi senta nga
mapun mẽirres renge ƀela
Iesu ko mia-tewasi jomro
batun e. Vinel ko tuwan
Lasros mimsi nen.
3 Ngok nesen niaken ngel
ko nuru orla nale ngel van
ji Iesu, "Numal, selem nga
kumrreni milep emsi."
4 Daron nga Iesu murnge
e ko owra "Mesien se Las-
ros ngok sete evi ne mi-
jen, ko evi ma nosrövien se
Atua, nga puloli parsurövi
inu Atua natun mawos ren-
gen."
5 Iesu emrreni lenglenge
Marta ko tasin Merri ko Las-
ros.
6 Ko daron nga murnge
nga Lasros mimsi, ko elik
malum lat nen nga mẽilik nen
e nabong eru kele wor orasi.
7 Vitunen renge ngel ko
owrai tevi jinibb sen nir
"Kerr pulwi kele van renge
Jutia e."
8 Ko jinibb sen arwerai
tevi, "Ai, jinibb nevisvise-
nien, seveling nga kobbong
mẽeri Isrel nir nga marlik
Jutia arwera partuwem, ko
erpese kuwra kupan kele ie
ko?"
9 Iesu owra "Erpese, sete
mete nial esngavöl drromon
eru renge nabong san? Ko
poro jinibb pisan pivel renge
nata mẽirin, sete orongwos
pijilaklak, suri elesi moron
ne iel ngatan.
10 Ko poro pivel renge ne-
malik, ko ngok pijilaklak ko,
suri moron ejki ji ni."
11 Iesu owra nanu ngel nir,
mian ko vitunen owra "Sele
kerr Lasros ematur, ko inu
bean bowni
tweni pimra renge meturen
sen."
12 Ngok jinibb sen nir arw-
erai tevi, "Numal, poro pi-
matur ko pirres luwi kob-
bong."
13 Nga mẽirij mirpok, ko Iesu
ospe mijen se Lasros; ko nir
arrorrmi rreknga owra emit-
matur rres kobbong, omosi.
14 Ko Iesu owra momsawos
vajine limjer tevir, "Lasros
emij pa.
15 Ko inu nuir nga sete mẽelik
tevi ni ie, suri kaplesi vajin
nanu nga pirres san renge
kami, nga puloli kami ka-
posuri. Kerr pian lat nga
marlingi e."
16 Ko Tomas nga marveruse
mẽelew owrai tevi jinibb se
Iesu nga ngok nen e nir,
"Pesveni, kerr kele rrapvi-
juri ma, rrapan rrapmij
rrapvesane ko pa tevi."

Iesu evi batu meraien ko batu mauren

17 Daron nga Iesu mian
vajin, ko elesi nga artevni
Lasros nabong ivij pa arasi
osuw.

18 Betani oto mori bbong
Jerusalem sopon, erpe pirpe
kilometa itul bbong sopon,
19 ko niko m̃eri Isrel elep
arini ji Marta ko Merri nga
parla nale molmol tevi nuru
suri renge mijen se tuwa
nuru.
20 Daron nga Marta
murnge nga marwera nga
Iesu mivini, ko evel ore
renge sel. Ko Merri elik jer
renge naim.
21 Marta owrai tevi Iesu,
“Numal, poro ma kuplik
bbong iel, ko tuwa komru
sete mia-mij welili, pijki ko.
22 Ko nurongwos mae
lelingen ngel, poro kupngoni
isev tama san tevi Atua, ko
Atua p̃ilai ko wor tevi nik.”
23 Ko Iesu owrai tevi,
“Tuwam pimaur luwi kele
kobbong.”
24 Ko Marta owrai tevi,
“Nurongwose nga pia-maur
luwi kele renge nabong nga
vitunen nga Atua puloli
jinibb nir parmaur luwi.”
25 Ko Iesu owrai tevi ne-
sevin, “Inu nuvi batun ne
mauren. M̃er nga muosuri
inu, poro pimij, ko pia-maur
luwi kele ko wor.
26 Ko isi nga mimaur ko
muosuri inu, sete orongwos
pimij rragrrag pijpari tuwi
ngok vini. Kuosuri renge
iok?”
27 Nesevin owra lweni tevi,
“O-o, Numal, nuosuri nga
nik kuvi Mesaea, Atua natun
mawos, ni nga propet nga
tuwi nir arok-wera pia-vini
renge iel ngatan.”

Iesu eting

28 Daron nga vinnen
muwrai jile mirpel ngel,
ko evel evan everus silveni
bbong tasin Merri, ko owrai
tevi, “Jinibb nevisvisenien le
ngel osusi nik.”
29 Daron nga Merri
murnge, ko emra ngavilvil
evan ji Iesu.
30 Iesu setewor evini renge
ngaim, ejki wor. Elik malum
renge lat nga Marta mian jin
ren.
31 M̃eri Isrel nir nga marla
nale molmol tevi Merri
renge naim marlesi nga
Merri mimra kasi mivel,
ko arvijuri suri. Arrorrmi
rreknga nesevin pian renge
dubb, p̃iting ie.
32 Merri evini renge lat
nen nga Iesu m̃ilik e. Ko
elesi ko ejipa van ngatan
osusweni non renge ƀela
Iesu, ko owrai tevi, “Wurru,
Numal, poro kuplik iel, ko
tuwak sete mia-mij ko te
ejki.”
33 Daron nga Iesu m̃ilesi
nesevin m̃iting, ko m̃eri Isrel
nir nga marpitevi nesevin
marting, ko engavsi, ornge
lenglenge esij renge nolon,
erpe p̃iap nawone.
34 Ko osusi tevir, “Nibeni
lat nga kamtevni e?” Ko ar-
werai tevi, “Kupini ta numal,
kuplesi.”
35 Iesu eting.
36 M̃eri Isrel arwera “Ai,
emrreni lenglenge ma mo-
rok.”
37 Ko nir sopor nen arwera
“Ai, m̃erel ololi metrrorr me-
ter markulu bonevis. Erpese
sete orongwos puloli morok
kele sete pimij?”

Lasros emaur luwi

38 Vesan kele Iesu engavsi, ornge lengleng esij. Ko evan renge dubb. Evi ƀereng, ko aritini nevöt nga milep oto ore metali nen.
39 Iesu owra “Kaƀitini tweni nevöt.” Ko Marta, joji m̃er nga mimij nen, owra lweni tevi “O, ejki, Numal, lelingen ngel opo le pa, suri bongin ivij le pa osuw!”
40 Ko Iesu owrai tevi nesevin, “Sete nuwrai tevim nga poro kuposuri ko kupalesi nosrövien se Atua?”
41 Ko nir aritini tweni nevöt nen. Ko Iesu eleng raji meten oklu imare, ko owra “Tata, nuwra erres tevi nik nga komok-runge inu.
42 Nurongwose nga nik kurnge inu tetajer, ko nuwra nanu ngel suri lartul nga martur ngel nir, nga puloli parosuri inu nga nik kumkoni inu.”
43 Muwrai jile mirpel, ko everus temijpal van mare, owra “Lasros, kupivare!”
44 Ko m̃ernen nga mimij pa eivare vini. Ko nevren nuru ko ƀelan nuru, kalek ne mijen nga marnuƀe e arto malum rer; ko sunsun nga markai renge non arto malum rengen. Ko Iesu owra “Kaptelasi twenir ren.”

Jinibb nga marlelep renge m̃eri Isrel arloli nale ne nga parevji Iesu

45 M̃eri Isrel elep nga marini marlesi Merri arlesi sev nga Iesu muloli, ko arosuri ni.
46 Ko nir sopon nen nir arluwi ko aran ji Parasi nir ko arsuƀe suri nanu nga Iesu mulolir tevir.
47 Ko Parasi nir ko batu jinibb ne sulsulen nir arkorti tevi gortien nga milep se m̃eri Isrel nir ko arwera “Kerr puloli pirpese? Merel ololi nelesien nga marlelep nir.
48 Poro rraplinglingi puloli sel ngok, ko jinibb jijle nir tarosuri ni; ko m̃eri Rom nir nga marrul totoni kerr tarlesi tisij ko tartingtinge Naim On se kerr, ko tarlokloksi jinibb se kerr jijle nir.”
49 San renge nir nisen Kaeapas; ni evi batu jinibb ne sulsulen nir renge sia nen. Owra “Kami sete kamrongwos rragrrage nanu san.
50 Sete kamrongwose nga evi nanu nga m̃irres nga jinibb pisansan pimij suri delung, pia-la wani jinibb jijle nir nga moro parmij?”
51 Errlenge sev nga muwrai ngok, ko erij wor nale se Atua, suri evi batu jinibb ne sulsulen ko renge sia nen: ni owra tweni nga Iesu pimij suri m̃eri Isrel nir.
52 Ko sete nir kis kobbong, ko pia-la lweni kele wor jinibb jijle se Atua nga marivel sarrsarr nir.
53 Renge nabong nen m̃eri Isrel nga martori derteren renge nir arloli nale nga parevji pini Iesu rengen.
54 Ololi Iesu setemun evel limjer renge Jutia, evel lingi ie ko evan renge ngaim nga welili e san nga nisen Eprem, morie lolo merwer. Ko elik tevi jinibb sen nir ie.

Otomori daron ne nanen ne asien

55 Nanen ne asien se m̃eri Isrel nir oto mori. Ko jinibb elep arivel aran renge Jerusalem, arwera partaur parwokwok jile tera daron ne nanen ne asien.

56 Ko daron nga marini renge Jerusalem, ko arkulkulu pej Iesu ko arwerwera lululwenir e, “Kamrrorrmi erpese? Pivini ko renge nanen ne asien, rreknga sete orongwos pivini?”

57 Batu jinibb ne sulsulen nir ko Parasi nir arwerai pa tevi jinibb nir arwera poro san p̃ilesi Iesu lat nga m̃ilik e, ko puwrai tevir parongwose, ko paran parevei.

12

Iesu everus renge Betani

1 Nanen ne asien nabong ouwon ojpon malum, ko Iesu olwi kele vini renge Betani e renge lat nga Lasros, nga ni muloli mimaur luwi kele renge mijen, lat nga m̃ilik e.

2 Renge ie artabbu nurre Iesu. Marta etabbu, ko Lasros evi san renge nir nga maraan tevi Iesu.

3 Mian ko Merri ela botel nga milep san ne senta nga mapun m̃irres p̃elak nga nowlin milep temijpal nga marloli e nart, ko ejvi p̃etp̃eti renge ƀela Iesu nuru, ko etwasi e jomro batun. Ko loloim owun saute mapu senta nen.

4 Jutas ne Iskariot, nga mian ko vitunen pia-tekai kerasi Iesu, owra

5 “Erpese kumlokloksi senta nga mapun m̃irres ngok? Poro kupwulwule ko nevöt nen pivi pungut pivatul (300) kis ko, ko orongwos rraplai tevi ƀeres nir.”

6 Owrai erpel sete suri orrorrmi ƀeres ko nir, ko suri evi jinibb ne venao. Ko ni ok-solo narr ser, ko ok-sesaroe nevöt nga muto renge nolon.

7 Ko Iesu owrai tevi “Kuplinglingi nesevin pisan, kuplinglingi puloli metmete tera nga partevnik.

8 Ƀeres ngok nir parlik tetajer ko pa tevi kami, ko inu ma sete numa-lik tetajer tevi kami.”

Jinibb nga marlelep renge m̃eri Isrel nir arloli nale nga parevji pini Lasros

9 Delung jinibb nga milep ne m̃eri Isrel nir arunge nga Iesu elik renge Betani, ko artutur van, sete suri kis Iesu, ko suri kele wor Lasros nga Iesu muloli mimaur luwi renge mijen.

10 Ko niko batu jinibb ne sulsulen nir arloli nale ne Lasros nga parevji pini kele.

11 Suri nga m̃eri Isrel elep arlesi nga Iesu muloli Lasros mimaur luwi, ko arlingi kurtweni m̃erwomu ser nir, ko arosuri Iesu vajin.

Iesu evan renge Jerusalem ko jinibb arsurövi ni

12 Renge nabong m̃inij nen vajin meling jinibb nga milep nga marini renge nanen ne asien arunge nga Iesu mivel vini pivini renge Jerusalem.

13 Ko arvasi rengsi nini nir
ko arivel aran artur ore, ko
arkail arwera "Rrapsurövi
Atua! Atua p̃irij p̃irres suri
ni nga mivini renge nise
Iova, Numal se m̃eri Isrel
nir!"
14 Ko Iesu elesi natu
dongki san ko esakel ren,
erpe nga maruli renge Naul
On:
15 'Kami jinibb ne Saeon
nir, sete kapmetutu. Kaplesi
Numal se kami evini, esakel
renge natu dongki.'
16 Jinibb sen nir sete
arongwos wowomue nanu
ngel nir; mian ko vitunen
vajin daron nga Iesu mutur
imare luwi renge mijen
mian renge melrin m̃ila
nosrövien sen, ko ngok ara-
rrorrmi sweri vajine nga
aruli nanu ngel nir suri ni
renge Naul On, nga jinibb
nir parloli nanu ngel nir tevi
ni.
17 Lartul nga marpitevi ni
renge daron nga miverus ko
muloli Lasros mutur imare
luwi renge mijen renge dubb
arij suri nanu nga Iesu mu-
loli miplari nen.
18 Nanu ngok ko muloli
delung elep kele wor aran jin
rengen, suri nga marunge
nelesien nen nga muloli.
19 Ko Parasi nir arw-
erwerai lululweni tevir,
"Kaplesi, setemun rram-
rongwos rraploli mun nanu
pisan, suri jinibb jijle
arvijuri pa ni."

M̃eri Gris sopor arpej Iesu

20 Jinibb nga maran renge
nanen ne asien renge
Jerusalem, renge livö rer,
m̃eri Gris sopor aran kele
nga parlot.
21 Lartul nen arini ji Pilip,
m̃eri Betsaeta ne Galili, ko
arwerai tevi "E m̃erel, nam-
merreni nablesi Iesu."
22 Pilip ean owrai tevi
Antru, ko Antru nuru vajin
Pilip oran orwerai tevi Iesu.
23 Ko Iesu owra lweni
tevir, "Lelingen ngel mete
nial nen mawos evini nga
parsurövi inu Jinibb Mawos.
24 Nuwretun nga nuwre-
tun nuwrai tevi kami, Poro
wene nai sete pukur pivitan
ngatan renge dan, ko ngok
esansan bbölbböl malum.
Ko poro pukur ko wor, pivi-
tan ngatan renge dan, pietiv
ko pimaur kele, ko ngok ko
pia-la wenen pilep ko vajin.
25 M̃er nga mimrreni mau-
ren sen iel ngatan putor
jabble; ko m̃er nga ma
sete mimrreni mauren sen
iel ngatan, pia-tori tajere
van renge mauren nga muto
tuwi ngok vini.
26 Poro jinibb san pimr-
reni p̃imajing suk, ko pivi-
juri surik ko wor. Ngabe nga
ƀelik e, jinibb suk kele p̃ilik
tevik ie. Ko poro nga jinibb
san p̃imajing suk, Tata suk
pia-susi van mare."

Iesu owra suri mijen sen

27 Iesu owra "Lelingen
ngel nolok ornge esij temi-
jpal, ko bowra pirpese?
Bowra, 'Tata, kupla twenik
renge mijen ngel?' Ejki, sete
nurongwos bowra pirpok,
suri nanu mawos ngel ko
mevini tweni renge iel
ngatan.

28 Ko bowra ma ‘Tata,
kuploli isev tama san nga
pususi nik nisem van
mare.’ ” Ko drrelan san
evel renge melrin vini owra
“Nususi pa evan mare osuw,
ko bosusi kele wor pian
mare pivesan.”

29 Delung nga martur ie
marunge ko arwera “Belver
ko san”, ko nir sopor nen
arwera “Ejki, anglo ko san
erij tevi.”

30 Ko Iesu owra lweni tevi
delung nga martur ie, “Drre-
lan ngel sete evini suri inu,
ko evini suri kami kaprunge.

31 Lelingen ngel evi daron
nga Atua puwra suri lat nga
puto suri tevi jinibb nir, ko
pusor tweni demij, numal ne
iel ngatan.

32 Ko inu daron nga par-
susik imare ko bervei jinibb
jijle parini jik.”

33 Owra nale ngel, eviseni
sev mijen nga ni pimij ren-
gen.

34 Delung arwera lweni
tevi, “Kem namrunge renge
nale nesesreien, owra
Mesaea p̃ilik tuwi ngok vini.
Ko nik kuwra erpese ko
nga kumwerai mirpok ngok,
‘Parsusi wor jinibb mawos
ko mare’? Ko isi ko jinibb
mawos ngok?”

35 Ko Iesu owrai tevir,
“Moron ngel piptevi kami
beblen kele ma, ko sete mia-
periv te. Daron nga mo-
ron ngel mimor e, ko kapiel
ko wor rengen, nemalik tia-
malik tevtevni kami. Suri
ni nga mivel renge nemalik
errleng lat nga pian e.

36 Daron nga moron
miptevi kami, ko ngok kapo-
suri moron, nga puloli kami
kapivi jinibb ne moron.”
Iesu owra jile nanu ngel
nir ko evel teptepe nir, sete
parlesi.

37 Ewretun ni ololi nele-
sien elep temijpal renge nor
arlesi, ko sete arosuri ni te,
ejki.

38 Osorsan tevi nale nga
propet Aesea muwrai tuwi,
owra ‘Numal, isi osuri nanu
nga namwerair, isi elesi
wose derteren som nga
kumviseni?’

39 Erpe nga ngok ko, sete
arongwos parosuri. Suri Ae-
sea owrai kele vesan, owra

40 ‘Lartul ngok nir batur
eterter erpe nevöt. Ko niko
Atua ololi meter arrorr, ko
ololi nolor arterter. Suri
arwera “Ai, rratlesi renge
mete kerr! Rratrongwose
renge norrorrmien se kerr!
Rratrieni lweni kerr vini jin
vajin ko ni tuloli kerr rrata-
maur luwi!” ’

41 Aesea owrai nanu ngel
nir, suri elesi nosrövien se
Iesu, ko niko muspe suri ni.

42 Ko ewretun, m̃eri Is-
rel elep arosuri Iesu, ko nir
elep nga marlelep rer aro-
suri kele. Ko suri armetutu
Parasi nir, ko sete arwerai
tweni ni te ejki. Suri arme-
tutu tarwirr twenir renge
naim gortien ser.

43 Suri armerreni nga
jinibb parsurövir easi renge
nga Atua pusrövir.

Iesu evi mauren ne iel ngatan

44 Iesu ekail ko owra tweni
“M̃er nga muosuri inu, sete
osuri inu kis ko, ko osuri m̃er
nga mukonik kele.
45 Jinibb si nga m̃ilesi
inu, ngok elesi pa m̃er nga
mukoni inu ko osuw.
46 Inu nuvi moron ne iel
ngatan. M̃er nga muo-
suri inu sete orongwos p̃ilik
renge nemalik.
47 Poro jinibb pisan
purnge nale suk, ko sete
puosuri te, inu sete numa-
wera suri lat nga puto
suri re m̃ernen. Suri sete
nuvini tweni bololi pirpok
iel ngatan, nuvini tweni nga
ƀela mauren tevi jinibb nir.
48 Isi nga mungasi inu, ko
sete muosuri nale suk nga
mowrai, san nga pia-wera
suri lat nga puto suri re
m̃ernen otoe.
“Nale suk nga mowrai
niko pia-wera suri lat nga
puto suri re m̃ernen renge
nabong nga vitunen.
49 Inu sete nuwra nawon
nanu san. Tata suk nga
mukonik ko wor owrai tevik
nale nesesreien sev nga inu
bea-werair ko bosp̃e surir.
50 Ko nurongwose nale ne-
sesreien sen evi mauren nga
muto tuwi ngok vini. Ko
niko nale suk nga mowrair,
nuwrai osorsan tevi nga Tata
suk muwrai tevi inu.”

13

Iesu errawe ƀela jinibb sen nir

1 Evi nabong nga muwomu
nen, mian ko mevinen vajin
pivi nabong ne nanen ne
asien. Ko Iesu orongwose
nga mete nial sen evini nga
pivel lingi iel ngatan, pulwi
van ji Tata sen e. Ni tetajer
emrreni jinibb nga marivi
sen renge iel ngatan, ko em-
rrenir ejpari bongsin jer.
2 Iesu eptevi jinibb sen nir
renge nanen. Ko Demij elngi
womu pae renge nolo Jutas,
Saemon ne Iskariot natun,
nga ni p̃itkai kerasi Iesu.
3 Iesu orongwose nga Tata
ela nanu p̃etp̃eti nir elngir
renge nevren, ko ni orong-
wose nga ni evel ji Atua vini,
ko pulwi kele ko wor van ji
Atua e.
4 Ko ni emra renge na-
nen, ko ori tweni sunsun sen
ejingteni oto, ko ela tawol,
etatuwe renge ƀin.
5 Ko ela nuwi ejvi van
renge narov, ko etipatun er-
rawe ƀela jinibb sen nir, ko
ela tawol nga mitatuwe ko
etwasir e.
6 Mian ko evini vajin ji
Saemon Pita. Ko Pita owrai
tevi “Numal, sete omom-
sawos nga nik kuprrawe inu
ƀelak!”
7 Iesu owra lweni tevi,
“Sev nga mololi sete kuma-
rongwose lelingen ngel, vi-
tunen ko wor ko kupa-
rongwose.”
8 Pita owra lweni tevi “Ejki
rres nawon! Sete kuma-
rrawe ƀelak nabong san.”
Iesu owrai tevi “Poro sete
ƀerrawe ƀelam, ko nik sete
kuma-ivi jinibb suk.”
9 Ko Saemon Pita otur
imare owrai tevi, “O, Numal,
poro pirpok ko sete ƀelak
kis nuru, ko nevrek nuru ko
batuk kele!”

10 Iesu owrai tevi “Ejki,
m̃er nga m̃ilalos jile lelingen
ngel sete orongwos pulwi
p̃ilalos luwi kele, ðelan kis
kobbong nuru; ko ni owok-
wok p̃etp̃eti ko pa. Kami
kamwokwok; ko sete kami
jile kamwokwok.”
11 Suri orongwos womue
pa nga isi pia-tekai kerasi ni,
ko niko muloli nga mutuw
nale ngok, “sete kami jijle
kamwokwok”.
12 Vitunen renge m̃irrawe
jile ðelar, ko ela lweni sun-
sun sen ko ori lweni, musuw
ko esakel luwi renge mil-
ngen. Ko owrai tevir, “Kam-
rongwose sev nga mololi tevi
kami?
13 Kami kamveruse inu
Jinibb Nevisvisenien ko Nu-
mal. Kami kamwerai mom-
sawose inu ko,
14 inu nuvi Numal ko
jinibb nevisvisenien se kami.
Ko ngok, kami kele kaploli
nolo kami pian ngatan, ko
kaploli pirpok, kaprrarrawe
ðela kami lululweni nir.
15 Inu nuloli rrongrrongvi
tevi kami ko lat nga kaploli
suri e. Niko, kami kaploli
pirpe nga mololi tevi kami
ngok ko.
16 Nuwretun nga nuwretun
nuwrai tevi kami, jinibb ne
majingen sete ean mare lingi
numal sen, ko erpok kele
jinibb nga markoni sete ean
mare lingi ni nga mukoni.
17 Poro kaprongwose nanu
ngel, ko neiren renge kami
poro kaploli.
18 “Sete nuwra kami ji-
jle ngok ko. Nurongwose
nir nga motobbtobbuer. Ko
Naul On pivini piplari were-
tunen ko wor, nga muwra
‘M̃er nga murro nanen nur-
ruk p̃irieni ko p̃itre kele inu.’
19 Nuwra wowomue le
ngel tevi kami, vitunen
ko pia-pelari; ko poro pia-
pelari, ko kami kapa-osuri
vajin nga inu nuvi m̃ernen.
20 Nuwretun nga nuwre-
tun nuwrai tevi kami, isi nga
m̃itkai nir san renge nir nga
mokoni ngel van re naim
sen, ngok etka kele pa inu ko.
Ko isi nga m̃itkai inu, ngok
etkai kele pa ni nga mukoni
inu ko.”

Iesu osp̃e suri mijen sen

21 Daron nga Iesu muwra
nanu ngel e ko ornge
lenglenge esij ko owrai tevir,
“Nuwretun nga nuwretun
nuwrai tevi kami, san renge
kami pia-tekai kerasi inu.”
22 Jinibb sen nir armet-
metenir e, arrelenge owra
nir si nen ko.
23 San renge jinibb sen, ni
nga Iesu mimrreni, elik mori
bbong Iesu, elik lilji.
24 Ko Saemon Pita olong-
wis bbong tevi, owra “Kup-
susi ta tevi ni, isi ko muwrai
ngok.”
25 Ngok m̃ernen oruj mori
van jin ko osusi tevi, owra
“Numal, isi ko m̃ernen?”
26 Ko Iesu owrai tevi, “M̃er
nga bea-rrurrngoni niv ko
bea-lai tevi. Ni ko evi
m̃ernen.” Ko ela bebje niv
ko orrurrngoni renge sup ko
elai vajin tevi Jutas, Saemon
ne Iskariot natun.
27 Daron nga Jutas moka-
la niv e, ko Demij kele esilvi

vajin. Ko Iesu owrai tevi
“Sev nga kumwera kuploli
ngok, kuploli pingavil.”
28 Nir nga marlik renge na-
nen, nir san sete orongwose
rragrrag suri sev nga Iesu
muwrai mirpel tevi.
29 Arrorrmi rreknga suri
nga Jutas moksa narr ne
nevöt, ko niko Iesu muwrai
tevi pian puwli sev nga
marmerreni renge nanen,
rreknga pian p̃ila nevöt tevi
ƀeres nir.
30 Ko Jutas ela jile niv ko
esil ivare evel. Natopong ko
pa osuw.
31 Jutas ean pa vare ko
osuw, ko Iesu owra “Lelin-
gen ngel evi daron nga par-
surövi inu Jinibb Mawos, ko
renge inu bosrövi Atua.
32 Poro nosrövien se Atua
piplari renge inu, ko Atua
kele puloli nosrövien se inu
kele piplari luwi kele ji inu,
ko puloli pirpok pivesane.
33 Nanwarreng suk nir,
sete numa-lik tevi kami mia-
periv mun. Sete pipriv
mun mian ko kapa-pej inu;
ko erpe mowrai pa tevi
m̃erwomu se kerr m̃eri Isrel
nir, ko lelingen ngel nuwrai
le vajin tevi kami: Lat nga
bean e kami sete kamrong-
wos kapini rengen.
34 Lelingen ngel ƀela nale
nesesreien nga mimerr tevi
kami, ngel: Kami kapmer-
rmerreni kami. Pirpe nga
inu memrreni kami, kami
kele kaploli pirpok, kapmer-
rmerreni kami.
35 Poro kami kapmerrmer-
reni kami, ko ngok jinibb ji-
jle parongwose ko nga kami
kamivi jinibb suk nir.”
36 Saemon Pita osusi tevi
ni, “Kupan ngabe ko Nu-
mal?”
Iesu owra lweni tevi ni,
“Lat nga bean e, lelingen
ngel setete kurongwose
kupvijurik rengen; ko kupa-
vijurik vitunen vajin.”
37 Pita owrai tevi, “Numal,
suri sev setete nurongwos
bevijurim lelingen ngel? Nu-
marong lweni inu nga bemij
surim.”
38 Iesu owra lweni tevi,
owra “Ia, nik kuwretun ko
wor, nik kumarong nga kup-
mij surik? Inu bowra were-
tunen vajin tevim. Nato
setewor pukokrout ko wor
ko nik kupvilvil orek pivatul,
kupwera sete kurongwose
inu.”

14

Iesu evi sel nga pian ji Tata

1 Ko Iesu owrai tevir, “Sete
kaploli nolo kami parkarkar;
kaposuri Atua ko inu kele.
2 Renge naim se Tata,
loloim nen nga markel ototi
rengen owun saut. Poro sete
pirpok, sete numa-werai le
ngel tevi kami: Bean bololi
lilane lat nga kami.
3 Bean bololi lilane jile
pusuw, ko bolwi kele vini
ƀetkai kami, kaplik tevik
renge lat nga m̃elik e.
4 Ko kami kamrongwose
sel nen nga bean e.”
5 Tomas owrai tevi “Nu-
mal, sete namrongwose
te lat nga kupan e, kem
nabrongwose sel nen pir-
pese?”

6 Ko Iesu owrai lweni tevi,
“Inu nuvi batu sel, ko nuvi
batu weretunen, ko nuvi
batu mauren. Sete san
orongwos p̃iasi nawon van ji
Tata ejki, p̃ikali wor ji inu e
ko.
7 Poro kaprongwose inu,
ko kaprongwose kele Tata
suk. Kamlesi pa ni osuw,
ko lelingenok kamrongwose
ni.”
8 Pilip owrai tevi owra
“Numal, kupviseni ta Tata
som tevi kem, nga puloli
kem nabrongwos alje vajin.”
9 Iesu owrai tevi, “E,
nuptevi kami bonevis le wor,
ko ejki malum wor, kurrleng
malume inu Pilip? M̃er nga
m̃ilesi inu, ngok elesi pa
Tata suk ko, ko suri sev nga
kumwera “Kupviseni ta Tata
som tevi kem”?
10 Sete kuosuri nga inu
renge Tata suk ko Tata
suk renge inu? Nale nga
mowrair tevi kami, sete
nuwrair renge derteren suk.
Tata suk ko wor nga m̃ilik
renge inu ololi majingen sen
nir.
11 Kaposuri inu nga inu
renge Tata suk ko Tata suk
renge inu. Ko poro kaplesi
p̃iterter nga kaposuri iok,
ko kaprrorrmi majingen nga
mololir, ko kapa-osuri ko va-
jin.
12 Nuwretun nga nuwre-
tun nuwrai tevi kami, m̃er
nga muosuri inu pia-loli ma-
jingen nga mololir, ko pia-
loli nga wor marlelep nen
jerjer, suri inu bolwi van ji
Tata suk e.
13 Poro kapngoni isev san
renge inu nisek, ko bea-loli
ko, nga puloli nosrövien se
Tata suk pia-viseni rrurrngi
renge Natun.
14 Nanu jijle ngok nir, poro
kapngoni renge inu nisek, ko
ngok bea-lolir ko.”

Rijrijen ne Nem̃in On

15 “Poro kapmerreni inu,
ko kaptori lilane nale nese-
reien suk nir.
16 Ko inu bea-ngoni tevi
Tata nga ni pia-koni Nem̃in
On vajin vini nga pok-wilwil
se kami, ko pia-tekai kami
tuwi ngok vini.
17 Ni evi Nem̃in ne were-
tunen, ko sete jinibb ne iel
ngatan arongwos parlai ni,
suri sete arlesi ko sete arlesi
wos kele e. Ko kami ma kam-
rongwose ni, suri elik livö
renge kami, ko p̃ilik renge
kami tetajer.
18 Setete ƀelinglingi kami
kapsan te ejki, bolwi kele
vini ji kami.
19 Sete ngasu te, ko jinibb
ne iel ngatan ngel nir sete-
mun parlesik. Ko kami ma
kaplesik; ko suri numaur, ko
kami kele kapa-maur.
20 Renge nabong nen, kami
kaprongwose nga inu renge
Tata, ko kami renge inu, ko
inu kele renge kami.
21 “M̃er nga mutori lilane
nale nesesreien suk nir ko
muosurir, ni evi m̃er nga
mimrreni inu. Ko m̃er nga
mimrreni inu, Tata suk pim-
rreni ni; ko inu kele bemr-
reni ni, ko inu bea-viseni inu
tevi ni.”

22 Jutas (sete Jutas ne
Iskariot) owrai tevi ni, “Nu-
mal, kuploli pirpese nga
kupviseni nik lweni tevi
kem, ko sete tevi jinibb ne iel
ngatan jijle nir?”
23 Iesu owra lweni tevi,
“Poro nga jinibb san pim-
rreni inu, ko ngok ni pia-
tori lilane nale suk. Ko Tata
suk pia-merreni ni, ko no-
borini jin, ko noborloli liken
se komru tevi ni.
24 Mer nga sete mimrreni
inu sete otori totoni nale ne-
sesreien suk nir. Nale nga
kamrunge ngok nir sete arivi
suk, arivi se Tata suk nga
mukoni inu.
25 Daron ngel nga m̃elik
tevi kami malum e, ko
nuwra nanu ngel nir tevi
kami.
26 Nem̃in nga pok-wilwil se
kami, Nem̃in On nga Tata
pia-koni renge inu nisek,
pia-visviseni kami e nanu
jijle, puloli kami kaprror-
rmi sweri lweni nanu nga
mowrair pa tevi kami.
27 “Demat nga milep le
m̃elai tevi kami, evi inu
demat suk. Sete demat
suk osorsan tevi demat ne
iel ngatan. Sete kaprong
karkare te, puloli nolo kami
p̃isij, pijki, ko sete kapme-
tutu te.
28 Kamrunge nuwrai tevi
kami le ngel, ‘Inu bolwi le
pa, ko bevini kele bbong ji
kami ko.’ Poro kapmerrenik
ko kap̃ir kobbong, suri nga
bean ji Tata. Suri ni elep asi
wore inu.
29 Inu nuwrai wowomue
nanu ngel le nir tevi kami,
mian ko vitunen para-pelari.
Ko daron nga para-pelari e,
ko kami kapa-osuri vajin.
30 “Sete numa-rij periv tevi
kami. Suri Demij, numal
ne iel ngatan, otomori pivini.
Derteren sen ejki rres na-
wone renge inu.
31 Ko inu nuloli surie erpe
wor Tata ko muwrai tevik,
puloli nga jinibb ne iel
ngatan parongwose nga inu
numrreni Tata. Kapmera,
kerr pivel vajin.”

15

*Iesu evi batu grep were-
tunen*

1 “Inu nuvi batu grep
weretunen, ko Tata suk evi
m̃er nga mimetmete.
2 Ko seken jijle nir nga
renge inu nga sete marwen
nen nir, oktevei tutwenir ar-
jikie. Ko okvasi vaseni seken
nga marwen nen nir, ko
ngok puloli sete parmelmel-
ngir, ko parejal sisamis ma
p̃irres, ko parwen lengleng.
3 Ko ololi vaseni kami
kamwokwok ko pa osuw
renge nale nga mowrair tevi
kami ngel nir.
4 Ko kami kaplik renge
inu, ko inu ðelik renge
kami. Erpe seken sete orong-
wose pisan piwen, orongwos
bbonge piwen ko renge nga
poro p̃ijipjipti malum renge
durun. Ko ngok erpok ko
renge kami, sete kamrong-
wos kapwen poro sete kaplik
renge inu.
5 “Inu nuvi batun, ko kami
kamivi seken nir. Si nga
m̃ilik renge inu, ko inu renge
ni, pia-wen temijpal kele

wor. Suri sete kamrongwos
kaploli rragrrage nanu pisan
poro nga inu bejkie kami.
6 Poro nga jinibb pisan
sete p̃ilik renge inu, parwirr
tweni ko wor erpe seken, ko
pukurkur. Ko arser kortoni
seken ngok nir ko arwirr
tweni nir van renge nabb, ko
arin.
7 Ko poro nga kaplik renge
inu, ko nale suk puto renge
kami, ko ngok ko poro nga
kapngoni sev nga kammer-
renir, ko kaplair ko.
8 Ko jinibb pilep parsurövi
Atua Tata suk, suri kapla
temijpale wenen. Ko renge
sel ngel ko, kami kapivi
jinibb suk nir.
9 Erpe Tata suk emrreni
temijpale inu, ko inu num-
rreni kami; niko kami kap-
lik renge inu merrenien suk
malum.
10 Poro nga kami kaptor
lilane nale nesesreien suk
nir, ko niko kaplik renge
merrenien suk, pirpe nga
inu motori lilane nale ne-
sesreien se Tata suk nir, ko
m̃elik renge merrenien sen.
11 “Inu nuwrai nanu ngel
nir tevi kami nga puloli
neiren suk puto renge kami.
Ko ngok puloli kami neiren
se kami puwun saut.
12 Ngel evi nale nesesreien
suk: Kami kapmerrmerreni
lululweni kami, pirpe nga
inu memrreni kami.
13 Merrenien nga milep
temijpal nga jinibb puloli
tevi selen nir, evi nga
p̃ilngilngi mauren sen, pimij
p̃isrer.
14 Kami kamivi selek, poro
nga kaploli sev nir nga
mowrair tevi kami.
15 Inu setemun beveruse
kami ‘jinibb ne majingen’.
Suri jinibb ne majingen sete
orongwose sev ko nga numal
sen muloli. Inu beverus va-
jine kami ‘selek nir’. Suri
nuwra nanu jijle nir nga
mornger ji Tata tevi kami.
16 Kami sete kamtobbtob-
bue inu, inu ko ma nuto-
bbtobbue kami. Ko nulngi
kami nga kapan kapla we-
nen pilep, wenen nen nga
puto tuwi ngok vini. Ko ngok
niko, isev nga poro kapngoni
renge inu nisek van ji Tata
suk, ni pia-lai ko tevi kami.
17 Ngel le evi nanu nga
bowrai tevi kami: Kami
kapmerrmerreni lululweni
kami.

*Jinibb ne iel ngatan arun-
gasi jinibb se Iesu nir*

18 “Poro nga jinibb ne
iel ngatan nir parungasi
kami, ko kami kaprongwose
nga arungasi womue inu ko
pa, vitunen ko mara-ungasi
kami vajin.
19 Poro kami kapivi se
iel ngatan, ko jinibb ne
iel ngatan parmerreni kami
ko, suri kamivi sen. Ko
ejki, inu nutobbtobbue kami
renge iel ngatan. Kami sete
kamivi sen. Suri iok ko niko
mungasi kami suri.
20 Kaprrorrmi nale nga inu
mowrai pa tevi kami: Sete
jinibb ne majingen elep asie
numal sen. Poro parloli
p̃isij tevi inu, ko parloli p̃isij
kele kobbong tevi kami; ko

poro partori nale suk nga
mowrair, ko partori kele
bbong nale se kami ko nir.
21 Ko parloli nanu ngel
ko nir tevi kami suri kami
kamivi jinibb suk nir, suri
nir sete arongwose m̃er nga
mukoni inu vini.
22 Poro nga inu sete bevini
ko bowra nanu tevir, ko
niko sete arongwose paron
ko renge nololien ser. Ko
lelingen ngel sete arongwose
parkerkerise parwera na-
wone nanu san suri nololien
ser, suri m̃ejiljilwer pa tevir,
ko arongwos pae osuw.
23 M̃er nga mungasi inu,
ngok ongasi Tata suk kele ko.
24 Ko poro nga sete bololi
majingen nga jinibb san
setewor muloli ko renge livö
renge nir, ko ngok ko sete
arongwose paron ko renge
nololien ser suri. Ko ejki,
arlesi pa nanu nga mololir,
ko arungasi wor komru ko-
rti, inu ko Tata suk.
25 Ngel evi nga puloli nale
nga maruli renge nesesreien
ser piplari, nga muwra
‘Arungasi nawon bbonge
inu, inu sete nuloli rragrrag
nanu nga m̃isij san.’

26 “Nem̃in nga mokla ser
pivini, Nem̃in ne weretunen,
nga pia-ivel ji Tata vini. Inu
bea-koni ji Tata pia-vini ji
kami, ko ni pia-rij se inu.
27 Ko kami kele kapa-rij se
inu, suri nga kami kamlik
tevik renge nga m̃etipatune
m̃emajing wowomu jer, mij-
pari lelingen ngel.

16

1 “Nuwra nanu ngel nir
nga puloli kami sete kapvi-
tan te, pijki.
2 Jinibb nir parwirr tweni
kami renge naim gortien ser.
Ko daron nen pia-vini nga
jinibb parevji pini kami, ko
jinibb nga marevji pini kami
nir, parrorrmi arloli majin-
gen se Atua ko.
3 Parloli nanu ngel nir tevi
kami suri nga sete arong-
wose komru korti, Tata ko
inu.
4 Nuwra wowomu pae
nanu ngel le nir tevi kami
ngel. Poro nga daron nen
pia-vini vajin nga para-loli
nanu nga ngel nir tevi kami,
ko ngok, kami kaprrorrmi
sweri nga nuwrai pa tevi
kami osuw.”

Majingen se Nem̃in On

“Sete nuwra wowomue
nanu ngel nir tevi kami
renge bonevis pa, suri inu
m̃elik tevi kami.
5 Ko lelingen ngel, bevel
le pa, bolwi van ji ni nga
mukoni inu e. Ko kami
san sete osusi tevik “Kupan
ngabe ko?”
6 Ko mowrai tevi kami nga
bevel lingi kami, ko nolo
kami arrum suri.
7 Ko nuwra weretunen ko
tevi kami, ngok pia-ivi nanu
nga m̃irres renge kami; suri
poro sete bevel, ko Nem̃in
nga mok-la ser sete orong-
wos pivini ko. Ko poro bolwi
ko van, ko bokoni Nem̃in On
ko vini ji kami.
8 Ko daron nga pivini
e, ko pia-wowrai jinibb

ne iel ngatan nir nga
marsarr renge nololien, ko
pia-wowrai suri sev nga
mumomsawos, ko sev nga
sete mumomsawos nga Atua
pia-wer lokloksi jinibb suri.
9 Nir arsarr renge nololien,
suri nga sete marosuri inu.
10 Ko arsarr renge inu
m̃er nga mololi mumom-
sawos m̃irres, suri inu bean
ji Tata e, ko kami sete kaplesi
kele mun inu.
11 Ko arsarr renge erpese
nga Atua pia-wer lokloksi
jinibb suri, suri sete arong-
wose nga Atua ewer lok-
loksi jile pa Demij nga mivi
m̃erwomu ne iel ngatan.

12 "Nanu elep malum wor
nga moro bowrai tevi kami,
ko ejki mun, lelingen ngel
setemun kamviter kaprong-
wos nir.
13 Ko daron nga Nem̃in
ne weretunen vajin pia-vini,
ko pia-wowomue kami van
renge weretunen jile nir. Ni
sete pia-wera nawone nale
pisan, ejki rres. Ni puwra
bbong nanu nga murnger kis
ko, ko puwowra nanu nga
para-vini nir tevi kami.
14 Ni pusrövi inu, suri pia-
la nanu nga marivi suk nir,
ko ni pia-werwerai twenir
tevi kami.
15 Nanu jile nga marivi se
Tata arivi suk; ngok ko ololi
nga inu mowrai Nem̃in pia-
la nanu nga marivi suk nir,
ko pia-werwerair tevi kami
vajin."

"Beblen welili kele ma, ko kaplesi kele inu"

16 Ko Iesu owrai kele tevir,
owra "Beblen welili kele ma,
ko sete kaplesi mun inu;
mian ko beblen welili kele
ma vitunen renge ngok, ko
kapa-lesi kele inu."

17 Jinibb sen sopor arwerai
tevi nir sopor nen, "Owra
sev le san nga muwrai mir-
pok ngok tevi kerr, 'Beblen
welili kele ma, ko setemun
kaplesi inu, mian ko beblen
welili kele ma vitunen renge
ngok, ko kapa-lesi kele inu',
ko, 'Suri nga inu bean ji
Tata'?"
18 Ko jinibb sen nir ar-
susuisi lululweni tevi nir:
"Owra sev le san nga muwra
'Beblen welili'? Sete rram-
rongwose owra sev ko."

19 Iesu orongwose nga
armerreni parsusi tevi ni,
ko owrai tevir, "Inu mowra
'Beblen welili kele ma ko
setemun kaplesi inu, mian
ko beblen welili kele ma
vitunen renge iok, ko kapa-
lesi kele inu'. Ngok ko,
kamok-susi lululweni kami
ngok e.
20 Nuwretun nga nuwre-
tun nuwrai tevi kami, kap-
kail kapting, suwen mete
kami pujumjum; ko jinibb
ne iel ngatan nir parir, ko
kami nolo kami parrum.
Ko mian ko nolo kami nga
marrum ngok parienir van
renge neiren.
21 Daron nga nesevin mu-
tomori puwosi bipi sen, ko
nolon orrum, suri daron sen
evini nga puwosi bipi. Ko
daron nga nesevin muwosi
jile bipi, ko emalie norongen

nga m̃isij sen vajin, suri bipi
eak pa iel ngatan osuw.
22 Kami kamirpok ko lelin-
gen ngel, nolo kami ar-
rum. Ko bea-lesi kele kami,
ko nolo kami puwun saute
neiren. Neiren nen, sete-
mun jinibb san orongwos
p̃ilai tweni mun ji kami.
23 “Renge nabong nen,
setemun kama-susi ron-
gornge nanu san tevik.
Nuwretun nga nuwretun
nuwrai tevi kami, poro nga
kapngoni nanu san tevi
Tata suk renge inu nisek,
kapngoni, ko ni pia-lai ko
tevi kami.
24 Mijpari lelingen ngel,
kami setewor kamngoni
nanu san renge inu nisek;
kapngoni vajin ko kaplai,
nga puloli neiren se kami
puwun saut.”

Iesu easi renge nanu jijle nir ne iel ngatan ngel

25 “Nuwra nanu ngel nir
tevi kami renge nale rrongr-
rongvi nir. Ko daron nen
pia-vini nga inu setemun
b̃ela nale rrongrrongvi, pijki,
ko bowra momsawos Tata
vajin tevi kami renge nale
momsawos nir.
26 Nabong nen pia-vini ko
kami kapngoni ni renge inu
nisek. Sete nuwra inu bean
se kami bongoni nanu san
jin se kami, ejki. Kami ko
wor kapan mawos ji Tata,
27 suri Tata ni lweni emr-
reni kami. Ni emrreni kami
suri kami kammerreni inu,
ko kamosuri nga inu nuvel ji
Atua vini.
28 Inu nuvel ji Tata vini
iel ngatan. Ko lelingen ngel,
bevel lingi iel ngatan ko
bolwi van ji Tata e.”
29 Jinibb sen nir arwerai
tevi ni, “Ngok kulesi, kuwra
momsawose vajin, setemun
kuwrai renge nale rrongr-
rongvi.
30 Kem namrongwose
vajin nga nik kurongwose
nanu jijle. Kurongwos
kupsupsup̃e nanu p̃etp̃eti
nir, tevi nanu nir nga
setewor san mususi tevim.
Ngel ololi nga kem namosuri
nga nik kuel ji Atua vini.”
31 Ko Iesu owrai lweni
tevir, “Kamosuri vajin lelin-
gen ngel?
32 Mete nial nen evini, ej-
pari pa ngel, nga kami jijle
kapwolu sisamis van renge
ngaim se kami e. Ko inu
b̃esansan bbölbböl botur jer.
Ko weretunen sete nusan,
suri Tata eptevik.
33 Inu nuwra pa nanu ngel
tevi kami, nga puloli kami
kapkorti renge inu, ko kapla
demat. Iel ngatan puloli
kami kaprunge p̃isij; ko sete
kapmetutu, inu nuasie pa
nanu ne iel ngatan ngok nir
jijle.”

17

Iesu olot suri jinibb sen nir

1 Daron nga Iesu muwra
jile nale ngel e nir, ko oklu
imare emteni melrin, ko olot
owra “Tata, mete nial nen
evini. Kupsurövi natum, ko
inu bosrövi nik.
2 Kula derteren tevik nga
inu nuterter evter nga bololi
sev nga memrreni tevi jinibb

p̃etp̃eti nir. Ko ngok nurongwos ƀelai mauren nga muto tuwi ngok vini tevi jinibb jijle nga kumlair tevik.

3 Nanu ngel le evi mauren nga muto tuwi ngok vini, nga jinibb parongwose nik kumsansan kumivi Atua weretunen, ko parongwose Iesu Kristo nga nik kumkoni vini iel ngatan.

4 Inu nusrövi nik renge iel ngatan, nuloli jijle majingen nga kumlair tevik nga bololir.

5 Lelingen ngel vajin Tata, kupsurövi inu renge nik nom renge nosrövien nga tuwi mivi suk, renge daron nga m̃elik tevi nik e womu mian ko vitunen vajin kumaloli iel ngatan.

6 “Inu nuwra visviseni nik nisem tevi jinibb ne iel ngatan nir nga nik kumla twenir marivi som, ko kumlair tevik vajin, ko nir arosuri nale som.

7 Lelingen ngel nir arongwose vajin nga nanu jile nga kumlair tevik arivel jim vini.

8 Suri nale som nir nga kumlair tevik, inu nulair tevir. Ko nir arlair, ko nir arongwose vajin nga weretunen nga inu nuvel jim vini. Ko arosuri nga nik kukoni inu.

9 “Inu nomok-lot suri nir; inu sete nomok-lot suri jinibb ne iel ngatan nir te ejki; nomok-lot suri bbong nir nga kumlair ko tevik, suri arivi som.

10 Nir jile nga marivi suk arivi som kele, ko nir nga marivi som arivi suk. Nosrövien suk nir ko arviseni eplari.

11 Lelingen ngel inu bevinuk pa jim e le, setemun numa-lik iel ngatan; ko nir ma parlik jer iel ngatan. Tata nga muon, kupmetmet nir nga kumlair tevik renge derteren ne nik nisem, nga nir parivi pisansan, pirpe nga kerru sansan.

12 Daron nga m̃elik tevi nir nga kumlair tevik, numetmet nir renge derteren ne nik nisem. Numetmet lilane nir erres, sete nir san ejijki te; sansan kobbong, nga ni pirpok ko wor, ni kobbong ejijki, nga puloli nale nga muto renge Naul On piplari.

13 Lelingen ngel inu bolwi le pa bevinuk jim e, ko nuwra nanu ngel nir tevir renge daron nga inu m̃elik ngatan malum le. Ngok puloli nir parla neiren suk renge nolor parwun saute.

14 Inu nula nale som tevir; ko jinibb ne iel ngatan nir arungasir, suri nir sete arivi ne iel ngatan, arsorsan tevi inu sete mevi ne iel ngatan.

15 Inu sete nungoni nik nga kupla twenir renge iel ngatan, pijki. Nungoni nik ma nga kuptor orer, parasi renge Demij nga m̃isij.

16 Nir sete arivi ne iel ngatan, arirpe inu sete mevi ne iel ngatan.

17 Kuplingi taleve nir, kuplolir paron renge weretunen som. Nale som evi weretunen.

18 Erpe nga nik kumkoni inu vini iel ngatan, ko inu

kele nukoni nir van renge iel
ngatan.
19 Inu nulngi taleve inu
lweni nuon, nga puloli nir
kele parlik talev, ko paron
renge weretunen.
20 “Inu sete nulot suri nir
kis kobbong, ko nulot suri
kele wor nir nga para-osuri
kele inu vitunen suri nale se
jinibb suk ngel nir.
21 Inu nulot suri nir, nga
parivi pisansan e, pirpe nik
Tata renge inu, ko inu renge
nik. Ngok pirpok ko, nir
kele renge kerru, puloli nga
jinibb ne iel ngatan nir
parlesi wose inu nga nik
kumkoni inu.
22 Nosrövien nga kumlai
tevik, nulai pa tevir nga nir
parivi pisansan pirpe kerru
rromorivi sansan.
23 Inu renge nir, ko nik
renge inu, ngok puloli nir
parivi pisansan mawos, nga
puloli jinibb ne iel ngatan
nir parongwose nga nik
kukoni inu, ko kumrreni nir
osorsan tevi kumrreni inu.
24 “Tata, numrreni nga
nir nga kumlair tevik parlik
tevik kele renge lat nga ðelik
e, nga parlesi inu nosrövien
suk nga kumlai tevik. Suri
nik kumrreni womu inu, vi-
tunen ko iel ngatan ngel mia-
toe.
25 O, Tata nga mumom-
sawos, jinibb ne iel ngatan
nir sete arongwose nik, ko
inu ma nurongwose nik; ko
nir ngel kele arongwose nga
nik kumkoni inu.
26 Nomok-wera visviseni
pa nik tevi nir, ko nir
arongwos vajine. Ko bololi
malume pirpok, nga puloli
merrenien nga kummerreni
inu e puto renge nir, ko inu
kele renge nir.”

18

Arevei totoni Iesu

1 Vitunen renge Iesu mulot
jile muwra nale ngel nir, ko
eptevi jinibb sen nir arivare
renge Jerusalem, arivel otvi
ðelai nuwi ne Kitron. Ko
aran renge lut san nga mivi
lolnai olip.
2 Jutas nga p̃itkai kerasi ni
orongwose lat nen, suri Iesu
tetajer ok-korti tevi jinibb
sen nir ie.
3 Ko Jutas eptevi jinibb
ne nuval sopor ne Rom ko
jinibb ne nuval kele sopor
nga marmetmete Naim On,
nga Parasi nir ko batu jinibb
ne sulsulen nir markonir.
Artur korti evi meling jinibb
nga milep ne nuval san. Ar-
tori laet ko nasul ko nijor ne
nuval nir, ko arivel mawos
ie.
4 Ko Iesu orongwose sev
nga piplari renge ni; ko evel
mawose nir van womue ko
osusi tevir, owra “Kampej isi
ko?”
5 Nir arwera lweni tevi ni,
“Iesu ne donasret.”
Ko Iesu owra lweni tevir,
“Ko inu le ngel.” Ko renge
ie Jutas nga m̃itkai kerasi ni
otur tevir, ko ornge nale nga
marwerai.
6 Renge daron nga Iesu
moka-werai tevir mirpok
e, “Inu le ngel”, ko nir
arivel durer ko arwajenir
van ngatan renge dan.
7 Ko Iesu osusi lweni kele
tevir, “Kampej isi le?” Ko

nir arwera “Nampej Iesu ne
donasret.”
8 Iesu owrai tevir, “Nuwra
jile pa tevi kami osuw, ‘Inu
le ngel’. Poro nga kampej
inu ko, ko kaplinglingi jinibb
ngel nir parivel.”
9 Owrai erpel nga puloli
nale sen nga muwrai piplari,
‘Tata, sete nutor jabble nir
san nga kumlair tevik ejijki.’
10 Ko Saemon Pita etatuwe
nesip nuval san, ko ervei
tweni ko owun owra p̃ita
pini demij maur se batu
jinibb ne sulsulen. Ko eta
jabble, ko esipri otvi boron
rres evesane. Demij maur
nen nisen ko Malkas.
11 Ko Iesu owrai tevi Pita,
owra “Pijki! Kuplingi lweni
nesip nuval som renge mil-
ngen. Tata suk ko owra
p̃ila norongen nga m̃isij ngel
tevik. Kurrorrmi sete er-
res nga botor totoni nolok
p̃iterter ren nga ban ren?”

Iesu otur renge no Annas

12 Meling jinibb nga milep
ne nuval nen nir arrul totoni
Iesu ko arsere totoni nevren
ko arile.
13 Womujnen arpitevi
womue van ji Annas, suri
ni evi p̃ile Kaeapas, nga
mivi batu jinibb ne sulsulen
renge sia nen.
14 Kaeapas nen ko muwrai
tevi m̃eri Isrel nir nga ‘Evi
nanu nga m̃irres nga jinibb
pisansan pimij suri delung
nir.’

Pita evilvil ore Iesu

15 Saemon Pita ko jinibb
m̃inij se Iesu kele san orvi-
juri suri Iesu tevi meling
jinibb nga marile. Ko nuru
tuwen nen eptevi Iesu oran
renge lolo naworr ne naim
se batu jinibb ne sulsulen
e, suri m̃ernen batu jinibb
ne sulsulen orongwose erres
p̃elak.
16 Ko Pita otur jer renge
metali vare e. Ko jinibb
se Iesu tuwen nen olwi van
ko ongoni tevi nesenwar-
reng nga mok-tur metmete
metali nga ni p̃iasi van vare
e, piptevi Pita p̃iasi vini live
laut ne naworr e.
17 Ko daron nga nesenwar-
reng nen moka-lesi Pita, ko
owrai tevi, “Rrek nik kele
kuvi jinibb se m̃er nga nge-
lan san.” Ko Pita owra “Inu?
Ejki, sete nuvi san.”
18 Nata mupong nen melas
elep, ko jinibb ne majingen
nir ko jinibb ne nuval nir
arser kortoni bevla nir. Ko
arsurer ko artur rrale ko
artetli rengen. Ko Pita evan
lat nen jir, ko otur tevir
etetli.

*Batu jinibb ne sulsulen os-
usi rongornge tevi Iesu*

19 Ko renge loloim batu
jinibb ne sulsulen osusi
rongornge tevi Iesu, owra
purongwose suri jinibb sen
nir ko nevisvisenien sen.
20 Ko Iesu owra lweni tevi,
“Tetajer inu nomok-wera
nanu nir tevi jinibb jijle nir
renge limjer. Nevisvisenien
suk nomok-lolir renge naim
gortien nir ko renge Naim
On, lat nga m̃eri Isrel jijle
marok-ini korti rengen. Inu
sete nomok-wera silveni
rragrrage nanu san, ejki.

21 Sete osorsan renge
nale nesesreien se kerr nga
nik kupsusi rongornge tevi
inu. Kupsusi tevi ta delung
nir nga marok-runge inu.
Nir arongwose nanu nga
mowrair."
22 Daron nga Iesu muwra
nanu ngel e, ko san renge
jinibb nuval nir owje, ko
owrai tevi, "Erpe kumrij
mirpel tevi batu jinibb ne
sulsulen nga mian mare!
Sete arok-rij erpok."
23 Ko Iesu owra lweni tevi
m̃ernen, "Poro inu nuwra
nawone nanu san sete ema-
wos, ko kupwera tweni lut
nga mowrai sarrsarre. Ko
poro nga nanu nga mowrai
omomsawos, ko suri sev
kumwujek?"
24 Mian ko Annas okoni
tweni Iesu van ji Kaeapas,
batu jinibb ne sulsulen. Ko
dil nga marsere Iesu nevren
e oto malum ren.

Pita evilvil ore Iesu kele

25 Saemon Pita otur
malum renge lat nga ko
etetli. Ko nir sopor nga
martur martetli tevi arwerai
tevi, "Nik kuvi jinibb se
morok san." Ko Pita evilvil
ore kele, owra "Ejki ma, inu
sete nuvi jinibb sen san!"
26 San renge jinibb ne ma-
jingen se batu jinibb ne sul-
sulen, nga mivi metka se
m̃er nga Pita misipri otvi
boron, owra "Sete nik ko,
m̃elesim kumpitevi ni renge
lolnai ne olip?"
27 Ko Pita evilvil ore kele,
owra "Ejki ma!" Ko renge
daron mawos ngok ko pa,
nato okokrout.

Iesu otur womu renge no Paelat

28 Nir arpitevi tweni Iesu
renge naim se Kaeapas van
renge naim nga milep se
Paelat, nga mivi m̃eri Rom
nen nga mivi batu gav-
man iok. Evi rorpong susu
malum. Meri Isrel nir sete
aran renge naim se Paelat
te ejki, suri ni evi m̃eri
Rom, ko poro paran ko
ngok parrokitkit ko, ko sete
parongwos parurroi nanen
ne asien.
29 Ko niko Paelat eivare
evini jir, ko osusi tevir owra
"Sev ko kamlesi esij re m̃erel
nga muloli kamrevei vini iel
e jik?"
30 Ko nir arwera lweni
tevi ni, arwera "Po, ko poro
m̃erel sete puloli majingen
nga parsij, ko setete nama-
pitevi ni vini!"
31 Paelat owra lweni tevir,
"Kappitevi tweni, ko kami ko
kapwera suri lat nga puto
suri rengen renge nale ne-
sesreien se kami." Meri
Isrel nga marwowomu nir
arwera lweni, "Ko kami
ko m̃eri Rom nir kamwer
ore nga sete namrongwos
nabtor pini jinibb san!"
32 Nanu ngel eplari nga pu-
loli nale se Iesu nga muwrai
piplari, nga muwra suri mi-
jen sev nga ni pia-mij ren-
gen.
33 Ko Paelat olwi van
loloim e, ko everuse Iesu
pivini jin. Ko Iesu evini jin,
ko Paelat osusi tevi ni, "Ia,
ewretun nik kuvi numal se
m̃eri Isrel nir?"

34 Ko Iesu owra lweni
tevi, “Kususi rongornge er-
pok suri nik kobbong nor-
rorrmien som, rreknga so-
por arsup̃e suri inu tevi
nik?”
35 Paelat owra lweni tevi
ni, “Po, kurrorrmi inu nuvi
m̃eri Isrel rrek? Nik luwi ko
wor jinibb som nir ko batu
jinibb ne sulsulen nir artekai
nik vini jik. Nik kuloli sev?”
36 Iesu owra lweni tevi,
“Inu batun vanu suk sete
evi ne iel ngatan. Poro nga
bevi numal ne batun vanu
san ne iel ngatan, ko jinibb
suk nir parpalpal ore inu
ko, nga sete mara-tekaik vini
renge nevre m̃erwomu se
m̃eri Isrel nir. Ko niko inu
batun vanu suk sete evi ne
iel ngatan.”
37 Ko Paelat osusi kele tevi
ni, “Ia, ko ewretun ko wor
nik kuvi Numal san?”
Ko Iesu owra lweni tevi,
“Kuwretun re kumwerai, ko
rrek sete kurongwos suri
nuvi numal nga mirpese san.
Inu mevini iel ngatan m̃eak
suri bbong majingen sansan,
nga bosp̃e suri weretunen.
Isi nga mivi jinibb ne were-
tunen pumurronge inu drre-
lak.”
38 Ko Paelat osusi tevi,
“Isev ko weretunen?”

Paelat owra suri lat nga puto suri re Iesu

Ko Paelat muwrai mirpok
jile tevi Iesu, ko eivare olwi
van ji m̃eri Isrel e nir. Ko
owrai tevir, “Inu sete nulesi
nanu nga m̃isij rragrrag san
renge ni.
39 Ko nanu san. Evi pa
murrun se kami nga re sia
jijle re daron ne nanen ne
asien, inu bemaronge jinibb
nga m̃ilik renge naim ne
nekaien san nga kammer-
reni pivel sisarow. Ko ngok
kami kammarong nga inu
bemaronge Numal se m̃eri
Isrel nir pivel sisarow?”
40 Ko nir arkail lengleng
arwera “Ejki rres nawon,
kem sete nammerreni
m̃erel! Kem nammerreni
Barapas.” Ko Barapas nen
evi m̃er nga mivi jinibb
venao, ko mok-revrevji
pinpini jinibb.

19

1 Ko Paelat ela Iesu tevi
jinibb nuval nir, ko arvir-
rvirrali.
2 Ko jinibb nuval nir arla
dil moku ko arjali erpe nu-
van se Numal san, ko ar-
lingi renge batun ori. Ko
arla sunsun nga musong-
song mupongpong m̃irres ko
arloli ori.
3 Ko armomori jin ko ark-
erkerasi, arwerai tevi “Nik
kuplik pipriv, Numal se m̃eri
Isrel nir!” Ko arwuje non.
4 Ko Paelat eivare kele
vini ji delung nir ko owrai
tevir, “Kaplesi, beptei tweni
le pa vini vare e ji kami,
ko kaprongwos mae nga inu
sete nutor sweri nanu nga
m̃isij san renge ni nga puloli
inu bosp̃e suri ni rengen,
ejki.”
5 Ko Iesu eivare vini vare
e, ori nuvan nen nga marjali
renge dil moku mirpe nuvan
se numal san, ko ori sunsun
nga musongsong. Ko Paelat

owrai tevir, “Niko m̃ernen le
ngel.”
6 Ko daron nga batu jinibb
ne sulsulen nir ko jinibb
nuval nir marlesi ko arkail
mare, arwera “Kuprruloni
ni renge nai pelaot! Kuprru-
loni ni renge nai pelaot!” Ko
Paelet owrai tevir, “Kaptekai
ni kapiel tevi, ko kami vajin
kaprruloni renge nai pelaot.
Inu sete nulesi on renge
nanu san nga bosp̃e suri ni
rengen.”
7 M̃eri Isrel nir arwera
lweni tevi Paelet, arwera
“Kem nesesreien se kem
otoe, ko nesesreien nen
owrai ni orongwos pimij ko
wor! Suri ni lweni elngi ni
evi Atua natun.”
8 Daron nga Paelat murnge
mirpel, ko ni ea-metutu
lengleng kele e ko.
9 Ko olwi van renge loloim
sen kele e, ko osusi tevi
Iesu, “Nik kuvi m̃eri ngabe
le?” Ko Iesu sete owra lweni
nanu san tevi ni.
10 Ko Paelat owrai kele tevi
ni, “Sete kuma-wera nanu
san tevik? Sete kurongwose
nga inu derteren suk otoe
nga bololi nik kupiel sis-
arow, ko borruloni nik renge
nai pelaot?”
11 Ko Iesu owrai tevi, “Nik
derteren som easi inu suri
Atua kobbong elai tevi nik.
Ko m̃er nga m̃ilai inu vini
jim, ni ko ma on renge
nololien nga m̃isij p̃erp̃er
milep.”
12 Ko daron nga Paelat
murnge nale ngel, ko epejpej
sel kele san nga puloli Iesu
pivel sisarow rengen. Ko
m̃eri Isrel nir arkail van jin:
“Poro kuploli ni pivel sis-
arow, ngok eviseni nga nik
sete kuvi sele Sisa. Si nga
m̃ilngi ni lweni mivi numal,
ni evi devje nuval se Sisa ko
vajin!”
13 Ko daron nga Paelat
murnge nale ngel e nir, ko
olwi van loloim e, ko etkai
tweni Iesu eivare, ko ean re
lat san nga martuwe mivi
nawot (nga nale se m̃eri Is-
rel nir marwera nisen Gap-
ata e), ko esakel renge nai
seksakel nga mok-sakel ren
daron nga mok-wera suri lat
nga puto suri tevi jinibb nir.
14 Evi levial vajin renge
nabong nga pareseser tera
nanen ne asien e, mete nial
esngavöl drromon eru; ko
Paelat owrai tevi m̃eri Isrel
nir owra “Ni le, Numal se
kami!”
15 Ko nir arkail van mare
arwera “Kuppitei tweni,
kuppitei tweni, kuprevji pini
renge nai pelaot!”

Paelat owrai tevi nir,
“Erpe, kami kammerreni
inu berevji pini numal se
kami renge nai pelaot?”

Ko batu jinibb ne sulsulen
nir arwera “Numal se kem
ejki ko ngok, Sisa ko ma!”
16 Ko Paelat elinglingi Iesu
tevi nir vajin, parevji ko par-
ruloni renge nai pelaot.

Iesu arwuse orrul renge nai pelaot

17 Ko arpitei tweni Iesu
evel, owosi nai pelaot sen
van renge botwen san nga
marveruse nisen miwaji

bongur (renge nale se m̃eri
Isrel nir arveruse Kolkota).
18 Nir arruloni ni iok renge
nai pelaot; ko nuru eru kele
orpitevi, san renge devjen
rres ko san renge devjen
mair, ko Iesu renge liven.
19 Paelat oli nale sopor,
ko elngi renge nai pelaot se
Iesu. Areve erpel, ‘Iesu ne
donasret Numal se m̃eri Isrel
nir.’
20 Ko m̃eri Isrel elep areve
nale nen, suri lat nga mar-
ruloni Iesu ren oto mori
Jerusalem bbong. Aruli nale
ngok renge nale se m̃eri Isrel
nir, ko nale se m̃eri Rom nir,
ko nale se m̃eri Gris nir.
21 Ko batu jinibb ne sul-
sulen se m̃eri Isrel nir arw-
erai tevi Paelat, “Sete kupuli
‘Numal se m̃eri Isrel nir’ pi-
jki, ko kupuli pirpel: ‘M̃erel
owra Inu Numal se m̃eri Is-
rel nir’.”
22 Ko Paelat owra lweni
tevir, “Sev nga moli pa puto
ko pa pirpe nga moli.”

Jinibb nuval artututweni sunsun se Iesu

23 Vitunen renge jinibb nu-
val marruloni jile Iesu renge
nai pelaot, ko arla joron nir
ko artutweni sisamise nir.
Arlingi meling ivij e, evsese
jinibb nuval nen nir ivij. Ko
arla kele sunsun nga mok-
uri ore womu niben e, ko
arlesi nga marloli mivi pa
sansane ko.
24 Ko jinibb nuval arwerw-
era lululweni tevi nir, “Sete
rraprrerrsi te, pijki. Kerr
putuw daes suri.” Ngel
puloli nale nga Naul On
muwrai piplari, ‘Ko nir arlai
tweni jorok ko artututwenir
e, ko artuw daes nga parlesi
si p̃ilai sunsun suk’. Ngok
jinibb nuval nir arloli surie
erpok.

Iesu ko tasu sen

25 Ko mori bbonge nai
pelaot sopon, Iesu tasu sen
ko tasu sen tuwan, ko Merri
nga nesen se Klopas, ko
Merri nesen Maktala, artur.
26 Ko Iesu emteni tasu sen
ko jinibb sen nga ni mim-
rreni temijpale mortur, ko
owrai tevi tasu sen, “Ngok
evi natum.”
27 Mian ko owrai kele tevi
jinibb sen nga ni mimrreni
temijpale, “Ngok evi tasu
som.” Ko etipatun re daron
nen, ko m̃ernen emetmete
erres renge naim sen.

Mijen se Iesu

28 Iesu orongwose nga
lelingen ngel nanu jijle
arsuw jerjer pa, ko owra
(nga puloli Naul On piplari)
“Nolok emesmes.”
29 Besin san oto iok, owun
saute norro nga mimilali.
Ko ngok arla nalum san ko
arrurrngoni rengen, ko ar-
lingi renge mavir san, ko
arsareni van renge nevlu jin-
gon nuru.
30 Ko Iesu orromji lesi
norro nen beblen, ko owra
“Osuw jerjer vajin.”
Ko etmarru vitan ko emij.

Arjuji neli Iesu

31 M̃erwomu se m̃eri Is-
rel nir arngoni tevi Paelat
nga pimarong parbburi ƀela
jinibb nen nir, puloli parmij
e, ko parjuri twenir renge

nai pelaot nir. Arwera parloli pirpel suri evi Praete, ko sete armerreni niber parrul jipari nabong ne Sapat. Sapat nen evi Sapat nga muon milep, suri evi Sapat ne nanen ne asien.
32 Niko jinibb nuval nen nir arini ko arbburi luwe m̃er nga murrul tevi Iesu tuwen ƀelan, musuw ko aran kele arbburi kele nuru tuwen kele ƀelan.
33 Ko daron nga marini ji Iesu vajin, ko arlesi nga emij pa osuw, ko nir setemun arbburi ni ƀelan.
34 Ngok nir san renge jinibb nuval ela sir sen ko ouni renge neli Iesu. Ko drra ko nuwi orseser pelari orvesane.
35 San le ngel elesi nga mirpok, ko owrai erpok ko. Orongwose nga ni ok-wera weretunen, ko owra ‘Sev nga nomok-werair ewretun. Kami kele kaposuri.’
36 Nanu ngel nir arpelari nga nale san nga muto renge Naul On pivini piplari, nga muwra ‘Sete jin san piamabbur.’
37 Ko nale kele san renge Naul On owra ‘Parmeteni ni nga jinibb maruni sir rengen.’

Arlingi Iesu renge dubb

38 Vitunen renge nanu ngel, Josep, nga mivi m̃eri Armetia, ongoni tevi Paelat nga poro orongwos puwosi tweni nibe Iesu. (Josep evi jinibb se Iesu ko pa san, ko okvilvil ore, suri emtutue m̃erwomu se m̃eri Isrel nir nga martori derteren renge nir.) Ko Paelat elinglingi tevi ni. Ko evan owosi tweni nibe Iesu.
39 Ko Nikotemas, nga bonevis mivini ji Iesu nat nga mupong, eptevi Josep, nuru oran. Ni ela senta nga nowlin mivi nevöt ongut vesan nga markisie mir ko alos, otori tevi ni.
40 Nuru orwosi nibe Iesu ko ornuƀe sunsun nga mimalum e m̃irres tevi mir ko alos nga. M̃eri Isrel nir lat nga marok-loli surie ko erpok.
41 Mori iok lat nga marruloni Iesu rengen, orsel ne lolnai ne olip san oto mori bbonge. Ko renge lolnai ne olip ngok nevöt ƀereng san nga Josep m̃itai nolon mutoe oto rengen, nga sete arlingi rrongvi wor jinibb nga mimij san rengen.
42 Ko suri evi pa nabong se m̃eri Isrel nir nga marokeseser rengen ko mevinen pivi nabong nga milep ser, ko lolo ƀereng nen mori bbong ie, ko orwosi Iesu orlingi rengen.

20

Dubb oto kiskis

1 Daron nga Sapat ser m̃iasi vajin, renge Sante rorpong susu nat murrorrorr malum, Merri ne Maktala emremra van renge dubb. Ko elesi nevöt nga muto ore nolo ƀereng mijkie, arla tweni pa.
2 Ko nesevin owlu luwi van ji Saemon Pita e nuru jinibb se Iesu m̃inij nen nga Iesu mimrreni nen. Ko

owrai tevi nuru, “O laru, arwosi tweni Numal renge dubb, ko sete rramrongwose lat nga marlingi e!”

3 Ko ngok Pita ko jinibb se Iesu m̃inij nen otur imare kasi nga poran porlesi dubb.

4 Nuru korti orwolu van; ko jinibb se Iesu m̃inij nen owlu eterter easie Pita, ko ejpari womue dubb.

5 Ko ejiol vitan ko okluklu; ko elesi sunsun nga marmalum marres marto, ko sete ma evan lolo ƀereng.

6 Vitunen vajin Saemon Pita muwlu vitu vini. Ko ni ma etajer evan lolo ƀereng, ko ni kele elesi sunsun nga marmalum marres marmatur marto.

7 Ko elesi kalek nga marm̃elji batun e m̃isan muto, sete oto tevi sunsun nga marmalum marres te, ejki. Arlulngi esan oto.

8 Mian ko jinibb se Iesu m̃inij nen nga muwowomu renge dubb nen, ni kele evan lolo ƀereng, ko elesi ko osuri vajin.

9 Nuru setewor orongwose Naul On nga muwra ni pimaur luwi renge mijen.

10 Mian ko jinibb se Iesu nen nuru orluwi van renge ngaim e.

Iesu eplari ji Merri ne Maktala

11 Ko Merri ne Maktala oktur malum vare renge dubb, eting. Ok-ting mianan, ko ejiol vitan oklu van renge lolo dubb e.

12 Ko elesi anglo eru oruri sunsun nga morow raprap, orlik renge lat nga Iesu marlingi niben muto rengen, nuru tuwen renge ƀatun ko nuru tuwen renge ƀelan.

13 Ko orsusi tevi vinnen, orwera “Nesevin, kuting suri sev ko?”

“Suri nga marla tweni Numal suk, ko sete nurongwose arlingi nibeni.”

14 Daron nga vinnen muwra mirpel e, ko moro m̃irieni vajin, ko elesi Iesu mutur. Ko sete orongwose nga evi Iesu.

15 Iesu osusi tevi owra “Erpese nga nik kumting? Kupej isi ko?”

Vinnen orrorrmi rreknga evi jinibb nga mok-metmete nai olip nen nir, ko owrai tevi, “M̃erel, poro nga nik kuwosi tweni, ko kupwowrai tevik, ko inu bean bowosi lweni.”

16 Ko Iesu owra Merri nisen renge nale se m̃eri Isrel nir; ko Merri etaole ko erieni mawose, ko owra “Raboni!” (nga renge nale se m̃eri Isrel nir owra ‘jinibb nevisvisenien’).

17 Ko Iesu owrai tevi “Sete kuprrul totonik, suri setewor nuan ji Tata. Kupluwi ma van ji tasik nir, ko kupsup̃e suri inu tevir, nga inu botongsa van ji mun Tata suk, ko kami Tata se kami kele, van ji mun Atua suk ko Atua se kami kele.”

18 Ko Merri olwi van ko owrai tevi jinibb se Iesu nir, “O, lartul! Nulesi Numal!”, ko osp̃e suri tevir nga ni owra nanu ngel nir tevi.

Iesu eplari ji jinibb sen nir

19 Renge nata mirivriv ko
Iesu jinibb sen nir arkorti
kele. Ko metali arkikior, suri
armetutue jinibb nga mar-
lelep renge m̃eri Isrel nir. Ko
artaole Iesu otur pelari livö
jir, ko owrai tevir, “Demat
piptevi kami.”
20 Vitunen renge muwrai
jile mirpel, ko eviseni milnge
nel nuru renge nevren nuru
ko milnge sir renge nelin.
Ko jinibb sen nir arir renge
marlesi Numal.
21 Ko Iesu owra lweni kele
tevir, “Demat piptevi kami.
Erpe inu Tata okonik, ko inu
kele bokoni kami vajin.”
22 Ko daron nga muwra
nale ngel e, ko owi sowin
van renge nir, ko owrai tevir
owra “Ngok, Nem̃in On esilvi
pa kami.
23 Poro kami kaptelasi
tweni nololien se jinibb
pisan, ngok Atua etlasi tweni
ko pa. Ko poro sete kaptelasi
tweni, ko ngok Atua sete
p̃itlasi tweni ko.”

Iesu ko Tomas

24 Tomas, san nga renge
jinibb se Iesu esngavöl dr-
romon eru, nga marveruse
miwajie m̃elew, sete eptevir
renge daron nga Iesu mivini
jir.
25 Ko jinibb se Iesu m̃inij
nen nir arwerai tevi ni,
“Kem ma namlesi Numal!”
Ko Tomas owrai tevi nir,
“Ejki ma! Poro inu sete
ðelesi nel milngen renge
nevren nuru, ko sete ðelngi
bbösö nevrek renge milnge
nel nolon ko ðelngi nevrek
renge milnge sir renge nelin,
ngok sete numa-osuri.”
26 Mian ko renge nabong
owil arasi osuw, ko jinibb
sen nir arlik korti kele renge
naim; ko Tomas eptevir va-
jin. Ko metali arkikior. Ko
Iesu otur pelari kele livö
jir, ko owra “Demat piptevi
kami.”
27 Ko owrai tevi Tomas
“Kuplingi bbös nevrem iel
ko kupmeteni nevrek nuru,
ko kupsareni nevrem ku-
plingi renge milnge sir renge
nelik. Sete nosurien som
pijkie, ko kuposuri ma.”
28 Ko Tomas owra lweni
tevi Iesu, “Numal suk ko
Atua suk!”
29 Ko Iesu owrai tevi
Tomas, “Nik kuosuri inu
suri kumlesik? Neiren renge
nir nga sete marlesik ko
marosuri wor!”

Naul ngel nanu nga murongwos puloli

30 Ko Iesu ololi nelesien
m̃inij nir elep kele wor renge
no jinibb sen nir, nga sete
marulir renge naul ngel.
31 Ko ngel le ma nir nga
molir, nulir nga kami ka-
posuri nga Iesu evi Mesaea,
Atua natun mawos; ko renge
nosurien ngok renge nisen,
kami kapla mauren rengen.

21

Iesu eplari ji jinibb sen ebut

1 Vitunen renge ngel, Iesu
lweni eviseni ni kele vesan
tevi jinibb sen nir renge jeli
nuwito ne Taepirias (Galili).
Renge sel ngel ko ni miviseni
ni lweni rengen, erpel:

2 Saemon Pita, Tomas (nga
miwajie m̃elew), Nataniel
(ne Kena renge Galili) ko
natu Sepet nuru, ko nuru
m̃inij nen kele eru arlik korti
lat sansan.
3 Ko Saemon Pita owrai
tevir, owra "Inu bean le pa
botutumun." Ko nir arwerai
tevi "Nabinuk, kerr." Ko
nir arivel van, ko arsa renge
drrav.

Ko mian ko renge nata
mupong nen sete arla nanu
san rragrrag.
4 Mian ko mijpari rorpong,
nat m̃irinrin rranu malum,
ko arlesi Iesu mutur renge
jeli nuwito renge deP̃inan.
Arlesi ma, ko setewor arong-
wose nga mivi Iesu.
5 Ko Iesu vajin erij van
jir, owra "Nanwarreng nir,
kamla mesal?"

Ko nir arwerai tevi, "Ejki
rres!"
6 Ko ni owrai tevir
"Kapjuröni niva van renge
drrav devjen rres e, ko
kaprevei sopor ko." Ko nir
arloli erpok, arjuröni niva
van ngatan renge nuwi;
ko sete epriv ko nai aron
temijpal ren, ololi setemun
arongwos parevei lweni,
orrow p̃elak.

7 Mian ko jinibb se Iesu
nga mimrreni nen owrai
tevi Pita, "O, Numal ko
ngok!" Daron nga Saemon
Pita moka-runge sweri nga
muwra ni mivi Numal, ko
esaro ngavilvil, ela lweni
sunsun sen ko etatuwe, suri
ori tweni re marevei niva; ko
orow jubbul van renge nuwi.
8 Ko jinibb se Iesu m̃inij
nen nir arsaro ngavilvil
arevrevei niva renge drrav
vini ngaut e, suri nai owun
saut rengen. Sete aruj
ngasue vanu, erpe ningaw
ongut vesan bbong sopon.
9 Daron nga maran ngaut
e, ko arlesi nabb m̃in; ko nai
marmasos renge bevla nen,
ko niv sopor arto.
10 Ko Iesu owrai tevir,
"Kapla nai ngok nga kama-
lai ngok bbong sopor vini."
11 Ko Saemon Pita evan
ervei rrerrseni niva vini lat
nga mimes e vajin, owun
saute nai nga marlelep nir.
Nir jijle evi ongut vesan bbu-
lin ngavöl elim drromon itul
(153). Ko ngok niva owun
saute nai nir, ko sete emar-
rerr te ejki.
12 Ko Iesu owrai tevir,
"Kapini kap̃aan." Ko jinibb
sen nir armetutu nga parsusi
tevi, 'Isi le nik?' Suri arong-
wose evi Numal.
13 Ko Iesu evini ela niv ko
obbur ototvir, elai tevir, ko
ololi erpok kele renge nai.
14 Ngel evi vatolin le nga
Iesu miviseni ni lweni tevi
jinibb sen nir vitunen renge
mimaur luwi kele re mijen.

Iesu ko Pita

15 Daron nga maraan jile,
ko Iesu osusi tevi Saemon
Pita, "Saemon Jonas natun,
kumrreni inu asie nanu ngel
nir?"
"O-o Numal, nik kurong-
wose nga inu numrreni nik."
Iesu owrai tevi "Kupwun-
gani sipsip suk."
16 Mian ko sete epriv ko
Iesu osusi varwen tevi ni,

"Saemon Jonas natun, kumrreni inu?" Pita owrai lweni tevi "O-o Numal, nik kurongwose nga inu numrreni nik." Ko Iesu owrai kele tevi, "Kupwungani sipsip suk."

17 Ko Iesu osusi vatolin tevi ni, "Saemon Jonas natun, kumrreni inu?"

Pita ornge lengleng esij e suri Iesu owrai vatul kis tevi ni, 'Nik kumrreni inu?' Ko owra lweni tevi, "Numal, nik kurongwose nanu nga musuw ngok nir, kurongwose nga inu memrreni nik!"

Ko Iesu owrai lweni kele tevi, "Kupwungani sipsip suk.

18 Ko nuwretun nga nuwretun nuwrai tevi nik, Daron nga kumivi m̃elakel e, ko kusre totoni netatuw som, ko kuan lat jile nga musuw ngok nga kummerreni kupan e. Ko daron nga kupa-ivi ƀirtera, ko kupasale nevrem nuru, ko jinibb san pia-sere totkoni nuru, ko pia-pitevim van lat nga sete kummerreni kupan e."

19 Ngel Iesu owrai suri mijen sev nga Pita pimij rengen, pia-la nosrövien tevi Atua. Muwrai jile nale ngel, ko owrai tevi Pita, "Kupvijuri inu."

Iesu nuru jinibb sen nga ni mimrreni milep nen

20 Mian ko Pita erieni ko elesi jinibb se Iesu nga Iesu mimrreni milep womunen, m̃er nga m̃ilik lilji Iesu renge daron ne nanen nga maraan, ko mususi tevi, "Numal, isi ko p̃itkai kerasi nik?"

21 Daron nga Pita m̃ilesi, ko owrai tevi Iesu "Numal, ko pirpese re m̃erel?"

22 Ko Iesu owrai tevi Pita owra "Poro inu bemarong ni sete mia-mij ko p̃ilik pijpari nga inu bolwi vini, ko ngok erpese renge nik? Nik kupvijurik ko wor."

23 Ko nale ngel owlu elep vajin renge kalesia, nga jinibb se Iesu ngel sete pimij te. Ko Iesu sete owrai tevi Pita nga ni sete pimij, ejki, ko owrai bbong 'Poro inu bemarong ni sete mia-mij ko p̃ilik pijpari inu bolwi vini, ko ngok erpese renge nik?'

24 Inu nuvi m̃ernen le, jinibb se Iesu nga mowra nanu ngel nir, ko moli tututweni nanu ngel nir. Ko kami kamrongwose nale suk evi werweretunen.

Bongsi nale

25 Nanu elep nga elep kele wor nga Iesu mulolir. Poro paruli nir p̃etp̃eti, inu nurrorrmi rreknga naul nen nir parsongni iel ngatan parto p̃etp̃eti rengen puwun saute, ko sete pivter kele e, sopor parjijpon.

Majingen se Aposol nir Batu nale nga mivsivseni lut nga parmeteni naul ngel puto suri

Naul ngel, Majingen se Aposol nir, Luk oli van ji jinibb san nga nisen Teopilas. Naul ngel evi naul nga Luk muli vivitue (nga muli wowomue evi Nosp̃en nga m̃irres suri Iesu Kristo nga Luk muli).

Renge naul ngel, Luk osp̃e suri majingen se aposol nir nga Nem̃in On m̃itkai nir re majingen nen nga partewijreni nosp̃en sen, p̃itpatun Jerusalem, ko re lat jijle ne Jutia, ko re Sameria, ko pian pijpari iel ngatan p̃etp̃eti (1:8).

Re naul ngel, Luk emrreni piviseni nga nir nga marosuri sete artere batu numal ne Rom nga mimetmete lat jijle re daron ngok. Ko emrreni piviseni nga nanu jijle nga m̃eri Isrel marosuri womue, nir jijle arpelari re nosp̃en nga m̃irres.

Nanu nga milep san nga naul ngel musp̃e suri evi majingen se Nem̃in On. Daron nga aposol nir marlik malum Jerusalem, ko nabong ne Pentekos evini, ko Nem̃in On esilvir, ko elai derteren tevir. Ko vitunen Nem̃in On eptevi malum nir nga miwilwil ser re majingen ser. Re naul ngel kele, nale sopor arto nga aposol nir marwera tweni, ko eviseni nga nale nga marwerai tweni, derteren nen otoe nga orongwose p̃irieni mauren se jinibb. Ko ewilwil se kalesia nir nga parkorti lat sansan.

1 Selek Teopilas, renge naul suk nga womujnen, nulul tevim nga ð̃ejiljilwer suri nanu jijle nga Iesu mulolir ko nga mivisviseni kele jinibb nir renger tuwi,
2 mian mian mijpari nabong nga Atua m̃itkai van re melrin e. Ko vitunen ko mia-van mare e, ko owrai nanu sopor renge derteren se Nem̃in On tevi aposol nir nga mutobbtobbuer.
3 Ko renge nabong ngavöl ivij (40) ko ni eviseni ni tevir, nga puloli parongwose p̃irres nga ni emaur luwi renge mijen. Nir arlesi, ko ni ejilwer tevir suri batun vanu se Atua.
4 Ko daron nga nir jijle marini lat sansan, ko owrai tevir owra “Setewor kapiel lingi Jerusalem wor, ko kaptiriv mun Tata nga p̃ilai Nem̃in On tevi kami erpe merrenien nga milep san tevi kami. Niko mowra pa tevi kami nga ni ololi pa rijrijen nga puloli ko.
5 Jon ololi baptaes renge nuwi, ko re nabong pievis kele kobbong ko kami kappaptaes renge Nem̃in On.”

Iesu ean renge melrin e

6 Daron nga aposol nir
marini markorti lat sansan
tevi Iesu, ko arsusi tevi arw-
era “Ia, Numal, evi pa daron
le vajin nga nik kupivi batu
numal ne Isrel?”
7 Ko Iesu erij welir owra
“Sete evi nga kami kaprong-
wose daron nga nanu ngok
nir parremali ren; Tata kob-
bong esan elngir renge ni
derteren sen.
8 Ko Nemñin On ma p̃ilai
derteren pivini puwun saut
re kami, ko kami kapsup̃e
suri vajin inu tevi jinibb nir
renge Jerusalem, renge Jutia
totoklai, Sameria, ko re lat
jijle ne iel ngatan.”
9 Daron nga m̃irij jile mir-
pok, ko nir arlesi meter e nga
Atua ela lweni van re melrin
e. Ko nabor san etevni ore,
ko setemun arlesi kele.
10 Ko daron nga mian
mare e ko meter oto eterter
malum re melrin, ko ar-
taole marlesi jinibb eru or-
tur renge jelir tevi sunsun
nga marow titis.
11 Orwera “Suri sev kami
m̃eri Galili ngel kamok-tur
iel, kamok-kulu van mare e
renge melrin? Iesu ean pa
re melrin e mare. Ko ni pia-
rremali luwi kele osorsan
erpe nga kamlesi mian mare
e.”

Gortien se aposol nir

12 Ko aposol nir arlin-
glingi botwen ngok nga mar-
veruse ‘Botwen ne lolnai ne
olip’, arluwi van Jerusalem
e. Botwen ngok oto mori
bbong ngaim erpe kilomita
bbong san.
13 Mian ko arluwi van
Jerusalem e re naim nga
marok-lik ren mare. Nir
ngok ko niser ngel: Pita,
ko Jon, ko Jemes, ko Antru
ko Pilip, ko Tomas, ko Ba-
tolomiu, ko Matiu ko Jemes
nga mivi natu Alpeas, ko
Saemon nga bonevis muko-
rti tevi lartul nga marmer-
reni puwirr tweni m̃eri Rom,
ko Jutas nga tata sen Jemes.
14 Nir ngok arok-korti teta-
jer renge loten tevi nesevin
nir, ko Merri, tasu se Iesu
kele, tevi kele tasi Iesu nir.

San nga p̃ila wani milnge Jutas

15 Nabong sopor arasi ko
jinibb se Numal nir ejpari
ongut vesan bbulin ngavöl
eru (120) arser korti renge
liken ser san. Mian ko Pita
otur imera ko owrai tevir,
16 owra “Tasik ko jojik nir,
tuwi jer Nem̃in On erij renge
jingo Devet, owrai tweni Ju-
tas ngok nga m̃itkai jinibb
nir marini marrul totkoni
Iesu.
17 Bonevis ni okorti tevi
kem, suri Iesu otobbtobbue
ni kele nga p̃imajing tevi
kem.
18 “Mian ko Jutas owli dan
sopon renge nevöt nga mar-
lai tevi renge sel nga m̃isij
nga muloli ngok tevi Iesu.
Mian ko ewajeni pa iok ko,
ko depain eap ko jinen ari-
vare.
19 Ko daron nga m̃eri
Jerusalem jijle nir arong-
wose nanu ngok, ko niko ar-
lingi vajin ie ewaji nais ngok
Akeltama, nga renge nale ser
owra puwra ‘Lat ne Drra.’ ”

20 Ko Pita etajer owra “Re
Naul ne Sam nir, Devet
owra nale san nga muwra
‘Naim sen puto kiskis, ko
sete jinibb san p̃ilik ren.’ Ko
nale m̃inij kele san oto nga
muwra ‘Erres jinibb m̃inij
san p̃ilai wani milngen re
majingen sen.’

21-22 Re iok, erres jinibb
san pivini pukorti kele tevi
kem nga puwrai tweni Iesu,
Numal se kerr nga mimaur
luwi kele renge mijen. Ko
ni pivi wor san re nir
nga miptevi kem tetajer, eti-
patun re daron nga Jon
musp̃e suri murrun ne bap-
taes, mivini mijpari daron
nga Atua m̃ila lweni Iesu van
renge melrin e.”

23 Ko nir arlingi jinibb eru.
Tuwen evi Josep nga mar-
verus kele e Basapas (ko ni
nisen tuwen nen evi Jastas),
ko nuru tuwen nen nisen
Matias.
24 Mian ko nir arlot arwera
“Numal Atua, nik kurong-
wose norrorrmien se jinibb
jijle nir. Kupviseni tevi kem
nuru si nen re nuru ngel nik
kutobbtobbue
25 nga putori majingen
ngel ne aposol nga Jutas
m̃ilngi kurtweni pa ko mian
re lat nga mumomsawos
wor re ni pian ren.”
26 Ko arloli nanu san erpe
arwirre daes nga parlesi
purrum ji nuru si nen, mian
ko nise Matias errmali. Mian
ko arsusture, okorti tevi
aposol esngavöl drromon
san (11).

2

Nem̃in On errmali jir

1 Re nabong ne Pentekos
(ngok nabong ne nanen nga
milep se m̃eri Isrel nir),
jinibb se Iesu nir arser korti
kele lat sansan.
2 Ko vesan rres, drrela
nanu nga milep san errmali
renge melrin vini, erpe ling
nga m̃iterter; ko drrelan nen
osongni p̃etp̃eti naim nga
marlik ren loloim.
3 Ko arlesi nanu san
arirpe lomi nabb nga maror
pelpelari. Lomi nabb nen
nir aror jipari nir jijle nga
marlik re naim nen.
4 Ko Nem̃in On owun saute
nir jijle, ko artipatun vajin
nga marij renge nale lele nga
Nem̃in mimarong nga parij
ren.
5 Ko m̃eri Isrel elep nga
marok-lot arivel renge vanu
jijle nir ne iel ngatan, arini
arlik renge Jerusalem re
daron ngok.
6 Ko daron nga marunge
drrelan nen, ko delung nga
milep arser korti ie. Ko nir
artaol ko aririr temijpal, suri
arunge vajin jinibb se Iesu
nir marjiljilwer renge nale
ser mawos.
7 Mian ko artaol lengleng
ko arwera “E weta, lartul
nga marok-rij mirpok ngok
arivi m̃eri Galili kobbong!
8 Suri sev rramrunge
marok-rij renge nale se kerr
nir mirpok?
9 Kerr rramiel lat lele
le vini. Sopor Patia, Mi-
tia, ko Elam. Sopor arivi
nga Mesopotemia, Jutia, Ka-
patosia, Pontas, Esia,

10 Prijia, Pampilia, Ijip, ko
re lat sopon ne Lipia mori
Saerin, ko Rom,
11 Krit, ko Arepia. Kerr
sopor arivi m̃eri Isrel ma-
wos, ko sopor arivi jinibb ne
vare nga marlot tevi m̃eri
Isrel nir. Ko rramrunge nir
marok-rij renge nale ngok
nir se kerr, ko marok-werai
tweni majingen ngok nir nga
marlelep nga Atua mulolir!”
12 Mian ko nir artaol
lenglengen e ko norror-
rmien ser esis nawone,
ko setemun arongwose lat
nga muto suri; ko arsususi
lululweni tevir arwera, “E,
lartul! Sev ko san?”
13 Ko nir sopor armen ker-
aji jinibb se Iesu nir ko ar-
wera “O, lartul ngok armin-
min ko!”

Pita erij tevi delung nir

14 Mian ko Pita otur
tevi aposol nir esngavöl
drromon san ko erij renge
drrelan nga mian mare tevi
delung nir, owra “Selek
nir, kami nga kamivi m̃eri
Isrel ko kami nga kamlik iel
Jerusalem, kapmurrong inu
p̃irres renge sev nga bowrai
visviseni tevi kami ngel.
15 Kami kamrongsarr ko
nga kamwera namminmin.
Suri ea-ivi bbong mete nial
esiw ko nga rorpong.
16 Ko sev nga kamlesi ngel
evi ma nanu nga propet Joel
musp̃e wowomu pae tuwi
muwra
17 ‘Atua owra Re daron
ne nabong nga vitu ne iel
ngatan pia-tomori, ko inu be-
jivreni Nem̃in suk tevi jinibb
jijle, nga nir para-tor sweri
derteren jijle rengen. Natu
kami norman ko nesevin
para-ivi propet, para-werai
tweni sev nga inu b̃elai tevir.
M̃elakel se kami nir parlesi
bori nga inu bea-viseni tevir,
ko b̃irterawarreng se kami
nir parmatur lesi bori nir.
18 Ko renge nabong ngok
nir, inu bea-jivreni Nem̃in
suk renge jinibb suk nir to-
toklai, norman ko nesevin,
ko nir para-werai tweni nale
suk nga inu bowrai tevir.
19 Inu bololi nanu nga
marinijnij nawone nir renge
melrin mare ko re kele iel
ngatan. Ngok, drra ko nabb
ko nousnin nga milep kele
puto.
20 Womujnen nial p̃irieni
pumot nawon, ko navöl
p̃irieni pusongsong pirpe
drra. Ko vitunen nabong
suk nga mevi Numal Atua
nga mean mare pia-rremali
vajin.
21 Ko renge daron ngok ko
vajin, Numal pia-lai mauren
tevi nir nga marverus van
jin.’
22 “Ko erres kapmurrong
vajin suri sev nga bowrai
suri renge Iesu ngok ne Nas-
ret. Atua eviseni nga m̃ilai
pa derteren sen tevi Iesu
suri nanu nga marinijnij na-
wone nir ko nelesien nir nga
Iesu muloli renge derteren
se Atua. Kami kamrongwose
erres nanu ngok nir, suri
arpelari iel bbong re liven ne
kami.
23 Ko oto pa re norror-
rmien se Atua osuw nga ni

mimrreni p̃ilngi Iesu renge
nevre kami. Ko kami va-
jin kamtor pini, suri kamloli
jinibb nga marsij nir arwuse
re nai pelaot.
24 Ko Atua ololi emaur
luwi kele renge mijen, ko
ololi evel sisarow renge dert-
eren nen. Ko mijen sete
derteren nen evter rrag
rrag nga purrul totkoni Iesu,
25 suri Devet owrai nale san
suri, owra ‘Tetajer nulesi
Numal elik mori tevik, ko
oklik re nelik nga sete mea-
metutu rragrrag.
26 Ko renge iok, nolok p̃ir
temijpal; ko nale suk kele,
neiren oto renger, ko nolok
sete pivitan.
27 Suri Numal sete mia-
marong nga nem̃ik pimij
pin. Nuvi wor se ni nga
muon le, ko sete mia-marong
nga nibek pumutmut renge
dubb, suri nuvi jinibb nga
mon re majingen sen.
28 Kuviseni pa sel ne mauren
nir osuw tevik, ko kuloli nuir
nga komok-lik mori inu.’
29 “Selek nir, evi norror-
rmien nga musorsan nga
bosp̃e suri apu se kerr ngok
Devet tevi kami. Emij ko
pa ko artevni, ko dobbin oto
malum iel.
30 Ko evi propet san, ko
orongwose nga Atua ololi pa
rijrijen san tevi nga sete mia-
tor otvi. Owrai pa tevi nga
nir san re metka sen mawos
ngok nabong sopon pia-ivi
batu numal pirpe ni.
31 Devet elesi nanu nga
Atua pia-loli, ko niko osp̃e
suri Mesaea nga pia-maur
luwi re mijen. Nale sen
erpel: ‘Atua sete elinglingi
renge dubb nga niben
pumutmut.’
32 “Kerr jijle rramlesi nga
Atua ololi Iesu nen emaur
luwi kele.
33 Iesu ean pa mare e
nga m̃ilik vajin tevi Atua
Tata sen renge nevren rres,
ko Atua elai Nem̃in On
tevi, erpe nga ni m̃irijrij
pae musuw. Ko Iesu kele
ejivreni Nem̃in renge kem,
ko ngok vajin lelingenok
kamlesi ko kamrunge.
34 Devet sete ean renge
melrin. Ko ni bbong owra
nale ngok nga muwra ‘Atua
owrai tevi Numal suk owra
Kupsakel re devjek rres,
kuptiriv
35 nga inu ƀelngi devje nu-
val som nir parirpe nanu san
nga kupbböt ren.’
36 Re iok, erres nga
kerr m̃eri Isrel totoklai nir
rraprongwose p̃irres nga
ewretun nga Atua m̃ilai Iesu
ngok nga womu kamwuse
re nai pelaot, ko ni ololi evi
Numal ko Mesaea se kerr
vajin.”

Nir elep arosuri Iesu

37 Daron nga jinibb nir
marunge jile nale ngok, ko
arunge erpe ojuji lenglengen
nolor. Ko arsusi tevi Pita ko
aposol m̃inij kele nir arwera,
“E, selek nir, kem nabloli pir-
pese nga nablesi mauren?”
38 Pita owra lweni tevir
owra “Kami kaprieni ko
wor norrorrmien se kami
suri nololien se kami, ko
kami jijle kappaptaes renge
nise Iesu Kristo, nga puloli
Atua p̃itlasi tweni nololien se

kami. Ko Atua pia-lai vajin Nemĩn On ngok tevi kami.

39 Suri rijrijen ngok evi se kami, ko tevi natu kami kele nir. Ko evi se kele jinibb jijle nir nga Atua piveruse nir, poro arlik ngabe ngabe.”

40 Ko Pita owra visviseni nanu elep nga pirvei norrorrmien ser. Mian ko owra “Nuwrai eterter tevi kami nga kapwolu lingi lolaren nga pivini renge dul nga marsij ngel nir.”

41 Ko re daron ngok ejpari nuvasngavöl nuvatul (3000) nga marosuri nale ko marpaptaes.

Mauren se nir nga marosuri vajin Iesu

42 Ko nir arlai daron ser elep vajin nga martor sweri norrorrmien nga marmerr ji aposol nir; ko arirpe vajin niaken sorsan nir. Tetajer araan korti ko arlot korti.

43 Ko Atua emajing vajin rrurrngi aposol sen nir re nanu elep nga marinijnij nawone nir ko nelesien nir, ko jinibb nir aririr temijpal suri.

44 Jinibb jijle nga marosuri arok-korti kemkamẽ, ko arok-vijngeni lululwenir kele re nanu jijle nga marto jir.

45 Nir arwulwule joror nir ko arlai nevöt nen, artutweni tevi nir si nga mumrrole nanu san.

46 Nabong jijle arok-korti lat sansan, loloim re Naim On. Arok-aan kokorti renge naim sisamis, renge nolor nga marir ko maran ngatan.

47 Nir arok-surövi Atua, ko jinibb kele nir artorir. Ko nabong jijle Numal ololi jinibb kele sopor arlai mauren ko arini arkorti kele re gortien ser vajin.

3

Mer nga ƀelan mĩsij otur imera evel

1 Nabong san renge daron ne loten, evi mete nial itul rivriv, ko Pita ko Jon oran renge Naim On.

2 Ko jinibb san sete orongwos pivel, suri daron nga mĩiak e evi naroj. Nabong jijle selen nir arwosi vini ko arlingi re roro metali san ne Naim On nga nisen Metali nga mĩirinrin mĩirres. Ko okngoni nevöt ji nir nga marok-asi van loloim ngok.

3 Mernen elesi Pita ko Jon orini nga poran loloim, ko ongoni nga porlai nevöt sopon tevi.

4 Ko nuru orkulu mawos ni ormeteni, ko Pita owra “Kupmeteni komru!”

5 Mian ko oklu van ji nuru, orrorrmi nga p̃ilai nanu san ji nuru.

6 Ko Pita owrai tevi owra “Nevöt san ejki rragrrag jik, ko nanu ma san oto jik nile ƀelai tevim. Renge nise Iesu Kriṣto mẽeri Nasret ngok, nuwrai tevim, kuptur imera ko kupiel!”

7 Mian ko orrul tọtkoni nevren rres ko ervei nga putur. Ko vesan rres nau re ƀelan ko bbujin ƀelan arres luwi,

8 ko otur imera kasi ko evivel. Ko evivitu suri

nuru aran loloim re Naim
On. Evel ko orowrow ƀelan,
osrövi vajin Atua.
9 Ko jinibb arlesi vajin nga
ni mok-rowrow ƀelan nuru
ko mok-surövi Atua.
10 Ko daron nga marlesi
wose nga mivi naroj nga
tetajer mok-ngoni nevöt
vare renge metali nga
m̃irinrin m̃irres, ko nir
artaol lenglengen suri nanu
ngok nga m̃irrmali jin.

Pita ejiljilwer tevi jinibb nir re Naim On

11 M̃ernen orrul totoni Pita
ko Jon renge naim san nga
mutur re jeli Naim On nga
marveruse Naim Salsal se
Solomon. Ko jinibb nir ar-
taol lenglengen ko arwol-
wolu vini jir.
12 Ko daron nga Pita
m̃ilesi delung milep marini
marser rrale, ko owra
“Selek nir, suri sev kamtaole
nanu ngel? Suri sev
kamok-meteni lenglenge
kem? Kamrrorrmi komru
nomor-majing re derteren
se komru? Kamrrorrmi
nomor-rongwos nobor-loli
m̃erel pivel suri bbong
nomor-ivi jinibb nga nomor-
rres?
13 Ejki! Atua nga
Epram, Aesak, Jekop ko
ƀirterawarreng se kerr nir
elngi ni nosrövien sen tevi
jinibb ne majingen sen ngok
Iesu. Ni ko kami kamtekai
kerasi van renge nevre m̃eri
Rom nir, ko kamtere ni
daron nga mutur re no
Paelet nir. Paelet kele owra
puloli ni pivel sisarow, ko
kami kammusus.
14 Kamungasi Iesu, nga
muon ko m̃irres. Kamngoni
tevi Paelet suri jinibb nga
mirevji pini jinibb nga pivel
sisarow,
15 ko kamrevji pini ni nga
m̃itkai jinibb nir van re mau-
ren. Ko Atua osustur lweni
re mijen, kem namlesi!
16 Ko kaplesi naroj ngel.
Derteren ne nise Iesu ko
ololi derteren sen muto luwi.
Nanu ngel nga kami kamlesi
ko kamrongwose, nomor-loli
suri nomor-osuri Iesu nisen.
Niko nosurien ngok ko renge
Iesu ko ololi m̃erel m̃irres
jile luwi, erpe nga kami jijle
kamok-lesi vajin.
17 “Ko selek nir, nurong-
wose nga sev nga kami tevi
m̃erwomu se kami nir mar-
loli tevi Iesu, kamloli suri
sete kamrongwose sev nga
kamloli.
18 Ko ngok evi sel se Atua
nga puloli nale nga muwrai
tweni tuwi pa parremali.
Renge nale se propet sen
nir, owrai tweni pa osuw
nga Mesaea pia-runge p̃isij,
ko lelingenok otori totkoni
rijrijen sen ngok.
19 Ko erres vajin nga
kaprieni lululweni norror-
rmien se kami suri nololien
se kami, ko kapan ji Atua
nga ni p̃itlasi tweni nololien
se kami. Poro kaploli pirpok,
ko
20 daron nen pivini vajin
nga Numal pia-lai derteren
nga mimerr ko m̃irres tevi
kami. Ko ni pukoni Iesu
vinuk nga mivi Mesaea se
kami nga ni mutobbtobbue
musuw.

21 Ko Iesu p̃ilik mun re
melrin puwomu pianan pij-
pari nanu jijle parmerr luwi
kele, pirpe nga Atua muwrai
tweni pa musuw re nale se
propet sen nga maron ne
tuwi.
22 Suri Moses owra ‘Nu-
mal nga mivi Atua se kami
pukoni san vini ji kami nga
pia-ivi propet, osorsan erpe
nga mukoni pa inu. Ni pivi
san re kami kobbong. Kapvi-
juri ko wor p̃irres nanu jijle
nga pia-werai tevi kami.
23 Jinibb nga sete mivijuri
nale se propet ngok, ko Atua
pia-lai tweni renge gortien
sen ko puloli pijijki.’
24 Ko Samuel kele tevi
propet m̃inij nen nir nga
marvivitu suri arok-supsup̃e
kele suri sev nga m̃irrmali
pa lelingenok.
25 Rijrijen nga Atua m̃ilai
tevi ƀirtera se kerr nir
tuwi arivi se kami, ko
kami kamkorti pa renge
rijrijen nen nir. Nale nga
Atua muwrai tevi Epram
owra ‘Rrurrngi renge nik
metka som nir nga para-vini,
inu ƀerij p̃irres suri jinibb
totoklai ne iel ngatan.’
26 Niko Atua otobbtob-
bue jinibb ne majingen sen
ko okoni womue vini ji
kami. Suri Atua emrreni
p̃irij p̃irres suri kami ko pu-
loli kami jijle kaprieni lul-
ulweni kami renge sel nga
marsij se kami.”

4

1 Pita nuru Jon orok-rij
malum tevi delung nir, ko
jinibb ne sulsulen nir tevi
m̃erwomu se jinibb nir nga
marok-metmete Naim On
tevi Satusi nir arini ji nuru.
2 Arlolarsi nuru suri mor-
visviseni delung nir, arwera
Iesu emaur luwi kele re mi-
jen, ko ngok niko ololi nga
jinibb nir nga marmij arong-
wose parmaur luwi re mijen.
3 Ko arrul totoni nuru
ko arlingi nuru re naim
ne nekaien pijpari mevinen,
suri rivriv jer pa.
4 Ko nir elep nga marunge
nale se nuru ko arosuri.
Ko norman nga marlelep
nir nga marosuri oruj mori
nuvasngavöl nuvalim (5000)
sopon.

Pita nuru Jon ortur re kot

5 Mevinen vajin ko jinibb
nga marlelep nir se m̃eri Is-
rel nir ko ƀirterwarreng ser
nir ko jinibb nevisvisenien
ne nale nesesreien nir arko-
rti Jerusalem.
6 Arkorti tevi batu jinibb
ne sulsulen, nga nisen An-
nas, ko Kaeapas, ko Jon, ko
Aleksanta, ko nir m̃inij nen
kele nir nga marivi metka se
batu jinibb ne sulsulen.
7 Ko arlingi nuru ortur re
liven ne nir, ko arsusi tevi
nuru, arwera “Re derteren
se siko rreknga re nise siko
komor-loli nanu ngok ren?”
8 Ko Pita owun saut e
Nem̃in On, ko owrai tevir
owra “Kami jinibb nga mar-
lelep nir se kerr m̃eri Isrel
nir ko ƀirterwarreng nir,
9 kamok-susie komru er-
pese re majingen nga m̃irres
ngok nga nomor-loli renge
naroj ngel, erpese ƀelan er-
res luwi.

10 Erres kami ko m̃eri Isrel
jijle nir kaprongwose nanu
ngel: nomor-loli re nise Iesu
Kristo doNasret, nga kami
kamtor pini re nai pelaot,
ko Atua ololi emaur luwi re
mijen. Niko re ni nisen ko,
m̃erel m̃irres luwi pa mutur
re no kami ngel.
11 Iesu ngel evi m̃er nga
Naul On muspe̦ suri, ngel:
‘Nabur nga kami jinibb nga
marmajinge naim kamlesi
esij ko kamwirre, evi va-
jin nabur nga murrul totoni
naim m̃iterter.’
12 Ko sete san kele orong-
wos p̃ila mauren tevi kerr,
ejki. Suri nais p̃etp̃eti ne iel
ngatan nir san ejki kele mun
nga kerr rrapmaur ren.”

13 Ko daron nga marlesi
Pita nuru Jon sete ormetutu
mirpok ko artaole, suri nuru
orivi jinibb nawon, ko sete
arsesre p̃elak nuru bonevis.
Ko arlesi wose vajin nga
morok-pitevi Iesu.
14 Ko sete arongwos parw-
era mun nanu san tevi nuru
ren, suri marlesi bbong m̃er
nga m̃irres luwi jile pa mu-
tur tevi nuru.
15 Ko arkoni twenir ivare
lingi gortien ser, ko nir kis
arsan vajin armurri suri.
16 Ko arwerwerai tevir,
“Rraploli sev tevi jinibb ngel
nuru? Suri nir jijle nga
marlik iel Jerusalem arong-
wos pae nanu nga milep nga
morloli. Sete rramrongwos
rrapvilvil ore mun.
17 Ko nga rraptor ore, sete-
mun p̃iasasi kele van ji m̃eri
Isrel p̃etp̃eti nir, rrapsusur
metu tevi nuru nga setemun
porsup̃e kele nais ngok tevi
jinibb san.”

Arlinglingi tweni nuru orivel sisarow vajin

18 Ko arverus nuru vajin
vini. Ko arwera eterter tevi
nuru nga setemun porsup̃e
ko setemun porvisviseni
kele nise Iesu, pijki.
19 Ko Pita nuru Jon orwera
lweni tevir: “Erpese? Erres
re no Atua nga nobor-vijuri
nale se kami, rreknga nobor-
vijuri nale se Atua? Er-
res kami kaprunge suri kami
tevi.
20 Ko komru ma, sete
nomor-rongwos nobor-lingi
kurtweni sev nga nomor-
lesir ko sev nga nomor-
runger. Ejki, nobor-wera
twenir ko wor.”
21 Ko mian ko artortori
nuru eterter kele sopon, ko
arlinglingi tweni nuru vajin,
orivel. Sete arongwos partor
sweri sel san nga partor alje
nuru ren, suri delung nir
arlesi sev nga morloli erres
p̃elak, ko arsurövi Atua ren-
gen.
22 Suri m̃er nga nanu
nga milep ngok miplari ren
nga morloli m̃irres nen evi
jinibb tera pa sopon, sian asi
ngavöl ivij (40).

Loten se kalesia nir

23 Orivel sisarow vajin, ko
ormawos kele kalesia nir so-
pon, ko orwera tweni nanu
nga batu jinibb ne sulsulen
nir ko b̃irterwarreng nir
marwerai tevi nuru.
24 Ko kalesia nir, daron
nga marunge nale se nuru

ngok, ko arlot korti van ji
Atua, arwera “Numal nga
mian mare, nik nga kumma-
jing melrin ko iel ngatan ko
dis ko nanu jijle nga marto
rer.
25 Renge derteren se
Nemͤin On kurij rrurrngi
renge Devet apu se kem,
nga mivi jinibb ne majingen
som, re nale ngel: ‘Suri sev
jinibb ne vare nir arlolar
p̃elak erpok? Suri sev
armurri nanu nga marsij,
nga sete marongwos parivi
nanu san?
26 Numal ne iel ngatan
nir artur korti tera nuval,
ko jinibb nga marlelep nir
kele arini lat sansan tera
nuval, artere Numal Atua ko
Mesaea sen nga mutobbtob-
bue.’
27 Ewretun, eplari pa
erpok bonevis renge ngaim
ngel mawos, nga Erot nuru
Ponjes Paelat nuru tevi
jinibb ne vare nir ko mͤeri
Isrel nir kele arini lat
sansan, arkorti artere Iesu
nga mivi Mesaea som, nga
kumtobbtobbue.
28 Ko arloli bbong sev nga
derteren som ko marongen
som morlingi wowomu pae
nga piplari.
29 Ko lelingenok, Numal
Atua, kupmeteni suri nale
ne balpalen ser, ko kuploli
kem jinibb ne majingen som,
no kem p̃iterter ko nabwera
tweni nale som.
30 Ko kupsareni nevrem ko
kupjipari jinibb nga puloli
jinibb parres luwi, ko nga
majingen nga marlelep mar-
res nir parpelari renge nise
jinibb ne majingen som nga
muon, Iesu.”
31 Daron nga marlot jile
musuw, ko namͤi eterure
naim nga marlik ren. Ko nir
jijle arwun saut e Nemͤin On,
ko ololi nor eterter vajin nga
parwera tweni nale se Atua.

Artututweni joror

32 Ko kalesia nir, nolor ko
nemͤir arivi sansane. Ko
setemun nir san orrorrmi
joron arivi se ni esan, ko
arwera joror evi se nir jijle.
33 Ko aposol nir arwera
tweni nga Numal Iesu emaur
luwi re mijen tevi derteren
nga milep, ko Atua erij erres
p̃elak suri nir jijle.
34 Ko sete nir san nevren
omrrol rragrrage nanu san.
Suri nir jile nga joror milep,
erpe dan ko naim, ko arwul-
wuler, ko arlai nowli nanu
nga marwulwul ngok e nir,
35 ko arlai tevi aposol
nir. Ko nir artututweni tevi
jinibb si nga nevren mumr-
rol.

Banapas

36 Ko jinibb san nga nisen
Josep, metka se Livae san,
nga mͤiak renge Saepras. Ko
aposol nir arlingi nisen mͤinij
kele san, arveruse Banapas,
nga muwra puwra ‘jinibb
nga moksusi nolo jinibb nir
mian mare.’
37 Ko re murrun ngok, ni
owulwule bebje dan sen, ko
ela nowlin vini ko elai tevi
aposol nir.

5

Ananaeas nuru Sapaera

1 Ko jinibb san nisen
Ananaeas nga nesen sen
nisen Sapaera owulwule
bebje dan se nuru san.
2 Ko elngi jer nowlin sopor
ojpon, ko elai sopor bbong
vini tevi aposol nir. Ko ne-
sen sen kele orongwose sev
nga muloli ngok.
3 Ko Pita owrai tevi,
“Ananaeas, erpese Demij
musongni nolom nga kumk-
erkerasi Nemõin On, ko
kumlingi jere nowli dan som
sopon?
4 Daron nga setewor
kumwulwul wore dan, ko
evi som ko. Ko daron
nga kumwulwul pae, ko
nowlin oto re nik nevrem
malum nga kuploli sev
nga kummerreni e, erres
kobbong. Ko suri sev
norrorrmien ne gerisen
mivini muto re nolom? Sete
kukrekrasi jinibb nir, ko
kukrekrasi Atua kele.”
5 Ko Ananaeas, daron nga
murnge nale sen ngok, ko eil
jubbul vitan, ko emij pin. Ko
nir nga marunge nanu ngel,
metuen nga milep evini rer
suri.
6 Ko mõelakel nir arnuðe
ore, ko arwosi tweni van ko
artevni.
7 Vitunen vajin, erpe mete
nial itul arasi, ko nesen sen
evini loloim. Mivini ko sete
orongwose sev nga miplari ji
diwen sen.
8 Ko Pita owrai tevi, “Kup-
werai ta tevik. Ngel evi
nowli dan totoklai le pa nga
komor-wulwule?” Ko ni
owra “O-o, ngok ko.”
9 Ko Pita owrai tevi, “Er-
pese kamru korti komor-
marong komor-wera kopor-
rrowrrow silveni Nemõin se
Numal? Kuprunge dan ðela
nir nga martevni diwen som
arini pa roro metali, ko par-
wosi tweni nik kele.”
10 Ko vinnen eil jubbul
evesane ngatan renge Pita
ðelan, ko emij pin. Ko
mõelakel ngok nir arini
loloim, ko arlesi nga ni
mimij pa; ko arwosi tweni
ivare, ko aran artevni tevi
diwen sen.
11 Ko metuen nga milep
evini renge kalesia jijle nir
suri, ko renge nir jijle nga
marunge.

Majingen nga marinijnij nawone nir

12 Ko aposol nir arok-loli
majingen nga marinijnij na-
wone nir elep tevi jinibb
nir. Ko nir jijle arkorti renge
naim salsal se Solomon nga
muto ore Naim On.
13 Jinibb jijle nir arsurövir,
ko nir jijle nga sete marivi
kalesia armetutu nga paran
parkorti tevir.
14 Ko gortien ne kalesia
nir nga marok-osuri Numal,
ngok norman ko nesevin nir,
okruj van mare tetajer.
15 Suri nanu ngok nir, ko
jinibb nir arwoswosi jinibb
nga marmesi nir vini re sel
nir, ko arlingi nir sopor re
maling, ko nir sopor renge
boriti nga marp̃elsenir.
Armerreni nga poro Pita
p̃iasi, ko poro bbong nemõin
p̃isal van pijpari nir sopor.
16 Ko delung elep ne nir
nga marlik renge ngaim
wowarreng nga marto rrale

Jerusalem kele arwoswosi jinibb nga marmesi vini, tevi nir nga nem̃in nga marsij marsisilvir; ko nir jijle arres luwi.

Arloli esij tevi aposol nir

17 Ko batu jinibb ne sulsulen, ko nir nga markorti re gortien sen, nir ngok ko Satusi nir, nolor eleplep temijpal. Ko artur imare,
18 ko arrul totoni aposol nir, ko arwirrer van re naim ne nekaien.
19 Ko anglo se Numal san evini nat mupong, ko etasi metali ne naim ne nekaien ko eptevi twenir ivare. Ko owrai tevir:
20 "Kapan kaptur renge Naim On ko kapwera tweni p̃etp̃eti nale ngel ne mauren tevi jinibb nir."
21 Ko daron nga marunge nale ngok musuw, mian ko nat ea-rinrin rranu vajin, ko arini re Naim On, ko artipatun arvisviseni jinibb nir.

Mian ko batu jinibb ne sulsulen tevi gortien sen nir arververus kortoni gortien nga milep se ƀirterwarreng nir nga marwowomue m̃eri Isrel nir arini lat sansan. Ko arkoni jinibb ser sopor paran re naim ne nekaien ko parpitevi aposol nir parini.

22 Ko daron nga jinibb nen nir maran, ko sete arlesir re naim ne nekaien. Ko arluwi vini jir kele, ko arwerai arwera
23 "Daron nga namjipari naim ne nekaien, ko namlesi metali nen arkikiore erres p̃elak, ko lartul nga martur metmete artur metmete erres renge roro metali. Ko daron nga namtasi metali vajin, ko sete namlesi jinibb san loloim."
24 Ko daron nga batu jinibb nga mok-metmete Naim On tevi batu jinibb nga marsulsul nir marunge nale ngok, ko norrorrmien ser ekarkar, ko arrelenge sev ko eplari jir.
25 Mian ko jinibb san evini ko owrai tevir, "E lartul! Jinibb ngok nir nga kamlingir re naim ne nekaien artur lelingenok re Naim On ko arok-visviseni jinibb nir."
26 Ko batu jinibb nga mokmetmete Naim On eptevi jinibb sen sopor aran ko arpitevi twenir. Ko sete aron tertere nir, suri armetutue delung nir tartuwtuwer e nevöt.
27 Arpitevir van ko arloli artur re no gortien ser. Ko batu jinibb ne sulsulen erij tevir, owra
28 "Namwerai pa eterter tevi kami nga sete kami kapvisvisenir renge nais ngok. Ko erpese? Kamloli iel Jerusalem owun saute nevisvisenien ngok! Ko rrek kammerreni kaploli drra Iesu pibbölji kem!"

29 Ko Pita tevi aposol nir arwera lweni tevir: "Nabosuri wor Atua ko womu ne jinibb.
30 Numal se tata se kerr nir ololi Iesu emaur luwi re mijen, nga kami kamrevji re nai pelaot.
31 Atua elngi ni esakel mare re nevren rres, nga

ni puwomu re kerr ko p̃ila mauren tevi kerr, nga kerr m̃eri Isrel nir nolo kerr purongwos pulululwi, ko nga p̃itlasi tweni nololien se kerr.
32 Ko kem namok-rij sen renge nanu ngel nir, tevi Nem̃in On nga Atua m̃ila tevi nir nga marosuri ni.”

33 Ko daron nga nir nga markorti ngok nir marunge nale ngok, ko arlolar lengleng ko arwera parevji pinir.
34 Ko Parasi san nga mok-korti tevir renge gortien ngok, nisen ko Gameliel, evi jinibb ne nevisvisenien ne nale ne nesesreien san nga jinibb jijle nir arsurövi ni. Ko ni otur imare ko owra partekai tweni mun aposol nir van vare e beblen.
35 Musuw, ko owrai vajin tevi selen nir, owra “M̃eri Isrel nir, rraprrorrmi p̃irres p̃elak ko wor re sev nga rramwera rraploli tevi lartul ngok nir.
36 Suri rramrongwose bonevis sopon, san otur imare, nisen ko Tutas. Ni elngi lweni ni evi jinibb san. Ko jinibb elep sopon, ejpari ongut vavij (400) sopon arpitevi. Ko mian ko m̃ernen arevji pini, ko jinibb sen nir arwolu sarrsarr; ko ngok evi vajin bongsi majingen sen.
37 Ko vitunen Jutas, m̃eri Galili ko san, otur imare re daron nga marok-eve jinibb e nir. Ko ni ervei tweni jinibb sopor arvijuri ni. Ko mian ko ni kele arevji, ko nir jijle nga marvijuri ni arivel sarrsarr.
38 Ko ngok, re nanu nga miplari ngel vajin, nuwra bowrai tevi kami: sete rraploli nanu san tevi jinibb ngok nir. Rraplinglingir parivel. Suri poro nga nor-rorrmien ser ko majingen ser eplari re jinibb kobbong, ko pivitan kobbong.
39 Ko poro ma eplari re Atua, ko sete rramrongwos rraplokloksir. Poro pirpok ko kerr rratpalpal kobbong tevi Atua.” Ko nir armur-ronge erres.
40 Ko arveruse aposol nir arini kele jir, ko artelmajir ko arwerai eterter tevir nga setemun parsup̃e nise Iesu; ko arlinglingir arivel.
41 Ko nir arivare lingi gor-tien ser nen ko arir kobbong nga Atua elesi nir arviter nga jinibb artelmajir suri nise Iesu. Ko sete armanun rragrrage.
42 Ko re nabong ko nabong, sete armosi nga parvisviseni ko parwera tweni nosp̃en nga m̃irres suri Iesu nga mivi Kristo nga Atua muto-bbtobbue, renge Naim On, ko renge naim nir.

6

Arlingi jinibb ebut parma-jing tevi kalesia nir

1 Jinibb se Iesu elep malum arini. Ko mian ko laten san eplari jir. Renge devjen evi m̃eri Isrel nga marok-rij nale se m̃eri Gris nir, ko renge devjen evi m̃eri Isrel nga marok-rij nale ser wor. Ko

nir re devjen nga marok-rij
nale se m̃eri Gris nir artere
nir re devjen, arwera sete
armeteni suri nesevin ser
nir erres re daron nga mar-
tututweni nevöt ko nanen
nabong jijle tevi nesevin nir
nga diwen ser marmij lingir.
2 Ko aposol esngavöl dr-
romon eru arverus kortoni
kalesia jijle nir, ko arwerai
tevir: “Sete erres re nga
kem nablinglingi kurtweni
majingen ne nale se Atua ko
nabp̃elak nga nabmetmete
nevöt.
3 Ko niko, niaken se kem
nir, kaplingi jinibb piebut
re kami nga jinibb nir mar-
torir, ko nga marwun saute
Nem̃in On ko norongwosien,
ko kem nablingi nir parla
majingen ngel.
4 Ko kem ma, nabmajing
tetajer renge majingen ne
verusen ko ne nale se Atua.”

5 Ko kalesia jijle nir ar-
lesi nale ser ngok erres, ko
arlingi Steven, jinibb san
nga muwun saute nosurien
ko Nem̃in On, ko Pilip, ko
Prokoras, ko Nikeno, ko Ti-
mon, ko Pamenas, ko Niko-
las nga mivi m̃eri Antiok san,
nga womu evi jinibb ne vare
san ko vitunen ea-korti vajin
tevi m̃eri Isrel nir ko oklot
tevir.
6 Ko kalesia nir arpitevi nir
ngok, arlingir artur re no
aposol nir, ko nir arlot ko
arlingi nevrer rer.

7 Ko nale se Atua ok-asasi,
ko jinibb se Iesu nir nga
renge Jerusalem elep temij-
pal malum arini, ko delung
elep ne jinibb ne sulsulen nir
arosuri kele.

Arrul totoni Steven

8 Steven ngok evi jinibb
san nga Atua m̃irij m̃irres
suri, ko elai derteren nga
milep tevi. Ko ololi majingen
nga marinijnij nawone nir
re no jinibb nir.
9 Ko sete epriv, jinibb so-
por artur imare ko artere.
Nir arivi jinibb ne naim
gortien san se m̃eri Isrel
nir nga bonevis marivi pa
demij maur, ko lelingenok
arivel sisarow vajin. Ko niko
arverus naim gortien ser, ar-
wera ‘Naim gortien se nir
nga marivel sisarow’. Nir ko
arivi m̃eri Isrel nga marivel
Saerin ko Aleksantria vini.
Ko m̃eri Isrel sopor kele nga
marivel Silisia ko Esia arko-
rti kele tevir, ko arlat tevi
Steven.
10 Ko Nem̃in On ololi
Steven norongwosien sen
elep, ko daron nga m̃irij e,
nir sete arongwos parasi ni
re rijen sen.
11 Mian ko arkonkoni sil-
veni jinibb sopor nga paran
parwerai, “Namrunge pa ni
erij esij tere Moses ko tere
Atua.”
12 Arok-rij erpok mian,
ko arserranu re nolo jinibb
nir ko ƀirterwarreng nir ko
jinibb nevisvisenien ne nale
nesesreien nir; ko nir vajin
artur imare ko aran arrul
totoni Steven, ko arevei van
re naim gortien se numal ser
nir.
13 Ko arlingi jinibb so-
por partur ko parij re nale
gerisen ser. Ko lartul nen

arwera “M̃erel okrij tetajer
tere Naim On ko tere nale
nesesreien se Atua.
14 Ko namrunge ni owrai
Iesu ne Nasret ngok pulok-
loksi Naim On ngel ko p̃irieni
liken nga Moses m̃ila tevi
kerr pa.”
15 Ko nir nga marlik re
naim gortien ngok armet
teretre Steven; ko arlesi ni
non erpe no anglo san.

7

1 Ko batu jinibb ne sul-
sulen osusi tevi Steven owra
“Evi weretunen ko wor?”
2 Ko Steven erij weli lweni
owra “Tuwak ko tata nir,
kapmurrong inu! Womunen
ko apu se kerr ngok Epram
mia-van nga p̃ilik Aran,
daron nga m̃ilik malum re
vanu ngok Koltia nga muto
re vanu nga milep ngok
Mesopotamia,
3 ko Atua ne nosrövien
eplari jin; ko owrai tevi owra
“Kupiel lingi vanu som ko
metka som nir ko kupan
re vanu san nga bea-viseni
tevim.”
4 Mian ko Epram evel lingi
vanu sen ko ean etipatun
liken sen Aran. Ko vitunen
ko tata se Epram ea-mij, ko
Atua ololi Epram evel oruj
vini re vanu ngel nga rram-
lik ren lelingenok.
5 Ko renge daron ngok
Atua sete elai rragrrag be-
bje dan sopon tevi Epram,
ejki, ko ololi ma rijrijen tevi
nga pia-lai dan nir tevi. Ko
owra dan nir parivi se ni
tevi metka nga para-rremali
renge ni. Ko daron nga
muwrai ngok e, ko Epram
natun ejki wore ko!
6 Ko ngel evi nale se
Atua nga muwrai tevi, owra
‘Metka som nir para-ivel
lingi iok ko paran parlik
renge vanu m̃inij nga parivi
demij maur ie, ko parlik
renge nekaien nga m̃iterter
pijpari sia pungut pivavij
(400).’
7 Iok osp̃e suri Ijip.
Ko Atua owra ‘Inu bea-
virrvirrali nir nga marma-
jing ser, ko metka som nir
para-ivel lingi vanu ngok ko
parluwi parsurövik iel.’
8 Ko Atua elai murrun ne
bae tevi Epram, nga miviseni
nga Epram evijuri vajin sel
se Atua. Natun Aesak ean
re bae daron nga bongin
muowil e. Ko Aesak kele
ololi tevi Jekop nga m̃ilai van
re bae, ko Jekop kele ololi
erpok nga m̃ilai natun es-
ngavöl drromon eru maran
re bae, nir ngok nga marivi
ƀirtera se kerr ne tuwi.

Steven osp̃e suri ƀirtera ser nir

9 “Jekop natun nir nolor
eleplep tevi tasir Josep, ko
arwulwule nga pian pivi
demij maur renge vanu ngok
Ijip. Ko Atua emetmete
Josep,
10 ko etkai lilane erres; ko
ololi easi renge daron nga
marterter nir nga marok-
pelari jin. Daron nga Josep
mivini vajin mutur re no
batu numal se m̃eri Ijip nir,
ko Atua ololi norongwosien
sen ean mare tevi murrun
nga m̃irres p̃elak sen. Ko

numal nen ololi Josep evi
jinibb nga mian mare temi-
jpal, nga pimetmete Ijip to-
toklai ko pimetmete majin-
gen ne naim sen kele.
11 “Sete epriv daron nga
m̃iterter san ejpari Ijip ko
Kenan, nga nanen ejki. Ko
ƀirtera ngok se kerr nir
arunge esij lengleng suri na-
nen ejki.
12 Ko daron nga Jekop
murnge nga nanen muto
Ijip, ko okoni natun nir,
ƀirtera ngok se kerr nir,
aran. Ngok evi womujnen
nga mara-van rrongi ie.
13 Ko renge daron m̃inij
kele nga maran, ko Josep
eviseni ni limjer vajin tevi
tuwan nir, ko numal se m̃eri
Ijip nir ornge jilweren suri
metka se Josep nir.
14 Mian ko Josep elai nale
van ji tata sen Jekop nga
piptevi metka sen nir parini
parlik Ijip. Renge gortien
ngok nir ejpari ngavöl ebut
drromon elim (75) renge nir
totoklai.
15 Ko Jekop tevi ƀirtera
ngok se kerr nir ne tuwi
arivel lingi lat nga marlik e
ko aran arlik Ijip; ko arlik ie
ejpari daron nga mara-mij e.
16 Ko arwosi lweni niber
van Sekem e, ko artevnir
lat nga marok-tivtavin e san
nga Epram muwli tweni pa
tevi metka se Amoro nga
renge vanu ngok Sekem.

Steven osp̃e suri Moses

17 “Ko daron evini mori
vajin nga Atua puloli rijri-
jen sen ngok nga m̃ilai pa
tevi Epram p̃irrmali. Renge
daron ngok, metka se ƀirtera
se kerr ngok nir arvasus ko
emaur elep kele.
18 “Ko eanan ejpari nga
jinibb m̃inij kele mivi batu
numal kele ne Ijip, nga sete
murrorrmi tutune Josep.
19 Osur terter ko ekrekrasi
ƀirtera ngok se kerr nir,
ko osulngatir nga parwosi
tweni bipi ser nir renge
naim ser ko parling twenir
vare nga parmij.
20 Ngok evi daron mawos
nga bipi nga m̃irres p̃elak
ngok Moses m̃iak ren. Tata
sen ko tasu sen ormetmete
erres renge naim ser ean
ejpari navöl itul,
21 mian ko orlingi tweni
vare erpe nga nesesreien se
batu numal muwrai. Mian
ko natu numal nesevin es-
kai, ko otori tweni ko emet-
mete, ko elai erpe natun ma-
wos vajin.
22 Arvisviseni renge
norongwosien se m̃eri Ijip
nir, ko evini evi jinibb nga
milep renge rijen ko re
majingen kele.

*Moses ololi lesi nga pi-
wilwil se m̃eri Isrel nir*

23 “Daron nga Moses sian
mijpari ngavöl ivij (40) ko
orrorrmi wor nga pian p̃ilesi
otvi lat nga m̃eri Isrel nir
liken ser muto suri.
24 Mian ko elesi m̃eri Ijip
san nga mirevji jinibb nga
nir san; ko ean erevji pini
m̃eri Ijip nen.
25 Ni orrorrmi metka sen
nir parongwose nga Atua

p̃imajing rrurrngi ni nga puloli nir parivel sisarow. Ko nir sete arongwose.

26 Ko mevinen kele, elesi m̃eri Isrel eru orpalpal, ko evan nga p̃ijnge nuru. Ko owra “E, erpese komor-ivi niaken bbong, ko komorpalpal lululweni kamru mirpok?”

27 Ko wela nga mokloli m̃isij tevi nuru tuwen osoni tweni Moses ko owrai tevi owra “Erpese, si elngi nik nga nik kuptur womue kem, ko nga kupwera suri lat nga puto suri tevi kem?

28 Rrek kumrreni kuprevjik pirpe kumrevji pini m̃eri Ijip ngok miniv?”

29 Daron nga Moses murnge nale ngok, ko owlu lingi Ijip. Ko ean elik erpe jinibb neturvitan renge vanu ne Mitian. Ko natun nuru ora-iak ko ie.

Moses ornge nale se Atua

30 “Sia ngavöl ivij (40) easi, ko anglo san errmali ji Moses renge duru nai nga welili san nga m̃in, mori botwen nga Sinae.

31 Moses etaol lenglengen re sev nga m̃ilesi, ko oruj van mori nga p̃ilesi lilane. Ko etaol nga Atua erij tevi,

32 owra “Inu nuvi Atua se ƀirtera som nir. Inu nuvi Atua se Epram, Aesak ko Jekop.” Mian ko Moses eririr temijpal ko emtutu nga pimteni.

33 Ko Atua owrai tevi Moses owra “Kuplai tweni but nga kumrae renge nolo ƀelam, suri lat nga kumtur ngok e evi lat nga muon ko.

34 Nulesi ko pa nga jinibb suk nga marlik Ijip nir arunge lengleng esij, ko nurongwose norongen nga muto jir, ko nuvini nga ƀelai twenir. Ko kupini, bokonim van Ijip.

M̃eri Isrel arungasi Moses

35 “Ngok Moses nen kele kobbong nga m̃eri Isrel marungasi ko marwirr nale nga muwra “Erpese, si elngi nik nga kuptur womue kem ko kupwera suri lat nga puto suri tevi kem?”, Atua kobbong osusture ni. Okoni anglo nga miplari ji Moses renge nai ngok nga nabb muroror rengen mare nga pususture ni pivini pivi jinibb nga milep ser, ko nga piwilwil se nir.

36 Moses ngok ololi nanu nga marinijnij nawone nir Ijip, ko etkai tweni m̃eri Isrel nir Ijip van re dis nga musongsong e. Ko etkair kele sia ngavöl ivij (40) van renge lolo merwer, ko ololi nanu nga marinijnij nawone nir kele wor.

37 Ko Moses ngok kobbong nga muwrai tevi m̃eri Isrel nir nga muwra ‘Atua pususture propet san re kami pirpe nga mususture inu. Ko ni pivi kele san re kami san.’

38 Moses ngok ko etkai jinibb nir ko eser kortonir renge lolo merwer, mian ko anglo erij tevi renge botwen ngok nga Sinae. Iok ko, Atua elai nale ne mauren tevi nga pivini pivijngeni tevi kerr.

39 “Ko ƀirterawarreng se
kerr nir armusus parosuri
Moses. Arong tweni nale sen
ko arrorrmi lenglengen nga
parluwi kele van Ijip e.
40 Ko arwerai tevi Eron ar-
wera “Wurru, kupmajing ta
atua sopor nga parwowomu
ko kerr rrapok-vijuri. Suri
Moses ngok nga m̃itkai
tweni kerr Ijip nga rrapini
iel, ko rramrreleng vajine,
erpese rengen.”
41 Renge daron ngok ko
armajing nanu san nga mar-
rongrrongi re natu buluk
nga parsurövi erpe atua ser,
ko arevji nanu rrum ko arloli
nanen nga milep san. Ar-
surövi sev nga nevrer bbong
m̃imajinge.
42 Ko Atua esir duren tevir
ko elinglingir arsurövi moju
nir. Ngok erpe nga Naul On
muwrai re naul se propet nir
muwra ‘M̃eri Isrel nir, teta-
jer renge sia ngavöl ivij (40)
renge lolo merwer kamok-
revji nanu rrum nir nga
kaploli sulsulen rengen, ko
sete kamsurövi inu, ejki.
43 Tetajer kamok-wosi
devji ngok ne atua m̃inij
ngok Molok tevi pija ne
moju se atua ngok se kami
Repan. Molok ko Repan
ngok kamok-surövi nuru.
Renge murrun ngok, inu boji
tweni kami kapan ngasue
re devjen van ngasu ngasue
Bapilon.

*Tuwi ko pa vini, Atua ok-
wilwil se m̃eri Isrel nir*

44 “Devji nga ƀirterawarreng
se kerr nir nga marok-surövi
Atua rengen otur tevir kele
renge lolo merwer. Devji
ngok kobbong Atua owrai
tevi Moses nga p̃imajinge,
ko armajinge suri norrngov
nga Moses m̃ilesi.
45 Vitunen, daron nga
ƀirterawarreng se kerr nir
marvivitu suri Josua, arini
nga parlai dan ngel. Ko
nir arlai devji se Atua ngok
tevir. Renge daron ngok,
Atua oji tweni jinibb nir, ko
arwolu lingi ƀirtera se kerr
nir. Ko devji se Atua ngok
oto osorsan ean ejpari daron
nga Devet mivi batu numal.
46 Atua eir suri Devet,
ko Devet ongoni nga poro
orongwose p̃imajing naim
rres san nga m̃eri Isrel nir
parok-surövi Atua rengen
vajin.
47 Ko mian ko Devet sete
emajinge, ko Solomon ma
emajing naim nen tevi Atua.
48 “Ko ewretun, Atua ngok
nga mian mare temijpal sete
orongwose p̃ilik renge naim
nga jinibb m̃imajinge, erpe
nga propet muwrai daron
nga m̃irij renge nise Numal
muwra
49 ‘Melrin evi nai seksakel
suk, ko iel ngatan evi lat nga
ƀejingteni ƀelak ren. Naim
nga mirpese ko san kuwra
kupmajinge tevik? Ngabe
mawos ko inu bea-mosi ren?
50 Inu numajing nanu to-
toklai nir.’

*M̃eri Isrel sete arosuri
Atua*

51 “O, batu kami eterter
p̃elak, norrorrmien se kami
erpe bbong jinibb ne vare
nir! Sete kamrongwose

kaprunge nale, ko kamsor-
san tevi ƀirtera se kerr nga
tetajer kamok-palpal tere
Nem̃in On.
52 Ƀirterawarreng se kerr
nir arloli sel nga m̃isij milep
tevi propet p̃etp̃eti ne tuwi
nir. Arevji pini propet nga
muwra visviseni m̃er nga
muosuri Atua nga pia-vini
vitu, ko lelingenok kamtere
ni ko kamrevji pini.
53 Anglo nir arlai nale ne-
sesreien se Atua vini tevi
kami, ko setewor kamosuri."

Artuwe pini Steven

54 Ko daron nga jinibb ne
gortien ngok marunge nale
se Steven, nolor eirarsi ko
arorrliw tevi.
55 Ko Steven owun saut
e Nem̃in On, ko oklu van
mare renge melrin; ko elesi
nosrövien se Atua, ko Iesu
kele nga mutur renge devjen
rres ji Atua.
56 Mian ko owra "Inu
nulesi metali ne melrin etp̃ir,
ko Jinibb Mawos otur renge
devjen rres ji Atua."
57 Mian ko jinibb ne gor-
tien ngok arkikail van mare
ko artop ore boror, ko ar-
wolu mawose Steven.
58 Ko arrul totkoni musuw,
ko arevei tweni renge ngaim
ngok, ko arok-tuwtuwe
nevöt e vajin. Ko nir nga
marij tere Steven aruri
tweni sunsun ser sopor ko
arlai tevi m̃elakel san, nisen
Sol, nga ni pimetmete; mian
ko artuwe vajin Steven.
59 Ko daron nga jinibb nir
marok-tuwtuwe suri kele, ko
Steven everus owra "Wurru
Numal Iesu, kuprunge dr-
relak ko kuplai inu nem̃ik
pivinuk piptevim."
60 Mian ko ejipa van
ngatan ko ekail van mare
owra "Numal, sete kupvir-
rvirrali nir renge sev nga
marloli ngok." Daron nga
muwrai jijle mirpok musuw,
ko osrow pini.

8

Sol ok-ojoji jinibb se Atua nir

1 Ko Sol elesi erres
kobbong nga martuwe pini
Steven. Ko renge nabong
mawos ngok, Sol tevi m̃eri
Isrel nir artipatun nga
parloli p̃isij pilep tevi kalesia
nir nga marlik Jerusalem.
Ko kalesia nir arwolu lingi
ngaim ngok ko arwolu van
renge vanu karkar nga Jutia
ko Sameria, ko nir esngavöl
drromon eru nga marivi
aposol kobbong arlik jer
Jerusalem.
2 Ko m̃eri Isrel sopor nga
marvijuri lilane Atua arunge
esij suri Steven, ko arlai
niben ko artengsi ko aran
artevni.
3 Ko Sol olokloksi tor-
rlai kalesia nir, ko etkai
jinibb sen nir arivel karkar
Jerusalem renge naim nir
ko arrul totoni kalesia nir,
norman ko nesevin kele, ko
arlingir van renge naim ne
nekaien.

Jinibb arwerai tweni nosp̃en nga m̃irres se Iesu Sameria

4 Ko daron nga Steven
mimij, jinibb se Atua nir

arwolu lingi Jerusalem, aran
lat karkar ko arvisviseni suri
nise Iesu.
5 Ko jinibb san, nisen Pilip,
ean kele renge ngaim nga
milep ne Sameria ko ewer-
wer suri nise Iesu, nga mivi
Mesaea.
6 Ko jinibb p̃etp̃eti renge
ngaim nen armerreni
parunge lilane nale se Pilip,
suri arunge nale sen nga
m̃irres ko arlesi nelesien
nir nga ni mulolir nga
marviseni derteren se Atua
tevir iok.
7 Nir elep nem̃in nga mar-
sij marsisilvir, ko nem̃in
nga marsij nen arkail van
mare ko arivare lingir arivel.
Mian ko Pilip ololi nir elep
nga devje niber marmij ar-
res luwi, ko nir nga sete
marongwose parivel arivel
luwi kele.
8 Ko nir nga marlik iok
daron nga marlesi ko arir
lenglengen.

Jinibb ne botut san, nisen Saemon

9 Ko renge ngaim ngok
kele, jinibb san nisen Sae-
mon elik iok nga muloli bo-
tut sen, jinibb marok-taole
bonevis pa. Ko okwera kele
erpok “Inu nuvi jinibb m̃inij
san tevi derteren lele nir.”
10 Ko nir jijle renge
ngaim ngok nga marivi
jinibb ko nga marivi jinibb
nawon kele, arosuri sev nga
muwrai, mian ko arwera “O,
ewretun morok derteren se
Atua eptevi.”
11 Ko arok-murronge ni
daron elep pa nga ni mokloli
marok-taole nanu nga mok-
loli nir.
12 Ko vitunen, daron nga
Pilip mian m̃iwerwer tevir
suri batun vanu se Atua nga
pia-pelari ko suri Iesu Kristo,
arunge nale sen. Ko ni epap-
taese nir, ngok nesevin ko
norman.
13 Ko Saemon kele osuri
nale se Pilip, ko arpaptaese
ni. Ko ngabe nga Pilip mian
e, ko Saemon kele eptevi; ko
daron nga m̃ilesi nanu nga
marinijnij nawone nir nga
miviseni derteren se Atua
nga Pilip muloli, ko etaol ko
eririr.
14 Ko aposol nir esngavöl
drromon eru nga marlik iok
Jerusalem arunge nale suri
m̃eri Sameria nga marosuri
pa nale se Atua osuw, mian
ko arkoni Pita ko Jon nga
poran jir.
15 Mian ko oran jir, ko
daron nga morpelari jir, ko
orlot nga Atua p̃ilai Nem̃in
On tevir.
16 Suri Pilip epaptaese nir
renge nise Iesu Kristo kob-
bong, ko Nem̃in On setewor
ean renger.
17 Ko Pita ko Jon orlingi
nevre nuru renge batu nir,
mian ko Nem̃in On ean esil-
vir vajin.
18 Ko Saemon daron nga
m̃ilesi aposol ngel nuru mor-
lingi nevre nuru renge batu
nir ko Nem̃in On m̃isilvir,
otur mera ko elai nevöt nga
milep vini ko esareni tevi
Pita ko Jon ko owra tevi nuru
owra
19 “Ei, kopor-lai kele
derteren ngok tevik bevel

tevi, ko jinibb si nga b̃elngi
nevrek rengen, ko ni kele
Nem̃in On p̃isilvi."
20 Mian ko Pita owrai
lweni tevi owra "E, nik
kurongwose kupwuli sev
nga Atua m̃ilai nawone
tevi jinibb? Nik tevi nevöt
som koporan korti renge
nejijkien!
21 Sete kuma-pitevi kem
rragrrag renge majingen
ngel, suri nolom sete osor-
san renge no Atua.
22 Kuprieni nolom renge
sev nga komok-loli ngok, ko
kuplot van ji Atua nga ni
p̃itlasi nik renge murrun nga
komok-loli mirpok.
23 Suri inu nurongwose
nga lol leplep nga marsij
elep arto nga demij muloli
markikair renge nolom."
24 Mian ko Saemon owrai
tevi Pita ko Jon owra "Wurru
laru, koporlot suri inu nga
Atua p̃ilai se inu, nga nanu
nga m̃isij nga komor-werai
ngok sete p̃irrmali ji inu."
25 Mian ko aposol nga
nuru orsup̃e nale se Atua
tevi jinibb nir ko sev nga
morlesi Numal muloli, ko vi-
tunen morsuw, orivel lingi
ie ko orluwi van Jerusalem
e. Ko daron nga morivel
suri sel, orok-werwer suri
nosp̃en nga m̃irres se Iesu
Kristo renge ngaim elep nga
Sameria.

Pilip erij tevi m̃eri Etiopia san

26 Ko anglo se Atua san
eplari ji Pilip ko owra "Pilip,
kupan iak ko kupiel van
renge sel nga m̃itipatun
Jerusalem ko mian Gasa
e." Sel ngok easi renge lolo
merwer.
27 Mian ko otur mera ko
evel van. Daron nga mi-
plari, ko elesi m̃eri Etiopia
san esakel renge lem̃etiti
sen, ko okwolu suri sel
vini. M̃ernen artevei evi
demaw, ko evi jinibb nga
milep san nga mokmetmete
nevöt se kwin nga Etiopia
nga marveruse nisen kele
san Kantes. M̃ernen ean
Jerusalem nga pulot tevi
Atua.
28 Ko daron nga musuw
ko esakel renge lem̃etiti nga
pulwi, ko okeve naul se
propet Aesea.
29 Mian ko Nem̃in On erij
tevi Pilip owra "Pilip, kupan
mori lem̃etiti ngok ko kupiel
jelin."
30 Ko Pilip ean ko okivel
mori lem̃etiti nen. Ko
ornge m̃ernen mokeve nale
se propet Aesea. Mian ko
Pilip owra tevi m̃er nga owra
"E, nik kurongwose, nale
nga komok-eve ngok owra
puwra sev?"
31 Ko m̃er nga owra
"Borongwose pirpese? Poro
jinibb san pivisviseni tevik,
ko borongwose ko. Kupsa
vini mare, ko kupvisviseni
murru nale ngel tevik".
32 Ko nale se propet Ae-
sea nen le ngel: 'Erpe
sipsip san nga marlai nga
parevji pini, erpe natu sip-
sip nga martevei tweni silvin
ko sete murongwose p̃iting,
ko m̃ernen sete orongwose
puwrai nanu san, ko omur-
rong kobbong.

33 Ko nir arwer rrerrarre
renge sel nga m̃isij. M̃ernen
sete orongwos natun putoe,
suri artor otvi mauren sen.’
34 Mian ko m̃eri Itiopa nen
osusi tevi Pilip owra “Kupw-
erai ta tevik, isi ko ngok nga
propet ngok moksup̃e suri
ngok? Oksup̃e ni kobbong,
rreknga oksup̃e jinibb m̃inij
kele san?”
35 Ko Pilip esa jingon ko
osp̃e suri nale se Aesea ngok
ko suri nosp̃en p̃etp̃eti nga
m̃irres suri Iesu Kristo.
36 Orjilwer ortajer orini, ko
orremali renge nuwi seser
nga welili san. Ko m̃er
nga osusi tevi Pilip owra “E,
kulesi, rromor-pelari renge
nuwi le ngel. Ko nik kur-
rorrmi erpese? Sev ejki nga
poro parpaptaese inu?”
37 [Mian ko Pilip owrai tevi
“Poro weretunen wor nga
nosurien oto renge nolom,
ko erres nga inu bepaptaese
nik.” Ko m̃er nga owra “O-
o, o-o, inu nuosuri nga were-
tunen jerjer, Iesu Kristo evi
Atua natun.”]A
38 Daron nga muwrai ji-
jle musuw ko owrai tevi
m̃er nga moklai lem̃etiti
nga pumosie mun, mian ko
nuru Pilip orjubbul ko oran
ngatan re nuwi. Ko Pilip
epaptaese ni.
39 Ko daron nga morivel
lingi nuwi vini lat nga
mimes e, ko Nem̃in On
eteseni tweni Pilip evel,
ko m̃er nga setemun elesi.
Mian ko ean esakel luwi
renge lem̃etiti sen, ko nolon
eir nga eir vajin daron
nga lem̃etiti mokwolu tevi
m̃itajer.
40 Mian ko Pilip etaole
nga mijpari ngaim nga Asot.
Ko etajer kele nga mokwer-
wer e nosp̃en nga m̃irres se
Atua renge ngaim m̃inij nga
marto surusrir iok, ko etajer
malum van ko ejpari vajin
ngaim nga Sisaria.

9

Atua erieni murru Sol nga pivi jinibb se Iesu

1 Ko renge daron ngok, Sol
oksur terter nga pirevji pini
nir nga marok-osuri Numal.
Ean elesi batbatu jinibb ne
sulsulen,
2 ko osusi tevi, mian ko
batbatu jinibb ne sulsulen
oli naul sopor se nir nga
marok-metmete naim gor-
tien nir renge ngaim nga
Damaskas, ko elair tevi Sol.
Ko nale nen erpel: ‘Nukoni
m̃erel Sol nga pivinuk p̃ilesi
norman rreknga nesevin si
nga mivijuri sel nga mimerr
ngok, ko p̃isre totkonir ko
piptei lwenir vini Jerusalem
e.’
3 Ko Sol elinglingi
Jerusalem nga pian
Damaskas e. Ko daron nga
mivini morie ngaim ngok, ko
etaole moron nga milep san
miplari renge melrin vini, ko
mumor vaseni lat nga mivel
e.
4 Ko ewajeni ngatan, ko
ornge drrelan san owrai tevi

A **8:37** Nale nga muto re nolo [ ], rrek sete Luk oli, ko jinibb san ea-uli vitue daron nga muli tweni kopi san ne naul ngel.

owra “Sol o, Sol! Suri sev
komok-loli m̃isij tevik mir-
pok?”
5 Ko Sol osusi lweni, owra
“Wurru, Numal, nik si ko?”
Ko drrelan nga owra lweni,
“Inu le Iesu nga komok-loli
m̃isij tevik.
6 Ko kupmera, ko ku-
pan ngaim Damaskas, ko
iok jinibb san ni ko puwrai
tevim sev nga kupa-loli.”
7 Ko nir nga marok-ivel
tevi Sol artur murrong, sete
arwerai nale san. Nir kele
arunge drrelan ngok, ko sete
arlesi jinibb san.
8 Ko Sol otur mera eleng
raji meten, ko meten omot.
Ko selen nir arevei ko
arpitevi van renge ngaim
nga Damaskas e.
9 Ko Sol meten orrorr er-
pok ejpari nabong itul, sete
orongwos p̃ileslesi nanu san.
Ko daron ngok kele, sete
eaan ko sete eminmin.
10 Ko renge ngaim ngok
Damaskas, jinibb san nga
mok-osuri Iesu, nisen
Ananaeas. Ni elesi bori
san nga Numal muwra tevi
“Ananaeas!” Ko Ananaeas
orrum, owra “Inu le ngel,
Numal.”
11 Ko Atua owrai tevi “Kup-
mera ko kupvijuri sel nga
mivel otvi liven ne ngaim
ngel nga nisen Sel nga mime-
tet, ko kupan re naim se
Jutas. Ko kupsusi m̃eri
ngaim ne Tasas san, nisen
Sol. M̃ernen oklik ko oklot.
12 Ko ni kele elesi bori san,
ko elesi nga nik Ananaeas
kuan kujpari meten, ko
meten erres luwi kele.”
13 Ko Ananaeas owrai
lweni, “Wurru, Numal, nir
elep pa marok-sup̃e suri
morok, nga ni oklokloksi
jinibb se Atua nir nga marlik
Jerusalem.
14 Ko renge iel Damaskas
kele elai derteren sen ngok
ji batbatu jinibb ne sulsulen
nir nga pivini purrul totkoni
jinibb si nga muosuri nik.”
15 Ko Numal owrai tevi
owra “Kupiel, suri inu nul-
ngi ni nga p̃imajing se inu,
ko puloli nisek pian mare ji
jinibb ne vare nir ko numal
nir ko ji m̃eri Isrel kele.
16 Ko daron nga puloli
majingen suk, inu bowrai
visviseni sel nga m̃isij sev
nga pia-sekai iok.”
17 Ko Ananaeas ornge nale
ngok nir, ko otur imare ko
ean ji Sol renge naim se
Jutas. Ean loloim ko elngi
nevren re batu Sol, ko owrai
tevi, “Niaken Sol, Numal nga
mivi Iesu, nga miplari jim
renge sel le, okoni inu nga
bevini bololi kupkulu luwi
kele, ko nga Nem̃in On kele
puwun saut renge nolom.”
18 Ko vesan rres nanu san
erpe berte nai orvitan renge
mete Sol, ko meten orkulu
luwi vajin. Otur mera, ko
sete epriv Ananaeas epap-
taese.
19 Ko eaan luwi ko jin
eterter luwi vajin, ko elik
nabong sopon kele tevi kale-
sia nir Damaskas.

Sol ewerwer e nale nga m̃irres Damaskas

20 Ko sete epriv nga Sol
etajer kele van renge naim

gortien nir se m̃eri Isrel, ko
etipatun nga p̃iwerwer suri
Iesu nga ni evi natu Atua.
21 Ko nir jijle nga marunge
ni artaole ko arwera “E, m̃er
nga moktorrtorrlai kalesia
nir Jerusalem ngok, ko evini
tweni nga purrul totkonir ko
p̃itkair van ji batu jinibb ne
sulsulen nir!”
22 Ko Sol derteren ne nale
sen emaur elep, ko eviseni
nir e erres nga Iesu evi
Mesaea. Ko m̃eri Isrel nir
nga ie arwera parij otvi
nale sen, ko arunge nale se
Sol eterter p̃elak ko norror-
rmien ser omrrol, ko arbbut
kobbong.
23 Ko nabong elep arasi, ko
m̃eri Isrel sopor nga marlik
iok arlolarsi Sol elep, ko ar-
murri suri nga parevji pini.
24 Ko nutrin ko nutpong
kele, nir artirive Sol renge
metali ne nawot nga milep
nga m̃irrale ngaim ser, nga
parevji pini. Ko jinibb san
ean owrowra tweni womue
norrorrmien ser tevi Sol.
25 Ko natpong san jinibb se
Sol nir arpitevi ko arsongni
renge narr nga milep san,
ko arjuröni rrurrngi renge
lat nga m̃itp̃ir e san renge
nawot van ngatan e. Erpok
ko Sol eivare ko owlu.

Sol iak Jerusalem

26 Ko Sol evel lingi
Damaskas ko olwi van
Jerusalem e. Ko owra
pukorti tevi jinibb se Iesu
nir; ko nir sete arosuri
nga ni evi kalesia, ko arwij
ngasue.
27 Ko Banapas ewilwil sen,
ko eptei van liven ji aposol
nir. Ni owra visviseni tevir
erpese nga Sol m̃ilesi Nu-
mal renge sel, ko nga Numal
kele m̃irij tevi. Ni owrai
kele tevir erpese nga Sol sete
mimtutu nga pusp̃e suri nise
Iesu iak Damaskas.
28 Ko Sol elik tevir ko
arongwose vajin, ko arkorti
tevi vajin. Ko evel lat p̃etp̃eti
Jerusalem, ko sete emtutu
nga poksup̃e suri nise Nu-
mal.
29 Sol ewerwere nale kele
sopor tevi m̃eri Isrel nir nga
marlik ngasue vanu ser nga
marongwose nale se m̃eri
Gris nir, ko vitunen marini
marlik Jerusalem. Ko nir
sete armerreni nale se Sol
ko arlatlat tevi suri. Ko sete
epriv nir arlolar ko arwera
parevji pini.
30 Ko daron nga kalesia
marunge nale nga m̃eri ie
marwera parevji pini Sol, ko
artekai van ko arlingi elik
talev Sisaria. Ko vitunen
arkoni tweni van sisen e
Tasas.
31 Ko renge daron nen,
kalesia nir nga marlik
sarrsarr renge vanu ne Jutia,
Galili ko Sameria arlik renge
demat. Ko Nem̃in On elai
derteren tevir, ko nir arlik
eterter nga marosuri Numal.
Ko nir elep temijpal malum
arini nga marosuri Numal
vajin.

Pita iak Lita ko Jopa

32 Ko Pita otutur errale lat
sopon, ko daron san evan ji
jinibb se Atua nir ne ngaim
ngok Lita.

33 Re ngaim ngok, eskai
jinibb san nga niben mimij
mijpari sia owil ko pa osuw
nga sete orongwose pivel, ko
okmatur kobbong re maling
sen. M̃ernen nisen Aeneas.
34 Mian ko Pita owrai
tevi owra “Aeneas, lelingen
wolok ko pa Iesu Kristo pu-
loli kuprres luwi. Kup-
tur mera kuplulngi maling
som!” Ko vesan rres Aeneas
otur imare.
35 Ko nir jijle nga marlik
re ngaim ne Lita ko re kele
vanu ne Saron, daron nga
marlesi, ko arieni norror-
rmien ser ko arvijuri Numal
se kerr.

Tapita

36 Ko nesevin san elik
re ngaim ngok Jopa, nisen
Tapita (nais ngok owra
puwra die, nanu rrum san.
Re nale se m̃eri Gris nir,
arveruse Dokas). Vinnen
osuri Atua ko tetajer okloli
majingen nga marres nir
ko okwilwil se kele nir nga
joror marjikie.
37 Re daron ngok mesien
san ololi, mian ko emij. Ko
arrawe lilane niben, ko ar-
lingi renge loloim san kele
mare renge naim sen tera
nga partevni.
38 Ko Jopa oto mori bbong
Lita ko sopon; ko daron
nga jinibb se Iesu nga Jopa
marunge nale nga Pita m̃ilik
Lita, ko arkoni nuru eru
oran jin tevi nale ngel nga
muwra “Wurru kupsaro ta
pingavilvil sopon, kupini ku-
plesi kem iel.”
39 Mian ko Pita otur imare
ko eptevi nuru aran. Daron
nga marjipari ie, ko arpitevi
van re loloim ne naim nen
mare. Iok, nesevin nga di-
wen ser marmij lingir arser
rrale, ko arok-ting ko arok-
sareni sunsun ko nijor nga
Dokas m̃imajinge daron nga
mimaur malum e.
40 Mian ko Pita okoni
twenir, ko ejiol vitan ko olot.
Olot jile ko erieni non ma-
wos vin nga mimij nga ko
everuse, owra “Tapita, kup-
mera!” Tapita eleng raji
meten, ko daron nga m̃ilesi
Pita, ko emra elik.
41 Ko Pita otori nevren, esa
raji nga putur. Mian ko
everuse jinibb se Iesu nir
tevi nesevin nga diwen ser
marmij lingir, ko elngi lweni
vin nga mimaur luwi nga
tevir.
42 Nosp̃en ne nanu ngok
owlu p̃etp̃eti re ngaim ngok
Jopa, ko jinibb elep kele arini
arosuri Numal.
43 Ko mian ko Pita elik
eprepriv kele sopon Jopa
tevi m̃er san nga mokma-
jinge nanu nir renge nevlu
buluk, nga nisen Saemon.

10

Pita ko Konilias

1 Ko renge ngaim ngok Sis-
aria, m̃eri Rom san elik nga
nisen Konilias, nga mimet-
mete jinibb nuval nir ongut
(100) se m̃eri Rom nir, nga
marivi ne gortien nga mar-
veruse gortien ne Itali.
2 Ni evi jinibb san nga
mukorti pa tevi m̃eri Isrel
nir mok-surövi Atua, tevi
jinibb nir ne naim sen kele;
ko oklai kele merrenien elep

tevi m̃eri Isrel nga joror
ewelili. Ko tetajer oklot van
ji Atua.

3 Ko nabong san, oto-
mori pivi mete nial itul nga
rivriv, omomsawose daron
ne verusen, ko elesi nanu
san erpe bori. Renge bori
nen elesi oto limjer nga an-
glo se Atua san evini loloim
sen ko everuse, owra “Konil-
ias”.
4 Konilias emet teretre an-
glo ko emtutu lenglengen, ko
owra “Wurru, Numal, kupej
sev ko san?” Ko anglo erij
weli owra “Atua eir temijpal
renge loten som ko majingen
ne merrenien som, ko etriv
nga piwilwil som.

5 “Ko kupkoni jinibb so-
por paran Jopa ko parveruse
jinibb san nga pivini mun
iel. M̃ernen nisen arveruse
Saemon Pita.
6 Elik tevi jinibb san nga
mokmajinge nanu nir renge
nevlu buluk, nga nisen kele
Saemon. Naim sen oto
ngatan mori jeli dis.”
7 Mian ko anglo evel lingi.
Ko Konilias everuse jinibb
ne majingen sen eru vini, ko
jinibb nuval nga mokmajing
sen ko nga moklot kele, nga
nir p̃itul parini jin.
8 Ewer visvisenir suri
sev nga m̃irrmali, ko okoni
tweni nir itul ngok van Jopa
e.

9 Ko renge nabong m̃inij
nen, arvijuri sel vini re
ngaim ngok Jopa. Ko re
daron mawos nen, Pita esa
van mare renge drru naim
nat milival nga pulot.

10 Mian ko numer eaji elep,
ko emrreni lengleng purroi
nanu san. Ko daron nga
marok-loli nanen ser e, ko
ni elesi bori san nga Atua
miviseni tevi.
11 Elesi melrin etp̃ir, ko
boriti nga milep san, artori
renge bongsin nga ivij, ko
arjuröni renge melrin vini
iel ngatan e.
12 Renge boriti nen, netun
vanu jijle nir ko numön jijle
nir arto ren.
13 Ko drrelan san errmali
ko owrai tevi owra “Pita,
kuptur imare, kuprevji nanu
ngok nir ko kupurroir.”
14 Ko Pita erij weli owra
“Numal, sete mea-loli mir-
pok, suri setewor nurroi lesi
nanu san nga murrokitkit,
ko sete musorsan mirpok
nga borroi.”
15 Mian ko drrelan nen
eplari kele jin owra “Sev
nga inu Atua mowrai pa
tevim nga owokwok, nik
sete kurongwose kupwera
orrokitkit kele.”
16 Drrelan nen owra lweni
nale nen vatul musuw, ko
boriti nen emtaw lingi ko
olwi van re melrin e.

17 Pita nolon orrum
malum suri bori ngok, owra
purongwose sev nga Atua
miviseni tevi ngok. Ko jinibb
itul nga arsusi rongornge
pa naim se Saemon lut nga
mutur e, arongwose, ko re
daron nen mawos nga Pita
murrorrmi bori sen, artur
rremali renge metali.
18 Ko arsusi arwera “Moi,
Saemon Pita elik niko iok
rreknga ejki?”

19 Mian ko Nemĩn On
owrai tevi Pita owra "Jinibb
itul arini pa nile, arpej nik.
20 Kupsaro pingavilvil,
kupjubbul van ngatan e.
Sete kuprrorrmi nanu san,
suri inu ko nukonir."
21 Pita ojubbul, ean ngatan
e, ko owrai tevir owra "Inu
nen le nga kamok-peje inu.
Suri sev kampej inu?"
22 Ko nir arwerai lweni
arwera "Numal Konilias ko
okoni kem. Evi jinibb nga
mĩirres nga moksurövi Atua.
Mĩeri Isrel kele armerreni ni.
Anglo se Atua nga muon
ko san owra Konilias pukoni
kem vinuk jim nga puloli
purnge sev nga kupwerai."
23 Ko Pita etkair arlik tevi
ko armatur tevi.

Ko rorpong nen, Pita tevi
mĩeri Sisaria nen itul arlin-
glingi ngaim ne Jopa, arivel
kele, ko nir sopor nga maro-
suri Iesu renge vanu ngok
arpitevir kele.
24 Renge nabong mĩinij nen
arjipari Sisaria; ko Konilias
etriv terair ko pa. Erijrij kele
metka sen ko selen nga mar-
res nir nga parkorti partiriv
Pita.
25 Daron nga Pita mĩirrmali
vajin, ko Konilias otur imera
ko evini ejiol vitan jin.
26 Ko Pita owrai tevi owra
"O, sete kuploli pirpok tevik,
kupmera, inu nuvi kele
bbong jinibb le!" Ko Pita
ervei nevre Konilias otur
rramos.
27 Ko Pita okjiljilwer tevi
Konilias, ko orivel korti oran
loloim e. Ko Pita elesi erpe
jinibb elep aran pa loloim e.
28 Ko owrai tevir owra
"Kamrongwose erres nga
mĩeri Isrel renge gortien
ser sete arongwose parkorti
rreknga parpelari ji jinibb
ne vare nir. Ko Atua eviseni
tevik nga sete nurongwose
ƀelesi jinibb sopor erpe
arrokitkit rreknga arsij.
29 Niko ololi daron nga
kamverus nga bevinuk, ko
sete nuloli kele nale san, ko
nutur imera ko pa ko nuvini.
Ko nuwra bosusi tevi kami,
kamverus inu suri sev ko?"
30 Ko Konilias erij weli
owra "Nabong itul le pa easi,
erpe pivi mete nial itul nat-
mirivriv san, ko nomok-lot
iel renge naim suk. Ko
vesan rres jinibb san sunsun
sen arinrin nawon evini otur
renge nok. Ko owrai tevi inu
owra
31 "Konilias, Atua ornge pa
verusen som ko okrrorrmi
elep suri merrenien som nga
komok-lai tevi jinibb nir nga
joror mijkie.
32 Kupkoni jinibb sopor
paran Jopa, parlesi jinibb
san nisen Saemon Pita. Elik
renge naim se jinibb san nga
nisen kele Saemon, nga mivi
jinibb nga mokmajinge nanu
nir renge nevlu buluk. Naim
sen oto mori jeli dis ngalu."
33 Ko nusaro ngavilvil ko
nukoni jinibb suk arinuk
jim, ko erres wor nga kum-
runge sev nga marwerai ko
kuvini. Kem jijle namlik
korti vajin renge no Numal
Atua ko nabrunge vajin sev
nga kupwerai."

Pita ewerwer tevi Konilias

34 Ko Pita esa jingon owra
"Lelingenok inu nua-lesi
wose vajin nga weretunen
Atua ololi osorsan kobbong
tevi jinibb jijle.
35 Atua eir temijpal tevi si
nga musrövi ni ko muloli sev
nga musorsan m̃irres, poro
evel renge vanu ngabe tama
san.
36 Nale ngok kele kobbong
Atua elai tevi jinibb sen
nir m̃eri Isrel, daron nga
mukoni Iesu Kristo Numal
se jinibb jijle nir nga p̃ilai
demat tevi nir.
37 Ko rrek kamrongwose
sev nga miplari ji Iesu Kristo
lat jijle re vanu ne Jutia.
Nanu ngok jijle artipatun
Galili, daron nga Jon muwra
jinibb jijle nir parpaptaes.
38 Atua elai Nem̃in On ko
derteren tevi Iesu doNasret,
ko Iesu daron nga mokivel
rrale mokloli majingen nga
marres nir, ko ololi nir nga
marlik renge derteren se
Demij nir arres luwi kele.
39 Kem jijle namlesi sev
nga Iesu muloli Isrel ko re
ngaim nga Jerusalem kele.
Ko jinibb nga marlelep se
nir arwuse re nai pelaot nga
pimij.
40 Ko nabong itul easi, ko
Atua ololi emaur luwi kele re
mijen. Ko eviseni ni tevi kem
nga m̃ilngi kem nga nabsup-
sup̃e ni tevi jinibb nir.
41 Atua sete eviseni ni tevi
jinibb jijle nir, ko tevi kem
kis kobbong daron nga mi-
maur luwi renge mijen, ko
kem namaan korti ko nam-
minmin korti tevi ni.
42 Ko Atua owrai nga nab-
werai tweni ko wor nosp̃en
nga m̃irres tevi jinibb nir.
Ko kem nabwerai tweni ko
wor nga Atua elngi pa ni
nga pia-wera suri lat nga
puto suri tevi jinibb jijle
nir, ngok nir nga marmaur
malum lelingenok, ko nir
nga marmij pa musuw.
43 Ko propet jijle arok-
rrorrmi ni kobbong, ko
arwera suri nga nise Iesu
kobbong, derteren nen otoe;
ko jinibb nga marosuri
ni, Atua pia-telasi tweni
nololien ser."

Nem̃in On ean ji jinibb ne vare nir

44 Daron nga Pita mokrij
malum e, ko Nem̃in On ojub-
bul vitan ko esilvi nir nga
marok-murronge nale sen.
45 Ko m̃eri Isrel nga maro-
suri Iesu nga marlinglingi
Jopa tevi Pita artaol ko aririr
lengleng renge sev nga mi-
plari, suri Atua elai Nem̃in
On tevi jinibb ne vare nir
erpe merrenien nga milep
san tevi nir.
46 Artaol temijpal suri
arok-runge nir ngok arok-rij
renge nale lele, nga marok-
surövi nise Atua. Mian ko
Pita owra
47 "Nir ngok arlai Nem̃in
On pa erpe kerr rramlai pa
musuw. Ko siko orongwose
p̃iwer orer nga sete parpap-
taese nir?"
48 Ko Pita owrai tevir nga
parpaptaese nir renge nise
Iesu Kristo. Mian ko nir
arngoni nga poro Pita orong-
wose p̃ilik mun beblen kele
tevir.

11

Nale se Pita tevi kalesia nga renge Jerusalem

1 Ko aposol tevi tuwa kerr
ko joji kerr nir re lat jijle
re vanu nga Jutia arunge
nosp̃en nga jinibb ne vare
kele arlai pa nale se Atua
kele osuw.
2 Ko daron nga Pita mian
Jerusalem e, ko m̃eri Isrel so-
por artortori, arwera jinibb
ne vare nir nga marivi kale-
sia paran ko wor re bae.
3 Arwera "E, suri sev
komok-pitevi nir nga sete-
wor maran re bae ko komok-
aan kele tevir?"
4 Mian ko Pita owrai tweni
vajin tevir nanu mawos nen
nga m̃irrmali,
5 owra "Daron nga nomok-
lot renge ngaim ngok Jopa,
mian ko numatur, ko nulesi
bori san. Nulesi nanu san
nga mirpe boriti nga milep
san, artori renge bongsin
nga ivij ko arjuröni renge
melrin vini iel ngatan e, ko
evini mori inu.
6 Numteni lilane nolo
boriti ngok, ko nulesi netun
vanu jijle nir ko numön jijle
nir.
7 Mian ko sete epriv
nurnge drrelan san owrai
tevik owra "Pita, kuptur
imera, kuprevji ko kuprroi."
8 Ko inu nuwra "Ejki Nu-
mal, ejki rres. Nanu ngok so-
por sete arsorsan ko sete ar-
wokwok nga borroi, ko sete-
wor nurroir nabong san."
9 Ko sete epriv, nurnge
drrelan nen eplari kele
vini owra "Nanu nga inu
Atua mowrai pa musuw nga
owokwok, nik sete kurong-
wose kupwera orrokitkit
kele."
10 Drrelan ngok errmali er-
pok vatul osuw, ko boriti
nen tevi nanu jijle arevei
lweni kele van re melrin e.
11 Ko renge daron mawos
nen, jinibb itul arini re naim
nga nulik ren. M̃eri Sis-
aria san okonir nga parini
partekaik nga bolwi tevi nir.
12 Ko Nem̃in On owrai
tevik sete bongasi nir ko be-
marong ma bolwi tevir. Ko
tuwa kerr nga ouwon ngok
kele arpitevi inu. Ko daron
nga nampelari Sisaria, ko
kem jijle naman loloim re
naim se m̃erak Konilias.
13 Mian ko ni owrai tevi
kem nga ni elesi anglo san
evan otur renge loloim sen,
ko anglo owrai tevi owra
"Kuplai nale van re ngaim
ngok Jopa nga parveruse
jinibb san nga nisen Saemon
ko nisen kele Pita.
14 Ni pia-wera nale tevi nik
nga p̃ila mauren tevi nik ko
tevi nir nga renge naim som
kele".
15 Ko mian ko daron nga
m̃etipatun vajin nga m̃erij
tevir, ko Nem̃in On evini es-
ilvir osorsan erpe nga mivini
re kerr bonevis.
16 Mian ko nurrorrmi ji-
pari nale nga Numal muwrai
tuwi nga muwra, 'Jon ololi
baptaes tevi nuwi; ko sete
mia-periv, Atua pia-paptaese
kami renge Nem̃in On.'
17 Ko oto limjer nga Atua
elai merrenien ngok kob-
bong tevi jinibb ne vare
nir, erpe nga m̃ilai tevi kerr

daron nga rramosuri Iesu Kristo e. Ko erpese, inu nurongwose bololi lesi nga bewer ore Atua, rrek?”

18 Daron nga Pita m̃irij jile musuw, ko nir arlingi kurtweni norrorrmien karkar ser, ko nolor emra e ko arsurövi Atua arwera “Rrek Atua elai kele tevi jinibb ne vare nir norrorrmien ne parieni lululwenir ko parmaur vajin.”

Kalesia nir ne Antiok

19 Daron nga Steven mimij, ko jinibb nir aroji kele nir nga marosuri, ko nir arwolu sarrsarr. Sopor aran arjipari Ponisia ko Saepras ko Antiok ko arok-werai tweni nosp̃en nga m̃irres, sete tevi m̃eri m̃inij, ko tevi m̃eri Isrel kobbong.

20 Ko nir sopor kele nga marivi m̃eri Saepras ko Saerin aran Antiok ko arwera tweni nosp̃en nga m̃irres se Iesu Kristo, Numal se kerr, tevi jinibb ne vare kele nir.

21 Derteren se Numal eptevir, ko jinibb elep arieni nolor arosuri Atua vajin.

22 Ko nosp̃en ne nanu ngok owlu kele evan ejpari kalesia nga Jerusalem, mian ko nir arkoni Banapas van Antiok e.

23 Daron nga ni mian jir ko m̃ilesi erpese nga Atua m̃irij m̃irres suri jinibb ne ie nir, ko ni eir temijpal, ko owrai tevir nga partur p̃iterter renge nosurien ser ko weretunen renge Numal tevi nolor totoklai.

24 Banapas evi jinibb nga m̃irres, nga muwun saute Nem̃in On ko nosurien, ko ervei jinibb elep arini ji Numal se kerr.

25 Mian ko Banapas ean kele Tasas e nga pipej Sol.

26 Ko daron nga m̃iskai, ko etkai oran Antiok e. Ko renge sia totoklai san, nuru orok-jiljilwer tevi kalesia ne ie ko orvisviseni nir elep kele renge gortien ngok. Ko renge ngaim ngok ko Antiok, arlingi womue nais ngok ‘Kristin’ re kalesia nir.

27 Ko renge daron ngok, propet sopor kele arivel lingi Jerusalem aran Antiok.

28 Nir nen san nisen Akapas, otur imera renge derteren se Nem̃in On ko ewer rrurrngi tevir nga daron ne numer nga m̃iterter san sete ngasu p̃irrmali renge ngatan ngel totoklai. Ko numer nen errmali erpe nga muwrai renge daron nga Klotias mutori batu numal ne Rom.

29 Mian ko jinibb se Iesu nir armurri poro erres jinibb sisamis p̃ilai wor merrenien pilep van nga piwilwil se seler nir nga marlik Jutia.

30 Mian ko arloli erpok, ko arlai nevöt sopon. Ko arlai tevi Banapas ko Sol nga poran porlai tevi jinibb nga marlelep se kalesia nir nga Jerusalem.

12

Numal Erot Akripa 1 erevji kalesia sopor

1 Ko renge daron ngok kele, Numal Erot Akripa etipatun nga puloli p̃iterter kele tevi kalesia sopor.

2 Okoni jinibb sen nir nga paran parrul totkoni Jemes tasi Jon ko partai otvi batun.

3 Ko suri nanu ngok ololi m̃eri Isrel nir arir, ko etajer kele ololi nale tevi jinibb sen nir nga parrul totkoni Pita. Nanu ngok errmali mawos re daron ne nanen ne niv nga is mijki ren.

4 Elngi Pita re naim ne nekaien, ko elngi gortien ivij ne jinibb ne nuval sen nir nga parlik metmete. Norrorrmien sen evi nga poro daron ne nanen gortien p̃iasi, ko ni pia-wera suri lat nga puto suri tevi ni re no delung nir.

5 Mirpok ko Pita m̃ilik re naim ne nekaien. Ko kalesia nir arlot eterter van ji Atua suri ni.

Anglo etkai tweni Pita re naim ne nekaien

6 Re natpong nen, ko vitunen nga Erot pia-wera suri lat nga puto suri tevi Pita renge no delung nir, Pita ematur liven re jinibb ne nuval nga mormetmete ni re naim ne nekaien tevi kele dil delrrurr eru nga markai nevren e, ko jinibb ne nuval eru kele ortur metmete metali. Ko Pita ematurrwel.

7 Ko vesan rres anglo se Atua san otur pelari ie, ko moron omor vaseni jijle naim ne nekaien ngok. Ko esesaro ejpari neli Pita ko owni, ko owra "Kupsaro pingavilvil, kupmera." Ko vesan rres, dil delrrurr ngok nuru orjiki re nevre Pita ko orvitan.

8 Ko anglo owrai kele tevi owra "Kuptatuwe netatuw som ko kuprae but som, ko kupini rroporivel." Pita ololi sev nga anglo muwrai, mian ko anglo owrai kele owra "Erres, ko kupuri kot som ko kupvivitu surik."

9 Ko Pita evivitu suri. Etla van vare e renge naim ne nekaien. Ko orrorrmi nga nanu ngok nir arirpe bbong ematur lesi bori ko.

10 Mian ko orini orasi gortien eru ne jinibb ne nuval, ko orini vajin renge metali delrrurr nga muto ore jer ngaim nga jinibb pian vare e vajin. Ko metali nen esan etp̃ir, ko oran vare e. Orokvijuri sel vini, ko vesan rres anglo emtaw lingi Pita, evel.

11 Ko Pita elesi wose vajin sev nga m̃irrmali, ko owra "O, nulesi wose ko vajin nga Numal suk okoni anglo sen vini nga p̃itkai tweni inu re derteren se Erot ko re nanu jijle nga jinibb nga marlelep se m̃eri Isrel nir marrorrmi nga parloli tevik."

12 Ko ean re naim se Merri, nga mivi tasu se Jon nga nisen tuwen nen marveruse Mak. Ko nir elep nga marokvijuri Numal arser korti ie nga parlot.

13 Pita evini otuti metali vare. Ko nesenwarreng nga mokmetmete naim, nga nisen Rota, evini owra p̃itasi.

14 Ko ni etaole drrela Pita, ko orongwose evesane, ko

eir temijpal suri. Ko sete-
mun etasi metali, ko owlu
luwi kele van ji nir sopon e
nga marlot. Ko owrai tevir
owra “E, lartul, Pita le ngel
moktur vare renge metali!”
15 Ko nir arwerai lweni
tevi arwera “Ai, kulen-
gleng!” Ko ni otur eterter
owra “Ejki, nuwretun ko
wor!”. Mian ko nir arwera
“Ejki ma, rrekma nemĩin ko.”
16 Ko Pita nga eplak
malum, otuti metali, mianan
ko artasi ko vajin. Ko
daron nga marlesi ko artaol
lenglengen.
17 Ko Pita obbölbböleni
nevren tevir nga parmur-
rong, ko owra visviseni tevir
erpese nga Numal se kerr
mĩilai tweni ni re naim ne
nekaien. Ko okonir vajin
owra “Kapwerai kele tevi
Jemes ko kerr sopor kele sev
nga mĩirrmali”. Mian ko evel
lingi ie van elik talev re lat
mĩinij kele san.
18 Mevinen vajin, ko jinibb
ne nuval nir ara-taole ar-
lesi Pita mijki; ko arrorrmi
sarrsarre, arok-susuisir e va-
jin arwera “E, Pita nga ean
ngabe e?”
19 Ko Erot okoni kele jinibb
ne nuval sen nir nga paran
parpej tevi, ko sete arlesi
rragrrage te. Ko osusi
kele norrorrmien elep tevi
nir nga marmetmete, mijki
mun, mian ko ololi arevji
pinir. Mian ko sete epriv ko
Erot evel lingi Jutia nga pian
p̃ilik sopon Sisaria.

Mijen se Erot Akripa

20 Mian ko Erot ololarsi
mĩeri Taea ko Saeton nir.
Suri iok, nir ne ngaim nga
eru ngok arkorti lat sansan
nga paran parlesi. Ko wom-
unen, arevei womue jinibb
san nga mokmetmete majin-
gen ne naim se Erot nga
piptevir van, nisen Blastas.
Ko nir arini ji Erot ko arn-
goni nga poro ni orongwose
puloli demat, suri nir ne
vanu ngok arok-wuli bbong
nanen ser ko ji jinibb ne
vanu se Numal Erot.
21 Mian ko Erot elngi
nabong san nga pia-lesi nir
ren. Ko re daron nen vajin,
Erot ojokjok erres temijpal
re nijor se numal ko ean
esakel re nai seksakel se
numal, ko elai vajin nale
tevir.
22 Ko nir arkikail van mare
arwera “O, sete jinibb ko
mĩirij ngok, ko atua ko wor
san.”
23 Ko vesan rres, anglo se
Atua san ololi Erot eil jubbul
ngatan. Suri emrreni jinibb
partori ko parsurövi ni pirpe
kele atua san. Mian ko doto
nir arpelari ko arurroi jinen,
ko emij.
24 Ko nale se Atua easasi
elep kele, ko jinibb elep arini
arosuri kele.
25 Ko Banapas ko Sol
oran orvinvini ore jijle
majingen nga marlingi nuru
tweni. Mian ko orivel
lingi Jerusalem vajin orluwi.
Orpitevi lweni Jon Mak tevi
nuru.

13

*Arsusture Banapas ko Sol
nga poran porloli majingen*

1 Ko kalesia sopor ne Antiok arivi propet ko jinibb nevisvisenien. Banapas, ko Simeon nga marveruse nibmotmot, ko Lusias kele nga mivi m̃eri Saerin, ko Manaen nga bonevis marmetmet kortoni ni ko Erot Antipas renge naim sansan, ko Sol kele.

2 Ko daron san arlingi kurtweni nanen ko arsurövi Atua. Mian ko Nem̃in On erij tevir owra "Kapsusture Banapas ko Sol nga porloli majingen nga inu motobbtobbue nuru tweni."

3 Mian ko nir artajer nga arlingi kurtweni nanen, ko arlot. Ko sete epriv nir jijle arlingi nevrer renge nuru, ko arkoni tweni nuru nga poran porloli majingen.

Banapas ko Sol orwerwer Saepras

4 Ko niko Nem̃in On okoni nuru, ko orjubbul van ngatan e Selusia. Ko orsa re drrav san, ko drrav owlu tweni paran re sale san nisen Salamis nga muto re norour nga Saepras.

5 Ko daron nga nuru morjipari vajin Salamis, ko orokwerai tweni nale se Atua re naim loten se m̃eri Isrel. Ko Jon Mak eptevi nuru nga m̃imajing se nuru.

6 Ko nir nga itul ngok arivel otvi norour ngok van devjen e Papos. Ko renge ie, arlesi jinibb ne botut san, nisen Bajisas. Ni evi m̃eri Isrel san, ko evi propet ne gerisen san. Ko nisen kele san re nale Gris arwera Elimas.

7 Ko ni evi kele jinibb se Sejas Polas nga mimetmete norour ngok Saepras, nga batun muwlu milep. Ko Sejas Polas ngok everuse Banapas ko Sol nga poran jin, suri emrreni purnge nale se Atua.

8 Ko daron nga marini ko marij, ko m̃er ne botut ngok Bajisas, nga nisen tuwen nen Elimas, erij tere nuru ko ololi lesi nga p̃irieni norrorrmien se numal Sejas Polas, nga sete puosuri Atua.

9 Ko Sol nga nisen tuwen nen Pol, owun saute Nem̃in On, ko emet teretre jinibb ne botut ngok,

10 ko owra "A, nik natu demij, kuvi botgerisen ko sel som arkipkap̃il, ko kuvi devje nuval se nanu jijle nga m̃irres! Seveling vajin kupasuw re komok-rij tere sel weretunen se Numal?

11 Lelingenok ko pa Atua putor aljem nga metem pumot, ko setemun kumalesi moron pipriv sopon."

Ko vesan rres nanu san nga mirpe nousnin nga mumotmot san evini ousni ore non, ololi meten omot; ko evel esesaro karkar epej jinibb san nga pok-tekai ni.

12 Ko daron nga Sejas Polas m̃ilesi sev nga m̃irrmali ngok, ko etaol; ko eir temijpal re nale se Numal se kerr nga nuru morvisviseni tevi, ko osuri vajin Atua.

Banapas ko Pol orwerwer e nosp̃en nga m̃irres re ngaim ngok Antiok iak Pisitia

13 Ko Pol tevi selen nir
arlai drrav san Papos ko
aran Pampilia, arwolu toku
re ngaim ngok Peka. Ko
renge ie, Jon Mak evel lingir
ko olwi van Jerusalem e.
14 Arivel lingi vajin Peka,
ko arjipari Antiok nga mori
vanu ngok Pisitia. Ko renge
nabong on, orsil van re naim
loten se m̃eri Isrel nir ko
orsakel ngatan.
15 Ko daron nga mareve
jijle Naul On musuw, ko
nabur ser arkoni nir san
van ji Pol ko Banapas ko
osusi tevi nuru owra "E se-
lek, poro norrorrmien nga
m̃irres san oto niko nga
komor-merreni kopor-werai
nga piwilwil se jinibb nir, ko
erres kopor-werai".
16 Ko Pol esareni nevren
tevir nga parmurrong, mian
ko owra "M̃eri Isrel nir ko
kami jile nga kamok-surövi
Atua, kapmurrong.
17 Atua se m̃eri Isrel nir
otobbtobbue apu se kerr
ne tuwi nir, ko osusi nir
van mare daron nga marlik
mirpe jinibb neturvitan re
vanu ne Ijip. Ko tevi dert-
eren nga milep jerjer sen,
etkai twenir arivel lingi ie.
18 Ko erpe sia ngavöl ivij
(40) sopon erpok, ko arlik
re lolo merwer, ko arok-loli
batur sopon. Ko Atua sete
emet twenir,
19 ko ololi metil ngaim
ebut re vanu ngok Kenan
armij ko elai dan ser tevi
jinibb sen nir; ko arlik ren,
20 evini ejpari sia ongut
vavij bbulin ngavöl elim
(450).
Ko vitunen Atua osusture
numal nir sopor nga parmet-
mete nir, eanan ejpari daron
se propet Samuel.
21 Ko marngoni kele batu
numal san, mian ko Atua
elai Sol nga mivi natu Kis
re metka ngok Benjamin nga
pivi batu numal ko putori
vanu ser. Ko ni otori ejpari
sia ngavöl ivij (40).
22 Ko daron nga Atua m̃ilai
tweni kele, ko osusture va-
jin Devet nga pivi batu nu-
mal. Ko Atua owrai nor-
rorrmien sopon suri Devet
owra "Nulesi Devet natu Jesi
evi jinibb nga nolon oto suri
inu nolok. Evi jinibb nga pu-
loli nanu jijle nga inu mem-
rreni puloli."
23 "Ko osorsan erpe nga
Atua m̃irijrij pae musuw, ni
osusture metka se Devet san
nga nisen Iesu nga ni pia-la
mauren tevi m̃eri Isrel nir.
24 Ko daron nga Iesu sete
miplari wor, ko Jon okwer-
wer pae ko tevi m̃eri Isrel
nir owra 'Kami kaprieni wor
kami ko renge nololien se
kami nir, ko kami jijle kap-
paptaes ko wor'.
25 Daron nga Jon mivini
mori vajin renge bongsi ma-
jingen sen, ko oksusi ok-
wera 'Kami kamok-rrorrmi
inu nuvi isi le? Inu sete
nuvi m̃er nga kamok-tirive.
Ko kapmurrong ta. Jinibb
san pivini ni ko nga inu sete
nuvter rragrrage nga ƀetlasi
tweni dil renge but sen.'
26 "Tasik ko jojik nir, kami
nga kampelari renge metka
se Epram ko kami jinibb ne
vare nir nga kamok-surövi

Atua se kerr, kerr ngok ko,
Atua elai pa nale nga p̃itasi
sel nga p̃ila mauren tevi kerr
jijle.
27 Daron nga Iesu mivini,
ko m̃eri Jerusalem nir ko
nabur ser nir arrelenge.
Ko sete arongwose nale se
propet kele nir nga marok-
eve renge nabong on jijle
nir. Iok ko ololi nir arlingi
Iesu pian re mijen, mian
ko arwera ni pimij ko wor,
erpe nga propet nir marw-
erai wowomu pae musuw.
28 Ko sete artor sweri sel
san nga norrorrmien nen
purrow puloli nga Iesu pian
re mijen, ko artur imera ma
ko arngoni tevi Numal Paelet
nga pirevji pini.
29 Ko daron nga marevji
pini jijle re nai pelaot erpe
nga Naul On muwrai, ko ar-
juröni vini ngatan e vajin, ko
aran artevni renge dubb.
30 Mian ko sete epriv nga
Atua ololi emaur luwi kele
renge mijen.
31 Ko re daron elep, Iesu
errmali ji jinibb sen nir nga
moktutur tevir Galili van
Jerusalem e, ko lelingenok
vajin nir arok-wera tweni
Iesu tevi m̃eri Isrel nir.
32 Atua ololi pa rijrijen nen
tevi apu se kerr nir osuw, ko
kem namvijuri le vajin nga
nabwerai tweni nosp̃en nga
m̃irres nen tevi kami.
33 Ko ololi pa tevi kerr nga
rramivi metka nen daron
nga muloli Iesu emaur luwi
kele renge mijen. Erpe
Naul On muwrai pa renge
naul erwen ne Sam, muwra
'Etipatun lelingen nik kuvi
natuk woswos, ko lelingen
inu bevi tata som woswos.'
34 Ko iok ko Atua muwrai
pa re Naul On sen suri Iesu
pimaur luwi kele re mijen
nga ni sete mia-mij kele
nabong san nga niben pian
pupo, ejki. Ko erpe nga
muwrai kele muwra 'Bololi
tevim rijrijen nga muon ko
mimerr osorsan erpe nga
mololi tevi Devet.'
35 Ko renge naul ne Sam
kele san, Nale On owra 'Atua
sete mia-marong rragrrag
nibe jinibb on sen pupo na-
won.'
36 Daron nga Devet mi-
maur e, ko osuri Atua.
Ko daron nga mimij e, ko
artevni erpe b̃irtera sen nir,
ko niben ean opo.
37 Ko Iesu ma nga Atua
muloli mimaur luwi kele
renge mijen, niben sete opo,
ejki.
38 "Tasik ko jojik nir,
kaprongwos lilane ko wor
nale ngok nga nomok-werai
nir tevi kami. Suri re Iesu
Kristo kobbong sansan, Atua
orongwose p̃itlasi tweni
nololien nir se kami.
39 Kami kaprongwos wore
ko nga Iesu Kristo kobbong
orongwose puloli nir nga
marosuri ni parivel sisarow
renge nololien ser. Ko
sete evi nale nesesreien se
Moses nga murongwose pu-
loli kapiel sisarow renge
nololien se kami, ejki.
40 Ko suri iok, kami kap-
metmet ko wor p̃irres. Poro
pijki ko nale se propet nir
tirrmali ji kami

41 nga muwra ‘Kami nga
kamok-sopsop̃e Atua, lelin-
genok ko kaptaole ko kapa-
van re mijen suri. Suri sev
nga bololi lelingen evi nanu
nga kami sete kama-osuri.
Rrek poro san puwra lilane
tevi kami, ko iok kele sete
kama-osuri rrek.’ ”
42 Ko daron nga Pol nuru
Banapas morivel lingi naim
ne loten vajin, ko jinibb ne
ie arngoni kele tevi nuru
arwera “Wurru, poro orong-
wose kopora-luwi kele vini,
kopor-wer visviseni kem e
nale ngok renge nabong on
nga vitu.”
43 Ko daron nga jinibb
martela vare re naim ne
loten vajin, ko nir elep arvi-
juri kele Pol ko Banapas.

Nir sopor arivi m̃eri Isrel,
ko nir sopor womujnen
arivi jinibb ne vare nir,
mian ko vitunen mara-tori
vajin nosurien se m̃eri Isrel
nir. Ko Pol ko Banapas
orwerai eterter tevir, orwera
“Kaprrul totkoni ko wor
murrun ngok se Atua
p̃iterter nga mokwilwil
se kami renge nolon nga
m̃irres p̃elak.”

Pol ewerwer e nosp̃en nga m̃irres tevi m̃eri Antiok nir

44 Ko re nabong on nga
suri nen kele, otomori nir
jijle re ngaim ngok arini kele
lat sansan nga parunge nale
ngok se Numal se kerr.
45 Ko daron nga m̃eri Is-
rel nir markulu marmeteni
delung ngok nir, ko nolor
eleplep temijpal. Mian ko
arok-rij esij ko arok-rij tere
vajin nale se Pol.
46 Ko Pol nuru Banapas
orloli norrorrmien se nuru
eterter kele ko orwera
“Nobor-wera womue ko wor
nale se Atua tevi kami m̃eri
Isrel nir. Ko kami kamrong
tweni nale nen. Ngok
eviseni nga sete kammerreni
kaptor sweri mauren nga
sete mia-suw nabong sopon.
Ko lelingenok rrek nablingi
kurtweni kami, ko naban
vajin ji jinibb ne vare nir.
47 Ko ngel evi nale nga Nu-
mal m̃ilai tevi kem, nga Naul
On muwra ‘Inu nususture
nik nga nik kupirpe moron
san nga pumor jipari jinibb
ne vare nir, tweni nga jinibb
ne lat jijle ne iel ngatan
parasi van re mauren.’ ”
48 Nale ngok ololi jinibb ne
vare nir arir temijpal ren, ko
arsurövi lengleng Numal re
sev nga marunge. Ko nir nga
Atua mutobbtobbu pa nir
musuw nga parlai mauren
nga sete mia-suw nabong so-
pon, arosuri ni vajin.
49 Ko murrun ngok ololi
vajin nale se Numal easasi
van lat jijle renge ngaim
ngok.

M̃eri Isrel sopor aroji tweni Pol ko Banapas

50 Ko m̃eri Isrel sopor
arivel rrerrale ji nesevin ne
loten nir ko nabur se ne-
sevin ko jinibb nga marlelep
ne ie, ko areveir nga paran
partere Pol nuru Banapas.
Mian ko aroji tweni vajin
nuru re siser.

51 Ko Pol nuru Banapas
orwajwajeni tweni maw re
ƀela nuru nga piviseni tevi
jinibb ne ie nga nuru orsir
dure nuru tevi nir. Mian
ko orivel lingi ie, ko oran
Ikoniam e.
52 Ko jinibb se Numal nir
ne Antiok arir temijpal, ko
arwun saute Nemĩn On.

14

Pol ko Banapas iak Ikoniam

1 Pol ko Banapas orw-
erwer renge nosp̃en nga
mĩirres tevi jinibb nir ne Iko-
niam, osorsan erpe nga mor-
loli Antiok; ko mẽri Isrel ko
mẽri Gris elep arlingi no-
surien ser renge Numal.
2 Ko mẽri Isrel nga no-
surien ser mijkie artere nir,
ko arloli jinibb nir ne ngaim
nen arlolar ko artere jinibb
se Atua.
3 Ko aposol nuru orlik
daron sopon kele ie. Ko no-
surien se nuru oto eterter re
Numal, ko nolo nuru eterter
nga morwerai tweni nale
sen. Atua elai derteren tevi
nuru nga pormajing nanu
nga marinijnij nawone nir.
Ko eviseni nga nosp̃en nga
mĩirres nga musp̃e suri Atua
nolon nga mĩirres evi were-
tunen.
4 Mian ko mẽri Ikoniam
arteri wukari nir evi mel-
ing eru e; devjen arvijuri
mẽri Isrel, ko devjen arvijuri
aposol nuru.
5 Mian ko jinibb ne vare
sopor tevi mẽri Isrel sopor
ko nabur ser nir arloli nor-
rorrmien nga parevji ko par-
tuwe pini Banapas ko Pol.
6 Daron nga morunge nor-
rorrmien ngok, ko orwolu
oran renge ngaim nga mor-
lelep ngok nuru Listra ko
Depe re vanu ngok Likaonia.
7 Ko renge ngaim ngok
ko nuru ko lat sopor nga
marto rrale, orok-werwer
tweni nosp̃en nga mĩirres se
Iesu Kristo.

Pol ko Banapas iak Listra

8 Ko jinibb san elik Listra,
ko daron nga mĩiak e ko pa ko
sete orongwose pivel, ƀelan
orkati.
9 Ko ni oklik ie ko okmur-
ronge nale se Pol. Pol elesi
nga nosurien sen eterter
wor nga emrreni p̃irres luwi,
mian ko oklu van jin
10 ko ekail van mare, owra
“Kuptur rramos!” mian ko
mẽr nga otur imera kasi ko
etipatun nga pivivel vajin.
11 Ko daron nga delung
marlesi sev nga Pol muloli,
ko artipatun arkail re nale
ne ie Likaonia, arwera “O,
atua nir arirpe jinibb kele,
ko arjubbul vitan vini ji kerr
kele!”
12 Ko arlingi nise Banapas
ewaji Sus (nga mivi batbatu
numal atua ser nir), ko ar-
lingi Pol ewaji Emis (nga
mivi atua ser san nga mok-
wosi nale se atua ser nir).
13 Ko naim ne loten se Sus
oto mori bbong ngaim ser
ko, vare sopon. Ko jinibb
nga moksulsul tevi Sus tevi
delung ngok nir armerreni

parloli sulsulen tevi Banapas ko Pol; mian ko aran arevei buluk nga marjoroi tevi nevngun vini re jeli metali.

14 Ko daron nga Pol ko Banapas mora-rongwose vajin sev nga nir marwera parloli, ko orrerrerrsi sunsun se nuru nga piviseni nga orunge esij p̃elak. Ko orwolu van liven re jinibb nir ko orkikail van mare jer,

15 orwera "E, lartul, suri sev kamok-loli sel ngok? Komru nomor-ivi jinibb erpe kami kobbong. Namini iel nga nabwera tweni nosp̃en nga m̃irres nga p̃irieni kami renge sel nga m̃isij, ko kapluwi van ji Atua nga mimaur nga muloli melrin, iel ngatan, dis ko nanu jijle nga marto rengen.

16 Tuwi elinglingi jinibb jijle arvijuri lweni norrorrmien ser sisamis,

17 ko eviseni ma nga okpitevi kami re nanu jijle nga marres nga muloli. Atua elai naus renge melrin vini nga muloli wini marres. Elai nanen tevi kami ko ololi nolo kami eir."

18 Pol ko Banapas orwerai tweni nale nen erpok ko pa, orp̃elak epriv sopon, mian ko ora-ete vajin norrorrmien se delung nir nga setemun parloli sulsulen van ji nuru.

19 Ko mian ko nabur ne Isrel sopor nga marivel Antiok ko Ikoniam arevei norrorrmien se delung nir arasi vini devjen ser e. Artekai Pol ko artuwe ko arevei tweni van vare e re ngaim ngok ko arkurtweni, arrorrmi nga ni emij ko pa.

20 Ko daron nga jinibb se Iesu nir marini martur rrale Pol, ko Pol emra, ko olwi kele van renge ngaim ngok. Ko mevinen ko nuru Banapas orivel kele van Depe e.

Pol ko Banapas orivel otvi kele iok nir nga poran ngaim e

21 Pol ko Banapas orwerwer e nosp̃en nga m̃irres re ngaim ngok Depe, ko orevei jinibb elep arini arivi jinibb se Iesu. Mian ko orluwi van Listra e ko Ikoniam, mian ko ortajer van Antiok renge Pisitia e.

22 Orsa raji nolo kalesia nir, ko orwerai eterter tevir nga parrul totoni nosurien ser puto p̃iterter; mian ko orwerai tevir orwera "Kerr rraprunge ko wor p̃isij pilep puwomu, ko orongwose rrapa-sil van re batun vanu ne melrin."

23 Ko re Naim On sisamis orok-susture elta nga moroklingi kurtweni nanen ko morlot milep van ji Atua surir nga Numal se kerr pimetmete nir p̃irres.

24 Mian ko Pol ko Banapas orivel otvi kele Pisitia e van Pampilia e.

25 Ko renge ie, orwerwer kele renge ngaim wel san nga Peka, mian ko orjubbul van ngatan e Atalia.

26 Daron nga morsuw vajin iok, ko orsa luwi van re drrav e ko orwolu luwi van Antiok renge Siria e. Iok ko evi lat nga Atua mususture nuru bonevis ko muwrai

nga pimetmete nuru p̃irres
renge nalol nga m̃irres sen
mijpari nga morvinvini ore
jijle vajin majingen sen.
27 Daron nga morjipari
Antiok, ko orveruse kale-
sia jijle arini arkorti lat
sansan. Orwera tevi jinibb
nir sev nga Atua miwilwil
se nuru nga morloli, ko er-
pese ni murongwose puloli
nga jinibb ne vare nir kele
parosuri.
28 Mian ko orlik eprepriv
kele ie tevi jinibb se Iesu nir.

15

*Nabur se kalesia nir arko-
rti Jerusalem*

1 Ko jinibb sopor arivel
lingi Jutia ko arini Antiok
e. Ko arok-wer sesesre tasi
kerr, arwera "Poro sete ka-
pan re bae pirpe nale nese-
sreien se Moses muwrai, ko
Atua sete mia-la mauren tevi
kami."
2 Ko Pol ko Banapas orij
latlat elep tevir suri ne-
sesreien ngok. Ko mian
ko kalesia nir nga Antiok
arkoni tweni Pol ko Bana-
pas tevi nir sopon kele van
Jerusalem e nga parsusi ron-
gornge iok tevi aposol ko elta
nir.
3 Ko daron nga markonir
jile ko arivel otvi Ponisia ko
Sameria. Arsup̃e suri erpese
nga Atua mirvei jinibb ne
vare nir nga parini parivi
jinibb se Atua. Nosp̃en ngok
ololi jinibb se Numal nir arir
temijpal.
4 Ko daron nga marremali
Jerusalem e, ko kalesia nir
tevi aposol ko elta nir arw-
era erres tevir. Ko arwerai
tweni nanu jijle nga Atua
miwilwil se nir nga marlolir.
5 Ko nir sopor nga marivi
Parasi ko marosuri Iesu, ar-
tur imera ko arwera "O, nir
ngok nga sete marivi m̃eri
Isrel paran wor re bae ko.
Ko kapvisvisenir ko wor nga
parvijuri nale nesesreien se
Moses."
6 Mian ko aposol tevi elta
nir arlik korti nga parjiljil-
wer suri norrorrmien ngok
suri jinibb ne vare nir, lat
nga parloli puto suri.
7 Arjiljilwer suri epriv so-
pon, mian ko Pita otur imera
ko owra "Selek nir, kam-
rongwose nga tuwi jer pa,
Atua orrorrmi nga p̃ilngi
inu erpe san re gortien
ngok se kerr nga piwerwer
renge nosp̃en nga m̃irres
tevi jinibb ne vare nir. Atua
ololi erpok nga nir parunge
ko parosuri ni.
8 Ko Atua nga murong-
wose nolo jinibb jijle nir
eviseni norrorrmien sen tevi
jinibb ne vare nir daron nga
m̃ilai Nem̃in On sen tevir,
osorsan erpe nga m̃ilai tevi
kerr.
9 Norrorrmien nga Atua
muloli tevi nir osorsan kob-
bong erpe norrorrmien nga
muloli tevi kerr. Arlingi
nosurien ser renge ni, ko
ni ololi nolor owokwok jijle
erres.
10 Ngok, ko suri sev kamw-
era kaploli Atua pulolar?
Suri kamwera kaplingi kele
soloslo nga murrow renge
nir ngok nga marosuri.

Soloslo ngok orrow p̃elak renge kerr m̃eri Isrel nir, ko re kele apu se kerr nir.
11 Ko Numal se kerr Iesu okrres p̃elak tevi kerr, ko rramasi renge nosurien renge ni kobbong, osorsan erpe jinibb ne vare nir.”
12 Nir jijle arlik murrarrong ko armurrong, mian ko Banapas ko Pol vajin orsup̃e suri erpese nga Atua m̃ilai derteren tevi nuru nga pormajinge nelesien nir ko nanu nga marinijnij nawone nir tevi jinibb ne vare nir.

Jemes evinvini ore nale

13 Daron nga morwerai jijle nale se nuru musuw, ko Jemes otur imera ko evinvini ore nale, owra “Tasik ko jojik nir, kapmurronge nale suk p̃irres.
14 Saemon Pita ea-wer visviseni lebbong erpese nga womu Atua murrorrmi jinibb ne vare nir, ko nga m̃ilai tweni nir sopor marini jin e.
15 Iok osorsan tevi sev nga propet maruli:
16 ‘Inu Numal, bea-luwi kele ko ƀemajing lweni naim se Devet nga mumutmut jile pa m̃isij. Inu bosusture lweni kele.
17 Ko jinibb lele ne iel ngatan nga inu meveruse nir pa nga partori totkoni nisek, parlesi wose nga inu nuvi Atua.
18 Nale ngel evi se inu Atua nga mololi jinibb marongwose tuwi pa vini.’ ”
19 Ko Jemes etajer nga muwra “Evi nale suk nga bowrai suri: sete erres nga rraplingi soloslo nga murrow kele re jinibb ne vare nir nga marieni lwenir pa vini ji Atua e.
20 Ko erres rrapuli naul san van jir, ko rrapwerair e nga nir parvijuri ko wor nale sopor nga marto renge nale nesesreien se Moses, nir le ngel: Setemun parurroi nanen nga marloli sulsulen e van ji atua m̃inij nir, ko sete parloli p̃isij tevi nesevin, ko sete parurro nanu san nga marwusi ore ƀirislan nga pimij ko drran sete m̃iseser asi te.
21 Suri tuwi jer pa vini, renge naim ne loten se m̃eri Isrel nir re nabong on, jinibb sopor arok-tur imare ko arok-eve nesesreien se Moses, ko jinibb arok-werai tweni nale sen re ngaim jijle.”

Aposol ko elta nir arlai naul san pian ji jinibb ne vare nir

22 Aposol tevi elta ko kalesia nir armurri suri nga parkoni kele jinibb sopor van Antiok e nga parpitevi Pol ko Banapas. Arlingi Saelas ko Jutas Barsapas nga morivi nabur eru re gortien se Numal.
23 Aruli naul san nga muwra mirpel: ‘Kem aposol ko elta nir, namwerai erres p̃elak tevi kami jijle jinibb ne vare nir nga kamivi jinibb se Numal nir re Antiok, Siria, ko Silisia.

24 ‘Namrunge nga jinibb
sopor re gortien se kem ar-
inuk ji kami ko arlokloksi
kami re nale nga sete kem
namkonir e.
25 Ngok ololi kem namlik
korti le, ko namini tevi nor-
rorrmien nga nablingi jinibb
ne majingen eru ko nabkoni
nuru vinuk ji kami. Nuru
porpitevi Banapas ko Pol nga
nammerreni nuru milep.
26 Nir nga namlingir ngok
arlai pa nolor ko mauren ser
ko tweni majingen ngok.
27 Ko niko namkoni Jutas
ko Saelas, nga pora-werai
kele nanu ngok kobbong nga
kem namuli.
28 ‘Nemĩn On eviseni tevi
kem nga sete nabjingteni
soloslo nga murrow renge
kami.
29 Ko iok kobbong, evi nga
sete kapurroi sev nga mar-
loli sulsulen ren van ji atua
mĩinij nir. Ko sete kaploli
p̃isij tevi nesevin. Sete ka-
purroi nanu san nga mar-
wusi ore ð̃irislan nga pimij
ko drran sete mĩiseser asi te.
Poro kapvijuri norrorrmien
ngok nir, ko kaploli p̃irres
ko. Erres wor ko remse kami
ko pa.’
30 Niko nir ivij ngok arivel
lingi Jerusalem ko aran An-
tiok e. Mian ko arkortoni
kalesia totoklai nir, ko arlai
vajin naul ser tevir.
31 Nale ne naul nen os-
ongni nolor e neiren, ko os-
ustur kele norrorrmien ser.
32 Ko Jutas ko Saelas kele
orivi propet, ko orjiljilwer
epriv tevir, ko orsustur e
norrorrmien ser ko orwilwil
ser.
33 Meri Jerusalem ngok
orlik kele beblen Antiok,
ko daron nga morivel lingi
nga porluwi van ji nir nga
markonir e, ko kalesia nir
ne ie arwera “Demat piptevi
kamru re sel se kamru nga
kopor-luwi e.”
34 [Ko Saelas elik jer ie.][B]
35 Ko Pol ko Banapas or-
lik kele Antiok, ko nuru
tevi kalesia elep kele wor
arvisviseni ko arwerwer suri
Numal renge ie.

Pol ko Banapas orivel sisamis

36 Ko sete epriv, Pol owrai
tevi Banapas owra “Rrek
rrapluwi kele van rraplesi
jinibb se Numal nir renge
ngaim jijle nga rramwerwer
renge nale sen rer. Ngok
puloli rraprongwose lat nga
marlik ren muto suri.”
37 Ko Banapas emarong, ko
emrreni p̃itkai kele Jon nga
nisen tuwen nen Mak.
38 Ko Pol sete emrreni
pirpok, suri Mak evel lin-
gir seveling nga Pampilia ko
omusmus p̃imajing tevir.
39 Sete epriv ko Pol ko
Banapas orlat, mian ko or-
sisamis. Banapas etkai Mak
ko orwolu renge drrav van
Saepras e.
40 Ko Pol etkai Saelas; ko
jinibb se Numal nir arngoni
nga Numal se kerr purong-
wose pimetmete nuru renge

B **15:34** Nale nga muto re nolo [ ], rrek sete Luk oli, ko jinibb san ea-uli vitue daron nga muli tweni kopi san ne naul ngel.

nalol nga m̃irres sen. Mian
ko orivel.
41 Orivel van, orremali
Siria ko Silisia, orok-wilwil
se kalesia nir nga parterter.

16

Timoti evivitu kele suri Pol ko Saelas

1 Pol etajer kele van Depe
ko Listra e, lat nga jinibb san
nga mivi kalesia nga nisen
Timoti m̃ilik e. Tasu sen kele
evi kalesia nga mivi nesen
Isrel, ko tata sen ma evi m̃eri
Gris.
2 Tasi kerr ko joji kerr nir
nga Listra ko Ikoniam ar-
wera evi jinibb nga m̃irres
p̃elak san.
3 Pol emrreni p̃itkai
piptevi, mian ko ololi ean
re bae. Ololi erpok suri
m̃eri Isrel p̃etp̃eti nga marlik
ie arongwose nga tata se
Timoti evi m̃eri Gris.
4 Ko daron nga Pol tevi
selen ngok nir marok-tutur
m̃itajer re ngaim ko ngaim
nir, arwerai tweni tevi kale-
sia nir sev nga aposol tevi
elta nga Jerusalem marw-
erai. Ko arwerai eterter nga
nir parrul totkoni ko wor
norrorrmien ngok nir.
5 Ko kalesia nir arini
eterter kele renge nosurien.
Ko nabong jijle, jinibb
evinvini, ololi nir esa van
mare tetajer.

Pol elesi bori san iak Troas

6 Pol tevi selen nir arivel
otvi Prijia ko Galesia. Ko
Nem̃in On sete emarong nga
nir parwerwer re vanu ne
Esia.
7 Vitunen ko arremali kele
renge vanu ngok Misia; ko
arloli lesi nga paran mare
kele Bitinia e, ko Nem̃in se
Iesu sete emarong.
8 Mian ko arivel otvi ma
Misia, mian ko arjipari
Troas.
9 Ko re natmupong nen
bbong, ko Pol elesi bori
san suri m̃eri Masetonia san
nga mutur ko mungoni tert-
ere muwra “Kupini wor iel
Masetonia ko kupwilwil se
kem.”
10 Daron nga Pol m̃ilesi ji-
jle bori ngok, ko kem nampe-
jpej sel nga naban Masetonia
e. Suri namrongwose nga
Atua everuse kem nga naban
nabwerwer renge nosp̃en
nga m̃irres sen iok.

Litia evini evi jinibb se Numal

11 Namwolu lingi kele
Troas renge drrav, ko
naman mawos Samotres
e. Ko mevinen, namjipari
Neapolis.
12 Ko renge iok namta-
jer kele van Pilipae e, lat
nga m̃eri Rom milep mar-
loli liken ser rengen, ko
mivi kele ngaim nga muto
womu re vanu ngok Maseto-
nia. Namlik nabong sopor ie.
13 Ko re nabong on, nami-
vare re ngaim ngok van
re jeli nuwi seser san, nga
namrrorrmi evi lat nga m̃eri
Isrel nir marok-ser korti e
tweni loten. Namlik ngatan
ko namtipatun namjiljilwer
tevi nesevin nir nga marko-
rti ie.
14 Nesevin nen san nga
mokmurrong nen nisen

Litia, nga mokwulwule nijor nga nowlin milep ko musongsong mupongpong m̃irres re ngaim ngok Taeatira. Ko ni evi vin nga moksurövi Atua. Numal etasi nolon nga m̃ilngi nor-rorrmien sen vajin eterter re nale se Pol.

15 Ko daron nga vinnen tevi naim sen nir marpaptaes jijle, ko everuse kem owra "E, kapini kaplik renge naim suk, poro nga kaprrorrmi nga inu nuvi weretunen jinibb se Numal". Mian ko kem nammarong re sev nga muwrai, ko naman.

Arlingi Pol ko Saelas re naim ne nekaien

16 Nabong san renge sel se kem van re lat ne loten e, namsekai nesenwarreng demij maur san. Ni nem̃in san oto rengen nga m̃ilai derteren tevi nga puwrai tweni sev nga pia-rremali vitu. Ervei nevöt elep daron nga mokloli majingen ngok e tevi nir nga marmetmete ni.

17 Vinok evijuri Pol tevi kem sopor kele, ko okkail van mare owra "Lartul ngel arivi jinibb se Atua nga mian mare temijpal nga marvisviseni kami renge sel ne mauren!"

18 Vinok olöni lweni nor-rorrmien ngok nabong sopon kele, mian ko Pol ornge esij e. Ko otur imera ko erij tere nem̃in nga, owra "Renge nise Iesu Kristo, kuplinglingi vajin vinel!" Ko vesan rres nem̃in nga m̃isij nen elinglingi vin nga.

19 Ko daron nga nir nga marok-metmete vinel marongwose vajin nga martor jabble sel ser nga marok-loli nevöt milep ren, artur imare ko arrul totkoni Pol ko Saelas. Ko artekai nuru van ortur renge ngaim ngok re maket, lat nga marok-wer sesesre lat nga puto suri tevi jinibb nir.

20 Ko artekai nuru van ortur renge no m̃eri Rom eru nga morivi gavman, mian ko arwera "Laru ngel orivi m̃eri Isrel, ko orok-loli sel nga marsij renge sise kerr.

21 Orvisviseni murrun nga sete musorsan. Ko murrun nga morwerai kele sete evijuri nale nesesreien se kerr, ko kerr rrammajing renge nise numal gavman ne Rom ko sete orongwose rrapvijuri nuru."

22 Ko delung aran kele re norrorrmien ngok, ko artere Pol ko Saelas.

Ko jinibb ne nuval nir arrerrerrsi joro nuru ko arlai nale nga parevji nuru re nai.

23 Daron nga marevji lenglengen nuru musuw, ko arlingi nuru van re naim ne nekaien. Ko arlingi nale tevi m̃er nga mimetmete naim ne nekaien nga pimteni suri nuru p̃irres nga sete porwolu.

24 Daron nga morok murnge nale ngok, ko otur mera ko etkai nuru van lat san loloim jer kele, ko eplaji totkoni ð̃ela nuru e nai nga milep san.

25 Ko mian ko daron nga nat m̃irrang, ko Pol ko Sae-

las orlot ko orlai nubo van
ji Atua, daron nga nir kele
sopor re naim ne nekaien
marok-murronge.
26 Sete epriv ko nam̃i nga
milep san eterure naim ne
nekaien elep. Metali nir
artetp̃ir, ko dil delrrurr nga
markai renge nevrer arvitvi-
tan renge nevre nir jijle nga
marlik re naim ne nekaien.
27 Daron nga m̃er nga
mokmetmete nir m̃itaol ko
m̃ilesi metali martetp̃ir, ko
orrorrmi nir nga marlik
loloim arwolu van vare e;
otur mera ko elai nesip ne
nuval sen nga p̃isari lweni e.
28 Mian ko Pol ekail owra
“E, sete kupsari lwenim!
Sete san owlu ivare, ejki.”
29 Mian ko m̃ernen ongoni
laet san, ko owlu van loloim
re naim ne nekaien. Eririr
temijpal, ko evini ejiol vitan
re no Pol ko Saelas.
30 Ko etkai tweni nuru
re naim ne nekaien, ko os-
usi tevi nuru owra “Wurru,
bololi pirpese ko ƀela mau-
ren?”
31 Orij weli nale sen, orw-
era “Kuplingi nosurien som
renge Numal Iesu, ko ngok
kurongwose kupla mauren,
nik ko nir nga marlik renge
naim som.”
32 Mian ko Pol ko Saelas
orjilwer vajin tevi ni ko nir
jijle nga marlik renge naim
sen suri Numal Iesu.
33 Re daron ngok kob-
bong natmupong nen, ko
m̃er nga mokmetmete nir re
naim ne nekaien ngok etkai
nuru van, errawe vaseni lat
nga marevji nuru renge nibe
nuru, mian ko ni tevi jinibb
jijle nir nga marlik renge
naim sen arpaptaes.
34 Mian ko etkai lweni Pol
ko Saelas vini re naim sen
e, ko ela nanen sopon tevi
nuru. Ni ko jinibb ne naim
sen nir, neiren nga milep oto
renge nolor suri arini nga
marosuri vajin Atua.

35 Daron nga nat m̃irin
vajin, ko numal nesesreien
okoni polis sopor van ji ni
nga mokmetmete naim ne
nekaien tevi nale san nga
muwra “Kuplinglingi laru
ngok nuru porivel sisarow.”
36 M̃er nga owrai tevi
Pol owra “Jinibb nesesreien
elai nale ngel nga nik ko
Saelas kopor-ivel. Komor-
rongwose kopor-ivel ko va-
jin renge demat.”
37 Ko Pol owrai tevi po-
lis nen owra “E, erpese ko,
komru nomorivi m̃eri Rom,
ko laru ngok setemun orloli
nomorkot, ko arevji komru
re no jinibb nir, mian ko
arwirr komru van re naim
ne nekaien. Ko lelingenok
ormerreni porlai tweni sil-
veni komru. Sete mia-irpok,
sete erres porlai nale re
sel, ko porini ko wor porlai
tweni komru iel.”

38 Daron nga polis muwrai
tweni tevi numal nen nuru
nga Pol ko Saelas orivi m̃eri
Rom, ko numal nen nuru
ormetutu lenglengen.
39 Mian ko orini ko or-
werai warru tevi nuru, ko
ortekai tweni nuru re naim
ne nekaien, mian ko orn-
goni nga porivel lingi ngaim
ngok.

40 Ko daron nga morivel
lingi ie ko oran mawos re
naim se Litia, ko iok ko orlesi
kele jinibb se Numal nir ren,
ko orsusture kele nosurien
ser. Mian ko orivel lingi
vanu ngok.

17

Pol ko Saelas oran Tesa-
lonaeka

1 Ko Pol ko Saelas orivel
van, ko orremali re ngaim
ngok Ampipolis ko Apolonia;
mian ko ortajer van orjipari
Tesalonaeka. Ko naim ne
loten se m̃eri Isrel nir san
oto ie.
2 Ko erpe nga mokloli pa
tetajer, ko Pol ean loloim
nen nga pusrövi Atua. Ko ok-
loli erpok ean ejpari nabong
on itul ko pa nga ni mokw-
erwer tevi jinibb nir ie. Ko
oklai nale
3 ne Naul On nga miviseni
tevir nga Mesaea purnge
p̃isij ko wor pijpari pimij,
ko Atua pia-loli pia-maur
luwi kele renge mijen. Pol
owrai kele tevir nga Iesu evi
Mesaea nga ni mokwerwer
suri.
4 Nir sopor arosuri sev nga
Pol muwrai, ko arini kele ar-
vivitu suri Pol ko Saelas. Ko
jinibb ne vare kele nir elep
nga marok-surövi Atua, ko
nesevin nga marwowomu re
nesevin nir arini kele arpite-
vir.
5 Ko mian ko jinibb nga
marlelep se m̃eri Isrel nir
nolor eleplep, ko aran arpej
butterter nga marok-ivel
suri nawon sel, ko arwerai
tevir nga parloli balpalen
karkar. Arwera parevei Pol
ko Saelas van jir; ko aran
renge naim se jinibb san
nisen Jeson, ko arbburbburi
metali sen nga marok-pej Pol
ko Saelas.
6 Ko daron nga setemun
marlesi nuru, ko arrul totoni
Jeson tevi tasi kerr sopon,
areveir vini artur renge kot
re no jinibb nga marlelep
ie. Mian ko arkail van mare
temijpal arwera "Laru ngok
nuru Pol ko Saelas orloli
nanu nga marsij elep renge
lat elep. Ko lelingenok orini
iel kele!
7 Mian ko Jeson ngel etkai
nuru oran loloim sen e. Nir
jijle artor otvi nale nesesreien se Sisa, batu numal se m̃eri Rom nir. Nuru orwerai nga batu numal m̃inij kele san oto, nga nisen Iesu."
8 Ko daron nga m̃eri Isrel
tevi jinibb nga marlelep ne
ie marunge nale ngok, ko
arunge lengleng esij suri.
9 Mian ko arloli Jeson ko
tasi kerr nen nir parlai nevöt
sopor tevir puloli parivel sis-
arow e. Ko nir arloli erpok,
ko arivel sisarow vajin.

Pol ko Saelas oran Berea

10 Renge natpong nen kob-
bong ko tasi kerr nir arkoni
tweni Pol ko Saelas oran re
ngaim ngok e Berea. Ko
daron nga morremali ie, ko
ortajer ko pa van re naim
loten se m̃eri Isrel nir.
11 Jinibb ne ngaim ngok
Berea arresrres asi nir ne
Tesalonaeka, ko nir arir nga
parunge nale. Ko nabong
jijle armeteni pejpej renge
Naul On poro nga nale

nga Pol muwrair arsorsan
tevi nga marto re Naul On,
rreknga ejki.
12 Ko mian ko nir elep
arlingi nosurien ser renge
Numal. Ko nesevin elep nga
marwowomu re nesevin nir
ne Gris ko norman nen kele
elep arosuri.
13 Ko daron nga m̃eri Isrel
nir nga marlik Tesalonaeka
marunge nga Pol mokwera
tweni nale se Atua tevi m̃eri
Berea nir, iok ololi nir aran
ie ko arevei kortoni delung
sopor arser korti; ko arwera
suri tevir, ko ololi nolor olo-
larsi Pol.
14 Ko ngavilvil, tasi kerr
nir arkoni tweni Pol tevi se-
len kele sopor arjubbul van
ngatan e renge jeli dis (ko
Saelas ko Timoti orlik jer
Berea).
15 Ko arpitevi Pol aran ar-
jipari Atens. Ko daron nga
marivel lingi Pol nga par-
luwi van Berea e, ko Pol elai
nale tevir nga paran parw-
erai tevi Saelas ko Timoti
nga nuru porsaro pingavilvil
vini porpitevi kele.

Pol elik Atens

16 Daron nga Pol mokter-
avi nuru renge Atens, ko
ornge esij nga m̃ilesi atua ser
nga marsavir renge nai ko
nevöt muwun saut.
17 Ko ean renge naim gor-
tien se m̃eri Isrel nir nga
p̃ijiljilwer tevi nir ko tevi
jinibb ne vare kele nga mar-
surövi Atua. Ko nabong jijle,
okjiljilwer kele tevi jinibb
jijle nga m̃ilesir renge maket.
18 Ko m̃eri Gris nir sopor
arvijuri nesesreien se nir
san nga nisen Epikurus, ko
sopor arvijuri nesesreien se
nir san nga nisen Seno. Ko
nir nen sopor arjilwer tevi
Pol. Ko nir sopor arwera
“O, morok erij se lenglen-
gen! Ni oksup̃e sev ko?” Ko
nir m̃inij arwera “Namrunge
erpe moksup̃e atua ne vanu
m̃inij ko.” Arok-rij erpok
suri Pol oksup̃e suri Iesu ko
owrai tweni nga Atua ololi
emaur luwi renge mijen.
19 Mian ko arverus Pol nga
pivini putur renge no gor-
tien ser san nga marveruse
Ereopakas, ko arwera
“Nammerreni nabrongwose
nevisvisenien nga mimerr
som erpese ko?
20 Namrunge kuwrai
nanu sopor nga namtaol
lenglenge, ko nammerreni
nabrongwose kusp̃e sev ko?”
21 Ko suri evi norrorrmien
tera se m̃eri Atens nir ko se
neturvitan kele nir ne ie nga
tetajer marmerreni parlilik
ko parmurronge nale nga
mimerr ko parjiljilwer renge
norrorrmien nga marirpok.
22 Mian ko Pol otur imera
re no delung nir ko owra
“M̃eri Atens, inu nulesi pa
erpe kamok-surövi atua se
kami nir erres p̃elak.
23 Daron nga nomok-ivel
suri sise kami, ko nomok-
meteni nanu nir nga kamok-
surövi, ko nulesi pa nale
san nga kamuli renge nawot
san nga muwra ‘Ngel oto
tweni nga parsurövi Atua
san nga setewor rramrong-
wose’. Kami sete kamrong-
wose ko kamsurövi ma, ni le

vajin mowra tweni ngel tevi
kami.
24 Atua ngok emajinge iel
ngatan ko nanu jijle nga
marto rengen. Evi numal
ne melrin ko iel ngatan kele.
Sete elik renge naim loten
nga jinibb m̃imajinge.
25 Sete ongoni jinibb san
p̃ila sen nga p̃irij. Elai mau-
ren, sowin ko nanu jijle tevi
jinibb nir.
26 Etipatun re jinibb
sansan kobbong, ni ololi
jinibb totoklai nir nga
marmaur iel ngatan. Ko
owjuwje vajin lat ne liken
ser sisamis, ko owra suri
kele daron nga para-maur
jipari.
27 Atua ngok ololi erpok
nga puloli kerr jijle rraploli
lesi nga rrappej ni; ko
rrek daron nga rramok-
totong karkar, ko orongwose
rrapsekai ni. Ko ewretun
temijpal nga ni sete oruj
ngasu rragrrag ji kerr.
28 Ko erpe jinibb san
muwrai pa tuwi muwra
'Suri rramkorti renge Atua
kobbong ololi rramla mau-
ren, ko rramok-tutur ko
rramloli nanu jijle'. Ko erpe
kele kami san nga mok-koji
nubo muwrai pa muwra
'Kerr kele rramivi natun.'
29 Ko suri rramivi natu
Atua, ko sete orongwose
rrapwera ni erpe nanu nga
marmajinge re gol rrek silva
rrek nevöt. Sete evi nanu
san nga jinibb murongwose
p̃imajinge re nevren rreknga
norongwosien sen, ejki.
30 Ko re daron ne tuwi nga
jinibb sete murongrongwos,
ko Atua etlasi tweni bbong
sev nga marloli, suri norong-
wosien ser ejkie. Ko lelin-
genok vajin okwerai tevi
kerr jijle re lat jijle, owra
'Kami jijle kaprieni norror-
rmien se kami suri nololien
se kami.'
31 Suri elngi pa nabong nga
pia-wera suri lat nga puto
suri tevi jinibb jijle ne iel
ngatan renge sel nga musor-
san kobbong. Atua otobbto-
bbu pae isi nga ni puloli pia-
wera suri lat nga puto suri
tevi jinibb nir. Ko eviseni
nga evi weretunen nga pu-
loli pirpok re nga muloli
pa m̃ernen emaur luwi kele
renge mijen."
32 Ko daron nga Pol muwra
jinibb san mimaur luwi kele
re mijen, ko nir sopor armen
keraji. Ko nir sopor ma
arwera "Nammerreni naba-
runge kele nale som suri
norrorrmien ngok."
33 Mian ko Pol evel lingir;
34 ko nir sopor arini arko-
rti tevi ko arosuri Iesu.
Renge nir ngok, jinibb san
nisen Denis nga mivi san re
gortien ngok Ereopakas, ko
nesevin kele san nga nisen
Damaris, ko norman m̃inij
kele sopor.

18

Pol ean Korin

1 Pol evel lingi Atens ko
ean kele re ngaim ngok Ko-
rin.
2 Ko iok, eskai m̃eri Isrel
san nga mivel Pontas, nga
nisen Akwila. Ko bonevis

ean elik Itali re ngaim nga
milep ngok Rom. Ko sete
epriv batu numal ne Rom
nga nisen Klotias, owrai nga
m̃eri Isrel parivel lingi Rom
ko wor. Mian ko Akwila
tevi nesen sen Prisila orivel
lingi Rom ko orini orlik Ko-
rin. Sete orlik epriv, mian
ko Pol errmali nga mivini
m̃ilesi nuru.
3 Ko elik tevi nuru. Oko-
rti tevi nuru renge majingen
se nuru, suri ni kele majin-
gen sen osorsan tevi nuru;
nir arivi jinibb nga marilile
nevlu buluk.
4 Ko tetajer renge nabong
on Pol tevi m̃eri Isrel nir ko
m̃eri Gris nir arok-loli jiljilw-
eren elep renge naim loten,
suri Pol emrreni pirveir nga
parosuri Iesu.

5 Ko vitunen Saelas ko
Timoti orivel lingi Masetonia
vini; ko daron nga morre-
mali ie, ko Pol elngilngi ma-
jingen nga mok-ilile nevlu
buluk, ko ean vajin re ma-
jingen nga renge nosp̃en nga
m̃irres, ko okwerai lilane
tevi m̃eri Isrel nir nga Iesu
evi Mesaea.
6 Ko nir ne ie artere ni
ko arij esij tevi ni. Mian
ko ni ewirrwirrleni tweni
maw re sunsun sen, nga
piviseni tevir nga esir duren
tevir, mian ko owra "Poro
kapjijki, ko evi nga kami
kobbong, sete numrreni inu
borongwose. Ko etipatun
lelingenok inu bean bowrai
tweni nale suk tevi jinibb ne
vare kobbong."
7 Mian ko evel lingi nir, ko
ean elik re naim se jinibb
san nga mivi jinibb ne vare
nga moksurövi Atua, nga
nisen Titias Jastas. Naim sen
oto bbong jeli naim ne loten
se m̃eri Isrel nir.
8 Ko Krispas, m̃er nga
mokmetmete naim ne loten
ngok, tevi nir nga marlik
renge naim sen, arosuri Nu-
mal se kerr. Ko jinibb m̃inij
kele elep ne Korin, daron
nga marunge nale se Pol ko
arosuri vajin Iesu, ko arini
vajin ko arpaptaes.
9 Ko natpong san Pol elesi
nanu san erpe bori san nga
Atua miviseni tevi ko owra
"Sete kupmetutu, ko kupta-
jer ko wor nga kupwerwer.
Sete kupmosi.
10 Inu beptevim, ko sete
san mia-lokloksim, suri nir
elep re ngaim ngel arivi suk
ko."
11 Ko iok ololi Pol elik iok
Korin ejpari sia san ko navöl
ouwon, nga mivisviseni nale
se Atua tevi jinibb nir.

M̃eri Isrel artekai Pol van renge kot

12 Renge daron ngok, m̃eri
Rom nir arsusture kele
jinibb san nga nisen Galio
nga pivi batu gavman se
m̃eri Akaea nir. Ko gortien
ne m̃eri Isrel arini ko arrul
totkoni Pol, ko artekai van
re kot, ko arwera
13 "M̃erel okloli lesi nga
puloli jinibb se kem nir par-
surövi Atua renge sel nga
m̃itre nale nesesreien se
kem!"
14 Vitunen ko Pol pia-tur
imera nga p̃irij, ko Galio
owrai tevir owra "M̃eri Isrel,
kapmurrong. Poro ewretun

m̃erel ololi nanu san nga sete osorsan, rreknga otor otvi nale nesesreien, ko kamrongwos pae nga inu bornge ko wor kami.
15 Ko suri evi laten kobbong ne nale, ko nais ko nanu ne nale nesesreien se kami, ko oto ji kami kobbong nga kaploli lilane. Inu sete nuir rragrrag nga bowra suri norrorrmien san nga mirpok.”
16 Mian ko ejeli twenir arivel lingi kot.
17 Ko delung nir arrul totkoni Sostinis, nga mivi nabur ne naim loten san, ko arevji temijpale re pa roro metali ne naim ne kot ko. Ko Galio sete ma owor suri rragrrag nir.

Pol olwi vini Antiok e

18 Vitunen ko Pol elik beblen kele tevi jinibb se Numal nir Korin, mian ko eremse nir ko elai drrav van kele Siria e tevi Akwila ko Prisila. Ko vitunen ko mia-linglingi ie, etvei tweni rao batun omus iak Kenkrea, nga piviseni rijrijen san nga muloli tevi Atua.
19 Ko mian ko arjipari ngaim ngok Epesas, ko Pol evel lingi Akwila ko Prisila. Mian ko ean loloim renge naim ne loten se m̃eri Isrel nir nga p̃ijiljilwer tevi jinibb nir ie.
20 Elilik sopon mian ko arngoni nga p̃ilik piprepriv kele tevir, ko ni omusus.
21 Eremse nir ko owra “Poro Atua pimarong ko inu bea-luwi kele”.
22 Ko ejpari Sisaria renge drrav, ko etajer van Jerusalem e, ko owrai erres tevi kalesia nir. Mian ko etajer evan Antiok e.
23 Elik eprepriv sopon ie, mian ko evel lingi kele, ko evel otvi Galesia ko Prijia nga pususture nosurien se jinibb se Iesu nir nga parini parterter kele.

Apolos iak Epesas ko Korin

24 Ko m̃eri Isrel san evini Epesas nga nisen Apolos. Apolos eak renge ngaim ne Aleksantria, ko evi jinibb nga m̃irres san ne rijen, ko orongwose erres nale ne Naul On.
25 Arvisviseni pa osuw sel se Numal se kerr, ko tetajer okrunge erres nga pokwerwer ko nga pokvisviseni jinibb nir renge nale weretunen se Iesu. Ko orongwose bbong baptaes se Jon.
26 Ko okwerwer loloim re naim loten se m̃eri Isrel nir nga norrorrmien sen sete eririr rragrrag. Ko daron nga Prisila ko Akwila morunge nevisvisenien sen, ko orpitevi van re naim se nuru ko orwera visviseni sel se Atua erres vajin tevi.
27 Vitunen ko Apolos owra pian Akaea, mian ko tasi kerr ko joji kerr ne ie Epesas arwilwil sen nga maruli naul san van ji jinibb se Iesu nir ne ie. Arngoni nga poro arongwos partekai Apolos pian loloim re naim ser. Ko daron nga m̃irrmali Akaea ko ewilwil se nir nga re nalol nga m̃irres se Atua arivi kalesia.

28 Suri Apolos evi jinibb nga m̃irij m̃iterter, ko renge nale ne Naul On eviseni erres nga Iesu evi Mesaea. Ko renge no jinibb nir, okwer ore nale se m̃eri Isrel nir.

19

Pol evini Epesas kele

1 Daron nga Apolos m̃ilik malum Korin e, ko Pol evel otvi vanu vini Epesas e; ko ie, eskai kele jinibb se Numal nir rengen.

2 Ko osusi tevir owra "Daron nga kamlingi nosurien se kami renge Iesu, ko Nem̃in On esilvi kami rreknga ejki?" Ko nir arij weli arwera "Ejki, setewor namrunge rragrrage sopon suri Nem̃in On."

3 Mian ko Pol owra "Ko kamla baptaes nga mirpese san?" Ko nir arij weli arwera "Ko namla baptaes se Jon."

4 Mian ko Pol erij welir kele, owra "Jon epaptaese jinibb nir nga nolor pululwi. Ko owra kele nga san pia-vitu kele wor re ni nga jinibb nir parosuri. Ko Iesu ko evi m̃ernen nga Jon moksup̃e suri ngok."

5 Daron nga nir marunge jijle sev nga Pol muwrai ngok, ko nir jijle arpaptaes re nise Numal Iesu.

6 Mian ko Pol elngi nevren renger, ko Nem̃in On esilvir; ko arij renge nale lele. Ko arok-werai tweni sev nga Atua muwrai tevir, erpe propet.

7 Ko re gortien ngok, nir erpe esngavöl drromon eru (12) totoklai.

8 Ko evi navöl itul totoklai nga Pol mokan re naim liliken se m̃eri Isrel nir ko mokjiljilwer sopon tevir suri batun vanu se Atua. Ololi lesi nga pirveir parini.

9 Ko nir sopor batur eterter ko armusus parosuri, ko arok-rij esij tere sel weretunen se Atua re no jinibb nir. Pol evel lingir ko etkai jinibb se Iesu nir. Ko nir arvivitu suri van re naim nga marok-korti ren san se m̃er san nga nisen Tiranas. Ko nabong jijle Pol okjiljilwer tevir, ko nir armurri suri lat nga puto suri.

10 Ean ejpari sia eru, mian ko m̃eri Isrel ko jinibb ne vare jijle ne vanu ngok Esia arunge vajin nale se Numal.

Natu Skeva nir

11 Atua elai derteren tevi Pol nga puloli majingen nga marinijnij nawone nir.

12 Jinibb arlai bbong sunsun ko nijor nga Pol niben mijparir, ko aran arlingi re jinibb nga marmesi nir, ko arres luwi e; ko nem̃in nga marsij arwolu lingir.

13 Ko m̃eri Isrel kele sopor nga marok-ivel sarrsarr nga paroji tweni demij arloli lesi vajin nga paroji demij nir renge nise Numal Iesu. Arwerai tevi demij nir arwera "E, namrij tevi kami renge nise Iesu ngok nga Pol mokwerwer rengen."

14 Ko m̃eri Isrel ebut nga
marivi natu jinibb ne sul-
sulen san nga nisen Skeva,
arloli lesi nga parloli pirpok.
15 Mian ko nem̃in nga m̃isij
ngok owrai tevir owra "Iesu
ngok, nurongwos pae, ko Pol
kele nurongwose; ko kami
ma, sete nurongwos rragr-
rage kami."
16 Ko m̃er nga nem̃in nga
m̃isij m̃isisilvi ngok otur
mera ko oti siksenir, mian ko
nir arwolu ivare lingi naim
sen tevi niber sopon nga
marrerra ko sunsun ser kele
armerrerrerr.
17 Daron nga m̃eri Isrel ko
m̃eri Gris nga marlik Epe-
sas marunge sev nga miplari
ngok, ko armetutu ko aririr
temijpal. Mian ko jinibb nir
arok-susi nise Iesu Numal se
kerr van mare kele wor.
18 Ko nir elep nga marok-
osuri vajin Iesu artur mera
ko arwerai tweni vajin re no
jinibb nir nga tuwi nir arok-
loli majingen ngok nir ne bo-
tut ko nanu nga pulokloksi
mauren se jinibb nir.
19 Ko nir elep nga marok-
loli mirpok arlai naul ser
vini ko arsulir renge no
jinibb nir. Naul nen elep so-
pon, erpe nowlir pian pijpari
bebje silva 50 000.
20 Ko re sel nga marir-
pok nga derteren ner mutoe,
nale se Numal ean ejpari lat
jijle, ko ean eterter kele wor
tetajer.

Laten nga milep iak Epesas

21 Daron nga nanu jijle
musuw vajin ie, ko Pol or-
rorrmi nga p̃ileslesi Masetonia ko Akaea re sel sen van
Jerusalem e. Mian ko owra
"Poro bosuw Jerusalem, ko
ban kele ko wor Rom e."
22 Mian ko okoni jinibb
nga morok-wilwil sen eru,
Timoti ko Erastas, van Mase-
tonia e. Ko ni elik mun
sopon Esia.
23 Re daron mawos ngok
ko, laten nga milep san
eplari iak Epesas suri sel
ngok se Numal se kerr.
24 Laten ngok eplari er-
pel: Jinibb san elik nga mok-
majinge nanu renge silva,
nga nisen Dimitrias. Ko
renge ie jinibb nir arok-
surövi atua ser san nga mivi
nesevin, nga nisen Atemis.
Dimitrias emajing natu naim
wowarreng nir re silva nga
marrongrrongi naim loten
se Atemis. Ko ni ko nir nga
marok-majinge nanu ngok
nir arok-la nevöt elep re
daron nga marwulwuler.
25 Dimitrias ervei kortoni
nir jijle nga marok-loli ma-
jingen ngok ko owra "Se-
lek nir, kamrongwose nga
rramok-loli lilane liken se
kerr re sev nga rramloli ngel.
26 Ko rrek kamlesi ko kam-
runge pa suri morok Pol nga
oksusur metutue jinibb ko
ervei tweni nir elep, sete re
Epesas kis ko otomori renge
lat jijle iel Esia. Okwera
tweni nga atua nir nga jinibb
marloli nevrer e sete arivi
atua weretunen ko, ejki.
27 Ko niko ololi jinibb jijle
arrorrmi esij suri kerr vajin,

ko suri nanu nga rrammajing ngok e nir. Ko naim ne loten se atua se kerr ngok Atemis tivini tivi naim nawon vajin, ko jinibb nir setemun tarsurövi erpe atua san. Iok sete erres, suri lelingenok jinibb elep aroksurövi, re Esia ko re lat elep kele ne iel ngatan."

28 Daron nga jinibb nen nir marunge iok, ko arlolar ko arkail van mare arwera "Atemis nga mivi atua ne Epesas, ni elep!"

29 Mian ko arvijajenge elep erpok, errale lat jijle re ngaim ngok. Ko nir sopor arrul totkoni m̃eri Masetonia ngok nuru, Gaeas ko Aristakas nga morpitevi Pol vini, ko arevei nuru van re lat nga marok-lilik e nga milep ser.

30 Ko Pol emrreni pian p̃ijiljilwer sopon tevi jinibb nir, ko kalesia nir sete armarong.

31 Ko nir sopor nga martori majingen se numal gavman ne vanu ngok Esia arivi seler e Pol, ko arlai nale van nga Pol sete pian.

32 Ko delung arkarkar temijpal. Nir sopor arvijajenge nanu san ko nir sopor arvijajenge nanu san, ko nir eleplep arrelenge ko arvijajeng mae.

33 Ko m̃eri Isrel nir arkoni nir san nga nisen Aleksanta nga pian putur re no nir. Ko jinibb arrorrmi nga ni evi m̃ernen ko, suri m̃eri Isrel nir marloli mian mutur re nor. Ko osusi nevren van mare nga puloli parmurrong. Owra puwra suri nelesien sen renge sev nga miplari.

34 Ko daron nga delung nir marongwose nga Aleksanta evi m̃eri Isrel, ko nir arkail kele van mare, arwera "Atemis nga mivi Atua ne Epesas, ni elep!" Arok-p̃elak nga markail mirpok ejpari mete nial eru totoklai.

35 Mianan ko jinibb se numal gavman ne ngaim ngok san ea-loli delung nir armurrong, ko owrai tevir owra "M̃eri Epesas, jinibb jijle ne iel ngatan arongwose nga evi majingen se kerr ko nga rrammetmete naim ne loten ngok se Atemis nga nisen mian wor mare, ko nevöt on nen nga murrongrrongvi ni, nga mivitan re melrin vini iel.

36 Sete san orongwos rragrrag p̃ikerkeris re iok. Ko niko erres ma nolo kami pumolmol, pian ngatan. Ko sete erres batu kami p̃iterter pirpok.

37 Kamtekai laru ngok vini, ko sete orvenae nanu san renge naim ne loten se kerr, ko sete orok-rij tere kele Atua ngok se kerr.

38 Poro Dimitrias tevi selen nir arlesi nanu san tere jinibb san, ko kot oto pa niko, ko numal nen nir arlik kele. Erres parloli nir wor parsupsup̃e.

39 Rreknga poro kamwera kapwera nanu kele san, ko erres rraploli re gortien san nga mivijuri sel mawos nen kobbong.

40 Suri emlas bbong tarevei kerr van re kot

suri laten nga kamlat e
milep lelingen, ko kapa-wera
pirpese suri?”
41 Daron nga muwrai ji-
jle mirpok, ko okoni tweni
jinibb nir arivel.

20

Pol evel rrurrngi Masetonia ko Gris

1 Daron nga laten ngok
musuw vajin, ko Pol everus
kortoni jinibb se Iesu nir
nga parini lat sansan. Elai
rijen tevir nga puloli norror-
rmien ser p̃iterter, mian ko
eremser, ko evel lingi ie van
Masetonia e.
2 Evel rrurrngi ie, ko ok-
lai nale elep nga puloli nor-
rorrmien se jinibb p̃iterter,
mian ko etajer kele van Gris
e.
3 Ko elik navöl itul ie, ok-
tiriv nga p̃ilai lweni drrav
san ko pulwi van Siria e. Ko
ornge nga m̃eri Isrel sopor
arlingi nale ne ni nga parevji
pini; mian ko erieni kele
norrorrmien sen ko evijuri
suri bbong ngaut renge sel
nga m̃iasi Masetonia.
4 Ko Sopata, m̃eri Berea
ngok nga mivi natu Piras,
evivitu suri, ko m̃eri Tesa-
lonaeka ngok Aristakas tevi
Sekantas, nuru kele orvijuri.
M̃eri Depe ngok Gaeas nuru
Timoti ko m̃eri Esia ngok
nuru, Tikikas nuru Tropi-
mas, orvivitu kele suri.
5 Lartul ngok nir arpitevi
kem, mian ko arwowomu
kem vajin aran artiriv kem
Troas.
6 Ko daron ne nanen nga
is mijki ren ngok m̃iasi, ko
namsa re drrav san, namlin-
glingi Pilipae, ko namwolu
namjipari Troas; ela nabong
elim totoklai. Namkorti tevi
nir ne ie ko namlik wik san
totoklai.

Pol ejilwer tuloni tevi kalesia ne Troas nir

7 Re nabong nga womu-
jnen re wik, namser korti
kele nga nabsurövi Atua ko
nabaan korti. Pol ejiljilwer
tevi kalesia nir ejpari nat
m̃irrang, suri re rorpong nen
bbong ko ni pia-ivel.
8 Ko re loloim nga muto
mare jer nen e nga namlik
ren, laet esaut arto ren.
9 Ko m̃elakel san nisen Iu-
tikas oklik re winto nen. Ko
daron nga Pol mokrij mir-
pok, ko Iutikas meten or-
rwel, mian ko ematurrwel;
mian ko evitan ko ewaji
ngatan re dan. Naim nen
arloli evi naim itul e. San oto
ngatan, san oto mare nen,
ko san oto mare jer. Ko
ni evitan re nga mare jer
nen; ko daron nga maran
nga parlesi, ko ni emij pin jer
pa.
10 Pol kele ean ngatan ko
esaro ngavil, ejiol vitan ji Iu-
tikas ko erake ko owra “Sete
kaprrorrmi, ni emaur luwi
le pa!”
11 Mian ko Pol olwi van
kele mare e ko namaan korti
jile, ko ejiljilwer tevir eanan
ejpari nat emaot nga p̃irin;
ko namiel lingir vajin.
12 Mian ko arpitevi m̃er
wel nga mimaur luwi nga

van re naim sen e, ko arir temijpal suri.

Namlinglingi Troas naman Maelitas e

13 Pol orrorrmi nga ni pivel kele van lat san nga nisen Asos. Ko kem namwowomu renge drrav nga naban nabtirive ni ie.
14 Ko okorti kele tevi kem ie, ko esa re drrav. Ko namwolu kele van Mitilen e.
15 Ko mevinen namini lat san mori Kios, ko nabong m̃inij nen namjipari Samos. Ko mevinen vajin namjipari Maelitas, ko naman ngaut ie.
16 Pol orrorrmi nga nabwolu asi Epesas, suri sete emrreni nga putur periv Esia. Otor ngavilvil, suri emrreni p̃ilik Jerusalem renge daron ne Pentekos.

Pol ejilwer tuloni tevi m̃erwomu nir ne kalesia nir ne Epesas

17 Re Maelitas, Pol elai nale van Epesas e, ko everus m̃erwomu nir ne kalesia nir nga parini parlesi ni.
18 Daron nga marjipari ie ko owrai tevir owra "Kamrongwose nanu jijle nga mololi nga meptevi kami daron nga mea-vini taole Esia.
19 Meri Isrel nir sopor arok-loli norrorrmien nga parlokloksik, ko arloli nurnge esij elep. Ko inu nutajer bbong, numajing se Numal, ko nuloli nolok ean ngatan. Ko nabong elep suwen metek orurus.
20 Daron nga mewerwer renge no delung nir, rreknga re naim se kami sisamis, ko sete norrorrmien suk emtutu renge sev nga bowrai nga piwilwil se kami.
21 Nuwrai tevi m̃eri Isrel ko jinibb ne vare nir nga parlinglingi nololien ser ko parieni lwenir van ji Atua e, ko parosuri Numal Iesu.
22 "Ko sete nurongwose sev pia-rremali jik re Jerusalem, ko bosuri ta Nem̃in se Atua ko bean ie.
23 Ko re ngaim jijle nga botutur e, Nem̃in On owra tevik nga bean re norongen nga m̃isij milep, ko parlingi inu re naim ne nekaien.
24 Ko sete nurrorrmi p̃elak sev nga p̃irrmali jik, ko nuwra ta ma bevinvini ore jijle majingen nga Numal Iesu m̃ilai tevik nga bololi. Ko majingen ngok evi nga bowrai tweni nosp̃en nga m̃irres suri nolo Atua nga m̃irres p̃elak.
25 "Nuvel ji kami jijle, mewerwer tevi kami suri batun vanu se Atua. Ko lelingenok nurongwose nga sete kami san orongwose p̃ilesi kele nok.
26 Ko niko bowra nanu nga m̃iterter san tevi kami, ngel: Poro kami san pijijki, ko sete kama-piri inu e, ejki;
27 suri nuwrai nanu jijle ko pa nga Atua mimrreni kaprongwose.
28 Kapmetmet kami p̃irres ko nir nga Nem̃in On m̃ilngi re nevre kami. Kaptor pipi kalesia se Atua nir, suri Atua owli tweni nir ko pa re drra Natun.
29 Nurongwose nga poro bevel lingi kami, ko sopor

para-vini ji kami pirpe guli
rrum nga parlokloksi kami.
30 Kami luwi kele kobbong
sopor parvisviseni gerisen
nga parlai tweni jinibb se
Numal nir.
31 Kapmetmet, ko kaptur
p̃iterter! Kaprrorrmi, nat-
pong ko natrin ejpari sia itul
totoklai nga nomok-visviseni
tetajer kami e nga suwen
metek mokjumjum suri.

32 “Ko lelingenok vajin
nulngi kami renge nevre
Atua, ko nulai nale se Atua
tevi kami nga muwra nolon
nga m̃irres orongwose pi-
wilwil se kami. Nale ngok
orongwose puloli kapterter
ko p̃ilai nanu nga marres
parremali ji kami, erpe rijri-
jen sen muwrai pa.
33 Ko inu sete nuvi jinibb
nga nolok mimrreni nevöt
rreknga nijor se jinibb m̃inij
nir.
34 Kamrongwose nga inu
nomok-p̃elak tevi nevrek
mawos nga ƀelai sev nga
inu tevi selek kele nir, nevre
kem mumrrol ren.
35 Renge nanu jijle nga
mololi, nuviseni erpese nga
kami kapvijuri nga piwilwil
se nir nga niber mimelisna.
Kaprrorrmi suri nale se Nu-
mal Iesu nga muwra ‘Neiren
elep renge kerr re rramlai
nanu tevi jinibb, easie nga
poro rraplai nanu ji jinibb.’ ”

36 Daron nga Pol mivinvini
jijle nale sen, ko ejipa vitan
tevi nir jijle ko olot.
37 Nir jijle arunge esij nga
p̃ilinglingir, ko arting ko ar-
loplope, ko arromji ko arem-
sen.
38 Arunge esij elep suri
owrai tevir owra “Sete
kama-lesi kele inu nok.”
Mian ko arpitevi van renge
drrav.

21

Pol ean Jerusalem

1 Vitunen nga namremser
ko namsa re drrav, ko nam-
wolu mawos van Kos e.
Ko mevinen namjipari Roj,
ko namtajer van, namjipari
Patara.
2 Ko renge ie, namlesi dr-
rav kele san owra pian Pon-
isia e; ko namsa ren ko nam-
wolu kele.
3 Namini vajin nga nam-
leslesi norour nga milep
ngok Saepras m̃iraji, mian
ko namasi re devjen rres
e; mian ko namwolu nga
nabini Siria. Drrav ejpari iok
re Taea nga pujubbli nijor ie,
mian ko naman ngaut e.
4 Namsusi pejpej jinibb se
Iesu nir ie, ko namlik tevir
ejpari wik san. Ko Nem̃in
On owrowrai tevir nga par-
werai tevi Pol nga setemun
pian Jerusalem.
5 Ko daron nga wik nen
m̃iasi vajin ko namtipatun
kele sel se kem. Jinibb to-
toklai tevi nesen ser ko natur
nir arpitevi kem re ngaim
ean ejpari jeli dis. Namjipa
vitan renge dep̃inan ko nam-
lot.
6 Mian ko kem jijle nam-
remremse kem sisamis; ko
kem kobbong namluwi kele
van re drrav e, ko nir ma
arlulwi van siser e.

7 Ko drrav owlu lingi Taea,
owlu kele vini renge Toleme
e. Ko naman ngaut, namlesi
kele tasi kerr nir ne ie. Nam-
lik nabong totoklai san tevi
nir.
8 Ko mevinen naman Sis-
aria ko namlik tevi Pilip, nga
mivi jinibb werweren. Evi
san re nir ebut nga mar-
lingi bonevis Jerusalem nga
parmetmete nevöt.C
9 Ko natun nesevin nir ivij
nga setewor marlik ji nor-
man, ko nga marok-werai
tweni nale nga Atua m̃ilai
tevir erpe propet.
10 Namlik Sisaria nabong
sopor, mian ko jinibb san
nga mivi propet, nisen Aka-
pus, mivel Jutia vini ji kem.
11 Evini ji kem ko elai ne-
tatuw se Pol ko eka lweni
p̃elan tevi nevren, ko owra
“Ngok nale se Nem̃in On
nga muwra, M̃erwomu ne
Isrel nga Jerusalem parkai
jinibb nga netatuw sen ngel
re murrun ngel kobbong, ko
parlingi ni re nevre jinibb ne
vare nir.”
12 Daron nga namrunge
nale ngok ko kem jijle
namok-werai eterter tevi Pol
nga sete pian Jerusalem.
13 Ko Pol erij weli kem
owra “Suri sev kamting ko
kamtor otvi nolok? Sete
numarong kis nga parlingi
inu re naim ne nekaien suri
Numal Iesu, ko numarong
kele wor nga bemij suri ni
iak Jerusalem.”
14 Ko niko sete nama-revei
norrorrmien sen, ko nam-
linglingi kobbong. Ko nam-
lot kobbong nga puto ko pa
pirpe nga Numal se kerr
mimrreni.
15 Namlik eprepriv sopon
ie, ko namser kortoni kele
joro kem, mian ko namiel
namini Jerusalem e.
16 Jinibb se Iesu kele nir so-
por ne Sisaria arpitevi kem.
Ko artekai kem van re naim
se jinibb san, nisen Nason,
ne Saepras, nga mivi jinibb
se Iesu tuwi ko pa. Ko
namlik renge naim sen.

Pol okluklue Jemes

17 Ko daron nga namjipari
Jerusalem, ko jinibb se Nu-
mal nir arir temijpal nga
parlai kem.
18 Mevinen vajin ko Pol
emrreni pukluklue Jemes, ko
kem nampitevi. Ko nir nga
marivi m̃erwomu se kalesia
nir arlik jijle ie.
19 Pol owra erres tevir, ko
ewer visviseni tevir erpese
nga Atua m̃ilai ni nga pi-
wilwil se jinibb ne vare nir.
20 Nir jijle nga marunge
nale ngok arsurövi Atua.
Ko arwerai tevi Pol arwera
“Sele kem, nik kulesi pa nga
jinibb nuvasngavöl vavis kis
ne m̃eri Isrel nir marini
marosuri. Ko nir jijle artori
malume nale nesesreien se
Moses erres p̃elak.
21 Ko nir arrorrmi nga nik
kuvisviseni m̃eri Isrel nir
nga marlik karkar re vanu se
jinibb ne vare nir nga sete
parosuri nesesreien ngok.
Arwera nik kuwer orer nga
natur norman nir setemun
parvijuri sel ne tuwi se m̃eri

C **21:8** Kuplesi batun 6:5.

Isrel nir, ko nga sete natur paran re bae.
22 Ko rraploli pirpese le vajin, suri jinibb se kerr nir arongwos pae nga nik kumlik iel?
23 Ko kuploli ma sev nga nabwerai ngel: Jinibb se kem ivij arloli rijrijen sisamis ser tevi Atua.
24 Kupkorti ma tevir mevi renge loten ser nga puloli nir parwokwok re no Atua. Ko kuplai nevöt nga nir parwuli nanu e nir renge nabong ser nen, ko nir vajin parongwos parkiri batur. Ko ngok piviseni tevi jinibb nir nga sev nga marsupsuṗe suri nik sete arivi weretunen, ko jinibb jijle parongwose vajin nga ewretun nik kuvijuri ko wor nesesreien se Moses.
25 Ko daron sopon pa, namwerai rrurrngi jinibb ne vare e nir nga marivi kalesia, sev nga nir parloli. Namwerai rrurrngir e nga sete parurroi sev nga marlot e tevi atua m̃inij nir, sete parurroi vison nga drra muto malum ren, rreknga nanu rrum nga sete martevei otvi ƀirislan nga drra puwlu tweni, ko sete kele parloli p̃isij tevi nesevin.”
26 Ko Pol emarong, ko mevinen eptevi nir ivij nen, arivel. Ko arloli verusen nga puloli parwokwok re no Atua. Ko Pol ean loloim re Naim se Atua nga puwrai tevi jinibb ne sulsulen suri nabong evis nga parvinvini ore majingen ne nir elim ngok nga parini parwokwok luwi re no Atua. Suri nir ngok parevji sisamis wor nanu rrum ko.

Arrul totkoni Pol

27 Ko daron nga wik nen mutomori pusuw, ko m̃eri Isrel nga marivel Esia vini markulu sweri Pol loloim re Naim On. Ko arser kortoni delung jinibb nir ko artur imera ko arrul totkoni Pol.
28 Arkikail, arwera “E, sele kem nir, m̃eri Isrel, kapini kapwilwil se kem! Merel okivel karkar lat jijle, okwerai nanu nga marsij nir tere kerr m̃eri Isrel nir ko tere nale nesesreien se Moses ko tere kele Naim On ngel. Ko ololi Naim On orrokitkit vajin suri eptevi jinibb ne vare nir vini ren.”
29 Arwerai erpok suri arrorrmi Pol eptevi Tropimas nga mivi jinibb ne vare, m̃eri Epesas san, van re Naim On; suri arlesi nuru Pol re ngaim ie.
30 Ko iok ololi kele laten nga milep san errmali re ngaim ngok. Ko arrul re Pol ko arteseni tweni re Naim On vini vare e; ko jinibb ne sulsulen nir arkikior luwi re metali.
31 Nir ngok armerreni parevji pini Pol; mian ko nale ejpari burtur se jinibb nuval ne Rom nir, ornge nga laten nga m̃ikarkar san errmali renge Jerusalem totoklai.
32 Ko ngavilvilsen elai jinibb nuval tevi m̃erwomu ser nir sopor, arwolu van lat nga nat m̃ikarkar muto ren. Ko daron nga jinibb nir markulu marmeteni burtur

tevi jinibb nuval sen nir, ko
setemun arevji Pol.
33 Ko burtur ean morie Pol
ko ololi jinibb sen nir ar-
rul totkoni, ko arkai totkoni
nevren tevi dil delrrurr eru.
Mian ko osusi tevir owra
“Merel evi si le san? Ololi
erpese le?”
34 Nir sopor arkail arwera
nale san, ko nir m̃inij arw-
erai nale m̃inij. Arkarkar
elep nawon, ko burtur elesi
eterter nga purongwose sev
evi batu laten. Mian ko
okoni kele jinibb sen nir nga
partekai Pol van re naim se
jinibb ne nuval nir.
35 Daron nga martipatun
nga partongsa van re naim
nen, ko jinibb nir arlolar
p̃elak, ololi jinibb ne nuval
nir arwosi Pol van mare ko
arivel tevi,
36 suri delung nir arviv-
itu ko arkikaile elep arwera
“Kaprevji, kaprevji pini!”

Pol erij tevi delung

37 Otomori jinibb ne nu-
val nir parwosi Pol van
loloim re naim ser, mian
ko Pol ongoni tevi burtur
owra “Wurru, orongwose
ðejiljilwer tevim beblen?”
Burtur osusi tevi owra “Er-
pese? Kurongwose kuprij
nale se m̃eri Gris?
38 Inu nurrorrmi nik kuvi
m̃eri Ijip nen nga mutur
imera ko m̃itre batu gavman
ko m̃itkai jinibb nuval nir
nuvasngavöl nuvavij (4000)
ko nir maran marlik renge
lolo merwer.”
39 Ko Pol erij weli owra
“Ejki, inu nuvi m̃eri Is-
rel. Nuak Silisia, re Tasas,
nga mivi ngaim nga milep.
Wurru kupmarong inu nga
ðerij tevi delung ngok nir.”
40 Burtur emarong, ko Pol
otur ko obblöni nevren van
mare nga nir parmurrong;
mian ko ni erij tevir vajin re
nale se m̃eri Isrel nir.

22

1 Ko Pol owra “Selek nir,
m̃eri Isrel tata suk nir ko
tuwak nir, wurru kapmur-
rong ko bowrai visviseni
mauren suk tevi kami.”
2 Ko daron nga m̃eri Is-
rel nen nir marunge nga ni
mokrij tevir renge nale ma-
wos ser, ko nir armurrong
kemkam̃e kele. Mian ko ni
erij etajer,
3 owra “Inu nuvi m̃eri
Isrel. Nuak Silisia re
ngaim ngok Tasas. Nu-
maur ko nulep ie. Nu-
lai norongwosien suk ji
jinibb nevisvisenien ngok
Gamaliel. Evisviseni inu
erres p̃elak re nesesreien se
ðirterawarreng se kerr nga
bevijuri. Ko re daron ngok
nuterter elep re majingen
se Atua, erpe kami ngok nir
lelingen.
4 Ko nomok-oji jinibb nga
marvijuri sel se Iesu, nga
berevji pinir. Nurrul totkoni
norman ko nesevin nga
m̃elngir re naim ne nekaien.
5 Ko ngok batu jinibb ne
sulsulen tevi nir ne kaon-
sel se kerr arongwose par-
werai nga evi weretunen.
Re daron ngok nutori naul
nga maruli paran ji tasi kerr
ngok nir nga marivi m̃eri
Isrel iak Damaskas. Nuan

iok nga ƀesre totkoni kalesia nir ko ƀeptevi lwenir vini Jerusalem e nga parvirralir.

Pol owrai tweni erpese mivini mivi jinibb se Iesu

6 “Otomori pivi levial re daron san, nomok-tutur suri sel vini mori Damaskas, ko moron nga milep san omor vini re melrin ejparik.

7 Nuil jubbul ngatan re dan, ko nurnge drrelan san muwra tevik muwra “Sol, Sol, suri sev nik komok-loli esij tevi inu?”

8 Ko nususi tevi nuwra “Numal, nik kuvi isi le?” Ko ni owra lweni tevik owra “Inu le Iesu m̃eri Nasret ngok nga komok-loli esij tevik.”

9 Nir nga marivel korti tevik arlesi moron ngok ko sete ma arunge drrelan nga m̃irrmali.

10 Mian ko nususi nuwra “Numal, kumrreni inu bololi sev?” Mian ko owrai lweni tevik owra “Kuptur imera ko kupan Damaskas e. Ko daron nga kupjipari ie, ko jinibb san p̃iwer visviseni tevim nanu jijle nga Atua m̃ilngir nga kupa-loli.”

11 Moron ngok omor temij-pal ko ololi setemun nurong-wose bokluklu, ko nir nga marvivitu suri inu artotkoe nevrek van Damaskas e.

12 Renge ngaim ngok, jinibb san elik ie nga nisen Ananaeas nga muosuri ko mutori nesesreien se Moses nir m̃irres, ko nga m̃eri Isrel nir nga marlik ie martori ni muon m̃irres suri.

13 Evini jik ko owrai tevik owra “Sol, selek, lelingenok kurongwose kupkulu luwi vajin!” Ko vesan rres, nuklu luwi ko numteni.

14 Mian ko owrai tevik owra “Atua nga apu se kerr nir marok-surövi otobbto-bbu nik nga kuprongwose nanu nir nga ni mimrrenir, ko nga kuplesi jinibb ne ma-jingen se Atua nga mumom-sawos m̃irres, ko kuprunge ni mawos drrelan.

15 Ko kupwerai tweni ko wor tevi jinibb jijle sev nga kumlesi ko kumrunge.

16 Ko suri sev komok-tiriv? Kuptur mera, kuppaptaes, kupverus van ji Atua re loten nga ni p̃irrawe tweni nololien som.”

Atua okoni Pol nga puwrai tweni nosp̃en nga m̃irres se Iesu tevi jinibb ne vare nir

17 “Nulwi vini Jerusalem e. Ko daron nga nomok-lot loloim re Naim On, ko nulesi nanu san erpe bori nga Atua miviseni tevik,

18 nga m̃elesi Numal suk. Owrai tevik owra “Pingavilvilsen, kupiel lingi Jerusalem lelingen wolok ko pa, suri nir ne iel setemun mara-runge nale som suri inu.”

19 Ko nurij weli nuwra “Numal, nir arongwose nga renge lat ne liliken elep pa, nurrul re jinibb ko nurevji jinibb nga nosurien ser muto renge nik.

20 Ko daron nga kele marevji Steven e nga muwrai tweni nik nisem,

nuir bbong, ko nutur tevir
ko nomok-metmete joro nir
nga marevji.”
21 Mian ko Numal owrai
tevik nga bevel, ko erijrij
inu nga pukoni twenik van
ngasu jer ji jinibb ne vare
nir.”
22 Delung nen arok-
murronge nale se Pol erres
ean ejpari vajin muspẽ suri
jinibb ne vare nir. Ko
daron nga moka-supẽ jinibb
ne vare nir, ko artipatun
nga markarkar orore vajin;
arkail van mare arwera
“Kaptekai tweni morok,
kaprevji pini, sete erres nga
pimaur!”
23 Ko arok-kikail lenglen-
gen van mare, ko arwirrwirr
sunsun ser, ko arserake
maw ko arwirr karkare
nga piviseni nga nir arunge
lengleng esij.
24 Ko burtur se jinibb nu-
val ne Rom nir owrai tevi
jinibb sen nir nga partekai
Pol van loloim ko parvirrali
nga puloli puwrai tweni suri
sev mẽri Isrel nir marok-kail
tere mirpok.
25 Ko daron nga markai
totkoni vajin nga parvirrali,
ko Pol owrai tevi mẽrwomu
ser nga moktur ie owra “E,
inu nuvi mẽri Rom le san.
Ko setewor nukot. Sete kam-
rongwos kapvirralik!”
26 Daron nga mẽrwomu
nen murnge nale ngok, ko
ean owrai tweni tevi burtur
owra “E, rrek kurrlenge, ko
morok evi mẽri nga kerr ko
san!”
27 Mian ko burtur nen
evini osusi tevi Pol owra “E,
kupwerai p̃irres, kuwretun
le wor nga nik kuvi mẽri
Rom san?” Ko Pol eweli nale
sen owra “O-o, nuwretun ko
wor.”
28 Mian ko burtur nen
owra “O, inu nuwirr pa
nevöt nga milep san nga
mevini vajin mevi mẽri
Rom.” Ko Pol erij weli owra
“Ko inu nulai suri nuvijuri
bbong tata suk.”
29 Ko nir nga marwera
parevji Pol arjuj luwi, ko
burtur kele emtutu, suri otor
jabble pa nga m̃ika totoni
mẽri Rom san re dil delrrurr.

Pol otur re no jinibb nga marlelep ne Isrel

30 Ko nabong m̃inij nen
mẽrwomu emrreni purong-
wos mawos nale nga numal
se mẽri Isrel nir martere
Pol ren. Mian ko orpaji
dil delrrurr ko ololi Pol evel
sisarow, ko erijrij jinibb batu
sulsulen nir totoklai nga par-
lik. Ko ololi artekai Pol van
ko ololi otur liven re nor.

23

1 Pol oklu mawos re nor ko
owra “Tasik ko jojik nir, teta-
jer mijpari lelingenok, nu-
majing se Atua renge sel nga
muon, ko nuwokwok erres.”
2 Ko batu jinibb ne sul-
sulen ngok Ananaeas owra
tevi nir ngok nga marok-tur
mori Pol nga nir san puwje
jingo Pol.
3 Mian ko Pol owra tevi
Ananaeas owra “Nik nga
kumwokwok m̃irres, Atua
pia-wuje nik ko! Kulik iok
nga kupwera sesre lat nga

puto suri tevi inu renge nesesreien se Moses, ko kutor otvi nale nesesreien nga kumwera parwujek!”

4 Ko jinibb nga martur mori Pol arwera “E, erpese kumrij tere batu jinibb ne sulsulen se Atua mirpok?”

5 Mian ko Pol erij weli owra “O, sete nurongwose nga ni mivi batu jinibb sulsulen. Ko Naul On owra sete erres rraprij nale nga m̃isij tere m̃erwomu se kerr san.”

6 Ko mian ko daron nga Pol m̃ilesi nga nir ne gortien ngok sopor arivi Satusi nir ko sopor arivi Parasi nir, ko ekail van mare owra “Selek nir, inu nuvi Parasi san, ko nuvi kele natu m̃eri Parasi san. Ko armerreni parrowrrowe inu iel lelingen suri inu nuosuri temijpale nale nga muwra jinibb nga marmij para-maur luwi kele.”

7 Daron nga Pol muwrai jijle mirpok musuw ko Parasi ko Satusi nir arlatlat lululwenir re gortien ser, ko arteri wukarir vajin evi meling eru e.

8 Satusi nir setemun arosuri anglo nir ko nem̃in nir, rreknga mijen nir nga parmaur luwi kele, ko Parasi nir ma arosuri nir totoklai.

9 Mian ko nat ekarkar temijpal. Ko jinibb nevisvisenien ne nesesreien se Moses sopor nga marivi Parasi nir artur imera ko arwerai eterter tevir arwera “Sete namlesi rragrrag nanu san esij ji morok. Rrek ewretun nem̃in san rreknga anglo san erij tevi!”

10 Ko laten ser ean elep. Ko burtur emtutu nga tarevei Pol ko tarrerrerrsi niben sopon, mian ko erijrij jinibb sen nga partekai tweni. Ko nir aran artekai tweni van elik talev re naim ser.

11 Re natpong nen, Numal otur re jeli Pol ko owra “Sete kuprrorrmi nanu san! Erpe kumjiljilwer pa suri inu iel Jerusalem, ko kupjiljilwer kele pirpok suri inu iak Rom.”

Armurri suri nga parevji pini Pol

12 Ko re mevinen rorpong, m̃eri Isrel nir easi ngavöl ivij (40) arser korti ko arlingi nale san, ko arijrij tevi Atua arwera

13 “Sete nabaan ko sete nabminmin pijpari wor nabrevji pini Pol!”

14 Ko nir sopor aran ji batu sulsulen ko m̃erwomu ser ko arwera “Namloli pa rijrijen pa tevi Atua nga sete nama-urroi nanu san pijpari nabrevji pini wor Pol.

15 Ko kami nir ne kaonsel, kaplai nale van ji burtur se m̃eri Rom nir. Kaplum̃i nolon ko kapngoni poro orongwose p̃itkai lweni Pol pulwi vini ji kami nga kapsusi rongornge kele tevi. Ko kem nabtiriv terai live sel sopon nga nabrevji pini nga setemun pijpari iok.”

16 Ko metulu se Pol ornge nale ngok, ko ean owraie.

17 Mian ko Pol owrai tevi nir san owra “Kuptekai m̃elakel ngel van ji burtur. Emrreni puwrai nanu san tevi.”

18 Ko m̃er nga etkai m̃elakel nga van ji burtur,
ko owra “Pol nga m̃ilik re
naim ne nekaien okonik nga
beptevi m̃elakel ngel vinuk
jim, suri emrreni puwrai
nanu san tevim.”
19 Burtur etkai m̃elakel
nga van devjen e sopon, ko
osusi tevi owra “Kuwra kup-
werai sev le tevik?”
20 Melakel erij weli owra
“Meri Isrel sopor arloli pa
nale san, ko mevi parn-
goni tevim nga kupa-pitevi
Pol van ngatan re gortien
ser. Parkerasim nga gortien
ser emrreni kele purong-
wose sopon suri nanu ngok.
21 Ko warru, pijki setemun
kuploli nanu nga parwerai
ngok. Suri nir easi ngavöl
ivij (40) nga parteptepi terai
parevji Pol. Arloli pa rijri-
jen nga sete paraan ko sete
parmini nanu san pijpari
nga parevji pini. Ko lelin-
genok, artiriv pa nirka nga
parloli ko nga parunge lweni
sev nga kupwerai lweni.”
22 Burtur owrai tevi owra
“Sete kupwerwerai tevi
jinibb san purongwose sev
nga kumwerwerai tevik
ngok.” Ko okoni tweni evel.

23 Ko burtur nen everus
jinibb sen eru, ko owrai
tevi nuru owra “Koporan
koporlesi jinibb ne nuval
nir ongut varu (200) ko
koporwerai tevir nga nir
partiriv parmetmet nga
paran Sisaria. Koporlai
nir ngavöl ebut (70) nga
parsakel sisamis re os ser,
ko nir ongut varu (200) kele
nga parivi ne sir kis. Ko
parlinglingi iel re mete nial
piesiw nat pupong.
24 Kaplingi os san puto
metmet terai Pol. Ko kap-
metmete p̃irres pian pijpari
ji batu gavman ngok Piliks,
nga sete nanu san pulokloksi
renge sel.”
25 Ko burtur oli naul san
nga muwra:
26 ‘Neiren evel ji inu Klo-
tias Lisias ko ean ji numal
gavman Piliks.
27 Morok m̃eri Isrel arrul
totkoni pa osuw ko otomori
parevji pini. Ko daron nga
mornge nga ni evi m̃eri Rom
san, ko nutkai jinibb nuval
suk nir van nga b̃etkai tweni
jir.
28 Numrreni bemteni otvi
wor sev nga marlolarsi ni
suri, mian ko nutkai van re
Kaonsel ser.
29 Ko nulesi nga ni sete
ololi rragrrag nanu san nga
ni pimij rreknga pian re
naim ne nekaien suri. Nale
nga marwerai ren evi bbong
murrun ne nesesreien ser
kobbong.
30 Ko daron nga san mivini
muwrai tevik nga m̃eri Is-
rel armurri suri nga parevji
pini, ko niko nurrorrmi er-
res nga bokoni tweni vinuk
jim. Nuwrai mawose tevi nir
nga marlolarsi, nga poro nir
arongwose parwerai tweni
sev nga ni muloli m̃isij,
renge nik nom.”
31 Jinibb nuval nir arosuri
nale se burtur ser, ko re nat-
pong mawos nen kobbong,
artekai Pol van re ngaim nga
Antipatris e.

32 Ko mevinen, jinibb nuval nga os ser mijkie arivel
luwi p̃elar van lat nga nir e,
ko jinibb nuval nga os ser
kobbong mutoe artajer tevi
Pol.
33 Ko daron nga marini
Sisaria ko arlai naul nen tevi
numal Piliks, ko arlingi Pol
renge nevren.
34 Piliks eve naul nen, ko
osusi tevi Pol owra "Nik kuvi
m̃eri ngabe?" Ko daron nga
murnge nga Pol mivi m̃eri
Silisia
35 ko owrai tevi owra
"Daron nga jinibb marini
nga parwerai tweni sev nga
marlesi rem, ko inu bea-
murronge nik." Ko owrai
tevi jinibb nuval nga parrul
totkoni pa Pol ko renge naim
ne nekaien nga muto ji ni.

24

M̃eri Isrel arwerai tweni sev nga marlesi esij renge Pol

1 Nabong elim easi, ko
batu jinibb sulsulen ngok
Ananaeas ean Sisaria tevi
m̃erwomu se m̃eri Isrel nir
ko tevi kele jinibb ne nesesreien san nga nisen Tetalas.
Aran ji numal Piliks nga parwera tweni sev nga marlesi
esij renge Pol.
2 Arverus Pol vini loloim e,
ko Tetalas owra tweni vajin
nale se nir.
Owra "Numal, weretunen
nik kuan mare, ko kuloli
liken ne demat nga m̃irres
oto epriv ji kem. Erres ma
nik, ko kumloli nanu se kerr
muto m̃irres p̃elak.
3 Kem jijle namok-runge
erres tetajer suri sev nga
kumloli.
4 Sete numrreni bolokloksi
daron som, ko nungonim
ma nga kuprrorrmi kem ko
kupmurrong ta nale se kem
welel nga nabwerai ngel.
5 Namtor sweri pa osuw
nga morok evi jinibb nga
m̃isij, ko evi batu liken nga
m̃isij. Okloli pa laten nga
marlelep nir tevi m̃eri Isrel
nga marlik rrale iel ngatan,
ko evi m̃erwomu re lenglen-
gen gortien san nga marviv-
itu suri m̃eri Nasret san.
6 Ololi lesi nga puloli naim
se Atua purrokitkit re no
Atua, ko namrrul totkoni.
[Ko kem namtur metmet nga
nabwera tweni lat nga puto
suri tevi renge sel ne nale
nesesreien se kem.
7 Ko numal gavman ngok
Lisias eteseni tweni ji kem,
8 ko owrai nga si nga mim-
rreni puwra nanu san tere
Pol parini ko parwerai tevi
nik.][D] Ko poro kupsusi tevi,
ko kuprunge mawose nga
sev nga namwerai evi were-
tunen ko wor."
9 Ko m̃eri Isrel nen nir
arkorti re nale ngok se Teta-
las, ko arwera arivi were-
tunen p̃etp̃eti.

Pol erij ore nir

10 Ko numal gavman
otungun tevi Pol nga p̃irij;
mian ko Pol etipatun owra
"Nurongwose nik komok-
wera suri lat nga puto suri
tevi jinibb ne vanu se kem

[D] **24:8** Nale nga muto re nolo [ ], rrek sete Luk oli, ko jinibb san ea-uli vitue daron nga muli tweni kopi san ne naul ngel.

nir evini ejpari lelingen ngel
sia elep pa, ko inu nuir nga
ƀerij ore nale ser ngok re
nom.
11 Ko poro kupmeteni
lilane nale suk, ko kuplesi
nga setewor easi nabong
esngavöl drromon eru (12)
nga mean mosrövi Atua
Jerusalem.
12 Ko m̃eri Isrel ngok nir
sete arlesik nga m̃elat tevi
jinibb sopor loloim re Naim
On, rreknga re naim loten
ser san, rreknga renge lat
kele san Jerusalem.
13 Ko iok eviseni nga nale
nga marwerai tevim lelin-
genok arivi gerisen.
14 Ko sansan kobbong
ewretun, ngel: nusrövi Atua
se batu tata se kem renge
sel san nga nir marwera
m̃isarr. Ko nuosuri ma
nanu p̃etp̃eti nga muto renge
nale nesesreien se Moses ko
renge Naul se propet nir.
15 Ko inu norrorrmien suk
oto eterter renge no Atua
erpe nir kele, nga Atua pia-
loli jinibb jijle parmaur luwi
kele re mijen, ngok nga
m̃irres ko nga m̃isij.
16 Ko suri iok, niko nuplak
tetajer nga bevijuri sel nga
mumosawos m̃irres renge
sev nga mololi tevi Atua ko
tevi jinibb kele.

17 “Ko nuvel lingi
Jerusalem sia elep pa
sopon easi, niko memrreni
bolwi kele van nga ƀelai
merrenien san sopon tevi
nir nga nijor ser mijkie ne
vanu suk, ko bololi sulsulen
sopor van ji Atua.
18 Ko nomok-loli malum
norrorrmien ngok, ko mian
ko marsekai inu re loloim
se Atua, daron nga mololi
jile nanu san nga muloli nu-
wokwok. Ko sete jinibb elep
arlik tevik, ko laten kele ejki
jik.
19 Ko m̃eri Isrel sopor
nga marivel Esia vini arlik
loloim re daron ngok. Ko
poro nir arlesi nanu san esij
renge inu, ko erres parini
parwerai tweni renge nom;
20 rreknga poro pijki, ko
nir ngok ma parwerai tweni
sev nga m̃isij nga mololi.
Suri daron nga motur re no
gortien ser, ko sete artor
sweri rragrrag nanu san nga
m̃isij renge inu.
21 Ko nale sansan kobbong
arongwos parwerai, ni le:
Daron nga motur renge nor
ko nukail temijpal nuwra
“E, kamloli nukot lelingen
suri nuosuri nga jinibb nga
marmij para-maur luwi kele
rengen mijen.”
22 Ko Piliks orongwos erres
sopon sel se Numal. Mian
ko ewer otvi nosp̃en ser ko
owra “Bea-werai lweni wor
nale san daron nga burtur
Lisias pia-vini e.”
23 Mian ko owrai tevi
jinibb ne nuval sen nga
parmetmete Pol, ko sete par-
loli p̃ilik talev p̃elak, ko sete
parwer ore nga poro jinibb
sen san pimrreni pivini p̃ila
nanu san tevi.

Jinibb nuval armetmete Pol

24 Nabong evis arasi osuw
ko Piliks nuru nesen sen

Drusila, nga mivi nesen Isrel, orini lat nga marmetmet Pol e; ko Piliks owrai nga partekai Pol vini jin. Ko omurronge vajin Pol mokjilwer suri nosurien sen renge Iesu Kristo.
25 Ko daron nga Pol m̃iijiljilwer suri murrun nga m̃irres, ko nga jinibb p̃iwer ore sev nga ni kobbong mimrreni, ko nabong nga Atua pia-wer sesre lat nga puto suri tevi jinibb nir, ko Piliks emtutu ko owra "Kupiel vajin! Bea-lesi nabong m̃inij kele san ko bea-verus lwenim kele vini."
26 Ko ni orrorrmi nga putor sweri nevöt sopon ji Pol nga puloli Pol pivel sisarow. Ko niko nabong elep okwera Pol pokini jin nga porok-jiljilwer.
27 Ko sia eru easi, ko Piliks osuw vajin renge nga mivi numal gavman. Ko elinglingi Pol elik malum renge naim ne nekaien, suri emrreni puloli m̃eri Isrel nir parunge p̃irres re ni. Mian ko Posias Pestas evini ela wani vajin milngen.

25

Pol emrreni Sisa pia-wer sesesre lat nga puto suri tevi

1 Ko Pestas elai majingen sen ejpari nabong itul easi, ko evel lingi Sisaria van Jerusalem e.
2 Ko ie batu jinibb sulsulen nir ko numal se m̃eri Isrel nir arwer visvisenie suri nale nga nir marlingi tere Pol. Ko arngoni kele tevi Pestas
3 poro orongwose pimarong partekai Pol vini Jerusalem e. Arngoni erpok suri arloli pa nale san nga parevji pini Pol renge live sel.
4 Ko Pestas owrai tevir owra "Pol p̃ilik ko pa re naim ne nekaien iok Sisaria, ko sete mia-periv, inu bolwi kele van iok.
5 Ko poro ewretun ololi nanu san nga m̃isij, ko kaplingi m̃erwomu se kami sopor parpitevik nga parwera tweni renge nosp̃en nen nanu san nga p̃itre ni ie."
6 Pestas elik kele nabong owil rreknga esngavöl musuw ko mia-van vajin Sisaria e. Ko mevinen vajin ko esakel re kot sen ko owrai nga partekai Pol vini jir.
7 Ko daron nga Pol m̃iasi vini loloim, ko m̃eri Isrel nir ne Jerusalem arser rrale ko arwerai tweni nale nga marterter milep tere Pol. Ko sete nale ser arrow rragrrag erpe nga arweretun.
8 Ko Pol eweli nale ser owra "Inu sete nuloli rragrrag nanu san tere nesesreien se m̃eri Isrel, rreknga tere Naim On rreknga tere Sisa, batu numal ne Rom."
9 Ko suri Pestas emrreni kobbong puloli m̃eri Isrel nir parunge p̃irres ren, niko mususi tevi Pol muwra "Erpese? Nik kumrreni kupan Jerusalem nga parsupsup̃e nanu nir nga marlingi renge nik ie?"
10 Pol erij weli nale sen owra "Inu nutur pa re kot

se Sisa san, ko osorsan kob-
bong nga ni kobbong kot
sen pusp̃e inu. Kurongwose
erres p̃elak nga inu sete nu-
loli nanu san nga pulokloksi
m̃eri Isrel nir.
11 Poro ewretun nutor otvi
nale nesesreien ko nuloli
nanu san nga musorsan nga
bemij suri, ko erres kobbong
pirpok, numarong. Ko poro
nale ser ngok nga marlingi
renge inu parivi gerisen, ko
san sete orongwose p̃ilngik
renge nevrer. Ko inu numr-
reni bean botur re kot se Sisa
iak Rom!”
12 Ko daron nga Pol
muwrai jile mirpok, ko
Pestas ejiljilwer sopon tevi
nir ne gortien sen musuw,
ko owrai tevi Pol owra “Poro
nik kumrreni kupan kuptur
re nosp̃en se Sisa, ko erres
kobbong, kupan ko.”

Pol otur re no batu numal Erot Akripa 2

13 Nabong sopon arasi van,
ko batu numal Erot Akripa
nuru jojin Benis orini Sisaria
nga porlesi Pestas ko porw-
era erres tevi re nga mia-
vini.
14 Orloli jile erpok, mian
ko eprepriv ko pa sopon
mian ko Pestas mia-sup̃e Pol
tevi batu numal Akripa. Ko
owrai tevi owra “Daron nga
Piliks musuw re majingen
sen ko elinglingi jinibb san
elik jer iok re naim ne
nekaien.
15 Ko daron nga mean
Jerusalem e ko jinibb sul-
sulen nir tevi m̃erwomu se
m̃eri Isrel nir arini arwerai
tevik nga bea-wera suri lat
nga puto suri tevi.
16 Ko nuwrai tevir nga sete
evi sel se kem m̃eri Rom nga
ð̃elngi nawone jinibb san
van re nevre nir nga marok-
tere ni re nosp̃en; womuj-
nen, daron sen puto wore ko
nga ni putur re no jinibb nir
nga puwrai tweni weli nale
sen re sev nga nir marok-
werai tere ni.
17 Ko daron nga lartul
nen marpelari iel ko nusaro
ngavilvil, ko mevinen ma-
wos, nuan nulik re kot ko
nuwrai tevi jinibb suk nir
nga partekai Pol vini.
18 Ko daron nga jinibb
martur imera nga parwera
nale ser tere Pol, sete arw-
erai rragrrag nale san nga
inu nulesi mivi nanu nga
murrow, ejki rres.
19 Arij latlat kobbong tevi
Pol suri nosurien ser ko wor
m̃eri Isrel nir, ko suri kele
jinibb san nga nisen Iesu nga
mimij, ko nga Pol muwra
emaur luwi kele renge mi-
jen.
20 Ko renge murrun nga
mirpok, sete nurongwose
p̃elak sel nen erres. Ko iok
ololi nususi tevi Pol nuwra
“Erpese? Nik kumrreni ku-
pan Jerusalem nga inu bev-
inuk bornge nosp̃en surim
ie?”
21 Ko Pol ongoni nga
bokoni van Rom nga batu
numal ne Rom ngok Sisa
pia-wera suri lat nga puto
suri tevi ni ie. Ko iok
ololi nuwrai tevi jinibb suk
nir nga parmetmete pijpari

ƀelesi daron san nga bokoni
van ji Sisa.”
22 Ko batu numal Akripa
owrai tevi Pestas owra “Inu
kele numrreni bornge nale
se morok.” Pestas erij weli
owra “Iow, ko rrek mevi ko
pa.”

23 Ko re nabong m̃inij nen,
batu numal Akripa nuru Be-
nis orini re kot ser. Ko bat-
batu jinibb nuval nir ko nir
nga maran mare re ngaim
ngok arloli kele sel ser nga
marok-tori batu numal ren.
Mian ko Pestas elai nale nga
partekai Pol vini loloim e,
24 ko owrai tevir owra
“Batu numal Akripa ko kami
jile nga rramkorti lelingen,
kapmeteni morok! M̃eri Is-
rel jijle nir ne Jerusalem ko
Sisaria arok-ini jik ko arloli
nale suri, ko arkail arwera
sete erres bololi morok pi-
maur.
25 Ko inu sete nulesi ololi
nanu san esij nga pimij suri.
Ko suri ongoni nga pian wor
puloli Sisa p̃iwer sesesre lat
nga puto suri tevi, niko nur-
rorrmi bokoni tweni van ji
Sisa Rom.
26 Ko sete nutor sweri rra-
grrag norrorrmien san suri
nga boli van ji Sisa. Iok ko
ololi m̃elai vini mutur kele
re no kami ko no nik batu
numal Akripa kele. Nuwra
kaplai tweni norrorrmien
sopon ren nga boli van ji Sisa
Rom.
27 Suri daron nga markoni
jinibb san van ji Sisa, ko sete
parkoni nawone, ko parw-
era suri wor nanu san nga
m̃isij nga muloli.”

26

Pol erij ore nir

1 Ko batu numal Akripa
owrai tevi Pol owra “Iow,
numarong vajin nik luwi
kupsup̃e lweni nik.” Mian
ko Pol ete tweni vajin nevren
ko erij ore nir nale ser, owra
2 “Batu numal Akripa,
nulesi erpe daron suk nga
m̃irres le san lelingen, suri
nik kumlik ko inu daron suk
otoe nga ƀerij ore nale se
m̃eri Isrel nir re nom.
3 Suri kurongwose lilane
erres murru kerr m̃eri Isrel
nir, ko latlaten se kem. Ko
niko nungonim nga nolom
pipriv nga kupmurrong sev
nga bowrai.
4 “M̃eri Isrel jile nir
arongwose lilane murruk
erres, etipatun re pa daron
nga mewelili malum e ko.
Arongwos pae murruk renge
vanu suk mawos ko re kele
Jerusalem.
5 Arongwose erres nga
daron nga mevi malum
m̃elakel e ko nukorti tevi
gortien ngok se kerr nga
marivi Parasi nga murrurr
m̃iterter kele wor, ko inu
kele nuvi san. Ko m̃eri Isrel
arongwose parwera nale
ngok evi weretunen.
6 Ko lelingenok nutur pa iel
nga parsupsup̃e inu nosp̃en
nek, suri inu nulngi norror-
rmien suk oto eterter renge
rijrijen nga Atua muloli pa
tevi ƀirterawarreng se kerr
nir ne tuwi.
7 Rijrijen ngok kobbong nga
metka esngavöl drromon

eru (12) se kerr ngok marok-
surövi Atua nutpong ko
nutrin nga partor sweri.
8 Batu numal Akripa, suri
nanu ngok mawos kobbong,
m̃eri Isrel ngel nir arlingi
nale tere inu lelingen. Ko
m̃eri Isrel nir, suri sev
sete kamrongwos kaposuri
nga Atua murongwose puloli
jinibb pimaur luwi kele re
mijen?
9 "Tuwi nulesi erres nga
bololi nanu jijle nga puore
nise m̃eri Nasret ngok Iesu.
10 Nuloli womue Jerusalem,
ko jinibb sulsulen ko nir
arlai derteren tevik nga
m̃elngi jinibb se Atua milep
van re naim ne nekaien.
Ko daron nga numal nir
marwera nga nir parmij ko
wor, ko inu kele nuwrai
erres, parmij ko wor.
11 Daron elep nomok-
ivel suri naim ne loten nir,
nomok-virralir, ko nuloli lesi
nga bololi parij p̃isij tere
Iesu. Nulolarsi temijpal nir
ko nuojir van ngasu nga
borrul totkonir renge vanu
m̃inij nir nga bololi p̃isij
tevir."

*Pol osp̃e suri erpese
mivini mivi jinibb se Atua*

12 Ko Pol owra "Niko
nabong san nuvel re sel van
Damaskas e tevi derteren
nga batu sulsulen m̃ilai
tevik.
13 Ko levial re sel, nulesi
moron nga milep san eplari
re melrin nga mumor vaseni
inu tevi nir nga marvivitu
surik. Moron nen omor easi
nial.
14 Ko kem jijle namvitan
re dan. Ko nurnge drrelan
san re nale se m̃eri Isrel
nir owrai tevik owra "Sol,
Sol, suri sev komok-loli m̃isij
tevik mirpok? Sete erres
kopok-loli terter nanu tere
inu."
15 Ko nususi tevi nuwra
"Wurru, Numal, nik isi le?"
Ko Numal erij welik owra
"Inu nuvi Iesu le nga komok-
loli m̃isij tevik ngel.
16 Ko kupmera, kuptur.
Inu nurrmali jim erpel nga
bosusture nik nga kupivi
jinibb ne majingen suk. Nik
kupwerai tweni ko wor tevi
jinibb nir sev nga kumlesi
lelingen suri inu, ko nanu
nga kele bea-viseni tevim.
17 Inu bemetmet nik p̃irres
nga m̃eri Isrel tevi jinibb
ne vare nir sete arongwos
parlokloksim.
18 Kupa-loli jinibb ne
vare nir parmeteni wose.
Kuprieni norrorrmien ser
nga parlinglingi nemalik ko
parini re moron. Kuprienir
nga parlinglingi derteren
se Demij ko parini vajin re
derteren nga milep se Atua,
ko Atua p̃itlasi tweni vajin
nololien ser. Ko nosurien
ser renge inu p̃itkair vajin
nga parini parivi jinibb nga
maron se Atua."
19 Ko Pol owra kele, "Batu
numal Akripa, evi nale se
wor ni nga m̃ilik renge mel-
rin le mosuri ngel.
20 Womujnen, nuwerwer
tevi jinibb nir iak Damaskas,
mian ko nutajer kele van
Jerusalem e ko lat jijle ne Ju-
tia, ko mian ko ji kele jinibb

ne vare nir. Nuwrai tevi
jinibb nir nga parieni nor-
rorrmien ser suri nololien
ser, ko parosuri Atua. Ko
murrur piviseni ko wor nga
arieni pa norrorrmien ser
osuw.
21 Ko suri majingen ngok
ko, daron san nga m̃elik re
Naim On Jerusalem ko, m̃eri
Isrel martur imera ko mar-
rul totkonik, ko marloli lesi
nga parevji pinik.
22 Ko Atua ewilwil se inu
tetajer elep ejpari lelingen
ngel, ko niko inu nutur
iel, ko nurij tevi kami ji-
jle, jinibb nawon ko jinibb
nga marlelep nir. Nale nga
mowrair ngok arivi pa nale
nga propet nir ko Moses kele
marwerai tweni pa womu
nga p̃irrmali, ngel:
23 Mesaea purnge p̃isij ko
wor renge niben, ko pivi
m̃erwomu jer kele nga pi-
maur luwi renge mijen. Ko
pusp̃e suri moron tevi m̃eri
Isrel nir ko tevi kele jinibb
ne vare nir.”
24 Ko daron nga Pol m̃irij
mirpok mian ko Pestas ekail
van jin owra “E, Pol, ku-
lengleng! Norrorrmien som
owlu p̃elak, ko ololi batum
erpe poklengleng pa.”
25 Ko Pol erij weli owra
“Numal nga m̃irres, inu sete
nulengleng. Nale ngok nga
mowrai arvijuri wor sel nen
ko, ko arweretun.
26 Ko nanu ngel jijle sete
arremali re lat san nga muto
teptepi. Nurongwose nik
kurongwose sev nga mosp̃e
suri ngok. Niko nurongwose
nga sete kutor jabble nanu
ngok san.
27 Numal Akripa, nik ku-
osuri nale se propet nir?
Nurongwose erres nga nik
kuosurir.”
28 Akripa osusi tevi Pol
owra “Erpese, rrek daron
beblen welel lebbong kum-
rreni kupreveik nga bevini
bevi kalesia?”
29 Ko Pol erij weli owra
“Rrek daron nga mipriv
rreknga daron nga mumrrol,
ko inu nulot tevi Atua, sete
suri nik kobbong, ejki, ko
suri kami jijle nga kamok-
murronge nale suk ngel, ko
numrreni lenglengen nga
kami jijle kapirpe bbong inu
ko. Re bbong dil delrrurr
suk pijki, sete numrreni
kapruj mori ko kapan ren.”
30 Mian ko batu numal
Akripa, ko batu
gavman nen, ko Benis, tevi
nir m̃inij kele artur imera
31 arivel, ko arwerwerai
tevir arwera “Morok sete
ololi nanu san esij nga pimij
suri rreknga pian re naim ne
nekaien suri.”
32 Ko batu numal Akripa
owrai tevi Pestas owra “Poro
nga sete Pol owrai pa nga
mimrreni pian putur re kot
se Sisa, ko pivel sisarow kob-
bong.”

27

Pol owlu lingi Sisaria van Rom e

1 Ko arlingi pa nale
osuw nga nabwolu van
Itali e, mian ko arlingi
Pol tevi jinibb kele sopor
ne naim ne nekaien renge
nevre m̃erwomu san nga

mimetmete jinibb nuval ongut vesan (100), nga nisen Julias. Ni evi ne gortien ngok nga marveruse Gortien se Batu Numal.

2 Drrav san elinglingi Atramitiam evini iel, ko owra pulwi kele van re ngaim ne Esia e nir. Ko naman namsa re drrav nen; ko m̃eri Masetonia kele san eptevi kem, nga sisen Tesalonaeka ko nisen Aristakas.

3 Ko mevinen namjipari Saeton. Julias ololi erres tevi Pol ko ololi ean ngaut nga p̃ileslesi selen nir sopon, ko selen nen nir armetmet ni erres.

4 Daron nga namwolu lingi Saeton, ko namwolu tere ling ko namwolu van mori norour nga Saepras van devjen nga muruv e.

5 Ko namwolu lingi ngaut, naman re dis mot vajin van renge devjen ne saot ne Silisia ko Pampilia, mian ko namjipari Lisia re ngaim ngok Maera.

6 Ko iok, m̃erwomu se jinibb nuval nir elesi drrav kele san nga m̃ilinglingi Aleksantria ko pian Itali e, ko ololi kem namsa re drrav ngok.

7 Namwolu tere malum̧ ling mirpok mian ejpari nabong evis wor nga namtor sweri ling nga marterter, mian ko nama-wolu jipari ngaim ngok Nitas. Ko ling eser elep p̃elak, ko daptap elep, ololi setemun namrongwose nabwolu tajer. Mian ko namrieni drrav, namwolu pelaot nga naban re norour ngok Krit; ko namwolu asie bongsin nga marwera Salmone, ko namwolu sere devjen nga muruv e.

8 Namp̃elak elep namwolu seresre namtajer van, ko namjipari lat san nga marwera Sale Malum e nga muto mori ngaim ngok Lasea.

9 Ko namlik iok eprepriv sopon; mian ko nivelen ne dis setemun erres, suri evi pa daro ling ravij. Ko nanen se m̃eri Isrel kele nir, nga marveruse Nabong nga marloli lilane nololien e, easi kele pa, ngok re Oktoba ko, mian ko Pol erij tevir nga puwnir.

10 Owra "Lartul, kapmurrong ta. Poro rrapwolu lelingenok, ko drrav se kerr tevi nijor nen nir parsij p̃etp̃eti, ko mauren kele pilep pijijki."

11 Ko Julias emrreni bbong pumurronge m̃erwomu ne drrav nale sen tevi m̃er nga drrav sen nen, easie pumurronge nale se Pol.

12 Ko suri sale ngok sete evi sale nga m̃irres p̃elak re daron ne ling, ko otomori kem jijle naðir nga poro nabwolu lesi kele van re sale m̃inij ne Krit e san, nga nisen Piniks, nga nablik ie renge daron ne ling. Piniks evi sale nga m̃irres, bongsin eru, tuwen emawos re not wes, tuwen emawos re saot wes.

Ling serser nga milep san ejpari drrav ser

13 Sete epriv ko ling nar-
rosiw nga m̃irres san eti-
patun eserser. Mian ko nir
arrorrmi erres ko pa nga
parloli sev nga marrorrmi.
Mian ko arevei angka vini
mare, arwolu. Arok-wolu
seresre jeli botunmal.
14 Ko sete epriv ko ling
serser nga milep san nga
nisen Merri etewut ngaut
evini.
15 Daron nga ling nen
mirevji kem, ko sete nam-
rongwos nabwolu tere; ko
namrieni lweni drrav nam-
wolu suri ling, namsesrete
dis.
16 Ko namasi re norour
ngok Kaota renge devjen ne
saot, ololi namoruv e beblen.
Erpe elai daron tevi kem
nga nablingi lilane drrav nga
welili puto p̃irres, ko jinibb
nga marmajing re drrav nir
arp̃elak elep sopon
17 nga parevei vini mare.
Ko arevei dil sopor arselabe
drrav e ngatan ko arm̃elji
totkonir nga purrul totkoni
drrav. Ko nir armetutu so-
pon, suri van ngalu jer re
Lipia sou sopor arto ren, ko
nir armetutu drrav tires ren.
Ko iok ololi arjuröni nabin
vini ngatan ko arlinglingi
bbong drrav esal ling.
18 Ko ling eterter elep
malum, ololi mevinen, nir
arwirr tututweni kele nanu
nga marengenir sopor van
renge dis e.
19 Ko re mevinen kele, nir
arwirr tututweni kele nijor
ne drrav nir sopor arivel.
20 Ko nabong elep setemun
namlesi nial; ko natmupong
kele, setemun namlesi moju
nir. Ko tetajer ling okser
lenglengen. Ko ololi nor-
rorrmien se kem evitan va-
jin, ko namrrorrmi rrekma
setemun namrongwose nab-
maur.
21 Ko nabong evis kis vajin
nga sete kem san eaani na-
nen, mian ko Pol otur imera
ko owrai tevir owra “Selek
nir, poro kapmurrong pa
nale suk nga mowrai womu
pa, ko rrek sete rrama-wolu
lingi Krit, ko sete rrama-tor
jabble nanu nir mia-irpok.
22 Ko lelingenok nuwrai
eterter tevi kami nga sete
kapmetutu. Kerr san mau-
ren sen sete mia-jijki, ko dr-
rav ngel kobbong pijijki.
23 Suri natmupong, an-
glo se Atua san evini jik.
Ngok anglo se Atua nga mevi
jinibb sen, ko nga nomok-
surövi.
24 Ko owra ‘Pol, sete kup-
metutu, nik kupan ko wor
kuptur re no Sisa iak Rom.
Ko renge Atua nalol nga
m̃irres sen eir bbong nga pu-
loli kami p̃etp̃eti nga kamsa
renge drrav kapmaur.’
25 Ko niko, selek nir, sete
kapmetutu! Nuosuri Atua
nga nanu jijle p̃irrmali pu-
sorsan pirpe nga ni muwrai
ngok.
26 Ko womujnen, ling ngok
puti pepteni drrav se kerr
renge norour san.”

Aruj mori norour san

27 Ejpari nutpong esngavöl
drromon ivij (14) nga dis
mokuti karkar kem ngok
renge dis ne Metiterenian,

ko oruj mori nat p̃irrang vajin sopon, ko jinibb nga marmajing re drrav nir arrorrmi vajin nga otomori nabjipari ngaut san.

28 Mian ko arkai delrrurr san renge dil ko arjuröni van re nabbö dis; ko arlesi ningaw nen evi bbong ngavöl eru (20). Artiriv beblen mian ko arjuröni kele, ko arlesi ejpari vajin ningaw esngavöl drromon elim (15).

29 Ko armetutu nga drrav tumoworwor re nevöt, ko arjubbli angka ivij vitu re drrav aran ngatan. Ko aroklot van ji atua ser nga nat p̃irin pingavil.

30 Ko jinibb nir nga marmajing re drrav arloli lesi nga parwolu lingi drrav; arjuröni natu drrav van ngatan ko arkerkeris arwera paran parjuröni kele angka m̃inij womu.

31 Ko Pol owrai tevi burtur se jinibb ne nuval nir tevi jinibb nuval sen nir owra "Poro jinibb nga marmajing re drrav sete parlik re drrav, ko sel kele san ejki nga rrapasi ren."

32 Mian ko jinibb ne nuval nir artevei otvi dil nga murrul totkoni natu drrav ko arloli evitan van re dis e.

33 Ko otomori vajin nat p̃isal p̃irin, ko Pol erij eterter tevir nga paraan. Owrai tevir owra "Ejpari nabong esngavöl drromon ivij (14) pa, nolo kami orrum p̃elak, ololi sete kamurroi rragrrage nanu san.

34 Nuwrai eterter tevi kami nga poro kapmerreni kapmaur, ko erres nga kapaan ko wor, puloli kami jijle kapterter nga sete san pijijki. Sete kami san niben p̃isij sopon."

35 Daron nga Pol muwrai jile mirpok musuw ko elai bongsi niv san ko owra erres tevi Atua renge no nir jile, ko obbri otvi ko orroi.

36 Mian ko norrorrmien ser evini erres luwi kele, ko nir jijle arlai nanen ko arurroi.

37 Kem p̃etp̃eti renge drrav ejpari ongut varu bbulin ngavöl ebut drromon ouwon (276).

38 Ko daron nga nir totoklai maraan jijle musuw, ko arwosi tweni bak wit nga marto re drrav ko arwirre van re dis nga puloli drrav p̃isisarow.

Drrav emawor ngaut

39 Daron nga nat m̃irin vajin ko jinibb nga marmajing re drrav nir arlesi ngaut. Ko sete arlesi wose, ko arlesi ma sale san nga dep̃inan muto ren. Ko arrorrmi nga poro arongwose parloli ko parlai drrav pian ngaut ie.

40 Ko artevei otvi dil ne angka nga ivij ngok ko arlinglingir arjipon renge dis, ko arupaji dil nga marrul totkoni niwos nga martori alale drrav e; mian ko arevei nabin nga womu, nga ling puwi drrav nga pian ngaut.

41 Ko no drrav osongti re sou dep̃inan san, ko eres jer; ko dis bburbbur erpe paruti worwor drrav batun.

42 Ko jinibb ne nuval nir
arlingi nale nga parevji pini
jinibb ne naim ne nekaien
nir, suri arrorrmi tarilong
toku ko tarwolu.
43 Ko m̃erwomu ser em-
rreni p̃ila se Pol, ko ewer
ore norrorrmien ser ngok;
ko owrai tevi jinibb nir nga
si nga murongwos p̃ilong
purow jubbul womu van
renge dis ko p̃ilong van
ngaut e.
44 Ko owrai tevi nir m̃inij
nen nir nga sete marilong
wos nga partori niriv par-
ilong surir renge niriv ko
bebje drrav nga marmawor
tweni. Ko iok ololi kem jijle
namjipari dep̃inan nga sete
kem san ejijki.

28

Pol elik Molta

1 Daron nga naman ngaut
musuw ko nammosi erres
vajin. Ko nama-runge ar-
wera norour ngok nisen ko
Molta.
2 Nir ne ie arloli erres
p̃elak tevi kem. Re daron
nen, naus ous ko melas
elep; ko arsure nabb nga
nabtetli ren, mian ko armet-
met lilane kem.
3 Ko Pol esresre joro nabb
sopor, okwirrwirr nir van re
nabb. Mian ko num̃et san
ornge nabb erangi p̃elake, ko
eplari, ko eaji nevre Pol.
4 Ko daron nga jinibb ne ie
marlesi nga num̃et murrur-
rul re nevre Pol, ko arlong-
wis lululweni tevir arwera
“O, kulesi rramwerai, morok
evi wor jinibb nga mokrevji
jinibb ko! Ko easi bbong sete
orron re dis, ko melrin nga
musorsan sete emarong nga
ni pimaur.”
5 Ko Pol ewirrleni tweni
num̃et kobbong evitan luwi
van re nabb e; ko sete milnge
liwen sopon oto re nevren.
6 Ko jinibb nen nir arror-
rmi nga nevren pusol, poro
pijki ko ni pivitan ngatan
pivesane pimij pin. Arok-
meteni suri epriv, ko sete-
mun nanu san eplari jin;
mian ko arieni norrorrmien
ser ko arwera “O, morok evi
atua ko san!”
7 Ko batu jinibb ne norour
ngok nga nisen Puplias, ni
dan sen sopon oto mori ie.
Puplias evi jinibb nga m̃irres
p̃elak, ko ni eptevi kem van
re naim sen. Ko namlik jin
nabong itul.
8 Tata sen ematur re mal-
ing nga mesien dowalul mu-
loli, ko nolon kele owlu ep-
tiptevi drra. Ko Pol ean
okuklue, elngi nevren ren-
gen ko olot tevi, ko ololi
erres luwi vajin.
9 Ko vitunen, nir totoklai
re norour ngok artekai nir
nga marmesi vini ji Pol, ko
ni ololi arres luwi.
10 Ko nir arlai merrenien
elep tevi kem; ko daron nga
namwolu vajin, ko nir arla
nanen elep arlingir renge dr-
rav nga pia-ivi mas se kem
renge drrav.

Pol elinglingi Molta van Rom e

11 Namlik navöl itul arasi
osuw, mian ko nama-sa re
drrav san nga mitepi ie

renge daron ne ling. Drrav nen evi nga Aleksantria re Ijip, ko arveruse arwera ‘Atua m̃elew’ (suri ewaji nise atua eru ngok nga morivi m̃elew, Kasto ko Polakis).

12 Namwolu vini namjipari Saerakus, ko namlik nabong itul ie.

13 Mian ko namwolu kele, ko namini re ngaim ngok Rejiam. Ko mevinen ling evi narrosiw nga m̃irres, mian ko namwolu kele ejpari nabong eru, ko namjipari ie Puteoli.

14 Iok namlesi tasi kerr ko joji kerr sopor; ko arngoni kem arwera nablik tevir kele wik san. Mian ko vitunen nama-jipari vajin Rom.

15 Tasi kerr ko joji kerr ne Rom arunge nosp̃en suri kem, ko arivel ore kem nga parsewute kem renge sel. Namsesewut re lat nga Apias m̃ili naim nga marokwulwule nanen ren, ko re kele lat nga naim liliken mosien itul arto ren. Ko daron nga Pol m̃ilesir ko owra erres tevi Atua surir, ko norrorrmien sen evini eterter kele wor.

16 Daron nga namjipari Rom vajin arlinglingi Pol p̃isan p̃ilik renge naim san tevi jinibb nuval san nga pimetmete.

Pol ewerwer ie Rom

17 Namlik ie ejpari nabong itul arasi, ko Pol everus kortoni m̃erwomu se m̃eri Isrel nir ne ie, ko owrai tevir owra “Selek nir, sete nuloli rragrrag nanu san nga pulokloksi jinibb se kerr nir, ko sete kele nutre nesesreien se ƀirterawarreng se kerr nir. Ko nir nga Jerusalem ma arrul totkonik ko arlingik van re nevre m̃eri Rom nir.

18 M̃eri Rom arsusi nale elep tevik, mian ko armarong vajin nga bevel sisarow kobbong, suri arlesi sete nuloli nanu san nga puloli inu bemij suri.

19 Ko m̃eri Isrel nir armusus. Ko iok osonik nga mowra kele botur re no Sisa nga pia-wera suri lat nga puto suri tevik. Ko setemun nanu san oto nga ƀerij tere jinibb ne vanu suk nir rengen.

20 Iok ko ololi meverus kami nga ƀejiljilwer sopon tevi kami suri norrorrmien ngok nir. Ewretun lenglengen, arkai totonik renge dil delrrurr mirpel suri m̃er nga kerr m̃eri Isrel nir rramtirive.”

21 Ko nir arij weli arwera “Sete san renge Jutia ela naul san vini nga musp̃e nik, ko sete nir san evini iel nga pusp̃e lokloksi nik sopon.

22 Ko nammerreni nabmurronge sev nga kupwerai. Suri namrongwose nga jinibb renge lat jijle arokrij tere gortien nga mimerr ngok nga nik kumkorti rengen.”

23 Mian ko arlingi nabong san nga parini parunge Pol p̃ijiljilwer tevir. Ko nir elep arini re wosenen re naim sen. Etipatun rorpong, ko evini ejpari nata mupong,

Pol ejilwer elep tevir suri
batun vanu se Atua. Ela nale
tevir nga marto renge nale
nesesreien se Moses ko re
kele propet nir nga puloli nir
parosuri Iesu.
24 Nir sopor arwera erres
renge sev nga Pol muwrai,
ko sopor ejki, sete arosuri te.
25 Ko niko arteri wukari
nir eru e. Ko mian ko
daron nga parivel vajin, ko
Pol owra nale san tevir owra
“E, nale ngok nga Nem̃in On
m̃ilai tevi propet Aesea nga
puwrai tevi b̃irterawarreng
se kerr, osorsan erres, suri
owra
26 ‘Kupan kupwerai
tweni tevi jinibb ngel nir:
‘Kaprunge nga kaprunge,
ko sete ma kama-rongwose.
Kaplesi nga kaplesi, ko sete
ma kama-lesi wose nabong
sopon.
27 Suri nir jijle batur
eterter. Boror arirpe maruti
ore metipo, ko arp̃il ore
meter. Poro pijki, ko
batur parongwose, ko boror
parunge, ko meter pimteni,
ko parieni lwenir vini jik, ko
inu bololi parres luwi.’ ”
28 Ko Pol evinvini ore nale
sen owra “Kami kaprong-
wose ko wor nga Atua elai
pa nale ne mauren van ji
jinibb ne vare nir. Nir ko
parunge!”
29 Pol m̃irij jile musuw, ko
nir arij latlat lululwi tevir
suri nale nga Pol ko muwrai
tevir, ko arivel sisamis.
30 Ko renge sia eru totoklai
Pol elik re naim san nga
marok-wuli re navöl. Ko
eir tama re jinibb jijle nga
mimrreni pivini p̃ilesi ni.
31 Ni sete emtutu nga mi-
werwer suri batun vanu se
Atua, ko okvisvisenir kele
suri Numal Iesu Kristo, ko
sete san ewer ore sopon.

Naul nga Pol Muli tevi Kalesia Nir renge ROM

Batu nale nga mivsivseni lut nga parmeteni naul ngel puto suri

Jinibb arlesi Pol evi jinibb nga milep re kalesia nir, asi kalesia m̃inij nir, ne tuwi ko mijpari lelingenok. Womu, ko ni oji kalesia nir eterter, mian ko re daron nga ni m̃ilesi Iesu renge sel ne Damaskas, ko nolon olwi. Ko ni emajing vajin erpe Aposol, rreknga jinibb san nga Iesu mukoni, asi sia ngavöl eru (20). Ko re daron ngok ko ni osp̃e suri nosp̃en nga m̃irres re vanu p̃etp̃eti nir nga Rom mutorir. Ko ni oli kele naul elep tevi kalesia nir. Kerr kele rramrongwos rrapmeteni naul ngok nir esngavöl drromon itul (13) nga marto malum, ko nga marlingir re Naul On. Ko naul nga ni muli tevi kalesia nir renge Rom osp̃e erres p̃elak suri nosp̃en nga m̃irres nga Pol mokwerwer suri re majingen sen. Ni owra jinibb jijle nir, m̃eri Isrel nir ko jinibb ne vare nir, arlik re derteren ne nololien. Ko jinibb nir arongwos parmomsawos parres re bbong nosurien ser nga marosuri Iesu Kristo, daron nga marlingi nolor m̃iterter renge ni. Ko nir nga marosuri arlik vajin renge demat tevi Atua, ko Nem̃in On ololi nir arivel sisarow renge nololien ko mijen.

Pol owra "erres" tevi nir

1 Inu Pol, nuvi jinibb ne majingen se Iesu Kristo. Atua everuse inu tweni nga bevi aposol, ko okonik suri nanu sansan bbong: nosp̃en nga m̃irres sen.

2 Nosp̃en ngok, Atua erijrij womu pae tevi jinibb sen nir renge jingo propet nir, ko aruli tweni renge Naul On.

3 Nosp̃en ngok osp̃e suri Atua Natun, Iesu Kristo nga mivi Numal se kerr. Re devjen ne jinibb, ko ni eak renge metka se Devet.

4 Ko re devjen se Atua, Atua eviseni renge derteren nga milep sen nga Iesu evi ni Natun, suri nga muloloi ni mimaur luwi kele re mijen.

5 Ko renge Iesu Kristo Atua ololi nuvi aposol san renge nalol nga m̃irres sen, ko okonik nga bololi jinibb ne vare nir renge vanu jijle nir parosuri ko parvijuri Iesu Kristo, puloli nga jinibb pilep parsurövi vajin ni nisen.

6 Ko niko majingen suk ejpari kami kele nga kamlik re Rom, nga Atua miveruse kami nga kapivi jinibb se Iesu Kristo.

7 Nomok-uli naul ngel tevi kami nga kamlik Rom nga Atua mimrreni kami, ko

miverus kami tweni nga kapivi jinibb nga kapon p̃irres. Nurongwose, Atua Tata se kerr ko Numal Iesu Kristo porok-wilwil se kami ko porlai demat tevi kami renge nalol nga m̃irres se nuru.

Pol owra pian puklue nir

8 Womunen, nuwra bowra erres wor tevi Atua suk renge nise Iesu Kristo suri kami jijle. Suri nosurien se kami arok-supsup̃e renge iel ngatan p̃etp̃eti.

9-10 Ko Atua orongwose numrreni temijpal bevinuk boklue kami. Nomok-majing sen tevi nolok p̃etp̃eti renge nosp̃en nga m̃irres se Natun. Ko Atua orongwose nomok-rrorrmi kami tetajer nabong jijle nga poro bolot, ko nomok-ngoni poro nga lelingenok vajin Atua pimarong ko borongwos vajin bevinuk ji kami. Suri nutriv tuwi le wor tweni nga bololi pirpok.

11 Numrreni temijpal ƀelesi kami pirpok ngok, suri nuwra ƀela merrenien se Nem̃in On san tevi kami nga puloli kaptur wor p̃iterter.

12 Merrenien ngok nga mosp̃e ngok evi nga rrapwer jilijle kerr tevi inu nosurien suk ko tevi kami nosurien se kami.

13 Ko niaken suk nir, nuwra kaprongwose nga vavis kis le pa, nuwra bevinuk ji kami; ko ejpari lelingenok, sete nurongwos wore. Nuwra ƀetawe wenen sopon ji kami pirpe nga mololi pa ji jinibb ne vare m̃inij nir.

14 Suri Atua elngik pa nga ban wor ji jinibb p̃etp̃eti nir, jinibb ne dis, ko jinibb ne liven vanu; nir nga norongwosien ser mutoe, ko nir nga norongwosien ser mijkie.

15 Ko niko numrreni lenglengen ƀewerwer suri nosp̃en nga m̃irres tevi kami kele nga kamlik Rom.

Derteren ne nosp̃en nga m̃irres

16 Nuosuri nosp̃en nga m̃irres ngok sete orongwos p̃iasi nawon daron nga m̃ewerwer e, suri derteren nga milep se Atua oto ren nga moklila mauren tevi jinibb jijle nir nga marosuri. Erpok re m̃eri Isrel nir womu, mian ko vitunen re jinibb p̃etp̃eti nir vajin.

17 Ko Atua eviseni sel sen nga ni puloli jinibb parmomsawos p̃irres rengen. Sel nen etipatun re nosurien ko owlu kis bbong re nosurien, ejpari bongsin mawos nga marmomsawos m̃irres p̃etp̃eti vajin. Naul On owrai erpok re nga musp̃e mirpel: ‘Ni nga mumomsawos m̃irres suri nosurien sen kis kobbong, m̃ernen ko pimaur.’

Jinibb nir arivel lingi Atua pa osuw

18 Atua eviseni pa lolaren sen re melrin vini iel ngatan. Lolaren sen ngok oto tere murrun nga marsij nir se jinibb nir nga marvilvil ore weretunen suri nololien ser nga marsij.

19 Lolaren sen oto terer
erpok suri oto limjer ko pa
nga parongwose Atua. Erpe
Atua eviseni pa ni tevir.
20 Sete arleslesi Atua, ko
arlesi mawos mae erres
renge nanu nir nga Atua mu-
lolir, m̃itipatun nga muloli
iel ngatan renge derteren
sen nga sete orongwos
pusuw. Arongwos pae erres
p̃elak nga Atua ko ololi nanu
ngok nir. Ko niko gerisen ser
ejkie.
21 Suri arongwos pae Atua,
ko sete artori erpe Atua, ko
sete arwera erres wor tevi.
Norrorrmien ser owlu elep,
ko sete ejpari nanu san. Ko
norrorrmien ser arlengleng
vajin ko armalik.
22 Nir arwera norong-
wosien ser elep, ko arnganga
nawon temijpal.
23 Ko arkelkele Atua
nga mimaur tuwi ngok
vini, ko nga nosrövien
sen milep, ko arsurövi
wanie vajin nanu nga jinibb
mulolir re nevren nga
misavi rrongrrongvi jinibb,
rreknga numön, rreknga
num̃et, nanu nga marmaur
mumrrol kobbong, pian ko
parmij kobbong.
24 Ko niko Atua elngilngir
nga parloli sev nga marsij
nga nolor marmerrenir, ko
arok-loli nanu nga marsij
tevi nir sisamis lululweni.
25 Atua elngilngir erpok
suri arkelkele weretunen
suri Atua ko arla vajin nga
mivi gerisen ela wani. Ko
arlot tevi ko arvijuri sev
nga Atua mulolir kobbong,
ko Atua ejki. Ko Atua
ni esansan kobbong erres
osorsan nga parsurövi tuwi
ngok vini. Pirpok ko.

26 Ko ngok Atua elngiln-
gir nga parvijuri nanu nga
marsij nga nolor marmer-
reni karkare nir. Nesevin
nir arkelkel arla wani mil-
nge diwen ser nir, ko ngok
arlokloksi murrun nga
musorsan.
27 Ko erpok kele re norman
nir. Nir arlinglingi sel nga
musorsan nga parkorti tevi
nesevin, ko armerrmerreni
temijpal lululweni nir, ko
arok-loli nanu nga marsij
tevi nir lululweni. Ko Atua
erpe otorrlai pa nir renge
sev nga miplari pa jir suri
nanu nga marsij nga mar-
lolir.

28 Ko suri armusus par-
tori norrorrmien suri Atua,
ko niko Atua vajin elngiln-
gir renge norrorrmien ne
lenglengen ser ko nololien
nga marsij ser.
29 Nolor owun saute nanu
lele nir nga marsij, nolor
ela nanu jijle, arok-ungasi
jinibb. Nolor owun saute
lol leplep, murrun nga
marevji pini jinibb, bal-
palen, gerisen, murrun nga
marloli nawone m̃isij tevi
jinibb, ko arivi jungwarwar.
30 Arok-linglingi nawon
nale gerisen, arok-ungasi
Atua, arok-rij teweswasi,
batur eterter, arok-rij
melmelas, armurri suri
parloli p̃isij, arok-rong tweni
tata ko tasu ser nir.
31 Norrorrmien ser ejkie,
ko arok-tor otvi rijrijen ser,

ko sete arrorrmi rragrrag
jinibb.
32 Arongwos pae nale ne-
sesreien se Atua nga muwra
nir nga marok-loli mirpok
parmij ko wor, ko arok-loli
malum wore ko. Ko mare
nen kele, arok-rij erres suri
nir nga kele marloli mirpok.

2

Atua p̃iwer sesesre lat nga puto suri tevi jinibb nir renge sel nga mumomsawos

1-2 Rramrongwose, Atua
ololi nanu nga mumom-
sawos kobbong daron nga
mutor vitrangi jinibb nir
nga marok-loli nanu nir nga
marirpok. Ko nik vajin nga
komok-wer lokloksi jinibb
m̃inij nir, nik lweni kupasi
pirpese? Suri daron nga
komok-wer lokloksi jinibb
m̃inij, komok-wer lokloksi
lweni nik, suri nik lweni
komok-loli nanu mawos nen
nir.
3 E selek, nik komok-loli
nanu mawos nen bbong nga
komok-wer lokloksi jinibb
m̃inij nir suri! Ko kurrorrmi
nik ma Atua sete orongwos
p̃iwer lokloksi nik? Pirpese?
4 Rrek nik kurrorrmi Atua
p̃itlasi tweni nawon tama
nololien som? Ewretun,
Atua oktori selsale jinibb nir
erres temijpal, ko oktori to-
toni nolon epriv temijpal. Ko
sete kurongwose Atua nolon
nga m̃irres ngok owra bbong
pirvei lweni nik nolom pulu-
lulwi?
5 Ko nik nga nolom
m̃iterter ko mumusus pu-
lululwi, komok-ser kortoni
kobbong nanu nir nga Atua
pia-wer lokloksim surir
renge nabong nga ni pia-
wera suri lat nga puto suri
tevi jinibb nir renge murrun
mawos sen, ko lolaren sen
pia-rremali.
6 Re nabong nen, Atua pia-
wuli jinibb sisamis nir pu-
sorsan tevi majingen sisamis
ser.
7 Nir nga martori ma-
jingen nga marres ser
marterter, ko niko marok-
p̃elp̃elak suri nga Atua
p̃ilesir erpe parres ko
pusrövir ko p̃ilai mauren
nga sete orongwos pusuw,
tevi nir nga ngok ko Atua
p̃ilai mauren ne tuwi ngok
vini tevir.
8 Ko nir ma nga marok-
rrorrmi lweni kis nir lweni
ko sete arvijuri weretunen,
ko arvijuri bbong murrun
nga m̃isij, tevi nir nga ngok
ko Atua p̃ilai lolaren nga
milep sen tevir.
9 Ko jinibb jijle nir
nga marok-loli m̃isij parla
norongen nga m̃isij ko
norongen karkar nga marsij
nir, womujnen re m̃eri Isrel
nir, ko vitunen re jinibb
p̃etp̃eti nir vajin.
10 Ko jinibb jijle nir nga
marok-loli m̃irres parla de-
mat ji Atua, ko Atua pusrövir
ko puosurir, womujnen re
m̃eri Isrel nir, ko vitunen re
jinibb p̃etp̃eti nir vajin.
11 Suri Atua ololi omom-
sawos osorsan kobbong tevi
jinibb jijle nir.

12 Jinibb ne vare nir ar-
relenge nale nesesreien se
Moses. Arok-loli esij, ko
arok-mij ko wor suri iok kob-
bong; Atua sete pivijuri nale
nesesreien se Moses daron
nga pia-wera suri lat nga
puto suri tevir. Ko m̃eri
Isrel ma nir nga martori nale
nesesreien se Moses ko nga
marok-loli m̃isij, ko Atua pia-
wera suri lat nga puto suri
tevi nir renge nale neses-
reien ngok.
13 Suri sete jinibb san
orongwos pumomsawos
p̃irres re nga mok-runge
nawone nale nesesreien, ko
re bbong nga mok-vijuri
nale nen.
14 Ewretun, jinibb ne vare
nir sete arongwose nale ne-
sesreien. Ko daron nga mar-
vijuri bbong nir nolor ko
arloli osorsan tevi nale ne-
sesreien, erpe artori pa nale
nesesreien, weretunen sete
jinibb san elai tevir.
15 Murrur ngok eviseni
nga Atua elngi nale nir nga
nale nesesreien muwrair oto
pa renge nolor. Norror-
rmien ser kele eviseni kele
nanu ngok, suri nabong so-
pon arongwos pae nga mar-
loli m̃isij, ko nabong sopon
arongwos pae nga marloli
m̃irres.
16 Ko pia-irpok renge
nabong nga Atua pia-wera
suri lat nga puto suri tevi
jinibb nir nga nomok-
werwer suri renge nosp̃en
nga m̃irres. Re nabong nen,
Atua pia-koni Iesu Kristo
pia-wera suri lat nga puto
suri tevi jinibb nir pusorsan
tevi norrorrmien ser nga
muto silveni pa re nolor.

Nale nesesreien sete orongwos p̃ila nawone se m̃eri Isrel nir

17 Ko kami m̃eri Isrel nir,
rrek sete erres p̃elak re
kami. Kambibto re nale ne-
sesreien, ko kamrij melme-
las re nga kamrongwose
Atua.
18 Ko kamrongwos pae
marongen se Atua, ko kam-
lesi wos pae sev nga m̃irres,
suri marvisviseni pa kami
renge nale nesesreien.
19 Ko kamok-wera eterter
nga kamivi m̃erwomu re
metrrorr nir, ko kamivi mo-
ron se nir nga marlik re
nemalik,
20 ko kamivi jinibb
nevisvisenien se lartul nga
marlengleng ko se nir
kele nga sete marongwose
nanu san. Suri renge nale
nesesreien nga kamtori
ngok, aruli tweni p̃etp̃eti
pa norongwosien ko were-
tunen.
21 Nanu ngok arivi were-
tunen nir. Ko erpese kami
nga kamok-visviseni jinibb
m̃inij nir, sete kamok-
visviseni lweni kami nir?
Kamok-werwer tere venao,
ko erpese kami kamok-
vevna?
22 Kamok-wer ore murrun
nga marok-venae nesevin,
ko erpese kami kamok-
venvenae nesevin? Kamok-
ungasi atua m̃inij nir, ko
erpese kamok-evna renge
naim on ser nir?
23 Kamok-rij melmelas
renge nale nesesreien,
ko kamok-tor ototvi kele

kobbong. Erpok kamok-
lokloksi nise Atua.
24 Re iok eplari erpe Naul
On muwrai pa, ngel: ‘Jinibb
ne vare nir arok-rij esij suri
Atua suri bbong kami.’
25 Ko re nga kaman pa
renge bae se m̃eri Isrel nir,
ko kamlik erres, poro bbong
kaptori nale nesesreien ser.
Ko poro nga kamok-tor otvi
nale nesesreien, ko kamsor-
san vajin tevi jinibb ne vare
nir nga sete maran renge
bae.
26 Suri poro nga jinibb ne
vare san nga sete mian re
bae otori sev nga nale ne-
sesreien se m̃eri Isrel nir
muwrai, erpe ean pa re bae
ko osuw.
27 Ko nir vajin nga sete
marevji niber renge bae ko
nga marosuri ma nale neses-
reien parwer lokloksi kami
nga nale nesesreien ko bae
muto ji kami, ko kamok-tor
ototvi nale nen nir.
28 Si evi jinibb weretunen
se Atua? Sete evi nir nga
martori kis bbong nanu ne
vare nir, erpe bae nga mar-
loli vare re nibe jinibb.
29 Ko jinibb weretunen se
Atua rramlesi wose renge
nolon. Ni ko bae sen oto re
nolon, renge nem̃in ko sete
renge niben. Ko ni ko sete
jinibb nir arij erres suri, ko
Atua ma.

3

Murru Atua omomsawos erres tetajer

1 Ko poro pirpok, nga m̃eri
Isrel nir kele arivi jinibb ne
nololien osorsan tevi jinibb
ne vare nir, ko m̃eri Isrel nir
nga martori bae ser, liken
ser erresrres renge jinibb ne
vare nir erpese?
2 Ejki, arlik ko pa erresrres
renge nanu elep. Womuj-
nen, Atua elai nale sen tevir.
3 Weretunen, nir sopon
sete arosuri. Ko murrun ser
ngok orongwos puloli Atua
p̃il
ngilngir?
4 Ejki rres nawon! Jinibb
jijle arongwos parkerkeris,
ko Atua sete orongwos
p̃ikrekris. Suri Naul On
owra ‘Niko parlesi wose nga
nik Atua kummomsawos
daron nga kumrij, ko kupasi
daron nga marwera parwer
lokloksi nik.’
5 Ko poro ƀerij vajin
pirpe jinibb rres nurongwos
bowra “O, sel nga m̃isij
se kem m̃eri Isrel nir
ololi jinibb nir arongwose
parmeteni viringsi p̃irres
p̃elak tevi sel nga m̃irres
p̃elak se Atua. Ko niko
sete osorsan nga Atua p̃iwer
lokloksi kem suri sel nga
m̃isij se kem.”
6 Ejki rres nawon! Poro
pirpok, ko Atua pia-wera
suri lat nga puto suri tevi
jinibb nir ne iel ngatan pir-
pese? Suri jinibb jijle nir
arsij arirpe kem.
7 Ko poro pivi weretunen
nga weretunen se Atua
eplari elep p̃elak suri gerisen
suk, ko suri sev marwer
lokloksi inu merpe malum
jinibb nga m̃isij?
8 Ko poro pirpok, vesan
kele ko jinibb san tuwra

"Bololi p̃isij, ko nanu nga m̃irres piplari rengen." Nir sopor arij pa esij suri inu arsupsup̃e pa nga inu nomokrij mirpok. Erres p̃elak nga Atua pia-tor vitrangi nir suri nale ser ngok.

Jinibb san ejki rres nawon nga mumomsawos m̃irres

9 Ko pirpese vajin? Kem m̃eri Isrel nir nammomsawos asie jinibb ne vare nir? Ejki. Suri erpe nga mowrai pa, kem m̃eri Isrel nir ko jinibb ne vare nir kele rramsorsan, rramlik re derteren ne nololien.
10 Suri Naul On owra 'Sete san omomsawos, ejki rres nawon.
11 Sete san orongwose, sete san ep̃lak tweni nga purongwose Atua.
12 Nir p̃etp̃eti arivel lingi pa Atua, nir jijle arloli esij. Sete san okloli erres, jinibb san ejki rres.
13 Ƀirislar erpe dobbi jinibb san nga setewor martevni ore, ler armotot; nemer arok-kerkeris, nevlu jingor arsij arirpe num̃et korpila, nale ser arerngis.
14 Jingor owun saute rijen nga marsij nga marpelari renge nolor nga markarkar,
15 nevrer esisarow nga parevji jinibb.
16 Lat jijle nga maran e, arlokloksi p̃etp̃eti nanu nir,
17 ko arrelenge sel ne demat.
18 Ko metutuen se Atua sete oto sopon re nolor.'
19 Ko rramrongwose nga nale jijle ne nale nesesreien owrai tevi nir nga marlik rengen, ngok m̃eri Isrel ko nir. Ko niko nir jijle jingor arwonwon vajin, setemun arongwos para-wera kele nanu san. Atua pia-tor vitrangi nir, ko jinibb p̃etp̃eti nir, suri nololien nga marsij ser.
20 Ƀerij otvi vajin, bololi nale suk pumrrol: jinibb san ejki rres nawon nga murongwose pumomsawos p̃irres re no Atua re nga mivijuri nale nesesreien nga Moses m̃ilai tevi m̃eri Isrel nir. Renge ma nale nesesreien arlesi wose nololien ser.

Jinibb san orongwos pumomsawos p̃irres renge nosurien kis kobbong

21 Ko Atua eviseni vajin sel sen nga puloli jinibb pumomsawos p̃irres. Sete eplari renge nale nesesreien, ejki. Ko nale nesesreien ko propet nir arjuji tweni.
22 Atua puloli jinibb p̃etp̃eti parmomsawos parres poro bbong parosuri Iesu Kristo. Suri kerr jijle rramsorsan kobbong.
23 Kerr jijle rramloli nololien ko rrammumrrol re nosrövien se Atua.
24 Ko rrammomsawos rramrres nawon suri nalol nga m̃irres sen kobbong, erpe sete rramloli nanu san suri. Iesu Kristo kobbong ojri lweni kerr.
25 Atua elngi Iesu Kristo nga pimij nga puloli sel renge drra ne mijen sen nga p̃itlasi tweni nololien nir se jinibb nir nga marosuri. Iok eviseni nga Atua

ololi omomsawos erres re
nga mimalie nololien se
ɓirterwarreng nga womu
sopor,
26 suri nolon nga mipriv.
Atua eviseni tevi kerr lelin-
genok nga ni mumomsawos
m̃irres re nga sete m̃iwer
lokloksi nir ngok, suri Iesu
Kristo emij esre nir.

27 Si vajin orongwos p̃irij
melmelas? Sete jinibb san.
Ko suri sev? Ko suri kerr sete
rrammajing tweni liken ma-
wos se kerr re nga rramvi-
juri nale nesesreien, ko re
bbong nga rramosuri Iesu
Kristo.
28 Suri nomok-werai
eterter nga jinibb san orong-
wos pumomsawos p̃irres
renge nosurien kobbong,
sete renge majingen ne nale
nesesreien.
29 Ko evi weretunen nga
m̃eri Isrel arok-wera "Atua
evi Atua se kem kis kob-
bong"? Ejki, evi kele Atua se
jinibb ne vare nir.
30 Suri Atua esansan
bbong, ko okloli osorsan tevi
m̃eri Isrel nir nga maran pa
renge bae ser, ko tevi jinibb
ne vare nir, nga sete maran
re bae. Nuru korti, Atua
okloli ormomsawos erres
suri bbong nosurien se nuru.
31 Ko re iok nuwra be-
jkie nale nesesreien suri no-
surien? Ejki rres nawon,
nutori ko wor mare.

4

Epram omomsawos suri bbong nosurien sen

1 Ko pirpese vajin re
Epram, batu tata se kem
m̃eri Isrel nir?
2 Poro nga Epram omom-
sawos erres suri nga mivi-
juri nale nesesreien, ko
orongwos p̃irij melmelas
suri. Ko ejki, ni sete
orongwos p̃irij melmelas re
no Atua.
3 Suri Naul On owra
'Epram osuri Atua, ko
Atua elesi vajin erpe ni
omomsawos erres.'
4 Poro jinibb san p̃imajing
tweni nowlin, ko parlai wor
nowlin ko suri majingen sen
ngok, sete parlai pirpe mer-
renien san.
5 Ko poro jinibb san sete
p̃imajing, nanu nga mar-
lai tevi vajin pivi merre-
nien. Erpok ko, jinibb
san poro puosuri Atua nga
mokloli jinibb nga marsij
marmomsawos m̃irres, ko
poro m̃ernen sete p̃imajing
suri majingen ne nale neses-
reien, ko Atua vajin p̃ilesi ni
omomsawos erres suri no-
surien sen ngok kobbong.
6 Erpok kele Numal Devet
erij erres suri jinibb san nga
Atua m̃ilesi mumomsawos
m̃irres sete renge nga mivi-
juri nale nesesreien:
7 'Jinibb nga Atua m̃itlasi
tweni nololien sen ko
musuw, elik pa erres vajin.
8 Jinibb nga Atua m̃itlasi
nololien sen elik erres.'
9 Ko rijen nga m̃irres ngok
oto re nir nga maran pa
re bae se m̃eri Isrel nir,
rreknga re nir nga sete
maran? Erpese re Epram?
Suri erpe nga rramlesi pa,

Naul On owra ‘Atua elesi
erpe ni omomsawos erres’.
10 Ko re wosenen, daron
nga Atua muloli mirpok,
ko Epram ean pa re bae,
rreknga ejki wor? Ejki ko
wor, setewor ean wor.
11 Ni bae sen evi pa nele-
sien ko san nga mivini vitu
nga miviseni limjer nga ni
omomsawos pa erres. Ko
ni omomsawos erres erpok
suri bbong nosurien sen,
daron nga setewor mian re
bae sen. Ko niko ni evi
batu tata se nir nga marosuri
ko nga sete maran re bae
se m̃eri Isrel nir, ko nga
Atua m̃ilesir marmomsawos
m̃irres suri nosurien ser.
12 Ko evi kele batu tata
se nir nga maran pa renge
bae se m̃eri Isrel nir, ko nga
marvijuri kele bbötö Epram
re nosurien sen nga muto pa
jin daron nga ni setewor ean
re bae.

Atua ololi rijrijen sen tevi Epram suri Epram nosurien sen

13 Rijrijen nga Atua muloli
tevi Epram ko tevi metka
sen, nga nir para-lai iel
ngatan, sete eplari renge
nale nesesreien se m̃eri Is-
rel nir, ko eplari bbong
suri Epram omomsawos er-
res renge nosurien sen.
14 Ko poro nga nir nga
marvijuri nale nesesreien se
m̃eri Isrel nir para-lai iel
ngatan, ko niko nosurien va-
jin evi nanu nawon, ko ri-
jrijen ngok se Atua evitan
nawon.
15 Ko ejki, nale nesesreien
ervei bbong lolaren se Atua.
Suri poro nga nale neses-
reien pijki, ko nololien kele
pijki.
16 Ko niko rijrijen ngok
se Atua oto renge nosurien,
ko evi vajin merrenien. Ko
ngok, metka ngok nir p̃etp̃eti
para-lai, sete nir kis nga
renge nale nesesreien se
m̃eri Isrel nir, ko nir p̃etp̃eti
nga nosurien ser mutoe
mirpe Epram. Ko ngok
Epram evi vajin batu tata
se kerr p̃etp̃eti.
17 Erpe Atua muwrai renge
Naul On: ‘Nulngi nik kuvi
batu tata se jinibb ne vanu
pilep.’ Ko re no Atua
nga Epram muosuri, rijri-
jen ngok otur. Atua ngok
nalol nga m̃irres sen erres
p̃elak. Ni okla mauren tevi
nir nga marmij, armaur luwi
kele, ko okloli nanu nga sete
marto, arpelari arto.
18 Ko rijrijen se Atua nga
m̃ilai tevi Epram owrai nga
ni metka sen pilep lenglen-
gen, ko erpok ni pivi batu
tata se jinibb ne vanu pilep.
Ko Epram osuri nale ngok
eterter, ko etravi eterter nga
pia-pelari.
19 Nosurien sen ngok sete
otor wolwolue sopon, ejki,
otori totoni vane, ewretun
ni etra temijpal ko ni orror-
rmi ni sete orongwos piva-
sus. Niben etra lenglengen,
osorsan erpe pimij, suri sia
sen oji ongut (100). Ko Sera
kele em̃er.
20 Ko Epram sete elngilngi
nosurien sen, ko sete orong
tweni rijrijen se Atua. Ko
ni oksurövi Atua, ko okru-

jrujoni kele nosurien sen p̃iterter re Atua.
21 Ni orongwos kemkam̃e
nga Atua nga m̃ila rijrijen
ngok tevi evter temijpal ko
pa nga puloli suri.
22 Ko re nga Epram mu-
osuri Atua mirpok, ko Atua
elesi ni erpe ni omomsawos
erres, erpe nga Naul On
muwrai.
23 Ko nale ngok sete aruli
suri ni kis,
24 ko aruli kele suri kerr
jijle nga Atua pia-lesi no-
surien se kerr pirpe rram-
momsawos m̃irres. Kerr
rramosuri Atua nga muloli
Numal se kerr Iesu Kristo
mimaur luwi kele renge mi-
jen.
25 Iesu ngok, arlingi re mi-
jen suri nololien se kerr, ko
Atua ololi emaur luwi kele re
mijen nga puloli kerr rrap-
momsawos p̃irres.

5

Demat ko neiren

1 Ko ngok, rrammomsawos
erres pa suri nosurien se
kerr, ko sete suri rramvijuri
nale nesesreien se m̃eri Isrel
nir. Ko rramlik vajin renge
demat tevi Atua suri Numal
se kerr Iesu Kristo.
2 Suri Kristo kele, rramji-
pari pa mauren ngel se Atua
nga rrammaur rengen. Ko
rram̃ir vajin suri rramrong-
wose rrapa-jipari nosrövien
se Atua.
3 Ko sete re iok kis
kobbong, ko rram̃ir kele
suri norongen nga m̃isij
nga jinibb nir marok-loli
tevi kerr. Rram̃ir, suri
rramrongwose norongen
nga m̃isij ngok puloli nolo
kerr p̃iterter,
4 ko ngok vajin nalol nga
m̃itra m̃irres puto renge
kerr. Ko ngok, norrorrmien
se kerr p̃iterter kele wor va-
jin re Atua renge sev nga
rramteravi jin.
5 Ko rramrongwose rrapa-
lai ko pa nanu ngok nir
nga rramteravir ji Atua, suri
Atua ejivreni merrenien sen
renge
nolo kerr re nevre Nem̃in On
sen nga m̃ila tevi kerr.
6 Renge daron nga rramtor
pot malum, erpe sete rram-
rongwos rraploli lweni nanu
san se kerr, ko Kristo emij
sere kerr jinibb nga rramsij
nir. Ko ololi erpok re daron
momsawos nga Atua m̃ilngi.
7 Renge devjen ne jinibb,
eterter nga san pimij suri
jinibb san, poro m̃ernen pivi
jinibb nga mumomsawos.
Rrek poro nga m̃ernen
p̃irres p̃elak, rrekma san pia-
mij ko wor suri.
8 Ko Atua ma eviseni ni
merrenien sen nga mimr-
reni kerr temijpal, re nga
Kristo mimij suri kerr daron
nga rramivi jinibb nga rram-
sij malum.
9 Ko lelingenok vajin rram-
momsawos erres suri drra
ne mijen sen. Ko rramrong-
wos kemkam̃e vajin nga ni
pia-loli rrapa-asie lolaren se
Atua vajin, suri ngok erpe
nanu nga m̃isisarow vajin
renge kerr.
10 Suri daron nga rramivi
malum devje nuval se Atua,

ko mijen se ni Natun ololi
rramivi vajin sele Atua.
Ko evi vajin nanu nga
m̃isisarow nga rrapa-asi,
suri rramivi pa sele Atua, ko
Kristo emaur luwi pa renge
derteren.
11 Rrapa-asi ko wor, ko
rrap̃ir kele renge Atua suri
Numal se kerr Iesu Kristo,
nga mivi nevre Atua nga mu-
loli rramivi vajin sele Atua.

Atam ko Iesu Kristo

12 Erpok ko, nololien
mivini iel ngatan renge
jinibb sansan kobbong,
Atam, ko nololien ngok ololi
mijen kele mivini. Ko mijen
mian vajin re jinibb jijle, suri
jinibb jijle arloli nololien.
13 Ko ngok, nololien oto
womu ko pa iel ngatan osuw,
ko vitunen nale nesesreien
se m̃eri Isrel nir mia-vini
vajin. Ko sete areve nololien
poro nale nesesreien mijki.
14 Ko ewretun, mijen or-
rul totkoni jinibb p̃etp̃eti
nir, m̃itipatun re Atam mi-
jpari daron nga Moses m̃ila
nale nesesreien. Nir p̃etp̃eti
armij, ewretun nir nololien
ser sete arlelep jipari nga
Atam, nga mutor otvi nale
mawos se Atua. Ko re nga
Atam m̃isan muloli nololien
mivini iel ngatan, rramlesi
rrurrngi Kristo nga p̃isan
pia-la tweni nololien ngok.
15 Ko merrenien se Kristo
elep asi wor nololien se
Atam. Ewretun, jinibb elep
armij renge nololien se Atam
esan. Ko merrenien ma se
Atua ko nelaien nawon nga
Iesu Kristo m̃isan m̃ilai suri
ni merrenien sen tevi jinibb
elep, ngok elep p̃elak asi.
16 Ko nelaien ngok wenen
sete erpe wenen ne nololien
se jinibb sansan ngok. Suri
wenen ne nololien sansan
ngok evi nga Atua putor
vitrangir; ko wenen ma ne
nelaien ngok ololi jinibb
armomsawos, ewretun
nololien ser sete sansan,
elep ko wor.
17 Ewretun, mijen orrul
totkoni jinibb nir suri jinibb
sansan bbong nga muloli
nololien sen. Ko ewretun
temijpal, kerr nga rramlai
merrenien nga muwun saut
se Atua ko nga rramivi va-
jin jinibb nga rrammom-
sawos nawone ren, kerr va-
jin rraprrul totkoni mauren
ko rrapbböt renge nololien
suri Iesu Kristo esan.
18 Ko erpok ko, nololien se
jinibb sansan kobbong ololi
evter nga Atua putor vit-
rangi jinibb jijle nir. Ko er-
pok kele, majingen nga mu-
momsawos m̃irres se jinibb
sansan kobbong ololi jinibb
jijle nir parasi re iok ko
parlai mauren nga mumom-
sawos m̃irres.
19 Ko niko, jinibb elep arini
arivi jinibb ne nololien suri
jinibb sansan otor otvi nale.
Ko erpok kele, jinibb elep
arini arivi vajin jinibb nga
marmomsawos m̃irres suri
jinibb sansan otori suri nale.
20 Atua ela nale nesesreien nga puloli jinibb parlesi wose limjer nololien ser nga muwun saut. Ko merrenien ma se Atua owun saut asi temijpale vajin.

21 Tuwi, nololien orrul
totkoni kerr renge mijen. Ko
lelingenok vajin merrenien
se Atua orrul totkoni kerr,
ko suri Iesu Kristo Numal se
kerr rrammomsawos erres,
ko rraplai mauren ne tuwi
ngok vini.

6

Rrammij jile re nololien

1 Ko pirpese vajin? Rraplik
renge nololien, nga merre-
nien se Atua piplari puwun
saut?
2 Ejki rres nawon! Kerr
rrammij jile, ko niko rramtor
otvi derteren ne nololien. Ko
pirpese vajin rrapok-maur
malum renge nololien ngok?
3 Rrek sete kamrong-
wose nga renge daron
nga marpaptaese kami nga
kapivi se Iesu Kristo, ko
arpaptaese kami kele renge
mijen sen.
4 Erpe renge baptaesen se
kerr, erpe artevni kerr tevi
ni renge mijen sen. Oto er-
pok nga kerr kele rramrong-
wos rrapmaur renge mau-
ren nga mimerr, pirpe Iesu
Kristo mimaur luwi kele
re mijen suri nosrövien ne
derteren nga milep se Tata
sen.
5 Ko suri rramlik erpe
artevni kerr tevi ni re mijen
sen, ko niko rramrongwos
pae nga rrapa-maur luwi
kele re
mijen pirpe ni, rrapa-korti
tevi ni.
6 Ko rramrongwose, mauren
nga m̃itra se kerr emij tevi
Kristo renge nai pelaot, ko
ngok olokloksi nibe kerr nga
mokloli nololien. Ko niko
setemun vajin rrapivi demij
maur ne nololien.
7 Suri si nga mimij, evel
sisarow vajin re devjen ne
nololien.

8 Ko suri rrammij tevi
Kristo, ko niko rramosuri
nga rrapa-maur kele tevi.
9 Ko rramrongwose Kristo,
nga Atua muloli mimaur
luwi kele pa re mijen, sete-
mun pia-mij kele, suri mijen
setemun orrul totkoni.
10 Re mijen nga mimij ren,
ko emij vesansan kobbong,
ko otor otvi derteren ne
nololien ko osuw. Ko mau-
ren sen nga mimaur rengen
vajin, ko emaur korti luwi
tevi Atua.
11 Ko kami, kapmeteni lu-
lulweni kami erpe kammij
ko kamtor otvi derteren ne
nololien, ko kammaur ko-
rti luwi tevi Atua suri Iesu
Kristo.

12 Ko niko, sete kaplingi
nololien purrul totkoni nibe
kami, nga kaposuri nanu
nga marsij nga nibe kami
marmerrenir.
13 Ko sete kaplinglingi
murrrmurr ne nibe kami
san pivi nevre nololien,
pijki. Ko kaplai kami
p̃etp̃eti tevi Atua erpe
kammaur luwi re mijen. Ko
murrmurru kami vajin nir
parivi nevre Atua nga parok-
loli pumomsawos p̃irres.
14 Ko niko nololien sete-
mun purrul totkoni kami,
suri setemun kamlik re
nevre nale nesesreien, ko
kamlik vajin renge nevre
merrenien se Atua.

Demij maur rreknga slev ne murrun nga mumomsawos

15 Ko pirpese vajin? Rrek rraploli nololien suri setemun rramlik re nevre nale nesesreien ko rramlik re nevre merrenien se Atua? Ejki rres nawon.

16 Rrek sete kamrongwose nga poro nga kammarong kapivi demij maur se jinibb san, ko setemun kamiel sisarow vajin, ko kapvijuri wor m̃ernen ko. Ko erpok ko, poro nga kapmarong kapvijuri sel ne nololien, ko derteren nen orrul totkoni vajin kami ko pa, ko kapamij ren. Ko poro nga ma kapmarong kapvijuri nale se Atua, ko kapa-asi ko, kapamomsawos p̃irres.

17 Ko rramwera erres wor elep tevi Atua suri kami. Suri womu kamivi demij maur ne nololien, ko lelingenok vajin kamvijuri tevi nolo kami nevisvisenien nga m̃irres nga marvisviseni kami ren.

18 Murrun ne nololien setemun orrul totkoni kami vajin, ko kamivi vajin demij maur ne murrun nga mumomsawos.

19 Nomok-rij rrongrrongvi suri demij maur nir ngok nga puloli kaprongwose p̃irres. Ko niko, kapmarong vajin kapvijuri p̃etp̃eti p̃irres sel nga mumomsawos, pirpe demij maur san mivijuri p̃etp̃eti numal sen. Ko ngok puloli kapa-on p̃irres. Ko setemun kapirpe bonevis nga kamok-vijuri sel nga sete muwokwok ko nololien se kami muwun saut ren.

20 Suri re wosenen, kamirpe demij maur ne nololien, ko murrun nga mumomsawos derteren nen ejki re kami.

21 Ko lelingenok vajin, no kami esij suri nololien ngok nir. Ko wene nir arirpese re wosenen? Suri bongsir paravini re mijen.

22 Ko lelingenok vajin, murrun ne nololien derteren nen ejki re kami, ko kamirpe vajin demij maur se Atua. Ko wenen nga kaplai vajin evi murrun nga muon m̃irres, ko bongsin pia-vini re mauren ne tuwi ngok vini.

23 Bowra ototvi vajin, bololi nale suk pumrrol: nowli nololien evi mijen. Ko merrenien ma se Atua evi mauren ne tuwi ngok vini, rrurrngi Iesu Kristo Numal se kerr.

7

Nale rrongrrongvien ne totkoien

1 Niaken suk nir, kami kamrongwose nale nesesreien se m̃eri Isrel nir. Ko niko kamrongwose nga nale nesesreien derteren nen oto re jinibb san daron nga mimaur malum.

2 Ko erpok, re nesevin san nga m̃ilik ji diwen sen, ko nale nesesreien esre totoni tevi diwen sen daron nga diwen sen mimaur malum. Suri owra nir nga marlik pa ji diwen ser sete arongwos parkorti tevi norman m̃inij. Ko poro nga diwen sen pimij vajin, ko erpe artelasi tweni

vinnen vajin renge nale nesesreien nen nga m̃isre totoni tevi diwen sen.
3 Ko poro nga diwen sen mimaur malum ko vinnen pukorti tevi norman m̃inij, ko ngok otor otvi pa nale nesesreien nen vajin, ololi pa esij. Ko poro nga diwen sen emij, ko nale nesesreien nen setemun orrul totkoni vajin, ko ni sete ololi esij poro pukorti tevi norman m̃inij.
4 Ko kami niaken suk nir, kamirpe vinnen. Ko kami kammij re devjen ne nale nesesreien renge mijen se Kristo. Ko erpe kamkorti vajin tevi diwen m̃inij vajin, nga kamkorti tevi Kristo. Ko Kristo emaur luwi re mijen nga kami kapwene wenen se Atua.
5 Daron nga rramlik malum renge mauren tera se kerr, ko norrorrmien nga marsij se kerr nga nale nesesreien mukonkonir armajing renge nibe kerr, nga rrapwene wenen ne mijen.
6 Ko lelingenok vajin, artelasi tweni kerr renge nale nesesreien, erpe rrammij lingi, ko setemun orrul totkoni kerr. Ko rrammẽjmajing vajin renge sel nga mimerr se Nem̃in On, ko sete renge sel nga m̃itra, sel ne nale nesesreien.

Nololien evi nanu nga m̃isij p̃erp̃er

7 Ko rrapwera pirpese vajin? Rrapwera nale nesesreien esij? Ejki rres nawon! Poro nga nale nesesreien pijki, ko sete borongwose nanu nga m̃isij. Erpe poro nga nale nesesreien nen pijki nga muwra ‘Sete kupmerrmerreni karkar nanu san se jinibb m̃inij’, ko sete borongwose vajin nga murrun ngok esij.
8 Ko nololien eska sel sen renge nale nesesreien, ko emajing vajin renge inu merrenien karkar lele nir. Ko poro nale nesesreien ejki, ko nololien emij vajin, derteren nen ejki rres nawon.
9 Ko bonevis, daron nga nale nesesreien ejki wor, ko inu numaur. Ko nale nesesreien evini vajin, ko nololien emaur vajin,
10 ko inu numij. Ko nale nesesreien nga muwra p̃ila mauren tevi jinibb, ejki mun, ela mijen vajin.
11 Erpe nololien eska sel sen renge nale nesesreien ko ekrekrasik ko otor pinik renge nale nesesreien.
12 Ko iok rramlesi wose nale nesesreien on ko nale nen nir aron ko armomsawos erres p̃elak.
13 Ko niko, nale nesesreien, nga mivi nanu nga m̃irres, ela mijen tevi inu rrek? Ejki rres nawon! Ko nololien, nga m̃imajing renge nanu nga m̃irres ngok, ololi numij. Ko ngok rramlesi wose nololien evi nanu nga m̃isij p̃erp̃er, ko renge nale nesesreien evan p̃elak renge sel nga m̃isij sen.
14 Ngok rramrongwose nga nale nesesreien erres, ko evel ji Atua. Ko inu ma nuvi

jinibb kobbong, derteren
suk ejkie, ko nurpe demij
maur ne nololien.
15 Ko sete nurongwose
nanu nga nomok-lolir. Suri
nanu nga memrrenir, sete
nomok-lolir, ko nanu nga
mongasir, ngok ko nomok-
lolir.
16 Ko suri nomok-loli nanu
nga sete memrreni bololir,
ko ngok nurongwos bowra
ewretun, nale nesesreien er-
res kobbong.
17 Ko setemun evi inu nga
nomok-loli m̃isij ngok, ko
nololien nga m̃ilik renge inu.
18 Suri nurongwose nga
sete nanu san nga m̃irres
elik renge inu, erpe renge
nibek ngel. Suri nomok-
marong nga bololi p̃irres, ko
sete nurongwos bololi luwe.
19 Suri sete nomok-loli sev
nga memrreni, ko nomok-
loli nanu nga marsij nga nu-
musus bololir.
20 Ko suri nomok-loli nanu
nga numusus bololir, ko
ngok erpe setemun inu nga
nomok-loli nanu ngok nir,
ko nololien nga m̃ilik renge
inu, ni ko ololir.
21 Nulesi erpok tetajer
ko: daron nga nuwra bololi
nanu nga m̃irres, ko nanu
nga m̃isij evini mori inu.
22 Nuir renge nale nese-
sreien se Atua renge nolok;
23 ko nulesi tetajer,
nololien nga m̃ilik renge
nibek okval tevi norror-
rmien suk nga m̃irres ngok.
Ko ololi vajin nololien ngok
orrul totkonik tetajer.
24 O, nulik esij p̃erp̃er. Siko
p̃itka tweni inu renge nibek
ne mijen ngel?
25 Nuwra erres wor tevi
Atua nga muloli mirpok
rrurrngi Iesu Kristo Numal
se kerr.

Bowra ototvi vajin, bololi
nale suk pumrrol: poro nga
inu ð̃esan, ko norrorrmien
suk kobbong orongwos pivi-
juri nale nesesreien se Atua.
Ko nibek ma emelisna ko
tetajer evijuri nololien.

8

Mauren nga Nem̃in On m̃ilai

1 Ko ngok Atua setemun
orongwos puwra kerr nga
rramkorti pa tevi Iesu Kristo
rramsij kele mun, suri rra-
masi pa.
2 Suri derteren se Nem̃in
On etlasi tweni kerr renge
nololien ko mijen nga m̃ika
totoni kerr, ko ela mauren
tevi kerr nga rramkorti tevi
Iesu Kristo.
3 Ko nale nesesreien, dert-
eren sen ejkie nga p̃itlasi
tweni kerr renge nololien ko
mijen, suri nibe kerr ololi
emelisna. Ko Atua okoni ni
Natun, niben erpe nibe kerr
nga marsij, tweni nga p̃ila
tweni nololien suri mijen
sen nga niben mimij rengen.
4 Atua ololi erpok tweni
nga kerr nga rramok-vijuri
Nem̃in On ko setemun
rramvijuri nibe kerr nga
marsij, rrapirpe vajin rram-
loli p̃etp̃eti pa sev nga nale
nesesreien muwrai.
5 Nir nga marok-vijuri
niber nga marsij arok-
rrorrmi suri niber nanu
nen nir. Ko nir nga ma

marok-vijuri Nemẽin On
arok-rrorrmi suri Nemẽin On
nanu sen nir.
6 Nga marok-rrorrmi suri
niber erpok evi sel ne mijen,
ko nga marok-rrorrmi suri
Nemẽin On evi sel ne mauren
ko demat.
7 Suri murrun nga marok-
rrorrmi suri niber ololi arivi
devje nuval se Atua, ko nir
nga marirpok sete arok-
osuri nale nesesreien se
Atua, suri sete arongwose.
8 Ko nir nga marok-vijuri
niber nga marsij ngok setete
arongwose parloli Atua
purnge p̃irres surir, ejki.
9 Ko kami ma setemun
kamvijuri nibe kami, ko
kamvijuri Nemẽin On, suri
Nemẽin On se Atua elik pa
renge kami. (Ko si nga
Nemẽin On sete m̃ilik rengen,
ni sete evi jinibb se Kristo.)
10 Ko suri Kristo elik
renge kami, ewretun nibe
kami armij suri nololien,
ko Nemẽin On emaur renge
kami, suri kammomsawos
erres pa re no Atua.
11 Ko niko Atua, nga muloli
Iesu mimaur luwi kele re
mijen, Nemẽin On sen elik pa
re kami. Ko derteren sen
nga milep temijpal ngok pu-
loli nibe kami kele parmaur
renge nevre Nemẽin On sen
nga mimaur renge kami.
12 Ko niko, niaken suk nir,
rrapvijuri ko wor Nemẽin On,
ko setemun rrapvijuri nibe
kerr nga marsij.
13 Suri poro nga kapvi-
juri nibe kami nga marsij
ko kapa-mij. Ko poro nga
ma kaprevji pini murrun
ne nibe kami nga marsij re
nevre Nemẽin On, ko kap-
maur vajin.
14 Suri nir p̃etp̃eti nga
Nemẽin On se Atua mok-
wowomue nir arivi pa natu
Atua ko.
15 Suri Nemẽin On se
Atua nga kamlai ngok
setemun mia-loli kele kapivi
kele demij maur rreknga
kapmetutu, ko ololi kamivi
natu Atua. Ko Nemẽin On
ngok ololi rramok-verus
Atua erpe “Tata”.
16 Nemẽin On se Atua erij
se nem̃i kerr nga muwra
rramivi natu Atua.
17 Ko suri rramivi natu
Atua, ko niko rrapa-korti tevi
Kristo ko rrapa-la nanu nga
marres nir se Atua. Ko
rrapkorti ko wor tevi Kristo
renge norongen nga m̃isij ne
ngatan ngel nir, tweni nga
rrapa-korti kele tevi renge
nosrövien sen.

Nosrövien nga rrapa-lai

18 Re inu nelesien suk,
nulesi nga norongen nga
m̃isij nga rramok-runge
m̃isij rer lelingen ngel arivi
nanu nawon daron nga
rrammetenir tevi nosrövien
nga Atua pia-lai tevi kerr.
19 Suri nanu p̃etp̃eti nir
nga Atua mulolir arok-tiriv
malume eterter terai nga
kerr rrapala p̃etp̃eti milnge
kerr vajin nga rrapivi natu
Atua.
20 Suri nga Atua elngi nanu
p̃etp̃eti nir parvasil nawon.
Ko iok sete suri nanu nir
armarong pirpok, ko suri
Atua ko wor emarong. Ko

Atua elngi kele nga nanu nir
partiriv tweni
21 nga Atua p̃ila twenir
renge murrun ngok nga
marvasil nawon, erpe nga
marok-maur m̃irres mian
ko tetajer marok-mij pin ko
marpo. Ko nanu nir para-
asi vajin re iok ko para-korti
tevi kerr natu Atua nir renge
nosrövien se Atua.
22 Suri rramrongwose, ej-
pari lelingen ngel, nanu
p̃etp̃eti nir arirpe nesevin
san nga m̃ingirr re nga pu-
wosi natun. Suri nanu nir
arok-tiriv eterter nga para-
asi pirpok.
23 Ko kerr kele, rramirpok
kele. Rramlai ma Nem̃in
On, nga mirpe wenen wom-
unen ne sev nga rrapa-lai,
ko nolo kerr engirr vane
renge norongen nga m̃isij
ngel. Ko rramok-tiriv nga
Atua pia-juri lweni nibe kerr
ko rrapa-ivi natun mawos
vajin.
24 Ko Atua ewilwil se kerr
nga rraptiriv tweni nanu
ngok. Ewretun, setewor
rramlesi; ko poro rraplesi,
ko setemun rrama-tiriv va-
jin. Sete san oktiriv tweni
nanu san nga m̃ilesi pae
meten musuw.
25 Ko kerr rramok-tiriv
tweni nanu san nga setewor
rramlesi, nga rrapa-ivi Atua
natun mawos. Ko rramlingi
no kerr eterter mawose nga
rrapa-lai ko.
26 Ko erpok kele, Nem̃in
On kele ewilwil se kerr renge
lolmijmij se kerr. Suri kerr
sete rramrongwose kele lut
nga rraplot puto suri, ko
Nem̃in On ongun-ngun se
kerr ji Atua. Ko engirr
bbonge, suri nale san sete
evter nga puwra tweni iok.
27 Ko Atua nga murong-
wos alje nolo jinibb orong-
wos kele norrorrmien se
Nem̃in On, suri nga Nem̃in
On okngun-ngun se kalesia
nir osorsan tevi marongen
se Atua.
28 Ko rramrongwose nga
Atua okloli nanu jijle nir
nga marpelpelari ji kerr ar-
res bbong re kerr jijle, suri
rrammerreni Atua, ko Atua
everus pa kerr suri norror-
rmien sen nga muto tuwi pa.
29 Erpe Atua otobbtobbu
wowomue kerr tuwi pa nga
rrapa-ivi sen, ko elngi kerr
nga rrapa-sorsan p̃etp̃eti ko
wor tevi ni Natun. Ko Natun
nen niaken sen pilep vajin,
ko ni puwowomu re nir, pivi
tuwar.
30 Ko kerr nga Atua
m̃ilngi kerr nga rrapa-
sorsan p̃etp̃eti tevi ni Natun,
Atua everus tweni kerr
pa osuw. Ko ololi kele
rrammomsawos erres osuw,
ko ela kele pa nosrövien
sen tevi kerr osuw. Ko
iok rramasi vajin re nanu
p̃etp̃eti osuw.

Merrenien se Atua nga mimrreni kerr e

31 Ko rrapwera pirpese va-
jin? Atua ko otur tevi kerr,
ko si mun p̃itre kerr vajin?
32 Atua sete orrul totkoni
jere Natun mawos, ko okoni
tweni vini, emij suri kerr
jijle. Ko suri sev sete orong-
wos p̃ila nanu p̃etp̃eti tevi
kerr vajin, suri ololi jile

pa nanu nga m̃iterter nen osuw?
33 Ko si mun orongwos p̃ilngi nanu nga m̃isij san re
kerr nga Atua miverus tweni kerr? Suri Atua ko ololi
rramasi, okwera rrammom-
sawos jile pa erres osuw.
34 Si mun puwra rramsij? Iesu Kristo ejki. Suri ni
emij suri kerr, ko emaur luwi kele osuw, ko elik va-
jin re Atua nevren rres, ko okngun-ngun vajin tevi Atua
suri kerr.
35 Ko sev pirvei tweni kerr re merrenien se Atua nga
mimrreni kerr e? Norongen nga m̃isij? Mauren nga
m̃iterter? Daron nga jinibb marojoji sarrsarr kerr? Numer? Daron nga nanu san ejki nga rrapuri ore nibe kerr? Daron nga rramlik re liven ne mijen? Nuval? Ejki rres nawon!
36 Erpe Naul On muwrai, ‘Suri namivi jinibb som, Atua, ko jinibb arwera parevji pini kem nabong jile. Arlesi kem erpe sipsip nga parpal.’
37 Nanu ngok nir ewretun arto tetajer ji kerr, ko rramasi kemkam̃e p̃etp̃eti rer. Atua nga mimrreni kerr ololi rramasie nir.
38 Suri nurongwose erres, sete nanu san orongwos pirvei tweni kerr re merrenien se Atua nga mimrreni kerr e, poro pivi mijen, rreknga mauren, anglo nir rreknga derteren tama san re melrin, rreknga nanu tama san ne lelingenok, rreknga nanu tama san nga pia-vini
39 rreknga nanu tama san re mare, rreknga nanu tama san renge lat nga jinibb nga marmij marlik ren, rreknga nanu kele san nga Atua muloli, ko ejki. Sete nanu san orongwos pirvei tweni kerr re merrenien se Atua nga mimrreni kerr e rrurrngi Iesu Kristo Numal se kerr.

9

Atua otobbtobbue m̃eri Isrel nir tuwi pa

1 Inu nuvi jinibb se Kristo weretunen. Sete nukrekris ko, ejki. Ko norrorrmien suk kele, Nem̃in On owowomue ko owrai tevik, ko nurongwose nga inu sete nukrekris ko.
2 Norrorrmien suk nga morrorrmie ololi tetajer nurnge esij elep temijpal. Ololi nolok erpe p̃iap nawone.
3 Suri nga m̃eri Isrel ngok nir arivi inu metka suk nir, drra sansan, ko arlik malum ngasue Kristo. Inu nurrorrmi poro bololi nanu san ko puloli nga nir parongwos parini ji Kristo e. Rrek poro mijki, ko parla twenik ma ji Kristo, puloli Atua pulolarsik e, poro pirpok orongwos bololi sel ser san.
4 Suri nir arivi pa Atua jinibb sen, ko Atua ololi pa nir arivi ni natun ko eviseni pa nosrövien sen tevir. Ko ololi pa rijrijen sen nga marterter milep tevir osuw, ko ela nale nesesreien tevir, ko loten weretunen.

5 Ko nir arivi metka se
jinibb se Atua nga tuwi pa
nir. Ko Kristo kele renge
mauren sen nga mimaur e
iel ngatan, ni evi metka ser
nen san. Ko ni elep asi wore
nir ko jinibb jijle, suri evi pa
Atua. Ko kerr rrapsusi nisen
van mare tetajer tuwi ngok
vini. Pirpok ko!

6 Ko bosusi ta: Suri m̃eri
Isrel arlik ngasue Atua erpok
ngok, ngok rijrijen se Atua
suri m̃eri Isrel nir evitan?
Ejki, suri sete m̃eri Isrel jijle
nir arivi m̃eri Isrel were-
tunen se Atua.
7 Erpok kele, sete nir jijle
nga marivi metka se Epram
arivi Atua natun, ejki. Suri
Atua owrai tevi Epram owra
'Renge Aesak kis kobbong,
metka som nir nga m̃erijrij
ngel e tevi nik para-iak jin.'
8 Ko niko, renge bipi nga
mariak, sete nir jile arivi
Atua natun, ejki, bipi nga
bbong mariak ko renge ri-
jrijen se Atua arivi ni natun
mawos.
9 Atua ololi rijrijen sen er-
pel le, owra 'Renge daron
mawos nen ko, inu bea-luwi
vini e. Ko ngok ko Sera pia-
wosi bipi norman sen san.'
Ngok niko rijrijen se Atua
suri Aesak.
10 Ko sete ngok ko pa ko
osuw, ejki. Suri Repeka
natun norman eru nga
morivi m̃elew, nuru kele tata
se nuru mawos ko apu se
kem Aesak.
11-12 Ko suri bbong renge
norrorrmien se Atua ko,
owra putobbtobbue bipi nen
nuru tuwen. Ko ngok, renge
daron nga setewor moriak e,
ko setewor morloli nanu san
nga m̃irres ko nga m̃isij, ko
Atua erij tevi Repeka owra
'Natum nga mivi m̃erwomu
nen pokmajing se natum
nga m̃iak vitunen.' Murrun
ngel eviseni nga daron nga
Atua mutobbtobbue jinibb
nir, ololi sete suri majingen
ser, ejki, ko suri bbong nor-
rorrmien se ni ko.
13 Erpe nale on se Atua
muwrai, 'Numrreni Jekop ko
nungasi Iso'.

Atua okloli erres kobbong

14 Ko pirpese, rrapwera
Atua ololi esij? Ejki rres
nawon, ololi wor erres ko.
15 Suri owrai pa tevi Moses
osuw, owra 'Poro nga inu
borrorrmi jinibb san, ko inu
bololi ko wor pirpe morror-
rmi. Ko poro nga inu ƀerres
tevi jinibb san, ko inu bololi
ko wor pirpe morrorrmi.'
16 Ko niko lat nga puto suri
tevi jinibb nir sete evijuri
sev nga nir marmerreni rrek
marloli, ko sansan kobbong,
evijuri norrorrmien se Atua
nga murrorrmi jinibb e.
17 Renge Naul On Atua
owrai tevi numal ne Ijip,
owra 'Inu nulngi nik suri
nanu sansan kobbong, nga
nabong sopon, bololi nanu
nga marlelep tevi nik, be-
viseni derteren suk, nga
jinibb nga iel ngatan totoklai
parlesi wose derteren suk.'
18 Ko niko Atua orrorrmi si
nga ni murrorrmi ko wor, ko
Atua ololi esij tevi si nga ni
mimrreni puloli p̃isij ko wor
tevi.

19 Poro kami san puwrai
tevik, puwra ‘O, poro nanu
ngel pirpok, ko Atua puwra
jinibb san esij pirpese? Isi
purongwos p̃iwer ore nanu
nga Atua mimrreni puloli?
Sete san orongwos p̃iwer ore
marongen se Atua!’
20 Ko inu bowra lweni: ‘Ko
isi ko nik selek, nga kum-
rij weli Atua mirpok? Sete
sospen dan san orongwos
p̃irij tevi m̃er nga mumoli
tweni ni renge dan pirpel,
“Erpese nik kumlolik mer-
pel?”
21 Suri ewretun lenglen-
gen, m̃er nga mokmoli
dan mivi sospen esansan
kobbong elesi suri lat nga
puloli surie. Orongwos
pumoli tweni sospen p̃ieru
renge dan san. Pumoli tweni
tuwen pumomsen p̃irres
p̃elak nga pivi ne nabong
nga milep, ko pumoli tweni
tuwen pivi ne nabong jijle.

22 Ko erpok kele, sev nga
Atua muloli, sete san orong-
wos pususi kele. Suri emr-
reni nga piviseni lolaren sen,
ko puloli parongwose dert-
eren sen. Ko ni ololi nolon
epriv tevi nir nga mulolarsir
nga paran renge mijen nga
pia-vini.
23 Ko ni emrreni piviseni
kele batun ne mete
nosrövien sen nga muwun
saut piplari, nga pimejivjiv
vini renge kerr nga mur-
rorrmi kerr, ko rraplai
nosrövien sen.
24 Suri kerr rramivi jinibb
nga ni miveruse. Sete renge
m̃eri Isrel kis kobbong, ko
ejki, renge kele jinibb ne
vare nir.
25 Ngel evi nale nga
muwrai renge Osea: ‘Jinibb
nga sete marivi suk, inu bea-
verus nir ‘jinibb suk’; ngaim
nga sete memrrenir inu bea-
verus nir ‘Inu numrreni
lengleng nir’.
26 Ko renge vanu jijle nga
mowra ‘Kami sete kamivi
jinibb suk te’, renge ie bea-
wera ‘kami kamivi jinibb
suk’; renge ie bea-veruse nir
arivi Atua nga m̃ilik tuwi
ngok vini natun.’
27 Ko Aesea osp̃e suri m̃eri
Isrel nir, owra ‘Poro nir pi-
maur pilep lengleng pirpe
dep̃inan nga ngalu renge dis,
ko nir pievis kobbong Atua
pia-lai ser para-maur.
28 Suri oto mori pa nga
Atua putor m̃eljeni iel
ngatan p̃etp̃eti nir nga mar-
sij, sete pisansan pijpon.’
29 Erpe Aesea nale sen nga
muwrai tuwi pa renge daron
nga nanu ngok nir setewor
marini marpelari e, ko owra
‘Poro Atua ne drromsen
mare nga derteren jijle muto
jin sete p̃ilingling metka se
kerr sopon parmaur jer,
ngok rrapmij p̃etp̃eti pirpe
jinibb ne Sotom ko jinibb ne
Komora nir. Ko ejki, suri ni
orrorrmi kerr.’

*M̃eri Isrel elep sete arong-
wose nosp̃en nga m̃irres se
Kristo*

30 Ko niko vajin kerr
rramwera jinibb ne vare
nir nga sete marp̃elak tweni
parloli nir lweni parres re
no Atua, nir arres vajin

renge no Atua renge bbong
nosurien ser ko.
31 Ko m̃eri Isrel nir nga
marp̃elak milep nga parloli
lweni nir parres renge no
Atua renge sel ne nale ne-
sesreien se Moses, sete artor
wos.
32 Ko suri sev nga nir sete
martor wos mirpok? Suri
sete armajil renge nosurien,
ko armajil bbong renge sev
nga nir kobbong marloli.
Ko niko marjilaklak renge
nevöt nga marok-jilaklak e.
33 Ngok Atua osp̃e suri pa
renge nale on, owra 'Inu
nusi nevöt san renge Saeon
nga puloli jinibb parjilaklak
ren, ko nir pilep parvitan
ren. Ko jinibb nga puo-
suri nevöt ngok, ko nevöt
ngok sete orongwos pulok-
loksi rragrrage.'

10

1 Selek nir, renge inu
ma nolok numrreni lengleng
wore nga poro Atua p̃ila
se jinibb suk nir parmaur.
Ko niko inu nomok-p̃elak,
nomok-lot suri nir.
2 Nurongwos bowrai tevi
kami nga nir armerreni Atua
elep; ko armerreni ma er-
pok, ko arrelenge sisini sel
weretunen nga parlesi Atua
rengen.
3 Ko arreleng sel nga Atua
puloli jinibb pumomsawos
p̃irres renge ni non, ko arloli
sel ser ela wani milngen;
ko armusus parvijuri sel se
Atua.
4 Suri Kristo evnivni ore pa
nanu nga nale nesesreien se
Moses muto tweni. Ko niko
jinibb jile nga marosuri ni
arres ko pa osuw renge no
Atua.

Atua elai mauren tevi m̃eri Isrel nir ko jinibb ne vare nir

5 Moses oli suri ngel, erpel:
owra nga jinibb nga mim-
rreni pumomsawos p̃irres
renge no Atua renge sel ne
nale nesesreien se Moses
pivijuri wor nale ne neses-
reien ko, nga muwra 'Isi
tama san nga pivijuri nanu
nga nale nesesreien muwrai,
m̃ernen pimaur ko wor.'
6 Ko jinibb si nga mimrreni
pumomsawos p̃irres renge
no Atua renge sel ne no-
surien pirpel ma: 'Sete kap-
sususi lululweni tevi kami
lweni kapwera "Isi ko pian
renge melrin?" (nga p̃ilai
Iesu vini iel ngatan).
7 Rreknga kapwera "Isi
pian ngatan ji jinibb nga
marmij nir ko p̃ila lweni
Iesu ji jinibb nga marmij nir
vini?". Ejki, suri Iesu evini
pa iel ngatan, ko emaur luwi
pa renge mijen.
8 Ko sev nga marwerai
ngok ni le ngel, "Nosp̃en
nga m̃irres se Atua oto mori
bbong, renge jingo kami ko
nolo kami." Nosp̃en nga
m̃irres ngok evi nosp̃en ne
nosurien nga kem namwer-
wer rengen pa tevi kami,
erpel:
9 Poro nga kami kapwera
tweni tevi jingo kami nga
Iesu evi Numal, ko kapo-
suri renge nolo kami nga
Atua ololi ni emaur luwi kele

renge mijen, ko kami kap-
maur ko pa.
10 Suri renge nosurien
se kerr ko, renge nolo
kerr, niko Atua ololi kerr
rrammomsawos erres ko pa
renge ni non. Ko rramwera
tweni nale ngok nir renge
jingo kerr, ko niko kerr
rrammaur ko pa osuw.
11 Naul On owra ‘Isi tama
san nga puosuri Atua sete
orongwos pimanun te, ejki
rres nawon.’
12 Ko nale ngel etawi ore
jinibb jile nir. Suri sete
enije renge m̃eri Isrel nir ko
jinibb ne vare nir. Atua evi
Numal se jinibb jile nir, ko
erij erres suri jinibb jile nga
marveruse ni.
13 Erpe Naul On owra
‘Jinibb jijle nga parverus van
ji Numal, ni pia-lai mauren
tevir.’
14 Ko nir parverus van jin
pirpese ko poro sete paro-
suri? Ko nir parosuri ni
pirpese ko poro sete parunge
nosp̃en nen? Ko nir parunge
pirpese poro nosp̃en nen
sete parsup̃sup̃e tevir?
15 Ko parwerai nosp̃en nen
pirpese, poro sete parkoni
san pian tweni nga puwrai?
Erpe Naul On owra ‘Er-
res p̃elak nga jinibb nga
marok-konkoni mivini nga
p̃ila Nosp̃en nga m̃irres tevi
jinibb nir.’
16 Ko sete jinibb jijle
armerreni nosp̃en nga
m̃irres; Aesea ko owra
‘Numal, isi osuri nosp̃en se
kem?’
17 Ko erpel ko, nosurien
evini renge marunge nosp̃en
nen. Ko parunge daron nga
parwerwer renge nosp̃en se
Kristo.
18 Bosusi kele mun, Evi
weretunen ko nga nir sete
arunge nosp̃en nen? Ejki
rres nawon ma, nir arunge
ko pa osuw. Suri Naul On
osp̃e suri nir nga marwer-
wer renge nosp̃en se Kristo,
ko owra ‘Drrelar owlu jile
pa van renge ngatan ji-
jle, ko nale ser ejpari pa
renge bongsi ngatan totoklai
osuw.’
19 Bosusi lweni kele mun,
Evi weretunen ko wor nga
m̃eri Isrel nir sete arong-
wose? Ejki rres nawon ma,
nir arongwose ko pa; Moses
ko evi m̃er nga muwra
wowomue: ‘Mian ko bea-
koni jinibb nga marsij nir
para-loli jinibb suk nir nolor
pileplep. Bea-koni jinibb nga
marlengleng kobbong nga
parloli kami kaplolar.’
20 Aesea owra rujrujoni
kele owra ‘Lartul nga sete
marpej inu nabong san, nir
arlesi inu pa. Lartul nga
nabong san sete marverus
inu, inu nuplari pa jir osuw.’
21 Ko Atua osp̃e ma suri
m̃eri Isrel nir owra ‘Renge
nabong totoklai ngel pian pi-
jpari nial piwaj pini, nusale
nevrek nuru roroni m̃eri Is-
rel nir, nuwra ƀerake to-
tonir, ko armusus. Sete
arosuri inu, ko artere inu
tetajer.’

11

Atua emrreni malume

m̃eri Isrel

1 Inu numrreni bosusi kele
ta, Atua elngi kurtweni m̃eri
Isrel nir nga ni mutobbtobbu
wowomue nir tuwi jer pa?
Ejki rres nawon! Suri inu
ngel nuvi m̃eri Isrel le san,
nga mevi metka nga meplari
renge metka se Benjamin
san, nga miplari re metka se
Epram.
2 Ejki, Atua sete elngi
kurtweni jinibb sen nir
nga ni mutobbtobbu womu
nir tuwi jerjer pa. Kami
kamrongwose sev nga Naul
On muwrai renge nale nga
Elaeja m̃irij tere m̃eri Isrel
nir rengen tevi Atua
3 nga muwra "Numal, lar-
tul ngel nir arevji pini propet
som nir, ko artingtingi na-
wot som ne sulsulen. Ko inu
le vajin nusansan nujpon jer,
ko nir arloli lesi kele nga
parevji pini inu."
4 Ko Atua owra lweni tevi
erpese? Owra "Inu numet-
mete jinibb suk nir evi nu-
vasngavöl vabut (7000) nga
sete marlotoe Atua keris
ngok Bal."
5 Ko erpok kele, lelin-
genok, nir evis bbong nga
Atua mutobbtobbue nir, suri
ni bbong merrenien sen.
6 Ni otobbtobbue nir renge
bbong ni ko merrenien
sen, sete renge sev nga nir
marok-majinge. Poro Atua
putobbtobbue jinibb renge
sev nga marmajinge, ngok
ko merrenien sen setemun
pivi merrenien.
7 Ko erpese? M̃eri Isrel
nir setemun arlesi sev nga
marpej. Nir evis kobbong
nga Atua mutobbtobbuer ar-
lesi. Nir jijle nga ngok nen e
nir arjimje ore boror renge
verusen se Atua.
8 Erpe Naul On owrai owra
'Atua ololi norrorrmien ser
ko nolor arsiror pa, mivini
mijpari lelingen ngel. Sete
arongwos parkulkulu ko
parungrunge.'
9 Ko erpe kele Devet owrai
owra 'Poro bbong parlair e
niva ko nimet renge nanen
ser, poro bbong parvitan, ko
poro bbong Atua putor vit-
rangir.
10 Poro bbong meter
parrorr ko puloli sete
parkulkulu, ko poro bbong
durer parru tetajer renge
solosloen ser.'

Mian ko Atua p̃ila lweni m̃eri Isrel nir

11 Bosusi kele: Daron nga
m̃eri Isrel nir marjilaklak ko
arvitan, ko arvitan jer? Ejki
ma, suri marloli nololien ko
ololi Atua ela mauren tevi
jinibb ne vare nir, nga puloli
m̃eri Isrel nir nolor pileplep
tevir e vajin.
12 Nololien se m̃eri Isrel
nir ololi Atua ela nanu nga
marres nir tevi jinibb totok-
lai ne iel ngatan nir. Ko
suri m̃eri Isrel nir marvitan,
ko ngok ololi Atua ela nijor
nga marres nga marivi se
Nem̃in tevi jinibb ne vare
nir. Ko poro pirpok, ko pia-
lai kele wor pia-asi jere ngok
nir daron nga pia-la lwenir
vajin.

Atua ela mauren tevi jinibb ne vare nir

13 Lelingen ngel inu nurij
tevi kami jinibb ne vare
nir. Daron nga Atua m̃ilngi
inu mevi aposol renge jinibb
ne vare nir, ko nomok-
sursurövi majingen suk.
14 Nomok-loli erpok tweni
nga bololi metka suk sopor
nolor pileplep ko parini va-
jin, ko pirpok ko inu borong-
wose ƀela se nir sopon.
15 Ko daron nga Atua m̃isir
duren tevi nir, ko ololi jinibb
m̃inij nir nga marivi devje
nuval se Atua arivi selen
e vajin. Ko pia-irpese va-
jin poro Atua p̃ila lwenir?
Pia-irpe marmij ko marmaur
luwi kele!
16 Poro kuloli niv sopor, ko
kula san tevi Atua, ko niv
p̃etp̃eti nen nir arivi vajin se
Atua. Ko poro kuwer ore
batu nai san, evi se Atua,
ko rengsin p̃etp̃eti nir arivi
vajin se Atua.
17 Nai olip ne orsel san
rengsin emabbur tweni, ko
Atua ela rengsi nai olip
ne lolmarrul ko ejipjipteni
wanie. Ko kami jinibb
ne vare nir kamirpok ko,
kamirpe nai olip ne lolmar-
rul ngok, ko kamjipjipti vajin
renge nai olip ne orsel. Ko
niko lelingen ngel vajin kami
kamlai mauren nga m̃irres
nga mivi se m̃eri Isrel nir.
18 Ko niko erpok ko,
sete kapungasi lartul nga
marirpe rengsi nai nga
marmabbur tweni ngok
nir. Kaplololie kami pir-
pese? Kami kamirpe bbong
rengsin nir. Kami sete
kamla suwen tevi durun,
ejki, durun ko ma ela suwen
tevi kami.
19 Ko nik kupwera "O-
o, ko rengsin ngel nir nga
marmabbur twenir ngel nir
arloli inu milnguk."
20 Ngok ewretun, ko
armabbur twenir suri sete
arosuri. Ko kami ma
kamosuri, ko kamlik malum.
Ko sete kaplololie kami e te
pijki, ko kapmetutu ma.
21 Atua ela tweni rengsi
nai olip ngok nir. Ni es-
esri vasenir. Ko kapmet-
met, kami kele takok-irpok,
tisesri tweni kami kele tirpe
nir.
22 Iel rramlesi erpese nga
Atua murrun m̃irres, ko er-
pese nga murrun m̃iterter.
Ni eta tweni nir nga mar-
vitan, ko ololi erres tevi
kami, poro kami kaplik teta-
jer p̃irres renge merrenien
sen. Ko poro sete kaploli
pirpok, ko kami kele, tita
tweni kami.
23 M̃eri Isrel ngok nir, poro
parlingi tweni murrur nga
sete marosuri ngok e, ko
Atua p̃ilngi lwenir renge mil-
nger. Suri Atua orongwos
puloli pirpok.
24 Kami nga tuwi kamivi
jinibb ne vare, kami
kamirpe nai olip ne lol-
marrul ngok rengsin. Ko
Atua ejipjipteni kami tevi
nai olip ne orsel sen san,
nga sete kamsorsan p̃elak
tei. Ko m̃eri Isrel ma arirpe
rengsi nai olip weretunen ne
orsel ngel, ko evi nanu nga
m̃isisarow nga ni p̃ijipteni
lweni nir renge batur

mawos kele.

Atua orrorrmi jinibb jijle

25 Selek nir, nale weretunen kobbong san ngok nga
Atua muloli muto teptepi
ngok, inu numrreni kami
kaprongwose, suri nga esij
nga kami kaprrorrmi kami
wor norongwosien se kami
easi nale nen. Evi nga
musp̃e suri butterter se m̃eri
Isrel nir sete evi murrun
san nga puto tetajer, ejki.
Murrun ngok orongwos puto
renge nir pian pijpari bbong
jinibb ne vare totoklai nga
Atua mutobbtobbu nir nen
parini ji Atua. Ko murrur
ngok pia-suw vajin.
26 Ko m̃eri Isrel nir p̃etp̃eti
para-lai mauren vajin, erpe
Naul On owrai owra 'Ni nga
mokla mauren tevi jinibb nir
pivel Saeon e vini ko pia-la
tweni nanu nga marsij nga
metka se Jekop marloli.
27 Bea-loli rijrijen ngel
tevir daron nga inu ƀetlasi
tweni nololien ser.'
28 Suri nga nir marsir
durer tevi nosp̃en nga
m̃irres, m̃eri Isrel nir arivi
devje nuval se Atua, ko
ngok erres re kami jinibb
ne vare nir. Ko suri nga
marivi jinibb nga pa Atua
mutobbtobbue nir, ko niko
nir arivi pa sele Atua, suri
renge apu ser nga tuwi pa
nir.
29 Atua sete orongwos
p̃irieni norrorrmien sen
renge sev nga ni mutobbto-
bbue pa ko m̃irij m̃irres suri
pa.
30 Ko erpe renge kami
jinibb ne vare; bonevis sete
kamosuri Atua, ko lelingen
ngel vajin Atua orrorrmi
kami, daron nga m̃eri Isrel
arsir durer tevi, nga sete
arosuri.
31 Ko niko renge sel ngel
ko, suri Atua orrorrmi kami
pa osuw ko, m̃eri Isrel nir
nga sete arosuri Atua, nir
kele Atua pia-rrorrmir.
32 Jinibb jijle sete arosuri,
ko Atua ololir arivi demij
maur suri, nga ni pia-loli
jinibb jijle parivel sisarow.

Murru Atua erres p̃elak

33 Atua murrun erres nga
erres elep tevi jinibb nir.
Norrorrmien sen ko norong-
wosien sen oran ngasu nga
ngasu lengleng. Si orong-
wos puwra suri norrorrmien
sen? Isi orongwos purong-
wose sel
sen nir?
34 Erpe nga Naul On muwrai
muwra, 'Isi orongwos nor-
rorrmien se Iova? Isi orong-
wos puwra nanu san tevi?'
35 Nanu jile ngok nir, isi pa
ela san tevi Atua, ko ngok ni
puwli lweni tevi?'
36 Nanu jijle Atua kobbong
ololir, ko nanu jile nga marto
nir arto bbong renge ni ko
marongen sen, ko arivi sen.
Nosrövien pian ji Atua tuwi
ngok vini. Pirpok ko.

12

Loten weretunen se kalesia nir

1 Niko selek nir, suri nga
Atua murrorrmi kerr milep,
ko niko inu nuwrai eterter

tevi kami nga kapla kami lweni tevi Atua pirpe sul-sulen san nga mimaur ko nga muon, ko nga ni p̃ir ren. Ngel ko evi loten weretunen nga kami kaplai.

2 Sete kapvijuri norror-rmien se jinibb ne iel ngatan nir, ko kaplinglingi ma Atua p̃irieni norrorrmien se kami p̃etp̃eti parmerr kele, ko puloli kami kapviter nga kaprongwose sev nga Atua mimrreni, sev nga marres renge Atua non, ko sev nga ni purnge p̃irres renger, ko nga parsorsan parres p̃etp̃eti.

Norrorrmien se kami pian ngatan

3 Ko suri Atua erres temi-jpal tevi inu, ko inu va-jin nuwrai tevi kami jijle: sete kaploli norrorrmien se kami pian mare jer. Kaploli norrorrmien se kami pian ngatan, ko kapmeteni lulul-weni kami renge norrngov ne nosurien nga Atua m̃ilai pa tevi kami sisamis musuw.

4 Nibe kerr kalesia sansan kobbong, ko murrrmurr nen elep wor. Ko renge mur-rrmurr ngok nir armajing majingen lele ko wor.

5 Ko ngok osorsan tevi kerr: kerr elep ko wor, ko rramivi sansan bbonge, suri rramjipjipteni kerr renge murrrmurr ne nibe Kristo. Ko niko rramivi pa sansan ko.

6 Ko niko kerr jijle rrap-majing renge derteren lele ngok nga Atua m̃ilai tevi kerr ngok, pusorsan tevi nga m̃ilai. Poro nga derteren nga m̃ilai tevi kerr evi nga rrapwer tweni nale sen, ko rrapwerai pusorsan tevi nga rramosuri.

7 Poro nga derteren nen nga m̃ilai tevi kerr evi nga rrapmajing se kalesia nir, ko rrapmajing wor se kale-sia nir. Ko poro nga dert-eren nen nga m̃ilai tevi kerr evi nga rrapvisviseni, ko rrapvisviseni wor.

8 Ko poro derteren nen pivi nga rrapwer jilijle jinibb, ko rrapa-loli ko wor; ko isi nga moklai merrenien tevi jinibb m̃inij nir, puloli ko wor tevi nolon nga m̃ir m̃irres; ko isi nga muwowomue nir, p̃imajing wor p̃iterter; ko isi nga moklai tevi nir nga nevrer marmumrrol re nanu san, puloli wor tevi nolon nga m̃ir.

Murrun nga marmerreni temijpale jinibb

9 Kami kapmerreni wor jinibb ko nir re weretunen, sete kapmerreni kerkeris bbonge nir. Ko tetajer kapungasi nanu nga m̃isij, ko kaprrul totoni ma nanu nga m̃irres.

10 Kami kapmerrmerreni kami lululwi p̃iterter pirpe kalesia nir, ko tetajer kaprresrres tevi kami lul-ulwi ko wor.

11 Kapmajing p̃iterter ko wor, sete nibe kami pimi-jmij e. Ko kaploli majin-gen se Numal tevi nolo kami

p̃etp̃eti, sete sopon pijpon jer.
12 Kaplingi norrorrmien se kami puto p̃iterter renge Atua, ko kap̃ir. Ko daron nga poro nanu nga m̃isij piplari ji kami e, kaptor totoni wor nolo kami ko p̃iterter. Ko renge nabong jijle, kaplot.
13 Kami kaptututweni joro kami nir tevi jinibb nga marivi kalesia nir nga joror muwelili, ko kaptasi metali ne naim se kami tevi jinibb neturvitan nir.

Jinibb nga marivi kalesia nir parmerreni devje nuval ser

14 Kapngoni tevi Atua nga p̃irij p̃irres tevi jinibb nga marloli m̃isij tevi kami. O-o pirpok ko, kapngoni ni p̃irij p̃irres surir, sete kapwerai tevi nga pulokloksi nir.
15 Ko kami kap̃ir kobbong tevi jinibb nga marir nir, ko kapting tevi jinibb nga marting nir.
16 Kami norrorrmien se kami pivi sansan bbonge ko tevi jinibb nir. Sete kaplololie kami te, ko kaploli ma sel tevi nir nga marivi jinibb malum. Ko sete kaprrorrmi kami kamivi jinibb nga norongwosien se kami milep.
17 Poro jinibb san ololi esij tevi kami, ko sete kaploli lweni p̃isij tevi, kapkele e. Ko kaploli lesi ma kaploli sev nga p̃irres renge jinibb jijle nir.
18 Kaploli nanu jile p̃irres renge devjen nga kami nen, nga puloli kami kaplik p̃irres renge demat tevi jinibb totoklai nir.
19 Poro jinibb san ololi esij tevi kami, ko kami sete kaploli lweni kele pirpok tevi. Kaplinglingi puto. Atua pia-tor vitrangi m̃ernen. Suri Naul On owra ‘Murrun ngok nga jinibb puloli lweni tevi jinibb nga muloli m̃isij, inu kobbong nusan nurongwos bololi, ko b̃ekle lweni tevi.’
20 Erpe Naul On owrai kele, ‘Poro devje nuval som numer aji, kupla nanen tevi; ko poro nolon emesmes, kupla nuwi tevi pimni. Renge nga kuploli pirpok ko puloli ni pimanune.’
21 Sete kaplinglingi nanu nga marsij parevei tweni kami, ko kaploli ma nanu nga m̃irres p̃ila tweni nanu nga m̃isij.

13

Kalesia parosuri wor numal ko nir

1 Kalesia parosuri wor numal nga martori derteren ko nir, suri numal nir arwaji nais ngok suri bbong nanu sansan ko, suri Atua kobbong elai tevir. Ko erpok numal nga marlelep nga marlik, Atua kobbong elngir.
2 Poro jinibb san p̃itre numal nga marlelep ngok nir, ni etre sev nga Atua muloli pa. Ko ngok poro jinibb san ololi wor erpok, ko ni lweni ololi nga partor vitrangi.
3 Jinibb nga marokloli m̃irres sete arongwos parmetutu numal nir, ko

jinibb nga marok-loli m̃isij arongwos parmetutu numal nir. Ko poro kami kapmerreni nga sete kapmetutu numal nir, ko ngok kaploli nanu nga marres nir, ko puloli numal nir parsurövi kami.

4 Suri nir arivi jinibb ne majingen se Atua, armajing suri nanu nga parres renge kami. Ko poro nga kami kaploli nanu nga sete parres, ngok iok kami kapmetutu ko wor. Suri nir derteren ser otoe nga partor vitrangi kami. Iel ewretun le, suri nga nir arivi jinibb ne majingen se Atua. Arla wani milnge Atua nga marvirrvirrali jinibb nir nga marloli nanu nga marsij.

5 Suri nanu ngel ko, niko kami kaposuri wor numal nga martori derteren ko nir. Ko sete erres nga kami kaploli pirpel suri bbong nga kami kammetutue nga Atua pia-virrali kami; ejki, kami kaposuri wor numal nir nga puloli norrorrmien se kami sete pulokloksi kami.

6 Ko ngok erpok ko muloli kami kamwuli takis. Suri numal nir arivi jinibb ne majingen se Atua daron nga marloli majingen ser.

7 Ko erpok ko kami kaplai wor nevöt ne takis lele nir nga numal nir marwera kaplair; ko kaptorir van mare ko kaposuri nir.

Jinibb nir parmerreni tuwar ko tasir

8 Sete erres nga kami kaploli nivnon ji jinibb pisan; ko nanu kobbong san nga kami kaploli pirpe pivi nivnon se kami, evi merrenien nga kami kapmerrmerreni kami lululweni. Isi san nga puloli pirpel erpe osuri nale nesesreien ko pa.

9 Nale nesesreien nga marto ngel, ‘Nik sete kupvenae nesevin, Nik sete kuprevji pini jinibb, Nik sete kupvevna, Nik sete kupmerrmerreni joro jinibb nir’, nale nesesreien nga mowrair ngel nir, ko nale nesesreien nga marjijpon, sete mowrair nen nir, nale nesesreien sansan kobbong etawi ore nir jijle, ni le ngel: ‘Kupmerreni selem pirpe nik luwi kobbong’.

10 Poro kupmerreni jinibb m̃inij nir, ko sete kuma-loli m̃isij rragrrag tevir. Niko nga jinibb pimrreni jinibb pirpok, erpe otori nale nesesreien jijle ko pa nir osuw.

Kerr rramivi jinibb ne moron

11 Kami kaploli pirpel, suri kamrongwose daron evini nga kaptaol vajin renge meturen se kami nga kammatur e, kapmera. Suri daron nga rrapla mauren evini mori jer vajin, asie nga womu daron nga rramaosuri e.

12 Nat nga mupong otomori pa p̃iasi, nat erin le pa ngel. Niko setemun rraploli nanu nga marsij nga marivi se nemalik, ko rrapla nijor ne nuval nga rrapval renge moron vajin.

13 Erres ma kerr rrapok-
loli nanu nga marok-rres nir
pirpe jinibb nga marlik pa
renge moron ne nat nga
m̃irin. Ko sete rraploli dab-
buen nga p̃isij, ko sete rrap-
mini p̃elake norro rreknga
nuwi nga m̃iterter nga pu-
loli rraplengleng. Ko sete
rraploli p̃isij tevi nesevin,
rreknga rraploli murrun nga
marsij. Ko sete rraplat, ko
sete nolo kerr pileplep.
14 Ko rraplai Numal se kerr
Iesu Kristo erpe sunsun ne
nuval se kerr nga orong-
wos puto ore nanu jijle nga
marsij. Ko setemun kapok-
rrorrmi murrun nga marsij
nir nga norrorrmien se kami
muwra purrorrmir.

14

Sete kapwer lokloksi tuwa kami nir ko tasi kami nir

1 Kami kapmarong ko
wor nir nga nosurien ser
muwelili ngok parini ji kami.
Ko sete kaprij tevir suri
norrorrmien ser.
2 Jinibb sopor renge
norrorrmien ser arosuri nga
nanen jijle arres kobbong
renge parurroir. Ko jinibb
sopor nga nosurien ser
muwelili, nir arurroi kis
bbong nanen ne orsel ko
nir, ko sete arurroi nanu nga
visor mutoe.
3 Jinibb nga marurroi
nanen jijle ngok nir, sete
erres nga nir parmeteni
p̃isij renge nir nga sete
marurro nanen jijle ngok
nir. Ko jinibb nga marurroi
kis bbong nanen ne orsel
ngok nir, sete erres nga nir
parwer lokloksi jinibb nga
marurroi nanen jijle ngok
nir, suri Atua emarong pa
nir maran jin.
4 Nik kuvi isi, nga kupwer
lokloksi jinibb ne majingen
se jinibb m̃inij? Ngok oto
pa renge Numal ser ko nga
pia-werai suri tevir, arloli
erres rreknga arloli esij. Ko
nir para-loli p̃irres ko, suri
Numal ser orongwose puloli
para-loli p̃irres.
5 Jinibb sopor arrorrmi
nabong sopor aron wor
arasi nabong m̃inij nen nir,
ko jinibb sopor arrorrmi
nabong jile ngok nir arsor-
san kobbong. Re iok, ko kerr
sisamis rraprrorrmi ko wor
p̃irres, sete norrorrmien se
kerr p̃ieru e.
6 Jinibb nga marrorrmi ko
martor tutune nabong ngok
nir van mare, arloli wor er-
pok renge marosuri Numal
ko. Ko jinibb nga marurro
nanen jijle ngok nir arloli
erpok renge wor marosuri
Numal ko. Suri arwera er-
res pa tevi Atua renge na-
nen ngok. Ko jinibb nga
marmusus weretunen nga
parurroi vison ngok nir, ar-
loli erpok renge wor maro-
suri Numal ko, ko nir kele
arwera erres tevi Atua.
7 Sete kerr san nga mauren
sen evi se ni kobbong, ko
sete san mijen sen evi se ni
kobbong.
8 Poro kerr rrapmaur, evi
se Numal nga kerr rram-
maur. Ko poro kerr rrapmij,
ko evi se Numal nga kerr

rrapmij. Erpok ko, poro
rrapmaur rreknga rrapmij,
evi se Numal.
9 Suri Kristo emij pa ko
emaur luwi kele pa renge
mijen nga pivi Numal se nir
nga marmaur ko se nir nga
marmij pa.
10 Ko niko, erpe kami nga
kamaani nanen ne orsel kob-
bong nir, suri sev kami
kapwer lokloksi jinibb mĩinij
nir? Ko kami nga kamrro
nanen jijle nir, suri sev nga
kami kammeteni p̃isij renge
sele kami bbong nir? Kerr
jile rraptur renge no Atua,
nga pia-wera suri lat nga
puto suri tevi kerr.
11 Suri Naul On owrai nga
Atua ojuji lweni ni ko owrai
owra 'Nale ngel ewretun
erpe inu numaur, Jinibb jijle
parjipa ngatan jik parsurövi
inu, parwerwerai nga inu
nuvi Atua'.
12 Ngel erpe owra kerr jijle
rraptur renge no Atua ko
rrapwowra tweni nanu nga
marres ko nanu nga marsij
nga rramlolir.

Sete rraploli sele kerr nir parvitan

13 Ko niko setemun rrapok-
supsup̃e lokloksi lululweni
kerr nir pirpok; rrapsup-
sup̃e suri ma lat san nga
p̃ila wani, nga puloli sete-
mun rrapok-loli sele kerr nir
parjilaklak rreknga parvitan
van renge nololien.
14 Inu nukorti pa tevi Nu-
mal Iesu, ko ngok ololi
nurongwose nga ewretun
nanen jijle arres kobbong,
sete san orro. Ko poro nga
san puosuri nga nanen san
orro, ko ngok erpok ko pa,
orro ko pa rengen.
15 Ko poro san nga mir-
pok ornge esij daron nga
mĩilesi nik kurro nanen san,
ko ngok setemun kuvijuri sel
nga kumrreni ni e ko. Sete
kuploli nanen nga kumrroi
pulokloksi jinibb san nga
Kristo mimij suri pa.
16 Sete kuploli jinibb nir
parworworsur suri nanu
nga kumlolir marres, ko
parwer lokloksir parwera
arsij.
17 Suri nga batun vanu se
Atua sete evi ne nanen ko
minminen, ko evi ne ma
murrun nga marres, ko de-
mat, ko neiren nga Nem̃in
On mĩilair.
18 Renge daron nga kuploli
majingen se Kristo renge sel
ngel, ko ololi Atua ornge er-
res e ko, ko jinibb kele nir
arlesi erres e.
19 Ko ngok niko, kerr teta-
jer rrapvijuri sel nga mĩilai
demat, ko ngel puloli kerr
rraplila lululweni se kerr
nir.
20 Kami sete kaploli nanen
pulokloksi sev nga Atua mu-
loli pa musuw. Nanen jijle
parurroir kobbong, ko esij
ko ma renge parurroi san
nga pulokloksi jinibb san
pivitan van renge nololien.
21 Nanu nga mĩirres nen
ma nga nik kuploli evi nga
nik sete kuprro vison, ko
sete kupmini norro, rreknga
sete kuploli nanu mĩinij nen
kele san nga puloli selem
pivitan van renge nololien.

22 Nik nosurien som oto
livö renge Atua ko nik. Ko
inu nosurien suk oto livö
renge Atua ko inu. Nik
sete kupon tertere inu bevi-
juri nik renge vison, ko inu
sete bon tertere nik kupvi-
juri inu. Ko neiren ma renge
nir nga sete norrorrmien ser
eru e re daron nga mar-
vijuri norrorrmien ser nga
muwra nanu ngok evi nanu
nga m̃irres.
23 Ko poro norrorrmien
se kami daron nga kamr-
roi p̃ieru e, ko Atua p̃iwer
lokloksi kami nga kamurroi.
Suri kami sete kamloli renge
nosurien te. Ko nanu ji-
jle nga sete muto renge no-
surien evi nololien.

15

Sete rraprrorrmi kerr kis kobbong, kerr rraprrorrmi wor jinibb m̃inij ko nir

1 Kerr nga nosurien se kerr
m̃iterter pa musuw, rrapla
se wor nir nga nosurien ser
muwelili, ko sete rraploli
nanu nga parres renge kerr
kis bbong nir.
2 Ko rraploli ma pirpel:
rraprrorrmi sele kerr nir,
nanu nga nir marmerrenir,
nga puloli nir nosurien se
nir parterter kele wor.
3 Suri Kristo kele sete
ololi nanu nga m̃irres renge
ni luwi bbong, ko erpel
ma, erpe Naul On muwrai
muwra ‘Nale ser nga mar-
sij nir, nga marok-werair
tevim, nir kele le ngel mar-
werair tevi inu.’
4 Nanu jijle nga maruli
renge Naul On, arulir suri
nga parvisviseni kerr, nga
puloli norrorrmien se kerr
p̃iterter. Suri nale on nga
marto renge Naul On arloli
kerr rramrunge erres, ko
ololi nosurien se kerr pipriv.
5 Atua okloli nosurien se
kami arperiv ko kamrunge
erres. Ko ngel evi verusen
suk, nga ni puloli kami jile
norrorrmien se kami parivi
sansan bbonge. Suri kami
kamvijuri pa sel se Iesu
Kristo.
6 Ko ngok puloli nga kami
jile kaprongwos kapsurövi
Atua Tata se Numal se kerr
Iesu Kristo renge drrelan
sansan.

M̃eri Isrel nir ko jinibb m̃inij nir parini wor lat pisansan ko

7 Kami kaprevei wor sele
kami ko nir parini ji kami
kapkorti lat pisansan, pirpe
Iesu Kristo mirvei kami vini
lat sansan, kamkorti m̃irres
tevi ni. Renge sel ngok ko
ololi nosrövien van ji Atua.
8 Nuwrai tevi kami renge
mauren se Iesu renge daron
nga m̃ilik iel ngatan e ema-
jing se m̃eri Isrel nir, nga
piviseni nga Atua ololi jile
rijrijen sen nga muwrai pa
tevi apu ser nga tuwi nir
arpelari.
9 Ko ni ololi erpok nga
puloli jinibb ne vare nir kele
parsusi Atua nisen van mare
suri murrorrmir, erpe nga
Naul On owrai nga muwra
‘Ko inu bea-susi nisem van
mare ji jinibb ne vare nir

mian ko ƀela nubo bosusi
nisem van mare.’
10 Ko Naul On owrai kele,
‘Kami jinibb ne vare nir,
kappitevi jinibb se Atua nir,
kapĩr korti tevir.’
11 Vesan kele, Naul On
owra ‘Kami jinibb ne vare
nir, kappitevi jinibb jijle
nir, kapsusi Atua nisen pian
mare.’
12 Ko vesan kele Aesea
owra ‘Mian ko metka se Jese
san pia-pelari. Ni pivini nga
pivi mẽrwomu renge jinibb
ne vare nir, ko nir para-
lingi norrorrmien ser ren-
gen p̃iterter.’
13 Selek nir, ngel evi
verusen suk, nga Atua
nga rramlingi nolo kerr
rengen nga rrapla nanu nga
rramtirive jin, ni pia-songni
neiren ko demat renge nolo
kami nga kamosuri ni. Ko
ngok renge derteren se
Nemẽin On puloli nolo kami
pututun suri malume nanu
nga kamtiriv tweni.

Majingen se Pol nga mẽimajing se jinibb ne vare nir

14 Selek nir, inu nurong-
wose nga kami kamwun
saute murrun nga mẽirres ko
norongwosien, ko kamrong-
wos kapvisviseni kami lulul-
wenie nir.
15 Renge naul suk ngel inu
nula nale nga marterter so-
pon tevi kami, nga puloli
kami kaprrorrmi malume
nale nga namwerair pa tevi
kami. Inu nurij eterter er-
pok suri wor Atua ko elngi
inu.
16 Ni elngi inu nga bevi
jinibb ne majingen se Iesu
Kristo, nga ƀemajing se
jinibb ne vare nir. Ƀemajing
pirpe jinibb ne sulsulen san
nga ƀewerwer renge nosp̃en
nga mẽirres se Atua. Ko
pirpok ko nga puloli jinibb
ne vare nir parirpe sulsulen
san nga Atua p̃ilai, ko Nemẽin
On puloli nir paron.
17 Inu nukorti pa tevi Iesu
Kristo, ko niko rreknga inu
nurongwos bosrosrövik e so-
pon renge majingen se Atua;
18 ko bosrosrövik suri
bbong sev nga Kristo mẽilngi
renge inu bololi nga puloli
jinibb ne vare nir par-
tori Atua, renge nale nga
mowrair ko renge nanu nga
mololir.
19 Ko Kristo emajing
renge derteren ne nanu nga
marinijnij nawone nir, ko
emajing renge derteren se
Nemẽin On se Atua. Ko niko
renge daron nga mevel suri
sel renge Jerusalem mevini
mejpari Ilirikam, tetajer
renge sel inu nomok-wera
tweni nosp̃en nga mẽirres se
Kristo p̃etp̃eti.
20 Tetajer norrorrmien suk
eterter nga bowra tweni
nosp̃en nga mẽirres renge
vanu nga jinibb nen nir sete-
wor marunge. Numusus
ƀemajing naim nga jinibb
mẽinij mẽilil tur jile pae.
21 Erpe nga Naul On
muwrai muwra ‘Jinibb nga
sete marunge nosp̃en nen
parlesi ko, ko jinibb nga sete
marunge nosp̃en ne ni wor
parongwose.’

Pol orrorrmi nga pian pukluklu Rom

22 Nabong elep nga nomok-wera nobok-inuk nobok-kulkulue kami, ko majingen suk nir arok-to ore.

23 Ko lelingen ngel inu nu-majing jile pa majingen suk nir nga iel nir, ko numrreni lengleng wor nga bevinuk bokluklu kami renge sia elep pa arasi osuw.

24 Ko niko lelingen ngel nurongwos bololi le vajin. Ko numrreni bokluklue kami renge daron nga bean Spen e, ko ƀelik beblen tevi kami. Ko renge daron nga bokluklu jile kami, renge daron nga bevel e, ko kami sopor parpitevik renge sel.

25 Ko renge lelingen ngel inu bean mun Jerusalem, bololi majingen se jinibb se Atua sopor nga marlik ie.

26 Suri kalesia ne Masetonia ko kalesia ne Akaea arsupsupe nga parlai merrenien sopon tevi jinibb nir nga joror mijkie renge Atua jinibb sen nir renge Jerusalem.

27 Norrorrmien ngok evi wor nga nir ko, nga parloli pirpok. Ko erpe norrorrmien ngok ewretun. Suri m̃eri Isrel nir arla nale nga m̃irres se Atua tevi jinibb ne vare nir, ko ngok niko erres jinibb ne vare nir parloli lweni pirpok, parla joror sopor nga Atua m̃ilai tevir tevi m̃eri Isrel nir nga nevrer marmumrrol.

28 Ko renge daron nga bosuw renge majingen ngok, nga ƀela nevöt nga jinibb ne vare marlai ngel tevir pusuw, ko bevijuri sel nga bean Spen e ko bea-asi ji kami, bokluklue kami.

29 Nurongwose renge daron nga bevinuk ji kami, ko bea-la nanu pilep lengleng nga marres se Kristo tevi kami.

30 Selek nir, renge nise Numal se kerr Iesu Kristo ko renge merrenien nga Nem̃in On m̃ilai pa tevi kerr, inu nungoni tevi kami nga kappitevik renge loten suk, nga kami kaplot surik van ji Atua p̃iterter.

31 Kami kapngoni tevi ni p̃iterter nga ni putor totoni nolo jinibb ne Jutia nir nga sete marosuri, nga puloli nir sete parevjik, ko puloli nga majingen suk nga bololi Jerusalem, jinibb se Atua nga marlik ie parlesi p̃irres.

32 Ko inu ƀeir pilep nga bokluklue kami vajin, poro nga Atua pimarong, ko ƀeir pilep nga ƀelik ji kami, puloli nga inu ƀeterter kele.

33 Ngel le evi verusen suk tevi kami, nga Atua nga mivi batu demat se kerr, ni p̃ilik tevi kami jijle. Pirpok ko.

16

Pol nale sen nga muwra erres tevi jinibb nir

1 Nusrövi joji kerr nga m̃imajing se kalesia nir nga Kenkria nga nisen Pipi. Ni evi nesevin nga m̃imajing m̃irres milep san.

2 Ko niko kami kaptekai ni
van renge naim se kami nir
renge nise Numal se kerr,
pirpe jinibb se Atua nir mar-
loli. Ko poro nga ni emrreni
nanu san ji kami, ko kami
kaplai ko wor tevi ni. Suri
nga ni ololi sel tevi delung
elep, ko evi nesevin san nga
m̃irres tevi jinibb nir, ko tevi
inu kele.
3 Ko nuwra erres tevi
Akwila ko nesen sen wor
Prisila, nga nuru morpitevik
pa, kem nammajing renge
majingen se Iesu Kristo.
4 Nuru ormarong pa
pormij suri inu bonevis. Ko
niko inu nuwra erres nga
erres temijpal wor tevi nuru;
ko sete inu kis nusan ko, nir
kalesia nga marivi jinibb ne
vare kele wor nir arunge
erpok.
5 Ko nuwra erres kele tevi
kalesia nir nga marok-korti
renge naim se nuru.

Ko nuwrai erres kele wor
tevi inu wor selek nga mem-
rreni Epaenetas. Ni evi m̃er
nga muosuri womue Kristo
renge jinibb ne Esia nir.
6 Nuwra erres tevi Merri,
renge nga m̃ip̃lak temijpale
kami.
7 Nuwra erres tevi laru
ngel nuru, Antronikas ko
Junias. Ko m̃eri Isrel nga itul
ngel ko, namlik renge naim
ne nekaien namvesane.
Laru ngel nuru, aposol
nir arongwose nuru erres,
ko orivi kalesia owowomu
mian ko vitunen vajin ko
inu.
8 Inu nuwra erres elep tevi
Ampliatus nga mukorti pa
tevi Numal. Ni evi selek nga
memrreni milep.
9 Nuwra erres tevi Opanas
nga mukorti pa tevi kami
renge majingen se Kristo,
ko Stakis nga inu memrreni
lenglenge.
10 Nuwra erres tevi Ape-
les, m̃er nga miviseni nga ni
nosurien sen eterter were-
tunen renge Kristo. Ko
nuwra erres kele tevi metka
se Aristopolas nga marlik
renge naim sen.
11 Inu nuwra erres tevi
Erotien m̃eri Isrel ngok, ko
tevi nir nga markorti pa tevi
Numal se kerr nga marlik
renge naim se Nasisas.
12 Nuwra erres tevi ne-
sevin ngel nuru Tritaena ko
Triposa nga morok-majing
milep renge majingen se Nu-
mal se kerr, ko tevi Per-
sis kele, selek nga memr-
reni milep nga m̃iplak milep
renge majingen se Numal se
kerr.
13 Nuwra erres tevi Ru-
pus. Ni evi jinibb san nga
m̃imajing milep renge ma-
jingen se Numal se kerr.
Ko nuwra erres wor tevi
tasu sen, nga ni mimetmete
inu m̃irres erpe wor nga ni
mivesik.
14 Nuwra erres tevi lar-
tul ngel nir, Asinkritas ko
Relkon ko Eremes ko Pat-
ropas ko Eremas, ko kale-
sia m̃inij nen kele nir nga
marok-lik tevir iok.
15 Nuwra erres tevi Pi-
lolokas ko vinel Julia, ko
Nereas ko jojin wor, ko
Olimpas ko jinibb se Atua
nga marok-lik tevir iok.
16 Kapwera erres tevi kami

lululwi tevi merrenien ko demat. Ko kalesia nir se Kristo kele nir arwera erres tevi kami.

Bongsi nale se Pol tevi nir

17 Selek nir, inu nuwrai eterter tevi kami nga kami kapmetmet ko wor renge jinibb nga marwerai parloli kami kapser wirrwirr, ko armerreni parlokloksi nosurien se kami, ko artere nesesreien nga kem namlai tevi kami. Kami kapwij wor ngasue nir ko.

18 Lartul nga marloli nanu ngok nir sete armajing se Kristo Numal se kerr; nir arok-vijuri bbong norrorrmien ser nga marsij ko nir, ko arok-rij nale melmelas nir ko nale nga marrun nir. Ko arok-kerkeris, ko arevei tweni jinibb sopor nga sete arloli nanu nga m̃isij san nabong san.

19 Jinibb jile arunge pa nga kamtur m̃iterter renge nosp̃en nga m̃irres, ko suri murrun ngel ko ololi inu nuir renge kami. Ko numrreni kami kaprongwose sev nga marres ko sev nga marsij, ko niko kami sete kapan renge nanu nga marsij nir, pijki rres nawon.

20 Sete ngasu nga ngasu rragrrag te nga Atua ne batu demat se kerr puni Demij van ngatan renge nolon b̃ela kami kapbböt ren. Ngel evi verusen suk, merrenien se Numal se kerr Iesu piptevi kami tuwi ngok vini.

21 Timoti nga mok-majing tevik, ni owra erres tevi kami. Ko m̃eri Isrel nga itul ngel, Lusias ko Jeson ko Sosipata, nir kele arwera erres tevi kami.

22 Inu le Tosias nuli tweni Pol nale sen nga muwrair renge naul ngel, ko inu kele nuwra erres tevi kami nga kerr rramivi pa kalesia, rramkorti pa tevi Numal se kerr Iesu.

23 Jinibb san nga nisen Gaeas nga inu Pol nomoklik renge naim sen, ko kalesia nir marok-ini jin marok-korti renge naim sen, ni owra erres tevi kami. Ko Erastas nga mivi m̃er nga mok-metmete nevöt ne ngaim ngel, ko tasi wor kerr Kwotas, nuru korti orwera erres tevi kami.

24 [Ko ngel evi loten suk, nga merrenien se Numal Iesu Kristo piptevi kami. Pirpok ko.][A]

Nale ne parsurövi nise Atua pian mare

25 Kerr rrapsurövi Atua nisen pian mare. Ni kobbong esan orongwos puloli kami kaptur p̃iterter renge nosurien se kami. Nale ngok osorsan tevi nosp̃en nga m̃irres nga nomok-werwer rengen suri Iesu Kristo, ko osorsan tevi nale nga Atua m̃ilngi silveni tuwi jer pa, ko lelingen ngel vajin ololi oto limjer erres.

26 Atua nga mimaur tuwi ngok vini, ni emajing renge

[A] **16:24** Nale nga muto re nolo [ ], rrek sete Pol oli, ko jinibb san ea-uli vitue daron nga muli tweni kopi san ne naul ngel.

nale nga propet sen nga tuwi jer pa nir maruli nga parwowrai nale nga Atua mĩlngi silveni ngel tuwi jer pa, piplari vajin limjer. Ko ni owrai eterter nga nale ngel puwlu jile renge vanu nga musuwsuw ngok nir, ko puloli jinibb parosuri ni, ko partori ni.

27 Atua sansan bbong, ko esan norongwosien sen otoe, ko niko kerr rrapsurövi ni renge nise Iesu Kristo tuwi ngok vini. Pirpok ko.

Naul nga Pol Muli Womue tevi Kalesia Nir renge KORIN

Batu nale nga mivsivseni lut nga parmeteni naul ngel puto suri

Naul (leta) nga Pol muli womue van ji kalesia ne Korin nir, oli suri nanu lele elep arok-imare re mauren se kalesia nir ie, ko owra piwilwil se nir. Pol ko evi m̃erwomu nga mian Korin, ko ololi womu m̃eri Korin nir arivi kalesia.

Korin evi ngaim nga milep se m̃eri Gris nir ko evi kele ngaim womu ne vanu ngok Akaea nga Rom mimetmete. Jinibb ne vanu lele elep arlik ie, ko evi kele lat nga jinibb elep marongwose re devjen ne bisnes, ko re devjen ne kastom ser kele, ko re devjen ne murrun nga m̃isij kele, ko re kele sel nga marloli nosrövien van ji atua lele nir.

Nanu nga marlelep nir nga Pol m̃ijilwer suri renge naul ngel arirpel: osp̃e suri murrun nga kalesia nir marok-sisamis e, ko murrun nga marok-loli m̃isij tevi nesevin. Nir arsusi womu pa nanu sopor tevi Pol, ko renge naul ngel ni erij welir, ko osp̃e murrun ne totkoien, ko pirpese re nanen nga jinibb marlai tevi atua m̃inij nir. Ko eviseni sel mawos nga parvijuri re Naim On re daron nga markorti, ko derteren nir nga Nem̃in On m̃ilai tevi kalesia nir, ko murrun nga jinibb pimaur luwi kele.

Re batun esngavöl drromon itul (13) osp̃e suri murrun nga rrapmerreni lenglengen Atua ko jinibb nir nga evi nanu nga m̃irres temijpal nga jinibb se Atua nir parvijuri.

1 Inu Pol nuvi aposol se Iesu Kristo nga Atua miveruse inu, ko mimrreni ðemajing re majingen ngel. Ko Sotinis nga mivi niaken se kerr,
2 nomorwera erres tevi kami, jinibb nga marosuri Atua iak Korin. Kami, Iesu Kristo ololi kamon ko kamivi jinibb sen. Ko Atua everus kami nga kapkorti tevi jinibb sen m̃inij kele nir. Renge lat jijle iel ngatan, nir arlot van ji Iesu Kristo nga mivi Numal se kerr ko nga mivi Numal se nir kele.
3 Ngel evi loten suk, nga Atua Tata se kerr tevi Numal Iesu Kristo porwilwil se kami renge nalol nga m̃irres, ko porlingi demat puto tevi kami tetajer.

Pol owra erres tevi Atua

4 Tetajer nomok-werai erres tevi Atua suri kami, renge nalol nga m̃irres nga ni m̃ilai nga muloli kamkorti pa tevi Iesu Kristo.
5 Ko suri gortien se kami tevi Kristo ololi kamasasi renge norongwosien,

ko kamrongwose kapwer
rrerrarre nanu jijle puto
limjer.
6 Nale nosp̃en nga mar-
sup̃e suri Kristo evini pa oto
eterter renge kami,
7 ololi kamlai merrenien
elep ji Nem̃in On daron nga
kamok-tirive Iesu Kristo Nu-
mal se kerr pia-rremali vini.
8 Ni purrul totkoni kami
p̃iterter nga sete nanu san
p̃isij re kami, pianan pijpari
nabong nga Numal se kerr
Iesu Kristo pia-luwi kele ren.
9 Atua nga miveruse kami
ko mukortoni mauren se
kami tevi mauren se Iesu
Kristo Numal se kerr, okloli
suri erpe nale sen muwrai
tetajer.

Kalesia nir arwirr sarrsarr

10 Renge nise Iesu Kristo
Numal se kerr, inu nuwrai
eterter tevi kami tasik nir,
nga wurru kapivi sansane
kobbong. Sete erres kapwij
sarrsarr van renge gortien
wowarreng nir. Murru kami
ko norrorrmien se kami pivi
sansane kobbong.
11 Suri metka se Kloe sopor
arwera tweni tevik nga kami
kamok-latlat lululweni kele
kami.
12 Nuwrai erpok suri
kami sisamis kamsup̃e nale
sisamis m̃inij. San ok-wera,
“Nuvijuri Pol”, m̃inij ok-
wera “Nuvijuri Apolos”, san
kele ok-wera “Nuvi se Pita”,
ko sopor kele arok-wera
“Namivi se Kristo”.
13 Erpese? Kami kam-
rrorrmi kamrongwose kap-
tor otvi Kristo pirpok ngok?
Kamrrorrmi inu Pol numij
renge nai pelaot nga bewil-
wil se kami? Kami sete
kampaptaes renge inu nisek,
ejki!
14 Nuwrai erres tevi Atua
nga inu sete nupaptaese rra-
grrag kami san, ko Krispas
ko Gaius kobbong.
15 Niko sete san orong-
wos puwra “Renge nise Pol
arpaptaese inu.”
16 O, ko nupaptaese kele
Stepanas tevi metka sen kele
nir, ko nurrlenge, nupap-
taese kele san rreknga ejki.
17 Kristo sete okoni inu
nga bepaptaese jinibb nir, ko
okoni inu nga bowrai tweni
nosp̃en nga m̃irres sen. Ko
sete okoni inu nga b̃ewerwer
renge nale norongwosien se
jinibb, ejki, ngok puloli mi-
jen se Kristo renge nai pelaot
pivi nanu nawon.

Kristo, derteren ko norongwosien se Atua

18 Nale nga muwrai tweni
mijen se Kristo renge nai
pelaot evi nale lenglengen
kobbong ji jinibb nejijkien.
Ko tevi kerr nga Atua mok-la
mauren tevi kerr, nale nen
eviseni derteren sen.
19 Ko Naul On se Atua
owrai owra ‘Norongwosien
se jinibb nga marwera
marongrongwos, inu bololi
parjijki jer. Ko norrorrmien
ne norongwosien bololi
parivi nanu nawon.’
20 Jinibb ne norongwosien
nirbe? Nibeni jinibb nga
marongrongwos? Nibeni
jinibb nga marok-rij melme-
las suri nanu ne iel ngatan

nir? Arjiki rres. Atua ololi
pa norongwosien ser pivini
pivi nale lenglengen vajin.
21 Atua, norongwosien sen
elep p̃elak, ko ololi jinibb
sete arongwos parongwose
Atua renge sel ne nir
norongwosien ser. Ko
emrreni puloli nale nga
rramok-werai tweni ngok,
nga jinibb marwerai evi
nale lenglengen, nale nen
ko p̃ila mauren tevi nir nga
marosuri ni.
22 Meri Isrel armerreni
wor parlesi renge meter ma-
jingen nga marinijnij na-
wone se Atua, ko m̃eri
Gris armerreni parunge nale
norongwosien.
23 Ko kerr ma kalesia,
rramok-werwer suri Kristo
nga marevji re nai pelaot.
Nale ngok, m̃eri Isrel nir
nolor sete erres suri, ko
jinibb ne vare nir arunge
erpe nale lenglengen kob-
bong.
24 Re ma kerr korti, m̃eri
Isrel ko m̃eri Gris nga Atua
miveruse kerr, Kristo ngel
evi derteren se Atua ko
norongwosien nga milep se
Atua.
25 Murrun se Atua nga
jinibb m̃ilesi mivi lenglen-
gen, ni kele easi wor norong-
wosien se jinibb. Ko murrun
se Atua nga jinibb marlesi
derteren nen mijkie, dert-
eren nen elep kele wor easi
derteren se jinibb.
26 Tasik ko jojik nir,
kaprrorrmi ta daron nga
Atua miveruse kami, kamivi
jinibb sev ko? Renge no
jinibb nir sete kami elep
kamrongrongwos, sete kami
elep derteren se kami otoe,
ko sete kami elep kamivi
jinibb nga marlelep.
27 Ko Atua otobbtob-
bue nanu nga jinibb ne
iel ngatan marwerai evi
lenglengen, puloli nir nga
marongrongwos parmanun.
Ko otobbtobbue nanu nga
jinibb ne iel ngatan marok-
werai nga derteren nen
ejkie, puloli nir nga derteren
ser martoe parmanun.
28 Ko otobbtobbue si nga
jinibb ne iel ngatan marlesi
erpe niser ejkie, ko otobbto-
bbue sev nga jinibb ne iel
ngatan marlesi arivi nanu
nawon, nga puloli sev nga
nir marlesi arivi nanu nga
marlelep parini vajin parivi
nanu nawon.
29 Ngok niko sete jinibb
san orongwose p̃irij melme-
las renge no Atua.
30 Ko kami, Atua okortoni
pa kami tevi Iesu Kristo, ko
elngi Iesu nga pivi norong-
wosien se kerr. Ololi rramon
ko rramivi jinibb sen, ko
owli tweni kerr rramasi pa
renge nololien nga marok-
kai totkoni kerr.
31 Ko erpok, erpe Naul On
muwrai, ‘Jinibb nga mim-
rreni p̃irij melmelas, p̃irij
melmelas bbong suri nanu
nga marres nir nga Numal
muloli tevi ni.’

2

Pol owrai tweni mijen se Kristo

1 Tasik ko jojik nir, nu-
vinuk ji kami seveling pa

iok nga bowrai tweni nor-
rorrmien se Atua nga womu
miteptepi. Sete nuvinuk nga
bowrai tweni renge rijen
melmelas rrek renge nale
norongwosien se jinibb, ejki.
2 Ko daron nga meptevi
kami, nuloli norrorrmien
suk nga bemalie nanu ji-
jle, ko nanu sansan kobbong
bosp̃e suri, evi Iesu Kristo,
tevi mijen sen renge nai
pelaot.
3 Re wosenen derteren suk
ejki rrese, tetajer numtutu
ko nuririr.
4 Ko werweren suk sete
eplari renge norongwosien
se jinibb nga pirvei kami
ren, ejki. Ko werweren suk
evi nga piviseni derteren ne
Nem̃in On,
5 nga puloli batu nosurien
se kami sete puto renge nale
norongwosien se jinibb, ko
puto renge derteren se Atua
kobbong.

Nem̃in se Atua okloli rramrongrongwose norongwosien se Atua

6 Ko ewretun, kem namok-
wer visviseni nale norong-
wosien tevi nir nga nolor
m̃itra pa renge mauren ne
kalesia. Ko sete evi norong-
wosien nga mivi ne iel
ngatan, rreknga derteren ne
iel ngatan san, ejki. Dert-
eren ngok nir para-jijki ko
para-sij nabong sopon.
7 Ko norongwosien ma nga
kem namwera tweni ngok,
Atua sansan kobbong orong-
wose, ko esilveni nga jinibb
nir sete parongwose. Evi
norrorrmien nga Atua mur-
rorrmi ko pa nga pia-susi
kerr van mare, mian ko mia-
loli iel ngatan.
8 Jinibb nga marlelep ne iel
ngatan san sete orongwose
norongwosien ngok. Ko
poro parongwose, setemun
mara-revji Numal ne melrin
renge nai pelaot. Ko sete
artor sweri norongwosien
ngok.
9 Ko Naul On owra ‘Atua
elngi lilane nanu elep oto
metmet tweni nir nga
marmerreni ni milep. Sete-
wor jinibb arlesi nanu ngok
nir renge meter, setewor
arunge nale ner renge boror,
ko setewor arrorrmi nir
renge norrorrmien ser, ejki
wor.’
10 Ko Atua elai Nem̃in On
sen nga piviseni nanu ngok
nir tevi kerr. Nem̃in On
sen ngok orongwose p̃iskai
nanu nga miteptepi. Nor-
rorrmien se Atua nga jinibb
sete murongwose p̃iskai, ko
Nem̃in On orongwose p̃iskai
kobbong.
11 Ko evi nem̃i jinibb
kobbong nga muto renge
ni, orongwose piviseni nga
m̃ernen erpese. Ko erpok
kele, Nem̃in On se Atua
kobbong orongwose puwra
tweni kele nga Atua erpese.
12 Ko kerr kalesia, Nem̃in
nga rramlai pa sete evi
nem̃in nga miplari iel
ngatan, ejki. Evi Nem̃in nga
Atua mukoni vini nga puloli
rraprongwose nelaien nga
marres nir nga Atua m̃ilai
tevi kerr.
13 Ko erpok, nale nga

namrij rengen sete eplari renge norongwosien se jinibb, ejki, ko namlai nale nga Nemñin On mivisviseni kem e. Ko namok-werai tweni nale weretunen sen renge nale nga mñilai tevi nir nga Nemñin sen mñilik renger.

14 Ko si nga Nemñin On sete mñilik rengen, sete orongwose þilai derteren lele nga Nemñin On mñilai. Ko mñernen meten orrorr nga sete miarongwose nanu nen nir, elesi erpe arivi nanu ne lenglengen, suri Nemñin On kobbong orongwose puloli jinibb purongwose nanu nen nir.

15 Ko jinibb nga Nemñin On se Atua mñilik rengen orongwose sev nga mñirres ko sev nga mñisij, ko sete jinibb mñinij san orongwose puwra suri jinibb nga mirpok san.

16 Erpe Naul On muwrai, ‘Sete san orongwose norrorrmien se Atua, sete san orongwose þisesre ni.’ Ngok ewretun, ko kerr rramlai pa norrorrmien se Kristo osuw.

3

Jinibb se Atua

1 Ko tasik ko jojik nir, rijen nga mñelai tevi kami seveling nga daron nga mñelik tevi kami, sete erpe rijen nga moro ðelai tevi nir nga Nemñin mñilik renger, ejki; nurij tevi kami erpe kami kamivi malum jinibb nawon ne iel ngatan, rrek erpe bipiwarreng nga mara-iak renge kalesia nosurien ser.

2 Erpe kamsus malum, ko sete nurongwose ðelai nanen nga mñiterter tevi kami, suri sete kamvitere. Ko kamirpok malum ejpari lelingenok.

3 Suri murru kami evijuri malum murru jinibb ne iel ngatan. Lol leplep muto renge kami, ko kamoklatlat lululweni kami. Ko ngok eviseni nga kamirpe malum jinibb ne iel ngatan, ko kamvijuri murrun ne iel ngatan, ko kamlik malum erpe jinibb ne iel ngatan marlik.

4 Daron nga kami sopor marwera, “Namvijuri Pol”, ko mñinij kele marwera “Namvijuri Apolos”, ngok kamirpe jinibb mawos ne iel ngatan ko pa.

Jinibb ne majingen se Atua, majingen ser

5 Kaplesi. Apolos evi si? Ko inu Pol nuvi jinibb si? Komru kes nomorivi bbong jinibb ne majingen se Atua ko, nga nomorpitevi kami vini kamosuri Kristo. Kerr sisamis okloli majingen ngok bbong nga Numal mñilai tevi nga puloli.

6 Erpe inu mñeli dan ko morwi jelangin, ko Apolos evsi jelangin nen nir. Ko Atua kobbong ololi jelangin nen marmera mñirres.

7 Jinibb nga murwi ko jinibb nga mivsi orivi nanu nawon kobbong, ko batu majingen ngok oto ji Atua; suri ni ololi jelangin emra ko wenen otoe.

8 Ko inu nga merpe jinibb
nga murwi jelangin, ko Apo-
los nga mirpe jinibb nga
mivsi jelangin ngok, nomor-
sorsan kobbong; ko Atua pia-
wuli komru pusorsan tevi
majingen nga nomorloli.
9 Erpe komru nomorko-
rti tevi Atua nga noborloli
majingen sen. Ko kami
kamirpe orsel se Atua, ko
kamirpe kele naim san nga
ni m̃imajinge.
10 Ko numajing suri ko
wor derteren nga Atua m̃ilai
tevik, ko numajing erpe me-
tusu rrek jinibb nga mokma-
jinge naim, ko nuli nabur
nen. Ko jinibb m̃inij evini
etajer tevi majingen nen. Ko
jinibb si nga m̃itajer renge
majingen nen purongwos
wore, ko pimetmet p̃irres
erpese nga m̃imajing renge
naim ngok.
11 Suri Atua elngi pa Iesu
Kristo erpe esan rres kob-
bong nga mivi nabur nga
murrul totoni naim m̃iterter,
ko nabur nga mirpok ejki
kele mun nga marongwose
parili.
12 Renge naim ngok, so-
por arongwose parmajinge
renge narrong, jeli, ko niat
nga m̃irres, nga puloli puto
pipriv. Ko jinibb sopor
ma parlai nevnu, wirip, ko
botrro.A
13 Ko nabong nga milep
se Kristo pia-viseni majin-
gen se jinibb jijle nir limjer.
Renge nabong ngok nabb
pia-rrowrrow lesi majingen
totoklai se jinibb nir. Daron
ngok, nabb pia-viseni limjer
si majingen sen erres ko si
majingen sen esij.
14 Poro jinibb san ma-
jingen sen erres ko otur
jer malum daron nga nabb
musuw e, ko morok pia-lai
nowli majingen sen ko.
15 Ko poro san majingen
sen pia-in nivniv, ko otor
jabble joron ko pa osuw; ko
otomori p̃in tevi joron nir, ko
Atua puloli puwlu lingi tevi
nevren kiskis.

Kalesia nir arirpe naim se Atua

16 Rrek kami kamrongwos
pae nga kami kamirpe naim
se Atua nga Nem̃in se Atua
m̃ilik pa re kami musuw.
17 Ko poro san pulokloksi
naim se Atua, ko Atua pu-
lokloksi m̃ernen. Suri Atua
naim sen on elep, ko nik ko
inu, kerr jijle rramivi naim
se Atua.

Jinibb sete p̃irij melmelas suri majingen sen

18 Jinibb nga ni murror-
rmi lweni murongrongwose
renge no jinibb nir pimetmet
ni p̃irres. Sete erres nga ni
p̃ikrekrasi lweni ni. Erres
ma ni pimteni lweni ni pirpe
bbong lenglengen san, ko iok
puloli norongwosien pivini
jin vajin.
19 Suri norongwosien se
jinibb ne iel ngatan nir,
Atua elesi arirpe lenglengen
kobbong. Naul On owra

A **3:12** Erpe iel, Pol osp̃e nevöt, ko murrun nga nir marili naim muto suri, ko kem namrieni erpe kerr rram̃ili naim iel, nga puloli mining ne nale se Pol piplari limjer.

‘Atua ololi jinibb norong-
wosien ser arongsarr, ko
aron luwi renge norong-
wosien ser.’
20 Ko Naul On owrai er-
pel kele owra ‘Numal Atua
orongwos pae norrorrmien
se jinibb ne norongwosien,
ko owra arivi nanu nawon
kobbong.’
21 Ko erpok, sete erres nga
kapok-rij melmelas suri sev
nga jinibb muloli, suri nanu
jijle arivi se pa kami osuw.
22 Inu Pol tevi Apolos ko
Pita, namivi se kami. Ko iel
ngatan evi se kami, ko nanu
ne mauren nga m̃irres ko
derteren nga kapasi re mi-
jen, ko nanu jijle nga marto
pa, ko nanu jijle nga para-
pelari kele, nir jijle arivi se
kami.
23 Ko kami, kamivi se Kristo,
ko Kristo evi se Atua.

4

Aposol se Kristo nir

1 Rrek erres kapmeteni
kem pirpel: namivi bbong
jinibb ne majingen se Kristo.
Atua elngi kem nga nabw-
era tweni majingen sen nga
womu marto teptepi.
2 Ko daron nga numal ne
majingen m̃ilngi majingen
renge si nga pimetmete, nor-
rorrmien nga milep evi nga
m̃ernen pimetmet ko wor
p̃irres ko puloli suri ko wor
sev nga numal sen muwrai
tevi.
3 Poro kapmerreni kapwer
lokloksi inu, rrek poro bo-
tur renge no numal nir nga
parwera suri inu majingen
suk, ko sete nurrorrmi evi
nanu san, ko sete numtutue.
Ko inu kele sete nurongwose
bowra suri lweni inu majin-
gen suk.
4 Renge inu nelesien suk
numajing erres; ko sete
nurongwos bowrai poro
nuwretun iok rreknga ejki.
Jinibb sansan kobbong pia-
wera suri inu majingen suk,
ngok evi Numal ne melrin.
5 Ko erpok, sete erres
kapwera suri majingen se
jinibb san renge setewor
mivi daron mawos nen.
Rraptiriv ko wor pijpari
daron nga Numal pia-luwi e
vini. Ko ni vajin pia-la tweni
norrorrmien ne nemalik nga
jinibb marsilvenir parini
limjer. Ko renge daron ngok,
Atua puloli nise jinibb pian
mare pusorsan tevi lat nga
m̃irres ren.

M̃eri Korin arkowkowrir elep

6 Tasik ko jojik nir, nuloli
komru Apolos nomorvijuri
nale ngok nir nga mowrair
ngok, ko ngok kami va-
jin kamrongwos kaploli suri
pirpe nga komru nomorloli
pa. Ko niko kaprongwose
vajin murrun ne nale ngel,
nga muwra ‘Kaprrul totkoni
ko wor nale nga maruli pa
musuw’. Sete erres nga
kapsurövi jinibb nga kamok-
vijuri ko kaprrorrmi p̃isij
suri jinibb m̃inij nir.
7 Si ololi kami kaman mare
re jinibb sopor? Atua kob-
bong, suri ni ela nanu jijle
tevi kami. Niko sete erres
kamsursurövi lweni kami,

erpe kammeteni kami bbong
kamsan kamloli.
8 Ia, ko nanu jijle nga
kammerreni, kamtor swerir
pa osuw? Ko kamimare
pa renge kalesia mauren se
kami, a? Kamivi pa numal
nir, a? Ko kem ejki rres wor,
namto malum ngatan! O, ko
poro evi weretunen kamivi
numal, ko naƀir pilep. Suri
poro pirpok ko kem kele
nabkorti tevi kami, ko kerr
jijle vajin rrapivi numal nir.
9 Ko nulesi Atua elngi
kem aposol namvivitu jerjer.
Namirpe jinibb nga marsup̃e
suri pa musuw nga naban
vajin re mijen, renge no
jinibb jijle nir ko re kele no
anglo nir. Namok-tur renge
no anglo ko no jinibb ne iel
ngatan kele nga parmeteni
nekaien se kem.
10 Suri namivi se Kristo,
ololi jinibb armeteni kem
erpe namivi lenglengen kob-
bong. Ko kami ma kamkorti
pa tevi Kristo, ko kamwun
saut pae norongwosien
osuw. Kem nammelisna, ko
kami ma kamterter! Jinibb
arkulu wutan re kem, ko
artori ma kami.
11 Ko tetajer numer aji
kem, ejpari lelingen ngel; ko
tetajer nolo kem emesmes,
ejpari lelingen ngel. Sunsun
se kem armerrerrerr. Jinibb
arevji kem, ko sise kem ejkie
nga nablik rengen.
12 Nammajing elep tevi
nevre kem nga nabla na-
nen se kem. Daron nga
jinibb marij m̃isij tevi kem,
ko namrij erres bbong surir.
Daron nga marloli m̃isij tevi
kem, ko kem sete namloli
nanu san.
13 Daron nga marwer lok-
loksi kem, ko kem nam-
rres bbong tevir. Jinibb
armeteni kem erpe nanu na-
won kobbong, ko evini ej-
pari lelingenok, nir arlesi
kem namirpe nubus ne iel
ngatan.

Wurru, kapvijuri murrun suk

14 Nuli nale ngok tevi
kami, sete evi nga puloli
kaprunge p̃isij, ejki, ko nga
puloli kaprongwose. Suri
kamivi natuk nga memrreni
kami milep.
15 Rrek delung jinibb elep
wor niko nga marvisviseni
kami renge mauren nga
kamkorti tevi Kristo; ko
jinibb sansan kobbong nga
mivi tata se kami. Ko
renge mauren kortien se
kami tevi Iesu Kristo, inu le
nuvi tata se kami nga m̃elai
womu nosp̃en nga m̃irres
tevi kami.
16 Ko niko nuwrai eterter
tevi kami nga kapvijuri ko
wor murrun suk.
17 Nukoni Timoti vinuk ji
kami nga piwilwil se kami
renge sel ngok nir. Renge
kalesia mauren sen, ni evi
natuk nga memrreni milep,
nga mokterter renge majin-
gen ngok nir. Ni p̃iwer
visviseni kami renge mur-
run nga mevijuri renge mau-
ren nga mimerr nga miplari
ji Iesu Kristo. Evi murrun
nga mevisviseni jinibb e nir
renge lat jijle.

Pol norrorrmien sen nga pian kele Korin

18 Kami sopor arwera “O, setemun Pol mia-vini mia-lesi kerr”, ko norrorrmien ser evan mare p̃elak.

19 Ko poro pivi maron-gen se Numal, ko sete mia-periv, ko bevinuk ko ji kami. Ko b̃elesi vajin nir nen nga nolor mian mare nga marok-rij melmelas, poro derteren ser osorsan tevi nale ser.

20 Suri batun vanu se Atua sete evini re rijen nawon, ko evini re derteren mawos se Atua.

21 Ko kami kammerreni pirpese? Inu bevinuk b̃elesi kami ko bevrrali kami? Rreknga kaplinglingi norrorrmien se kami nga mian mare, ko bevinuk vajin bewilwil se kami renge murrun nga mumolmol pirpe nga memrreni kami milep.

5

Jinibb nga mivi kalesia san ololi nanu nga m̃isij san

1 Ko nale san errmali nga muwra san re kami ngok ololi nanu nga m̃isij p̃erp̃er. Ololi nanu nga jinibb ne vare kele nir marlesi sete musorsan. M̃ernen sel nga m̃isij, ok-matur tevi tata sen mawos nesen sen tuwen.

2 Ngok, suri sev nor-rorrmien se kami mok-an mare p̃elak? Suri sev kam-kowkowri kami? Erres p̃elak ma kami kapting ko kaprunge p̃isij suri nanu ngok. Ko erres nga kami kapwirr tweni jinibb nga muloli m̃isij p̃elak mirpok nga setemun pukorti tevi kami.

3-4 Ko ewretun nuvel lingi kami renge nibek, ko renge nem̃ik, nulik malum tevi kami rengen. Ko renge nise Iesu Kristo Numal se kerr, nuwer lokloksi jile pa m̃ernen osuw renge sev nga muloli, erpe nga inu nulik pa tevi kami. Ko daron nga kamkorti renge nise Iesu Kristo Numal se kerr, ko inu nukorti tevi kami renge nem̃ik; ko renge derteren se Iesu, ko

5 kami kaplingi m̃ernen van renge nevre demij. Ngok puloli niben pijijki, ko Atua p̃ia-la ma mauren tevi nem̃in renge nabong nga vitu daron nga Numal se kerr pia-wer sesesre lat nga puto suri tevi jinibb p̃etp̃eti nir ren.

Kami kaplai tweni ko wor jinibb nga marloli nololien tetajer

6 Ko sete erres nga kaploli norrorrmien se kami pian mare p̃elak pirpok. Kami kamrongwos pae nga is be-blen kobbong orongwose pu-loli niv p̃ipau.

7 Kami kapsuw vajin re kamok-loli nololien, erpe kapwirr tweni ko pa is nga m̃itra, puloli kapirpe plaoa nga marloli niv ne nanen ne asien nga is mijki ren. Ko arevji pa Kristo erpe natu sipsip san nga marloli terai nanen ne asien e; ko niko nanu jijle oto metmet pa.

8 Ko niko rraploli nanen
ne asien, ko poro is nga
m̃itra rreknga nololien ko
murrun nga sete musorsan
oto malum renge kerr, ko
rrapla tweni, ko kerr rrapvi-
juri ko wor murrun nga
muwokwok m̃irres ko mivi
weretunen, puloli rrapirpe
vajin niv nga is mijki ren.

9 Renge naul nga moli
womu pa tevi kami musuw,
nuwrai tevi kami nuwra
'Sete kapkorti tevi jinibb nga
marloli murrun nga m̃isij
tevi nesevin.'
10 Iok nuwrai bbong nir
nga marwera marivi kalesia
kobbong sopor ko marok-
loli kele m̃isij mirpok. Suri
jinibb nga sete marivi
kalesia ko marok-loli mirpok
owun saut. Nir nga marok-
loli murrun nga m̃isij tevi
nesevin, nir nga nolor
mukul ko nga marmerreni
lenglengen nanu nir, nir
nga marvevna, ko nir nga
marlot tevi atua m̃inij nir,
nir kele owun saut. Ko poro
kapmerreni sete kapkorti
tevi nir ngok nabong sopon,
ko kapiel lingi ko wor iel
ngatan!
11 Ko renge nale nga
mowrai norrorrmien nen er-
pel: sete kapkorti tevi jinibb
nga marwera arivi kale-
sia, ko marok-loli malum
nololien. Poro parloli p̃isij
tevi nesevin, rreknga nolor
pukul, rreknga parlot tevi
atua m̃inij, rreknga parok-
worworsur, rreknga parok-
minmin p̃elak rreknga
parvevna. Sete kapan
kapkorti tevi nir, ko sete
kapan kaplik tevi jinibb nga
marirpok nir nga kap̃aan
tevir.
12-13 Sete evi inu majingen
suk nga bewer sesesre lat
nga puto suri tevi jinibb ne
vare nir; Atua ko wor puloli
nanu ngok. Ko poro san nga
mukorti pa tevi kami muloli
murrun nga m̃isij, ko kami
kamrongwos wore kapwer
sesesre lat nga puto suri tevi
m̃ernen. Suri Naul On owrai
owra 'Kami kapkur tweni
jinibb nga mok-loli nololien
tetajer, nga setemun pukorti
tevi kami.'

6

Sete erres jinibb ne vare nir parsup̃e otvi lolaren se kalesia nir

1 Kami kamok-loli erpese
ko? Daron nga kami san
m̃ilat tevi selen kalesia san,
suri sev m̃ilai norrorrmien
ngok tevi nir nga sete marivi
kalesia nga parsup̃e otvi?
Suri sev sete mimrreni puloli
jinibb se Atua nir parsup̃e
otvi?
2 Rrek sete kamrongwose
nga jinibb se Atua nir par-
wer sesesre lat nga puto
suri tevi jinibb ne iel ngatan
p̃etp̃eti nir? Ngok, ko poro
kamrongwos kapviter nga
kapwer sesesre lat nga puto
suri tevi jinibb ne iel ngatan
nir, ko kamviter kele nga
kapwer sesesre murrmur-
run wowarreng kele pirpok.
3 Rrek sete kamrongwose
nga kerr rrapwer sesesre

lat nga puto suri tevi anglo nir? Ko poro pirpok, ko murrmurrun wowarreng re mauren ne iel ngatan emalum kobbong nga rrapsuf̃e otvi.

4 Ko ejki! Suri daron nga laten nga mirpok mimare, kamtur imare ko kaman kamwerwerai tasi kami tevi nir nga sete marivi kalesia, nga nir ngok ma parloli lilane.

5 Wi, sete kammanun suri nanu ngok? Erpese, kami san ejki nga norongwosien sen mutoe, nga murongwos puloli lilane laten ngok nga jinibb m̃ilat tevi tasin kele?

6 Sete erres nga kalesia eru porij latlat renge kot nga jinibb ne vare nir parwera suri lat nga puto suri tevi nuru.

7 Ko nga laten nga marirpok nir arto re kami eviseni limjer nga kamvitan pa osuw. Suri sev sete kamrongwos kaplinglingi kobbong san nga muwra puloli p̃isij tevi kami? Suri sev sete kamrongwos kaplinglingi kobbong san nga muwra p̃ikrekrasi kami?

8 Ko ejki ma! Suri kami kobbong kamok-loli esij. Kami kobbong kamokkerkerasi jinibb, ko sete jinibb nawon nir, ko jinibb nga marivi kalesia tasi kami.

9 Kapmetmet! Suri kamrongwos pae osuw nga jinibb nga marok-loli mirpok sete mara-sil van loloim renge batun vanu se Atua. Sete kaprongsarr renge norrorrmien. Jinibb nga mok-ojoji nesevin, ko jinibb nga moklot tevi atua m̃inij, sete orongwos pian loloim renge batun vanu ngok. Jinibb nga mimatur tevi nesen se jinibb m̃inij, ko nesevin nga muloli m̃isij tevi diwen sen, ko norman nga mok-matur tevi norman m̃inij kele, ko nesevin nga mimatur tevi nesevin m̃inij kele, sete arongwose paran loloim renge batun vanu se Atua.

10 Jinibb venao, ko jinibb nga mimrreni nanu milep, ko jinibb nga mok-minmin ko batun m̃ilengleng, ko jinibb nga moklokloksi nise jinibb m̃inij kele, ko jinibb nga muloli murrun lele nga pivnae nevöt rengen, sete mia-van loloim renge batun vanu se Atua.

11 Tuwi kami sopor arirpok, ko lelingenok Atua errawe tweni nololien se kami ko ololi kamwokwok. Ololi kamon ko kamivi jinibb sen. Ololi kammomsawos erres renge non suri nise Iesu Kristo Numal se kerr, ko renge Nem̃in se Atua se kerr.

Kami kapmetmet nibe kami nga kapsusi nise Atua van mare

12 Jinibb sopor arwera “O, erres kobbong nga rraploli nanu p̃etp̃eti nir”. Erres, ko sete nanu jijle nga kerr rramrres ren. Rramrongwose rrapwera “O, erres kobbong nga rraploli nanu p̃etp̃eti nir”, ko sete rrapmarong te nga nanu ngok

nir san pirvei tweni norror-
rmien se kerr, ejki rres.
13 Jinibb sopor arwera "O,
nanen evi nga pusongni de-
pai kerr, ko depai kerr evi
nga p̃ilai nanen." Ewretun,
ko nanu ngok korti nuru,
pian ko pora-suw nga Atua
pia-lai tweni nuru. Ko er-
pok kele, nibe kerr sete evi
nga rrapoji nesevin e, ko
evi nga rraptori puon nga
rrapsurövi Atua rengen, ko
Atua p̃ilai sev nga nibe kerr
mimrreni.
14 Atua esa raji Numal Iesu
renge mijen, ko renge dert-
eren sen kele ni pia-loli kerr
kele rrapa-maur luwi kele
renge mijen.
15 Kami kamrongwos pae
nga nibe kami erpe mur-
rmurru nibe Kristo. Ko er-
pok, sete nurongwos bean
bematur tevi nesevin ne sel.
Kami kamrrorrmi erres nga
parkortoni murrmurru ne
nibe Kristo san tevi nesevin
nga mirpok? Ejki rres na-
won!
16 Ko kami kaprongwose
ko wor nga daron nga jinibb
san mian mimatur tevi ne-
sevin ne sel san, nuru orirpe
nibe jinibb sansan kobbong.
Ngok erpe nga Naul On
muwrai muwra 'Nuru korti,
nibe nuru pivi sansane'.
17 Ko si nga mukortoni
mauren sen tevi Numal se
kerr, ko nuru ngok erpe evi
sansane ko pa.
18 Setemun kaploli mur-
run nga m̃isij tevi nesevin.
Nololien lele nga jinibb mu-
loli sete olokloksi niben,
ko daron nga jinibb muloli
m̃isij tevi nesevin, ololi esij
ko pa tevi niben, erpe olok-
loksi niben pa.
19 Erpese sete kamrong-
wose nga nibe kami evi naim
se Nem̃in On? Nem̃in ngok,
Atua elai pa elik tevi kami
osuw, ko oto vajin ji kami.
Ko niko nibe kami sete evi se
kami, ko evi se Atua vajin.
20 Suri Atua owli tweni pa
kami osuw. Ko ngok kap-
metmet nibe kami ko wor
renge sel nga pususi nise
Atua pian mare.

7

Arsusi rongornge totkoien

1 Nuwra bowrai vajin tevi
kami suri sev nga kamsusi
daron nga kamulul vini jik.
Ewretun, jinibb nga sete
m̃itkai nesevin ololi murrun
nga m̃irres p̃elak.
2 Ko suri jinibb elep arok-
loli esij, erres ma nga nor-
man, nesen sen putoe, ko
nesevin, diwen sen putoe.
3 Ko norman pukorti ko
wor p̃irres tevi nesen sen
renge murrun nga musorsan
ne totkoien nga morlik ko-
rti rengen, ko nesevin kele
puloli pirpok kele tevi diwen
sen.
4 Ko sete nesevin kis emet-
mete niben, ko diwen sen
kele.
Ko renge murrun ngok kele,
sete diwen sen emetmet kis
ni niben, ko nesen sen kele.
5 Sete kopor-musmuse
kamru lululwi tevi kamru.
Ko poro kamru korti komor-
marong, orongwos kopor-
ivel ngangasu mun kamru
sopon nga kopor-lot mun

sopon, ko erres, mian ko
vitunen kopora-vini ko
wor nga kopora-korti luwi
kele. Poro pijki ko demij
orongwose p̃iskai sel nga
p̃ikrekrasi kamru rengen,
suri sete komor-terter.
6 Nale ngok nga mowrai
tevi kami sete nuwra nga
kaptotko ko wor, ko nuwra
bbong nga poro pirpok kam-
totko, ko kapvijuri lat nga
mowrai ngok.
7 Poro jinibb jijle sete par-
totko, ko pirpe inu kob-
bong, ngok erres p̃elak. Ko
Atua elai derteren lele tevi
jinibb. Elai derteren ne nor-
rorrmien tevi san nga puloli
nanu san, ko elai derteren
ne norrorrmien tevi san nga
puloli nanu san.
8 Ko tevi nir vajin nga sete
martotko wor, ko tevi nir
nga diwen ser marmij lingir,
nuwrai tevi kami, erres nga
kami kaplik pirpe inu kob-
bong.
9 Ko poro kami san purnge
nga nolon mimrreni lenglen-
gen wor nga putotko, ko
erres, putotko. Erres nga
putotko asi nga poro p̃ilik
nawon ko tetajer nolon ok-
venae nesevin.
10 Ko norrorrmien san
ngel, sete evi nga inu kis
ko evi se Numal, ko pian ji
nir nga martotko pa musuw.
Ko owrai owra ‘Nesevin sete
p̃ilinglingi diwen sen.
11 Poro nesevin p̃ilinglingi
diwen sen, ko p̃ilik nawon
pirpok, nga sete putotko
kele; rrek poro pijki ko pulwi
ma pukorti tevi diwen sen
kele. Ko norman sete p̃ilngi
kurtweni nesen sen.’
12 Tevi kami m̃inij nir va-
jin, ngel evi norrorrmien
suk lebbong, sete evi se
Numal: poro kalesia nor-
man san nesen sen otoe nga
sete mivi kalesia, ko vin-
nen emarong nga p̃ilik tevi
m̃ernen, m̃ernen sete p̃ilngi
kurtweni.
13 Ko poro kalesia nesevin
san ototko tevi norman nga
sete mivi kalesia, ko m̃ernen
emarong nga p̃ilik tevi, vin-
nen sete p̃ilingi kurtweni.
14 Suri norman nga sete
mivi kalesia ngok, on re
no Atua daron nga mukorti
m̃irres tevi nesen sen; ko
nesevin nga sete mivi kalesia
ngok kele, on kele re no Atua
daron nga mukorti m̃irres
tevi diwen sen. Poro sete
pirpok, ko bipi se kamru nir
parirpe bipi ne vare kob-
bong. Ko ejki, bipi ngok aron
vajin.
15 Ko poro nuru tuwen
nga sete evi kalesia owra
pivel lingi nuru tuwen nga
mivi kalesia, ko kalesia nen
sete p̃iwer ore, p̃ilinglingi
kobbong. Ko kalesia nor-
man rreknga nesevin ngok
pimarong bbong nga pivel
lingi, sete nolon p̃isij tevi
suri. Suri Atua everus kerr
nga rraplik renge liken nga
mumolmol m̃irres.
16 Poro nik kuvi nesevin
san, ko suri sev kurrorrmi
nga sete kurongwose kuplai
se diwen som nga nabong
san pivini pivi kalesia? Ko
poro nik kuvi norman san,
ko suri sev kurrorrmi nga

sete kurongwose kuplai se
nesen som nga nabong san
pivini pivi kalesia?

Kaplik pirpe nga Atua miveruse kami

17 Kerr sisamis purrul
totkoni ko wor p̃irres
murrun nga Numal Atua
m̃ilai tevi kerr daron nga
miveruse kerr, ko rraplik
malum renge liken nga
rramlik pa ren womu. Ngok
evi nale nesesreien nga
nomok-visviseni tevi jinibb
nga marok-korti renge Naim
On jijle.
18 Poro jinibb san pian
pa re bae daron nga Atua
miveruse, ko sete erres nga
ni pian puloli lesi p̃irieni
kele nanu ngok. Ko poro san
setewor ean re bae daron
nga Atua miveruse, ko sete
ni pian re bae kele.
19 Suri poro jinibb pian re
bae rreknga poro sete pian,
osorsan kobbong, evi nanu
nawon. Ko nanu nga milep
nen evi nga jinibb pivijuri ko
wor nesesreien se Atua.
20 Ko poro rrapivi demij
maur rreknga jinibb nga
mivel sisarow daron nga
Atua miveruse kerr, ko erres
nga rraplik pirpok kobbong.
21 Rrek kuvi demij maur
se jinibb san daron nga Atua
miveruse nik, ko erres kob-
bong, sete kuprrorrmi. Ko
poro sel san oto nga kurong-
wos kupini kupivi jinibb nga
mivel sisarow, ko erres, ku-
plai, ko kupiel sisarow vajin.
22 Daron nga Kristo
miveruse jinibb san nga
mivi demij maur, ni erpe
evel sisarow ko vajin renge
Kristo. Ko erpok kele,
poro Kristo piveruse jinibb
san nga mivel sisarow, ko
m̃ernen pivini ko vajin pirpe
demij maur se Kristo.
23 Ko renge iok, Atua owli
tweni pa kerr osuw, ko sete
emrreni nga rrapini rrapivi
kele demij maur kele suri
murrun nir se jinibb.
24 Ko niko, tasik ko jojik
nir, renge kalesia mauren
se kerr, kerr sisamis p̃ilik
malum ko wor renge liken
nga m̃ilik ren womu, daron
nga Kristo miveruse.

Arsusi suri sel se nir nga sete martotko ko nir nga diwen ser marmij lingir

25 Ko kamsusi kele suri
nir nga sete martotko wor.
Sete nutor sweri nale san
nga miplari ji Numal se
kerr nga musp̃e suri. Ko
bowrai bbong norrorrmien
suk. Ko suri Numal se kerr
okwilwil se inu renge nolon
nga m̃irres, ko kaposuri ko
wor nale suk.
26 Rrek erres nga jinibb
parlik suri mun marlik, suri
lelingenok evi daron nga
m̃iterter san.
27 Nik nga kumtotko pa
musuw, sete erres nga kup-
tor otvi totkoien som. Ko nik
nga sete kumtotko wor, sete
erres nga kuptotko kele.
28 Ko poro kuptajer renge
norrorrmien nga kumrreni
kuptotko, ko ngok sete evi
nololien. Ko poro nesen-
warreng san putotko, ko
ngok sete evi nololien. Ko
suri nanu wowarreng tetajer

arok-vijajeng re jinibb nga
martotko, niko nuwra erres
nga parsan kobbong parlik.
29 Tasik ko jojik nir, nale
nga mowrai ngok erpel le:
Suri daron setemun mia-
periv, ko erres nga jinibb
nga mutotko p̃ilik ko pa
pirpe jinibb nga sete mu-
totko.
30 Ko jinibb nga mokting,
erres nga p̃ilik pirpe jinibb
nga dingen mijki jin. Ko
jinibb nga mokir, erres nga
p̃ilik pirpe jinibb nga sete
mokir. Ko jinibb nga mok-
wulwul, erres nga p̃ilik pirpe
jinibb nga nijor sen mijkie.
31 Ko jinibb nga mok-
majing suri norrorrmien ne
iel ngatan, erres nga sete
puloli nanu ngok nir parevei
totkoni. Nomok-rij erpok
suri otomori le pa iel ngatan
tevi murrun lele nen nir par-
jijki.
32 Inu numrreni lenglen-
gen e nga sete nanu san
pirvei tweni norrorrmien se
kami. Suri jinibb nga sete
mutotko orrorrmi wor elep
suri majingen se Numal nga
puloli Numal sen p̃ir rengen,
33 ko jinibb nga ma mu-
totko ok-rrorrmi elep suri
nanu ne iel ngatan, ko owra
pipej sel nga puloli nesen
sen p̃ir rengen.
34 Ko norrorrmien sen
ngok evijuri sel eru. Ko
erpok kele, nesevin nga
sete mutotko rreknga ne-
senwarreng, ok-rrorrmi elep
suri majingen se Numal se
kerr. Emrreni nga niben
tevi norrorrmien nuru korti
porwokwok nga porivi se
Atua. Ko nesevin nga ma
mutotko ngok epejpej sel nga
puloli kobbong diwen sen
p̃ir.
35 Nomok-werai nale ngok
nir nga parwilwil se kami,
ko sete numrreni parrowsi
kami, ejki. Ko numrreni nga
kapvijuri murrun nga mu-
sorsan ko kaploli majingen
se Numal nga sete norror-
rmien san pirvei totkoni kele
kami.
36 Ko poro nesevin san
nuru norman san orloli rijri-
jen nga ormerreni portotko,
mian ko norrorrmien sopon
eplari kele nga muloli porlik
sisamis mun, setewor por-
totko. Ko mian ko poro
norman nen elesi nga mok-
loli murrun sopon nga sete
m̃irres p̃elak tevi selen ngok,
mian ko orrorrmi kele nga
erres portotko, rrek erres
ma portotko, erpe puto re
norrorrmien nga ni mim-
rreni. Ko ngok sete evi
nololien ko.
37 Ko poro jinibb san niko
nga selen mutoe, nga sete
san owraie, ko renge norror-
rmien sen bbong orrul to-
toni nolon nga sete putotko,
ko norrorrmien sen omol-
mol ko setewor ololi esij tevi
selen, ko ngok morok ololi
erres ko.
38 Berij otvi nale suk vajin:
si nga mutotko tevi selen
ololi erres. Ko si nga sete
mutotko tevi selen ololi erres
kele wor.
39 Ko nesevin nga mutotko
pa sete orongwose puwlu
lingi diwen sen daron nga

mimaur malume, ko daron
nga diwen sen mimij va-
jin ko orongwose pia-lik ji
jinibb m̃inij. Ko diwen sen
nen pivi ko wor kalesia.
40 Ko renge norrorrmien
suk, poro putur nawon ko
rrek ni p̃ir kele wor. Nur-
rorrmi Nem̃in se Atua ko elai
norrorrmien ngok tevik.

8

Nanen nga marsulie van ji Atua m̃inij nir

1 Ko erpese re vison nga
marsulsul lingi mijpon tevi
atua m̃inij nir? Erres
re kerr kalesia rrapurroi,
rreknga ejki? Ko nale nga
kamok-werai ngok, nga kerr
jijle norongwosien se kerr
otoe, ewretun kobbong.
Ko norongwosien ngok
ololi norrorrmien se jinibb
ean mare ko okowkowri e
kobbong. Ko merrenien ma
ololi mauren ser evini mare
erres.
2 Jinibb nga murrorrmi
nawone ni orongrongwos,
sete orongwos alje rragr-
rag nanu san renge norong-
wosien weretunen.
3 Ko jinibb nga ma mim-
rreni lenglengen Atua, Atua
orongwos pae m̃ernen er-
res osuw, ko evi selen nga
m̃irres.
4 Ko erpese vajin re iok,
re nanen nga marsuli van ji
atua m̃inij nir? Rramrong-
wose pa nga atua m̃inij ngok
nir sete arivi weretunen, ko
Atua nga ma kerr rramlot
tevi evi weretunen jerjer nga
m̃isan rres kobbong.
5 Ko poro atua nga marir-
pok nir pilep nga jinibb
marok-lot tevir nga marto
mare rreknga re ngatan, ko
pirpese ko? Rrek atua elep
ko numal elep nga marirpok.
6 Ko kerr nga rramivi
kalesia rramrongwose nga
Atua se kerr sansan kob-
bong, ngok Tata se kerr
nga mauren ko nanu jijle
marivel jin vini. Ko Numal
se kerr kele sansan kobbong,
evi Iesu Kristo nga muloli
nanu jijle nir ko muloli kerr
rrammaur.
7 Ko sete jinibb jile arong-
wose nanu nga mivi were-
tunen ngok. Jinibb sopor
nga lelingenok marivi kale-
sia, tuwi ko arok-lot tevi
atua m̃inij nir renge sia elep.
Ko evini ejpari lelingenok,
daron nga marurroi nanen
nen, ko arunge erpe aro-
suri malume atua m̃inij nen
nir, suri norrorrmien ser
setewor eterter, ko arunge
erpe arok-loli nanu nga sete
m̃irres.
8 Ewretun, nanen evi
nanu nawon. Nanen
sete orongwose pirvei kerr
nga rrapruj mori Atua,
ejki. Sete rramrongwose
rraptor jabble nanu san
poro sete rrapurroi nanen
ngok; ko erpok kele poro
rrapurroi nanen ngok, sete
rramrongwos rraptor sweri
nanu san rengen.
9 Iok ewretun ko, ko kup-
metmet re nanu san ngel:
Tukrroi nanen san nga mar-
suli pa tevi atua m̃inij, ko
selem san nga nosurien sen
sete eterter tilesi ko ni kele

tuloli tirpok ko tivitan van re
nololien vajin.
10 Suri ni nosurien sen
sete eterter, ko elesi nik nga
tetajer komok-wera norong-
wosien som otoe, kukorti
kele renge nanen nga
marloli tevi atua m̃inij nir,
ko ngok tirvei norrorrmien
sen nga tuloli ni tukorti
kele renge kele nanen ngok,
renge norrorrmien sen nga
sete m̃irres.
11 Ko norongwosien som
ngok tuloli vajin m̃er nga
nosurien sen sete m̃iterter
ngok tijijki suri, ngok tasim
nga Kristo mimij suri.
12 Ko renge murrun ngok,
tomok-loli tisij tevi tasim ko
tomok-lokloksi nga norror-
rmien sen sete titerter, ko er-
pok tomok-loli tisij kele tevi
Kristo kele.
13 Poro kalesia tasik
rreknga jojik orrorrmi nga
ololi nololien daron nga
murroi nanen nga marloli
tevi atua m̃inij ngok nir, ko
inu ma ejki, sete inu mea-
urroi nanen ngok nabong
san, suri sete numrreni
bololi tasik pivitan renge
nololien.

9

Pol evi Aposol ko setewor ela nanu jijle nga moro p̃ilai

1 Erpese? Kamrrorrmi
inu sete nuvel sisarow?
Kamrrorrmi sete nuvi
Aposol? Kamrrorrmi sete
nulesi metek e Iesu ngok
nga mivi Numal se kerr?
Erpese? Kami ko kamivi
wenen renge majingen ngok
nga mololi tevi Numal se
kerr.
2 Rrek jinibb sopor arlesi
inu erpe sete nuvi Aposol, ko
kami ma ejki. Suri mauren
se kami nga kamkorti pa tevi
Numal se kerr eviseni erres
p̃elak nga inu nuvi Aposol.
3 Ko ngel evi weli nale suk
daron nga jinibb marwera
parwer lokloksi inu, nuwra:
4 Erpese? Kamrrorrmi inu
sete nurongwos ƀela nanen
rreknga nuwi pivi nowli ma-
jingen suk?
5 Ko kamrrorrmi inu nu-
san sete erres nga ƀelesi ne-
sen suk san nga mivi kalesia
ko piptevik re nivelen suk
nir, pirpe Pita, ko aposol nga
ngok nir, ko tasi Numal Iesu
nir marloli?
6 Kamrrorrmi erres nga
komru Banapas kobbong
noborok-p̃elak nga nobor-
tor sweri nijor ko nanen nir
renge mauren se komru?
7 Sete pa jinibb nga mivi
jinibb ne nuval san owli
lweni kele sel sen nga pian
pipalpal. Ko sete pa jinibb
san orwi orsel san ko sete
ok-an nga p̃ilai wenen renge
orsel nen; ko sete pa san
owngani nawon buluk ko
sete orroi rragrrag san.
8 Kamrrorrmi norror-
rmien ngok eplari renge
mauren se kerr kobbong?
Ejki rres. Oto kele wor renge
nale nesesreien se Moses.
9 Suri Moses oli pa renge
nale nesesreien nen owra
‘Daron nga kamlai buluk
nir nga paran parbböt ji-
jreni batu wit nir nga par-
lai tutweni jelangin nir, sete

kapkai totkoni jingor, ko
kaploli ko wor parurroi wit
ngok nir.’ Erpese, Atua ok-
rrorrmi buluk ko nir?
10 Ejki, nale ngok ejpari
kerr, ko emawose kerr.
Jinibb nga murwi ko jinibb
nga p̃ilai wenen, nuru korti
porloli wor majingen se
nuru ko, suri norrorrmien
se nuru oto nga pora-korti
renge wenen nga pia-pelari.
11 Majingen se kem erpe
namruwi orsel san ji kami
nga nanen nen mivi kalesia
mauren. Ko erpese? Erres
kobbong nga nablai nanen
rres ji kami nga kaplai tevi
kem nabrroi?
12 Kammarong bbong nga
jinibb sopor parok-la na-
nen ji kami, ko kem ma
namivi jinibb mawos nga
moro nablai nanen ji kami.
Ko kem sete namloli erpok,
ejki. Nammusus nabon tert-
ere nanu pirpok, suri tu-
lokloksi sel ne nosp̃en nga
m̃irres se Kristo. Sev nanu
nga murrow nga mivini, ko
namwosi ko pa.
13 Ko kami kamrongwos
pae nga jinibb nga martori
majingen renge Naim On ar-
lai nanen ser iok. Ko jinibb
nga marok-revji nanu rrum
nir nga parlai van loloim
renge lat ne sulsulen, arok-
urroi kele sopon renge na-
nen ngok nir.
14 Ko renge murrun ngok,
Numal se kerr elngi nale,
owra jinibb nga marok-
werai tweni nosp̃en nga
m̃irres sen, para-lai ko wor
nowlir suri.
15 Ko nurongwos bololi
pirpok nga ðelai nowlik, ko
ejki, sete nuloli. Ko sete
nusp̃e nowlik erpel nga be-
vijajenge. Rrek erres nga inu
bemij kobbong, asi nga poro
san p̃ila tweni nanu ngel nga
nurnge erres ren, nga sete
marwulik re majingen suk.
16 Sete nurongwose ðerij
melmelas suri nomok-
werwer renge nale se Kristo.
Suri ngok evi wor majingen
nga bololi ko. Ko poro sete
ðewerwer tweni nosp̃en nga
m̃irres ngok, ko ngok p̃isij
pilep re inu.
17 Poro inu bbong ðelngi
inu nga bololi majingen ngel,
ko orongwose bowra ‘O, rrek
ðelai nowlik sopon rengen.’
Ko suri sete inu nulngik, ko
Numal suk ko wor elngi inu
nga bevi demij maur sen.
18 Ko nowlik evi bbong nga
ðewerwer tweni nosp̃en nga
m̃irres van ji jinibb nir nga
sete nir san muwli tevik.
Suri sete nuloli norrorrmien
suk nga ðelai nevöt nga
moro ðelai suri nosp̃en nga
m̃irres ngok. Re murrun
ngok ko pa erpe evi nowlik
ren.

Pol erpe demij maur se jinibb nir

19 Inu Pol nuvel sisarow.
Sete nuvi demij maur se
jinibb san. Ko inu kobbong
nulngi inu nuvi demij maur
se jinibb nir, nga bervei nir
pilep parini parivi jinibb se
Kristo.
20 Nuvijuri murrun se
m̃eri Isrel nir nga bervei nir
parini parivi jinibb se Kristo.

Ewretun sete nulik re nevre nale nesesreien se Moses, ko renge no m̃eri Isrel nir nga marlik re nevre nale sen, inu nuloli erpe inu kele nulik rengen, nga bervei nir parini parivi jinibb se Kristo.

21 Ko sete nulik ngasu re nesesreien se Atua erpe jinibb ne vare nir, ko nulik re nevre nesesreien se Kristo; ko renge no jinibb ne vare nir nga sete marlik re nevre nale nesesreien se Moses, nuloli erpe nga inu kele sete nulik re nevre nale nen, nga bervei jinibb ne vare ngok parini parivi jinibb se Numal.

22 Ko renge no jinibb nga derteren ser mijkie, nuloli erpe inu kele derteren suk ejkie, nga bervei nir parini parivi jinibb se Kristo. Renge no jinibb lele nuloli erpe nuvijuri kele kobbong murrun nga muto jir, nga bevijuri sel totoklai nga bewilwil tama se nir sopor.

23 Nuloli nanu ngok nir suri nosp̃en nga m̃irres ngok, nga puloli borongwose botor sweri beblen renge nanu nga marres renge nosp̃en nga m̃irres ngok.

Rrapwolu ko wor p̃iterter nga rraplai nowli kerr

24 Kamrongwos pae murrun ne woluen. Jinibb elep arwolu, ko nir sansan kobbong orongwos p̃ilai nowlin nen. Ko erpok kele, kapwolu ko wor p̃iterter renge woluen se kami ngok nga kaplai nowli kami nga Kristo pia-lai.

25 Jinibb ne woluen orongwose p̃iplak daron pilep ko wor nga pia-lai vajin nowlin. Ko nowlin nen puto beblen kobbong. Ko kerr ma erpe nga rramwolu tweni rraplai nowlin san nga sete mia-jijki nabong sopon.

26 Iok ko ololi nga numrreni bowlu nunsi wor lat nga woluen musuw e. Iok ko ololi nurpe kele jinibb san nga mian renge boksing nga sete ewirr sarrsarr nevren.

27 Ko erpok nomok-rrul totoni nibek eterter erres, nga puloli nibek pumolmol ko sete pirveik van lat nga m̃isij. Inu nuverus pa jinibb elep nga parini parivi jinibb se Kristo, ko esij poro nga inu vajin bejijki.

10

Sev nga miplari ji m̃eri Isrel tuwi evi nga puwni kerr

1 Tasik ko jojik, nuwra kaprongwose sev nga miplari ji apu se kem nir ne tuwi re daron se Moses. Nir jijle arteptepi renge namol re nabor nen, ko sete nanu san olokloksir. Nir jijle arivel bbong ƀelar ko arivel otvi dis nga musongsong.

2 Ko renge dis ngok rreknga nabor ngok, nir jijle arkorti tevi Moses, erpe arpaptaese kerr lelingenok rramkorti tevi Kristo.

3 Nir jijle arurroi nanen ngok mana nga Atua m̃ilai tevir.

4 Ko armini kele bbong nuwi sansan ngok ko nga Atua m̃ilai tevir, suri arlai

nuwi renge nevöt nga milep
nen. Nevöt nen erpe Kristo,
nga miptevir tetajer.
5 Ko nir eleplep Atua sete
eir rer, niko muloli armij
renge lat karkar renge lolo
merwer.
6 Ko nanu ngok nir arivi
nga parsusur metue kerr ko
nga parwuni kerr. Sete erres
nga nolo kerr pivnae nanu
karkar nir pirpe nir ngok ne
tuwi marloli.
7 Sete erres rraplot tevi
atua m̃inij nir, pirpe nir
ngok ne tuwi sopor mar-
loli. Naul On osp̃e suri nir
owra ‘Nir ngok aran arkorti
nga maraan ko marminmin,
mian ko artur mera ko arloli
detnijen nga sete marres.’
8 Sete erres rraploli mur-
run nga m̃isij tevi nesevin
pirpe nir ne tuwi marloli,
ko mian ko nir evi nu-
varrerrleng ngavöl eru dr-
romon itul (23,000) marmij
renge nabong sansan.
9 Sete erres rraprrowr-
rowe Numal se kerr pirpe
nir ne tuwi sopor marloli,
mian ko num̃et nir maraji
pinpinir.
10 Ko sete erres nga
rraploli nale pirpe nir ne
tuwi nir marloli, mian
ko anglo nga mok-revji
pini jinibb nir evini erevji
pinpinir.
11 Nanu karkar nga nir
ngok ne tuwi nir marok-
tor swerir ngok arivi nga
parviseni kerr, ko aruli
jiljilweren ser renge naul
ngok nga puwni kerr lelin-
genok. Suri rrammaur jipari
daron san nga otomori le pa
nabong nga vitu pivini.
12 Niko si nga orrorrmi
otur eterter, pimetmet ko
wor p̃irres nga sete pivitan
kele.
13 Nanu karkar nga marok-
rrowrrowe kami arsorsan
kobbong tevi nanu karkar
nga marok-rrowrrowe kale-
sia jijle nir kele. Ko Atua or-
rul totkoni rijrijen sen, ko ni
sete mia-marong nanu san
nga m̃iterter p̃elak purrowr-
rowe kami; ko re daron ma-
wos nga nanu nga mirpok
muloli lesi nga purrowrrowe
kami, Atua puloli sel san
nga kami kapasi renge nanu
ngok nir.
14 Selek nir, sete erres kap-
surövi atua m̃inij nir.
15 Nomok-rij tevi kami
erpok erpe kami kamron-
grongwos pae, ko kaprror-
rmi ta poro nuwrai erres
rreknga esij.
16 Ko erpese renge biles
ngok ne nanen se Numal nga
rramwerai erres wor tevi
Atua suri? Daron nga rram-
minmin renge biles ngok, ko
rramivi sansan tevi Kristo
renge drran nga m̃iseser. Ko
erpese kele renge niv ngok
nga rramok-rroi? Daron
nga rramurroi niv ngok, ko
rramivi sansan tevi Kristo
renge niben.
17 Kerr elep, ko niv sansan
rres kobbong. Ko kerr ji-
jle rramurroi niv ngok, ololi
erpe kerr jijle rramivi niben
sansan kobbong.
18 Kaprrorrmi ta murrun
ngok se m̃eri Isrel, erpese

renge jinibb nga marurroi
nanu rrum nir nga marevjir
nga parloli sulsulen van ji
Atua? Nir ngok arivi gor-
tien sansan kobbong renge
sulsulen ngok.
19 Ko re devjen se nir nga
marloli sulsulen van ji atua
m̃inij nir, inu sete nuwra
atua m̃inij ngok nir arivi
Atua weretunen, ejki, ko
sete nuwra viso nanu rrum
nga marevjir nga parloli sul-
sulen van ji atua m̃inij nir
evi nanu san, ejki.
20 Ko norrorrmien suk er-
pel ma: nir arok-loli sul-
sulen tevi demij nir, sete
arloli tevi Atua. Ko numusus
lenglengen nga kapkorti tevi
demij nir.
21 Sete kamrongwose kap-
minmin renge biles se Nu-
mal se kerr ko renge biles
se kele demij, ejki. Ko sete
kamrongwose kaplik nga ka-
purroi kele nanen nga Nu-
mal m̃ilai ko nanen se kele
demij, ejki.
22 Erpese? Kamwera
kaploli Atua nolon pileplep
suri sev
nga kamloli ngok? Kamrror-
rmi rrek derteren se kami
easi wore ni derteren sen?
23 Ko kamok-wera "O, rram-
rongwos rraploli nanu jijle
nga sete san orongwos p̃iwer
ore kerr ren." Ewretun,
ko sete nanu jijle erres nga
rraploli, ko sete nanu jijle
orongwose piwilwil se kerr.
24 Sete erres jinibb nga mivi
kalesia san pipejpej sel nga
piwilwil se bbong ni rengen,
ko rrappejpej ma sel nga
purongwose piwilwil se sele
kerr nir.
25 Kamrongwos kaprroi kob-
bong vison nga marsulsul
lingi mijpon tevi atua m̃inij
nir nga kamwuli ji jinibb nga
marok-wulwule, nga sete
norrorrmien se kami puwlu
karkar suri.
26 Suri Naul On owrai owra
'Ngatan ngel ko nanu jijle
nga marto rengen arivi se
Atua nga mivi Numal se
kerr.'
27 Poro jinibb san nga sete
muosuri Atua piveruse kami
nga kapan kap̃aan renge
naim sen, ko erres kobbong
kamrongwose kapan ko ka-
purroi nanu jijle nga m̃ilai
nga sete nolo kami puwlu
karkar suri nanen sev nga
marto.
28-29 Ko poro san puwrai
puwra "O vison ngok evi ne
nanu rrum san nga marloli
sulsulen e van ji atua m̃inij
nir. Sete erres rraprroi."
Ngok kapvijuri nale se mo-
rok, ko sete kapurroi vison
ngok. Suri nik nolom er-
res bbong, ko m̃ernen ma
nolon tuwlu karkar suri. Ko
poro kami san pususi kele
re iok, puwra "O, borroi le!
Inu nuvel sisarow. Suri sev
bevijuri kele norrorrmien se
jinibb m̃inij?
30 Poro bowra erres tevi
Atua suri nanen suk, sete
san orongwose p̃iwer lok-
loksi inu suri nanen suk nga
mowra erres tevi Atua suri."
31 Iok erres kobbong, ko
nanu san ni le: sev tama san
nga kamurroi rreknga kam-
mini rrek nanu tama san
nga kamloli, tetajer kapsusi
ko wor nise Atua pian mare

suri.
32 Ko sete kapok-loli nga
daron sopon m̃eri Isrel
rreknga jinibb ne vare nir
rreknga jinibb ne kalesia
se Atua nolor parok-sij suri
murrun se kami.
33 Tetajer renge inu murrun
suk nomok-p̃elak nga bololi
jinibb nir parir bbong renge
sev nga mololi. Sete nuloli
nanu nga p̃irres re inu kis,
ejki. Nuloli nanu nga p̃irres
re jinibb m̃inij nir nga puloli
sel nga ƀelai mauren tevir.
Ko kami kaploli surie pirpe
inu mololi.

11

Murrun mawos se nesevin re daron nga marwerwer e

1 Kapvijuri murrun suk
pirpe nga mevijuri murrun
se Kristo.
2 Nusrövi kami suri
kamok-rrorrmi tetajer
inu ko kamvijuri erres
nevisvisenien suk nga
mevisviseni kami e womu.
3 Ko numrreni kaprong-
wose p̃irres nanu san, ngel:
norman ean mare wor easi
nesen sen, ko Kristo ean
mare kele easi jinibb jijle, ko
Atua ean mare kele wor easi
Kristo.
4 Ko daron nga jinibb san
mulot rreknga muwra tweni
sev nga Atua m̃ilai tevi,
ko musunsun ore batun,
m̃ernen ololi Kristo non ewis
ko. Suri renge murrun se
kerr, jinibb san pusunsun
ore batun nga piviseni nga
jinibb san ni ko nga mian
mare re ni. Ko ejki, Kristo
esan rres ean mare re kerr.
5 Ko daron nga nesevin san
m̃iwerwer rreknga mulot ko
sete osunsun ore batun, ne-
sevin ngok ololi diwen sen
non ewis ko. Suri ni pusun-
sun ko wor, nga renge mur-
run se kerr miviseni nga di-
wen sen ni ko ean mare easi
re ni. Poro pijki, ko erres ni
pimanun pirpe nesevin san
nga markiri batun mumus
p̃etp̃eti. (Ngok nesevin ne sel
nir arok-loli.)
6 Ko poro nesevin san
pumusus pusunsun ore
batun, ko erres ma nga
pitvei tweni jomro batun
p̃etp̃eti. Ko poro pimanun
nga pitvei rreknga p̃ikri
pumus, ko erres ma nga ni
pusunsun ore kobbong.
7 Ko sete erres nga nor-
man pusunsun ore batun,
suri ni erpe Atua, ko eviseni
nosrövien se Atua. Ko ne-
sevin ma eviseni nosrövien
se norman.
8 Suri tuwi Atua sete elai
nesevin nga muloli norman
e, ko elai ma norman nga
m̃imajing nesevin e.
9 Ko Atua sete ololi nor-
man nga piwilwil se nesevin,
ejki. Ololi nesevin nga pi-
wilwil se norman.
10 Ko renge iok, osorsan
kobbong nga nesevin pusun-
sun ore wor batun ko, nga
piviseni tevi anglo nir nga
elik renge nevre diwen sen.
11 Renge kalesia mauren
ngok, nesevin sete orong-
wos pisan puloli nanu san,
ko norman kele sete orong-
wos pisan puloli nanu san.
Nuru kes pormajing kokorti
ko wor.

12 Suri ewretun, tuwi Atua
emajing nesevin re norman,
ko lelingenok norman eak
vajin renge nesevin. Ko
nanu jijle arpelari wor ji
Atua.
13 Kami kaprrorrmi ta,
bowrai lweni kele sopon: Er-
res nga nesevin putur re no
jinibb nir ko pulot van ji
Atua nga sete pusunsun ore
batun, rreknga ejki?
14 Ko murru kerr muto
suri eviseni nga daron nga
jomro batu norman san
mipriv p̃elak ko evi nanu
nga m̃isij.
15 Ko nesevin ma san,
daron nga jomro batun
mipriv, ko erres p̃elak, evi
nanu san nga Atua m̃ilai tevi
nga pitawi ore batun.
16 Ko poro sopor parmer-
reni parok-lat malum suri
nanu ngok, ko ngel evi nale
suk tevir: kem sete namok-
loli murrun m̃inij kele, ko
nir ne Naim On jijle nir se
Atua sete arongwose parloli
kele.

Sopor arloli murrun nga m̃isij daron nga markorti re nanen se Numal se kerr

17 Ko re nanu san ngel,
rrek sete bosrövi kami. Suri
daron nga kamkorti lat
sansan, ko liken ngok se
kami sete ewilwil se kami,
ko olokloksi bbong kami.
18 Ko nanu nga womujnen
nga nuwra bowrai erpel:
nurnge nale nga daron nga
kamini kamkorti lat sansan,
ko kamlatlat lululweni tevi
kami, ololi kamsisamis. Ko
nurongwose nga nale ngok
ewretun sopon.
19 Ko nga kamsisamis mir-
pok eviseni limjer re kami
sisamis si nen ololi osorsan.
20-21 Ko daron nga kamko-
rti lat sansan nga kapurroi
nanen se Numal se kerr,
sete kamtori weretune, suri
kamsisamis suri nanen se
kami sisamis, ko sete kam-
totrong suri lat nga moro
kaptutweni nanen puto suri.
Ko kami sopor numer ea-
jir, ko sopor arorr elep ko
arminmin elep.
22 Poro kammerreni
kap̃aan pilep ko kapminmin
pilep, rrek erres kaploli
pirpok re bbong naim se
kami sisamis. Suri daron
nga kamaan milep ko
kamminmin milep re no
tasi kami nir nga nanen
ser mijkie, ko kamloli nor
ewis, ko kamloli nanu nga
m̃isij renge Naim On se Atua.
Ko kamwera bowra pirpese
re iok? Kamwera bosrövi
kami? Ejki nga ejki.
23 Nale san nulai ji Numal
se kerr ko nuwrai tweni tevi
kami ngel: “Renge nutpong
mawos nen nga martekai
kerasi Iesu, ko ni elai niv
24 ko otori ko olot owra
erres van ji Atua ko obbri
otvi, ko owra “Ngel evi nibek
nga bemaronge suri kami.
Kapurroi, puloli nga kapok-
rrorrmi inu rengen.”
25 Ko erpok kele, daron
nga marurroi jijle niv, ko
elai biles kele ko owrai owra
“Biles norro ngel erpe sel
nga mimerr se Atua nga dr-
rak p̃iseser nga p̃itasi. Daron
tama san nga kapok-minmin
ren, kaprrorrmi inu tetajer.”

26 Ko niko, daron tama san
nga kamurroi niv ngok ko
kammini norro ngok, erpe
owra tweni mijen se Numal
se kerr, pianan pijpari daron
nga pia-luwi kele e vini.

Kapurroi nanen se Numal renge murrun nga musorsan

27 Ko niko poro jinibb san
purroi niv rreknga pimin-
min renge biles se Numal se
kerr renge murrun nga sete
musorsan, ko ololi esij renge
drra ko nibe Numal se kerr.
28 Ko erpok ko, erres
nga jinibb pimteni lilane ni
puwomu, ko pia-vini nga
purroi niv ko piminmin
renge biles ngok.
29 Suri jinibb nga mokaan
ko mokminmin tama, or-
rorrmi ololi nanu ngok nir
arirpe detnijen kobbong, ko
Atua putor vitrangi ko suri.
30 Niko nir milep re kami
marok-mesi ko niber sete
mĩiterter, ko nir elep re kami
armij pa osuw suri murrun
ngok.
31 Poro jinibb sisamis
pimteni lilane pa womu
renge mauren sen, ko sete
Numal se kerr mia-tor
vitrangi.
32 Ko daron nga Numal
se kerr mutor vitrangi kerr,
ko otor vitrangi kerr nga
rrapvijuri sel nga musorsan.
Ko daron nga pia-wera suri
lat nga puto suri tevi jinibb
jijle nir vajin, ko kerr rra-
pasi.
33 Ngok, tasik ko jojik
nir, poro kapkorti lat sansan
renge nanen se Numal se
kerr, kami totoklai kaplik ko
wor.
34 Ko poro san numer eaji,
ko erres nga p̃iaan ko pa
renge naim sen, musuw ko
pia-vini. Ko daron nga kap-
ini lat sansan, ko Atua sete
mia-tor vitrangi kami vajin.
Ko nanu mĩinij nen nir
nga kamsusi surir, poro bea-
rremali kele ji kami ko bea-
loli lilaner.

12

Derteren nga Nemĩin se Atua moklair tevi kerr

1 Tasik ko jojik, inu numr-
reni nga kaprongwose p̃irres
murrun nga Nemĩin se Atua
moklai derteren lele nga
marres nir tevi kerr.
2 Tuwi, daron nga kamlik
malum renge mauren nga
mĩisij, atua nga sete marong-
wose parij nir arevei tweni
kami van jir e, nga sete
orongwose kapwer ore.
3 Suri iok, numrreni
kaprongwose lilane nale suk
ngel: jinibb nga Nemĩin se
Atua mokpitevi weretunene
sete orongwose puwra “O,
Iesu esij.” Ko jinibb sete
orongwose puwra tweni
puwra “O, Iesu evi Numal
suk”, poro Nemĩin On sete
eptevi.
4 Ko derteren lele se kerr
elep, ko Nemĩin se Atua
sansan kobbong nga moklai.
5 Ko majingen lele kele
elep nga rramok-loli, ko Nu-
mal sansan kobbong nga
rramok-majing sen.
6 Ko murrun lele nga
jinibb p̃imajinge elep, ko

Atua sansan kobbong nga
mokrij renge nolo kerr jijle
nga rraptajer renge majin-
gen ngok nir.

7 Atua elai Nemõin sen
tevi kerr sisamis nga kerr
sisamis rrapwilwil sisamis
se kerr luwi ren.
8 Ko erpok, re jinibb sopon,
Nemõin ngok orongwose p̃ilai
nale ne norongwosien tevi;
ko renge sopon, Nemõin ngok
kele kobbong orongwose
p̃ilai norongwosien nga
purongrongwos.
9 Ko Nemõin ngok orong-
wos p̃ilai nosurien nga
m̃iterter tevi jinibb sopor.
Ko renge Nemõin ngok kele
kobbong, orongwose p̃ilai
derteren lele nga parloli
jinibb nga mimsi p̃irres luwi
kele.
10 Renge jinibb sopon
orongwose p̃ilai derteren
nga jinibb puloli nanu nga
marinijnij nawone. Ko
renge sopon, elai derteren
nga parwerai tweni nale se
Atua. Ko renge sopon, elai
derteren nga parlesi wose
nemõin nga m̃isij ko nemõin
nga m̃irres. Ko renge sopon
kele, Nemõin ngok orongwose
p̃ilai derteren tevir nga
parij renge nale m̃inij nir.
Ko renge sopor, Nemõin
ngok elai derteren tevir nga
parieni nale m̃inij nen nir
nga jinibb purongwose.
11 Ko ngok, Nemõin sansan
ngok kobbong nga moklai
derteren ngok jijle nir. Mok-
lai derteren lele ngok tevi
jinibb jijle osorsan erpe nga
ni mimrreni.

Pol owra rrongrrongvi kalesia nir renge nibe kerr jinibb

12 Nibe jinibb sansan kob-
bong, ko murrmurrun nen
elep. Ko murrmurrun ngok
sete arsorsan, ko arkorti ma
nga marloli niben sansan.
Ko Kristo kele erpok ko.
13 Kerr jijle, m̃eri Isrel,
rreknga jinibb ne vare nir,
rreknga demij maur rreknga
jinibb nga mivel sisarow,
rramirpe niben sansan kob-
bong renge Kristo. Daron
nga marpaptaese kerr, ko
Nemõin sansan okortoni
kerr, ko rramivi vajin
niben sansan, ko rramok-
la mauren ji Nemõin nga
sansan ngok bbong. Atua
elai Nemõin ngok kobbong
tevi kerr jijle nga rraplai
mauren rengen.
14 Ko sete nibe jinibb mur-
rmurrun sansan, ko elep ko
wor, ko parmajing ko wor lat
sansan.
15 Poro ƀelak purnge
p̃isij renge majingen sen
ko puwrai tevik puwra “O,
nevrem ma emajing erres,
ko inu sete nurongwos bololi
majingen nga m̃irres san
renge nibem”, nale ngok evi
nale nawon kobbong, suri
ƀelak sete orongwos p̃ila
tweni ni renge inu.
16 Ko poro borok puwra
“O, metem ma emajing er-
res, ko inu sete nurong-
wos bololi majingen san
renge nibem”, erpe nale
ngok evi nale nawon, suri
borok sete orongwos p̃ila
tweni ni renge inu.

17 Ko poro nibek jijle pivi
metek bbong, ko borngurnge
nanu pirpese? Ko poro
nibek jijle pivi borok bbong,
ko bongus re nanu pirpese?
18 Ko sete erpok; Atua el-
ngi murrmurrun lele re nibe
jinibb erpe nga ni murror-
rmi.
19 Poro murrmurrun lele
ngok nir parsorsan, ko nibe
jinibb p̃irres pirpese?
20 Ko ewretun, murrmur-
run lele elep renge nibe
jinibb, ko nibe jinibb evi
bbong sansan.
21 Ko erpok kele, metek
sete orongwose p̃irij tere
nevrek, puwra "O, sete
numrrenim"; ko batuk
sete orongwose puwrai
tevi ƀelak puwra "O, sete
numrrenim".
22 ko sete erpok, ko mur-
rmurru nibe kerr nga rram-
rrorrmi derteren ner mijkie,
nir majingen ser nga mar-
lelep arto pae ko nga parloli;
23 ko murrmurru nibe kerr
nga rramlesir sete marres,
ngok nir rramloli lilaner ko.
Ko murrmurrun nga rram-
manune nir, rramlavlav
orer wor erres;
24 Ko murrmurru nibe
kerr nga rramlesir marres
bbong, rramlingi kurtweni
nawone nir erpok. Niko
Atua okortoni murrmurru
nibe kerr ngok nir, ko
emrreni nga murrmurrun
nen nir nga rramlesir sete
marres, ko rraploli lilaner
p̃irres.
25 Renge murrun ngok
kobbong, murrmurru ne
nibe kerr sete orongwose
parlatlat nir. Armetmet
lululwi nir ma erres, ko
arwilwil ser.
26 Poro murru nibek san
purnge p̃isij, ko ngok nibek
totoklai purnge p̃isij. Ko
poro parsurövi murru nibek
san, ko ngok nibek totoklai
purnge p̃irres ko wor.
27 Ko erpok, kerr jijle
rramivi nibe Kristo, erpe
kerr sisamis rramivi mur-
rmurrun re niben ngok.
28 Ko renge kalesia, Atua
elngi majingen sisamis se
jinibb jijle. Womujnen, elngi
aposol nir. Ko suri nen e,
elngi propet nir. Ko va-
tolin, elngi jinibb nevisvise-
nien nir. Mian ko nir nga
marloli nanu nga marini-
jnij nawone, musuw ko elai
derteren tevi nir nga par-
loli jinibb parres luwi renge
mesien, mian ko nir nga par-
wilwil se jinibb, mian ko nir
nga marmetmete majingen
ne Naim On, mian ko nir nga
marongwos parij renge nale
lele.
29 Ko sete kerr jijle rramivi
aposol, sete kerr jijle rramivi
propet, sete kerr jijle rramivi
jinibb nevisvisenien. Sete
kerr jile arlai derteren tevi
kerr nga rraploli nanu nga
marlelep marres,
30 rreknga rraploli jinibb
parres luwi renge mesien,
rreknga rraprij renge nale
m̃inij nir, rreknga rrapwer
tweni mining ne nale nen
nir nga jinibb purongwose,
ejki.
31 Renge iok, kami
kaploli norrorrmien se kami

p̃iterter kele wor nga kaplai derteren nga marres nen nir. Ko beviseni vajin sel nga m̃irres asi san, nga boli suri ngel:

13

Merrenien nga jinibb mimrreni Atua ko jinibb nir

1 Poro nurongwose ðerij nale jijle ne iel ngatan ko nale se anglo kele nir, ko merrenien suk mijkie, ko ngok nale suk evi nanu nawon kobbong, erpe naðe nga drrelan mivijajeng nawon ko sete owra nanu san.
2 Ko poro derteren suk putoe nga bowrai tweni nale nga Atua m̃ilai tevik, ko merrenien suk mijkie, ko ngok nale suk evi nanu nawon kobbong. Ko poro norongwosien suk pilep, ko nurongrongwos nanu nga musuw ngok, ko merrenien suk mijkie, ko ngok inu sete nuvi jinibb san. Ko poro nosurien suk pilep, evter nga purujoni botwen nga marlelep nir, ko merrenien suk mijkie, ko ngok inu sete nuvi jinibb san.
3 Poro ðelai nawone jorok p̃etp̃eti nir tei jinibb nga joror marjikie nir, ko bemarong nga devje nuval nir parsulik renge nabb suri nuvi jinibb se Kristo, ko merrenien suk mijkie, ko sete mea-tor sweri rragrrag nanu san, ejki.
4 Merrenien, nolon epriv, okrrorrmi elep suri jinibb, ko erres tevi jinibb nir. Sete nolon pileplep ko sete nolon pian mare p̃elak, ko sete pukowkowrie.
5 Sete p̃iwer lokloksi jinibb, sete purrorrmi lweni kis ni. Sete pulolar pingavilvil, ko sete poklolar pipriv p̃elak.
6 Merrenien sete orongwos p̃ir renge sev nga m̃isij, ko eir ma renge sev nga mivi weretunen.
7 Merrenien, nolon sete orongwose pivitan nga mokwilwil se jinibb nir. Tetajer osuri Atua, ko norrorrmien sen oto eterter renge Atua tetajer; ko nekaien nga marlelep arongwose parini ren, ko nolon sete orongwose pivitan.
8 Merrenien sete mia-suw nabong san. Rrek jinibb sopor derteren ser otoe nga parwerai tweni nale nga Atua m̃ilai; pian ko pusuw. Rrek sopor derteren ser putoe nga parij renge nale m̃inij; mian ko pijpon. Ko rrek sopor norongwosien ser pilep lenglengen; pian ko pijijki.
9 Suri norongwosien ngok se kerr evi beblen kobbong, ko derteren nga rramwerai tweni nale nga Atua m̃ilai kele evi beblen kobbong.
10 Ko daron nga nanu nga musorsan m̃irres jijle p̃irrmali, ko nanu nga sete musorsan p̃elak pian pijijki vajin.
11 Tuwi daron nga mewelili malum e, ko rijen, norrorrmien, ko norongwosien suk erpe bipiwarreng. Ko daron nga

mevini mevi jinibb vajin,
ko nukurtweni murrun se
bipiwarreng vajin.
12 Erpok kele, lelingenok
erpe rramlesi drranu oto ore
malum nanu nir; mian ko
nabong san, nanu jijle pia-
to limjer, ko rrapa-lesi Atua
mawos vajin. Lelingenok
norongwosien se kerr oto re
liven kobbong; ko mian ko
renge daron ngok inu bea-
rongwose nanu jijle pirpe
nga Atua murongwose lilane
inu.
13 Ko niko murru sel itul
oto nga sete mara-jijki. Nga
womu, evi nosurien se jinibb
nga muosuri Atua. Nga
suri nen e evi norrorrmien
se jinibb nga m̃iterter renge
Atua. Ko itolin evi merre-
nien. Ko nga m̃iasi jerjer re
nir nga itul ngok evi merre-
nien.

14

Rijen re nale m̃inij ko rijen erpe propet

1 Kami kapp̃elak ko wor
pilep nga kapvijuri sel ne
merrenien. Ko kappej kele
derteren nir nga Atua m̃ilair;
ko womunen kappej dert-
eren nga kapwera tweni
nale se Atua erpe propet.
2 Suri jinibb nga m̃irij
renge nale m̃inij erpe nga
Nem̃in On m̃ilai, sete erij tevi
jinibb, ko erij tevi Atua kob-
bong. Nem̃in On elai dert-
eren ngok tevi nga puwrai
tweni nale ngok suri nanu
nir nga jinibb sete murong-
wose.
3 Ko jinibb nga ma muwra
tweni nale se Atua renge
nale se kerr mawos, ni vajin
erij erpe propet; erij limjer
nga jinibb nir parongwose,
ko okwilwil se nir ko osusi
norrorrmien ser van mare,
ololi arunge erres.
4 Jinibb nga m̃irij renge
nale m̃inij ewilwil sen lweni
kobbong, ko jinibb nga ma
muwra tweni nale nga Atua
m̃ilai, renge nale se kerr jijle,
ni ko vajin okwilwil se kale-
sia totoklai.
5 Rrek p̃irres poro nga
kami jijle kaplai derteren
ne marij re nale m̃inij; ko
poro kaprongwose kapwerai
tweni nale nga Atua m̃ilai
renge nale se kerr jijle, ko
inu ƀeir kele wor. Erpe poro
jinibb nga m̃irij renge nale
m̃inij sete orongwose p̃irieni
nale nen nga kalesia parong-
wose, ngok erresrres jinibb
m̃inij puwra tweni nale se
Atua renge nale se kerr jijle,
ko niko vajin pia-wilwil ser.
6 Tasik ko jojik nir, p̃irres
pirpese poro bevinuk ko
ƀerij nale m̃inij tevi kami
nga setemun nuwra lilane
sel nga muto suri? Nale ngok
piwilwil se kami pirpese?
Ko rrek p̃irres ma poro
bowra mawos sev nga Atua
miviseni tevik, rreknga
norongwosien rreknga
nevisvisenien rreknga nale
kele san nga muto limjer.
7 Kaprrorrmi ta nabbu nga
maruwi ko gita. Nanu ngok
nir arivi nanu nawon, ko
jinibb kobbong ololi drrelan
mutoe. Ko poro drrelar sete
p̃im̃erer, ko jinibb sete mia-
rongwose nubo nga marlai.

8 Ko poro davö paruwi
sete drrelan pimẽrer p̃irres,
ko sete jinibb san mia-
rongwose nga evi daron ne
nuval.
9 Ko erpok kele, sete jinibb
san mia-rongwose sev nga
kamwerai, poro nga nosp̃en
se kami oto tetajer renge
nale m̃inij; nale se kami pian
bbong pijijki renge mesa na-
won.
10 Ko nale lele elep lenglen-
gen iel ngatan, ko nir jijle
mining ner artoe.
11 Ko poro sete borong-
wose nale se jinibb san,
ko bornge erpe m̃ernen en-
ganga, ko ni kele purnge inu
erpe benganga.
12 Ko erpok kele re
kami, suri kammerreni
lenglengen derteren nir
nga Nem̃in On m̃ilair,
kapp̃elak ko wor pilep nga
kaplai derteren nen nir nga
marwilwil se kalesia jijle nir.
13 Ko niko, si nga derteren
sen otoe nga m̃irij renge nale
m̃inij mirpok, pulot ko wor
nga Nem̃in On p̃ilai derteren
tevi nga purongwose kele
p̃irieni nale m̃inij nen.
14 Suri poro bolot pirpok
renge nale m̃inij san, nem̃ik
kobbong olot ko norror-
rmien suk oto nawon.
15 Ko ngok, pirpese ko vajin?
Ko erres daron nga rramlot
renge nem̃i kerr, ko rrap-
kortoni tevi norrorrmien se
kerr kele; ko daron nga
rramlai nubo tevi nem̃i kerr
kele, ko rrapkortoni kele tevi
norrorrmien se kerr.
16 Daron nga kumlot nga
kupwerai erres tevi Atua
renge nale m̃inij san, ko
jinibb nir sete arongwose
parwera “Pirpok ko!” renge
loten som, suri sete arong-
wose nale nga kumrij e.
17 Rrek loten som ngok tevi
Atua erres p̃elak, ko sete
mia-wilwil rragrrag se jinibb
ngok nir.
18 Nuwra erres wor elep
tevi Atua nga inu nomok-rij
renge nale m̃inij easi kami
jijle.
19 Ko re Naim On num-
rreni ðerij e nale evis
bbong nga marmumrrol nga
jinibb orongwose ko nga
parvisviseni nir erres, easi
nga ðerij renge nale puwun
saut renge nale m̃inij nga
marrelenge.
20 Selek nir, sete kapirpe
bipiwarreng nir renge nor-
rorrmien se kami. Kapirpe
bipiwarreng nir nga marre-
lenge nanu nga marsij, ko
re ma norrorrmien se kami,
kapirpe jinibb tera.
21 Suri Naul On owra ‘Inu
bowrai tweni nale suk tevi
jinibb suk nir, ko ðerij rrur-
rngi nir ne nale m̃inij nir, ko
ðerij renge jingo neturvitan
kobbong nir. Ko re sel ngok
kele jinibb suk nir sete mara-
murrong inu.’
22 Ko erpok kele, oto limjer
nga derteren ne parij re nale
m̃inij evi nga piviseni jinibb
nga sete marosuri Atua, par-
lesi wose, ko sete evi se nir
nga marosuri. Ko derteren
ne parwera tweni mawos
nale se Atua erpe propet
renge nale se kerr evi nga
piwilwil se nir nga marosuri,

ko sete evi se nir nga sete marosuri.
23 Poro jinibb m̃inij sopor, rreknga nir nga sete marosuri Atua parini daron nga kami kalesia jile kamkorti, ko kami jile kaprij renge nale m̃inij nir, ko erpese? Rrek parwera "O, arlengleng ko!"
24 Ko poro kami jile kapwerai tweni mawos nale se Atua renge nale se kerr daron nga jinibb san nga sete muosuri Atua p̃ilik loloim, ko ngok enije. Ngok nale se kami jijle pujuji nolon suri nololien sen, ko piviseni kele ni, lat nga mauren sen muto suri.
25 Nale se kami ngok pirvei tweni norrorrmien sen nga mokteptepi ngok pivini puto limjer, puloli m̃ernen pijipa vitan pusrövi Atua, puwra, "Ewretun, Atua elik liven re kami iel."

Parsurövi Atua renge sel nga musorsan ko wor m̃irres

26 Tasik ko jojik nir, bowra sev tevi kami? Bowra, daron nga kamini kamkorti nga kapsurövi Atua, ko kami jile kamloli majingen. Rrek san evi nga p̃ilai nubo, ko san evi nga pivisviseni, ko san evi nga puwra tweni norrorrmien nga m̃imerr nga Atua miviseni tevi, ko san evi nga p̃irij renge nale m̃inij, ko san evi nga p̃irieni nale nen; ko kami jijle puloli wor sev nga muloli renge sel nga piwilwil se delung.
27 Poro sopor parij renge nale m̃inij, ko erres nga nir p̃ieru rreknga p̃itul bbong parij. Ko san p̃irij jile pusuw ko m̃inij kele, ko jinibb san p̃irieni nale ser.
28 Ko poro jinibb san pijki nga p̃irieni nale ser ne nale m̃inij ngok, ko erres nga m̃er nga m̃irij ngok p̃ilik malum kobbong renge liven ne kalesia ko p̃irij kobbong tevi ni lweni kobbong ko tevi Atua kele.
29 Ko re devjen ne nir nga marwera tweni mawos nale se Atua erpe propet renge nale se kerr, erres poro nuru p̃ieru rreknga p̃itul parij, ko nir m̃inij nen parselepor ko parmurronge nale ser, poro osorsan erres rreknga ejki.
30 Ko poro jinibb san elik nga murnge nale se Atua ko ornge nga Atua eviseni nanu san tevi, ko erres m̃er nga m̃irij pumosi mun ko p̃ilinglingi m̃ernen puwrai tweni nanu nen.
31 Erpok kami jijle kamrongwose kapwerai tweni nale se Atua, san pusuw, ko san. Ko renge murrun ngok puloli kaprongwose nanu, ko norrorrmien se kami pivini p̃iterter kele wor.
32 Puloli propet nir parmajing tevi derteren ngok renge murrun nga musorsan m̃irres.
33 Suri Atua sete evi batu sel nga m̃ikarkar, ko evi ma batu demat. Renge Naim On totoklai se Atua nir arokvijuri murrun ngel, ko kami kele kapvijuri ko wor:
34 nesevin parp̃erp̃er renge Naim On. Sete erres

parij, ko parlik malum ko
parosuri, erpe nale nesesreien se Moses muwrai.
35 Poro nesevin san puwra
purongwose nanu san, ko
erres nga pususi tevi diwen
sen re naim se nuru. Ko
sete erres nga nesevin parij
renge Naim On.
36 Ko erpese? Kami kam-
rrorrmi nale se Atua eplari
womu ji kami? Kamrrorrmi
nale se Atua evini ejpari ji
kami kobbong?
37 Poro san re kami orror-
rmi derteren sen otoe erpe
propet nga puwrai tweni
nale se Atua, rreknga orror-
rmi Nemĩn On okpitevi ni,
ko ni p̃ilesi wose kobbong
nga nale nga nomok-uli tevi
kami evi weretunen nale ne-
sesreien se Numal se kerr.
38 Ko poro san sete owor
suri nale suk ngel, ko Atua
kele sete pia-wor suri ni.
39 Tasik ko jojik nir,
kaplingi ko wor norror-
rmien se kami renge dert-
eren nga kapwerai tweni
nale se Atua erpe propet. Ko
sete ma kama-wer ore jinibb
nga derteren sen mutoe nga
p̃irij re nale mĩnij.
40 Kaploli nanu jijle renge
murrun nga musorsan
mĩrres nga jinibb parir
rengen.

15

Kristo emaur luwi kele re mijen

1 Tasik ko jojik nir, nuwra
kaprongwose suri nosp̃en
nga mĩrres nga mẽwerwer e
pa tevi kami, nga kamlai pa
musuw, ko nga nosurien se
kami muto mĩterter malum
rengen.
2 Ngok evi nosp̃en nga
mĩrres nga mẽwerwer e tevi
kami. Ko Atua pia-loli
nosp̃en nga mĩrres ngok pia-
lai mauren tevi kami, poro
kaprrul totoni p̃iterter. Poro
pijki, ko rrek nosurien se
kami pivi nanu nawon kob-
bong!
3 Sev nga mẽlai, nuvijn-
geni tevi kami. Evi norror-
rmien nga milep temijpal re
nosurien se kerr, ngel: nga
Kristo emij suri nololien se
kerr erpe maruli pa re Naul
On;
4 nga artevni, ko nabong
itul easi ko Atua ololi emaur
luwi erpe maruli pa renge
Naul On;
5 nga mĩrrmali ji Pita,
mian ko ji kele jinibb sen
esngavöl drromon eru.
6 Ko vitunen errmali ji gor-
tien ne jinibb nir nga nir easi
ongut valim (500), nga nir
jijle arlesi ni. Nir sopor re
gortien ngok armij pa, ko nir
elep armaur malum.
7 Vitunen errmali ji Jemes,
ko vitunen kele errmali ji
aposol sen jijle nir.
8 Ko vitu jerjer errmali ji
inu ngel nga sete nuvi jinibb
san.[B]
9 Nuwrai erpok suri nulesi
inu nuan ngatan easi aposol
mĩnij nir; ko nurnge nibek
nen nga sete erres parveruse
inu aposol, suri tuwi inu

B **15:8** Iel Pol owra ni erpe bipi san nga mĩiak otvi, ko niko rrek owra puwra ni sete evi jinibb san.

nomok-ojoji kalesia nir.
10 Ko suri Atua ewilwil se
inu renge nolon nga m̃irres,
niko mewaji vajin nais ngok.
Ko Atua sete ewilwil nawon
se inu, ko wenen nen oto
wore, ko inu numajing wor
elep easi aposol m̃inij nir.
Ko ewretun, sete inu ko nga
m̃emajing; Atua ko nga mok-
wilwil se inu renge nolon
nga m̃irres sen, ni ko eptevik
renge majingen ngok nir.
11 Ko ngok, poro nga inu
ƀewerwer, rreknga nir par-
werwer, ko eplari osorsan
kobbong, kami kamosuri pa.

Jinibb se Atua para-maur luwi kele

12 Ko nosp̃en nga m̃irres
owra nga Atua ololi Kristo
emaur luwi kele renge mi-
jen. Ko ngok nale nga kami
sopor kamok-werai nga nir
nga marmij sete mara-maur
luwi kele, sete evi were-
tunen.
13 Poro evi weretunen nga
nir nga marmij sete mara-
maur luwi kele, ko pirpok
ko, Kristo sete emaur luwi
kele renge mijen.
14 Ko poro Kristo sete
emaur luwi kele renge
mijen, ko nosp̃en nga
namok-werwer tweni ngok
evi nanu nawon kobbong, ko
nosurien kele se kami evan
lat nawon.
15 Ko ngok eviseni kele
nga rramloli gerisen re Atua
daron nga rramwera ololi
Kristo emaur luwi renge mi-
jen. Ko poro nga Atua sete
orongwose puloli nir nga
marmij parmaur luwi, ko
ngok sete ololi Kristo emaur
luwi.
16 Suri poro nir nga
marmij sete parmaur luwi,
ko Atua sete ololi Kristo
emaur luwi renge mijen.
17 Ko poro Kristo sete
emaur luwi renge mijen,
ko nosurien se kami renge
Kristo evi nanu nawon kob-
bong, ko Atua setewor etlasi
tweni nololien se kami.
18 Ko nir nga marosuri
Atua mianan ko marmij pa
musuw, aran renge nejijkien
ko pa.
19 Poro rramlingi norror-
rmien se kerr renge Kristo
suri nowlin nga rraplai
bbong iel ngatan, ko rramlik
esij easi jinibb p̃etp̃eti ne iel
ngatan ko!
20 Ko ejki. Evi weretunen
jerjer nga Atua ololi Kristo
emaur luwi renge mijen. Ko
renge nir nga marmij pa
osuw, ni evi m̃er nga mu-
wowomu jer nga mimaur
luwi renge mijen. Ni erpe
wenen san nga m̃itra womu
renge naut san.
21 Erpe mijen evi nanu
san nga jinibb sansan kob-
bong, Atam, elai errmali iel
ngatan. Ko mauren nga
miplari renge mijen errmali
kele ji jinibb sansan kobbong
vini.
22 Ko kerr jijle nga rram-
pelari renge metka se Atam,
rrapan ko wor renge mi-
jen, mian ko rrapa-korti tevi
Kristo nga rrapa-maur luwi
kele renge mijen.
23 Ko nanu nir parpelari
pirpel le: ni nga mimaur

luwi womue evi Kristo, nga
mirpe nanen nga m̃itra
womu renge orsel. Ko
vitunen, re daron nga Kristo
pia-rremali, ko jinibb sen
vajin para-maur luwi.
24 Ko vitunen, bongsi nanu
jijle nir p̃irrmali. Renge
daron ngok Kristo pulok-
loksi batbatu jinibb nir ko
gavman nir ko numal nga
marivi se demij, para-jijki
jile, ko p̃ilai lweni derteren
totoklai pulwi van re nevre
Atua Tata sen.
25 Ko rramrongwose nga
Kristo pivi Numal pian pian
pijpari nga Atua p̃ilngi jile
devje nuval jijle nir se
Kristo ngatan ko pubbötbböt
renger re ðelan ngatan.
26 Musuw ko devje nuval
nga vitu jer nen nga Atua
pia-lingi ngatan evi mijen.
27 Suri Naul On owra
‘Atua elngi nanu jijle arto
renge melve ðelan’. Ko
nga muwrai ngok, ‘Nanu ji-
jle arto renge melve ðelan’,
ngok sete etawi ore Atua.
Suri Atua ko elngi nanu jijle
renge melve ðela Kristo.
28 Ko daron nga nanu
jijle parto vajin pirpok
re derteren se Kristo, ko
vitunen, Kristo nga mivi
Atua natun, ni kele kobbong
p̃ilngi ni lweni van ngatan
re derteren se Atua ngok
nga womu m̃ilngi nanu jijle
marto renge derteren se
Kristo. Ko Atua vajin putori
derteren renge nanu jijle.
29 Ko erpok kele, poro
jinibb nga marmij nir sete
parmaur luwi kele re mijen,
ko suri sev jinibb nir marok-
lai baptaes marla wani nir
nga sete marbaptaes tuwi,
mian ko marmij?
30-31 Ko suri sev kem
namok-p̃elak tetajer nga
namlokloksi mauren se kem
nga otomori nabmij nabong
jijle? Neiren nga milep nga
muto renge inu suri kami, ko
mauren nga kamlai renge
Iesu Kristo, Numal se kerr,
evi batun nga mowrai iok.
32 Ko iel Epesas erpe inu
nomok-palpal tere nanu
rrum nir, ko ðelesi sev ko
p̃irres suri renge iel ngatan?
Poro nir nga marmij sete
parmaur luwi kele renge
mijen, ko rrek erres ma
rrapvijuri norrorrmien nga
muwra ‘Erres ma rraplik
rraplelea rrap̃aan ko rrap-
minmin kobbong, suri mevi
le pa rrapmij, ko setemun
rrama-lesi kele nanu nga
m̃irres san.’
33 Sete kaplengleng, sele
kami nga murrur marsij
arongwose parlokloksi kami.
34 Kaploli lilane norror-
rmien se kami p̃irres, ko
kaplingi kurtweni nololien
nga marsij se kami. Ko erres
no kami pimanun ko pa, suri
kami sopor nirko arrelenge
Atua.

Nibe kerr pia-irpese re daron nga rrapmaur luwi re mijen?

35 Ko rrek jinibb sopor
para-susi nabong sopon, par-
wera “Jinibb nga marmij
parmaur luwi pirpese?” Ko
“Niber kele para-irpese ko?”

36 Kamwolu lengleng! Sete
kamrongwose nga drrum
pimij ko wor, nga puloli
drruvi nga m̃irres san
piplari, erpe mauren nga
mimerr.C
37 Ko winen nga maruwi
sete evi drruvi, ejki. Drruvi
evi nanu nga m̃imerr taktak,
ko elep ko erres p̃elak asi
winen, nga mumutmut jile
vajin.
38 Atua ko ela sinan tevi
drruvi nir erpe nga ni mim-
rreni. Ko erpok kele, oklai
niben tevi nanu jijle nir.
39 Nibe nanu nir sete ar-
sorsan. Viso jinibb sete os-
orsan tevi viso nanu rrum.
Numön vison enije, ko mesal
kele vison enije.
40 Ko nanu sopor arto
mare re melrin, ko nanu
sopor kele arto ngatan. Ko
moron ne nanu ne melrin
artoe, ko moro nanu ne iel
ngatan kele artoe.
41 Nial sete erpe navöl ko,
navöl kele sete erpe moju, ko
moju sisamis arinije.
42 Ko pia-irpok ko re daron
nga jinibb para-maur luwi
kele e renge mijen. Niben
nga martevni, pian ko pupo
ko pumutmut; ko daron nga
para-maur luwi kele renge
mijen, ko setemun mara-
mutmut.
43 Ko nibe jinibb daron
nga rramtevni ko rramlesi
esij elep, ko derteren sen
ejkie; ko daron nga para-
maur luwi kele renge mijen,
ko niber parres p̃elak, ko
derteren ser pilep temijpal.
44 Niben nga marmij nga
martevnir arivi ne mauren
ne iel ngatan kobbong; ko
daron nga para-maur luwi
renge mijen, ko arivi va-
jin nga parmaur tevi Atua.
Niben ne iel ngatan otoe, ko
niko niben ne mauren tevi
Atua oto kele e.
45 Ko Naul On owra
‘M̃erwomu ngok Atam, Atua
ololi evi jinibb nga m̃ilai
mauren ne iel ngatan’; ko
ni nga mivi Atam nga vitu
jer nen, Atua ololi evi nem̃in,
nga orongwose p̃ilai mauren
tevi kerr.
46 Ko sete mauren ne
nem̃in oto womu, ejki, ko
mauren ne iel ngatan oto
womu, mian ko mauren ne
nem̃in ea-to vitu.
47 M̃erwomu, armajinge
renge maw ne iel ngatan;
ko m̃ervitu eplari re melrin
vini.
48 Jinibb jijle ne iel ngatan,
niber erpe niben nga mar-
majinge renge maw ne iel
ngatan; ko jinibb jijle ne
melrin, niber erpe niben nga
mivel renge melrin vini.
49 Ko erpe lelingenok
rramirpe m̃erwomu nen,
nga mivi Atam; ko erpok
kele rrapa-irpe m̃ervitu nen
nga miplari re melrin vini,
nga mivi Kristo.
50 Tasik ko jojik nir, ngel
evi mining ne nale suk: Nibe
kerr nga vison ko drra muto
ren sete mara-van rragrrag
renge batun vanu se Atua.
Ko niberr ngel nga pian ko
pimij, sete orongwos p̃ila

C **15:36** Erpe iel, Pol osp̃e wit, ko kem namlingi drrum, nga puloli mining ne nale sen piplari limjer.

mauren ne tuwi ngok vini.
51 Selek nir, kapmurrong
p̃irres; ngel evi nale teptepi
le san, bowrai tevi kami.
Sete kerr jijle ko rrama-mij.
52 Ko daron nga drrela
davö nga milep ne nabong
nga vitu p̃iting, ko Atua
p̃irieni nibe kerr jijle
pivesan rrese, pirpe navil
nga mivil. Suri daron
nga davö ngok p̃iting, ko
Atua puloli nir nga marmij
parmaur luwi kele renge
mijen, nga setemun mara-
mij kele nabong san. Ko
p̃irieni kele nibe kerr nga
rrammaur malum re daron
ngok.
53 Suri nibe kerr nga
marok-mij, parieni ko wor
nga parivi niben nga sete
mia-mij nabong sopon. Ko
nibe kerr nga marivi ne
nejijkien, parieni ko wor nga
parivi niben nga sete mia-
jijki nabong sopon.
54 Ko daron nga nanu ngok
nir para-rremali, ko nale
ne Naul On kele p̃irrmali
nga muwra ‘Nanu ngok mi-
jen, Atua olokloksi pa osuw,
olokloksi jijle pa.’
55 ‘E mijen, ngabe ko der-
teren som vajin? E mijen,
erpese kurongwose kuplok-
loksi kem?’
56 Suri nololien ko elai
derteren tevi mijen nga
muloli mijen orongwos
pulokloksi kerr; ko nale
nesesreien elai derteren tevi
nololien.
57 Ko rramwera erres
temijpal wor tevi Atua suri
mukortoni kerr renge Iesu
Kristo, Numal se kerr, ko
tetajer ololi rramok-asi.
58 Ko ngok, tasik ko jo-
jik nga marres p̃elak, kami
kaptur ko wor p̃iterter, sete
kapririr. Tetajer kapmajing
ko wor p̃iterter renge ma-
jingen ngok se Numal se
kerr. Ko kamrongwose pae
nga daron nga kammajing se
Numal se kerr, ko majingen
ngok wenen puto wore ko.

16

Merrenien nga piwilwil se kalesia nir ne Isrel

1 Ngok, ko daron nga kam-
tuwtuw nevöt suri jinibb
se Atua nir, ko numrreni
kaploli pusorsan pirpe sev
nga mowrai tevi kalesia nir
ne Galesia.
2 Ko ngok evi nga re
nabong on jijle nir, kami
sisamis p̃ilngi taleve nevöt
sopon, pirpel: Ni nga m̃ila
nevöt nga milep p̃ilngi pilep,
ko ni nga m̃ila nevöt nga
welili p̃ilngi puwelili bbong,
puto metmet. Suri poro pi-
jki, devinuk ko taka-tipatun
bbong nga taka-loli.
3 Ko kaplingi kami sopor
nga para-tori nevöt nen nir
van Jerusalem e. Ko daron
nga bea-luwi vinuk ko bea-
uli naul sopor nga bea-wera
suri nir tevi kalesia nga
Jerusalem nir, ko bokonir
van vajin.
4 Ko poro ƀelesi erres nga
inu kele bean, ko nabkorko-
rti vises van.

Norrorrmien se Pol suri sel sen

5 Daron nga ðeasi Masetonia vajin ko bevinuk ji kami vajin e.
6 Ko rrek ðelik piprepriv sopon tevi kami, rrek ðelik pijpari daron ne melas pusuw. Vitunen ko kapameteni sel suk lat nga beavan kele e.
7 Sete numrreni ðelik beblen kobbong tevi kami, ko norrorrmien suk oto nga poro Numal pimarong ko inu ðelik piprepriv sopon tevi kami.
8 Ko norrorrmien suk oto nga ðelik mun iel Epesas pianan pijpari nabong ne Pentekos.
9 Suri sel etp̃ir erres nga bololi majingen iel nga puloli majingen se Numal pian mare. Ko jinibb elep kele arok-tere inu.
10 Ko poro Timoti piplari iok ji kami, ko kapmetmete p̃irres, puloli purnge p̃irres nga p̃ilik tevi kami, suri okmajing se Numal se kerr kobbong erpe inu nomok-loli.
11 Sete kami san puklu wutan re ni, ko kapwilwil ma sen nga p̃itajer malum re sel sen re demat, puloli sete putor sweri nanu nga m̃ikarkar, mian pijpari ni ko tasi kerr nir parluwi kele vini jik. Suri namok-teravi malume le.
12 Ko re devjen ne tuwa kerr ngok Apolos, nuwrai lilane tevi nga numrreni wor pivivitu suri tasi kerr ngok nir nga parinuk parlesi kami. Ko ni setewor emrreni pivinuk. Rrek poro daron sen putoe ko pia-vinuk pialesi kami vajin.

Bongsi nale se Pol tevir

13 Kapmetmet p̃irres, sete kaplelea, ko kaptur p̃iterter renge nosurien se kami. Sete kapmetutu.
14 Kaploli nanu jijle re sel ne merrenien.
15 Tasik ko jojik nir, kamrongwos pae jiljilweren ne Stepanas ko metka sen nir. Nir arivi m̃eri Akaea nga womu jerjer marlingi nosurien ser renge Kristo, ko marok-p̃elak nga parwilwil se kalesia nir.
16 Ko inu numrreni lenglenge nga kaposurir p̃irres, tevi kele nir nga marmajing tevir.
17 Nuir temijpal nga m̃elesi Stepanas, Potunatas ko Akaekas. Nir ko arlai wani milnge kami ko arloli nurnge erres.
18 Arloli inu nolok eir luwi, erpe kele arloli pa nolo kami eir luwi. Erres kaposuri jinibb nga marirpok.
19 Ko gortien nir se kalesia nir nga Esia arwera erres tevi kami. Ko Akwila nuru Prisila tevi gortien ne kalesia nir nga marok-ser korti renge naim ser armerreni lenglengen parwerai erres tevi kami renge nise Numal se kerr.
20 Tasi kerr ko joji kerr jijle nir iel arwerai erres ser tevi kami. Kapwera
erres tevi kami lululwi, tevi merrenien ko demat.
21 Inu Pol vajin, nula pensil ji m̃er nga mok-uli tweni nale suk ngel nir, ko nuli

vajin ‘erres’ suk ngel tevi
kami.
22 Poro san sete emrreni
Atua, ko lolaren se Atua puto
ren.
Erres wor Numal, ko sete
pipriv ko kupluwi.
23 Ko nalol nga mĩrres se
Numal Iesu piptevi kami.
24 Ko merrenien suk
piptevi kami jijle renge nise
Iesu Kristo. Remse kami.

Naul Erwen nga Pol Muli tevi Kalesia nir renge KORIN

Batu nale nga mivsivseni lut nga parmeteni naul ngel puto suri

Naul (leta) erwen nga Pol muli tevi kalesia nir re Korin, oli re daron nga nir sopor arlolarsi ni ko artere ni. Ko Pol eviseni tevir nga ni orrorrmi eterter nga puloli lilane nanu ngok, ko puloli parkorti luwi kele.

Re bongsi naul ngel nga womunen (batun 1 musuwsuw re 9), Pol osp̃e suri sev ni m̃irij nale nga marterter tevir renge naul san nga m̃ilai tevir, ko owrai nga ni eir nga nir marunge nale sen, ko marieni norrorrmien ser suri nale sen, ko marloli lilane nanu karkar nga muto livö e nir, ko markorti luwi kele tevi ni. Ko vitunen owrai kele tevir nga nir partuwtuw ko wor merrenien sopon nga parlai tevi kalesia seler nir ne Jutia nga joror mijkie.

Ko re bongsi naul ngel nga vitunen (batun 10 musuwsuw re 13), Pol erij eterter sopon tere m̃eri Korin nga marwera nir arivi aposol weretunen, ko arok-lokloksi kalesia nir ne ie re nevsivsenien ser nga sete musorsan. Arok-werai nga Pol sete evi aposol weretunen, ko Pol erij orer eterter ko eviseni nga ni evi weretunen aposol se Iesu Kristo.

1 Inu Pol nuvi aposol se Iesu Kristo suri marongen se Atua. Ko komru Timoti ngel, tasi kerr, nomor-uli naul ngel tevi kami kalesia ne Korin nir, ko tevi jinibb on p̃etp̃eti nir nga marlik renge Akaea totoklai.

2 Ngel evi loten suk, nga Atua Tata se kerr ko Numal Iesu Kristo porij p̃irres suri kami ko porlai demat tevi kami jile.

Pol owra erres tevi Atua

3-4 Rramwera erres wor elep tevi Atua, Tata se Numal se kerr Iesu Kristo, ko Tata se kerr kele. Ni orrorrmi kem tetajer, ko tetajer okla lweni kem daron nga namrunge esij suri jinibb nga marloli m̃isij tevi kem. Ngok ololi kem kele orongwos nabla lweni tasi kerr nir poro parunge p̃isij suri jinibb nir marojir, renge murrun mawos nen nga Atua muloli pa tevi kem.

5 Ngok niko, ewretun jinibb elep p̃elak aroji kem suri namivi jinibb se Kristo, evi nanu nga m̃irres kobbong. Suri Kristo ela lweni norrorrmien se kem, ko kem kele orongwos nabla lweni norrorrmien se kalesia m̃inij nir. Ko iok ololi jinibb elep arunge erres nga erres.

6 Ko niko poro kem namrunge esij, ko nanu

ngok orongwos puloli kami kaprunge p̃irres, ko kapasi van renge mauren nga m̃irres nga Atua moklai. Ko poro ma namrunge erres, ko nanu ngok kele orongwos puloli kami kaprunge p̃irres; ko kaptur p̃iterter, ewretun jinibb nir aroji kami, erpe maroji kem.

7 Ko nolo kem nga namlingi renge kami sete pivel lingi kami, suri namrongwose nga kamtur tevi kem renge norongen nga m̃isij ko renge kele vajin norongen nga m̃irres.

8 Tasi kem ko joji kem nir, sete nabsilveni norongen nga m̃isij milep nga mijpari kem renge vanu ne Esia. Elep asi p̃etp̃eti nga namrongwos nabtori, ko namwera rrek nabmij.

9 Ko ewretun namtori mijen se kem tetajer. Ko ngok ololi setemun nambibto renge kem lweni, ko nambibto ma renge Atua nga muloli nir nga marmij armaur luwi.

10 Ko erpe ololi jile pa tevi kem renge Esia, ko orongwos puloli kele. Namlingi nolo kem oto eterter ren.

11 Ko loten se kami kele suri kem ewilwil se kem. Jinibb elep arok-lot suri kem, ko daron nga marlesi nga Atua m̃irij m̃irres suri kem vajin, ko parwera erres tevi Atua suri.

Murru Pol oto limjer bbong

12 Ko namrunge erres suri majingen se kem iel ngatan, suri nammajinge renge sel nga musorsan m̃irres; ko namloli erpok kele tevi kami, ko ean mare kele wor. Sete namsilveni nolo kem sopon, ko sete namvijuri norongwosien se jinibb kobbong. Atua ko ewilwil se kem.

13 Ko sev nga namok-uli tevi kami, kami orongwos kaprongwose kobbong. Ko nammerreni kaprongwose nanu p̃etp̃eti nir,

14 erpe nga kamrongwose kem sopon. Ko kami kaplololi kami e kem vajin renge nabong nga milep se Numal Iesu, erpe kele kem nablololi kem e kami.

15-16 Ko suri nurongwose erres nanu ngok, norrorrmien suk oto nga bevinuk bokluklu womue kami, mian ko bean Masetonia e; mian ko bolwi kele vinuk ji kami, nga puloli kaprunge p̃irres pivaru. Mian ko kapmeteni sel suk nga ban kele Jutia e.

17 Ko kami daron nga kamrunge norrorrmien suk ngok suri nivelen suk, ko kamwera “O, Pol elengleng, owluwlu elep p̃elak.” Ko sete erpok te. Ko norrorrmien suk sete oto re devjen ne jinibb kobbong norrorrmien ser, nga puloli bowra “O-o”, ko mian ko sete epriv ko bowra “Ejki” vajin.

18 Ko suri Atua tetajer okwilwil suk, ko niko sete nurongwos bowrai nale ngel nuru korti porvesane, “O-o” ko “Ejki”.

19 Suri Iesu Kristo, natu

Atua, nga m̃ilik renge nolo kami suri kem Saelas ko Timoti namwerwer renge nosp̃en nga m̃irres tevi kami, ni sete orongwos puwra “O-o” ko “Ejki” orvesane, ko owra “O-o” ko pa.

20 Suri rijrijen p̃etp̃eti se Atua arpelari renge Kristo. Niko renge ni rramwera “Pirpok” tevi Atua, ko rramsurövi Atua.

21 Ko Atua ololi inu ko kami kele rramtur eterter renge Kristo. Ko Atua otobbtobbue kerr,

22 ko ela kele Nem̃in On van renge nolo kerr, nga muloli kerr rramrongwose ko jinibb jijle arongwose nga rramivi jinibb se Atua.

23 Ko suri sev setewor nuvinuk ji kami? Nuwretun, nujuji mare, setewor nulwi vinuk ji kami suri numusus bololi kaprunge p̃isij.

24 Iok sete namwera kaprunge p̃isij suri nosurien se kami ewelili, ko nga kem elep; ejki, suri nosurien se kami otur pa, ko namwera kem ko kami, rrapmajing lut sansan, nga puloli kap̃ir.

2

1 Ko norrorrmien suk eterter nga sete bevinuk kele ji kami poro bololi kami kaprunge p̃isij pirpe daron nga mevinuk womu.

2 Ko poro bololi kami kaprunge p̃isij, ko si puloli inu bornge p̃irres luwi? Kami ejki, suri inu nuloli pa kami kamrunge esij.

3 Ko nuli naul suk nga womu nga puloli sete miairpok, ko sete kapa-loli inu bornge p̃isij daron nga bevinuk, ko kaploli ma ð̃eir; suri erpok ko osorsan. Suri nurongwose, poro nga inu ð̃eir, ko kami jijle vajin kap̃ir kele.

4 Daron nga moli naul nen, ko nulik renge norongen nga m̃isij, nurnge esij elep, ko nuting elep. Sete nuwra norrorrmien ngok nga puloli nolo kami pivitan, ko nga ma puloli kaprongwose merrenien suk nga milep nga memrreni kami e.

Kaptelasi ko wor jinibb nga muloli m̃isij

5 Ko poro nga san ololi inu nolok evitan, ko sete ololi inu kis kobbong, ko erpe ololi kami jile nolo kami evitan sopon. Iok nuwretun, sete nukrekris.

6 Ko suri erpok, ko erpe kami elep kamloli pa m̃ernen ornge esij, ko setemun oto nga san puloli pirpok kele.

7 Ko erres kapla lweni vajin nolon, kaploli p̃ir luwi, suri nolon tivitan p̃etp̃eti.

8 Kaploli bbong p̃irres tevi, nga puloli p̃ilesi wose merrenien se kami.

9 Nuli erpok renge naul suk nga womu nga borongwose nolo kami erpese, poro kaposuri nale suk jijle nir, rreknga ejki.

10 Ko si nga kami kamtelasi, ko inu kele nutlasi pa. Ko poro nanu san oto nga

ƀetlasi san suri, ko ƀetlasi
renge no Kristo suri kami.
11 Ko erpok ko puloli Demij
sete putor tevtevnie kerr.
Rramrongwose erres gerk-
erisen sen nir.

Daron nga Pol m̃ilik re
Troas ko nolon orrum

12 Nuvini Troas re majin-
gen suk nga nomok-werwer
suri Nosp̃en nga M̃irres se
Kristo, ko nulesi Numal ololi
metali nga milep san etp̃ir
tevik.
13 Ko nolok orrum sopon,
suri Taetas ejki. Ko niko
nuvel lingir, ko nuvini iel
Masetonia.

Kristo ololi Pol easi

14 Ko nuwra erres wor elep
tevi Atua nga tetajer ololi
rramok-asi suri Kristo, ko
ololi mapun nga m̃irres sen
nga muto ji kerr suri rram-
rongwose ni, esesbel iok jijle
nir.
15 Suri Atua ololi kerr
rramirpe mapun nga m̃irres
se Kristo renge gunsi nir nga
marivi sen, ko para-lai mau-
ren nga m̃irres; ko re kele
gunsi nir nga para-van re
mijen.
16 Tevi nir nga marosuri,
mapun ngok erpe mapu
mauren; ko tevi nir nga
para-van re mijen, erpe
mapu mijen kobbong. Ko si
orongwos puloli nanu ngel
nir?
17 Suri jinibb elep arok-
werwer renge nale se Atua
nga bbong parla nevöt ren.
Ko kem sete namsilveni nolo
kem sopon. Atua okoni kem,
ko namok-majing renge no
Atua ko renge derteren se
Kristo.

3

Sel nga mimerr ko sel nga
m̃itra

1 Ko iok namtipatun kele
nga nabrij melmelas rrek?
Rrek namirpe jinibb sopor
ko nammerreni san puli
naul nga pusrövi kem nga
nablai tevi kami, rrek kami
kapuli naul san nga pusrövi
kem nga nablai tevi jinibb
m̃inij nir?
2 Ejki! Kami ko pa kamivi
naul se kem, nga maruli
renge nolo kem, nga jinibb
jijle nir marlesi ko marlesi
wose.
3 Ko oto limjer vajin nga
kami kamivi naul san se
Kristo nga kem nammajinge,
nga maruli sete tevi pensil,
ko tevi Nem̃in se Atua nga
derteren sen mutoe. Naul
nen sete mariki re nevöt, ko
re ma nolo jinibb.
4 Nanu ngel nir nam-
rongwoser erres suri Kristo.
Namrij re no Atua.
5 Sete namwera kem
namviter rrek namrongwos
nabwera namsan ko namloli
nanu san, ejki. Atua ko eptei
kem ko ela derteren tevi
kem.
6 Ni ko ololi namvitere
nabmajing renge Sel nga
Mimerr sen. Sel ngel sete
erpe nga tuwi nen nga
muto renge naul san, ejki.
Nga ngel, ko Nem̃in On ko
eviseni. Naul derteren nen
ejki, ko nir nga marvijuri
para-mij kobbong. Ko
Nem̃in On derteren sen otoe,
ko orongwos p̃ila mauren.

7 Sel nga m̃itra nen nga
mariki re nevöt nir nga
m̃imajing bbong mijen
eplari tevi nosrövien nga
milep. M̃eri Isrel nir sete
arongwos parmeteni Moses
non suri erinrin elep p̃elak
ren. Mian ko sete epriv ko
nosrövien nen osuw.
8 Poro pirpok, ko
nosrövien ne sel nga mimerr
se Nem̃in On p̃irinrin pilep
p̃iasi.
9 Suri Sel se Moses nen
ewer lokloksi bbong jinibb,
ko nosrövien nen otoe. Ko
Sel nga Mimerr ngel ololi
jinibb omomsawos erres, ko
niko nosrövien nen pilep asi.
10 Sel nga m̃itra, nosrövien
nen otoe bonevis, ko lelin-
genok ejki, suri etra va-
jin. Ko nga mimerr vajin
nosrövien nen elep nga elep
lingi.
11 Sel nga m̃itra oto toto
bbong, ko nosrövien nen
otoe. Ko Sel nga puto teta-
jer, nosrövien nen elep asi
lenglengen.
12 Suri nga namosuri nga
Sel nga namok-werwer ren
erinrin erres erpok, no kem
sete emanune sopon;
13 ko sete namrongwos
nabloli pirpe Moses, nga
m̃itawi ore non tevi kalik
san, nga puloli m̃eri Isrel nir
sete parlesi nosrövien nga
muto ren nga mokan ngatan.
14 Ko m̃eri Isrel nen nir,
erpe nor eseser wonti vane.
Ejpari lelingenok, erpe ka-
lik nen oto orer vane daron
nga mareve naul ne Sel nga
M̃itra. Suri Kristo esan kob-
bong orongwos p̃ila tweni
jir.
15 Ko ejpari lelingen, daron
nga mareve naul se Moses,
ko erpe kalik nen oto ore
norrorrmien ser vane.
16 Ko daron nga san erieni
lweni ni van ji Numal, ko
kalik nen ejki tweni vajin.
17 Suri Numal evi Nem̃in,
ko daron nga Nem̃in se Nu-
mal mivini, ko okla tweni
noslosloen jijle nir nga rram-
solosloir.
18 Ko kerr jijle, nanu san
ejki nga muto ore no kerr, ko
rrammeteni erres nosrövien
se Numal. Ko daron nga
rrammeteni, ko Numal, nga
mivi Nem̃in, tetajer mok-
rieni kerr renge nosrövien
nga tetajer mok-an mare,
nga mian ko rrapa-sorsan
tevi ni.

4

Derteren nga milep jer nen oto wor ji Atua

1 Ko ngok, suri Atua or-
rorrmi kem ko ela majingen
ngel tevi kem, sete nolo kem
evitan.
2 Ko namtur ngasue sel
nga marloli silveni nanu nga
marsij nir. Sete namvi-
juri gerkerisen, ko sete nam-
rieni nale se Atua pivi gerk-
erisen, ko nomok-werwer
limjer re weretunen. Jinibb
jijle arongwose, ko Atua kele
erij se kem nga namwere-
tun.
3 Ko poro nosp̃en nga
namok-werwer ren oto kelti
sopon, ko oto erpok ji nir
bbong nga marok-an re mi-
jen.

4 Nir ko sete arosuri,
ko atua ne ngatan ngel
opongi mete norrorrmien
ser nga sete parlesi moron
ne nosrövien ne nosp̃en
nga m̃irres ne Kristo, nga
musorsan pini tevi Atua.
5 Suri sete namok-sup̃e
suri kem lweni, ko nam-
sup̃e Numal Iesu Kristo, nga
m̃ilngi kem namivi jinibb ne
majingen sen.
6 Suri Atua, nga tuwi
muwra "Moron piplari
renge nemalik", ni kele ololi
moron sen omor vaseni
vajin nolo kerr nga rraplesi
wose nosrövien se Atua re
no Kristo.
7 Ko nanu nga marres
p̃elak ngel nir namok-torir
renge nibe kem, nga mirpe
bbong sospen dan san. Ko
niko rramlesi nga derteren
nga milep jer nen oto wor ji
Atua, ko kem ma ejki.
8 Jinibb tetajer aroji kem,
ko sete artor pini nolo kem.
Namtur m̃emav, ko sete
namtur pot.
9 Arok-loli esij tevi kem,
ko sete Atua elinglingi kem
namsan. Artoni kem namvi-
tan, ko sete nammij.
10 Ko tetajer erpe namwosi
mijen se Kristo renge nibe
kem. Ko ngok puloli mauren
sen kele piplari renge nibe
kem.
11 Tetajer kem nammaur
ma, ko suri namvijuri Iesu,
ko jinibb nir arwera parsoni
kem van re mijen. Ko ngok
puloli mauren se Iesu piplari
renge nibe kem ne mijen.
12 Niko derteren ne mijen
emajing ji kem, ko niko ololi
mauren emajing ji kami.
13 Naul On owra 'Nuosuri,
ko niko nurij'. Nem̃in On ko
ela nosurien nen, ko Nem̃in
On kele elik ji kem. Ko
niko kem kele namosuri, ko
namok-rij.
14 Ko namrongwose, Atua
nga muloli Numal Iesu
emaur luwi re mijen, puloli
kem kele nabmaur luwi kele
tevi Iesu, ko puloli nabtur
tevi kami renge non.
15 Nanu jijle oto nga pi-
wilwil se kami, ko niko mer-
renien se Atua daron nga
mijpari jinibb elep vajin, ko
puloli jinibb pilep parwera
erres wor tevi Atua ko par-
surövi.

Rrambibto re Atua

16 Niko sete nolo kem evi-
tan. Ewretun nibe kem
ngel vare okan ngatan nga
pimij, ko nolo kem ma, Atua
nabong jijle okloli nga pian
ko pimerr luwi kele.
17 Ko norongen nga m̃isij
ngel ewelili bbong ko oto
bbong omrrol, ko puloli
rrapvitere nosrövien nga
milep nga milep temijpal, ko
nga puto tuwi ngok vini.
18 Ko niko sete namok-
meteni nanu nir nga mete
kem ngel nir marongwos
parlesir, ko namok-meteni
ma nanu nir nga mete kem
sete arongwos parlesir. Suri
nanu nir nga meter marlesir
paran ko parsuw kobbong,
ko nanu nga ma sete rram-
lesir lelingenok parto tuwi
ngok vini.

5

1 Rramrongwose nga poro
nga nibe kerr ngel, nga
marirpe naim nga rramlik
rer iel ngatan, poro nga par-
sij vajin, ko Atua p̃ilai naim
nga mimerr tevi kerr. Nanu
ngok, sete san emajinge; oto
re melrin mare, ko puto tuwi
ngok vini.
2 Renge naim ngel iel
ngatan orongwos rraprunge
p̃isij, ko rrammerreni
lenglengen rraplik re naim
nga re melrin nen.
3 Ko nibe kerr nga
mimerrr pirpe kele sunsun
nga mimerr nga rrapuri,
puloli sete erpe rrama-
malmal.
4 Rramlik mirpel re nibe
kerr ko rramrunge esij,
nanu nir arrowsi kerr. Iok
sete erpe rrammerreni rrap-
malmal, ko rrammerreni
ma rrapuri nibe kerr nga
marmerr nir. Ko niko
mauren pia-torrlai mijen.
5 Atua ko ololi rramvitere
nanu ngel, ko ni kele ela
Nem̃in On, nga muloli rram-
rongwose erres nga rramivi
sen.
6 Niko sete nolo kerr evitan
nabong san, suri rramrong-
wose nga daron nga rramlik
re nibe kerr ngel, ko setewor
rramlik re naim se Numal.
7 Rrambibto bbong re
Atua; setewor rramlesi nanu
nga marres nir nga ni pia-lai
tevi kerr.
8 Niko nolo kerr sete evi-
tan, ewretun jinibb elep ar-
loli esij tevi kerr, ololi rram-
merreni rrapiel lingi nibe
kerr ngel ko rraplik ji Numal.
9 Ko nanu nga milep nga
rramp̃elak tweni, poro rram-
lik malum re nibe kerr ngel
rreknga ejki, evi nga majin-
gen se kerr puloli ni p̃ir.
10 Suri kerr p̃etp̃eti rraptur
ko wor nabong san re no
Kristo, ko ni puwra suri ma-
jingen se kerr sisamis, poro
p̃irres rreknga p̃isij, ko pia-
lai nowli kerr.

Kristo emij sere kerr

11 Niko nammetutue
Numal, ko namok-p̃elak
nga nabrevei jinibb nir.
Sete namrongwos nabsilveni
nolo kem e Atua, ko nuwra
rrek kami kele kamrong-
wose nolo kem.
12 Iok ete namok-sursurövi
kem kele; kami kobbong
orongwos kapsurövi kem,
daron nga kamjiljilwer tevi
nir nga marsursurövi lweni
nir suri nanu ne vare nir, ko
nanu ne nolor ejki.
13 Suri poro nga ewre-
tun namlengleng, ko nam-
lengleng suri namok-loli ma-
jingen se Atua. Ko poro
norrorrmien se kem erres,
ko iok evi nga nabwilwil se
kami.
14 Merrenien se Numal
owowomue kem, suri nam-
rongwose, san emij sere
jinibb jile. Iok erpe nir jijle
armij.
15 Ko ni emij serer, nga
daron nga marmaur malum,
ko sete parmaur suri nanu
nga nir kobbong marmer-
renir, ko parmaur ma nga
parmajing se ni nga mimij
serer ko mimaur luwi.

16 Niko setemun namlesi
nanu nir erpe jinibb kob-
bong nir marlesir. Bonevis
ko namlesi Kristo erpok, ko
lelingenok vajin ejki mun.
17 Suri poro san okorti tevi
Kristo, ko evi jinibb nga
mimerr. Nanu nga martera
nir arasi pa, ko nanu nga
marmerr nir arini vajin.
18 Atua ko evi batu nanu
jijle ngel nir. Ni ko ololi
namivi lweni selen, ko ololi
kem nammajing sen nga
nabsup̃e tevi jinibb nir nga
nir kele parivi lweni Atua
selen nir.
19 Erpe Atua emajing
rrurrngi Kristo nga puloli
jinibb jijle parivi lweni
selen nir. Setemun puwra
lokloksir suri nololien ser
nir. Ko ololi kem namivi
jinibb sen nga nabsup̃e suri
nosp̃en nga m̃irres sen, sel
nga jinibb nir parivi lweni
selen.
20 Erpe namivi devje nevre
Kristo; erpe Atua erij re kem
jingo kem. Namngoni kami
eterter renge majingen se
kem se Kristo, kapini kapivi
sele Atua.
21 Ni nga m̃irrlenge pu-
loli nanu nga m̃isij san,
Atua evrrali erpe jinibb nga
m̃isij, nga puloli kerr nga
rrama-korti vajin tevi Kristo,
rrapivi jinibb nga marmom-
sawos m̃irres re no Atua.

6

1 Niko nammajing tevi
Kristo, ko namngoni eterter
nga sete kaplokloksi nanu
nga m̃irres p̃elak nga Atua
m̃ilai tevi kami.
2 Suri Atua owrai renge
Naul On, ‘Renge daron ma-
wos nen ko nurnge nale se
kami, ko renge nabong ma-
wos nen ko nula mauren
tevi kami.’ Lelingenok le evi
daron mawos nen; nabong
mawos nen evini le pa.

Majingen se Aposol nir

3 Nammusus nablingi
niblaot san puto ore san, suri
jinibb nir tarwer lokloksi
majingen se kem.
4 Ko oto limjer renge ma-
jingen se kem totoklai nga
namivi jinibb se Atua. Jinibb
elep arloli esij tevi kem, ko
namtur eterter, pesveni nat
esij p̃etp̃eti, namrunge esij,
5 jinibb arvirrali kem, ar-
wirre kem van re naim ne
nekaien, jinibb arpalpal vija-
jeng. Namp̃elak lenglengen,
numer aji kem, sete nam-
rongwos nabmatur.
6 Ko tetajer namvijuri sel
nga mumomsawos m̃irres,
namvijuri norongwosien
nga m̃irres, namloli nolo
kem epriv, namloli erres
tevi jinibb jijle nir. Sete
namsilveni nolo kem sopon,
nammerreni jinibb jijle nir,
ko Nem̃in On eptevi kem.
7 Nale se kem ewretun
tetajer, ko Atua ela derteren
tevi kem. Joro nuval nir nga
marval e tweni murrun nga
mumomsawos m̃irres arto
re nevre kem rres ko nevre
kem mair.
8 Nabong sopon, ko jinibb
nir arongwos partori kem
p̃irres; nabong sopon, ko
arongwos parlokloksi nise

kem. Nabong sopon, arij er-
res suri kem, ko nabong so-
pon, arij esij suri kem. Arw-
era namkerkerasi jinibb nir,
ko ejki, namweretun tetajer.
9 Jinibb elep sete arong-
wose kem, ko kami ma kam-
rongwose kem erres. Erpe
nabmij, ko ejki, nammaur.
Arvirrali kem ma, ko sete
nammij.
10 Erpe nabting, ko ejki,
namm̃ir. Erpe joro kem ejkie,
ko namla nijor nga marres
milep tevi jinibb elep. Erpe
nijor se kem ejkie, ko erpe
kele nanu p̃etp̃eti nir arivi se
kem.
11 M̃eri Korin nir, nale se
kem tevi kami oto limjer,
sete namsilveni sopon. Met-
ali ne nolo kem etp̃ir tevi
kami.
12 Sete nanu san ekikior
renge kem devjen nga kem,
oto bbong ji kami nolo kami.
13 Nomok-rij tevi kami
erpe nurij tevi natuk mawos
nir. Kami vajin, kaptasi nolo
kami.

Moron sete orongwos pibbölji nemalik

14 Sete kapkorti p̃elak tevi
nir nga sete marivi kale-
sia. Murrun nga m̃irres sete
orongwos pukorti tevi mur-
run nga m̃isij. Moron sete
orongwos pibbölji nemalik.
15 Kristo sete orongwos
p̃imajing korti tevi Demij.
Kerr nga rramosuri, sete
orongwos rrapkorti rragrrag
tevi nir nga sete marosuri.
16 Nai demij nga marsavi
rrongrrongvi sete orongwos
putur renge Naim On se
Atua. Ko kerr le rramivi
Naim On se Atua nga mi-
maur tuwi ngok vini. Suri
Atua owra ‘B̃elik tevir ko
pa, ko bevi Atua ser, ko nir
parivi jinibb suk nir.’
17 Niko Atua owra kele,
‘Kapruj ngasue nir nga
marsij, ko kaplik ngasue
nir. Sete kapjipari nanu nga
m̃isij, ko niko vajin b̃etkai
kami
18 ko bevi Tata se kami, ko
kami kapivi natuk norman
ko nesevin nir.’ Niko nale se
Atua ne derteren p̃etp̃eti.

7

Pol eir suri m̃eri Korin nir

1 Sele kem nir nga nam-
merreni kami, suri nga ri-
jrijen se Atua oto erpok,
rrapwirre murrun nga m̃isij
pibbölji batu nai ngok. Rrap-
metutue Atua, ko rraploli
nibe kerr ko nem̃i kerr
poron p̃etp̃eti.
2 Kaprrorrmi kem renge
norrorrmien nga m̃irres.
Sete namloli esij tevi san,
sete namlokloksi san, ko sete
namla ore joro kami san e
joro kem.
3 Nomok-rij erpok, sete evi
nga bewer lokloksi murrun
se kami. Suri erpe nuwrai
pa, nutori kami re nolok.
Rrammaur korti ko rrapa-
mij korti.
4 Nolok otutun suri kami,
nurnge erres suri kami. Nat
m̃ikarkar re kem, ko sete
nolok evitan sopon, ko nuir
lenglengen.
5 Ko daron nga namini
Masetonia e, ko sete namlesi
mosien sopon, ko nat

ekarkar p̃etp̃eti. Balpalen oto rrerrale kem, ko metutuen oto re liven.
6 Ko Atua nga mokla lweni nir nga nolor maran ngatan ela lweni kem daron nga Taetas miplari.
7 Nam̃ir luwi, sete kis nga namlesi Taetas, ko nga ni osp̃e kele nosp̃en ne kami. Owra kamrrorrmi inu elep, kamtengsik, ko kamrij tere nir nga marwera parwer lokloksik. Ko niko nuir elep.
8 Rrek naul nga moli ololi kamrunge esij, suri nale suk eterter, ko nolok sete olwi nga moli. Suri ewretun ololi kamrunge esij beblen;
9 ko mian ko kamlesi wose nanu nga mowrair, ko nolo kami olululwi, ko kamlinglingi murrun nir nga mowra surir. Niko nuir. Suri Atua emajing daron nga kamrunge esij ngok, ko niko nale se kem nga m̃iterter sete olokloksi kami sopon.
10 Suri daron nga norongen nga m̃isij miplari ji Atua, ko orongwos puloli nolo kerr pulululwi, ko rrapasi van re mauren. Iok erres. Ko norongen nga m̃isij nga mok-pelari re bbong ngatan ngel okloli rrapan re mijen.
11 Ko norongen nga m̃isij nen nga miplari ji Atua ololi erres elep. Ololi nibe kami ous nga kaploli nise kami p̃irres luwi. Ololi kamlolarsi nir nga marloli m̃isij, ko kamvirralir. Kamrrorrmi elep nanu nga mowrair, ko kamrrorrmi tutuner. Kamloli erres p̃etp̃eti.
12 Ko nurongwos bowrai, batu norrorrmien nga muloli moli naul nen tevi kami sete eplari re devjen ne ni nga muloli m̃isij, rrek re devjen ne ni nga marloli m̃isij tevi. Ejki, nuli erpok nga puloli kaplesi wose renge no Atua norrorrmien se kami lweni nga kamrrorrmi vane kem m̃iterter.
13 Ko inu nulesi, ko nolok eir.
Ko nolok eir lenglengen daron nga Taetas mivini. Suri ni eir renge murrun nga kami jijle kamla lweni ni daron nga m̃ilik ji kami.
14 Nusrosrövi pa kami tevi Taetas, ko ni elesi nuwretun. Nuwretun renge nale suk m̃inij nir nga mowrair tevi kami, ko nuwretun renge kele nale nir nga mosrosrövi kami tevi Taetas.
15 Ko norrorrmien sen nga murrorrmi kami e okan mare daron nga murrorrmi jipari murru kami, nga tetajer kamvijuri nale sen tevi metutuen nga milep daron nga m̃ilik ji kami.
16 Niko nuir, suri nurongwose, kaposuri tetajer.

8

Murrun nga marlai tevi nir nga nevrer mumrrol

1 Tasi kem nir, nammerreni kaprongwose sev nga meling kalesia ne Masetonia nir arloli, nga miviseni nolon nga m̃irres se Atua.
2 Nir arlik renge norongen nga m̃isij nga murrowrrowe nir, ko joror ejki rres. Ko

suri neiren ser nga milep,
arloli nolor erres nga erres
3 ko arlai tevi tasi kerr
nga marlik Jutia sev nga
marongwos parlai, ko asi
nga marongwos parlai. Nir
kobbong
4 arsusi eterter tevi kem
nga poro parongwos par-
wilwil se jinibb on nen nir.
5 Ko arloli asi nga namr-
rorrmi, ko arlai womu nir
lweni tevi Atua ko tevi kem,
suri marongen se Atua.
6 Niko namwera jilijle tevi
Taetas nga m̃itipatune nanu
nga m̃irres ngel tevi kami,
nga pivinvini ore p̃irres.
7 Suri kaman pa mare
renge nanu jijle nir: renge
nosurien, renge nale, renge
norongwosien, ko renge
merrenien nga kammerreni
inu e, nibe kami ous. Ko niko
nammerreni kapan mare
renge nanu ngel kele.
8 Numusus bosoni kami,
ko nurij suri nanu nga kale-
sia nga Masetonia marloli,
nga borongwos weretunen
kami merrenien se kami er-
pese.
9 Kamrongwose nalol nga
m̃irres p̃elak se Numal se
kerr Iesu Kristo. Ni joron
elep nga elep, ko evel lingir
nga pivini iel ngatan, nga
puloli kami vajin joro kami
pilep.
10 Renge inu nelesien suk,
rrek erres poro kapvinvini
ore vajin sev nga kamti-
patune re
sia nga womu. Kami kamr-
rorrmi womue, ko kami kele
kamloli womu jere nir jijle.
11 Ko ngok, kaploli jile vajin,
nolo kami pimaur ren. Ko
kaploli tevi sev nga muto pa
re nevre kami.
12 Poro kammarong erres, ko
Atua p̃ir re sev nga kamlai.
Sete orongwos kaplai p̃iasie
sev nga kamlingi nika, ko
poro bbong pusorsan tevi,
ko erres.
13-14 Ko re iok kele, nu-
musus kami kapp̃elak, ko nir
m̃inij nen parmosi bbong;
ko suri lelingenok kami joro
kami elep nika, erres nga
kaplai tevi nir nga nevrer
mumrrol. Ko poro nabong
sopon kami nevre kami om-
rrol ko nir nijor ser elep,
ko nir vajin arongwos parlai
tevi kami. Erpok ko osorsan
re devjen nuru kes.
15 Aruli pa renge Naul On,
‘Ni nga m̃iser kortoni milep,
sete oup p̃elak; ko ni nga
m̃iser kortoni ewelili bbong,
sete numer aji.’

Taetas nir paran Korin

16 Namwera erres tevi
Atua nga muloli Taetas kele
orrorrmi tutune kami erpe
kem.
17 Ko ni emarong daron
nga namwerai tevi nga pian
p̃ilesi kami, ko ni kobbong
emrreni elep pian.
18 Ko nabkoni san kele
piptevi Taetas. Mernen
kalesia jijle arsurövi, suri
ewerwer erres p̃elak renge
Nosp̃en nga M̃irres.
19 M̃ernen ko kalesia nir
artobbtobbue nga piptevi
kem renge nivelen se kem
nga nablai nevöt ngel van.
Ko nevöt ngel evi nga puloli

jinibb nir parsurövi Numal,
ko puloli jinibb nir parlesi
wose nga nammerreni
nablai se nir nga nevrer
marmumrrol renge nanu
nir.
20 Namtobbtobbue nuru
ngok porpitevi kem mir-
pok nga puloli sete san
purongwos p̃iwer lokloksi
kem renge sel nga namloli
tevi nevöt nga milep ngel.
21 Nammerreni elep sel se
kem pusorsan p̃etp̃eti renge
no Atua ko re kele no jinibb
nir.
22 Niko nabkoni kele tasi
kerr kele san, nga namok-
lesi tetajer mivi drrav nga
marale m̃irres, ko lelingenok
vajin daron nga m̃ilesi nga
kamterter mirpok, ko em-
rreni lenglengen kele wor
piptevi kem.
23 Ko Taetas eptevik
nabong elep renge majingen
suk p̃etp̃eti, ko re kele nga
noborlai se kami. Ko tasi
kerr m̃inij nen nuru, nuru
ormajing se kalesia p̃etp̃eti
nir, ko majingen se nuru
ololi jinibb nir arsurövi
Kristo.
24 Ko niko kapmetmete
nir ngok renge merrenien
nga milep, nga puloli kale-
sia p̃etp̃eti nir parongwose
nga namweretun daron nga
namok-sursurövi kami.

9

Nevöt nga piwilwil se kalesia nir renge Jutia

1 Nurongwose, nolo kami
erres p̃elak pa, ko boli tama
sopon kele renge naul ngel
suri nevöt ngok. Erpe kam-
rongwose, evi nga rraplai
tevi kalesia nir iak Jutia.
2 Nurongwose, kam-
marong pa nga kaplai sopon
van, ko nusrövi pa kami
tevi kalesia nir nga renge
Masetonia. Nuwrai tevir,
nuwra “Kalesia nir nga
renge Akaea artur metmet
nga parlai van, etipatun
pa sia nga womu pa.” Ko
nolo kami nga m̃ir mirpok
ngok ololi nir elep kele iak
Masetonia armarong kele
parlai van.
3 Ko nukoni tasi kerr ngok
nir nga puloli nale se kem
ngok suri kami sete pivini
pivi nale nawon, ko kaptur
metmet ko pa terai, pirpe
nga namsup̃e pa suri kami
tevi m̃eri Masetonia nir.
4 Poro mijki, ko dea-
pitevi m̃eri Masetonia nir
sopon vinuk ko nada-lesi
nga sete kamtur metmet, ko
no kem tia-wis renge nale
nga namwerai suri kami, ko
kami kele no kami tia-wis
lenglengen.
5 Ko niko nulesi erres poro
bokoni tasi kerr ngok nir
parwowomue kem, parinuk
ji kami ko parloli lilane nanu
nir re devjen ne nevöt ngok.
Ko erres p̃elak nga kamw-
erai pa kaplai. Ko mir-
pok ko puto metmet p̃irres
tera daron nga kem nabinuk,
ko puloli kele kaplai renge
nolon nga m̃irres, ko sete
suri marsoni kami.

Atua emrreni ni nga m̃ilai renge nolon nga m̃ir

6 Kaprrorrmi nanu ngel:
ni nga muruw muwelili p̃ili
tweni kele puwelili kobbong,
ko ni nga muruw milep p̃ili
tweni pilep kele wor.
7 Jinibb jijle p̃ilai ko wor
pusorsan pirpe nolon m̃ir
nga p̃ilai, sete nga puloli
nolon purnge p̃isij e, rrek
suri ornge marsoni. Suri
Atua emrreni ni nga m̃ilai
renge nolon nga m̃ir.
8 Ko Atua joron elep temij-
pal, ko ni p̃ilai nanu nir tevi
kami tetajer, puloli tetajer
nevre kami sete pumrrol re
nanu san, ko orongwos vajin
kaplai tetajer tevi nir si nga
nevrer marmumrrole nanu
nir.
9 Erpe Naul On owrai,
owra ‘Ni elai elep tevi nir
nga nevrer marmumrrol.
Sel nga m̃irres sen oto
tetajer.’
10 Ko Atua nga mok-lai
winen tevi nir nga maruw
ko nanen nga rrapaani, p̃ilai
kele winen pilep tevi kami,
ko puloli kap̃ili tweni pilep
kele wor suri sel nga m̃irres
se kami.
11 Ko orongwos kaplai
pilep tevi jinibb nir tetajer,
puloli jinibb pilep parwera
“Erres wor” tevi Atua suri
nevöt nga kami kamlai ko
kem namtori van jir.
12 Suri majingen nga
m̃irres ngel nga kamloli ololi
nanu eru kis: ela se kalesia
nir nga nevrer marmumrrol,
ko ololi kele nga jinibb elep
arwera erres wor tevi Atua.
13 Nanu nga m̃irres nga
kamloli ngok ololi jinibb nir
arlesi wose nolo kami, ko
puloli parsurövi Atua, suri
kamosuri nosp̃en nga m̃irres
se Kristo erres, ko suri kam-
lai tevi nir ko tevi jinibb jijle
nir.
14 Ko puloli parlot suri
kami nga parrorrmi kami
pilep suri nanu nga milep
nga Atua muloli renge nolo
kami.
15 Rrapwera erres wor
elep tevi Atua suri merre-
nien nga m̃irres asi nga ni
m̃ilai tevi kerr!

10

*Pol erij tevi nir nga mar-
wera derteren ser ejkie*

1 Kami sopor kamwera
nga inu nomok-manun re
no kami, ko nga nomok-
rij eterter sopon re bbong
daron nga m̃elik ngasu vajin.
Ko numrreni kapmurrong
nale suk ngel, suri Kristo
kele nolon ean ngatan ko
nolon emaot.
2 Erpok kele, kami sopor
kamwera nga mevijuri mur-
run ne iel ngatan. Daron nga
bevinuk vajin ðelesi kami,
ko rrek ðerij wor p̃iterter
sopon tevi nir. Sete kaploli
nga ðerij pirpok.
3 Ewretun namlik iel
ngatan, ko sete namvijuri
murrun ne iel ngatan.
4 Ko joro nuval se kem sete
arivi nanu ne iel ngatan, ko
derteren ner otoe nga Atua
m̃ilai, nga nabrrerrarre lat
nga Demij murrul totkoni.
Ko namok-rrerrarre nale
gerisen

5 ko namok-lokloksi nor-
rorrmien jijle nga mian
mare ko nga muto ore ko
muloli jinibb nir arrelenge
Atua. Ko namrrul totkoni
norrorrmien jijle nir se
jinibb nir, ko namloli
marosuri Kristo.
6 Ko daron nga kami ka-
posuri erres vajin, ko nabtor
alje nir nga marmusus paro-
suri.
7 Kamok-meteni bbong
nanu ne vare nir. Poro san
ok-wera nga ni evi jinibb se
Kristo, ko ni purongwose ko
wor nga kem kele namivi
jinibb se Kristo.
8 Rrek ewretun nurij elep
p̃elak suri derteren suk
nga Numal m̃ilai tevi kem
aposol. Ko derteren nen sete
evi nga nablokloksi kami,
ko nga nabtor jilijle kami.
Ko sete nok ewis nga m̃erij
mirpok suri derteren nen.
9 Ko numusus bololi kap-
metutue inu suri nale nga
moli re naul suk nir.
10 Suri kami sopon kamok-
wera “Pol naul sen nir ar-
wun saute nale nga m̃iterter.
Ko daron nga ma m̃ilik ji
kerr, evi jinibb nga milemij
nawon, ko nale sen nir
armeljariv nawon.”
11 Nir nga marij mirpok
parmetmet ko wor, suri
daron nga nablik vajin ji
kami ko nabloli vajin pusor-
san pirpe nale se kem nga
marto renge naul.

*Pol erij tevi nir nga mar-
wera ni osrosrövi lweni ni*

12 Ko nammetutu nabwera
kem namrres asi nir nga
marok-wera nir lweni niser
aran mare. Ko nir arlen-
gleng, suri tetajer arok-wera
nga nir marres, ko arok-
meteni lweni bbong nir kis
kobbong.
13 Ko kem nammusus nab-
sursurövi kem pirpok suri
nanu nga sete musorsan
nga nabrij suri. Nabrij
bbong suri majingen nga
Atua mukoni kem nabloli.
Ko majingen se kem ejpari
kami kele.
14 Ko niko sete namsur-
surövi p̃elake kem lweni,
suri kem namla nosp̃en nga
m̃irres evinuk ji kami.
15 Ko sete kem namok-
sursurövi kem suri majin-
gen nga jinibb m̃inij muloli.
Ko nammerreni nga kami
kapan mare renge nosurien
se kami, puloli majingen se
kem pivini mare kele iok.
Ngok mirpok tetajer nam-
merreni nabloli.
16 Ko nabwerwer renge
nosp̃en nga m̃irres renge
vanu nga ngasu wor nir e
kami vajin, lat nga setewor
jinibb san evan ewerwer.
Ko erpok sete nabsursurövi
kem suri majingen se jinibb
m̃inij.
17 Ko Naul On owrai owra
‘Sete san pusrusrövi lweni
ni, pijki, ko pusrövi ma Nu-
mal.’
18 Nir nga marok-wera nir
lweni niser aran mare sete
arweretun. Atua kobbong
esan orongwos puwra jinibb
san erres rreknga erpese.

11

*Pol erij tere aposol ne
gerisen*

1 Kaplinglingi ta inu ƀerij
mun se lenglengen sopon.
2 Nurrorrmi terae kami,
erpe Atua kele orrorrmi
terae kami. Kami kamirpe
nesenwarreng nga setewor
mian ji jinibb san, ko nga inu
nulngi ore pian ji Kristo kis
kobbong.
3 Ko numtutu vajin suri
nulesi erpe nga nir nga
marini ji kami ko marok-
rij melmelas marwera niser
maran mare ko marivi
'aposol', erpe parlokloksi
vajin norrorrmien se kami
nga kamlingi pa renge
Kristo. Erpok kele nuṁet
nga ṁisij nen muloli tuwi
daron nga ṁikrekrasi Iv
renge nale ne neni rretrrun
nga muwrai tevi.
4 Suri kammarong pae nir
arinuk ji kami. Ko arwerwer
ma suri Iesu, ko nale ser
suri Iesu arinijnij wore. Ko
arwerwer suri Neṁin On ko
suri Nosp̃en nga Ṁirres, ko
nale ser suri ngok nuru kele
arinijnij wore. Ko kamosuri
bbong nale ser, nga sete pa
osorsan tevi nga inu nuw-
erwer e ko nga kamosuri
womu.
5 Niser ṁirres O! Ko inu
nisek sete ean ngatan rragr-
rag renge nir.
6 Ewretun re devjen ne
rijen, sete nurongwos ƀerij
kemkaṁe erpe nir, ko re
ma devjen ne norongwosien,
sete nuan ngatan rragrrag re
nir. Ngok kamrongwos pae
erres.
7 Rrek nuloli esij nga sete
nungoni nevöt san ji kami
daron nga ṁewerwer renge
Nosp̃en nga Ṁirres se Atua
tevi kami, rrek? Ko nuloli
inu nuan ngatan, ko kami
kaman mare.
8 Ko nuloli kalesia ṁinij
nir arwulik daron nga
ṁemajing ji kami. Erpe
nuvnae nir nevöt ser nga
puwlik daron nga ṁemajing
se kami.
9 Ko tetajer daron nga
ṁelik ji kami iok, poro
nevrek pumrrol re nanu san,
ko tasi kerr nga Masetonia
arok-lai tevik, ko sete nu-
loli kami kamp̃elake tevik.
Ko numusus bololi pirpok
nabong pisan.
10 Nuwretun renge were-
tunen se Kristo nga muto jik,
nok eterter nga pirpok ko
pa tetajer renge iok Akaea,
ko sete san p̃iwer orek nga
mosrosrövik rengen.
11 Ko suri sev sete nun-
goni nanu san ji kami? Suri
nga sete numrreni kami?
Ejki, Atua ko orongwose nga
memrreni kami elep!
12 Ko ƀetajer nga bololi
pirpok. Erpok ko bolokloksi
nale se aposol gerisen nen
nir nga marok-sursurövi nir
lweni, marok-wera marma-
jing osorsan erpe inu.
13 Nir sete arivi aposol
weretunen. Arkerkeris suri
majingen ser, ko arloli mete
jinibb owonwon, ko arloli
jinibb nir arrorrmi nga
marivi aposol se Kristo.
14 Ko sete rraptaole iok,
suri Demij kele ololi mete
jinibb nir owonwon, ko ololi
arrorrmi ni evi anglo ne mo-
ron!

15 Niko jinibb sen nir arloli osorsan erpe ni daron nga marloli mete jinibb owonwon ko marwera marmajing suri sel ne murrun nga musorsan. Atua putor vitrangir pilep suri nanu nga marloli.

Norongen nga m̃isij se Pol

16 Sete kaprrorrmi nga inu nulengleng. Ko poro ewretun kamrrorrmi ko erpok, ko kaplinglingik bosrosrövik mun sopon pirpe lenglengen san!

17 Berij le sopon; rrek nale suk sete pivi nale se Numal, ko pivi nale se san nga m̃ilengleng.

18 Ko suri nir elep arsursurövi nir lweni suri nanu nga nir kobbong marloli, ko rrek inu kele bololi pirpok, bosrosrövik sopon.

19 Kami norongwosien se kami otoe, a? Ko niko kammarong bbong kaprunge nale se nir nga marlengleng.

20 Kammarong bbonge san nga
mukoni lokloksi kami, san nga m̃ikrekrasi kami, san nga mivnae ji kami, san nga murrorrmi ni evi jinibb san ko muwje vasu kami.

21 Numanun nga bowrai, ko daron nga kem namlik ji kami, ko kem sete namviter ko nabloli pirpok!

Ko poro san owra pusrosrövi ni lweni, ko inu kele bololi pirpok. (Kamlesi nurij se lenglengen vajin!)

22 Nir arivi m̃eri Ipru, a? Ko inu kele nuvi san. Meri Isrel ko nir? Ko inu kele. Metka se Epram ko nir? Inu kele.

23 Jinibb ne majingen se Kristo ko nir? Rrek nulengleng nga bowrai, ko bowrai tama: inu nuasie nir renge iok. Nurat elep asie nir, nuan re naim ne nekaien nabong elep asie nir, arvirralik vavis kis asie nir, ko otomori bemij vavis kis.

24 Valim kis ko nupal ji m̃eri Isrel nir nga marvirrvirralik ejpari ngavöl itul drromon esiw (39).

25 Vatul ko m̃eri Rom nir arevjik tevi nai nga milep san, ko nabong san jinibb sopor artuwek e nevöt. Drrav nga m̃esa rer nir, itul kis arron. Ko renge drrav nga itul nga marron nga, renge san, nuilong jer renge dis nutrin ko nutpong san.

26 Nivelen suk elep lenglengen, ko nutori mijen suk renge nuwi nga muwlu milep, renge jinibb venao, renge niaken suk nir m̃eri Isrel, renge jinibb ne vare nir, renge ngaim nga marlelep nir, renge lolo merwer, renge dis, ji nir nga markerkeris nga marwera marivi kalesia.

27 Nuplak elep, nurat elep. Nabong elep sete numatur erres. Numer ajik, nolok emesmes, melas ajik suri sunsun nga mori sete emtul, eminmaniv, ko sete evtere melas.

28 Ko nanu kele san nga muto jik tetajer evi nga nomok-rrorrmi p̃elak kalesia nir renge lat jijle nir.

29 Poro nir san nolon

pimelisna, ko inu kele erpok,
nolok emelisna. Ko poro nir
san evitan, ko inu nurnge
esij e.
30 Poro bosrosrövik, ko
bosrosrövik bbong suri der-
teren suk nga mijkie.
31 Atua, Tata se Numal Iesu
Kristo orongwose nga sete
nukrekris. Rrapsurövi ni
tuwi ngok vini.
32 Daron nga m̃elik
Damaskas, ko jinibb nga
mimetmete ngaim nen se
numal Aretas ololi jinibb
nuval sen sopor artur
metmet re metali ne ngaim
nga parrul totonik.
33 Ko ejki mun, suri selek
sopor arsongnik van re narr
san ko arjurönik rrurrngi lat
nga m̃itp̃ir e san re naworr,
ko arjurönik van ngatan re
dan, ko nuwlu asi.

12

Pol owra tweni nanu nga milep nga ni m̃ilesi

1 Bosrosrövik ko wor. B̃ela
sev ko p̃irres ren? Ko bololi
tama. B̃osp̃e vajin suri nanu
sopor nga Numal mivisenir
tevik.
2 Nurongwose jinibb le san
nga mivi kalesia san. Ko
evi sia esngavöl drromon ivij
(14) pa, ko arlai van re mel-
rin itolin, nga mare jer nen.
Nurrlenge, ematur lesi leb-
bong, rreknga niben mawos
le wor mian. Atua kobbong
esan orongwose iok.
3 Erpe nga mowrai,
nurongwose nga m̃ernen
arlai van re melrin, ko
nurrlenge, ematur lesi
lebbong, rreknga niben
mawos le wor mian. Atua
kobbong esan orongwose
iok.
4 Ko arlai van re melrin;
ko renge ie ni ornge nanu
sopor nga marres nga mar-
res nga sete orongwos jinibb
san pusp̃e re nale san ne iel
ngatan.
5 Niko bosrosrövi m̃ernen;
ko re inu devjen nga
inu, sete nurongwos
bosrosrövik. Bosp̃e bbong
derteren suk nga mijkie.
6 Ko poro nga bosrosrövik,
ko iok sete nulengleng, suri
nuwretun bbong. Ko sete
bosrosrövik, suri numusus
kapmetenik van mare, ko
numrreni kaprrorrmi bbong
nanu nir nga mololir pa ko
nale nir nga mowrair pa.
7 Ko Demij ololi nanu san
esij re nibek, ko nanu ngok
erpe evrralik ko orrul totoni
nolok nga sete pian mare
p̃elak, ko nga sete bolololik
suri nanu nga marlelep nga
m̃elesir.
8 Ko nulot van ji Atua vatul
nga p̃ila tweni nanu ngok jik.
9 Ko ni owra lweni teik,
owra “Ewretun, nik der-
teren som ewelili, ko inu
derteren suk puwosim ko
pa. Ko daron nga nik nibem
mimelisna, ko inu derteren
suk emajing erres p̃elak va-
jin.” Ko niko nuir nga bosp̃e
pilep lenglengen nibek nga
mimelisna vajin, nga puloli
derteren se Kristo puto jik.
10 Ko niko numarong
bbong derteren suk puwelili,
jinibb nir parwer lokloksik,
jinibb nir parojik, daron nga

m̃iterter pijparik, ko niblaot lele nir parto pelaot suri mevijuri Kristo. Suri poro derteren suk puwelili, ko ngok derteren suk pilep ko vajin.

Pol orrorrmi kalesi ne Korin nir

11 Nurij se lenglengen nga m̃erij re devjen suk mirpok, ko kami ko kamloli mololi mirpok. Moro kami ko kapsurövi inu, ko ejki! Inu sete ma nuvi jinibb nga welili renge nir ngok nga marsursurövi lululwenir marwera marivi aposol, ewretun sete nuvi jinibb san!

12 Orongwos kaplesi kobbong em̃erer nga mevi aposol suri nelesien nir ko nanu nga marinijnij nawone nir nga mololir, renge nolok nga mipriv, daron nga m̃elik ji kami.

13 Kamjikie nanu sansan kobbong nga meling kelesia m̃inij nir marloli, nile: sete kammeteni suri inu. Kaptelasi inu nga mololi m̃isij tevi kami erpok!

14 Pivatul le pa bevinuk ƀelesi kami. Ko sete bongoni nanu san ji kami. Sete numrreni nevöt se kami, ko numrreni kami kobbong. Suri sete erres nga bipi san puwngani tata sen, ko tata sen ma puwngani bipi.

15 Numarong ƀela nevöt suk jijle, ko nibek kele, nga bewilwil se kami. Ko ewretun merrenien nga kammerreni inu e pian ngatan suri inu merrenien nga memrreni kami e ean mare?

16 Niko kamlesi vajin nga sete nuloli kamp̃elak suri inu. Ko rrek kapwera "Pol ololi erpok nga p̃ikrekrasi kerr, musuw ko pia-lai nanu san ji kerr."

17 Ejki nga ejki rres! Ko nir san nga mokonir vinuk ekrekrasi kami, rreknga ejki? Ejki rres ma.

18 Nuloli Taetas evan, ko nukoni kele tasi kerr m̃inij nen kele eptevi. Rrek Taetas ekrekrasi kami rrek? Ejki, suri ni norrorrm̥ien s̥en osorsan bbong tevi nga inu, ko ni ololi osorsan bbong tevi nga inu nomok-loli.

19 Kami kamrrorrmi rrek tetajer namok-rij nga nabwer ore nale se kami nga muwra pulokloksi kem? Ejki! Tetajer namok-rij erpe Kristo emrreni ko erpe Atua emrreni. Ko nanu jijle nga namloli, namloli nga nabwilwil se kami, sele kem nir nga nammerreni kami.

20 Ko numtutu dea-vinuk ji kami ko delesi kami sete kamlik erres erpe numrreni, ko kami kele taklesi inu dololi nanu san nga kami sete kap̥merreni. Suri numtutu delesi takrij latlat, nolo kami tileplep, nolo kami tumrrol, nolo kami tukul, takworworsur, takrij otot tevi kami lululweni, nolo kami tian mare, ko nat tikarkar ji kami.

21 Numtutu dea-vinuk ko Atua tuloli nok tiwis re no kami, ko dea-tengsi nir tilep nga tarloli pa nololien ko sete nolor olululwi, ko nga nolor timrreni aseni ne-

sevin, ko nga tarloli tisij tevi nesevin.

13

Bongsi nale se Pol

1 Vatolin le vajin bevinuk ƀelesi kami. Naul On owra ‘Poro jinibb san owra
p̃irij tere selen, ko nuru p̃ieru rrek nir p̃itul ko pa parij se nale nen.’
2 Nuwra bowrai tevi nir nga marloli pa nololien, ko tevi nir m̃inij nen nir, erpe nga mowrai pa re daron erwen nga m̃elik ji kami, ko bowrai lweni kele nga m̃elik ngasue kami vajin: Poro bolwi kele vinuk, ko botor vitrangi kami vajin.
3 Ko kaprongwose p̃irres vajin nga Kristo erij rrurrngi inu. Ko ni daron nga muwra p̃iete kami, ko ni derteren sen sete puwelili, ko derteren sen pilep.
4 Ewretun derteren sen ewelili daron nga murrul re nai pelaot, ko lelingenok vajin ni emaur renge derteren nga milep se Atua. Ko kem namkortoni tevi Kristo, ko kem kele derteren se kem ewelili; ko nabmaur renge ni mauren sen re derteren nga milep se Atua renge no kami.
5 Kaprrowrrow kami lweni. Kamtur ko renge nosurien se kami, rreknga ejki? Rrek sete kamrongwose nga Iesu Kristo elik livö e kami? Poro pijki, ko kamtor jabble p̃etp̃eti!
6 Ko numrreni kami kaprongwose nga kem sete namtor jabble.
7 Namok-lot van ji Atua nga sete kaploli p̃isij. Iok sete namloli nga jinibb nir parlesi kem majingen se kem erres, ko nga kami kobbong kaploli p̃irres, pesveni jinibb nir arlesi kem majingen se kem erres rreknga erpese.
8 Suri sete namrongwose nabloli nanu san nga puto ore weretunen, ko nga ma putor jilijle.
9 Nam̃ir bbong daron nga derteren se kem ewelili ko derteren se kami elep. Ko namok-verus van ji Atua nga kapa-momsawos p̃irres p̃etp̃eti.
10 Niko nomok-uli naul ngel vinuk ji kami daron nga m̃elik ngasu ngel; nuli nga kami kap̃ete lweni kami, ko poro bevinuk vajin ko setemun bololi nanu nga marterter sopon tevi kami renge derteren nga Atua m̃ilai pa tevik. Suri derteren nen sete evi nga ƀerrarre nanu, ko nga ma bololi pian mare.
11 Rrek otomori nale suk pusuw ngel. Nuwra erres wor tevi kami. Kap̃elak nga kapa-momsawos p̃irres p̃etp̃eti; kaprunge nale suk nir; norrorrmien se kami pisansan; kaplik renge demat. Ko Atua nga mivi Atua ne merrenien ko Atua ne demat p̃ilik livö e kami.
12 Kapwera erres tevi kami lululweni tevi merrenien ko demat.
13 Kalesia jijle nir arwera erres tevi kami.

14 Ngel evi loten suk, nga
nalol nga m̃irres se Numal
Iesu Kristo, ko merrenien se
Atua, ko gortien se Nem̃in
On puto ji kami jijle.

Naul nga Pol Muli tevi Kalesia Nir renge GALESIA

Batu nale nga mivsivseni lut nga parmeteni naul ngel puto suri

Renge daron nga ni muli naul ngel, ko Pol ornge esij elep ko orrorrmi elep m̃eri Galesia nir suri nga nir elep arivel lingi nevisvisenien nga Pol m̃ilai tevir bonevis, ko arvijuri nevisvisenien se jinibb m̃inij sopor nga marok-wer lokloksi Pol ko nosp̃en nga m̃irres. Nir arwera kalesia nir parvijuri ko wor nale nesesreien rreknga lo (law) nga Moses m̃ilai tuwi tevi m̃eri Isrel nir, ko paran re bae ser. Ko Pol owra eterter nga nosurien esan kis kobbong, nga jinibb muosuri Iesu Kristo, evi sel nga jinibb san pumomsawos p̃irres re no Atua. Renge sel ngok, ko Nem̃in On okpitevi kalesia nir, ko ololi murrun ser erres p̃elak easi jinibb san nga m̃iplak nga pivijuri nale nesesreien tama san.

Pol owra "Erres" tevi nir

1 Inu Pol, nuvi aposol san. Sete jinibb san elngik, suri nanu ngok sete eplari re devjen ne jinibb. Iesu Kristo ma elngik, ko Atua Tata nga muloli ni mimaur luwi kele re mijen.

2 Inu tevi kalesia niaken suk jijle nir ne iel, namwera "Erres" tevi kami kalesia nga kamlik re vanu ngok Galesia.

3 Nurongwose, Atua Tata se kerr ko Numal se kerr Iesu Kristo porlai merrenien ko demat tevi kami.

4 Iesu Kristo emarong lweni ni pimij p̃isre nololien se kerr, nga p̃itka tweni kerr re ngatan nga m̃isij ngel. Iok evi kele marongen se Atua Tata se kerr.

5 Rrapsurövi ni tuwi ngok vini. Pirpok ko.

Nale m̃inij ngok nga kamrunge sete evi nosp̃en nga m̃irres se Kristo

6 Nutaol lengleng nga kamwolu lingi Atua ngavilvil mirpok ko kamvijuri vajin nosp̃en m̃inij san! Suri Atua everuse kami renge merrenien se Kristo.

7 Ko nosp̃en nga m̃irres m̃inij san ejki kele mun, ko jinibb kobbong sopor arwera parlokloksi kami ko parieni nosp̃en nga m̃irres se Kristo.

8 Ko poro nga kem bbong, rreknga anglo san pivel re melrin vini ko p̃iwerwer re nosp̃en m̃inij san tevi kami nga sete musorsan tevi nga inu m̃ewerwer pa ren tevi kami, Atua putor vitrangi ko wor rengen suri.

9 Iok namwerai pa osuw, ko lelingenok nuwra lweni kele: poro jinibb san p̃iwerwer tevi kami renge nosp̃en m̃inij san nga sete

musorsan tevi nga kamrunge pa musuw, Atua putor vitrangi ko wor rengen suri.

10 Nga m̃erij mirpok, kamrunge erpe numrreni bololi jinibb nir parunge p̃irres kobbong re inu, rrek numrreni bololi Atua purnge p̃irres re inu? Ko ejki, Atua kobbong. Rreknga numrreni bololi ðerres re no jinibb? Ejki! Poro nga bololi pirpok ngok, setete nuvi jinibb ne majingen se Kristo. Ko niko nir nga marieni nosp̃en nga m̃irres se Kristo ko nga marwer lokloksi inu erpok arkerkeris kobbong.

Pol osp̃e suri ela majingen sen ji Kristo erpese

11 Tasik nir, numrreni kaprongwose nanu ngel: nosp̃en nga m̃irres nga nomok-werwer ren sete eplari ji jinibb, ejki.

12 Ko sete jinibb san elai tevik, ko sete jinibb san evisvisenik ren, ejki. Ko Iesu Kristo ko wor eviseni tevik.

13 Kamrunge pa nosp̃en ne sev nga nomok-loli daron nga mevijuri malum sel se m̃eri Isrel nir nga marok-lot rengen. Nomok-ojoji p̃elak kalesia se Atua nir; nuwra ðetelmajir pijpari loten ser pusuw.

14 Ko nuan mare renge sel se m̃eri Isrel nir nga marok-lot rengen, asi re m̃eri Isrel elep nga marivi dul suk. Ko nuvijuri p̃elak ðirterwarreng se kem nir renge sel nga marwerai tuwi.

15 Ko Atua otobbtobbu womue inu re daron nga mematur malum re depai tasu suk, ko everuse inu, suri ni nolon nga m̃irres. Ko emarong vajin

16 piviseni ni Natun tevi inu, nga bosp̃e suri nosp̃en ne ni tevi jinibb ne vare nir. Re daron mawos nen, sete nususi rongornge kele tevi jinibb kele san,

17 ko sete nuan Jerusalem nga ðelesi nir nga marivi aposol womu re inu. Ko nuvel ko numawos pa Arepia nuvesane, mian ko nulwi vini kele Damaskes e.

18 Vitunen vajin re sia itul, ko nuan vajin Jerusalem nga bosusi rongornge tevi Pita. Ko nulik jin ejpari nabong esngavöl drromon elim (15).

19 Sete nulesi aposol m̃inij san, Jemes kobbong, tasi Numal.

20 Nanu nga molir ngok tevi kami sete arivi gerisen, arivi weretunen ko wor mawos Atua.

21 Mian ko nuan vajin re vanu Siria ko re vanu Silisia.

22 Ko kalesia nir nga marlik Jutia setewor arlesi wose nok.

23 Arunge ma nosp̃en nek nga marsup̃e mirpel: “Ni nga mok-ojoji kerr bonevis, lelingenok vajin okwerwer re nosurien nga bonevis mok-lokloksi.”

24 Ko arsurövi Atua suri inu.

2

Pol ejiljilwer tevi aposol m̃inij nir

1 Vitunen vajin re sia esngavöl drromon ivij (14), ko
nuan kele Jerusalem e tevi
Banapas, ko nula Taetas kele
eptevik.
2 Nuan suri Atua owrai
tevik nga ban ko wor. Ko
nukorti tevi nir nga martorir
marivi jinibb nga marlelep,
kem namsan kis. Ko nuwra
suri nosp̃en nga m̃irres
nga nomok-werwer ren tevi
jinibb ne vare nir. Suri
dotor jabble re lat san,
tuloli majingen suk tivi nanu
nawon, ko nir ma parwera
momsawose ko tevik.
3 Ko ejki, nir arlesi nanu
jijle armomsawos erres kob-
bong. Re devjen ne bae kele,
ko sete aron tertere selek
Taetas. Ni evi m̃eri Gris san,
ko setewor ean re bae se
m̃eri Isrel nir.
4 Ko nir sopor armerreni
ni pian re bae. Nir ngok ark-
erkeris nga marwera marivi
kalesia, ko arvij vini tweni
parleslesi suri nivelen nga
kerr rramiel sisarow ren re
Iesu Kristo. Ko nir arwera
parloli rrapivi demij maur
kele.
5 Ko sete nammarong
parasie kem sopon, suri
nammerreni nabtor totoni
weretunen ne nosp̃en nga
m̃irres ngel puto p̃irres
tetajer, suri namrrorrmi
kami.
6 Ko nir nga ma jinibb
martorir marivi jinibb nga
marlelep, sete arwera kele
nale san tevik. (Poro pivi
weretunen nga marivi jinibb
nga marlelep evi nanu na-
won ji inu, suri Atua elesi
jinibb jijle nir arsorsan kob-
bong.)
7 Ko nir sete arwera kele
nale san tevik, ejki rres. Ko
arlesi evi weretunen Atua el-
ngi pa renge inu nosp̃en nga
m̃irres sen nga bowra tweni
tevi jinibb ne vare nir, pirpe
nga m̃ilngi womu pae renge
Pita nga ni puwra tweni tevi
m̃eri Isrel nir.
8 Ko Atua ela derteren tevi
Pita nga pivi aposol nga pian
ji m̃eri Isrel nir, ko Atua
kele ela derteren tevi inu
nga bevi aposol nga bean ji
jinibb ne vare nir.
9 Ko Jemes ko Pita ko
Jon arlesi wose vajin dert-
eren nga Atua m̃ilai tevik.
Nir ngok, jinibb nir artorir
erpe burtur. Ko arini va-
jin ko arrul totkoni komru
Banapas nevre komru rres,
erpe nomorivi seler. Ko ar-
marong nga komru noboran
ji jinibb ne vare nir, ko nir
paran ji m̃eri Isrel nir.
10 Ko arwera bbong nga
komru noborrorrmi b̃eres
ko nir. Ko nanu ngok mawos
kobbong, numrreni lengleng
womu pae nga bololi.

Pol ewer ore Pita

11 Ko mian ko daron nga
Pita mivini Antiok vajin, ko
nutur imare re non nutre ni,
suri ololi sarrsarre.
12 Suri womu Pita okaani
nanen tevi jinibb ne vare
nir. Ko daron nga jinibb
sopor nga Jemes mukonir
marini vajin, ko ni ewij
ngasu kerkerasi jinibb ne
vare nen nir, suri emtutue
nir nga martori nale ne-
sesreien se m̃eri Isrel nir

eterter, ko nga marungasi
jinibb ne vare nir.
13 Ko nir m̃inij nen nir nga
marivi kalesia re m̃eri Isrel
nir arkorti tevi Pita renge
murrun gerisen ngok. Ko
Banapas kele arwos tweni
vajin renge gerisen ser ngok.
14 Ko daron nga inu
m̃elesi marloli mirpok, ko
sete arivel mawos renge
weretunen ne nosp̃en nga
m̃irres, ko nuwrai tevi Pita
renge no nir jijle, “Nik kuvi
m̃eri Isrel san. Ko kulik
vajin erpe jinibb ne vare
san, suri setemun kuvijuri
nale nesesreien se m̃eri Isrel
nir, suri kuvi pa kalesia. Ko
erpese vajin kuruj ngasue
jinibb ne vare nir erpok,
erpe kungasir kele, ko kuwra
kupon tertere nir parlik
pirpe m̃eri Isrel nir?”

Nosurien evi nanu nga milep ji m̃eri Isrel nir ko ji jinibb ne vare nir kele

15 Kem namiak namivi
m̃eri Isrel, ko sete namivi
jinibb ne vare nga m̃eri Isrel
nir marungasir.
16 Ko lelingenok vajin kem
namrongwose nga jinibb san
sete orongwos puloli lweni
ni pumomsawos p̃irres re
nga mivijuri nale nesesreien
se m̃eri Isrel nir, ejki. Orong-
wos pumomsawos p̃irres ko
re bbong nosurien sen re
Iesu Kristo. Ko niko kem
kele namosuri pa Iesu Kristo
nga Atua puloli kem nab-
momsawos p̃irres suri no-
surien se kem re Kristo,
ko sete suri nga namvijuri
nale nesesreien. Suri sete
san orongwos pumomsawos
p̃irres re nga mivijuri nale
nesesreien, ejki.
17 Ko m̃eri Isrel nir nga
martori nale nesesreien ser
nir eterter arungasi kele
kem vajin, suri setemun
namvijuri nale nesesreien
ser, ko namok-vijuri sel nga
Atua puloli kem nabmom-
sawos p̃irres suri bbong no-
surien se kem re Kristo.
Ko nir arwera vajin kem
nololien se kem otoe erpe
jinibb ne vare nir, ko arwera
kele Kristo evi batu nololien.
Ko ejki nga ejki rres nawon!
18 Nurrerrarre tweni nale
nesesreien ser nir nga
marok-wer ore nanu milep.
Ngok sete evi nololien nga
m̃isij nga mololi mirpok. Ko
poro nga ƀemajing lweni
nale nesesreien ngok nir, ko
ngok ko ma erpe nololien
nga m̃isij suk putoe vajin!
19 Ko re devjen nga renge
nale nesesreien, numij ko pa
ren. Nale nesesreien nen
kobbong otor pinik. Ko ngok
evi nga bemaur se Atua nga
ƀemajing sen vajin. Erpe ar-
wuse totonik pa re nai pelaot
tevi Kristo.
20 Ko erpe inu vajin sete-
mun numaur, ko Kristo ko
vajin emaur rengek. Ko re
nga memaur malum renge
nibek ngel, numaur suri no-
surien suk kobbong nga mo-
suri natu Atua. Ni emrrenik
elep, ko ela ni lweni suri inu.
21 Bololi ototvi vajin nale
suk pumrrol: Merrenien se
Atua, nga mukoni natun Iesu
Kristo nga pimij sere kerr,
elep nga elep temijpal. Ko

nir nga marwera jinibb san orongwose pumomsawos p̃irres suri nga mivijuri nale nesesreien arkerkeris kobbong. Suri poro nale ser ngok evi weretunen, ko niko Kristo emij nawon vajin, ko merrenien se Atua evi nanu nawon.

3

Nale nesesreien rreknga nosurien?

1 E, kami m̃eri Galesia, kamlengleng. Siko ololi suri kami, nga muloli kamiel lingi Kristo? Nuwer metelepe mijen se Kristo renge nai pelaot tevi kami.

2 Nuwra borongwos nanu sansan ji kami, ngel: Kamlai pa Nem̃in On suri nga kamvijuri nale nesesreien? Ejki, kamlai suri kamrunge ko kamosuri nosp̃en nga m̃irres.

3 Erpese kamlengleng temijpal mirpok? Kamtipatun pa re Nem̃in On, ko kamwera vajin kapvinvini ore re derteren ne nibe kami kobbong!

4 Nanu elep arpelpelari ji kami, ko pesveni ko? Ejki, nuosuri wener partoe ko.

5 Bosusi kele: Atua nga mokla Nem̃in On tevi kami ko nga mokloli nanu nga marinijnij nawone nir livö re kami okloli erpok suri nga kamvijuri nale nesesreien, rreknga suri kamrunge ko kamosuri nosp̃en nga m̃irres?

6 Erpok kele ‘Epram osuri Atua, ko Atua owrai vajin nga ni omomsawos erres suri nosurien sen’, erpe Naul On owrai.

7 Niko kamrongwose nir nga nosurien ser mutoe, nir mawos nen ko arivi metka mawos se Epram.

8 Naul On owra wowomu pae nga suri nosurien ser kobbong Atua pia-loli jinibb ne vare nir parmomsawos p̃irres ren. Ko niko Naul On owra wowomue tevi Epram erpel: ‘Atua p̃irij p̃irres suri jinibb ne vare nir renge nik.’

9 Epram osuri Atua ko Atua erij erres suri Epram. Ko erpok kele nir p̃etp̃eti nga marosuri Atua, Atua erij erres suri nir.

10 Nir nga marmajil renge nale nesesreien nga parvijuri majingen nen, ko Atua oungasir. Suri Naul On owra ‘Atua ongasi jinibb jijle nir nga sete marvijuri tajer nale p̃etp̃eti nir nga marto renge nale nesesreien.’

11 Ko vesan kele, rramrongwos alje nga sete san orongwos pumomsawos p̃irres re no Atua renge nga mivijuri nale nesesreien, suri Naul On owra ‘M̃er nga bbong mumomsawos m̃irres renge nosurien sen ko, ni ko pimaur.’

12 Ko sel nga jinibb san pumomsawos p̃irres renge nale nesesreien sete evi sel ne nosurien, ejki. Suri Naul On owrai kele, ‘Ni nga bbong mivijuri nale nesesreien nir pimaur surir.’

13 Ko Kristo ervei tweni kerr, ololi Atua setemun oungasi kerr, suri nga ni ela luwe nungasien nga Atua

oungasi kerr ren, nga nale
nesesreien muspẽ. Ololi er-
pok re nga murrul re nai
pelaot, suri Naul On owra
'Jinibb san nga marevji pini,
ko marruloni niben re nai
san, ngok rramlesi wose nga
Atua oungasi, suri ela noron-
gen nga m̃isij temijpal.'
14 Ko niko renge Iesu
Kristo vajin Atua purong-
wos p̃irij p̃irres suri jinibb
ne vare nir pusorsan tevi
nga m̃irij m̃irres suri Epram.
Ko kerr rramrongwos vajin
rraplai Nem̃in On nga Atua
m̃irijrij e nga p̃ilai, suri no-
surien se kerr.

Nale nesesreien rreknga nale ne rijrijen?

15 Tasik nir, borrongr-
rongvi re jinibb. Poro
nga jinibb p̃ieru pormarong
kokorti re nanu san nga
porloli ore marongen se
nuru ngok, ko sete jinibb san
orongwos vajin p̃irieni kele
rrek puwra kele mun nale
san kele pian ren. Suri orloli
ore jile ko pa.
16 Ko erpok, Atua ela ri-
jrijen sen womu pa tevi
Epram, ko nale nesesreien
nga mia-vini vitu sete orong-
wos p̃irieni. Ko Atua ela
rijrijen sen ngok tevi Epram
ko tevi metka sen san. Ko
re iok, Naul On sete owra
'tevi metka som nir', ejki, ko
owrai ma 'tevi metka som
san'. Metka sen ngok evi
Kristo ko.
17 Ko nanu nga milep nga
mowra bowrai nen, erpel:
Atua elai pa rijrijen sen
tevi Epram owomu. Ko vi-
tunen, sia ongut vavij bbulin
ngavöl itul (430) easi osuw,
ko nale nesesreien ea-vini
vajin. Ko niko nale neses-
reien ngok sete orongwos
pulokloksi marongen ngok
se Atua ko p̃irieni rijrijen
sen.
18 Suri poro nga nelaien se
Atua eplari renge nale ne-
sesreien, ko setemun orong-
wos piplari renge rijrijen.
Ko Atua ela nawon pae tevi
Epram suri rijrijen sen.
19 Ko erpese vajin re nale
nesesreien? Evini suri sev?
Arevei oto tevi nale rijrijen
suri bbong nololien nir se
jinibb nir. Ko arlingi oto
erpok pijpari nga metka nen
se Epram nga marlai nale
rijrijen ngok tevi pia-pelari.
Ko nale nesesreien nir, Atua
elair tevi anglo nir, ko nir
vajin arlai tevi Moses, ko
Moses elai tevi m̃eri Isrel nir.
20 Ko daron nga ma Atua
m̃ila nale rijrijen sen tevi
Epram, ko ni esan kis
kobbong elai mawose tevi
Epram, sete jinibb san otur
liven.
21 Ko erpok, nale neses-
reien ngok oto tere nale ri-
jrijen se Atua rrek? Ejki nga
ejki rres nawon! Ko poro
nga nale nesesreien orong-
wos puloli jinibb parmaur,
ko niko vajin jinibb nir par-
momsawos p̃irres ren. Ko
ejki, sete erpok.
22 Suri Naul On owrai pa
nanu p̃etp̃eti nir arto pa re
derteren ne nololien. Ko
nale rijrijen kobbong vajin
orongwos p̃ila tweni jinibb

re derteren ne nololien suri
nga marosuri Iesu Kristo.

Kerr p̃etp̃eti rramivi sansan re Iesu Kristo

23 Ko daron nga nosurien
ngok setewor mivini wor,
ko nale nesesreien owlu ore
kerr, ejpari nga nosurien
ngok m̃irrmali vajin.
24 Erpe nale nesesreien
emetmete kerr mijpari nga
Kristo mivini vajin, ko rram-
momsawos erres suri no-
surien vajin.
25 Ko suri nga nosurien
m̃irrmali vajin, ko nale ne-
sesreien setemun emetmete
kerr vajin.
26 Kami jijle kamivi natu
Atua suri kamosuri Iesu
Kristo.
27 Suri kami p̃etp̃eti nga
kampaptaes renge Kristo,
erpe kamuri pa mauren se
Kristo.
28 Ko kerr jijle vajin
rramsorsan, poro rramivi
m̃eri Isrel rrek poro rramivi
jinibb ne vare, ko poro
rramivi demij maur rrek
poro rramiel sisarow, ko
poro rramivi norman rrek
poro rramivi nesevin. Kerr
p̃etp̃eti rramivi sansane
renge Iesu Kristo.
29 Ko poro kamivi jinibb
se Kristo, ko kamivi vajin
metka se Epram, ko kaplai
vajin nelaien se Atua nga
m̃irijrij e renge nale rijrijen
sen.

4

Rramivi natu Atua

1 Bowra rrongrrongvi re
bipiwarreng san nga tata sen
joron milep. Daron nga m̃er
wel nen muwelili malum,
setewor otori joro tata sen
san. Ko jinibb m̃inij sopor
nga tata sen m̃ilngir armet-
mete ni ko nijor nen nir,
pian pia-jipari daron nga
tata sen m̃ilngi nga ni pilep
vajin ko p̃ilai nanu p̃etp̃eti
nir vajin.
2 Ko poro puwelili malum,
ko pusorsan pini tevi demij
maur se tata sen nga sete
mutori nanu san evi sen.
3 Ko erpok kele re kerr.
Daron nga rramwelili
malum renge sel se Atua, ko
rramivi demij maur se demij
nir ne iel ngatan.
4 Mian mian ko ejpari
momsawos daron mawos
nen vajin, ko Atua okoni
vajin ni Natun. Ni eak
re nesevin san, ko eak re
daron momsawos nga nale
nesesreien murrul totkoni
malum mauren se jinibb nir.
5 Ko ni evini nga pujri
lweni kerr nga nale neses-
reien murrul totkoni kerr, ko
nga kerr rrapivi vajin natu
Atua.
6 Ko suri rramivi vajin
natu Atua, ko Atua okoni
Nem̃i Natun vini renge nolo
kerr, ololi kerr rramverus
Atua evi Tata se kerr.
7 Ko niko kerr setemun
rramivi demij maur, rramivi
vajin natu Atua. Ko suri nga
rramivi natu Atua, ko niko
Atua pia-lai tevi kerr nanu
jijle nga m̃ilngir parivi se
natun nir.

Pol orrorrmi m̃eri Galesia nir

8 Ko erpok ko, bonevis
kamrrerrlenge Atua, ko

kamivi demij maur se demij nir nga sete marivi atua.

9 Ko lelingenok vajin, kamrongwos pae Atua (rreknga erresrres ma bowrai Atua orongwose kami). Ko erpese kammerreni kele kapluwi van ji demij ngok nir, nga marmelisna ko joror marjikie? Erpese kammerreni kapivi luwi demij maur ser kele?

10 Kamtori nabong sopor, ko navöl sopor, ko daron sopor, ko sia sopor nga marsupsup̃er renge nale nesesreien se m̃eri Isrel nir!

11 Numtutu deplak nawon pa suri kami.

12 Niaken suk nir, nungoni kami eterter nga kapirpe inu, erpe nga inu nurpe pa kami. Sete kamloli rragrrag nanu nga m̃isij san tevik.

13 Kamrongwose inu numsi re nibek daron nga m̃ewerwer re nosp̃en nga m̃irres tevi kami womu.

14 Ko mesien nga mulolik sete kamungasik tevi, nurongwos ma kamlesi evi nanu nga m̃isij. Ko sete kamruj ngasue inu, ko kamlaik erpe anglo san se Atua, erpe Iesu Kristo.

15 Ko nibe neiren se kami ne wosenen? Nurongwose, re wosenen kami kapla tweni mete kami ko kaplai tevi inu, poro kaprongwose kaploli pirpok. (Erpe iok nusp̃e suri nolo kami nga m̃irres nga sete murongwos pusuw tevi inu.)

16 Ko erpese kamok-rij tere inu vajin, kamloli inu nurpe vajin devje nuval se kami? Rrek kamloli erpok suri nga m̃erij re weretunen tevi kami?

17 Ko lenglengen ne jinibb ne nevisvisenien ngok nir arsurövi kami re nale nga marivi neni rretrrun marres arwera parlum̃i nolo kami rer. Ko partur ore kami vajin ko kami vajin kapsurövi kis nir vajin.

18 Erres nga parsurövi kami, poro wor nolor parres. Ko erres kele nga kamsurövi inu daron nga m̃elik tevi kami. Ko suri sev kammosi re daron nga m̃elik ngasu vajin?

19 Natuk nir! O, nup̃lak elep re kami daron nga womu kamini kamivi kalesia, osorsan tevi nesevin san ep̃lak nga puwosi bipi sen p̃iak. Ko rrek ðep̃lak luwi kele vajin pijpari nga nolo kami parini parmomsawos pirpe nolo Kristo.

20 O, poro nga ðelik tevi kami lelingen ngel! Ko poro nga borongwos ðerieni nale suk tevi kami! Suri nomokrrorrmi lenglengen kami.

Jiljilweren suri Eka ko Sera

21 Kapwerai ta tevi inu, kami nga kammerreni kaplik renge nale ne nesesreien, sete kamrunge nanu nga nale ngok muwrai?

22 Suri aruli erpel, nga Epram natun norman eru. Tuwen evi natu Eka, nga mivi nesevin ne majingen sen; ko tuwen evi natu nesevin nga mivel sisarow san,

nisen Sera, Epram wor nesen sen mawos.
23 Ko bipi nga nesevin
ne majingen muwosi, eak
suri marongen se jinibb kob-
bong. Nisen ko Ismael. Ko
bipi nga ma nesevin nga
mivel sisarow muwosi, eak
suri rijrijen se Atua ko wor.
Ni nisen ko Aesak.
24 Ko ngok orrongrrongvi
nanu ko san. Nesevin ngok
nuru orirpe sel eru ngok nga
jinibb san puruj mori lesie
Atua. Sel tuwen nen eplari
renge botwen ngok Sinae,
botwen nga Atua m̃ila nale
nesesreien tevi Moses. Ko
nir nga marvijuri sel ngok
arivi demij maur, erpe Eka
ko metka sen nir.
25 Ko niko Eka erpe
botwen nga Sinae nga
muto renge vanu Arepia,
ko erpe kele Jerusalem
ne lelingenok, suri ni tevi
metka sen nir arivi demij
maur.
26 Ko Jerusalem nga
mimerr nen nga muto renge
melrin, ni erpe jinibb san
nga mivel sisarow, ni ko evi
tasu se kerr.
27 Suri aruli erpel renge
Naul On: 'Kup̃ir, nik
nga kumm̃er nga setewor
kumvesi natum san rragr-
rag. Kupsorrvij ko kupkail
suri kum̃ir, nik nga setewor
kumwosi bipi san wor. Suri
ni nga mutur nawon, natun
pileplep p̃iasie ni nga diwen
sen mutoe.'

28 Ko kami, niaken suk
nir, kamivi natu Atua suri
rijrijen sen, erpe Aesak, natu
Sera.

29 Ko erpe re wosenen, Is-
mael, nga m̃iak suri maron-
gen se jinibb, okoji Aesak
nga m̃iak suri rijrijen se
Atua, ko erpok kele lelin-
genok arok-oji kerr.
30 Ko Naul On owrai er-
pese? Owrai erpel: 'Kup-
wirr tweni nesevin ne ma-
jingen nuru natun, suri natu
nesevin ne majingen sete
orongwos p̃ilai nijor se tata
sen pirpe natu nesevin nga
mivel sisarow pia-lair.'
31 Ko kerr, niaken suk nir,
sete rramivi metka se ne-
sen ne majingen ngok, ko
rramivi ma metka se ne-
sevin ngok nga mivel sis-
arow.

5

Kaptur p̃iterter renge nivelen sisarow se kami

1 Kristo ololi rramiel sis-
arow, ko owra rrapiel sis-
arow p̃etp̃eti vajin. Ko ngok,
kaptur p̃iterter renge nive-
len sisarow ngok, ko sete
kaploli lweni kami kapivi
luwi demij maur.
2 Kapmurrong! Inu Pol,
nuwrai tevi kami nga poro
nga kaploli nir parevji kami
renge bae ser, ko ngok Kristo
sete orongwos p̃ila mauren
tevi kami vajin.
3 Nuwrai eterter kele tevi
jinibb jijle nga maran renge
bae se m̃eri Isrel nir nga
nir parvijuri ko wor nale
nesesreien ser p̃etp̃eti vajin.
4 Kamjikie Kristo, kami
nga kammerreni kapmom-
sawos renge nale nesesreien. Kamruj pa ngasue
merrenien se Kristo.

5 Ko kerr ma, Nemm̃in On
se Atua eptevi kerr, ko
rramteravi nga Atua pia-loli
kerr rrapmomsawos suri no-
surien se kerr kobbong.
6 Suri bae evi nanu nawon
renge jinibb san nga mukorti
pa tevi Iesu Kristo, poro ean
pa rengen rreknga ejki. Ko
nanu nga ma milep evi no-
surien. Ko nosurien se kerr
okpelari renge merrenien se
kerr nga rrammerreni jinibb
nir.
7 Womu, kamwolu erres
renge mauren ne kalesia
se kami. Siko ololi nga
kami setemun kamvijuri
weretunen?
8 Nanu ngok sete eplari ji
Atua, nga mokveruse kami.
9 Jinibb sansan kobbong
orongwos puloli delung nir
parsarr.
10 Ko nurongwose, norror-
rmien se kami sete orong-
wos p̃inije renge nga inu.
Nurongwose iok suri nga
kamkorti pa tevi Iesu Kristo.
Ko isi nga pivi m̃ernen
nga moklokloksi kami, Atua
putor vitrangi ko.
11 Tasik nir. Kamrongwos
pae inu norrorrmien suk
suri bae. Nomok-wera nga
kalesia nir setemun paran
rengen. Ko niko arok-ojik
suri. Nir arlesi murrun
se Kristo nga mokla nawon
mauren tevi kerr suri mi-
jen sen renge nai pelaot evi
nanu nga m̃isij. Suri armer-
reni nir wor parloli nanu
sopor nga p̃ila lweni se nir,
armusus Kristo p̃isan kob-
bong p̃ila se nir.
12 Numrreni poro nga nir
nga marwera parlokloksi
kami re nga parevji kami
renge bae ser parla nesip
ser ko parevji lokloksi lweni
nir!

Kapla wenen ne Nemm̃in On ko sete ne mauren tera se kami

13 Ko kami, niaken suk nir,
Atua everuse kami tweni
nga kapiel sisarow. Sete
nale ne nesesreien san orrul
totkoni mun kami. Iok erres.
Ko nanu sansan kobbong ni
le: sete kapwera “O, nanu
san setemun orrul totkonik,
inu bololi sev nga memrreni
vajin”, ko ngok kamvijuri
lweni vajin mauren tera nga
m̃isij se kami. Sete kaploli
pirpok, pijki. Ko kaplila ma
se kami lululweni suri mer-
renien.
14 Suri poro nga kupvijuri
nale ngel, ‘Kupmerreni se-
lem pirpe nik luwi’, ko ngok
kuvijuri p̃etp̃eti pa nale ne-
sesreien ngok nir ko osuw.
15 Ko poro nga kaploli
pirpe nanu rrum nir nga
marijaji lululwenir, ko iok
kapmetmet ren, taklokloksi
p̃etp̃eti lululweni kami.
16 Ko nuwrai tevi kami,
kapvijuri Nemm̃in On kob-
bong, ko sete kapvijuri mau-
ren tera nga m̃isij se kami.
17 Suri mauren tera se
kami etre Nemm̃in On, ko
Nemm̃in On etre mauren tera
se kami. Nuru ngok oriv-
ivi devje nuval se nuru, ko
orok-tontoni kami; ko niko,
kami sete kamok-loli sev nga
m̃irres nga kammerreni.

18 Ko poro nga kapvijuri
Nem̃in On, ko niko nale
nesesreien setemun orrul
totkoni kami.
19 Ko majingen ne mauren
tera se kami arto limjer, nir
le ngel: murrun nga norman
ko nesevin morojoji nuru
mirpe guli,
20 murrun nga marvijuri
atua m̃inij nir, murrun nga
marloli suri jinibb, murrun
nga martertere nir, mur-
run nga marpalpal, murrun
nga nolor marleplep, mur-
run nga marok-lololar, mur-
run nga marivi lolkul, mur-
run nga marwijwijrir,
21 murrun nga nolor
marvevna, murrun nga
marminmin, ko murrun
nga marloli nanen san nga
puloli bbong parkarkar ren,
ko murrun lele nir nga
marsorsan tevir marirpok.
Nususur metue kami erpe
nga mowrai womu: Nir
nga marok-loli mirpok sete
parlai batun vanu se Atua.
22 Ko wenen ma ne
Nem̃in On erpel: merrenien,
neiren, demat, nolon nga
mipriv, drrorin nga m̃irres,
nolon nga m̃irres, nolon nga
mokrrorrmi tutune nanu,
23 nolon nga mimalum, ko
nolon nga mimij nga sete
orongwos pulolar. Nanu
ngok nir arres p̃elak, ko
poro nga jinibb san pulolir,
ko sete nale nesesreien san
orongwos piplari suri, suri
evijuri p̃etp̃eti pa nale nesesreien p̃etp̃eti osuw.
24 Ko nir nga marivi
jinibb se Iesu Kristo arwuse
mauren tera ser renge nai
pelaot tevi murrun nga mok-
merreni karkar nanu nir.
25 Nem̃in On ela mauren
tevi kerr, ko niko rrapvijuri
vajin Nem̃in On.
26 Sete kapsursurövi lu-
lulweni kami, sete kaprij
kerkerasi lululweni kami, ko
sete nolo kami pokvenvenae
nanu se kami m̃inij.

6

1 Niaken suk nir, poro
nga kaptor sweri jinibb san
nga mok-loli nanu nga m̃isij
san, ko kami nga kamvijuri
malum Nem̃in On kap̃ete
m̃ernen pumomsawos. Ko
kaploli pirpok renge sel ne
murrun nga mimalum. Ko
kapmetmet re kami, suri
murrun ngok tirvei kele nolo
kami, ko kami kele takirpok.
2 Kapwosi jilijle soloslo
nga marrow se kami lul-
ulweni, ko niko kapvijuri
p̃etp̃eti nale nesesreien se
Kristo pusuw.
3 Ko poro nga jinibb san
nolon ean mare ko orrorrmi
ni evi jinibb nga milep san,
ko re weretunen ni evi jinibb
nawon, ko ngok ni okkerk-
erasi lweni ni kobbong.
4 Kami sisamis kapme-
teni suri majingen se kami
sisamis luwi ko wor, ko
sete kapmeteni viringsi tevi
majingen se jinibb m̃inij.
Ko niko kaprongwos vajin
kaprij melmelas suri majin-
gen se kami kis kobbong.
5 Suri Atua elngi majingen
sisamis ji jinibb jijle nir nga
nir parlolir. Ko niko sete

erres nga kapmeteni viringsi majingen se kami tevi majingen se jinibb m̃inij.

6 Nik nga marok-visvisenim, kopok-tutweni nanen ko nanu nga marres p̃etp̃eti nir nga komok-lair tevi ni nga mok-visvisenim.

7 Sete kaprongsarr, sete jinibb san orongwos p̃ikrekrasi Atua renge nanu ngel: sev nga jinibb san murwi, nanu nen pimaur ko wor.

8 Niko poro nga jinibb san purwi nanu nga marsij ne mauren tera sen, ko pia-tawe mijen ren. Ko poro purwi ma nanu nga marres nga Nem̃in On mimrrenir, ko pia-tawe mauren nga Nem̃in On m̃ilai nga sete orongwos pusuw.

9 Ko niko kerr nga rramokloli m̃irres, sete nibe kerr pimijmij ren; suri rrapatawe wenen nen re daron mawos nen, poro bbong sete rraplinglingi majingen ngok ko.

10 Ko niko rraploli p̃irres ngarr tevi jinibb p̃etp̃eti nir, ko womunen, tevi kalesia nir.

Bongsi nale se Pol nga puwnir

11 Kamlesi, nulul elelep tevi vajin inu nevrek vajin.

12 Nir nga maron tertere kami nga kapan renge bae ser, lartul ngok nir arwera parij melmelas suri nanu nga muto re nibe jinibb kobbong. Ko arok-loli erpok suri bbong arwera jinibb tarojir poro parwera mijen se Kristo re nai pelaot esan ela mauren tevi jinibb.

13 Ko nir kele nga maran pa renge bae, nir kele sete artori nale nesesreien, erpe kami kele sete kamrongwos kaptori, suri sete jinibb san orongwose putori nale nesesreien. Ko nir arwera bbong parij melmelas suri nibe kami.

14 Ko renge inu ma, setete ƀerij melmelas re nanu pisan, pijki rres. Ƀerij melmelas re bbong nai pelaot se Numal se kerr Iesu Kristo. Renge mijen se Kristo renge nai pelaot, Atua obbri tweni murrun ne derteren ne iel ngatan nir renge inu, ko ololi nuvel sisarow vajin re murrun ngok nir.

15 Ko erpok ko, poro nga jinibb san pian pa re bae, rreknga poro pijki, evi nanu nawon. Ko nanu nga milep ma evi mauren nga mimerr nga Atua m̃ilai tevi kerr renge Iesu Kristo.

16 Ko nurongwose, Atua p̃ila demat ko netlasien tevi nir jijle nga marvijuri nale ngok, ko tevi jinibb sen p̃etp̃eti nir.

17 Setemun jinibb san puloli kele vajin vitunen bornge p̃isij suri nanu ngok nir. Suri nuwosi nabil elep re nibek nga devje nuval se Iesu marevjik rer. Nabil ngok nir arviseni nga inu nuvi demij maur sen.

18 Nurongwos mae tasik nir, merrenien se Numal se kerr Iesu Kristo puto renge nolo kami sisamis. Pirpok

ko. Nuwra “Remse kami jijle.

Naul nga Pol Muli tevi Kalesia Nir renge EPESAS

Batu nale nga mivsivseni lut nga parmeteni naul ngel puto suri

Renge naul ngel Pol osp̃e suri norrorrmien se Atua nga jinibb jijle nir parlik parivi sansan renge Iesu Kristo. Ko gortien ngok eplari pa ji kalesia nir. Nir arirpe nibe Kristo, ko Kristo evi batun. Ko arirpe kele naim san nga Kristo mivi batu nabur nen, ko arirpe nesen se Kristo. Nale rrongrrongvien rreknga pikja nale ngok nir arviseni nga kalesia nir arivi sansan renge Kristo. Ko rramlesi Pol eir elep ko ejiljilwer kemkam̃e renge nale nga marres nir daron nga murrorrmi merrenien nga milep se Atua nga rramlesi renge Iesu Kristo nga m̃ila mauren tevi kerr. Mian ko osp̃e kele suri lat nga liken ser puto suri renge mauren nga marmaur rengen nabong jijle.

Pol owra erres tevi nir

1 Inu Pol nuvi aposol se Iesu Kristo suri marongen se Atua. Nuwra ‘erres’ tevi kami jinibb on nir nga kamlik Epesas, ko nga kamtur eterter renge Iesu Kristo.

2 Nurongwose, merrenien ko demat se Atua Tata se kerr ko se Numal Iesu Kristo piptevi kami.

Atua elai pa nanu jijle nga marres tevi kerr

3 Rraprij p̃irres suri Atua Tata se Numal se kerr Iesu Kristo, suri ni elai pa nanu jijle nga marres nga marto renge melrin ko elngi re nolo kerr nga rramkorti pa tevi Iesu Kristo.

4 Ko ni otobbtobbu womue kerr nga rrapa-korti tevi Iesu Kristo, vitunen ko ea-loli iel ngatan muto vajin. Elngi pa kerr nga rrapon ko rrapwokwok renge ni non, ko nga rrapmerrmerreni kerr pilep.

5 Owra wowomu pae nga kerr rrapivi natun suri Iesu Kristo, suri ni kobbong marongen sen elesi erres pirpok.

6 Ololi erpok tweni nga jinibb nir parsurövi ni nosrövien sen ko merrenien sen re nga m̃ila Kristo nga ni mimrreni milep tevi kerr erpe merrenien nga milep sen san nga m̃ila nawone tevi kerr.

7 Renge drra ne mijen se Kristo ko ni ojri lweni kerr nga rramkorti tevi Kristo. Iok erpe etlasi tweni nololien se kerr, suri merrenien sen nga m̃irres milep

8 nga mijivreni milep renge kerr. Re norongwosien sen nga murongwose nanu p̃etp̃eti nir

9 elesi erres nga kerr rraprongwose marongen sen, nga womu muto teptepi.

Ko iok evijuri norrorrmien
sen nga m̃ilngi womue renge
Kristo
10 nga pia-pelari renge
daron momsawos nen. Ko
norrorrmien sen evi nga
p̃iser kortoni nanu p̃etp̃eti
nir renge Kristo, nanu nir
ne melrin ko nanu nir ne iel
ngatan, ko Kristo pivi batu
nanu ngok p̃etp̃eti nir vajin.
11 Atua okloli nanu p̃etp̃eti
nir arok-pelari osorsan tevi
ni marongen sen. Ko ni oto-
bbtobbue kem renge Kristo,
ko owra wowomu pae
12 nga jinibb jijle nir
parsurövi nosrövien se Atua
suri kem nga namlingi
womu nolo kem renge
Kristo.
13 Ko renge Kristo kami
kele, nga kamrunge pa nale
ne weretunen, ko nosp̃en
nga m̃irres nga musp̃e suri
sel nga Atua p̃ila mauren
tevi kami rengen, kami kele
kamlingi nolo kami rengen.
Ko Atua oto rore kami tevi
Nem̃in On nga muwrai pa
wowomu nga pia-koni.
14 Ko Nem̃in On ngok
eviseni womue nga Atua pia-
lai ko wor nanu p̃etp̃eti nir
nga m̃ilngir pa parivi se
kerr. Ko ngok rrapsurövi ni
nosrövien sen.

Loten se Pol

15 Suri nanu ngok ko
nir, m̃itipatun re daron
nga mornge nosurien se
kami renge Numal Iesu
ko merrenien se kami nga
kammerreni kalesia nir,
16 sete numosi nga bowra
‘erres wor’ tevi Atua suri
kami. Nomok-rrorrmi kami
renge loten suk,
17 ko nomok-ngoni tevi
Atua se Numal se kerr Iesu
Kristo, nga mivi Tata ne
nosrövien, nga p̃ilai norong-
wosien nga murrow tevi
kami renge Nem̃in On sen,
ko nga Nem̃in On sen kele
piviseni Atua tevi kami, nga
kaprongwose ni p̃irres.
18 Ko niko, kaplesi wose
p̃irres renge nolo kami vajin
nanu nga marres temijpal
nir nga Atua miverus kami
tweni, nanu nga marwun
saute nosrövien, nga Atua
m̃ilngir pa se kerr jinibb on
sen nir, nga rraptiriv twenir.
19 Ko numrreni kele nga
kaprongwose kele derteren
sen nga milep nga milep
temijpal nga mok-majing
renge kerr nga rramosuri.
Iok osorsan tevi derteren
nga milep sen
20 nga muloli Kristo mi-
maur luwi re mijen, ko
m̃isakel renge Atua nevren
rres renge melrin.
21 Ko iok Kristo ean mare
re numal p̃etp̃eti nir, ko
nisen ean mare re nais
p̃etp̃eti nir re daron nga ngel
ko daron nga pia-vini.
22 Ko Atua elngi nanu jile
re ƀelan ngatan, ko ololi kele
ni evi batu kalesia nir renge
nanu p̃etp̃eti nir,
23 ko kalesia nir arirpe ni
niben. Ko mauren ser owun
saute Kristo, nga mok-songni
nanu jijle nir nga Atua mu-
lolir.

2

Re mijen van re mauren

1 Ko kami bonevis erpe
kammij re nololien se kami
ko nanu nga marsij nga
kamok-lolir.
2 Re wosenen kamvijuri sel
nga m̃isij ne ngatan ngel, ko
kamosuri Demij, nga mivi
numal se demij nir nga mar-
lik ngatan p̃etp̃eti nir, ko nga
mok-majing malum renge
nir nga sete marvijuri Atua.
3 Ko kerr jijle bonevis
rramvijuri sev nga nolo kerr
nga m̃isij ko norrorrmien se
kerr nga m̃isij mimrrenir.
Ko nalol se kerr esij erpok ko
wor, ko rramivi jinibb nga
Atua mulolarsi kerr, erpe
jinibb jijle nir.
4 Ko Atua orrorrmi terai
kerr. Ko suri merrenien
sen nga milep nga mimrreni
kerr e,
5 ololi rrammaur luwi tevi
Kristo, daron nga rrammij
pa renge nololien. Ko ngok
rramlesi, Atua ela mauren
tevi kerr suri ni merrenien
sen kobbong.
6 Ko ni ololi kerr rram-
maur luwi kele tevi Kristo,
ko ololi rramsakel kokorti
tevi Kristo renge melrin.
7 Ololi erpok nga piviseni
renge sia sia nga para-vini,
merrenien sen nga milep
lenglengen ko murrun nga
mokrrorrmi kerr renge Iesu
Kristo.
8 Atua ela mauren tevi
kami nga kamosuri, suri
bbong merrenien sen ko.
Erpe evi nelaien san nga ni
m̃ila nawone tevi kami, sete
eplari renge kami.
9 Ko sete eplari kele renge
majingen nga m̃irres san
nga kamloli, ejki. Ko niko,
sete jinibb san orongwos pu-
lololi lwenie.
10 Kerr rramirpe nanu
san nga Atua kobbong
m̃imajinge. Ko ni ela
mauren nga mimerr tevi
kerr suri Iesu Kristo, tweni
nga rraploli majingen nga
marres nga ni m̃ilngir
wowomu pae nga rrapma-
jing twenir.

Kerr jijle rramivi meling sansan renge Kristo

11 Re womu kamiak
kamivi jinibb ne vare. (Ko
m̃eri Isrel nir, nga martori
bae ser m̃iterter, arok-ungasi
kami, ko arok-wera tevi
kami, ‘Sete kaman re mövil’.
Ko iok evi nanu san nga
jinibb kobbong muloli, ko
ejpari bbong nibe jinibb kis
ko.) Ko kaprrorrmi wos
kamirpese re wosenen.
12 Rrek re wosenen kam-
lik ngasue Kristo, ko kamivi
jinibb m̃inij re m̃eri Isrel nir,
ko sete kamkorti renge nanu
nga marres nir nga Atua
muwra p̃ilai tevi m̃eri Isrel
nir. Ko niko sete nanu san
nga kaptiriv tweni vitunen
otoe, ko kamlik ngasue Atua
iel ngatan.
13 Ko lelingenok vajin
kamkorti tevi Iesu Kristo, ko
setemun kamlik ngasu erpe
womu, ejki. Kamini pa mori
suri drra ne mijen se Kristo.
14 Ko Kristo ololi demat
livö ne kem m̃eri Isrel nir
ko kami jinibb ne vare nir,
ko ololi kerr rramivi mel-
ing sansan. Erpe tevi ni
niben ko etngitngi naworr

nga martuwe muto kokorti
mivi nawot nga muwlu livö
ne nuru. Ko ololi nuru vajin
setemun orivivi devje nuval
se nuru.
15 Ko ni ela tweni nale
nesesreien se m̃eri Isrel nir
tevi nesesreien wowarreng
nen nir, nga puloli nuru nga
womu orivel sisamis porivi
vajin m̃elew, porirpe jinibb
sansan renge Kristo, nga mu-
loli demat ngok.
16 Mijen se Kristo renge
nai pelaot erevji tweni jer-
jere murrun nga kem m̃eri
Isrel nir, ko kami jinibb ne
vare nir, rramivivi devje nu-
val. Ko mijen se Kristo renge
nai pelaot ejipteni gortien se
kerr nga eru ngok evi niben
sansan vajin, evi ni niben.
Ko ela kerr jijle ko ejipteni
kerr tevi Atua.
17 Ko erpok, Kristo evini
ko ewerwer suri nosp̃en nga
m̃irres suri demat. Ewerwer
tevi kami nga kamlik nga-
sue Atua, kamivi jinibb ne
vare nir, ko ewerwer kele
tevi kem m̃eri Isrel nir nga
marlik morie Atua.
18 Ko suri Kristo, kerr ji-
jle rramrongwose rrapan ji
Atua, m̃eri Isrel nir ko jinibb
ne vare nir. Ko Nem̃in
On nga mivi sansan okpitevi
kerr jijle.

19 Ko ngok, kami jinibb
ne vare nir, setemun kamivi
jinibb neturvitan. Ko sete-
mun kamlik toto, ejki. Ko
kamivi pa jinibb tera se Atua
erpe jinibb sen jijle nir, ko
kamivi pa naim se Atua.

20 Naim nen, batu nabur
nen evi Iesu Kristo, ko nabur
nir nga martur suri arivi
propet nir ko aposol nir.
21 Ko nibe naim nen
p̃etp̃eti arjipjipti renge
Kristo, ko armajing rujrujoni
malume renge Kristo, pivi
Naim On se Numal.
22 Ko kami kele, kamivi
nibe naim nen sopon, suri
kamivi se Kristo. Ko renge
naim nen, Atua ko p̃ilik ren,
suri Nem̃in On sen.

3

Majingen se Pol suri jinibb ne vare nir

1 Ko suri nanu ngok nir,
inu Pol nomok-lot tevi Atua
suri kami. Nulik re naim ne
nekaien ngel suri nuvi jinibb
se Iesu Kristo. Ko nomok-
majing se kami jinibb ne
vare nir.
2 Rreknga kamrunge pa
osuw nga Atua m̃ila tevi
inu majingen ngel nga
m̃emajing se kami, suri ni
merrenien sen kobbong.
3 Atua eviseni nosp̃en nga
m̃irres tevik, nga womu
muto teptepi. (Ko moli pa
sopon tevi kami re murrun
nga miviseni tevik ngok.
4 Ko poro nga kapeve sev
nga moli ngok, ko kaplesi
wose norongwosien suk suri
nosp̃en se Kristo ngok.)
5 Nosp̃en ngok, Atua sete
eviseni tevi dul ne jinibb
nga wowomu nir, erpe nga
miviseni pa re nevre Nem̃in
On tevi aposol nga maron
nir ko tevi propet nir lelin-
genok.
6 Ko nanu nga milep nga
muto teptepi sia sia renge
nosp̃en ngok evi: jinibb ne

vare nir parkorti tevi nir nga
marosuri re nanu nga mar-
res nir nga marpelari renge
Iesu Kristo, nga marsup̃e
renge nosp̃en nga m̃irres
sen, ko nga rraplik terair.
Ko parkorti kele renge niben
sansan.
7 Ko Atua ololi inu nuvi
jinibb ne majingen nga
bowrai tweni nosp̃en ngok
suri merrenien sen nga m̃ilai
tevik ko suri derteren nga
milep sen.
8 Inu nuvi jinibb nga welili
jer renge jinibb on jijle nir,
ko Atua elai ma merre-
nien ngel tevik, nga bowra
tweni tevi jinibb ne vare
nir nosp̃en nga m̃irres suri
nanu nga marres temijpal re
Kristo nga jinibb nir marong
wonwone nir.
9 Ko erpok kele, bowra
tweni tevi jinibb jijle nir
suri majingen se Atua nga
pia-majing pirpel, pirpok, ko
pirpak. Majingen ngok se
Atua nga pia-majinge oto
teptepi sia ko sia ji Atua
nga m̃imajing nanu jijle nir
wowomu pa.
10 Ko Atua emarong nga
lelingenok norongwosien
sen nga sel lele nen milep
piplari vajin renge liken se
kalesia nir, puloli nga jinibb
nga marlelep nir ko anglo
nga marlelep nir re melrin
parongwose.
11 Ko iok evi marongen sen
nga muto tuwi pa, nga mi-
plari suri majingen se Iesu
Kristo Numal se kerr.
12 Suri Kristo ngok, kerr
nga rramosuri ni rramrong-
wos rrapiel ruroni re no
Atua daron nga rramlot, tevi
nolo kerr nga sete mimtutu.
13 Ko niko, nungoni kami
nga nolo kami sete pivitan
suri norongen nga m̃isij nga
mijparik suri kami. Ngok evi
nga ma pususi kami imare
ko.

Loten se Pol

14 Ko suri nanu ngok ko
nir, nujipa re no Atua Tata,
nulot.
15 Ko ni evi batun ne tata
nir, ko metka jijle nir renge
melrin ko renge iel ngatan
arokla murrun se tata renge
ni.
16 Ko nomok-ngoni tevi
nga puloli kapterter pilep
pusorsan tevi nosrövien nga
milep sen, tevi Nem̃in sen
nga moklik re nolo kami.
17 Ko nomok-ngoni kele
nga Kristo kele poklik re
nolo kami suri nosurien se
kami. Ko nomok-ngoni kele
nga mauren se kami puto
renge merrenien, pirpe lap̃e
nai nga murrul totkoni dan,
ko pirpe kele naim san nga
mutur m̃iterter re dan nga
m̃iterter m̃irres.
18 Ko nulot erpok nga
kapviter nga kaprongwos
vajine merrenien se Kristo,
tevi jinibb sen jijle nir.
Merrenien sen ngok elep
temijpal; ean ngasu jer, ko
ean mare jer, ko ean ngatan
jer.
19 Merrenien se Kristo
ngok elep p̃elak re jinibb
san purongwose, ko nulot
nga kami kaprongwose. Ko
ngok, kapwun saute murrun
nga m̃irres se Atua.

20 Atua orongwos puloli
asi jere temijpal isev nga
rramngoni ko isev kele nga
rramrrorrmi, suri derteren
sen nga mokmajing livö ne
kerr.
21 Ko kerr nga rramivi
kalesia, nga rramkorti pa
tevi Iesu Kristo, rrapsurövi
ni tuwi ngok vini. Pirpok ko.

4

Kerr kalesia rramirpe nibe Kristo

1 Ko niko inu, nga
m̃elik re naim ne nekaien
suri nomok-majing se Nu-
mal, nomok-werai malume
eterter tevi kami nga liken
se kami p̃irres pusorsan tevi
nga Atua muwrai womu
daron nga miveruse kami.
2 Nolo kami pumolmol
ko wor, ko kapivi jinibb
malum. Nolo kami pipriv,
ko kaprresrres ko wor tevi
kami, sete kapsisij tevi kami,
suri merrenien nga kam-
merrmerreni kami ren.
3 Ko erpok, kapsaro
p̃iterter nga sete nanu san
pulokloksi gortien se kami
nga Nem̃in muloli m̃irres
pa tevi demat nga mubbölji
kortoni kami.
4 Kami kamirpe niben
sansan, ko Nem̃in sansan
elik livö ne kami. Ko Atua
everuse kami nga kamok-
tiriv tweni
nanu sansan kobbong,
nabong se Kristo nga pia-
luwi vini rengen.
5 Ko Numal se kerr kele evi
sansan, ko nosurien se kerr
nga rramosuri evi sansan, ko
baptaesen nga marpaptaese
kami evi sansan.
6 Ko Atua, nga mivi Tata se
jinibb p̃etp̃eti nir, ni kele evi
sansan. Ko ni ean wor mare
re jinibb jijle nir, ko emajing
rrurrngi jinibb jijle nir. Ko
ni elik livö ne jinibb jijle nir.
7 Ko Kristo ela merrenien
tevi kerr sisamis pusorsan
tevi nga ni mimarong.
8 Nale san suri nanu ngok
oto renge Naul On, nga
muwra ‘Daron nga ni mian
mare re melrin, ko ni etkai
kele devje nuval sen nir nga
m̃iasie pa nir. Ko re wose-
nen ela merrenien nir tevi
jinibb nir.’
9 Ko iok, nga muwra ‘mian
mare’ iok, eviseni nga ni ean
ngatan womu re nolo dan.
10 Ko ni nga mian ngatan
ngok evi ni nga mian kele
mare asi p̃etp̃eti melrin, nga
ni puwun saut re nanu
p̃etp̃eti nir nga Atua mulolir.
11 Ko merrenien ngok nir
nga m̃ilair arivi derteren
lele. Elai derteren tevi jinibb
sopor nga parivi aposol.
Ko elai derteren tevi jinibb
sopor nga parivi propet.
Ko elai derteren tevi jinibb
sopor nga parwera tweni
nosp̃en nga m̃irres. Ko
elai derteren tevi jinibb
sopor nga parivi jinibb nga
parmetmete kalesia nir. Ko
elai derteren tevi jinibb
sopor nga parvisviseni
kalesia nir.
12 Kristo ololi erpok nga
jinibb sen nir parviter par-
majing se kalesia nir, ko nga
nibe Kristo nga mivi kerr

kalesia purujruj p̃irres kele wor,
13 pianan pijpari nga kerr jijle rraptur kokorti renge nosurien pisansan, ko nga rraprongwos alje Natu Atua, rraprus rraplep p̃irres pusorsan tevi Kristo, ko rrapivi vajin jinibb tera mawos.
14 Ko niko, setemun rrapirpe bipiwarreng, ko setemun rrapirpe jinibb san nga daptap ne dis marsilsileni rreknga nga ling mokuwi petpate. Nevisvisenien se jinibb nga marivi botgerisen arwera parloli pirpok. Nir arok-majing nanu elep nga parevrevei tweni jinibb nir.
15 Ko kerr ma, rrapok-rij re weretunen renge merrenien se kerr, ko rrapmaur pijpari nga rrapsorsan p̃etp̃eti tevi Kristo, nga mivi batun.
16 Ko Kristo ololi kerr jijle nga rramirpe ni niben, rramjipjipti erres. Ko niko, poro nga murrmurrun jijle nir re niben ngok parmajing kokorti p̃irres, ko niben totoklai pimaur p̃irres, ko pilep rujruj kele wor renge merrenien.

Liken nga mimerr se kami

17 Ko niko, re nise Numal, nususur metue kami: setemun kapok-lik pirpe jinibb ne vare nir, nga marvijuri norrorrmien ser nga marlengleng.
18 Norongwosien ser emalik, ko arrelenge nanu suri nolor nga marsiror ore, suri armusus temijpal parunge nale se Atua. Ko niko, arlik ngasue mauren nga Atua moklai.
19 Setemun arongrongwos suri nanu nga marsij nga marok-lolir. Ko aroji nesevin nir, ko arloli karkar nanu nga marsij nir. Ko armerreni temijpal nga parloli murrun jijle nir nga sete marwokwok.
20 Sel se Kristo nga marvisviseni kami ren sete erpok.
21 Ko kamrunge ko pa nale sen, ko arvisviseni ko pa sel sen tevi kami, suri kamivi kalesia. Suri weretunen oto renge Kristo.
22 Ko niko, kapla tweni liken tera se kami nga womu, nga kammerreni sarrsarr nanu nga marsij nir, ko sete kamrongwose nga kami kammosoksok rer.
23 Ko kaploli Atua p̃irieni norrorrmien se kami pivini pimerr p̃etp̃eti.
24 Ko kapla liken nga mimerr nga Atua muloli mivi se kami, nga musorsan tevi ni liken sen. Liken nga mimerr ngok, osorsan erres, on erres, ko eplari re weretunen kobbong.
25 Ko pirpok ko, kapla tweni nale gerisen nir, suri kerr jijle rramirpe murrmurrun ne niben sansan; ko Naul On owra ‘Kami kaprij re weretunen tevi kami.’
26 Ko Naul On owrai kele, ‘Poro nga kaplolar, ko sete kaploli nanu nga p̃isij suri ren.’ Sete kaploli lolaren se kami puto pijpari nial pian

ngatan.
27 Ko niko Demij daron sen
pijkie.
28 Ko jinibb nga mokvevna
setemun pokvevna, ko
p̃imajing majingen re
nevren renge nanu nga
marres nir. Ko niko
purongwos p̃ilai tevi nir nga
nevrer mumrrol renge nanu
san.
29 Ko nale nga m̃isij sete
piplari re jingo kami, ko nale
nga m̃irres kobbong, nga
murongwos p̃irres re jinibb
sisamis parmerreni. Ko
niko, kamrongwos kaplum̃i
nolor p̃irres ren.
30 Ko sete kaploli Nem̃in
se Atua purnge p̃isij. Suri
Atua ela Nem̃in sen tevi kerr,
erpe oto ore kerr pijpari
nabong nga pia-juri lululweni p̃etp̃eti kerr.
31 Sete nolo kami pubbubbuj, ko sete kaplolar rragrrag, ko sete kapkikail renge
balpalen. Ko sete kaprij p̃isij
tere jinibb san, ko sete kapsisij tevi kami. Murrun ngok
nir paruj ngasue kami.
32 Ko kaprresrres tevi
kami, kaprrorrorrmi kami,
ko kapteltelasi lululweni
kami, pusorsan pirpe Atua
etlasi tweni pa nololien se
kami suri Kristo.

5

Rraplik re moron

1 Ko pirpok ko, kaploli
rrongrrongvi murru Atua,
suri kamivi ni natun nga
mimrreni kami milep.
2 Merrenien pivi ko wor
nanu nga milep renge liken
se kami, pusorsan tevi merrenien se Kristo nga mimrreni kerr. Ko ni elai mauren
sen esre pa kerr, erpe sulsulen san nga marsuli van ji
Atua nga mapun m̃irres.
3 Ko murrun nga norman
muoji nesevin, ko murrun
nga nesevin muoji norman,
ko murrun jijle nir nga
sete marwokwok ko murrun nga marmerreni nawon
nanu, arivi lat on ko pa.
Sete kaplolir, ko sete kapsupsup̃er kele. Pirpok erres
kobbong re jinibb on nir.
4 Ko sete omomsawos nga
kaprij nale nga marsij nir,
nale ne lenglengen nir, ko
nale sopsop̃en nga marsij
nir. Omomsawos ma nga
kapok-wera “erres” tevi
Atua.
5 Kaprongwose nanu ngel
p̃irres: jinibb jijle nga
marok-oji nesevin, ko jinibb
jijle nga marok-loli murrun
nga sete marwokwok, ko
jinibb jijle nga marokmerreni nanu jijle (ko iok
erpe arvijuri nanu ngok nir
arirpe atua ser nir), sete
milnger putoe renge batun
vanu se Kristo ko se Atua.
6 Sete kaploli jinibb san
p̃ikrekrasi kami tevi nale
lenglengen sen. Suri nanu
ngok ko pa nir, lolaren se
Atua pia-pelari re nir nga
marong tweni ni nale sen.
7 Sete kapan kapkorti tevi
nir pisan, pijki.
8 Suri bonevis kamlik re
nat nga mimalik, ko lelingenok vajin kamlik re moron
suri kamkorti pa tevi Kristo.

Ko niko, liken se kami pusorsan ko wor tevi jinibb ne moron.
9 Wenen se jinibb ne moron eplari re nanu jijle nga marres, nga mokloli nanu jijle nga marmawos, ko nanu jijle nga marivi weretunen.
10 Ko kapp̃elak p̃iterter kaprongwose sev nga Numal mimrreni.
11 Ko sete kappitevi nir nga marmajing majingen nir ne nemalik nga wener marjikie. Ejki, ko kaploli ma jinibb nir parlesi wose nga majingen ser arsij.
12 Sev nga nir marloli teptepie, rramsupsup̃er kobbong, ko rrammanun pae ko.
13 Ko daron nga moron mimor vaseni nanu san, ko arlesi wose vajin evi nanu nga mirpese ko, m̃irres rreknga m̃isij.
14 Suri nanu jijle nga moron mimor vaseni arirpe vajin moron. Niko nubo san muwra
‘Kupmera, nik nga kummatur
Kuptur imare re mijen
Ko Kristo pia-mor vasenim.’
15 Ko ngok, kapmetmet re liken se kami. Sete kapirpe jinibb lenglengen, ko kapirpe ko wor jinibb san nga norongwosien sen mutoe.
16 Kapmetmet re nabong jijle, sete san p̃iasi nawon, suri lelingenok evi daron san nga m̃isij pa.
17 Ko ngok, sete kaplengleng, ko kaprongwose p̃irres sev evi marongen se Numal.
18 Ko sete kapmini p̃elak norro. Ngok puloli murrun karkar parpelari ko. Ko kapwun saute Nem̃in kobbong.
19 Ko daron nga kamrijrij tevi kami, ko kapla nale ne Sam nir, ko nubo nir nga kalesia nir marok-lair, ko nubo nir nga marsurövi Atua rer. Kapla nubo lele nir, ko nubo ne Sam nir, nga kapsurövi tevi nolo kami.
20 Ko kapok-wera “erres” tetajer tevi Atua Tata suri nanu p̃etp̃eti nir nga marpelpelari, renge nise Numal se kerr Iesu Kristo.

Murrun ne totkoien

21 Kapok-osuri kami, suri kamosuri Kristo.
22 Nesevin nir nga kamlik ji diwen se kami nir, kaposuri diwen se kami nir, pirpe nga kamosuri Numal.
23 Suri diwen sen owomu re nesen sen, pirpe Kristo owomu re kalesia nir. Ko ni okla mauren tevi nir, nga marirpe ni niben.
24 Ko erpe kalesia nir arosuri Kristo, pirpok ko nesevin ser nir parosuri diwen ser renge nanu jijle nir.
25 Ko kami diwen ser nir, kapmerreni nesen se kami nir, pirpe Kristo mimrreni kalesia nir ko ela mauren sen tevir sere.
26 Kristo ololi erpok nga kalesia nir paron p̃irres, daron nga m̃ila nale sen tevir. Re iok erpe ejivler e nuwi nga parwokwok.
27 Kristo ololi erpok suri owra p̃ila lweni kalesia nir tevi ni lweni renge

nosrövien, pirpe jinibb san
m̃itka nesen sen. Ko owra
kalesia nir parirpe narrlu
mete nesenwarreng san nga
m̃irres p̃elak, nga niben
sete mimeriri ko namot
nen ko nanu nga marsij
mirpok kele nir arjiki re
niben. Ko pirpok ko, Kristo
owra kalesia nir paron ko
parwokwok p̃irres.
28 Ko niko, diwen ser nir
parmerreni nesen ser nir
pirpe nir lululweni niber.
Jinibb nga mimrreni ne-
sen sen eviseni nga emrreni
lweni ni.
29 Sete jinibb san ongasi ni
niben lweni, ejki, ko okwun-
gani ko okmetmete erres. Ko
erpok kele, Kristo emetmete
kalesia nir,
30 suri kerr rramivi mur-
rrmurr ne ni niben.
31 Naul On owra 'Ko niko
jinibb san p̃ilngilngi tata sen
ko tasu sen ko pukorti tevi
nesen sen, ko nuru korti
porini porivi niben pisansan
vajin.'
32 Rrek murrun nga milep
san oto silveni wor re nale
ngok, ko inu nulesi erpe osp̃e
suri murrun se Kristo tevi
kalesia nir.
33 Erres kobbong, ko kami
jijle kapmerreni nesen se
kami pirpe kami lululweni,
ko nesevin nir parosuri kele
diwen ser nir.

6

Murrun ne metka

1 Bipiwarreng nir,
kaprunge nale se tata
ko tasu, suri kamivi pa
kalesia, ko suri murrun ngok
omomsawos erres.
2 Naul On owra 'Kuposuri
tata som ko tasu som'. Ko
ngok evi womujnen re nale
nesesreien nga nale rijrijen
san muto tevi, ngel:
3 'Ko niko, p̃irres rem, ko
kuplik pipriv iel ngatan.'
4 Ko kami tata nir, sete
kaploli kele natu kami
parlolarsi kami. Ko kaptor
pipi p̃irres tevi bipiwarreng
se kami nir; kap̃eter par-
momsawos, ko kapvisvisenir
pirpe Numal mokete ko
mokvisviseni kerr.

*Murrun ne jinibb ne ma-
jingen nir ko numal ser nir*

5 Kami jinibb ne majingen
nir, kaprunge nale se nir
nga marivi numal se kami
iel ngatan. Kaposurir p̃irres
tevi metutuen ko tevi nolo
kami p̃etp̃eti, pirpe kamo-
suri Kristo.
6 Sete kapok-majing p̃irres
re bbong daron nga numal
se kami marlik e, nga nir
parunge p̃irres nawon re
kami. Ko kapmajing ko
wor pirpe jinibb ne majin-
gen se Kristo nga marmajing
m̃irres se Atua tevi nolor.
7 Ko kapmajing tevi nolo
kami nga mivi weretunen,
erpe kammajing se Numal
ko sete se jinibb kobbong
nir.
8 Kamrongwos pae nga
Numal pia-kele lweni jinibb
jijle nir pusorsan tevi ma-
jingen nga marres ser, poro
parivi jinibb ne majingen
rreknga poro sete parivi
jinibb se numal san.
9 Ko kami numal nir, kami
kele kaploli pirpok kele tevi

jinibb ne majingen se kami nir, ko sete kapsorponir. Suri kamrongwos pae nga Numal se nir ko se kami kele oto re melrin, ko ni setete okloli erres tevi jinibb sansan, ko okloli osorsan tevi jinibb p̃etp̃eti nir.

Rramok-palpal tevi Demij

10 Ngel evi bongsi nale suk: kapterter renge Numal ko renge derteren sen nga milep temijpal.
11 Kapuri sunsun p̃etp̃eti ne nuval nga Atua m̃ilair pa tevi kami, ko ngok kapviter vajin nga kaptur p̃iterter tere sel ne gerisen lele nir se Demij.
12 Suri sete rramok-tertere jinibb, ejki. Rramok-tertere numal nga marlelep nir se demij nir, nir nga marokmetmete nemalik ne iel ngatan, ko nem̃in nir nga marsij re melrin.
13 Ko niko kapuri sunsun p̃etp̃eti ne nuval nga Atua m̃ilair pa tevi kami, nga kapviter nga kaptur p̃iterter re nabong nga m̃isij. Ko vitunen, daron nga kamval jile, ko kaptur p̃iterter malum kobbong.
14 Ko pirpok ko, kaptur lilane tera nuval. Kaploli weretunen pirpe netatuw se kami. Ko murrun nga mumomsawos m̃irres pirpe puto ore morko kami.
15 Ko nosp̃en nga m̃irres nga mokla demat, nga kamtur tera kapwerai tweni, pirpe but nga kamrae.
16 Ko nanu nga milep nga kaplai evi nosurien, nga mirpe nanu san nga milep miteberber nga kaptori ore nibe kami e daron nga Demij muwra p̃ilwe kami. Ko ngok neliw sen nga marsij nga marin mirpe nabb sete parjipari kami sopon.
17 Ko murrun se Atua nga mokla mauren tevi kami erpe nuvan ne balpalen. Kaplai kapuri re batu kami. Ko nale se Atua erpe nesip nuval nga Nem̃in On m̃ilai tevi kami. Kaplai ko kaptori metmete.
18 Ko renge nanu jijle nga kamlolir, ko kaplot, ko kapngoni Atua piptevi kami. Ko tetajer, kaplot renge derteren se Nem̃in On. Ko kapmetmet kapkulkulu p̃irres, ko sete kapmosi nga kaplot suri kalesia p̃etp̃eti nir.
19 Ko kaplot kele suri inu nga daron nga bowra tweni nale se Atua, ko Atua p̃ila nale sen mawos tevik nga bowrai tweni. Ko sete bemanun nga bosp̃e jir suri nosp̃en nga m̃irres nga bonevis muto teptepi.
20 Inu nuvi jinibb ne bowra tweni nosp̃en nga m̃irres ngok, ko nile marwirrek re naim ne nekaien ngel. Kaplot nga bololi nok p̃iterter. Iok osorsan kobbong nga inu bololi.

Bongsi nale se Pol

21-22 Numrreni kaprongwose nosp̃en nek, ko sev nga nomok-lolir, ko niko nukoni pa Tikikas vinuk ji kami. Ni evi niaken se kerr san nga

rrammerreni, ko evi kele
jinibb ne majingen se Numal
nga mok-majing lilane. Ko
ni, poro pivinuk, ko pia-wera
tweni nanu jijle ne nosp̃en
nek. Ko pia-wer jilijle kele
nolo kami.
23 Nurongwose nga Atua
Tata ko Numal Iesu Kristo
porlai demat ko merrenien
ko nosurien tevi kami ni-
aken suk nir.
24 Ko nurongwose kele
nalol nga m̃irres se Atua
puto tevi kami jijle nga
kammerreni Numal se kerr
Iesu Kristo tevi merrenien
nga sete orongwos pusuw.
Nuwra “Remse kami jijle.”

Naul nga Pol Muli tevi Kalesia Nir renge PILIPAE

Batu nale nga mivsivseni lut nga parmeteni naul ngel puto suri

Pilipae evi ngaim rreknga taon san renge vanu ne Masetonia. Ko iok Pol etipatun majingen sen nga m̃imajing ji dosalsal nir nga marlik renge Iurop. Ko daron nga muli naul ngel tevir, ko ni elik renge naim ne nekaien iak Rom. Ko rramlesi nolon sete evitan, ko neiren sen owun saut malum kobbong, ko evijuri malum sel nga m̃irres nga Kristo miviseni. Ko owrai tevi nir nga nir kele parirpok ko wor renge nanu nga marsij nir nga marok-pelpelari ji nir. Ko ni owra kele erres wor tevi nir suri merrenien nga marlai tevi, ko owra Atua p̃ilai nanu p̃etp̃eti nir nga poro nevrer marmumrrol rer.

Pol owra erres tevi nir

1 Inu Pol ko Timoti nomorivi jinibb ne majingen se Iesu Kristo, nomorwera ‘erres’ tevi kami nga kamivi jinibb se Iesu Kristo renge iok Pilipae. Ko nomorwera kele ‘erres’ kele tevi kami nga kamok-metmete kalesia nir, ko tevi kami nga kamokmajing ser.

2 Nurongwos mae, merrenien ko demat se Atua Tata se kerr ko se Numal Iesu Kristo puto tevi kami.

Pol oklot suri nir nga renge Pilipae

3 Nomok-wera ‘erres wor’ tevi Atua tetajer re morrorrmi kami.

4 Ko renge verusen suk p̃etp̃eti nir suri kami jijle, nomok-ir kobbong rer.

5 Nomok-ir mirpok ngok suri nga kamkorti erres tevik renge majingen ne nosp̃en nga m̃irres suri Iesu Kristo, re nga kamok-la nanu tevik, m̃itipatun re nabong womunen mijpari lelingenok.

6 Nurongwose erres nga Atua nga mia-majing rrongvi majingen nga m̃irres sen livö e kami pia-vinvini ore ko wor renge nabong nga Iesu Kristo pia-luwi vini ren.

7 Ko erpok erres kobbong osorsan nga bowrai pirpok tevi kami jijle, suri nomokrrorrmi kami tetajer renge nolok, ko suri renge nalol nga m̃irres se Atua, ni elngi kami jijle kappitevi inu renge majingen ne nosp̃en nga m̃irres. Rramkorti nga rramwera tweni nosp̃en nen puto p̃irres limjer nga jinibb jijle parlesi evi weretunen. Ko sete kamiel lingi inu ejpari lelingen ngel nga marsere totoni inu.

8 Atua orongwos puwrai nga nuwretun, numarong

elep ƀelesi kami jijle. Num-
rreni kami tevi merrenien
weretunen se Iesu Kristo.
9 Ko verusen suk suri
kami erpel, nga merrenien
se kami purujruj pilep
malum tevi norongwosien
nga kaprongwos alje nanu
nga marres ko nanu nga
marsij.
10 Kaprongwose vajin kap-
tobbtobbue sel nga marres
nir. Ko re murrun ngok,
renge nabong nga vitunen
nga Kristo pia-wera suri lat
nga puto suri tevi jinibb ji-
jle ren, ko kami mauren se
kami puwokwok jijle p̃irres
vajin, ko sete jinibb pisan
purongwos p̃iwer ngusngasi
kami.
11 Ko kapwun saute wenen
nga marres renge murrun
nir nga marsorsan m̃irres
nga marpelari renge Iesu
Kristo. Ko jinibb nir par-
surövi vajin nise Atua ko
parsusi nisen pian mare.

Pol elik re naim ne nekaien, ko majingen ne nosp̃en nga m̃irres etajer van malum

12 Numarong kami niaken
suk nir kaprongwose p̃irres
nanu ngel le: nanu nga
marsij nir nga marpelari ji
inu sete artor ore sel nga
parwera tweni nosp̃en nga
m̃irres, ejki, ko arwilwil se
nosp̃en nga m̃irres kobbong.
13 Suri jinibb ne nuval
nir nga marok-metmet suri
iel, ko nir p̃etp̃eti nga
marlik iel renge naim se
numal ser, arongwos pae
nga marsere totoni inu suri
bbong nomok-majing se
Kristo.
14 Ko suri kele nir eleplep
lingir renge kalesia niaken
se kerr, nolor arterter kele
wor renge Numal. Ko sete-
mun armetutu mun, ko teta-
jer arok-asasi rer nga par-
lingi nor van nga parwera
tweni nale se Kristo.
15 Ewretun, nir sopor arok-
wera tweni nale se Kristo
suri nolor eleplep suri inu,
ko arwera parloli inu ƀelik
p̃isij suri. Ko nir m̃inij nen
ma nir arok-wera tweni nale
se Kristo re nolor nga mar-
res kobbong,
16 ko suri merrenien ser.
Suri nir arongwos pae nga
Atua elngi inu iel nga bowra
tweni nosp̃en nga m̃irres
puto limjer.
17 Ko nir m̃inij arok-sup̃e
nosp̃en se Kristo re nolor
nga sete marres, nga parsusi
lweni nir imare kobbong,
ko arwera parloli inu ƀelik
p̃isij kele wor renge naim ne
nekaien ngel.

Mauren weretunen nibe?

18 Ko erres kobbong! Erres
nga parwera tweni nosp̃en
se Kristo, poro piplari renge
nolon nga m̃isij rreknga
renge nolon nga m̃irres. Ko
nuir kobbong suri. Ko bea-ir
kele,
19 suri nurongwos pae nga
inu bea-tela ivare bea-ivel
sisarow vajin, suri verusen
se kami ko suri nga Nem̃in
se Iesu Kristo nga moklila se
inu.
20 Nanu sansan kobbong
nga nurongwose pia-pelari,
nga m̃elngi norrorrmien suk

rengen, ngel: nga sete inu
mea-vitan nabong san renge
majingen suk, ko nga ƀelngi
nok van ren. Ko erpok,
jinibb jijle nir parsurövi
Kristo suri nanu nir nga
marpelari ji inu lelingenok
pirpe nabong jijle, poro nga
bemaur rreknga poro nga
parevji pinik iel re naim ne
nekaien.
21 Batu mauren weretunen
nibe ko? Nga inu nen oto
renge Kristo. Niko, erres
p̃elak poro nga bemij, ko ban
vajin ƀelik tevi.
22-23 Ko poro nga ƀelik
re mauren ne ngatan ngel,
ngok orongwose wenek nen
piwen e majingen nga mar-
res. Erpe nuvini re mesekle
sel suk, ko inu sete nurong-
wose sel ngabes nen erres
renge nuru nga inu boto-
bbtobbue. Re inu kobbong,
numrreni bevel lingi mau-
ren ngel ko bean ƀelik tevi
Kristo. Ngok erres temijpal
womu ne sel tuwen.
24 Ko poro pirpok, ko si
pimetmete kami? Rrek erres
p̃elak malum poro nga ƀelik
malum re ngatan ngel tevi
kami.
25 Nurongwose emawos
erpok, ko niko ƀelik ko pa.
Beptevi kami jijle nga bololi
nosurien se kami purujruj
pilep kele wor tevi neiren.
26 Ko niko, poro nga ƀelik
kele tevi kami vajin, ko kam-
rongwos kapwera, ‘O, Pol
ololi majingen nga m̃irres
temijpal. Rrapsurövi Iesu
Kristo ren.’

*Rraptur p̃iterter ko rrap-
val*

27 Ko re lelingenok, nanu
nga milep evi nga liken se
kami p̃irres pusorsan tevi
nga marwera tweni renge
nosp̃en nga m̃irres se Kristo.
Ko ngok, poro nga bea-vinuk
bea-lesi kami, rreknga poro
nga pia-jiki ko bea-runge
kobbong nosp̃en suri kami,
bea-rongwose nga kamlik
eterter, ko kamkorti erres
renge norrorrmien nga mivi
sansan e. Ko kappalpal
vajin pirpe jinibb pisansan
suri nosurien ne nosp̃en nga
m̃irres.
28 Ko bea-rongwos pae nga
setete kammetutue devje nu-
val nir. Ko murrun ngok
nga sete kammetutue nir
piviseni nir nga nir para-
jijki, ko kami kapa-maur.
Suri Atua pia-la mauren tevi
kami.
29 Ko renge nalol nga
m̃irres se Atua, ni elngi kami
nga kaposuri Kristo, ko nga
kaplesi kele norongen nga
m̃isij suri ni.
30 Ko ngok lelingenok erpe
kamtur pa vajin tevi inu
renge balpalen suk nga kam-
lesi bonevis m̃epalpal ren,
ko nga kamrunge nomok-
palpal malum rengen.

2

*Pol owra parlik renge
merrenien, gortien nen, ko
lolmalum nen*

1 Erpese renge kami?
Mauren nga kamlai renge
Kristo okloli nolo kami
eterter? Murrun se Atua

nga mokmerreni temijpal
kerr e okjinge kami? Nemĩn
On okkorti tevi kami erres?
Kamok-loli erres tevi kami
ko kamok-rrorrmi kami?
2 Poro pirpok, erres, ko
kaploli neiren suk pilep
temijpal, pirpel: Kaploli
norrorrmien se kami pivini
lat sansan, ko kami jijle
kapmerrmerreni kami.
Kaploli nolo kami parini
parivi sansane.
3 Sete kami san puloli
nanu san nga pususi lweni
ni imare kobbong, pijki rres,
rreknga nga pulololi lweni
ni e. Ko renge nolo kami nga
mian ngatan mĩirres, kapme-
teni jinibb mĩinij nir pirpe
parres asie kami.
4 Ko sete kapmetmete
nanu nga marivi se kami kis,
ko kapmetmet lululwenie
nanu jijle nga marivi se kami
jile nir.

5 Kaploli nolo kami pirpe
nolo Iesu Kristo.
6 Iesu tetajer osorsan tevi
Atua, ko sete orrorrmi nga
owra purrul totkoni nanu
ngok, ejki.
7 Elngilngi tweni nanu
ngok nir, ko eak iel ngatan,
ko rramlesi osorsan tevi
jinibb vajin. Ko ololi lweni
ni vajin osorsan tevi jinibb
ne majingen san.
8 Ololi nolon ean ngatan
temijpal ko osuri Atua, ej-
pari mijen sen nga mĩisij
renge nai pelaot.
9 Ko suri nanu ngok, Atua
osusi ni ean mare temijpal,
ko ololi ewaji nais nga mian
mare jijle re nais nir.
10 Ko ngok, renge nise Iesu,
jinibb jijle nir para-jipa baur
ngatan, anglo ne melrin nir,
ko jinibb nir ne iel ngatan,
ko jinibb nir nga marmij
martevnir pa ngatan.
11 Ko nemer jijle para-
wera tweni nga Iesu Kristo
evi Numal, ko parsurövi
Atua Tata renge ni.

Kami kamirpe moron ne iel ngatan

12 Ko ngok, selek nir nga
memrreni kami, kapvijuri
inu p̃irres. Kamloli pa er-
pok daron nga mẽlik tevi
kami, ko kaploli ko wor pu-
sorsan kele lelingenok nga
mẽlik ngasue kami. Atua
elai pa mauren tevi kami. Ko
kapmetutu ko kapririr renge
majingen se kami nga kam-
majing tweni wenen nga
mĩirres nen renge mauren se
kami.
13 Suri Atua kobbong ok-
majing re nolo kami nga pu-
loli kapmarong ko kapterter
nga kaposuri ni marongen
sen.
14 Sete kapwer ngusngasi,
ko sete kapwera lweni “O,
esij” daron nga marlai ma-
jingen san tevi kami.
15 Ko niko kapwokwok
p̃irres, ko nanu nga mĩisij
pijki re nolo kami. Kapirpe
natu Atua nir nga marres
p̃etp̃eti, nga kamlik liven ne
dul nga marsij p̃erp̃er. Liven
ne nir, kapmor pirpe moju
renge iel ngatan.
16 Ko kapsupsup̃e nale ne
mauren tevi nir. Ko niko, re
nabong nga Kristo pia-luwi

vini ren, ko inu ƀeir re kami,
suri sete woluen suk nga
mowlu rengen evi woluen
nawon, ko sete ƀelaken suk
evi ƀelaken nawon.
17 Ko pesveni poro nga
parevji pinik. Iok pirpe par-
jivreni drrak renge nosurien
se kami nga muto renge na-
wot ne sulsulen se Atua. Ko
Atua purnge mapun p̃irres.
Ko inu ƀeir ren, ko ƀeir korti
tevi kami jijle.
18 Ko kami kele kap̃ir ko
wor, ko kap̃ir korti tevi inu.

*Pol orrorrmi pukoni Tim-
oti van jir*

19 Poro nga Numal Iesu pi-
marong, nuwra bokoni Tim-
oti sete ngasu pivinuk ji
kami. Ko numrreni ni pia-
la lweni kele nosp̃en ne kami
vini jik, puloli nolok pumol-
mol p̃irres.
20 Sete jinibb san erres
emawos erpe ni. Ni okrror-
rmi weretune kami.
21 Jinibb jijle arrorrmi
lweni nir kobbong, sete
arrorrmi suri nanu nga
marivi se Iesu Kristo.
22 Ko kami kamrongwose,
Timoti murrun erres, ko
eptevi inu renge majingen
re nosp̃en nga m̃irres erpe
natun miptevi tata.
23 Ko niko, nurrorrmi
bokoni ni vinuk ji kami
re daron momsawos nga
borongwose lut nga puto
suri tevi inu.
24 Ko nurongwos
kemkam̃e erres nga poro
Numal pimarong, ko sete
ngasu inu kele bevinuk.

*Pol orrorrmi nga pukoni
tweni Epaprotaetas van jir*

25 Inu nurrorrmi pa osuw
nga bokoni kele m̃erel
Epaprotaetas pulwi vinuk ji
kami. Ni evi niaken se kerr
san nga komru nomorok-
majing kokorti, ko nomorok-
val kokorti. Kamkoni ni vini
bonevis nga piwilwil se inu
re majingen.
26 Ni emarong lengleng
nga p̃ilesi kami, ko ornge esij
nga kamrunge ni mimsi.
27 Ewretun, ni emsi, ko
otomori pimij. Ko Atua or-
rorrmi ni; ko sete ni kis,
inu kele. Suri poro nga ni
pimij, ko inu nolok purnge
p̃isij kele wor.
28 Ko niko, numrreni
lenglengen nga bokoni ni
vinuk ji kami, nga kami
kap̃ir kele daron nga kam-
lesi, ko inu kele sete bornge
p̃isij.
29 Ko kami kaplesi ni
tevi neiren nga milep, erpe
niaken san renge Numal.
Ko kaposuri jinibb nir nga
marirpe ni.
30 Suri ni otomori pimij
suri majingen se Kristo, ko
emajing tama se inu renge
majingen nga kami sete
kamrongwos kaploli.

3

*Murrun nga mumom-
sawos m̃irres*

1 Niaken suk nir, bevnivni
ore nale suk iel: Kap̃ir renge
Numal. Nga boli viringsi
kele nanu nga moli womu
sete evi ƀelaken tevi inu, ko

puloli kami kaprreleng kapsarr ren.
2 Kapmetmet p̃iterter ko
wor renge butterter nir nga
marok-loli m̃isij ko nga mar-
wera paron tertere kami ka-
pan renge bae ser.
3 Suri kerr rraman pa
renge bae nga mivi were-
tunen, ko Nem̃in On eptevi
kerr daron nga rramlot. Ko
rramlololi kerr e renge Iesu
Kristo, ko sete rramlingi
nolo kerr renge nanu san
nga muto renge nibe kerr,
erpe bae.
4 Ewretun, inu nurong-
wose ðelngi nolok renge
nanu nga marirpok nir.
Poro jinibb pisan purrorrmi
p̃ilngi nolon renge nanu
nga jinibb bbong marlingi
nawone mirpok, ko inu kele
ðeasi wore ni.
5 Inu nuvi drra sansan tevi
m̃eri Isrel nir, ko nuplari
renge metka se Benjamin.
Re bongik muowil, nuan pa
re bae, osorsan tevi murru
m̃eri Isrel nir. Ko re dev-
jen ne nale ne nesesreien se
m̃eri Isrel nir, nutori eterter
temijpal, suri nuvi san renge
gortien ne Parasi nir.
6 Ko nuasi p̃elak re iok, ko
nuoji kalesia nir vajin. Ko
nusorsan nurres p̃etp̃eti re
devjen ne nga mevijuri nale
ne nesesreien.
7 Ko re womu, nulesi nanu
ngok nir arres; ko re Kristo
vajin, nulesi arirpe nanu nga
marsij kobbong.
8 Ko sete nanu ngok kis
kobbong. Nulesi nanu
p̃etp̃eti nir arirpe arsij,
suri nga nurongwose Iesu
Kristo, nga mivi Numal
suk. Ko ngok evi nanu nga
m̃irres asi nanu p̃etp̃eti nir.
Suri re Kristo ko nuwirr
tututweni nanu p̃etp̃eti nir,
suri daron nga memteni
viringsir tevi Kristo, arirpe
nubus kobbong.
9 Numrreni bokorti p̃irres
tevi ni. Setemun ðep̃lak
nga bevijuri sel ne nale
ne nesesreien nga bololi
lweni inu bosorsan p̃irres,
ejki. Ko bosorsan p̃irres
suri bbong nosurien suk nga
muto renge Kristo. Ko iok
evi sel nga Atua kobbong
muloli nga jinibb san pusor-
san p̃irres ren, suri nosurien
sen.
10 Nga ngok kobbong num-
rreni vajin, nga borongwose
Kristo p̃irres, ko nga bebbölji
derteren se Atua nga muloli
Kristo mimaur luwi re mi-
jen. Nuwra bokorti tevi ni
re nga inu kele nibek purnge
p̃isij pirpe ni, pijpari nga
bea-mij kele pirpe ni.
11 Ko ngok Atua pia-loli inu
kele vajin bea-maur luwi re
mijen.

Pol ep̃lak malum, owlu tweni norrngov

12 Sete nurongwos bowra
nujpari pa nanu ngok nir,
ejki. Setewor nuvi jinibb
nga mimawos m̃irres jile
wor. Ko nomok-p̃elak tweni
ko wor nga bea-rrul totkoni
nanu ngok nir, suri Kristo
orrul totkoni pa inu.
13 Niaken suk nir, inu
nulesi erpe setewor nurrul
totkoni wor, ejki wor. Ko

nanu kobbong san nomok-
loli, ni le: nomok-mali nanu
nir ne bonevis nga marto
renge durek, ko nomok-
tortor suri vajin nga ƀelai
nanu nga marto renge nok.
14 Nup̃lak nga bowlu
mawos tweni norrngov ko
nowlin. Ko nowlin ngok evi
nga Atua everuse kerr nga
rrapkorti tevi Iesu Kristo, ko
rrapan rraplik sisen mare.
15 Ko kerr jijle nga
rramtera m̃irres jijle,
rraprrorrmi ko wor pirpok.
Ko poro nga san orrorrmi
jabble, ko Atua piviseni
lweni puto limjer tevi.
16 Ko sev nga rramjipari
pa, rraprrul totkoni, ko
rrapvijuri ko wor.
17 Niaken suk nir, kapok-
rrongrrongvi inu tetajer, ko
kapmeteni suri p̃irres re si
nir nga marviseni murrun
nga m̃irres.
18 Ko nale ngel, nuwrai
pa nabong elep tevi kami,
ko lelingenok kele, nuwra
lweni tevi suwen metek nga
mubbun: nir elep arok-loli
esij, arlik erpe devje nuval
ne murrun nga nai pelaot se
Kristo eviseni.
19 Nir arivi jinibb nga
parjijki kobbong. Nanu
nga bbong nolor marmer-
reni arivi atua ser, ko arok-
lololir e murrun nir nga
jinibb non p̃isij e, ko arok-
lingi norrorrmien ser renge
nanu nir ne ngatan ngel kob-
bong.
20 Ko kerr ma nir, rramivi
pa jinibb ne melrin, rramivi
jinibb gortien nen. Ko
rramtiriv Numal Iesu Kristo
eterter, nga pia-luwi re mel-
rin vini ko pia-la mauren
tevi kerr.
21 Ko ni pia-rieni nibe
kerr ne ngatan ngel nga
marmelisna, para-irpe ni
niben ne nosrövien. Pia-loli
pirpok renge derteren sen
nga milep nga murongwos
puloli nanu jijle nir parosuri
ni.

4

Pol ela nale sopon tevir

1 Ko niko, niaken suk nir
nga memrreni temijpal kami
ko morrorrmi kami, kaptur
p̃iterter pirpok renge Numal.
Nomok-ir suri kami, ko bea-
la nowlik ji Kristo suri kami.
2 Kamru Iuoṭia ko Sin-
tike, inu nungoni tevi kamru
eterter nga norrorrmien se
kamru puto kokorti p̃irres
pirpe Numal mimrreni.
3 Ko nungoni nik kele, nga
kerru rromormajing koko-
rti pa erres, nga kuppitevi
nuru, suri orp̃elak tevi inu
renge majingen ne nosp̃en
nga m̃irres, tevi kele Klemen
ko nir nga marok-majing ko-
rti tevi inu. Niser nir, aruli
pa renge naul nga maruli
nise jinibb nir nga para-lai
mauren nga m̃irres.
4 Kap̃ir tetajer renge Nu-
mal. Iok bowra lweni kele:
kap̃ir.
5 Kapviseni nolo kami nga
mimalum tevi jinibb p̃etp̃eti
nir. Otomori Numal pulwi
vini.
6 Sete kaprrorrmi p̃elake
nanu san, ko daron nga kam-
lot ko tetajer kapwera erres

wor tevi Atua, ko kapok-
ngoni sev nga nevre kami
marmumrrol rer.
7 Ko demat se Atua nga
m̃iasi norongwosien se kerr,
purrul totkoni nolo kerr ko
norrorrmien se kerr renge
Iesu Kristo.
8 Niaken suk nir, bevnivni
ore nale suk iel: nanu nir
nga marivi weretunen, nanu
nir nga maran mare, nanu
nir nga marmawos, nanu
nir nga marwokwok, nanu
nir nga marres, nanu nir
nga jinibb marij m̃irres suri,
murrun nir nga marsorsan
m̃irres ko nga marsorsan
nga rrapsusi paran mare,
ngok kaplingi norrorrmien
se kami renge nanu ngok
nir.
9 Ko sev nga kamrunge ko
nga kamlai renge nale suk,
ko sev nga kamlesi renge
liken suk, ngok kaploli surir
ko wor. Ko Atua nga mivi
batu demat piptevi kami.

Pol owra erres wor tevir

10 Nuir elep re Numal nga
lelingenok kami kamviseni
lweni merrenien se kami
tevi inu. Epriv le pa, ko sete
kamla merrenien san tevi
inu. Kamrrorrmi ma inu, ko
sel ejki.
11 Sete nusp̃e nanu ngok
suri nevrek omrrol renge
nanu san, ejki. Suri nurong-
wos pae vajin ðelik p̃irres
pirpe moup pa tevi sev nga
muto pa jik.
12 Nurongwose ðelik
p̃irres poro nga jorok
puwelili, rreknga poro nga
jorok pilep. Renge liken
p̃etp̃eti nir, nurongwos pae
ðelik p̃irres; poro nga nanen
pilep rreknga nanen pijki,
poro nga nijor pilep rreknga
nijor pijki.
13 Nurongwos ðelik re
liken p̃etp̃eti nir suri Kristo
nga mokla derteren tevi inu.
14 Ko erres ma nga kamr-
rorrmi inu renge norongen
nga m̃isij suk.
15 Ko kami m̃eri Pilipae,
kamrongwos pae nga renge
daron ne majingen ne
nosp̃en nga m̃irres, etipatun
daron nga mevel lingi vanu
Masetonia, ko kami kamsan
kamkorti tevi inu, suri
kamok-la nanu tevi inu. Sete
kalesia m̃inij kele nir arloli
erpok tevik re wosenen.
16 Ko erpok kele, daron
nga m̃elik iak Tesalonaeka,
ko vavis kis kamok-la nanu
nir nga nevrek mumrrol rer.
17 Sete erpe nomok-
rrorrmi kis nanu nga ðelair
ji kami, ejki. Ko nomok-
rrorrmi wenen nga piplari
renge nolo kami nga m̃irres
suri.
18 Nula pa nanu ngok jile
nir, ko nula p̃elake. Nup pa,
suri nulai pa ji Epaprotae-
tas merrenien se kami nir.
Arirpe sulsulen nga mapun
m̃irres van ji Atua nga p̃ir
ren.
19 Ko Atua p̃ilai p̃etp̃eti
nanu jijle nir nga nevre kami
marmumrrol rer tevi kami,
pusorsan tevi nga m̃ilngi
pa m̃iasi ji Iesu Kristo re
nosrövien.
20 Rrapsurövi Atua Tata se
kerr lelingen ngel ko tuwi
ngok vini. Pirpok ko.

Bongsi nale se Pol

21 Kapwerai ‘Erres’ tevi
nir nga marivi jinibb nga
markorti tevi Iesu Kristo. Ni-
aken se kerr nir nga marlik
tevi inu iel arwera ‘Erres’
tevi kami.
22 Ko kalesia jijle nir ne iel
arwera ‘Erres’ tevi kami, ko
mare nen nga marlik renge
naim se numal nga milep jer
se m̃eri Rom nir.
23 Merrenien se Numal
Iesu Kristo puto tevi nem̃i
kami. Nuwra ‘Remse kami’.

Naul nga Pol Muli tevi Kalesia Nir renge KOLOSI

Batu nale nga mivsivseni lut nga parmeteni naul ngel puto suri

Pol oli naul ngel tevi kalesia nir nga marlik renge Kolosi, ngaim san ie Esia. Oli suri nevisvisenien gerisen san nga miplari jir. Nir nga marvisviseni nevisvisenien gerisen nen arwera jinibb nir parosuri anglo nir ko parosuri kele nale wowarreng elep nga marto renge nale nesesreien rreknga lo (law) se Moses, ko niko parongwose weretunen Atua vajin. Ko Pol owra Iesu Kristo esan okla mauren tevi jinibb, ko daron nga marvijuri nale gerisen ngok ko aruj ngasu kobbong e ni. Ko osp̃e kele suri mauren ser nga marlai renge Kristo, ko pirpese renge mauren ser vajin renge nabong jijle. Ko daron nga muli jile naul ngel, ko elai tevi selen Tikikas putori van jir. Ko Onesimas kele eptevi Tikikas, suri re wosenen Pol okoni ni pulwi van ji numal sen Pilimon.

Pol owra erres tevi nir

1 Inu Pol nuvi aposol se Iesu Kristo renge marongen se Atua. Tevi Timoti tasi kerr,
2 nomoruli naul ngel tevi kami m̃eri Kolosi nga kamivi tasi komru renge Kristo, ko nga kamosuri m̃irres renge sel nga muon. Nurongwos mae, merrenien ko demat se Atua Tata se kerr piptevi kami.

Pol owra erres tevi Atua suri nir

3 Tetajer daron nga nomorok-verus suri kami, ko nomorok-wera ‘erres’ tevi Atua, Tata se Numal se kerr Iesu Kristo.
4 Suri nomorunge pa nosp̃en nen nga kami kamosuri Iesu m̃iterter, ko kami kammerreni temijpale kalesia nir.
5 Kami kamok-loli murrun ngok suri nga kami kamok-lingi norrorrmien se kami oto eterter renge nanu nir nga Atua m̃ilngi tera kami re melrin. Nanu ngok nir, kamrunge pa nosp̃en ner womu daron nga kamrunge nosp̃en ne nale weretunen suri Kristo.
6 Nosp̃en ngok ejpari kami pa osuw. Ko etajer malum, p̃ila wenen renge ngatan ngel totoklai, pu-sorsan tevi nga miwen pa ji kami musuw, m̃itipatun re daron nga kamrunge e, ko kamrongwose weretunen merrenien se Atua.
7 Kamrungrunge womu pae nanu ngel nir ji Epapras, nga mivi sele kerr san nga nomormerreni. Ni evi jinibb

nga mokmajing lilane m̃irres
se Kristo tevi kami.
8 Ko ni owrai pa tevi
komru merrenien nga
Nem̃in On m̃ilai pa tevi
kami.

Verusen se Pol suri nir

9 Ko suri nosp̃en ngok
ne kami, ololi komru
nomorverus suri kami teta-
jer, m̃itipatun renge daron
nga komru nomorunge.
Komru nomorok-ngoni
tevi Atua nga Nem̃in On
puloli kapivi jinibb nga
kaplesi wose, ko puloli kami
kaprongwos alje marongen
se Atua.
10 Ko ngok, liken se kami
pumomsawos p̃irres vajin
pirpe Numal mimrreni. Ko
puloli mauren se kami we-
nen putoe renge majingen
nga marres nga kamok-lolir,
ko puloli kami kaprongwos
temijpal kele wore Atua.
11 Ko kapterter p̃etp̃eti pu-
sorsan tevi derteren nga
milep se Atua, nga puloli
kami kaptur p̃iterter tetajer
malum renge nanu nga mar-
sij nga marok-ini. Ko kap̃ir
bbong.
12 Ko kapwera vajin ‘er-
res’ tevi Tata suri nga muloli
kami kamviter kaplai piv-
sivses nanu nga marres nga
m̃ilngi kortonir nga marto
tera jinibb sen nir, re lat nga
moron kis muto ren.
13 Ko Atua etka tweni kerr
pa renge derteren ne nema-
lik, elngi kerr renge batun
vanu se Natun nga mimr-
reni.
14 Ko ojri lweni kerr suri
Kristo, erpe etlasi tweni
nololien se kerr.

Kristo evi batu nanu jile nga Atua mulolir

15 Sete jinibb san orong-
wos p̃ilesi Atua. Ko Kristo
ma, rramlesi pa Atua ren,
suri ni osorsan p̃etp̃eti tevi
Atua. Ko Kristo owomu re
nanu jijle nir,
16 suri Atua elngi re nevre
Kristo nga ni puloli nanu jile
parpelari; nanu nga marto
re melrin ko nanu nga marto
iel ngatan, nanu nga rramle-
sir ko nanu nga sete rramle-
sir, ko derteren jile se anglo
nir ko se jinibb. Ni ololir, ko
arivi sen ko wor.
17 Ko ni owowomu re nanu
jile, ko nanu jile arto kokorti
erres re ni kobbong.
18 Ko kalesia nir arirpe
nibe Kristo, ko ni erpe batur.
Ni owowomu renge kalesia
nir; ni emaur wowomu re
mijen, nga puwowomu re
nanu p̃etp̃eti.
19 Suri Atua eir nga p̃ilngi
mauren sen jile renge Kristo,
20 ko eir kele nga Kristo
pivi nevren nga puloli ore
lolaren se Atua pusuw jer-
jer. Ko Kristo ololi vajin
nanu jile arkorti erres luwi
tevi Atua, poro parivi nanu
ne melrin nir rreknga nanu
ne ngatan ngel. Ololi de-
mat ngok suri drra ne mijen
sen nga m̃iseser renge nai
pelaot.

Kaptur p̃iterter renge murrun ne nosurien

21 Ko bonevis sopon, kami
Atua kamturtur telur e kami,
ko kamivi devje nuval se
Atua, ko kamok-loli majin-
gen nga marsij nir.
22 Ko lelingen ngel vajin,
suri Kristo ololi niben erpe
jinibb ko emij suri kerr, niko
muloli kerr rramkorti luwi
tevi Atua. Ko ololi kami
kele kamivi jinibb on nga
marwokwok, ko jinibb sete
parongwos parok-wor suri
kami. Ko Kristo pia-pitevi
kami pirpok van re no Atua.
23 Ko ni puloli pirpok
poro bbong kaptur p̃iterter
renge murrun ne nosurien.
Sete kaptur m̃emav, ko
sete kapruj lingi nanu
nga kamok-tiriv tweni nga
marsup̃e renge nosp̃en nga
m̃irres nga kamrunge pa.
Nosp̃en ngok, arwerwer ren
tevi jinibb jile nga melrin
m̃isalsal orer. Ko inu Pol
nuvi jinibb nga m̃emajing
ren.

Pol erpe jinibb nga m̃imajing se kalesia nir

24 Nomok-runge esij elep
renge naim ne nekaien ngel.
Ko nuir kobbong, suri erpe
nuwosi luwe norongen nga
m̃isij se kami renge inu
nibek. Kristo kele ornge esij
elep daron nga ni m̃ilik iel
ngatan. Ko jinibb sen jijle
nir arirpe vajin ni niben, ko
nir kele parunge p̃isij ko wor
iel ngatan. Ko erpe inu nu-
wosi luwe sopon norongen
nga m̃isij se kami.
25 Ko inu nuvi jinibb nga
mok-majing se kalesia. Ma-
jingen ngok, Atua ko elngi re
inu nevrek nga ƀemajing jile
e suri kami. Ko majingen
suk evi nga bowrai tweni
nale sen puto limjer.
26 Ko nale ngok oto teptepi
sia ko sia renge dul ko
dul, ko lelingenok vajin Atua
ololi eplari limjer jile ji
jinibb sen nir.
27 Atua emrreni piviseni
tevir nale sen nga muto
teptepi ngok, nga musp̃e suri
nanu san nga m̃irres temi-
jpal nga miplari pa musuw
renge jinibb ne vanu jijle nir,
ngok: Kristo elik pa re kami,
ko kamtiriv tweni vajin nga
kapa-korti re nosrövien sen.
28 Kristo ngok, namok-
werwer ren. Namsusur
metue jinibb jile ko namok-
visviseni jinibb jile renge
norongwosien jile nga mur-
row nga nabpitevi jinibb jile
nir partera p̃irres p̃etp̃eti
renge Iesu van ji Atua.
29 Nup̃lak tweni nanu
ngok, nurat suri renge
derteren sen nga m̃iterter
nga moklai tevik.

2

Rraposuri p̃iterter Kristo

1 Numarong kaprongwose
nga nurat temijpal suri kami
ko suri m̃eri Laotisia nir, ko
suri nir jile nga sete marlesi
wos wore nibek ko nok.
2 Nurat suri nga nolor
p̃iterter ko pumolmol nga
parkorti p̃irres renge mer-
renien. Ngel evi nanu nga
m̃irres p̃elak san: numrreni
parongwos alje, parongwos
p̃irres nga p̃irres kemkam̃e

Kristo, nga bonevis nosp̃en
nen oto teptepi ji Atua.
3 Ko Atua esilveni renge
Kristo norongwosien totok-
lai nga marres.
4 Nomok-sup̃e nanu ngok
suri jinibb sopor arok-loli ler
erres, ko tarkerkerasi kami.
5 Nulik ngasue kami renge
nibek, ko renge nem̃ik
ma, nukorti tevi kami.
Ko nuir nga m̃elesi kam-
tur vivöngsur ko kamtur
m̃iterter renge nosurien se
kami renge Kristo.

Mauren se kami p̃irres ko wor renge Kristo

6 Erpok, kamlai pa Iesu
Kristo evi Numal se kami.
Kaploli mauren se kami to-
toklai vajin piptevi ni.
7 Kaprrul totkoni ni
p̃iterter, pirpe lap̃e nai mur-
rul totkoni dan, ko kaptur
p̃iterter ren pirpe naim
san nga mutur m̃iterter
renge dan. Ko nosurien se
kami pivini ko wor p̃iterter
malum tetajer, pirpe nga
marvisviseni kami pae. Ko
kapwera ‘erres’ temijpal
wor tevi Atua.
8 Kami kapmetmet p̃irres,
lartul ngok nir tarrul totkoni
kami re nale nawon ser
ko gerisen ser nga mar-
vijuri norrorrmien nawon
se jinibb nir, ko sel ne
nevisvisenien ne ngatan
ngel nir. Sete arvijuri sel
se Kristo.

Kristo kobbong evi batu jinibb nir ko anglo kele nir

9 Kristo niben otoe erpe
jinibb, ko mauren totoklai se
Atua elik ren.
10 Ko kami kele, daron nga
kamkorti tevi ni, ko kam-
lai mauren totoklai. Kristo
owowomu re Numal p̃etp̃eti
nir ko derteren p̃etp̃eti nir.
11 Ko erpok kele, daron
nga kamkorti tevi ni, erpe
kaman re pa bae ko osuw.
Ko iok, sete nusp̃e suri
bae nga norman mian ngalu
marevji, ko nusp̃e suri bae
nga Kristo mirevji tweni
murru nalol nga m̃isij renge
mauren se kami.
12 Ko daron nga marpap-
taese kami, erpe artevni
kami tevi Kristo. Ko erpok
kele, daron nga kamtawij
luwi re nuwi ngok, erpe
kammaur luwi tevi Kristo
renge mijen, suri kamosuri
Atua nga derteren sen ololi
Iesu mimaur luwi re mijen.
13 Ko erpe kami kammij
pin renge nololien se kami
ko renge murrun nga m̃isij
se kami. Ko lelingenok vajin,
Atua ololi kami kammaur
luwi tevi Kristo. Ni etlasi
tweni nololien jile se kerr,
14 ko olokloksi nanu nga
maruli kortoni martere kerr
tevi nale nesesreien nga
marwer ore kerr rer, ko
ela tweni p̃etp̃etir ko owser
renge nai pelaot tevi Kristo.
15 Renge nai pelaot ngok,
Kristo obbri otvi derteren
se jinibb nga marlelep nir
ko jinibb nga marwowomu
nir renge devjen se Demij.
Kristo otorrlair pa osuw, ko
ololi tevir erpe Numal san
nga mutorrlai devje nuval

sen musuw, ko ololi nor arsij, nga jinibb arongwos parmetenir.

Kristo evi batu kami

16 Ko lartul ngok arwera parwer lokloksi kami suri nanen lele nga kamrroi, ko nanu lele nga kammini. Ko arwera kele kamloli esij nga sete kamtori nabong sopor, ko sete kamtori nanen ne navöl muwut rrongvi, ko sete kamtori murrun ne nabong ebutun, nga marmosi ren. Ko sete kapmarong parij pirpok, pijki.

17 Nanu ngok nir, m̃eri Isrel nir arvijuri tuwi. Ko arjuji bbong Kristo. Ko daron nga Kristo mivini vajin, rramlesi vajin ni sel sen nga m̃irres p̃elak asi nanu ngok nir.

18 Lartul ngok nir, norrorrmien ser ean pa mare osuw, suri arlesi nanu sopor re bori ser. Ko arkerkerasi jinibb nir, arwera jinibb nolor pian wor ngatan ko, ko parsurövi wor anglo ko nir. Sete kaplinglingi nir parwer lokloksi kami, parwera kamsij renge nanu ngok nir. Norrorrmien ser ean mare temijpal, ko pesveni ko. Arok-rrorrmi nanu ngok nir suri murru jinibb kobbong nir.

19 Ko setemun artori Kristo eterter, ko ni mawos ma evi batu jinibb sen nir. Ko jinibb sen nir arirpe ni murru niben nir nga marokla nanen ser renge batun, suri nau ko murrrmurr arjipjipti erres re niben. Ko erpok vajin, Atua orongwos puloli niben totoklai pimaur rujruj pilep p̃irres.

Mauren nga mimerr renge Kristo

20 Kami erpe kammij pa osuw tevi Kristo. Kamivi vajin jinibb nga kamiel sisarow osuw, setemun nevisvisenien ne ngatan ngel nir arrowsi kami. Ko erpese kamok-vijuri malume murrun ne ngatan ngel? Erpese kamvijuri nale nesesreien ne ngatan ngel nir, nga muwra:

21 ‘Sete kaptori nanu ngok ko nanu ngok’, ‘Sete kaprroi nanu ngok ko nanu ngok’, ‘Sete kapjipari nanu ngok ko nanu ngok’?

22 Ko iok arsup̃e suri nanu nga partorir ko parsij bbong. Ko nale nesesreien ngok ko nevisvisenien ngok arivi se jinibb kobbong.

23 Nale ser ngok, rramlesi rrongvi erpe erres, erpe eviseni norongwosien erres p̃elak, suri osoni jinibb nga parlot, ko nga nolor pian ngatan, ko nga partor ore p̃iterter murrun nga marmerreni karkar nanu nga marsij nir. Ko nesesreien ngok nir, derteren ser ejki rres nawone nga partor ore weretunen nanu nga nolo jinibb mokmerrmerreni sarrsarr nir. Ko rramlesi, daron nga rramvijuri sel ser, murrun nga m̃isij ngok oto erpok malum kobbong.

3

1 Kami, erpe Atua ololi kammaur luwi re mijen evesane tevi Kristo. Ko niko, kappẽlak suri nanu nga marto re melrin tevi Kristo, nga mĩisakel pa re Atua nevren rres.
2 Kami kaplingi norrorrmien se kami ko wor puto re nanu nga marto re melrin nir, setemun kapok-rrorrmi nanu ne ngatan ngel nir.
3 Suri erpe kammij pa osuw, ko mauren se kami oto teptepi tevi Kristo ji Atua pa osuw.
4 Ko ngok, batu mauren weretunen se kami evi Kristo kobbong. Ko daron nga Kristo pia-rremali, ko kami kele kapa-rremali tevi ni vajin renge nosrövien.

Mauren se kami nga mĩtra pusuw vajin

5 Ko ngok, kapbböt pini murru kami nga marivi ne ngatan ngel kobbong, erpe norman muoji nesevin, ko nesevin muoji norman, murrun nga sete muwokwok, ko armerreni nanu nga marsij nir. Ko nir arokmerrmerreni nanu jile, ko iok erpe arosuri nanu ngok nir arirpe atua mĩnij nir.
6 Suri murrun ngok nir, lolaren se Atua pian renge nir nga sete marosuri ni.
7 Ko kami kele, bonevis kamok-vijuri murrun ngok nir, daron nga kammaur renger e.
8 Ko lelingenok vajin, kami kapjikie murrun jijle nga marsij, erpe lolaren, nolon nga mulolar, nalol nga mungasi jinibb, murrun nga marij mĩisij tere jinibb, rereren nga marsij nir. Setemun kapok-rij pirpok nabong pisan.
9 Ko sete kapkerkerasi lululweni kami. Suri kamla tweni pa mauren nga womu tevi murrun nen nga marsij nir,
10 ko kamuri lweni pa mauren nga mimerr ngok, nga Atua mokloli lululweni mimerr tetajer. Suri Atua emrreni nga kaprongwose ni pĩirres, ko nga kapsorsan tevi ni.
11 Ko niko, setemun jinibb san orongwos puwra, ‘O, inu nuvi mĩeri Isrel ko san, ko nik kuvi jinibb ne vare ko san’, rreknga ‘O, inu nuan pa renge bae, ko nik setewor kuan re bae’, rreknga ‘O, inu nurongwose erres, ko nik kurrlenge nanu’, rreknga ‘O, inu nuvel sisarow, ko nik kuvi jinibb ne majingen’. Setemun kapok-rij pirpok, pijki. Suri Kristo elep asi nanu ngok nir, ololi arirpe nanu nawon kobbong nir. Ko ni elik pa renge jinibb sen nir.

Mauren se kami emerr

12 Iow, erres, kamivi jinibb nga Atua mutobbtobbue kami, kamivi jinibb on, kamivi jinibb nga Atua mimrreni kami. Ko niko, kapuri mauren nga mimerr nga murrun mirpel: kaprrorrmi jinibb nir, kaprres tevir, nolo kami pian ngatan ko

kapivi jinibb malum, ko
norrorrmien se kami pipriv.
13 Kaptor totoni nolo
kami, ko kaptelasi lululweni
nololien se kami renge sel
nga Numal m̃itlasi tweni pa
nololien se kami ren.
14 Ko murrun ngok nir,
kapjipjipteni tevi merrenien.
Suri merrenien evi nanu san
nga murongwos p̃ijipjipteni
nanu jijle p̃irres.
15 Ko demat se Kristo
puwowomu re nolo kami.
Suri demat evi nanu nga
milep nga Atua mimrreni
puto renge jinibb sen nir,
nga markorti mirpe niben
sansan. Ko kapok-wera ‘er-
res’ tevi Atua suri nanu
p̃etp̃eti nir.
16 Ko nale se Kristo puto
p̃etp̃eti re nolo kami. Ko
kapvisviseni lululweni kami,
ko kapsusur metu lululwi
tevi kami renge norong-
wosien jile nga murrow. Ko
kapok-lai nubo lele tevi Atua
nga kapsurövi ni, nubo nir
ne Sam renge Naul On, nubo
nir nga kami kamkoji, ko
nubo nir nga Nem̃in On
m̃ilair tevi kami. Kaplai
nubo ngok nir tevi nolo kami
nga marok-wera “erres” tevi
Atua tetajer.
17 Ko nanu p̃etp̃eti nga
musuwsuw ngok nga kamw-
erai, ko nanu p̃etp̃eti nga
musuwsuw ngok nga kam-
loli, ko kaplolir ko wor renge
nise Numal Iesu. Ko kapok-
wera tetajer ‘erres’ tevi Atua
Tata renge nise Iesu mawos.

Murrun ne metka renge mauren nga mimerr

18 Kami nesevin nga kam-
lik ji diwen se kami nir,
kaposuri diwen se kami nir.
Murrun ngok osorsan erres
kobbong renge kalesia nir.
19 Ko kami norman nga
kamlesi nesevin, kapmer-
reni nesen se kami, ko sete
kapok-sij tevir.
20 Ko bipiwarreng nir,
kapvijuri nale p̃etp̃eti se
tata ko tasu se kami nir,
suri Numal ornge erres re
murrun nga mirpok.
21 Ko tata nir ko tasu
nir, sete kaploli natu kami
nir parungasi kami suri sel
nga m̃iterter nga kamok-loli
tevir, suri nolor tarok-vitan.

Murrun ne jinibb ne majingen nir ko numal ser nir

22 Jinibb ne majingen nir,
kaposuri nale p̃etp̃eti se nir
nga marivi numal se kami iel
ngatan. Sete kapok-majing
p̃irres re bbong daron nga
numal se kami marlik e,
nga nir parmerreni nawone
kami. Ko kapmajing ko
wor renge nolo kami nga
m̃irres p̃etp̃eti, suri kamme-
tutue Numal Kristo.
23 Ko nanu jile nga kamloli,
kapmajinge tevi nolo kami,
pirpe kammajing se Numal,
sete se jinibb kobbong.
24 Suri kamrongwose nga
Numal pia-lai nowli kami
tevi kami, nga marivi nanu
nga marres nir nga ni
m̃ilngir terai kami e. Erpe
kamok-majing pa se Numal
Kristo.
25 Ko nir nga ma marok-
loli m̃isij, ko Numal p̃ikle

lweni tevi nir p̃etp̃eti pusorsan tevi nga marloli ngok. Suri Numal ololi osorsan tevi jinibb p̃etp̃eti nir, poro parivi jinibb nga marwelili rreknga jinibb nga marlelep.

4

Pol ela nale tevi nir

1 Ko kami numal nir, kaploli murrun nga mumomsawos m̃irres tevi jinibb ne majingen se kami nir, pusorsan pirpok tevi nir p̃etp̃eti. Suri kamrongwos pae nga kami kele Numal se kami oto pa re melrin, ko ni pia-loli tevi kami pusorsan tevi nga kami kamloli tevi nir.

2 Kami kapok-lot tevi nolo kami nga marterter tetajer. Kapkulkulu p̃irres renge loten se kami, ko kapokwera ‘erres’ tevi Atua.

3 Ko kaplot suri kem kele, nga Atua p̃itasi metali nga nabwera tweni nosp̃en suri Kristo, nga bonevis muto teptepi. Ko inu nulik renge naim ne nekaien le ngel suri numajing ren.

4 Ko kaplot suri nga inu ƀerij p̃irres, puloli nale nen parm̃erer. Iok pirpe pusorsan p̃imawos tevi nga inu bololi.

5 Kapok-loli murrun nga mivijuri norongwosien tevi jinibb ne vare nir. Kaploli womue p̃irres ngarr tevir, nabong tarasasi nawon.

6 Kapok-rij p̃irres tevi nir tetajer, puloli nir parir nga parunge nale se kami. Ko kaprongwose p̃irres vajin lut nga kaprij weli jinibb jile nir parto suri.

Nosp̃en ne Pol

7 Tikikas pia-sup̃e suri nosp̃en nek tevi kami. Ni evi niaken se kerr san nga rrammerreni, ko nga mokmajing korti lilane m̃irres tevi inu renge majingen se Numal.

8 Nukoni vinuk ji kami suri nanu ngel le, nga puloli kaprongwose nosp̃en ne kem, ko nolo kami parmolmol suri p̃irres.

9 Ko bokoni kele Onesimas piptevi ni. Ni kele evi niaken se kerr san nga rrammerreni, ko nga mokmajing lelane m̃irres, ko evi kami san. Nuru ngok porloli kaprongwose nanu jile nga marok-pelpelari iel.

Bongsi nale se Pol

10 Aristakas le nga m̃ilik renge naim ne nekaien ngel owra ‘erres’ tevi kami, ko Mak kele nga mivi tasi Banapas san, ni kele owra ‘erres’ tevi kami. Nuwra rrurrngi pa tevi kami nga poro ni pivinuk, ko kapa-tekai ni.

11 Ko m̃erel nga nisen muwaji Iesu nen nga marverus kele nisen tuwen Jastas, ni kele owra ‘erres’ tevi kami. Nir itul ngok kobbong renge m̃eri Isrel nir arpitevi inu renge majingen ne batun vanu se Atua, ko arok-loli nolok erres.

12 Ko Epapras kele, nga mivi kele kami san, owra ‘erres’ tevi kami. Ni evi jinibb ne majingen se Iesu Kristo, ko okrat tetajer suri

kami renge loten sen nga
kaptur p̃iterter jile, kaptera
jile, ko nga kaploli marongen
p̃etp̃eti se Atua.
13 Nurongwos bowrai nga
ni mokp̃elak milep suri
kami, ko suri nir nga renge
Laotisia, ko nir nga renge
Ierapolis.
14 Ko dokta Luk le, nga
rrammerreni ni, ko Demas
kele, orwera ‘erres’ tevi
kami.
15 Kapwera ‘erres’ tevi tasi
kerr nir nga marlik Laotisia,
ko tevi vinok Nimpa, ko tevi
kalesia nir nga marok-korti
renge naim sen.
16 Ko poro nga para-eve
jile naul ngel tevi kami,
kaplai kele van para-eve
kele tevi kalesia nir nga
renge Laotisia. Ko naul suk
nga m̃elai tevi kalesia nir
renge Laotisia, kami kaplai
vinuk ko kaploli para-eve
tevi kami.
17 Ko kapwerai tevi Akipas,
‘Kupmetmet p̃irres nga kup-
majing jile majingen ngok
nga Numal m̃ilai tevi nik.’
18 Inu mawos vajin, nula
pensil ji m̃er nga mok-uli
tweni nale suk ngel nir, ko
nuli vajin “erres” suk ngel
tevi kami. Erres kaprror-
rmi inu renge dil delrrurr
nga marserek e. Nurong-
wos mae, merrenien se Atua
puto tevi kami. Nuwra
‘Remse kami’.

Naul nga Pol Muli Womue tevi Kalesia Nir renge TESALONAEKA Batu nale nga mivsivseni lut nga parmeteni naul ngel puto suri

Tesalonaeka evi ngaim nga milep ne Masetonia. Pol evan ie daron nga mivel lingi Pilipae, ko etipatun re majingen ne kalesia ie. Ko sete epriv, ko m̃eri Isrel sopor nga nolor mileplep suri jinibb elep arosuri nosp̃en nga m̃irres, aroji tweni Pol. Ko Pol etajer kele, okmajing renge ngaim m̃inij sopor. Ko mian ko orrorrmi m̃eri Tesalonaeka nir elep, ko okoni Timoti nga ni pimteni suri liken ser erpese. Mian ko Timoti olwi vajin ko osp̃e nosp̃en se nir tevi Pol, ko ololi Pol nolon eir elep suri. Ko eauli vajin naul ngel nga rramveruse 1 Tesalonaeka nga puloli norrorrmien ser p̃iterter renge nosurien ser, ko liken ser puon p̃irres. Ko ni osp̃e kele sopon suri nanu sopor nga nir marsusi, erpe pirpese re nabong nga Kristo pia-luwi vini rengen.

Pol owra erres tevi nir

1 Inu Pol, Silas, ko Timoti, namuli naul ngel tevi kami kalesia nir nga Tesalonaeka nga kamkorti pa tevi Atua Tata ko Numal Iesu Kristo. Nurongwos mae, merrenien ko demat se Atua piptevi kami.

Pol owra erres tevi Atua suri murrun ko nosurien se nir

2 Tetajer namok-wera erres elep tevi Atua suri kami jijle, ko namok-verus suri kami renge loten se kem tetajer.

3 Namrrorrmi re no Atua Tata se kerr erpese nga kammajing tweni nosurien se kami, ko nga merrenien se kami muloli kamp̃elak; ko nga norrorrmien se kami muto m̃iterter malum renge Iesu Kristo Numal se kerr, ko sev nga ni pia-loli tevi kami.

4 Niaken se kem nir, kem namrongwose erres nga Atua emrreni kami elep, ko elngi pa kami osuw nga kapivi jinibb sen.

5 Suri daron nga kem namwerai tweni nosp̃en ngel nga m̃irres tevi kami, ko sete evi nale nawon, ejki. Ko Atua elai pa derteren sen ko Nem̃in On sen orpitevi nale se kem, ko ololi kamrongwose erres nga evi nale weretunen. Ko kamrongwose, liken se kem omomsawos erres daron nga namlik tevi kami. Ko namloli erpok nga piviseni sel tevi kami.

6 Ko kami kamvijuri sel ngok kobbong nga kem namviseni. Evi pa sel se Numal. Ko daron nga kami kamlai nosp̃en nga m̃irres,

ko kami kele, jinibb nir arloli esij tevi kami. Ko Nemñin On ololi kami kamñir kele.
7 Ko re murrun ngok, kami kamviseni kele sel nga mñirres re no kalesia nir ne vanu nga Masetonia ko kalesia nir ne vanu ne Akaea, nga nir parvijuri kami.
8 Suri kami kamwera tweni nale se Numal renge Masetonia ko Akaea kobbong, ko nosp̃en ne nosurien se kami renge Atua etajer kele wor re vanu p̃etp̃eti. Ko niko muloli kem setemun namrongwose nabwerai tweni nanu san suri nosurien se kami tevi jinibb nir.
9 Suri lartul ngok nir kobbong arsupsup̃e suri kami, ko sev nga miplari daron nga namini ji kami, nga kami kamlingi tweni pa atua mñinij nir, ko kamini kamvijuri Atua nga mimaur ko nga mivi weretunen.
10 Ko arsupsup̃e kele nga kami kamok-tiriv Iesu nga mivi Atua Natun nga Atua muloli mimaur luwi re mijen, nga pia-luwi kele wor re melrin vini, ko pia-lai mauren tevi kami re nabong nga pia-vini nga Atua pia-wera suri lat nga puto suri tevi jinibb nir.

2

Majingen se Pol renge Tesalonaeka

1 Tasi kem nir, kamrongwos pae nga sete naminuk nawon ji kami, ko jelangin nga namlingi emaur pa ji kami.
2 Ko kami kamrongwose, daron nga namlik malum ngaim Pilipae, ko jinibb arloli esij tevi kem ko arij esij elep kele wor tevi kem. Ko arij tere kele kem daron nga naminuk ji kami. Ko Atua se kerr ololi norrorrmien se kem eterter nga nabwera tweni nosp̃en nga mñirres sen tevi kami.
3 Ko nale se kem nga miveruse kami evi weretunen. Sete erpe nga nir marok-werai, nga namsarr, rreknga namwera nablai nanu san ji kami kobbong, rreknga namkerkerasi kami, ejki.
4 Ko Atua emteni pa nolo kem ko elesi erres, ko elai pa nosp̃en sen tevi kem nga nabwerai tweni. Ko niko nammajing se Atua, nga puloli ni p̃ir re majingen se kem; ko sete nammajing se jinibb, nga nir parir renge majingen se kem. Ko Atua okmeteni nolo kem malum rengen.
5 Ko kamrongwose erres nga kem sete naminuk nga nabsurövi nawon kami, rrek suri nabloli sel nga nabvenae joro kami nir, ejki. Atua orongwos puwrai nga nale ngok evi weretunen.
6 Ko kem sete namloli murrun ngok nga nabloli jinibb parsurövi kem, poro pivi kami, rreknga jinibb mñinij kele.
7 Ko kem namrongwose nablolir parsurövi kem, suri namivi pa aposol se Kristo. Ko sete namloli erpok. Ko namloli nolo kem omolmol

pa livö ne kami, erpe tasu
san nga moktor lilane natun
nir.
8 Ko erpok kele, nammer-
reni kami elep, ko nam-
marong nga nablai, sete
nosp̃en se Atua kis kobbong,
ko mauren se kem kele wor
tevi kami. Suri merrenien se
kem elep wor tevi kami.
9 Tasi kem nir, kaprrorrmi
wose nga namp̃elak elep.
Nutrin ko nutpong namma-
jing tevi nevre kem, nga
kami sete kaprrorrmi p̃elak
kem renge nanen daron nga
namok-werai tweni nosp̃en
se Atua tevi kami.
10 Kami kamrongwos kap-
werai, ko Atua kele orong-
wos puwrai nga murrun nga
kem namloli tevi kami kale-
sia owokwok, ko osorsan er-
res. Ko sete jinibb san orong-
wos p̃irij tere kem renge
murru kem ngok.
11 Ko kami kamrongwose
nga kem namvisviseni kami
sisamis kobbong osorsan
tevi tata san nga mivisviseni
natun nir.
12 Ko kem namok-rij nale
elep nga m̃irres tevi kami,
nga puloli nevre kami
p̃iterter, ko nolo kami sete
pivitan. Ko Atua everuse
kami nga kapan renge batun
vanu sen ne nosrövien, niko
muloli namok-rij m̃iterter
mirpok tevi kami, nga
kami kaptori murrun nga
musorsan m̃irres renge no
Atua.

*Lartul nga marok-oji kale-
sia nir*

13 Ko suri nanu m̃inij kele
namok-wera erres tevi Atua
suri kami tetajer, nga daron
nga namlai nale se Atua
vinuk ji kami, ko kami kam-
lai erres. Kami kamlesi wose
weretunen nga evi pa nale
se Atua, sete nale se jinibb
kobbong. Ko nale ngok ok-
majing malum tevi kami nga
kamok-osuri.
14 Ko tasi kem nir, eplari
osorsan tevi kami erpe nga
miplari tevi kalesia se Atua
nir renge vanu ne Jutia nga
martur renge Iesu Kristo.
Suri jinibb ne vanu se kami
nir arloli esij tevi kami osor-
san erpe nga m̃eri Isrel nir
marloli pa m̃isij tevi kalesia
nga nir.
15 Ko meling ngok kele
kobbong nir arevji pini Iesu
Numal se kerr, ko propet
nir ne tuwi; ko arok-oji kem
kele, ko arloli Atua sete eir
renge sev nga marloli. Ko
artere jinibb totoklai,
16 suri arok-tur ore kem
nga sete nabwerai tweni
nale se Atua tevi jinibb ne
vare nir, nga Atua sete p̃ilai
mauren tevi nir. Ko erpok
nololien ser ean p̃elak teta-
jer, ko lolaren se Atua oto
tevir ko pa osuw.

Pol emrreni p̃ilesi nir kele

17 Tasi kem nir, daron nga
namiel lingi kami, ko namr-
rorrmi kami elep, erpe nor-
rorrmien se kem elik malum
tevi kami. Ko sete epriv nga
namrunge erpe nammerreni
kelewor nablesi no kami.
18 Niko nammerreni
nabinuk ji kami. Ko inu
Pol, nulwi lesi vavis le pa,
ko Demij oktur ore kem.

19 Ko daron nga Iesu Numal se kerr pia-luwi e vini,
ko naba-runge p̃irres renge
ni non suri kami kis kob-
bong. Ko naba-rij melme-
las suri kami kis kobbong,
ko naba-lai nowli kem suri
kami kis kobbong.
20 Suri kami kamjoroi pa
kem, ko kami kamlai pa
neiren tevi kem.

3

1 Ko namrrorrmi kami
elep erpok mian, ko nolo
kem setemun orongwos puto
malum. Ko niko nam-
marong nga komru Saelas
noborlik jer ko pa iel renge
ngaim ne Atens,
2 ko nomorkoni Timoti.
Ni evi tasi kerr san, ko
okpitevi komru renge majin-
gen se Atua nga parwerai
tweni nosp̃en nga m̃irres
suri Kristo. Nomorkoni
ni vinuk nga puloli kaptur
p̃iterter renge nosurien se
kami, sete nolo kami pivitan
3 suri nanu nga marsij nga
marok-loli tevi kami. Ko
kami kamrongwos pae nga
para-loli pirpok, suri evi pa
marongen se Atua.
4 Ko kem, daron nga nam-
lik malum ji kami, ko namw-
erai womu pae tevi kami nga
nir para-loli p̃isij tevi kami
pirpok. Ko kami kamrong-
wos pae, suri eplari pa osuw
osorsan tevi nga namwerai.
5 Niko muloli setemun
nurongwos ƀelik malum,
mian ko nukoni Timoti
nga pimteni suri nosurien
se kami erpese. Nomok-
rrorrmi Demij nga mokr-
rowrrowe jinibb tikrekrasi
pa kami ko tuloli ƀelaken
se kem tarivi vajin nanu
nawon.

Neiren nga milep se Pol suri m̃eri Tesalonaeka nir

6 Ko lelingenok vajin Tim-
oti evel lingi kami ko olwi pa
vini ji kem, ko elik pa tevi
kem osuw, ko osp̃e nosp̃en
nga m̃irres suri nosurien se
kami ko merrenien se kami.
Ko ni owrai nga norror-
rmien se kami okrres tetajer
suri kem, ko nga kammer-
reni kaplesi kem, osorsan
erpe nga kem kele nammer-
reni nablesi kami.
7 Tasi kem nir, suri
namrunge pa nosp̃en ngel
nga m̃irres suri nosurien se
kami, niko muloli nolo kem
sete evitan renge norongen
nga m̃isij ko nanu nga marsij
nir nga marok-loli tevi kem.
8 Ko suri kami kamtur pa
eterter renge Numal, niko
muloli vajin kem nammaur
renge mauren nga m̃irres.
9 Kem sete namviter rra-
grrag nga nabwera erres
tevi Atua suri kami, ko suri
neiren nga milep nga nam̃ir
suri kami rengen re no Atua
se kerr.
10 Nutpong ko nutrin
namok-verus eterter nga
nabrongwose nablesi no
kami kele, ko nga nablai kele
sev nga nosurien se kami
mumrrol rengen.
11 Ko ngel evi loten se kem,
nga Atua Tata ko Iesu Numal
se kerr porloli sel nga kem
nabinuk nablesi kami,

12 ko nga Numal puloli
merrenien se kami nga kam-
merrmerreni kami ko nga
kammerreni jinibb jijle pi-
maur kele van mare pilep,
pusorsan tevi merrenien se
kem nga nammerreni kami.
13 Ko nomok-lot kele nga ni
pia-loli norrorrmien se kami
p̃iterter ko puon p̃irres re
no Atua Tata se kerr, pijpari
daron nga Iesu Numal se
kerr pia-luwi vini kele tevi
jinibb sen nir.

4

*Murrun nga marmom-
sawos renge no Atua*

1 Tasi kem nir, nuwra
bosp̃e suri vajin liken se
kami. Namvisviseni pa kami
renge sel nga puloli Atua
p̃ir tevi kami, ko lelingenok
kamok-vijuri sel nen. Ko
namngoni kami renge nise
Numal Iesu nga kapvijuri sel
nen p̃irres kele wor, ko nga
nolo kami puto p̃iterter ren-
gen.
2 Ko kami kamrongwos
pae nale nga namlai tevi
kami renge nise Numal Iesu,
ngel:
3 Atua emarong nga kapivi
jinibb nga muon m̃irres.
Norman sete puloli sel nga
m̃isij tevi nesevin, ko ne-
sevin sete puloli sel nga m̃isij
tevi norman.
4 Kami sisamis kaptor
sweri ko wor nesen se kami
renge sel nga muon ko
muwokwok m̃irres,
5 ko sete renge sel nga
m̃isij mirpe jinibb ne vare
nir nga sete marongwose
Atua. Suri nir arok-vijuri
nolor kobbong nga marve-
nae nesevin.
6 Ko kami sete kaploli p̃isij
tevi tasi kami san nga kapve-
nae nesen sen. Suri Nu-
mal pia-tor vitrangi isi nga
marloli mirpok. Namwerai
womue ko namwerai eterter
tevi kami erpok.
7 Suri Atua everuse kerr
nga rrapvijuri sel nga muon,
sete sel nga m̃isij.
8 Ko si nga murong tweni
nale ngok, sete orong tweni
jinibb kobbong, ko orong
tweni kele Atua nga moklai
Nem̃in On sen tevi kami.
9 Ko re devjen ne merre-
nien, setemun nurongwose
boli nale san tevi kami.
Suri Atua evisviseni pa kami
osuw nga kapmerrmerreni
kami,
10 ko kamok-loli erpok tevi
tasi kerr jijle nga marlik
sisamis renge Masetonia to-
toklai. Ko namok-werai
eterter tevi kami nga ka-
pan mare kele wor renge sel
ngok,
11 ko nga kami kapp̃elak
ko wor nga mauren nga mu-
molmol puto ji kami, ko nga
kapmetmet nga kapmajing
lululweni majingen se kami
kobbong. Ko erpe namok-
werai pa, sete kaplik nawon,
ko kami kapmajing ko wor
tevi nevre kami.
12 Ko nanu ngok nir parloli
nir nga sete marosuri Iesu
parlesi kami pirpe jinibb
mawos kobbong, ko setemun
kapkulu van ji jinibb m̃inij
nir renge sev nga nevre
kami mumrrol ren.

Pol osp̃e suri nabong nga Iesu pia-luwi e vini

13 Tasi kem nir, nammer-
reni kaprongwose erpese
renge kalesia nir nga marmij
pa. Sete nammerreni nga
kami kapting ko kaprunge
p̃isij pilep suri nir pirpe
lartul nga norrorrmien ser
sete muto renge Atua, ko nga
sete marteravi nanu san jin.
14 Kerr rramosuri nga Iesu
emij, ko emaur luwi kele.
Ko erpok kele, renge kalesia
nir nga marmij, Atua pia-la
lweni nir kele paran renge
melrin tevi Iesu.
15 Sev nga namok-sesre
tevi kami ngel evi neses-
reien se Numal: Kerr nga
rrammaur jer re daron nga
Numal pia-luwi vini setete
rrama-wowomu renge kale-
sia nir nga marmij pa.
16 Atua pia-werai nale, ko
numal se anglo nir pia-
verus, ko san pia-uwi davö
se Atua. Ko Numal vajin pia-
linglingi melrin vini ngatan.
Ko kalesia nir nga marmij
para-maur luwi puwomu.
17 Para-maur luwi jile
pusuw, ko kerr vajin nga
rrammaur malum mijpari
nabong ngok, Atua pia-tekai
kerr vajin, ko pukortoni
kerr tevi nir nga marmij,
renge nabor nir. Ko kerr
jile rrapa-lesi Numal renge
mesa nawon. Ko ngok ma
rrapa-lik tevi Numal tuwi
ngok vini.
18 Ko niko erres ma nga
kami kapok-supsup̃e nale
ngok tevi kami lulweni, nga
puloli norrorrmien se kami
puto p̃iterter.

5

Sete jinibb san orongwose nabong nen

1 Tasi kem nir, sete
nurongwos boli tevi kami
suri nabong ko daron nga
nanu ngok nir para-rremali
ren.
2 Suri kami kamrongwos
alje pae nga Numal pia-vini
re nabong san nga jinibb
sete marongwose, osorsan
erpe nga jinibb venao san
mivini natmupong.
3 Jinibb nir para-wera, ‘O
erres kobbong, nanu jijle
erres bbong’, ko nanu nga
m̃ikarkar pivini pijpari nir
pivesane ko pulokloksir,
ko sete parongwos parasi.
Pirpe kele nesevin san nga
m̃ilelea mian ko murnge
depain nga pivasus.
4 Ko kami, tasi kem nir,
sete kamlik renge nemalik,
nga kapa-taole nabong ngok
pirpe nga martaole jinibb
venao nga mivini.
5 Suri kami jijle kamivi pa
jinibb ne moron, ko jinibb
ne nat nga m̃irin. Sete
kamivi jinibb ne nemalik,
rrek jinibb ne natmupong.
6 Ko sete rrapmatur por-
porwon pirpe lartul ngok
nir, ko rrapkulu metmet ko
wor, ko norrorrmien se kerr
p̃im̃erer p̃irres.
7 Ko nir nga marok-
matur porporwon arok-
matur natmupong, ko nir
nga marok-minmin arok-
minmin natmupong.

8 Ko kerr rramivi pa
jinibb ne nat nga m̃irin,
ko niko norrorrmien se
kerr p̃im̃erer ko wor p̃irres.
Nosurien ko merrenien
porirpe sunsun nga puto
metmet nga neliw se devje
nuval sete purongwos p̃ilik
rrurrngi. Ko rraplingi
norrorrmien se kerr renge
Atua nga pia-la mauren tevi
kerr, ngok erpe evi nuvan re
batu kerr nga muto metmet
erpok kele.
9 Suri Atua sete elngi kerr
nga pulolarsi kerr kele, ejki.
Elngi pa kerr ji Iesu Kristo,
Numal se kerr, nga ni pia-lai
mauren tevi kerr.
10 Ni emij suri kerr nga
kerr rrapa-korti tevi ni renge
mauren, poro nga rrapmaur
rreknga rrapmij daron nga
pia-luwi e vini.
11 Ko ngok ma kami kapok-
rij ko wor p̃irres tevi kami
lululweni, nga puloli norror-
rmien se kami p̃iterter, ko
kapok-lilai se kami, pirpe
nga kamok-loli lelingenok.

Bongsi nale se Pol

12 Tasi kem nir, namngoni
eterter tevi kami nga ka-
posuri p̃irres nir nga Nu-
mal m̃ilngir parp̃elak renge
nemetmetien ko nevisvise-
nien se kami.
13 Kapmerrenir ko kapo-
surir p̃irres renge majingen
nga marok-lolir. Ko teta-
jer kapok-korti lulweni tevi
kami p̃irres, nga demat puto
livö e kami.
14 Tasi kem nir, namwerai
eterter tevi kami nga kap-
sulngatir ko wor nga niber
p̃iterter nga parloli majin-
gen. Ko kaprij p̃irres tevi nir
nga nolor marmetutu, nga
puloli parterter luwi kele; ko
kaplai se nir nga derteren
ser mijkie. Ko tevi nir totok-
lai nolo kami pipriv ko wor.
15 Kami kapmetmet ko
wor nga kami san sete p̃ikle
lweni murrun nga m̃isij
tevi jinibb san. Ko kami
kapp̃elak pilep nga kaploli
p̃irres tetajer ko wor tevi
kami lulweni ko tevi jinibb
m̃inij kele nir.
16 Kami kap̃ir ko wor teta-
jer.
17 Kami kaplot ko wor teta-
jer, nga nolo kami sete pije-
breni.
18 Ko kami kapwera ‘Er-
res’ ko wor tevi Atua renge
nanu jijle nga marok-pelari
ji kami. Suri ngok evi
marongen se Atua renge gor-
tien se kami tevi Iesu Kristo.
19 Sete kapvisi pini Nem̃in
On se Atua.
20 Sete kapkulu wutan
re nale se jinibb san nga
muwra nga ni mivi propet
ko m̃irij nale se Atua.
21 Ko kaprrowrrow wore
nanu jijle, ko kaplesi nga
m̃irres ko kaptori;
22 ko kaplinglingi nanu ji-
jle nga marsij.
23 Ko ngel evi loten suk,
nga Atua nga mivi batu de-
mat, puloli kapon nga kapon
p̃etp̃eti; ko ni putori totkoni
kami nga norrorrmien se
kami, mauren se kami, ko
nibe kami puto p̃irres totok-
lai, pian pijpari daron nga

Iesu Kristo Numal se kerr
pia-luwi e vini.
24 Atua nga miveruse
kami pia-loli nanu ngok nir,
suri ni okloli pa nanu nga
muwrai nir osuw.
25 Tasi kem nir, kaplot suri
kem kele ko wor.
26 Kapwera “erres” tevi
kalesia selerr nir, renge sel
nga m̃irres san. Ko ngok
ma piviseni nga rramirpe ni-
aken mawos vajin.
27 Nuwrai eterter tevi
kami, renge nise Numal se
kerr, nga kapeve naul ngel
tevi kalesia jijle nir.
28 Merrenien se Iesu
Kristo, Numal se kerr, puto
tevi kami. Nuwra “Remse
kami jijle.”

Naul Erwen nga Pol Muli tevi Kalesia Nir renge TESALONAEKA

Batu nale nga mivsivseni lut nga parmeteni naul ngel puto suri

Ngel evi naul tuwen nen nga Pol muli tevi kalesia nir ie Tesalonaeka. Osp̃e kele suri nabong nga Kristo pia-luwi vini rengen, ko ewer rrerrarre nale gerisen ngok nga muwra nabong nen eplari pa osuw. Ko owrai tevir nga partur p̃iterter renge nosurien ser, ewretun jinibb sopor arok-loli esij tevir. Ko owrai kele nga sete parlik nawon, ko nir sisamis parmajing tweni ko wor nanen ser, ko nga parok-loli majingen nga marres tetajer.

Pol owra erres tevi nir

1 Inu Pol, Silas, ko Timoti, namuli naul ngel tevi kami kalesia nir nga Tesalonaeka nga kamkorti pa tevi Atua Tata ko Numal Iesu Kristo.

2 Merrenien ko demat se Atua Tata ko se Numal Iesu Kristo piptevi kami.

Pol owra erres tevi Atua suri nir

3 Tasi kem nir, namok-werai erres ko wor tevi Atua tetajer suri kami. Ko erres nga nabloli pirpok, suri nosurien se kami okmaur elep, ko merrenien se kami nga kamok-merrmerreni kami okan mare elep kele wor.

4 Ko ngok ololi kem va-jin namok-surövi kami tevi kalesia se Atua nir renge vanu totoklai. Namok-sup̃e murrun ngel, suri nga kam-tur eterter pa daron nga jinibb nir marloli m̃isij tevi kami. Ko jinibb ne vare nir arok-oji kami ko arok-loli esij tevi kami nabong elep, ko nosurien se kami sete evitan rengen.

Atua putor vitrangi nir nga marok-loli m̃isij tevi m̃eri Tesalonaeka nir

5 Ko nanu ngok nir para-loli kapivi jinibb mawos ne batun vanu ne melrin, ko ngok evi batun nga marok-loli m̃isij tevi kami. Ko suri arok-loli esij tevi kami er-pok, niko miviseni nga Atua puloli pusorsan p̃irres daron nga putor vitrangi jinibb nen nir.

6 Ko rrek p̃irres p̃elak ma poro Atua puloli p̃isij tevi nir nga marok-loli m̃isij tevi kami ngok.

7 Ko re wosenen kele kobbong, Atua pia-la tweni norongen nga m̃isij ji kami ko ji kem kele. Re daron ngok, Numal Iesu pia-linglingi melrin ko p̃irrmali iel ngatan tevi anglo sen nir nga marterter,

8 ko tevi nabb nga muror milep. Ko ni pia-tor vitrangi nir nga marivi devje nuval se Atua, ko nir nga sete

marosuri nosp̃en nga m̃irres
suri Iesu Numal se kerr.
9 Atua pia-tor vitrangir
renge nabong ngok daron
nga p̃ilngi kurtwenir, ko par-
lik vajin ngasue Atua renge
lut nga m̃isij san pijpari
tuwi ngok vini. Ko sete-
mun parini mori ji Numal
nga parlesi nosrövien sen
rreknga derteren sen.
10 Renge nabong ngok,
kami kapa-pitevi nir nga
marres, suri kami kamosuri
pa nale nga namwerai tevi
kami. Ko Iesu pia-luwi vini,
ko jinibb sen nir nga maro-
suri ni partaole ko parsurövi
ni.

Loten se Pol suri nir

11 Niko muloli namok-lot
tetajer suri kami, nga Atua
se kerr puloli kapviter renge
mauren nga ni miveruse
kami tweni; ko nga p̃ilai
derteren kele tevi kami
nga kaprongwos kapmajing
nunsi norrorrmien jijle nga
marres ko majingen jijle nga
muto pa renge nosurien se
kami.
12 Murrun ngok puloli
jinibb parsurövi nise Iesu
Numal se kerr suri kami, ko
parsurövi kami kele suri ni,
suri merrenien se Atua se
kerr ko se Numal Iesu Kristo.

2

Murrun nga Iesu Kristo pia-luwi e

1 Tasi kem nir, namwera
nabsup̃e vajin suri murrun
nga Iesu Kristo pia-luwi e, ko
pirpese rrapa-korti tevi ni.
2 Ko namwera nabwerai
p̃iterter tevi kami nga sete
norrorrmien se kami p̃isarr
pingavilvil, rreknga sete
kaprunge p̃isij renge nale
karkar nga marwerai ‘O,
nabong se Numal evini
pa.’ Rrek kami kamrunge
nale ngok ji jinibb san nga
muwra Nem̃in On elai tevi
ni, rreknga ji jinibb san
nga mokwerwer, rreknga
renge naul san nga marwera
kem namuli. Ko ejki, sete
kaprunge.
3 Sete kaploli jinibb san
p̃ikrekrasi kami renge sel
san. Suri nabong ngok sete
mia-vini womu. Kapa-lesi
womu nabong nga milep san
nga p̃irrmali, nga jinibb par-
tur imera ko partere Atua.
Ko jinibb nga moktor otvi
nale pia-rremali, ni nga mivi
jinibb ne nejijkien.
4 Ni pia-tere atua m̃inij nir
nga jinibb marok-surövir, ko
p̃ilngi ni pian mare re nir
ngok. Ko ni pian vajin renge
Naim On se Atua ko p̃isakel
ko puwra tweni nga ni kob-
bong evi Atua.

5 Ko erpese? Kami kam-
malie nga nuwrai pa nanu
ngel tevi kami daron nga
meptevi kami e?
6 Ko nanu kele san nga
murrul totkoni nanu ngel
nga sete p̃irrmali lelingenok,
ko rrekma kami kamrong-
wos pae nanu nen. Purrul
totkoni mian, ko renge
daron mawos nen, jinibb
nen pia-rremali.
7 Suri murrun nga marok-
tor otvi nale okimare pa
osuw, ko eteptepi malum. Ni

nga mokrrul totkoni murrun ngok puloli pirpok ko wor pijpari nga Atua pia-lai tweni ni renge sel ngok.

8 Ko jinibb nga moktor otvi nale p̃irrmali ko vajin limjer. Ko Numal Iesu sowin p̃ilai m̃ernen ko pirevji pini. Ni pia-mij pivesan daron nga Iesu pia-luwi e vini.

9 M̃ernen pia-vini suri majingen se Demij, ko derteren sen pilep nga puloli nanu pilep nga jinibb nir partaole, ko p̃ikrekrasi jinibb pilep nga parosuri ni.

10 Ko ni pia-loli gerisen lele nga marsij nga p̃ikrekrasi nir nga para-jijki. Nir ngok para-jijki suri sete armerreni parvijuri weretunen, ko ngok kobbong evi sel nga Atua pia-lai mauren tevi nir rengen.

11 Ko renge murrun nga muto jir, Atua okloli norrorrmien ser nga p̃ilengleng kele wor nga parok-osuri gerisen.

12 Niko nir jile nga sete marosuri weretunen ko marok-ir suri nanu nga marsij, Atua pia-tor vitrangir ko suri.

Atua elngi pa jinibb sen nir osuw

13 Ko kami ma, tasi kem nir, Numal emrreni kami elep. Ko tetajer, nammerreni nabwera erres wor tevi Atua suri kami. Suri Atua elngi pa kami osuw nga kapwomu renge nosurien renge vanu se kami, nga Atua pialai mauren tevi kami. Ko ni ela mauren tevi kami renge sel ngel, nga Nem̃in sen puloli kapon, ko kaposuri weretunen.

14 Ko Atua everuse kami renge nosp̃en nga m̃irres nga namwerai tweni pa tevi kami osuw, nga kaptor sweri mauren ne nosrövien se Numal se kerr Iesu Kristo.

15 Ko ngok, tasi kem nir, kaptur p̃iterter, ko kaprrul totkoni nevisvisenien nga namvisviseni tevi kami renge jingo kem ko renge naul nga namuli tevi kami.

16 Atua Tata se kerr emrreni kerr. Ko renge merrenien sen, otori nolo kerr nga puto p̃iterter, sete pivitan nabong san. Ko ni elai kele nanu nga m̃irres nga rrapa-tiriv tweni.

17 Ko Atua tevi Numal se kerr Iesu Kristo porloli norrorrmien se kami p̃iterter nga sete orongwos pimijmij renge majingen ko nale jijle nga marres.

3

Pol owra parlot suri ni

1 Tasi kem nir, rreknga ngel evi bongsi nale suk. Kami kaplot ko wor suri kem nga nale se Numal se kerr orongwos putuw asasi pingavilvil, nga jinibb arongwos parosuri renge vanu lele nir pirpe pa iak ji kami.

2 Ko kaplot kele nga Atua p̃ilai tweni kem renge nevre nir nga sete marsorsan m̃irres, ko nga marivi jinibb nga marsij. Ko suri sete nir p̃etp̃eti ko nga nosurien ser mutoe.

3 Ko Numal osorsan erres
nga rraplingi nolo kerr ren-
gen, ko ni puloli nolo kerr
p̃iterter, sete pivitan. Ko
putor ore Demij nga sete
pivini mori ji kerr.
4 Ko Numal ololi nosurien
se kem oto eterter re kami
nga lelingenok kamok-loli
erpe nga namwerai pa, ko
nga kapok-loli pirpok tetajer
ko wor.
5 Ko ngel evi loten se kem
kele san, nga Numal puwrai
visviseni tevi kami nga kami
kapmerreni Atua pilep, ko
nga puloli kaptur p̃iterter
kele wor renge derteren se
Kristo.

Kalesia nir sete parlik totrong nawon

6 Tasi kem nir. Renge nise
Iesu Kristo, Numal se kerr,
namwera eterter tevi kami
nga sete kapkorti tevi kalesia
nir nga marlik totrong na-
won, ko sete marvijuri nale
nga namlai pa tevi kami,
nga kalesia nir parmajing ko
wor.
7 Kami kamrongwos pae
nga kaploli rrongrrongvi
kobbong sev nga kem
namloli pa. Daron nga
namlik tevi kami, sete
namlik totrong nawon.
8 Sete namlai nawon
nanu san ji kami san,
ejki, namwuli ko wor.
Nammajing eterter elep tevi
nevre kem natm̃irin ko
natmupong, nga puloli kami
sete kapp̃elak re nanen se
kem.
9 Ko kem namrongwos
nabngoni nanu pilep, suri
namivi pa aposol. Ko sete
namloli erpok. Ejki, nam-
majing tweni ko wor nanen
se kem, nga piviseni sel nga
kami kapvijuri kem.
10 Daron nga namlik tevi
kami, namok-werai erpel
tevi kami: ‘Jinibb si nga
mumusus p̃imajing, sete
kaplai nanen tevi.’
11 Suri namok-runge nale
nga kami sopor arok-
lik totrong nawon, sete
armajing, ko areses ma nanu
van re majingen se jinibb
m̃inij nir.
12 Renge nise Numal Iesu
Kristo kem namwerai nale
ngel nga puwni nir ngok:
kaplik malum, ko kapp̃elak
nga kaptor sweri nanen se
kami kobbong.
13 Ko kami, tasi kem nir,
sete nibe kami pimijmij nga
kaploli majingen nga marres
nir.
14 Rrek kami sopor ni
ko iok nga sete marvijuri
nale nga namok-lai tevi kami
renge naul ngel. Poro san ni
ko nga mirpok, erres ma nga
kaprongwos ni p̃irres, nga
sete kapok-korti mun tevi,
puloli ni non p̃isije sev nga
muloli.
15 Ko sete kapmeteni ni
pirpe devje nuval se kami,
ejki. Evi pa tasi kami ko.
Ko niko kaploli lesi wor nga
nolon pulwi.

Bongsi nale se Pol

16 Ko ngel evi loten suk,
nga Numal, nga mivi batu
demat, p̃ilai demat tevi kami
tetajer renge sel jijle nir. Ko
Numal piptevi kami jijle.

17 Inu mawos vajin Pol,
nula pensil ji m̃er nga mok-
uli tweni nale suk ngel nir,
ko nuli vajin ‘erres’ suk ngel
tevi kami. Nomok-uli erpok
renge naul suk jijle nir, nga
kami kaprongwose nga evi
weretunen naul suk.
18 Ko ngel evi loten suk,
nga merrenien se Numal se
kerr Iesu Kristo puto tevi
kami jijle. Nuwra “Remse
kami jijle.”

Naul nga Pol Muli Womue tevi TIMOTI

Batu nale nga mivsivseni lut nga parmeteni naul ngel puto suri

Timoti tasu sen evi nesen Isrel san nga mivi kele kalesia, ko tata sen evi m̃eri Gris. Ko etipatun majingen sen nga m̃imajing tevi Pol daron nga mivi m̃elakel malume. Pol oli naul ngel nga rramveruse 1 Timoti tevi Timoti daron nga ni mokmetmete kalesia nir ie Epesas. Pol owra Timoti puwer ore nevisvisenien gerisen nga jinibb sopor marok-visviseni ie. Ko osp̃e kele suri lat nga marlot muto suri, ko lat nga kalesia liken ser puto suri renge devjen sopor kele.

Pol owra erres tevi Timoti

1 Inu Pol, nuvi aposol se Iesu Kristo suri nale se Atua nga m̃ilai mauren tevi kerr, ko Iesu Kristo Numal se kerr nga rramok-teravi.

2 Nuwrai ‘erres’ tevi nik Timoti. Kurpe natuk woswos renge kalesia nir. Ko ngel evi loten suk, nga merrenien, netlasien, ko demat se Atua Tata ko Numal se kerr Iesu Kristo piptevim.

Pol owra puwer ore nevisvisenien gerisen

3 Erpe mowrai pa musuw tevim daron nga m̃elinglingim nga bean Masetonia, numrreni nik kuplik ko wor Epesas, nga kupwer ore nir nga marok-visviseni gerisen nir.

4 Ko kupwerai tevi nir nga nir parlinglingi tutunmasa gerisen ser ko naul nga marpepriv lenglengen ne nise metka ser nir. Daron nga marmeteni nanu ngok nir, ko arpalpal elep. Ko marongen se Atua sete orongwos piplari renge nanu ngok nir. Eplari kobbong renge nosurien se jinibb nir.

5 Ko Atua owrai kerr rrapp̃elak tweni merrenien nga miplari renge nalol nga muwokwok m̃irres, ko nga sete mubbujbbuj suri nanu nga marsij nga rramlolir, ko renge nosurien nga mivi weretunen.

6 Jinibb sopor arlinglingi pa murrun ngok nir ko arsarr pa renge nale nawon.

7 Nir arwera arongrongwos elep suri nale nesesreien se Atua, ko arok-rij eterter erpe norongwosien ser mutoe kobbong. Ko setete arongwose suri murru nale nga marok-werai.

8 Ko rramrongwose erres nga nale nesesreien se Atua erres poro parrul totkoni renge sel momsawos nen.

9 Ko tetajer rraprongwose nga nale nesesreien sete eplari tweni jinibb nga marres kobbong, ko purrul totkoni ma jinibb nga

marok-tor otvi nale, ko
jinibb nga marok-loli batur,
ko jinibb nga sete marosuri
Atua, ko jinibb nga marok-
loli nololien nir, ko jinibb
nga sete marvijuri sel se
Atua ko sete marok-rrorrmi
Atua nabong sopon, ko
jinibb nga marok-revji pini
tata ser ko tasu ser, rreknga
marok-revji pini jinibb lele.
10 Ko evi nga purrul
totkoni norman nga sete
puloli p̃isij tevi nesevin, ko
nesevin nga sete puloli p̃isij
tevi norman, ko norman
nga sete puloli p̃isij tevi
norman pirpok kele. Ko evi
kele nga purrul totkoni nir
nga marok-venae jinibb, ko
nir nga markerkeris, ko nir
nga marlai nale gerisen re
nosp̃en se numal nir, ko nir
nga marloli murrun m̃inij
kele nga marsij ko martor
otvi nale nga musorsan.

*Kristo etlasi Pol ko el-
ngi nosp̃en nga m̃irres renge
nevren*

11 Nale ngok nga musor-
san eplari renge nosp̃en nga
m̃irres ne nosrövien se Atua.
Rrapsurövi ni rengen. Ko
nosp̃en ngok Atua elngi pa
renge nevrek osuw nga inu
bowra tweni.
12 Inu nuwra erres tevi
Iesu Kristo, Numal se kerr,
nga m̃ilai derteren tevi inu,
ko m̃ilesi inu mosorsan nga
botori majingen sen.
13 Tuwi, nomok-rij esij tere
ni, nomok-oji jinibb sen nir,
ko nomok-loli esij tevir. Ko
iok erpe nuloli esij tevi ni
mawos. Ko erres kobbong,
ni ornge esij suri inu, suri
inu sete nurongwose nanu
nga nomok-loli nir, ko sete
nuosuri re wosenen.
14 Ko merrenien se Numal
se kerr emejivjiv nawon ko
elai nosurien ko merrenien
nga morivi se kerr kokorti
vajin tevi Iesu Kristo.
15 Ko nale ngel nga
muwrai Iesu Kristo mivini
iel ngatan nga p̃ila mauren
tevi jinibb nga marsij evi
nale weretunen, nga kerr
rraposuri ko wor tetajer.
Ko inu nusij wor asi nir
ngok.
16 Ko Iesu Kristo etlasi inu
suri emrreni piviseni rrongi
renge inu nolon nga mipriv
torrlai tevi jinibb nir nga nir
kele para-osuri ni, nga para-
tor sweri mauren nga puto
tuwi ngok vini.
17 Atua evi Numal ne tuwi
ngok vini nga mauren
sen sete orongwos pusuw
nabong san. Evi Atua nga
sete rramrongwos rraplesi;
esan kobbong evi Atua.
Rrapsusture ko wor nisen
pian mare, ko rrapsurövi
lelingenok ko pian pijpari
tuwi ngok vini. Amen.
18 Belai nale ngel tevim,
natuk Timoti, nga pusorsan
tevi nale se Atua nga marw-
erai pae womu piplari suri
nik. Kuptori totkoni nale ser
nir, puloli norrorrmien som
puto p̃iterter nga kupbböt
totkoni nanu nga marsij nir.
19 Kupmetmete nosurien
som p̃irres, ko kupmetmet
kele nga norrorrmien som
sete pubbujbbuj, ko kupiel
lingi sel nga m̃isij pivesane.

Jinibb sopor sete arloli erpok, ko arlokloksi pa nosurien ser osuw.
20 Renge laru ngok nuru Aemenaeas ko Aleksanda, nuru orloli pa esij erpok, ko nulngi pa nuru re derteren se Demij nga porlinglingi murrun ne nale nga m̃isij.

2

Loten

1 Nale suk nga womujnen nga kupwerai p̃iterter tevi nir, ngel: nga nir parlot ko wor pilep tevi Atua suri jinibb nir.
2 Ko parlot renge loten lele nir suri numal nir ko jinibb nga marlelep nga martori totkoni vanu nir, nga Atua purongwos p̃ilik tevir renge majingen ser; ko nga rraprongwos rraplik renge liken nga mumolmol m̃irres, ko nga rraprongwos rraplot tevi Atua ko nga rraprongwos rrapvijuri murrun jijle nga m̃irres.
3 Murrun ne loten nga mirpok erres p̃elak, ko ololi Atua nga m̃ila mauren tevi kerr ornge erres.
4 Suri ni emrreni p̃ila mauren tevi jinibb totoklai, ko nga parlesi wose sev nga mivi weretunen.
5 Atua esan rres kobbong. Ko jinibb san esan rres kele nga m̃ilik livö e Atua ko jinibb nir, evi Iesu Kristo nga mivi jinibb.
6 Ko ni elngi mauren sen nga puloli lilane sel nga pujri lweni jinibb jijle nir rengen. Iok eviseni erres renge daron momsawos nen nga Atua mimrreni p̃ila mauren tevi jinibb totoklai.
7 Ko Atua okoni inu erpe aposol nga bowra tweni nanu ngok. Nuwretun, sete nukerkeris; majingen suk evi nga bevisviseni jinibb ne vare nir murrun ne nosurien nga mivi weretunen.
8 Renge lat jijle, numrreni jinibb nir parlik malum nga lolaren ko laten pijki jir, ko nga parsusi nevrer paran mare ko parlot loten nga mumomsawos vajin tevi Atua.

Murrun momsawos se nesevin nir

9 Renge murrun ngok kele, numrreni nesevin nir paruri nijor ser nir renge sel nga m̃irres, sete parkowkowrir nga parlokloksi mete jinibb nir. Ko sete parlokloksi daron pilep nga parviri batur. Ko sete parlokloksi nevöt pilep nga parwuli gol, rreknga nevöt nen nga marok-lai lolo botrrum, rreknga sunsun nga nowlin mian mare p̃elak.
10 Ko parjoroi lweni nir sete tevi sunsun ko tevi majingen nga marres. Suri ngok evi murrun momsawos se nesevin san nga muwra ni evi kalesia nesevin san.
11 Nesevin parlik malum renge Naim On, ko parloli norrorrmien ser pian ngatan nga parongrongwos.

12 Nomok-wer ore nesevin
nir nga sete parok-visviseni
jinibb nir renge Naim On, ko
sete paran mare re norman,
ko parlik malum kobbong.
13 Suri tuwi jer pa, Atua
ololi Atam womujnen, ko vi-
tunen ea-loli Iv.
14 Ko sete Atam ko nga
murnge nale gerisen nen, ko
vinnen ko ornge nale gerisen
nen, ko otor otvi nale neses-
reien se Atua.
15 Ko sel san otoe nga
Atua p̃ilai mauren tevi ne-
sevin nir rengen, suri ne-
sevin arvesi bipi. Ko nesevin
parrul totoni kele ko wor
nosurien ser ko merrenien
ser ko paron p̃irres, sete
parkowkowrir.

3

*Murrun se jinibb nga mar-
lelep se kalesia*

1 Nale ngel evi nale were-
tunen: ‘Poro nga san emr-
reni pivi jinibb nga pilep se
kalesia, ko ni emrreni majin-
gen nga m̃irres p̃elak ngok.’
2 M̃ernen sel sen p̃irres
kemkam̃e ko wor, pimrreni
temijpal nesen sen ko sete
puoji nesevin m̃inij;[A] sete
pivi jinibb nga pokminmin;
pokmetmet lweni ni ko mur-
run puwokwok p̃irres. Ni
p̃ir ko wor nga p̃ilai jinibb
neturvitan paran jin. Ko ni
purongwos p̃iwerwer kele.
3 Jinibb ne minminen
ko jinibb ne balpalen sete
putori majingen ngok. Pivi
jinibb nga nolon mumolmol,
sete mokkarkar, ko sete
norrorrmien sen puto p̃elak
renge nevöt.
4 Ko pivi kele jinibb nga
purongwos pimetmet metka
sen nir ko puloli natun nir
parosuri ni nga parunge dr-
relan.
5 Poro jinibb san sete
purongwose sel nga pimet-
mete metka sen nir rengen,
ko pia-metmete kalesia nir
pirpese ko?
6 Ko jinibb nga mia-ivi taol
kalesia bbong sete orongwos
putori majingen ngok, suri
nolon turow p̃elake, ko Atua
tia-tor vitrangi tirpe pia-tor
vitrangi Demij.
7 Ko jinibb nga putori ma-
jingen ngok kele pivi wor
jinibb san nga jinibb ne
vare nir parwerai pirpel: ‘O,
m̃erel evi m̃er nga m̃irres
p̃elak.’ Ko re murrun ngok
puloli nisen sete orongwos
p̃isij, ko sete orongwos piv-
itan re nimet nga Demij
m̃ilngi.
8 Ko re murrun ngok kele
kobbong, jinibb nga mar-
lai majingen nga marma-
jing se kalesia nir, par-
momsawos p̃irres ko parvi-
juri nale nga marok-werai
p̃irres, sete parok-mini p̃elak
norro rreknga nuwi nga
m̃iterter, ko sete parmerreni
p̃elak nevöt.
9 Ko parosuri p̃iterter nale
weretunen ngok renge mur-

[A] **3:2** Erpe iel, Pol owra ‘Nesen sen pisansan kobbong’, ko renge nale se m̃eri Gris nir, ngok erpe ƀetile nale san nga mining nen erpe nga namlingi, ‘pimrreni temijpal nesen sen ko sete puoji nesevin m̃inij.’

run ne nosurien nga Atua
miviseni pa musuw, nga sete
nanu san pubbujbbuj renge
norrorrmien ser suri.
10 Ko kalesia nir parrowr-
row lesi lartul nga marw-
era parlai majingen ngok nir
puwomu, ko poro parviter,
kalesia nir arongwos para-
susture nir vajin.
11 Ko nesen ser kele
parmomsawos p̃irres, ko
sete parworworsur, ko
sete parok-minmin, parivi
nesevin nga parok-majing
tetajer suri norrorrmien ser
p̃irres.
12 Lartul ngok nir parmer-
reni temijpal nesen ser
nir, ko sete paroji nesevin
m̃inij.[B] Ko parivi jinibb
nga parongwos parmetmete
natur nir ko metka ser nir
p̃irres.
13 Nir nga marmajing
m̃irres renge majingen
ngok, niser orongwos pian
mare ko norrorrmien ser
orongwos p̃iterter kele wor
nga parrul totkoni murrun
nga marosuri m̃irres Iesu
Kristo.

Kerr kalesia rramtori totkoni weretunen se Atua

14 Timoti, daron nga moli
naul ngel tevim, nomok-
rrorrmi rreknga sete mia-
periv nga bevinuk ƀelesim
iok.
15 Ko poro sete bevinuk
pingavil, ko naul ngel evi
nga puwrai visviseni mur-
run nga marsorsan nga rrap-
tori, kerr nga rramivi kalesia
se Atua nga mimaur. Kerr
kalesia rramivi pa metka se
Atua, ko rramtori totkoni
weretunen oto erres.
16 Ko weretunen, nale nga
miteptepi suri Kristo renge
murrun ne nosurien se kerr
ean mare elep. Arsup̃sup̃e
erpel: Kristo ngel, Atua ololi
eplari ko evi jinibb erpe kerr
nga rraprongwose ni. Ko
Nem̃in On ewilwil sen nga
muwra, ‘M̃ernen le ngel.’
Ko anglo sen kele arlesi ni.
Jinibb ne vare nir arunge
nosp̃en nga m̃irres sen, ko
jinibb ne iel ngatan nir aro-
suri ni. Ko Atua elai ni vajin
ean elik tevi renge melrin.

4

Nevisvisenien gerisen

1 Nem̃in On owrai tweni
pa osuw nga daron nga iel
ngatan putomori pusuw,
jinibb sopor arongwos
parlinglingi murrun ne
nosurien ser renge Atua, ko
parosuri nem̃in ne gerisen
kobbong nir. Ko demij
parongwos parkerkerasi nir
rengen.
2 Jinibb ne gerisen ngok
nir nga markerkerasi jinibb
nir mirpok, setemun arunge
nanu san obbujbbuj re nolor
daron nga marloli m̃isij.
3 Nir parwer ore nga jinibb
sete putotko, ko sete purro
nanen lele. Ko Atua elngi

[B] **3:12** Erpe iel, Pol owra ‘Nesen ser pisansan kobbong’, ko renge nale se m̃eri Gris nir, ngok erpe ƀetile nale san nga mining nen erpe nga namlingi, ‘parmerreni temijpal nesen ser ko sete puoji nesevin m̃inij.’

pa nanen ngok nir nga jinibb nga marosuri ni ko marongwose weretunen parwera erres wor tevi Atua rengen ko parlai parurroi.

4 Nanu jijle nga Atua muloli arres kobbong; rramrongwos rrapurroi nanu jijle poro rraplot ko rrapwera ‘erres’ tevi Atua rengen.

5 Suri nale se Atua ko loten nga mirpok arongwos parloli nanu jijle paron p̃irres re no Atua.

Jinibb ne majingen nga musorsan se Iesu Kristo

6 Poro nik Timoti kopokwerai tweni nale ngok tevi tasi kerr nir, nik kupivi jinibb ne majingen se Iesu Kristo nga musorsan m̃irres. Ko nale ne nosurien ko nevisvisenien nga m̃irres nga komok-vijuri pora-irpe nanen som renge kalesia mauren som.

7 Sete kuprunge tutunmasa gerisen nir nga marij tere nale se Atua. Ko kupp̃elak ko wor p̃iterter tweni mauren nga musorsan m̃irres nga Atua mimrreni.

8 Rrek erres sopon nga marp̃elak tweni nga niber p̃iterter, ko erres kele renge sel jijle nga marp̃elak tweni mauren nga musorsan m̃irres nga Atua mimrreni. Suri jinibb nga muloli mirpok orongwos purnge p̃irres renge mauren nga lelingenok ko mauren nga pia-vini vitu kele.

9 Nale ngok evi nale weretunen nga kerr rraposuri torrtorrlai ko wor tetajer.

10 Ko rramlingi pa norrorrmien se kerr osuw renge Atua nga mimaur, nga mokla mauren tevi jinibb jijle nir, ko mare nen kele ela mauren tevi jinibb nga marosuri ni. Ko niko rramok-p̃elak milep renge majingen se kerr.

11 Ko nik Timoti kuprij p̃iterter ko wor ko kupvisviseni nanu ngok nir tevi kalesia nir.

12 Sete kuploli jinibb parkulu wutan renge nik suri nik kuvi m̃elakel kobbong san. Ko renge nale som ma ko liken som ko merrenien som ko nosurien som ko sel nga m̃irres som nga komok-loli tevi nesevin nir, puloli kupviseni sel nga m̃irres tevi kalesia nir nga parvijuri.

13 Pian pijpari daron nga inu bea-luwi e vini, nik kupp̃elak nga kopok-eve wor Naul On, ko kopok-werwer, ko kopok-visviseni nir renge nale weretunen.

14 Sete kuploli norongwosien som nga Nem̃in On m̃ilai tevim seveling nga pa puto nawon. Arlai tevim suri nale se Atua nga propet san muwrai tweni tevim, daron nga b̃irterawarreng nir nga marwowomue kalesia marwilwil nga marlingi nevrer renge batum.

15 Nik kuploli wor majingen ngok ko nir, norrorrmien som puto p̃iterter renge nanu ngok nir, nga puloli jinibb parongwos parlesi wose nga norrorrmien som oktajer malum.

16 Kupmetmete nik, ko
kupmetmet renge nevisvise-
nien som kele. Kuptur
p̃iterter renge nanu ngok
nir, suri poro kuploli pirpok,
nik kupa-loli nik lweni ku-
pasi van re mauren, ko nir
nga marunge drrelam kele.

5

Murrun nga m̃irres nga p̃irij tevi jinibb nir

1 Sete kupan kuprij
p̃iterter tevi jinibb nga
m̃itra, ko kuprij ma rijrijen
lilane tevi ni, erpe ni evi
tata som woswos kobbong.
Ko kuprij tevi m̃elakel nir
parirpe tasim woswos.
2 Ko kuprij p̃irres tevi
lekterwarreng nir pirpe nir
arivi tasu som woswos. Ko
kuprij kele tevi nesenwar-
reng m̃elakel nir pirpe nir
arivi jojim woswos, renge sel
nga muwokwok m̃irres.

Murrun nga parmetmete nesevin nir nga diwen ser marmij lingir

3 Kuposuri p̃irres nesevin
san nga diwen sen mimij
lingi ko nga metka sen san
mijki nga pimetmete ni.
4 Ko poro natun rreknga
mebbun putoe, nir ngok ko
parloli wos wore majingen
nga milep ngel se kalesia nir,
nga parmetmete metka ser.
Nir parloli ko wor pirpel,
erpe parkele lweni ƀelaken
se nir nga marvesir nga mar-
loli tevir. Ngok evi nanu san
nga Atua p̃ir rengen.
5 Ko osorsan nga kale-
sia nir parmetmete nesevin
nga diwen sen mimij lingi
ngok ko nga metka sen ar-
jikie nga parmetmete ni, ko
nga m̃ilngi norrorrmien sen
muto m̃iterter renge Atua,
ko nga muklu tetajer nat
m̃irin ko nat mupong nga
Atua pokmetmete ni renge
liken sen.
6 Ko poro nga ni mokrror-
rmi lweni ni kobbong, ngok
erpe niben emaur malum ko
nem̃in emij pa osuw.
7 Nale ngok kupwera
tweni ko wor tevi nesevin
ngok nir, nga parloli san sete
orongwos p̃iwer lokloksi nir
rengen.
8 Ko jinibb nga mumusus
pimetmete metka sen mirpe
tasu sen san nga diwen sen
mimij lingi, eviseni nga ni
setemun orrul totkoni mur-
run ne nosurien, ko evan
ngasu malum wore Atua easi
jinibb san nga nosurien sen
mijkie.
9 Ko renge naul ngok nga
maruli tweni nise nesevin
nir nga diwen ser marmij
lingir rengen, nga kalesia
nir parmetmete nir, kupuli
bbong nise nesevin nir nga
sia ser m̃iasi ngavöl ouwon
(60), ko nga marmerreni
temijpal diwen ser mijpari
daron nga marmij lingir, ko
sete maroji norman m̃inij.[C]

C **5:9** Erpe iel, Pol owra ‘Diwen sen pisansan kobbong’, ko renge nale se m̃eri Gris nir, ngok erpe ƀetile nale san nga mining nen erpe nga namlingi, ‘pimrreni temijpal diwen sen ko sete puoji norman m̃inij.’

10 Ko nir niser parres ko wor, suri nir arok-loli majingen nga marres. Nir parivi nesevin nga marres, suri artor pipi erres ejpari nga natur marlelep, ko arokir nga parok-la neturvitan parini jir, ko parmetmete kalesia san p̃irres p̃elak poro pivini jir, ko parlai se nir nga jinibb marojir. Suri nir norrorrmien ser eterter pa nga parloli majingen jijle nir nga marres.

11 Ko sete kupuli tweni nise nesen m̃elakel nir nga diwen ser mimij lingir. Suri daron nga norrorrmien ne totkoien mivini m̃iterter renger, ko taran ngasue Kristo vajin.

12 Ko jinibb nir tarwer lokloksi nir vajin, suri arlinglingi tweni rijrijen ser nga womu, nga setemun partotko kele ko parkorti tevi Kristo p̃isan vajin.

13 Ko pirpok kele, tartipatun nga tarlik totrong nawon, ko tarivel karkar renge naim nir, ko tarunge lokloksi ko tarworworsur, ko tarsup̃e nanu nga sete m̃irres re nir parwerai.

14 Ko niko numrreni nesen m̃elakel nir nga diwen ser marmij lingir partotko kele ko wor, ko natur partoe, ko parmetmet lilane naim ser. Ko ngok puloli devje nuval se kerr sel ser pijki rrese nga parongwose parij tere kerr.

15 Nesevin nga diwen ser marmij lingir ngok sopor arivel lingi pa sel nga mimawos ko arvijuri Demij vajin.

16 Ko poro kalesia nesevin san evi soposp̃en e nesevin san nga diwen sen mimij lingi, ni ko pimetmete p̃irres soposp̃en ngok. Sete parloli ƀelaken nen pian re kalesia jijle nir. Ko kalesia nir vajin para-metmete nesevin nir nga diwen ser marmij lingir ko metka ser san mijkie nga pimetmete nir.

Majingen se ƀirterawarreng nir nga marok-wowomue kalesia nir (elta)

17 Ƀirterawarreng nir nga marok-wowomue kalesia nir, poro nga parmajing p̃irres, ko kalesia nir parosurir ko wor. Ko parlai kele nevöt tevir, ko
ngok erpe arlai nowlir evaru ko. Parloli pirpok pilep ko wor tevi nir nga marp̃elak milep nga marwerwer ko marvisviseni.
18 Suri Naul On owra ‘Daron nga kumlai buluk nga parbböt tututweni jelangi wit nir, kami kaploli ko wor parurroi jelangin ngok sopor, sete kapkai totkoni jingor.’ Ko nale owrai kele nga ‘Poro jinibb san puloli majingen san, erres nga ni pia-la nowlin ren ji jinibb nga mokmajing ser.’

19 Sete kaprunge nale san nga marwera ‘O, ƀirterawarreng ngok nga mokwowomue kalesia nir ololi esij’, poro sete nir p̃ieru rreknga p̃itul nga parwera pirpok ewretun.

20 Ko poro ƀirterawarreng ngok san puloli p̃isij, kuprij

p̃iterter tevi renge no kalesia nir, nga puloli nir m̃inij parmetutu kele.

21 Inu nuwrai eterter tevim renge no Atua ko renge no Iesu Kristo tevi anglo sen nir nga ni m̃ilngir pa musuw, nga kupvijuri ko wor nale suk ngok nga m̃elai tevim. Kuploli pusorsan ko wor tevi jinibb p̃etp̃eti. Sete kuploli sel nga m̃iterter tevi jinibb sopor, ko sel nga mimalum tevi nir sopon kele.

22 Sete nolom pingavilvil nga kuplingi nevrem renge jinibb san nga kupsusture ni nga putori majingen san se Atua. Ko sete kupkorti tevi jinibb karkar nir nga parloli kupvitan van renge nololien ser. Kuprrul totkoni mauren som puwokwok p̃irres.

23 Sete erres nga nik kopok-mini nuwi kis kobbong, ko suri nik komokmesi daron elep, ko erres nga nik kopok-mini norro beblen nga puloli lilane depaim.

24 Nololien se jinibb sopor arto limjer rres, ko jinibb jijle arlesi wos pae nololien ser osuw. Ko jinibb sopor ma arloli nololien ser arto kelti, nga jinibb sete p̃ilesi wose pian pijpari nabong nga Atua pia-wera suri lat nga puto suri tevi jinibb nir. Ko iok evi batun nga mowrai sete nolom pingavilvil nga kuplingi jinibb san putori majingen san se Atua.

25 Ko erpok kele, majingen nga marres kele arto limjer kobbong. Ko poro sete parto limjer womu, ko nir parapelari ko wor nabong sopon.

6

Murrun nga mumomsawos se jinibb ne majingen nir

1 Nir nga marivi jinibb ne majingen parosuri ko wor numal ser nir p̃irres, puloli sete jinibb san purongwose p̃iwer lokloksi nise Atua ko nevisvisenien se kerr, nga parwera ‘O, kalesia nir sete armajing erres’.

2 Ko jinibb ne majingen nga numal ser marivi kalesia sete arongwos parloli murrun ngok nga parwera “O, numal suk erpe tuwak kobbong”, ko sete parosuri p̃irres suri. Ejki, parmajing p̃irres kele wor, suri arokmajing se kalesia san nga marmerreni.

Nevisvisenien gerisen ko nijor nga marres

Nanu ngok nir, kupwer visviseni ko kupwer sesesre ko wor tevir.

3 Ko si nga mivisviseni nevisvisenien m̃inij nga sete musorsan tevi nale weretunen se Iesu Kristo Numal se kerr ko tevi nosurien nga mimawos m̃irres,

4 ko m̃ernen sete orongwose nanu san, ko norrorrmien sen ean mare p̃elak. Ko murrun ngok ololi arokmerreni lenglengen partertere nir re nale, ko nolor eleplep, ko parsisij tevir, ko parlat, ko norrorrmien nga marsij p̃elak parto tevir.

5 Ko ngok evi murru
jinibb nga norrorrmien ser
m̃ilengleng, ko weretunen
ejki rres jir, ko niko marmer-
reni parlat tetajer. Ko nir
arrorrmi nosurien se jinibb
orongwos puloli sel nga
putor sweri nevöt pilep.
6 Ko ewretun, murrun no-
surien se kerr evi sel nga
jinibb orongwos putor sweri
nanu pilep, poro ni p̃ir suri
sev nga muto pa jin.
7 Ko kurongwose, daron
nga rrampelari iel ngatan
sete rramtori nanu san tevi
kerr. Ko daron nga rrapluwi
kele, sete rrama-tori nanu
san kele tevi kerr.
8 Ko poro nanen se kerr
putoe, ko sunsun se kerr
puto kele, ngok evter pa kerr
ko.
9 Ko p̃isij re jinibb nga
marok-merreni nga joror
pilep, parirpe jinibb san
nga nover misrapo ore. Ko
murrun nga marmerreni
joror pilep ngok e orongwos
puloli parvitan p̃isij nga
mauren ser pian p̃isij
p̃etp̃eti.
10 Murrun nga marmer-
reni p̃elak nevöt e evi bat-
batu murrun lele nga marsij.
Ko jinibb sopor arok-vijuri
sel ngok eterter, ko aran
ngasue murrun ne nosurien
vajin, ko arloli nanu elep nga
nir kele marunge m̃isij milep
suri.

Nale mawos se Pol tevi Timoti

11 Ko nik, Timoti, kuvi
jinibb se Atua. Kupruj nga-
sue nanu ngok nir. Ko
kupp̃elak ko wor pilep nga
kuploli murrun nga musor-
san m̃irres, ko murrun nga
muon m̃irres, ko nosurien,
ko merrenien, ko nga kuptur
p̃iterter pijpari bongsin, ko
nga kupivi jinibb malum.
12 Kupwolu p̃iterter renge
woluen ne nosurien, nga
kuplai mauren nga muto
tuwi ngok vini pivi som.
Suri Atua everuse nik nga
kuplai mauren ngok renge
daron nga kumwerai tweni
nosurien som bonevis renge
no delung nir.
13 Ko womu ne Atua, nga
m̃ila mauren tevi nanu jijle,
ko womu ne Iesu Kristo nga
muwra tweni nosurien nga
m̃irres sen renge no Ponjes
Paelet,
14 nuwrai eterter tevim
nga kupvijuri nale nen nir
p̃iterter, sete kupvitan re
nanu san, pianan pijpari
nabong nga Iesu Kristo Nu-
mal se kerr pia-luwi kele vini
rengen.
15 Kristo ngok, Atua pia-
viseni ni renge daron mom-
sawos sen. Atua ngok esan
kobbong derteren sen otoe,
ko jinibb jijle parsurövi ko
wor, ko evi Numal se numal
ngabe ngabe p̃etp̃eti nir.
16 Ni esan rres kobbong
nga mauren nga muto tuwi
ngok vini oto jin. Ko lat
nga m̃ilik ren erinrin erres,
nga jinibb san sete orongwos
pian mori. Atua ngok, sete
jinibb san elesi wor nabong
san, ko sete san orongwos
p̃ilesi. Ko kerr rrapsusi nisen
pian mare tetajer, ko rrapw-

erai tweni derteren sen nga puto pijpari tuwi ngok vini. Pirpok ko.

Kalesia nir nga nijor ser milep

17 Kuprij p̃iterter ko wor tevi nir nga nijor ser milep iel ngatan, nga sete parloli norrorrmien ser pian mare p̃elak, ko puto p̃elak renge nevöt ser. Suri rrek nevöt orongwos pijijki kobbong. Ko nir parlingi norrorrmien ser puto renge Atua kobbong. Suri ni oklai pa nanu elep nga rraprunge p̃irres rengen.

18 Nik kupwerai ko wor tevir nga nir parloli majingen nga marres, ko nga parir renge majingen ngok nir p̃iasi nga marir renge nijor ser nir. Nolor parres, ko parvijngeni joror tevi nir nga joror mijkie.

19 Re murrun ngok erpe arok-lingi lilane joror nga marres nir re melrin nga parto p̃iterter tetajer tuwi ngok vini. Ko parongwose vajin parlai mauren nga mivi mauren weretunen.

Bongsi nale se Pol tevi Timoti

20 O Timoti, kuptor totkoni p̃irres nanu nga Atua m̃ilngi pa re nevrem musuw. Kupan ngasu re nale nawon ngok nga marij tere Atua rengen, ko lenglengen se nir nga marwera evi norongwosien, ko ejki, nir arkerkeris kobbong.

21 Suri jinibb elep arokvijuri murrun ngok, nga muloli maran ngasu pa renge murrun ne nosurien.

Ko ngel evi loten suk, nga merrenien se Atua piptevi kami jijle. Nuwra “Remsom”.

Naul Erwen nga Pol Muli tevi TIMOTI

Batu nale nga mivsivseni lut nga parmeteni naul ngel puto suri

Nanu nga milep nga Pol musp̃e suri renge naul erwen nga muli tevi selen Timoti evi nga Pol mimrreni Timoti nosurien sen p̃iterter ko puloli majingen sen pumomsawos, ko nga sete pimtutue jinibb. Ko Pol owra Timoti puruj ngasue murrun nga nir sopor marok-loli nga marok-palpal suri nale, ko owra Timoti pivijuri sel nga m̃irres nga m̃ilesi Pol muwlu rengen.

Pol owra erres tevi Timoti

1 Inu Pol nuvi aposol se Iesu Kristo suri marongen se Atua, nga bowra tweni nosp̃en nga m̃irres ne mauren nga mivi se nir nga markorti pa tevi Iesu Kristo.

2 Nuwrai “erres” tevi nik, Timoti, natuk nga memrrenim milep. Ngel evi loten suk, nga merrenien, netlasien ko demat se Atua Tata ko Iesu Kristo Numal se kerr piptevim.

Pol erij nga pususture norrorrmien se Timoti

3 Nuwra “erres” tevi Atua. Nomok-majing sen nga nolok sete obbujbbuj, erpe ƀirterawarreng suk nir ne tuwi marok-loli. Ko natm̃irin ko natmupong, daron nga nomok-lot, tetajer nomok-rrorrmi nik, ko nomok-wera “erres” tevi Atua surim.

4 Nomok-rrorrmi daron nga m̃elinglingim ko kumtengsik, ko numrreni lenglengen wor nga ƀevinuk ƀelesim kele, nga puloli ƀeir lenglengen luwi kele.

5 Ko nurrorrmi wose nosurien som nga sete mivi gerisen, nga musorsan kobbong tevi nosurien nga apu som lekter Loes ko tasu som Iunis mortori. Ko nurongwose erres nga nik kele nalol ngok oto malum tevim.

6 Ko suri nanu ngok, nuwrai tevim nga derteren nga Atua m̃ilai tevim daron nga m̃elngi nevrek rengem, kopok-wuni suri ko wor, nga sete pian ngatan.

7 Suri Nem̃in nga Atua m̃ila tevi kerr, sete evi nga puloli rrapmetutue jinibb, ejki. Nem̃in ngok evi nga p̃ila derteren ko merrenien, ko nga puloli kerr rramrongwos rraptur ore sev nga kerr kobbong rrammerreni.

8 Ko suri nanu ngok, nik sete kupmanun nga kupwera tweni nosp̃en se Numal se kerr. Ko sete kupmanune inu kele suri nga inu mean re naim ne nekaien suri numajing sen. Ko nik kupmarong ko wor nga jinibb parloli p̃isij tevim suri nosp̃en ngok, ko Atua puloli kuptur p̃iterter vajin.

9 Atua elai mauren tevi
kerr, ko everuse kerr osuw
nga rrapivi jinibb on sen
tuwi jer pa, suri Iesu Kristo.
Ko ni sete ololi erpok suri
elesi majingen se kerr erres,
ejki. Ololi erpok suri ni
kobbong marongen sen ko
merrenien sen.
10 Ko Iesu Kristo nga
mokla mauren tevi kerr
errmali vajin ji kerr. Ko ni
eviseni merrenien se Atua,
ko erevji pini pa derteren
ne mijen, ko ololi mauren
nga sete murongwos pusuw
errmali vajin renge nosp̃en
sen.
11 Ko Atua okonik erpe
aposol nga bowra tweni ko
bevisviseni nosp̃en sen nga
m̃irres nen.
12 Ko ngok evi batun nga
marwirrek vini re naim ne
nekaien ngel. Ko sete
nurongwos bemanun, suri
nurongwos pae jinibb nga
mosuri osuw. Ko nurong-
wose erres nga ni orong-
wose pimetmete inu renge
nanu jijle nga ni m̃ilngi pa
re nevrek, pianan pijpari
nabong nga Atua pia-wera
suri lat nga puto suri tevi
jinibb nir.
13 Kuptori totkoni nale
weretunen nga mevisviseni
tevim. Ngok eviseni sel nga
kupvijuri, renge murrun ne
nosurien ko merrenien nga
rramok-korti tevi Iesu Kristo
rengen.
14 Nanu nga marres p̃elak
ngok nir, nga Iesu Kristo
m̃ilngi pa re nevrem, nik
kuptori totkoni wor nir ko
renge derteren se Nem̃in On
nga m̃ilik pa re nolo kerr
musuw.

Pol owra tweni murrun se Onesiporas

15 Erpe kurongwos pae
osuw, selek nir nga iel Esia,
tevi nuru nga Pukelas ko
Emojenes, arwolu lingi pa
inu osuw.
16 Ko ngel evi loten suk,
nga Numal puloli p̃irres tevi
metka se Onesiporas, suri
womu ni okla lweni inu
vavis le pa. Ko ni sete ema-
nun nga inu m̃elik iel Rom re
naim ne nekaien, ejki;
17 ko daron nga miplari
iel, ko epejpej inu eterter,
mianan ko eskai inu vajin.
18 Ko nulot nga Numal
p̃ilai netlasien tevi renge
nabong nga Atua pia-wera
suri lat nga puto suri tevi
jinibb nir. Suri nik, Timoti,
kurongwose erres p̃elak ni
ololi nanu elep nga marres
tevik iak Epesas.

2

Jinibb ne nuval mawos se Iesu Kristo

1 Ko natuk, kupterter
renge merrenien nga mivi
se kerr nga rramkorti tevi
Iesu Kristo.
2 Ko kuptori nevisvisenien
nga kumrunge pa jik renge
no delung nir. Ko kuplingi
nale ngok nir renge nevre
nir nga kurongwos nir mur-
rur erres, ko nolom eterter
renge nir nga parviter
parvisviseni nir m̃inij kele
vajin renge nale ngok nir.
3 Nik kupmarong ko wor
nga jinibb parloli p̃isij tevim

suri nale ngok. Ko kupirpe
vajin jinibb ne nuval san nga
m̃irres se Iesu Kristo.
4 Re daron ne nuval, jinibb
ne nuval sete orongwos
pivel sarrsarr pirpe lartul
nga nuval mijki jir. Ni pip̃lak
ko wor p̃iterter nga puloli
nabur sen purnge p̃irres
rengen.
5 Ko jinibb nga mokwolu
re woluen san sete orong-
wos putor sweri nowlin nga
womujnen poro sete puosuri
murrun mawos ne woluen
nen.
6 Ko jinibb nga mokp̃elak
milep renge orsel sen, erres
p̃elak nga ni p̃iaani nanen
nen puwomu.
7 Kuprrorrmi nale rrongr-
rongvi suk ngok nir, ko
Numal se kerr piviseni nik
nga kuprongwose murrun
p̃etp̃eti nen tweni mauren
som.

Erres nik kuprrorrmi Iesu Kristo

8 Kuprrorrmi Iesu Kristo,
nga mimaur luwi renge mi-
jen, ko nga mivi metka se
Numal Devet san, erpe nga
nomok-werwere pa renge
nosp̃en nga m̃irres.
9 Suri nosp̃en nga m̃irres
ngok nga nomok-werwer e,
ko jinibb arok-loli nomok-
runge esij ko arkai totkoni
inu e dil ngel nga mivi del-
rrurr, erpe nga marok-loli
tevi jinibb san nga mok-
loli m̃isij. Ko nale se Atua
ma sete arongwos parkai
totkoni renge dil san.
10 Ko ngok, nolok sete
evitan renge nanu nga
marsij nir nga marloli tevik;
ko nup̃lak nga ƀeskai sel
nga Atua p̃ilai mauren tevi
nir nga markorti tevi Iesu
Kristo, nga paran para-
korti kele renge mauren ne
nosrövien renge melrin nga
sete mia-suw nabong sopon.
11 Ko ngel evi nosp̃en
weretunen san: ‘Kerr erpe
rramkorti ko pa tevi renge
mijen sen; ko niko, rrapa-
korti kele vajin tevi renge
mauren sen.
12 Poro nga rrapok-tur
p̃iterter, ko rramrongwos
rrapa-korti tevi renge dert-
eren nen se Numal. Ko poro
rrapok-kerkeris nga rrapok-
wera sete rramivi jinibb sen,
ko ni kele orongwos pia-
wera tweni nga ni sete evi
Numal se kerr.
13 Ko poro kerr sete rrap-
tori totkoni rijrijen se kerr,
ko ni pia-tori totkoni wor
rijrijen sen ko tetajer, suri
ni sete orongwos p̃irieni kele
nale sen san.’

Sel mawos nga musp̃e suri nale weretunen se Atua

14 Nik kopok-werai
visviseni nale ngok ko tevi
jinibb som nir. Ko nik
kopok-rij p̃iterter tevi nir
renge no Atua nga nir
parlinglingi murrun ngel
nga marok-lat suri nale
kobbong. Murrun ngok ololi
mauren se jinibb nga marok-
runge evan esij kele wor
elep.
15 Ko nik kupp̃elak ko
wor pilep nga kupivi jinibb
ne majingen nga Atua
purnge p̃irres surim, ko

kupivi jinibb nga sete pimanun renge majingen sen; ko kupivi jinibb nga mokvisviseni jinibb renge nale weretunen se Atua renge murrun nga musorsan m̃irres.

16 Sete kupruj mori nale ngok nir nga marij karkar tere Atua. Rijen nga mirpok okrevei tweni bbong jinibb ko nir, nga paran ngasu kele renge Atua.

17 Rijen se jinibb nga marirpok erpe bolkar san nga sete murongwos p̃irres luwi kele. Tetajer okkar elep nga pulokloksi ƀelan. Ko nale se nuru Aemenaeas ko Paelitas erpok.

18 Nuru ngok ortor jabble pa sel suri nale weretunen, ko nuru orok-lokloksi kele murrun ne nosurien se kalesia sopor. Suri nuru orokwerai nga meraien ne mijen eplari jile pa osuw, ko niko, daron nga kerr rrammij, ko nibe kerr sete mara-maur luwi.

19 Ko batu nale nga m̃iterter nga Atua m̃ilngi pa sete orongwos putoto, ko nale nga muto renge batu nale ngok owrai erpel: ‘Numal Atua orongwos pae jinibb sen nir osuw’. Ko nale m̃inij san kele renge Naul On owrai erpel kele, ‘Ko si nga muwra ni evi jinibb se Atua p̃ilngilngi ko wor murrun nga sete marsorsan m̃irres.’

20 Renge naim se jinibb nga joron milep, narov lele arto rengen. Sopor armajinge renge nanu nga marerr m̃irres, ko sopor arsavi renge duru nai, rrek armajing nir renge dan kobbong. Sopor arivi nga parlingi nanen renger daron ne nabong nga milep, ko sopor arivi nga marlingi nanen renger nabong jijle kobbong.

21 Ko poro jinibb san puloli ni puwokwok renge nanu nga marsij ngok nir ko puon p̃irres, ko ni pia-irpe vajin narov ngok nga numal sen purongwos pia-rrul totkoni renge nabong nga milep. Ko m̃ernen elik metmet vajin nga pia-loli majingen jijle nga m̃irres.

Jinibb ne majingen se Atua nga Atua murnge m̃irres rengen

22 Kupruj ngasue murru lenglengen se m̃elakel nir nga marmerreni sev nga marsij nir.
Ko kupp̃elak tweni murrun nga musorsan m̃irres, nosurien, merrenien, ko demat, tevi nir nga norrorrmien ser muwokwok m̃irres, ko marok-verus van ji Atua tetajer.

23 Ko kupan ngasu renge laten se nir nga marlengleng, suri nik kurongwos pae nga murrun ngok orongwos pivesi balpalen kobbong.

24 Ko jinibb ne majingen se Numal sete pivi jinibb ne balpalen. Ni pivi wor jinibb ne nevisvisenien, ko norrorrmien sen pimalum, ko nolon pipriv tevi jinibb totoklai.

25 Ko ni purongwos piviseni lilane nir nga marok-tere ni,

renge murrun nga mumol-
mol kobbong. Ko rrek Atua
ko puloli nolor pulululwi
nga puloli parini parong-
wose weretunen nen vajin.
26 Ko norrorrmien nga
m̃irres pijpari vajin batur,
ko parwolu lingi never nga
Demij m̃ilngi, nga m̃ilair
rengen nga puloli parvijuri
norrorrmien sen.

3

Murru jinibb renge daron ne nabong nga vitu

1 Nik kuprongwose wor
nanu ngel: nga mauren
ne iel ngatan pivini p̃iterter
pilep re daron ne nabong
nga vitu.
2 Jinibb parrorrmi lweni
nir kobbong, ko parmer-
reni nevöt pilep. Nir parij
melmelas, ko norrorrmien
ser pian mare p̃elak, ko parij
p̃isij tevi jinibb nir, ko sete
mara-osuri tata ser ko tasu
ser. Ko sete mara-wera "er-
res" tevi seler renge nanu
san, ko sete mara-rongwos
parrorrmi Atua.
3 Parivi jinibb nga par-
loli terter nanu tevi jinibb
m̃inij nir nga sete parunge
p̃isij ren, ko parongwos par-
lokloksi nise jinibb m̃inij.
Parivi kele jinibb nga marok-
verver ko marerri lenglen-
gen. Ko nir parungasi sev
nga m̃irres.
4 Parivi jinibb nga par-
lokloksi seler nir nga sete
parosurir, ko sete partotrong
suri sev nga parloli, ko
norrorrmien ser pian mare
p̃elak. Parivi jinibb nga
marmerreni nanu nga
parunge p̃irres ren, easi nga
parmerreni Atua.
5 Renge no jinibb nir, nir
parok-loli nga parvijuri mur-
run se kalesia nir, ko sete
parmerreni derteren se Atua
p̃irieni norrorrmien ser nga
marsij. Sete kupruj mori rra-
grrag jinibb nga marirpok.
6 Nir sopor arokan loloim
nga parkerkerasi nesevin
nir nga batur marjikie ko
marok-likto suri nololien
ser, ko norrorrmien lele nga
marsij marok-revei totkonir.
7 Nesevin ngok nir teta-
jer arok-merreni jinibb
pivisvisenir, ko sete arong-
wos partor sweri weretunen
nabong san.
8 Nir ngok artere nale
weretunen, erpe tuwi laru
nga morongrongwos ngok
nuru, Janes ko Jabres, ortere
Moses. Jinibb nga marirpok
nir, norrorrmien ser sete os-
orsan, ko murrun ne no-
surien ser evi gerisen kob-
bong.
9 Ko majingen ser sete mia-
to mia-periv, suri jinibb ji-
jle para-lesi murru lenglen-
gen ser, pirpe nir nga tuwi
marlesi murru lenglengen se
nuru ngok.

Kupvijuri ko wor murrun suk

10 Ko nik, Timoti, kuvi-
juri pa nevisvisenien suk,
murrun suk, ko sev nga
inu m̃elngi nolok rengen,
ko murruk ne nosurien, ko
nolok nga mipriv, ko mer-
renien suk, ko murruk nga

nomok-rrul totkoni majin-
gen puto p̃iterter pijpari
bongsi majingen nen.
11 Ko nik kulesi pa nga
jinibb marok-oji p̃elak inu,
ko marloli nibek murnge
m̃isij. Nik kurongwos pae
sev nga mutor sweri inu An-
tiok ko Ikoniam ko Listra,
nga jinibb marok-oji inu, ko
marok-loli m̃isij p̃elak tevik.
Ko Numal elai tweni inu re
nanu ngok nir.
12 Ko si nga marmerreni
parmaur korti tevi Iesu
Kristo renge mauren nga
musorsan m̃irres, nir ngok
kele ko para-ojir ko para-loli
p̃isij tevir pirpok kele.
13 Ko jinibb nga marsij ko
jinibb ne gerisen nir par-
tajer malum ko parkerkeris
malum tevi jinibb nir, ko nir
kele vajin parongwos paro-
suri nale gerisen ser.
14 Ko nik ma kup-
tori totkoni nanu nga
namvisviseni tevim tuwi,
ko nga kumosuri pa m̃irres
musuw, suri nik kurong-
wose erres murrun se kem
nga namvisviseni nik e.
15 Ko nik kurongwos pae
daron nga kumivi bipi
mivini mijpari lelingenok,
nga kurongwose erres nale
ne Naul On. Nale nen
orongwos puloli kuprong-
wos p̃irres renge sel nen
nga Atua purongwos p̃ila
mauren tevi nir rengen. Ko
sel nen evi nga parosuri Iesu
Kristo.
16 Ko nale jile renge Naul
On arpelari ji Atua, ko er-
res nga pivisviseni jinibb,
ko puwrai tweni gerisen
sen poro putoe; ko erres
nga p̃iete murru lenglen-
gen, ko pivisviseni jinibb nir
renge murrun nga musorsan
m̃irres.
17 Atua elai nale ngok nir
nga puloli jinibb sen nir
norongwosien ser pilep jijle
ko nga partiriv terai vajin
majingen jijle nga marres.

4

Kuptori totkoni ko wor nale se Atua

1 Renge no Atua ko renge
no Iesu Kristo, nga pia-wer
sesesre lat nga puto suri tevi
jinibb jijle nir, nir nga mar-
maur, ko nir nga marmij
pa, inu nuwrai nale nga
m̃iterter ngel tevim. Suri
nga Iesu Kristo pia-luwi kele
vini, ko suri batun vanu sen
nga pia-rremali vajin, inu
nuwrai eterter tevim:
2 Kupwerai tweni ko wor
nale sen. Poro parmer-
reni parunge rreknga ejki,
ko erres kobbong. Tetajer
nik kupterter nga kupwerai
tweni. Kuprevei jinibb nga
parosuri Kristo, ko kuprij
p̃iterter tevir nga sete par-
loli karkar nanu, ko kuploli
norrorrmien ser parterter.
Kuploli nolom pipriv nga
kupvisviseni nir p̃irres.
3 Suri daron pia-vini
nga jinibb sete parmerreni
parunge nale nga mivi nale
weretunen, ko parvijuri
lweni nir kobbong norror-
rmien ser, ko paran parpej
jinibb nevisvisenien pilep
nga parongwos parwerai

nale sev nga nir kobbong
parmerreni parunge.
4 Ko nir partur telure nale
weretunen ngok, ko paran
ngasu ko parunge tutun-
masa nawon kobbong nir.
5 Ko nik kupmetmet ko
wor p̃irres renge sev nga
marinuk jim, nga kupvijuri
sel nga musorsan. Ko poro
nga parloli p̃isij tevim, ko
nik kuploli wor norrorrmien
som p̃iterter ko pipriv. Nik
kuploli ko wor nga kupwerai
tweni nosp̃en nga m̃irres se
Kristo, ko kuploli p̃etp̃eti ma-
jingen ngok nga Atua m̃ilai
tevim.

Mauren se Pol otomori pusuw

6 Ko inu, daron suk evini
pa nga ƀelinglingi mauren
suk; partor pinik suri nuvi
jinibb se Atua.
7 Nup̃lak pa elep renge
woluen, nuwlu nunsi p̃etp̃eti
lat ne woluen nen, ko nurrul
totkoni nosurien suk tetajer.
8 Ko nowli jinibb nga
mokasasi renge woluen oto
metmet pa teraik nga bean
ƀelai. Nowlin ngok Numal
pia-lai tevik renge nabong
nga Atua pia-wera suri lat
nga puto suri tevi jinibb
nir. Numal osorsan erres,
ko ni pia-lai nowlik ngok
tevik suri inu mauren suk
osorsan erres. Ko sete inu
kis kobbong, ko tevi kele nir
jijle nga marok-tiriv kele tevi
merrenien daron nga ni pia-
rremali luwi e.

Pol elai nosp̃en tevi selen nir

9 Inu numrreni nga kup-
saro pingavil nga kupini ku-
plesi inu.
10 Suri Demas emrreni
p̃elak mauren ne iel ngatan,
ko owlu lingik pa evan Tesa-
lonaeka e. Ko Kreseus kele
evan pa Galesia e, ko Taetas
kele evan pa Dalmatia e.
11 Ko Luk kobbong elik
tevik lelingenok. Ko erres
ma kupan kuplesi Mak nga
ni piptevim; suri ni okpite-
vik erres renge majingen.
12 Ko nukoni pa Tikikas
evan Epesas pae.
13 Daron nga kupini e,
ko erres kuplai sunsun ne
melas suk tevim nga m̃elngi
tweni mijpon jer Troas,
renge naim se Kapas. Ko
erres kuplai kele naul suk
nir parini, o ko womujnen
renge naul ngok nir, kuplai
kele naul ngok nga marma-
jing nir renge nevlu nanani.
14 Morok Aleksanta nga
mivi jinibb nga mokmajing
delrrurr nir olokloksi inu
elep. Ko Numal pia-kele
lweni sev nga muloli ngok.
15 Ko nik kele kupmetmet
renge ni, suri etre nale se
kerr eterter.
16 Ko womujnen daron nga
mean loloim re kot iel Rom
nga bowrai tweni nale suk,
sete san erij suk. Nir jijle
arwolu lingik. Ngel evi loten
suk, nga Atua sete putor vit-
rangir suri.
17 Ko Numal ma elik tevi
inu, ko elai derteren tevik,
niko ololi nurongwos bowrai
tweni p̃etp̃eti nale sen, ko
jinibb ne vare p̃etp̃eti nir
parunge. Ko otomori jer

parlingi inu van re mijen, ko
Atua ela tweni inu.
18 Ko Numal ngok pia-lai
tweni inu renge nanu jijle
nga marsij, ko pia-tekai inu
p̃irres van renge batun vanu
sen ne melrin. Ko rrapok-
susi nisen pian mare tetajer
pijpari tuwi ngok vini. Pir-
pok ko.

Bongsi nale se Pol

19 Kupwera "erres" suk
tevi Akwila ko nesen sen
Prisila, ko tevi kele metka se
Onesiporas.
20 Erastas elik jer iak
Korin; ko daron nga
m̃elinglingi iak Maelitas,
nulinglingi Tropimas elik jer
iak, suri ni emsi.
21 Inu numrreni nga kup-
saro pingavil nga kupini ku-
plesi inu puwomu, ko daron
ne melas pia-vini. Iupulas,
Putens ko Linas, tevi joji kerr
Klotia, ko tevi tasi kerr ko joji
kerr nga iel jijle nir, arwerai
"erres" tevim.
22 Ko ngel evi loten suk,
nga Numal piptevi nik renge
norrorrmien som. Ko mer-
renien sen piptevi kami jijle.
Nuwra "Remsom".

Naul nga Pol Muli tevi TAETAS

Batu nale nga mivsivseni lut nga parmeteni naul ngel puto suri

Pol elngi Taetas nga ni p̃imajing renge norour ne Krit, ko oli naul ngel tevi nga pusp̃e suri lat nga p̃imajing tweni majingen sen puto suri. Pol osp̃e suri liken se jinibb san nga puwowomu re kalesia nir. Ko osp̃e kele suri liken se kalesia nir puon ko p̃irres pirpese.

Pol owra 'Erres' tevi Taetas

1 Inu Pol nuvi jinibb ne majingen se Atua. Ko Iesu Kristo okonik erpe aposol nga ƀela se jinibb nga Atua m̃ilngir pa musuw nga nir parosuri ni, ko nga parongwose nale ne weretunen nga mivi batbatu kalesia mauren se kerr.

2 Ko ni okonik kele nga bololi nir parlingi norrorrmien ser puto p̃iterter renge mauren nga muto tuwi ngok vini. Mauren nen, Atua, nga sete orongwos p̃ikerkeris, owrai womu pae tuwi jer nga p̃ilai tevi kerr.

3 Ko renge daron momsawos nen, eviseni mauren nen, renge nale sen. Ko Atua nga m̃ila mauren tevi kerr elngi nale ngok renge nevrek, ko owrai eterter nga inu bowra tweni ko wor tevi jinibb nir.

4 Taetas, nik kurpe natuk woswos renge metka ne nosurien, nomok-uli nale ngel tevim. Ngel evi loten suk, nga merrenien ko demat se Atua Tata ko se Iesu Kristo nga m̃ila mauren tevi kerr piptevim.

Majingen se Taetas iak Krit

5 Nulngim iak renge norour nga Krit nga nik kupmajing lilane majingen nir nga mevel lingir. Nuwrai pa tevim nga kupsusture ƀirterawarreng nga parwowomu re kalesia nir renge lat jijle nir. Ngok kuprrorrmi nale lilane suk ngel:

6 Ƀirterawarreng nga pokwowomu re kalesia nir pivi wor jinibb nga mauren sen musorsan ko m̃irres. Ko pimrreni temijpal nesen sen ko sete puoji nesevin m̃inij.[A] Ko natun kele nir parosuri Atua ko wor. Sete erres nga nosp̃en nga m̃isij puto suri natun nir, nga marwolu karkar rrek sete marosuri nale.

7 Jinibb san nga pokmetmete kalesia nir, mauren sen pusorsan wor p̃irres. Suri

[A] **1:6** Erpe iel, Pol owra 'nesen sen pisansan kobbong', ko renge nale se m̃eri Gris nir, ngok erpe ƀetile nale san nga mining nen erpe nga namlingi, 'pimrreni temijpal nesen sen ko sete puoji nesevin m̃inij.'

Atua elngi pa majingen sen oto re nevren. Ni nolon sete pian mare p̃elak, sete purongwos pulolar pingavil, sete pokminmin, sete pokpalpal, ko sete pokmerreni nevöt pilep.

8 Ni poklai ko wor neturvitan nir paran re naim sen. Ko pimrreni sev nga m̃irres. Ko pivi m̃er nga pusorsan p̃irres, ko puon p̃irres. Ko sev nga m̃isij nga ni mimrreni, pubböt ore tetajer.

9 Ni putor totkoni nale nga rramok-visviseni jinibb nir ren p̃iterter ko nga sete purongwos pimjabböl. Ko ni purongwose vajin pivisviseni jinibb nir renge nale momsawos nen, ko p̃iwer rrerrarre nale se nir nga martere nale nen.

Jinibb ne nevisvisenien gerisen

10 Ko jinibb elep sete arosuri nale, ko arkerkerasi jinibb m̃inij nir renge kalesia tevi norrorrmien ser nga m̃ikarkar. Nir eleplep renge nir ngok arivi m̃eri Isrel.

11 Kapwer ore ko wor nale ser, suri renge metka sopor, nale nga mirpok erpe poklokloksi pa jinibb p̃etp̃eti nir. Jinibb ngok nir arvisviseni jinibb nir renge nale nga sete m̃irres nga jinibb puwrai, nga puloli parongwos parevei bbong nevöt ser pilep ren. Ko murrun ngok evi nga jinibb non p̃isij e kobbong.

12 M̃eri Krit lweni kobbong san nga mivi propet se nir, owra ‘O, m̃eri Krit arivi jinibb nga marok-kerkeris tetajer, arirpe nanu rrum nga marsij, arivi jinibb nga sete marongwos parmajing, ko marorr milep.’

13 Ko nale sen ewretun kobbong. Ko suri nanu ngok, nik kupsurponir ko wor nga puloli nosurien ser p̃iterter.

14 Nik kupwer ore nir nga setemun parrul totkoni tutunmasa gerisen ngok se m̃eri Isrel nir, ko nale se nir nga marivel lingi pa nale weretunen musuw.

15 Nanu jijle arwokwok tevi nir nga nolor marwokwok, ko sete nanu san owokwok tevi nir nga nolor marrokitkit ko sete marosuri. Suri norrorrmien ser orongta pae renge nanu nga m̃isij osuw, ko nolor setemun arongwos parbbujbbuj re nanu nga marsij nga marok-lolir.

16 Nir ngok arok-wera arongwose Atua, ko murrun nga marok-loli arviseni nga nale ngok nga marok-werai evi gerisen kobbong. Nir ngok arsij p̃erp̃er. Arok-tor otvi nale, ko sete arongwos parloli nanu nga m̃irres san.

2

Nale tevi jinibb nga martera nir

1 Ko nik Taetas kupwera tweni ko wor nevisvisenien nga musorsan tevi nale weretunen.

2 Kupwerai tevi b̃irterawarreng nir nga sete parmini p̃elak norro rreknga nuwi nga m̃iterter, ko nga murrun nga

mumomsawos puto tevir. Ko sev nga m̃isij nga nir marmerreni, partur ore tetajer. Nosurien ser ko merrenien ser porsorsan p̃irres, ko parongwos partori majingen ser p̃iterter pian pijpari bongsin.

3 Ko renge murrun ngok kele kobbong, kupwera tevi lekterwarreng kele nir nga nir parloli wor murrun nga marmomsawos, pirpe nesevin nga marlik renge sel nga muon m̃irres. Ko sete parij p̃isij suri nise jinibb m̃inij nir. Ko sete parokmini p̃elak norro rreknga nuwi nga m̃iterter. Ko parvisviseni sel nga m̃irres ko wor,

4 nga parongwos parsesre nesenwarreng nir nga nir parmerreni lenglengen diwen ser tevi natur nir.

5 Ko sev nga m̃isij nga nir marmerreni, partur ore ko wor, puloli nga nir paron p̃irres. Ko parvisviseni nga parmetmete naim ser p̃irres, ko nga parosuri diwen ser. Ngok puloli jinibb san sete purongwos p̃irij tere nale se Atua.

Nale tevi m̃elakel nir

6 Ko renge murrun ngok kele kobbong, nik kuprevei m̃elakel kele wor nir nga sev nga m̃isij nga nir marmerreni, partur ore tetajer.

7 Renge nanu jijle nga kumloli, kupviseni ko wor renge nor majingen nga marres nga komok-lolir, nga puloli nir parvijuri vajin. Ko daron nga kopokwer visviseni, ko nale som pivi wor weretunen ko, ko purrow p̃irres.

8 Ko kupvisviseni nale nga musorsan kobbong, nga jinibb sete parongwos parij p̃isij suri. Ko kuprongwos kuploli vajin jinibb san nga mutur tere kerr non p̃isij, suri ni nanu nga puwrai tere kerr pijkie, suri murrun ne kalesia nir osorsan erres.

Nale tevi jinibb ne majingen nir

9 Nik kupviseni jinibb ne majingen nir nga parosuri numal ser ko parloli numal ser parir renge nanu jijle nga marlolir. Ko sete parij weli kele numal ser,

10 ko sete parsesaro renge nanu se numal ser. Ko nir parviseni tetajer nga nir arok-loli erres, puloli numal ser parongwose parbibto re nir. Ko re murrun ngok, nanu jijle nga marlolir ngok parjoroi renge no jinibb nir nale se Atua nga mokla mauren tevi kerr.

Batbatu mauren se kalesia nir

11 Merrenien se Atua errmali pa nga p̃ilai mauren tevi jinibb jijle nir.

12-13 Ko kerr rramok-tiriv nga rraplesi nabong nga milep ngok nga norrorrmien se kerr muto rengen, nga Iesu Kristo nga mivi Atua ko nga p̃ilai mauren tevi kerr pia-rremali rengen tevi nosrövien sen nga milep. Ko lelingenok nga rramok-tiriv, merrenien

ngok se Atua eviseni tevi kerr nga lelingenok ko pa rraplinglingi murrun nga sete marsorsan re no Atua. Sete rrapmerreni p̃elak nanu ne iel ngatan nir. Ko nanu nga marsij nga kerr rrammerreni, rraptur ore tetajer. Rraploli murrun nga marsorsan marres nga Atua purnge p̃irres suri kerr renger.

14 Iesu Kristo ela mauren sen nga p̃ila mauren tevi kerr. Ko ni ojri lweni kerr renge murrun nir nga sete marsorsan, ko ololi kerr rramirpe gortien san nga mauren se kerr muwokwok m̃irres. Rramivi jinibb sen kobbong, ko rramterter nga rraploli majingen nga marres nir.

15 Kupwera nale ngok tevi jinibb som nir. Ko kupsusture norrorrmien ser, ko kuprij p̃iterter nga kupwer ore murrun nga m̃isij se nir renge derteren jile nga muto jim. Ko sete kuploli jinibb san puklu wutan re nik.

3

Murru kalesia nir

1 Kupwerai lilane tevi jinibb som nir nga parosuri ko wor jinibb nga marlelep nir nga martori vanu, ko nga parvijuri nale ser. Ko parlik metmet tetajer nga parloli majingen nga marres nir.

2 Ko kupwerai tevir nga sete parij p̃isij tere jinibb san, ko sete parivi jinibb nga parok-lat; parivi jinibb nga parok-loli sel p̃irres tevi jinibb nir. Ko murrur pumolmol tevi jinibb totoklai.

3 Ko kerr kele, bonevis rramok-irpok, nga rramoklengleng nabong sopon, ko rramok-tor otvi nale ko rramok-sarr, ko nabong sopon rramok-loli nanu nga rraprunge p̃irres ren nga kerr kobbong rrammerreni. Ko iok rramirpe demij maur se nanu ngok nir. Ko tetajer, nolo kerr okleplep, ko rramok-tori lolaren epriv p̃elak. Jinibb nir arungasi kerr, ko kerr rramungasi nir.

4 Ko daron nga merrenien se Atua ko sel sen nga mokloli m̃irres miplari ji kerr, ko ni elai mauren tevi kerr vajin.

5 Ko sete ololi erpok suri kerr rramloli majingen nga marres, ejki. Ela mauren tevi kerr suri ornge esij kobbong suri kerr. Erpe Nem̃in On errawe vaseni nolo kerr ko ololi kerr erpe rram̃iak luwi tevi mauren nga mimerr kele.

6 Erpe Atua ololi Iesu Kristo nga m̃ila mauren tevi kerr ejivreni Nem̃in On sen renge kerr.

7 Ko nalol nga m̃irres sen elai mauren tevi kerr nga muloli rramivi jinibb nga marsorsan m̃irres renge non, ko kerr rramrongwos rraptor sweri mauren nga sete orongwos pusuw. Rramlingi norrorrmien se kerr oto pa renge mauren nen osuw.

8 Nale ngok evi weretunen.

Ko numrreni nik Taetas kuprij wor suri nanu ngok

nir, nga puloli jinibb nga marosuri Atua arongwos parloli norrorrmien ser p̃iterter kele nga parloli majingen nga marres, ko nga marongwos para-rres kele wor tevi jinibb jijle nir.

9 Ko nik kupan ngasu wor re laten se nir nga marlengleng ko nga marok-meteni p̃elak re naul ne nise metka ser nir nga tuwi pa, ko kupan ngasu wor re laten ko balpalen nga marok-loli renge murrun wowarreng nga marpelari renge nale nesesreien se Moses. Nale nga marirpok arivi nale nawon rres, sete arongwos parloli nanu san p̃irres.

10 Poro jinibb san pokloli jinibb parwijwij ngasu nir renge nale nga mirpok, ko nik kupan kupser metutue pijpari pivaru kobbong, ko vitunen setemun kupan. Ko setemun kupkorti tevi m̃ernen kele.

11 Suri nik kurongwos pae jinibb nga mirpok, norrorrmien sen esij ko pa, ko nololien sen eviseni nga ni ololi pa esij.

Bongsi nale se Pol

12 Ko daron nga mokoni Atemas rreknga Tikikas nuru tuwen vinuk jim, nik kupp̃elak p̃iterter nga kupini jik Nikopolis, suri inu nurrorrmi bean ƀelik ie daron ne melas.

13 Ko kupp̃elak kele nga kupla se nuru ngok Apolos ko jinibb nga mokvisviseni nale ngok Sinas, nga kupseser tevi nuru renge nanu jijle nga portori renge sel se nuru.

14 Ko jinibb se kerr nir parongwos parterter ko wor renge majingen nga marres, nga parongwos parlai se nir nga nevrer mumrrol renge nanu san. Sete erres nga parlik nawon.

15 Nir nga marlik tevik iel arwera “Erres” tevi nik. Ko nik kupwerai “erres” tevi sele kem nir nga marivi kalesia. Ko ngel evi loten suk, nga merrenien se Atua puto tevi kami jijle. Nuwra “Remsom”.

Naul nga Pol Muli tevi PILIMON

Batu nale nga mivsivseni lut nga parmeteni naul ngel puto suri

Pilimon evi jinibb nga nijor sen milep, ko evi kele kalesia. Ni elik rrek ie Kolosi. Ko jinibb ne majingen sen san nga nisen Onesimas owlu lingi. Mian ko Onesimas mivini m̃ilesi Pol, nga re wosenen m̃ilik re naim ne nekaien. Ko Pol ela Onesimas vini ji Kristo, evi vajin kalesia. Ko Pol okoni vajin Onesimas nga pulwi van ji Pilimon, ko oli naul ngel tevi nga Onesimas putori suri. Ko Pol owra Pilimon sete pulolarsi Onesimas. Ko owra kele nga Pilimon pia-koni Onesimas pia-luwi kele van ji Pol ko p̃imejmajing sen pijpari nga Pol pia-ivel sisarow renge naim ne nekaien nga marrul totkoni ni rengen.

Pol owra "Erres" tevi Pilimon

1 Inu Pol, nga m̃elik re naim ne nekaien ngel suri Iesu Kristo, ko Timoti kele nga mivi tasi kerr, nomorwera "erres" tevi nik, Pilimon. Kerr itul ngel, rramlik renge majingen sansan kobbong, ko komru nomormerrenim elep.

2 Ko nomorwera "Erres" tevi joji komru Apia, ko tevi natu kamru Akipas, nga kem namivi jinibb ne nuval ne gortien sansan kobbong. Ko nomorwera "Erres" kele tevi kalesia nir nga marok-korti renge naim som.

3 Ko ngel evi loten suk, nga merrenien ko demat se Atua Tata ko se Iesu Kristo nga m̃ila mauren tevi kerr, piptevim.

Merrenien ko nosurien se Pilimon

4 Pilimon, daron nga molot e, tetajer nomok-rrorrmi nik, ko nomok-werai "Erres" tevi Atua,

5 suri nomok-runge nosp̃en suri merrenien nga komok-merreni lenglengen jinibb se Atua nir, ko nosurien som nga muto m̃iterter renge Numal Iesu.

6 Nomok-lot suri nga nik komok-korti tevi kem renge murrun ne nosurien, ko numrreni kele nga kuprongwos kele nanu nga marres nir nga Atua moklai tevi kerr nga rramkorti tevi Kristo.

7 Niaken suk, merrenien som ela neiren nga milep tevik, ko ololi norrorrmien suk eterter kele vajin. Ko murrun som ngok okloli jinibb se Atua nir arunge erres luwi vajin renge norrorrmien ser.

Pol ongoni Pilimon nga p̃ilai lweni Onesimas

8 Ko suri nanu ngok, ko suri rromor-korti pa tevi

Iesu Kristo, nurongwos ðerij
p̃iterter tevim nga kuploli ko
wor nanu ngel nga musor-
san m̃irres nga kuploli.
9 Ko suri memrrenim,
sete numrreni ðerij p̃iterter
tevim, ko bongonim kob-
bong. Inu le Pol, nutra le
pa, ko lelingenok nulik re
naim ne nekaien ngel suri
Iesu Kristo.
10 Ko nungonim suri Ones-
imas, nga mivi jinibb ne ma-
jingen som womu, mian ko
muwlu lingim. Ko daron
nga m̃elik malum re naim ne
nekaien ngel, ko m̃elai vini ji
Kristo. Ko ni erpe natuk ko
vajin.
11 Womu Onesimas sete
orongwos puloli majingen
som nga m̃irres san, ko lelin-
genok vajin orongwos puloli
majingen nga marres pilep
se nik ko se inu kele, suri evi
vajin kalesia.
12 Ko lelingenok nukoni ni
pulwi vinuk jim. Ko norror-
rmien suk oto malum bbong
tevi.
13 Ko numrreni poro p̃ilik
mun iel sopon tevik, nga
ni p̃ila milnge nik nga
p̃im̃ejmajing se inu renge
naim ne nekaien ngel nga
m̃elik ren suri nosp̃en nga
m̃irres.
14 Ko inu sete numrreni
nga bosortonim nga kuploli
nanu ngok nga p̃irres tevik
pirpok. Nik kuploli suri
nik ko wor kumrreni. Ko
sete nurongwos bololi nanu
san poro nga nik sete kup-
marong.
15 Rrek kutor jabble Ones-
imas beblen, nga daron nga
kupla lweni, ko p̃ilik tevim
pijpari tuwi ngok vini vajin.
16 Ko lelingenok ni asi kele
pa jinibb ne majingen. Ni evi
vajin tasi kerr nga m̃irres,
nga inu memrreni milep. Ko
rrek nik kupmerreni kele
wor p̃iasi, suri ni evi jinibb
ne majingen som, ko okorti
kele tevi Numal.
17 Ko poro kopok-lesi inu
pirpe nga rromorivi niaken
kobbong, erres nga sete ku-
plolarsi ni, ko kuploli pirpe
nga kupla inu vinuk renge
naim som.
18 Poro ni ololi esij pa
tevim renge nanu tama san,
rreknga nivnon sen san oto
jim, erres nga nik kuplingi
inu nisek puto renge nivnon
sen nen.
19 Nale ngel nuli tevi inu
nevrek kobbong. Inu Pol
bea-wuli lweni nivnon ngok
tevim. Ko sete kupmalie nga
nik nivnon som oto pa jik,
suri inu nuvi batun nga nik
kumtor sweri pa mauren ji
Kristo.
20 O tasik, kupla se inu
renge nanu ngel, suri kerru
rromorkorti pa tevi Numal.
Kuploli inu bornge p̃irres
luwi renge norrorrmien suk.
21 Nomok-uli nale ngel
vinuk jim, ko nurongwose
erres nga nik kuploli nanu
nga inu mongoni jim. Ko
nurongwose nga nik ku-
ploli kele wor p̃iasi sev nga
mowrai ngel.
22 Ko re daron mawos nen
kele, kuploli milnguk san
puto metmet teraik renge
naim som. Suri tetajer

inu nomok-rrorrmi nga Atua
okrunge verusen se kami ji-
jle ko pia-la lweni inu vinuk
ji kami kele.

Bongsi nale se Pol

23 Epapras ngok, nga mok-
lik renge naim ne nekaien
tevi inu
24 suri Iesu Kristo, tevi
Mak, ko Aristakas, ko De-
mas, ko Luk, nga marok-
majing tevi inu, arwera “Er-
res” tevim.
25 Ko ngel evi loten suk,
nga merrenien se Iesu Kristo
Numal puto tevi kami jijle.
Nuwra “Remse kami”.

Naul nga mian ji m̃eri Isrel Nir (Ibrus)

Batu nale nga mivsivseni lut nga parmeteni naul ngel puto suri

Sete rramrongwose si oli naul ngel: Pol, rreknga Apolos, rrek nir m̃inij nen san. Ko oli van ji m̃eri Isrel sopor nga marivi kalesia. Ko owra Iesu ean mare re anglo nir (1:5-14), ean mare re propet nir, ko ean mare kele re Moses ko Josua (2:1—4:14). Iesu evi batu jinibb ne sulsulen nga mumomsawos m̃irres p̃etp̃eti, suri ni ejkie nololien. Ni emarong bbong pimij erpe sulsulen san nga mian ji Atua, ko setemun rrammerreni sulsulen m̃inij kele san nga rraplai tevi Atua (9:23—10:18). Ko Atua ololi ni emaur luwi re mijen, ko etasi vajin sel nga jinibb jijle arongwos paran ji Atua (4:14—5:10; 7:1—8:13).

Ko naul ngel osp̃e nosurien kele, owra kerr rraposuri ko wor Iesu. Nosurien ololi kerr rramrongwose erres nga rraplai ji Atua nanu nir nga lelingenok sete rramleslesir. Osp̃e nosurien se jinibb se Atua nga tuwi nir (11:1-40), ko owra kerr kele nosurien se kerr p̃iterter ko wor (12:1-3).

Iesu ean mare wor easi propet nir

1 Tuwi jer vini, Atua ok-rij tevi b̃irterawarreng se kerr nir renge sel lele nir rrurrngi propet nir.

2 Ko renge ma nabong nga mivi bongsi iel ngatan erpe rramlik vajin rengen lelingenok, erij mawos vajin rrurrngi Natun mawos. Natun ngok ko, womu jer daron nga iel ngatan m̃itipatun e, ko Atua emajing nanu jijle renge ni nevren; ko owrai nabong sopon nanu jijle para-ivi sen e.

3 Natun ngok, moron se Atua omor rengen, ko non omor erpe Atua, ko eviseni erres Atua. Ni kobbong orrul totkoni nanu jijle, ko ololi kele arto erres renge derteren ne rijrijen sen. Ko emarong lweni kele nga mivini m̃irrawe tweni nololien se kerr jijle. Daron nga mivinvini jijle majingen sen ngok iel ngatan ko olwi van re melrin e, ko elik vajin tevi Tata sen renge nevren rres, nga mivi Numal nga mian mare renge melrin.

Iesu ean mare kele wor easi anglo nir

4 Iesu ean mare kele wor easi anglo nir, ko nisen nga miwajie ean mare wor easi nise anglo nir.

5 Rramrongwose iok, suri Atua sete owrai nabong san tevi anglo sen san owra ‘Nik kuvi natuk. Lelingen nuvini bevi tata som woswos’; ko Atua sete osp̃e kele anglo sen

san nga muwra, ‘Inu bevi
Tata sen ko ni pivi natuk.’
6 Ko daron nga ma Atua
muwra pukoni natun nor-
man nga mivi m̃erwomu
vini iel ngatan, ko owra ‘An-
glo p̃etp̃eti se Atua parsusi
wor nisen ko van mare.’
7 Ko renge nosp̃en tweni
anglo nir Atua owra ‘Nuloli
anglo suk nir arirpe ling nga
muwuw karkar, ko nuloli nir
nga marmajing suk arirpe
nabb nga muroror.’
8 Ko daron nga ma nale
on musp̃e suri natu Atua,
ejilwer suri erpe nga ni os-
orsan bbong tevi Atua, owra
‘O Atua, nik kuvi Numal,
ko kupivi Numal ko pa pi-
jpari tuwi ngok vini. Ko
komok-loli erres p̃elak ko pa
renge murrun nga kummet-
mete jinibb jile nir ren.
9 Kumrreni sev nga m̃irres
ko musorsan, ko kungasi sev
nga m̃isij. Iok ko evi batun
nga Atua nga mivi Atua som
mutobbtobbue nik ko ololi
kurnge erres nga mususi
nisem van mare temijpal
easi jinibb nga marlik rrale
nik.’
10 Ko vesan kele Atua owra
‘Numal, tuwi jer pa, nik kob-
bong kuloli iel ngatan muto,
ko renge nevrem kobbong
kulngi melrin mare.
11 Nanu ngok nir paran
ko parjiki, ko nik ma kup-
lik tetajer. Nanu ngok nir
pian ko partera daron sopon
pirpe sunsun nga mian ko
m̃itra,
12 pirpe boriti nga m̃itra
san nga marlulngi tweni mi-
jkie, erpe nijor nga martera
nir nga marlai twenir. Ko
nik ma kusorsan kumerr
tetajer, ko mauren som sete
orongwose pusuw nabong
san.’
13 Ko nale se Atua san oto
kele nga ni setewor owrai
rragrrage tevi anglo sen, ko
owrai ma tevi Natun ma-
wos, owra ‘Kuplik ko pa kup-
tiriv renge devjek rres pij-
pari nga ð̃elngi devje nuval
som nir parirpe boriti nga
kupververasi ngatan.’
14 Ko niko anglo nir arir-
pese? Arivi bbong nem̃in
nga marmajing se Atua, ko
arivi nga parwilwil se kerr,
ngok kerr nga Atua p̃ila
mauren tevi kerr.

2

Nosp̃en nga m̃irres se Iesu ean mare wor easi nale nesesreien se Moses

1 Renge iok ko, kerr
rrapterter ko wor nga
rraprrul totkoni nale were-
tunen nga rramrunge pa
musuw, puloli sete rraptor
jabble sel se kerr.
2 Rramlesi pa renge nale
se Moses nga miplari ji an-
glo nir tuwi pa tevi metka
se kerr nir, nga arivi were-
tunen; ko nir nga martor
otvi nale ngok ko sete maro-
suri, artor sweri pa noron-
gen nga m̃isij osuw.
3 Iow, ko rrapasi pirpese
renge norongen nga m̃isij
ngok poro sete rrapvijuri sel
nga mimerr nga Atua mim-
rreni piwilwil se kerr ren
lelingenok? Iesu, Numal se
kerr, owomu jer nga muwrai

tweni sel ngok nga Atua piwilwil se kerr ren. Ko nir nga marunge ni arviseni tevi kerr nga sel ngok evi weretunen jerjer,
4 ko Atua vajin okorti tevi nir nga puwrai lilane nga sel ngok evi pa weretunen jerjer. Ok-loli nanu nga marinijnij nawone nir ko nanu nir nga jinibb marok-taole nir; ko ok-tututweni derteren nir nga marpelari ji Nemïn On aran ji jinibb, osorsan erpe nga ni mimrreni.

Iesu owomu renge liken nga pia-vini vitu

5 Atua sete osusture anglo nir nga parivi numal renge liken nga mimerr nga pia-vini, ngok liken nga rramokjiljilwere ngel.
6 Suri nale san nga muto renge Naul On owra ‘O Atua, suri sev kumrrorrmi milep suri jinibb, nga mivi nanu nga welili jer kobbong?
7 Kuloli ni ean ngatan renge anglo nir beblen kobbong, ko lelingenok kulai nais nga mian mare ko kususture,
8 ko kuloli emetmete nanu jijle.’ Nale nga muwra, ‘emetmete nanu jijle’, eviseni nga sete nanu san pijpon, ko nanu jijle vajin. Ko setewor rramlesi nga jinibb san emetmete nanu jijle nir.
9 Ko rramrongwos ma rraplesi Iesu nga mivini iel ngatan mivi jinibb, ni ko evi vajin Numal ne nanu jijle nir. Ko renge nalol nga mïirres se Atua, ololi Iesu ean ngatan renge anglo nir beblen kobbong, puloli ni pimij nga piwilwil se jinibb nir. Iesu ornge esij renge niben eanan ejpari mimij; ko renge iok ko, Atua osusture lweni, ko elai nais nga mian mare tevi.
10 Atua ngok nga muloli nanu jijle nga marivi sen, emrreni p̃ilai jinibb pilep parini parkorti tevi renge mauren nga mïirres p̃elak sen renge melrin. Ko osorsan erres tevi murrun sen nga muloli Iesu murnge mïisij renge niben, nga pivi jinibb mawos nga puloli ni purongwose piwilwil se jinibb vajin. Ko Iesu owomu re nir nga Atua mimrreni piwilwil se nir.
11 Atua ololi aron ko arwokwok erres renge nololien ser. Ko ni tevi nir nga muloli marwokwok, tata ser sansan kobbong. Ngok ko ololi Iesu sete emanun nga puwrai nga nir arivi tasin ko jojin nir.
12 Iesu owra ‘Atua, bowrai tweni murrun som renge no tasik ko jojik nir. B̃elai nubo ko bosrövi nik renge no jinibb som nir.’
13 Ko owrai kele ‘B̃elngi nosurien suk p̃iterter renge Atua’; ko owrai kele ‘Inu le ngel tevi natuk nir nga Atua mïilai pa tevik musuw.’
14 Ko kerr jijle nga rramivi natu Atua, kerr jijle rramivi jinibb, rramivi drra ko niben. Ko ewretun Iesu evini erpe tuwa kerr, ko emaur renge drra ko niben erpe kerr. Ko emarong kele

niben nga pimij suri kerr.
Ololi erpok suri renge mijen
sen orongwose putor pini
derteren ne mijen nga Demij
murrul totoni.
15 Elai tweni derteren se
Demij nga mulokloksi kerr
nga tetajer muloli rramok-
metutue mijen.
16 Ko oto limjer nga Iesu
sete ewilwil se anglo nir,
suri Naul On owrai, 'Ewilwil
se nir nga marpelari renge
metka se Epram.'
17 Ko norrorrmien se Atua
erpok, elesi erpe Iesu pivini
pivi niaken kobbong tevi
kerr renge nanu jijle nir. Ko
kerr rraptur p̃iterter ko wor
renge nosurien se kerr renge
majingen nga Iesu ololi tevi
Atua suri nololien se kerr,
nga puloli no kerr p̃irres tevi
Atua. Erpe ni evi batu jinibb
sulsulen se kerr nga mokr-
rorrmi kerr.
18 Otur tere daron nga
marterter milep renge nanu
elep nga marpelari renge
mauren sen nga murnge
m̃isij suri, mianan ko easi;
ko lelingenok orongwose pi-
wilwil se kele kerr daron nga
nanu nga marterter marini
marrowrrowe kerr.

3

Iesu ean mare wor easi Moses

1 Tasik ko jojik nir, Atua
everus pa kami osuw nga
kapon ko kapivi jinibb sen.
Ngok, kaprrorrmi ko wor
Iesu nga Atua mukoni ko
m̃ilngi mivi batu jinibb sul-
sulen tevi kerr jijle nga
rramosuri.
2 Iesu ololi osorsan erres
renge no Atua nga musus-
ture ni renge majingen ngok,
erpe tuwi Moses mok-loli
musorsan renge majingen
sen nga mimetmete jinibb se
Atua nir.
3 Ko jinibb nga m̃imajing
naim ean mare wor easi
naim ngok; ko erpok kele
osorsan nga Atua pususture
Iesu pian mare kele wor
p̃iasi Moses.
4 Ewretun naim jijle, jinibb
sisamis emajinge; ko Atua
ma emajinge nanu jijle nir.
5 Moses osuri ko ololi os-
orsan nga mimetmete jinibb
se Atua nir. Ni evi jinibb ne
majingen se Atua nga mok-
werwer womu renge nanu
nir nga jinibb m̃inij se Atua
para-werai vitue.
6 Ko Kristo ma ololi os-
orsan renge majingen se
Atua erpe evi pa natu Atua
mawos. Ko kerr rram-
rongwose rrapivi jinibb sen,
poro rraplingi norrorrmien
se kerr puto p̃iterter renge
nanu nir nga rramrongwose
erres nga Atua pia-lai tevi
kerr.

M̃eri Isrel ne tuwi artor jabble sel

7 Renge iok ko pirpe ko
wor nga Nem̃in On muwrai
renge Naul On muwra 'Poro
kaprunge nale se Atua lelin-
gen
8 setemun batu kami
p̃iterter nga kaptere ni pirpe
nga nir marok-loli tuwi. Sete
kaploli murrun ngok nga
marrowrrowe ni renge lolo
merwer.'

9 Re daron nen kele, Atua
owra ‘Renge lolo merwer
ngok, ðirterawarreng se
kami nir arok-lesi murrun
suk nga marres tetajer ejpari
sia ngavöl ivij (40), ko arloli
lesi wor nga parrowrrowe
inu tetajer.
10 Renge iok ko ololi inu
nulolarsi temijpal nir suri;
ko nuwra, nir arlengleng na-
won, ko sete artor sweri
murrun suk rragrrag.
11 Inu nulolar ko nuwirr
nale nga m̃iterter san,
nuwra ‘Nir ngok sete paran
renge dan ser nga moro
ðelai teir parmosi ren.’
12 Tasik ko jojik nir,
kapmetmet nga sete kami
san norrorrmien sen puwun
saut re nanu nga marsij nir,
ko sete tuosuri Atua nga
mimaur nga sete orongwos
pimij nabong sopon, ko tutur
imare, ko tivel lingi.
13 Kapwilwil sisamis se
kami nabong jijle. Renge
nabong jijle, kerr rramwera
“Lelingen”, ko niko, nale
nen renge Naul On nga
muspe suri ‘lelingen’ eplari
ji kerr. Ko niko, nabong jijle,
kaploli norrorrmien se kami
puto p̃iterter, nga puloli
nololien sete orongwose
p̃ikrekrasi kami san, ko
pirvei tweni kami san. Ko
batu kami kele sete p̃iterter.
14 Suri poro rraprrul
totkoni nosurien se kerr
nga rramtipatun ren p̃iterter
pianan pijpari bongsi mau-
ren se kerr, ngok kerr
jijle rrapok-korti tevi Kristo
vajin nga rraptor sweri nale
rijrijen se Atua.
15 Nale on owra ‘poro
kaprunge nale se Atua
lelingen, setemun kaploli
batu kami p̃iterter pirpe nga
ðirterawarreng nir se kami
marloli tuwi nga martur
imare ko martere ni.’
16 Ko siko nir nga marunge
nale se Atua ko martur mera
ko martere kele ni? Ko nir
ngok ko nga Moses m̃itkai
tweni nir Ijip.
17 Ko siko nir nga Atua mu-
lolarsi temijpal nir mijpari
sia ngavöl ivij (40)? Ko nir
ngok kobbong nga marloli
m̃isij ko marmij renge lat
karkar renge lolo merwer.
18 Ko siko nir nga Atua mu-
loli nale terter ngok tweni
nir, nga muwra ‘Nir ngok
sete paran renge dan ser nga
moro ðelai tevir parmosi
ren’? Ngok nir nga bbong
martur mera ko marok-tere
ni.
19 Ko rramlesi wose nga
nir ngok sete aran renge dan
ser suri sete arosuri Atua.

4

Jinibb se Atua parmosi

1 Ko Atua elai nale rijrijen
san pa tevi kerr osuw nga
kerr rraptor sweri mosien
nga ni p̃ilai. Ko rrapmetmet
nga kerr san sete tivter.
2 Suri rramrunge pa
nosp̃en nga m̃irres osuw
erpe nir ngok nga tuwi
marunge. Arunge, ko
arunge nawone kobbong,
suri daron nga marunge ko
sete arosuri.

3 Ko kerr nga ma rramosuri, rraplesi ko wor mosien nga Atua pia-lai tevi kerr. Ngok mosien nga Atua muwrai pa nga muwra ‘Nulolar ko nuwirr nale nga m̃iterter san nuwra, nir ngok sete paran renge dan ser nga moro ƀelai tevir parmosi ren.’ Atua erij erpok, ko tuwi pa daron nga m̃imajing iel ngatan ko evinvini jijle wor majingen sen, ko omosi vajin.

4 Suri nale san oto renge Nale On nga muwra ‘Atua elngi iel ngatan ko nanu jijle nir renge nabong ouwon, ko renge nabong ebutun ko omosi rengen.’

5 Ko nale kele san osp̃e suri mosien ngok kele, owra ‘Nir ngok sete mara-lesi mosien se Atua.’

6 Nir nga marunge womu nosp̃en nga m̃irres ngok sete arlesi mosien ngok, suri sete arosuri Atua. Ko oto limjer nga nir m̃inij ma partor sweri mosien ngok.

7 Renge iok ko Atua elngi nabong m̃inij kele san nga marveruse “Lelingen”. Mian ko sia elep arasasi, ko Atua owrai rrurrngi re jingo Devet nale nen nga rramlesi pa nga muwra ‘Poro kaprunge nale se Atua lelingen, setemun batu kami p̃iterter.’

8 Ko daron nga Josua m̃itkai m̃eri Isrel nir nga paran parlesi mosien ngok renge dan ser mawos, ko setemun arlesi. Poro weretunen wor parlesi jile pa, ko Atua sete orongwose p̃ilngi daron m̃inij kele tevi jinibb sen nir nga parlesi.

9 Ko niko, sel oto wor nga jinibb se Atua partor sweri mosien erpe nga Atua mumosi renge nabong ebutun.

10 Suri nir nga paran parlesi mosien ji Atua parmosi renge majingen ser osorsan erpe Atua mumosi renge majingen sen womu.

11 Renge iok ko, kerr rrapp̃elak ko wor nga rraplesi mosien ngok ji Atua. Sete erres poro kerr san pivijuri butterter se nir nga tuwi nir, tuloli ni tutor jabble mosien ngok.

Nale se Atua eterter elep

12 Nale se Atua emaur ko emajing eterter elep, ko oso easi nesip ne balpalen nga muso renge devjen korti nuru. Orongwose pijpari nolo jinibb, pirpe nesip ne balpalen nga mian mijpari nuwi nga muto renge ji jinibb. Nale se Atua orongwose puwra suri norrorrmien ko nalol nga muto renge nolo jinibb.

13 Sete nanu san iel ngatan orongwose piteptepi renge no Atua. Nanu jijle arto limjer rres renge non. Ko renge no Atua kobbong kerr jijle rrapa-werai tweni murrun ne mauren se kerr.

Iesu evi batu jinibb sulsulen se kerr

14 Kerr rraprrul totkoni ko wor p̃iterter nosurien se kerr. Suri rramtor sweri pa batu jinibb sulsulsen nga m̃irres p̃elak san, nga mivi

Iesu ngok nga mivi Atua natun nga mian pa jin ko m̃ilik loloim renge melrin.

15 Jinibb sulsulen ngok sete erpe jinibb sulsulen m̃inij nir, nga daron nga derteren se kerr mijkie ko sete marong pote kerr. Ko nanu jijle nga marok-rrowrrowe jinibb arrowr-rowe ni kele. Ni orongwos rrerrarre pa osuw. Ko nanu sansan kobbong, ni nololien sen ejkie.

16 Ko ngok, daron nga nanu nga marterter marok-ini ji kerr, sete rrama-metutu, rrapini ko wor re no Atua nga mok-rrorrmi kerr ko nga mok-wilwil se kerr renge nalol nga m̃irres sen, ko ni vajin piwilwil se kerr re daron mawos nga m̃iterter.

5

1 Tuwi, Atua oklai tweni renge jinibb nir san nga ni m̃ilngi nga puloli majin-gen renge ni non renge nise jinibb
nir. Jinibb sulsulen ngok oksuli nanu nga marres nir tevi Atua. Erevji nanu rrum nir nga puloli sel nga p̃ilai tweni nololien se jinibb nir.

2 Orongwos purnge p̃isij renge nir nga marvitan, suri daron sopon ni kele derteren sen ejkie ko okvitan renge nololien.

3 Ko niko ni pirevji nanu rrum, sete erpe nga p̃ilai tweni nololien se jinibb m̃inij kobbong nir, ko evi nga p̃ilai tweni kele nololien se ni kele.

4 Ko sete evi marongen se jinibb san nga ni pivini pivi jinibb sulsulen. Atua everuse jinibb nga ni pivini pivi jinibb sulsulen, osor-san erpe nga miveruse Eron tuwi.

5 Ko erpok sete evi norror-rmien se Kristo nga piwaji nais nga mian mare ngok, ‘batu jinibb sulsulen’. Ejki. Atua ko osusture Kristo ko owrai tevi owra ‘Nik kuvi natuk, lelingen nuvi tata som weretunen.’

6 Ko owrai kele renge naul kele san renge Naul On, owra ‘Nik kuvi jinibb sulsulen erpe jinibb sulsulen nga tuwi ngok Melkisetek. Ko kuptori majingen se jinibb sulsulen ngok pianan pijpari tuwi ngok vini.’

7 Renge mauren sen iel ngatan, Iesu ongoni eterter tevi dingen sen nga suwen meten mujumjum tevi Atua, nga Atua piwilwil sen, sete mia-mij. Ko suri norror-rmien sen ean ngatan, ololi Atua ornge drrelan.

8 Ewretun Kristo evi Atua natun, ko ornge ma esij re niben, ko niko elesi wose nga puosuri wor nale se Atua.

9 Ko norongen nga m̃isij sen ololi ni osorsan erres jijle, ko orongwos vajin p̃ila mauren ne tuwi ngok vini tevi nir nga marosuri.

10 Ko Atua elai nais ngok nga piwajie, nga evi batu jinibb ne sulsulen nga muo-suri jinibb sulsulen nga tuwi ngok Melkisetek.

Nale nga puwni nir

11 Renge murrun ngok nale elep oto nga nabwerai tevi kami; ko eterter nga nabwerai lilane nir jijle tevi kami, suri norrorrmien se kami ololola p̃elak nga kaprunge wose.

12 Tuwi le pa nga kamokrunge nale nga Atua muwrai, ko evter vajin kapvisviseni; ko sete kamrongwose, ko evter ma jinibb sopor kele wor parini parvisviseni kami renge batu nale ngok. Erpe kami kamluwi kele nga sete kamrongwose kapurroi nanen terter, ko kamsus malum.

13 Ko nir nga maroksus malum arirpe bipi nga welili, nga setewor m̃ilesi wose sev nga m̃irres ko sev nga m̃isij.

14 Ko nanen nga m̃iterter evi se nir nga marini pa marivi jinibb nga marlelep nga marok-p̃elak pa tuwi vini, ko arviter vajin nga parini parwera tweni murrun ngabe erres ko murrun ngabe esij.

6

1 Ko niko, erres rraplinglingi norrorrmien nga womu renge nosurien se Kristo, ko rraptajer tevi norrorrmien nga m̃itra. Rramrieni pa kerr osuw renge majingen nga m̃isij ne mijen, ko rramlai nosurien ji Atua osuw; ko sete evi nga rrapok-luwi kele tetajer van re norrorrmien nga womu. Erpe rramloli lilane pa milnge naim, ko evi vajin daron nga rraploli naim putur e ko.

2 Arviseni pa kerr osuw re sel ne marbaptaes ko nga marlingi nevrer re jinibb, ko rramosuri pa nga rrapmaur luwi kele renge mijen, ko rramrongwose nga norongen nga m̃isij san oto metmet nga jinibb nga marsij nir parlesi nga sete orongwose pusuw nabong sopon. Nanu ngok nir rraman pa renger osuw, ko sete erres rraplöni lululwenir kele; ko rraptajer malum ma tevi Numal se kerr.

3 Ko ngok evi majingen nga rraploli, nga rraptajer ko pa, poro nga Atua pimarong pirpok.

4 Erres nga rraptajer ko pa tevi ni tetajer. Ko pirpese renge nir nga marvitan ko marluwi kele van re nololien? Nir ngok, womu arok-ivel erres renge moron, ko arok-urroi pa nanen ne orsel re melrin osuw, ko Nem̃in On evan pa renger; ko daron nga marini marsij kele mirpok, ko setemun orongwose parieni lwenir parluwi vini renge mauren kele.

5 Suri nale on se Atua ewilwil pa se nir, ko arlai pa derteren nen beblen ne batun vanu nga pia-vini.

6 Ko daron nga martur telur mirpok ko marloli batur mirpok, orongwose parini luwi kele? Ejki rres! P̃isij wor pilep renge nir, suri

erpe arok-wuse lweni kele
Natu Atua mare kele renge
nai pelaot renge nevrer, ko
erpe arok-lingi ni mare nga
parsowri lokloksi kobbong.

7 Kaprrorrmi ta dan nga
mimni suwe naus nga
m̃irres tetajer, ko mok-lai
wenen milep tevi nir nga
marmajing rengen. Atua erij
erres suri.
8 Ko dan nga mösmös nga
m̃isij mimaur ren, erpe nga
Atua p̃ilngi rijrijen ne mijen
kobbong tevi, ko pusli renge
nabb.

9 Ewretun lenglengen se-
lek nir, nale nga marirpok
arterter temijpal.

Ko re devjen se kami,
sete nurrorrmi kami kamir-
pok, ejki. Nulngi nolok
eterter renge kami nga we-
nen nga marres ne mauren
nga mimerr pok-maur p̃irres
malum wor renge kami.

10 Nuosuri Atua nga ni
sete mia-malie majingen nga
m̃irres se kami, ko ni purror-
rmi p̃iterter murrun ne mer-
renien nga kamlai tevi ni
daron nga kamwilwil se
kalesia m̃inij nir. Kami kam-
majing erres erpok tuwi ko
pa, evini erpe nga kamok-
majing rengen malum, ko
Atua eir elep suri. Ko ni kele
puloli pusorsan ko p̃irres
tevi kami jijle.

11 Ko erpok kele, numrreni
bowrai p̃iterter tevi kami
nga sete kapluwi kele, ko
kapterter ko wor nga kap-
tajer malum pianan pijpari
bongsin, nga puloli kaplai
nanu jijle nga Atua m̃ilngir
marto metmet renge no kerr.

12 Sete nibe kami pimi-
jmij, ko kapmajing p̃iterter
pirpe birterawarreng se kerr
nga martori totkoni majin-
gen m̃iterter. Norrorrmien
ser m̃iterter ko mipriv eanan
ejpari marlai nanu p̃etp̃eti
nga Atua m̃ilai renge nale
rijrijen tevir.

Nale rijrijen weretunen se Atua

13 Daron nga Atua m̃ilai
rijrijen sen tevi ƀirtera
Epram nga musp̃e suri
metka nga para-rremali
rengen, san ejki kele nga
Atua orongwose pujuji nga
puloli rijrijen ngok p̃iterter.
Suri Atua ean mare renge
nanu jijle, ko niko ojuji ni
lweni kobbong daron nga
m̃ilai nale rijrijen sen, ko
owra
14 ‘Inu Atua ƀerij p̃irres
lenglengen suri nik. Bololi
metka som nir pilep temijpal
iel ngatan.’

15 Epram elesi nga Atua
ololi rijrijen sen ngok eterter
erres p̃elak, ko niko, daron
nga mutor sweri daron nga
m̃iterter milep, ko sete elngi
kurtweni rijrijen se Atua; ko
orrul totkoni eterter, mian
ko elai vajin sev nga Atua
m̃irijrije tevi.

16 Renge murrun nga par-
loli rijrijen p̃iterter, arok-juji
jinibb nga marlelep. Ko sete
arongwose parij latlate kele
ren, suri nais ngok oto pae,
ko ololi nale eterter.

17 Ko erpese renge Atua?
Ni kele emrreni puloli nale

sen p̃iterter p̃irres nga rraposuri ko sete rraprong tweni. Kerr rramirpe bipi nir nga rraplai nanu pilep ji Atua. Ko Atua owra rraprrorrmi p̃irres nga norrorrmien sen tevi kerr sete mia-suw nabong sopon. Ko niko ojuji ni lweni nga puloli rijrijen sen tevi kerr puto p̃irres tetajer.

18 Ko nanu nga eru ngok, rijrijen sen, tevi murrun nga mujuji ni lweni, nuru korti ormajing lat sansan, orviseni nga Atua sete ekrekris, ko sete p̃irieni nale sen nabong san. Niko rraptur p̃iterter renge nale sen. Rramivi jinibb nga rramwolu lingi lat nga m̃isij nga rramlik rengen tuwi, ko rramok-pejpej kele lat nga m̃irres san. Ko rijrijen se Atua ok-wilwil se kerr nga muloli norrorrmien se kerr epriv, nga kerr rrapan rraptor sweri lat nga m̃irres p̃elak ngok nga Atua m̃ilngi muto metmet renge no kerr.

19 Nosurien se kerr nga m̃iterter ngok nga muwra Iesu p̃ilai mauren tevi kerr evi norrorrmien nga mirpe angka nga murrul totkoni m̃iterter drrav nga m̃isal murrong. Purrul totkoni mauren se kerr nga sete nanu san purongwose p̃ilai tweni kerr kele. Angka ngok erpe oto pa osuw renge lat nga muon milep ji Atua, nga kalik nga milep murrul ore pa renge melrin.

20 Ko Iesu owowomu pa kerr van lat nen osuw, nga puloli majingen sen erpe mivi jinibb sulsulen se kerr nga puloli lilane kerr tevi Atua. Ni erpe batu jinibb sulsulen nga muosuri ƀirtera ngok Melkisetek, ko ni putori majingen ngok pianan pijpari tuwi ngok vini.

7

Batu jinibb sulsulen ngok Melkisetek

1 Naul ne Jenesis osp̃e suri Melkisetek. Owra ni elik re daron se ƀirtera Epram nga tuwi pa. Ƀirtera Melkisetek ngok evi numal re ngaim nga Salem, ko jinibb sulsulen se Atua ne drromsen mare. Daron san ƀirtera Epram evan ololi balpalen san tevi devje nuval sen nir, nga mirevji numal nir ivij. Ko daron nga mulwi vajin ko eskai Melkisetek, ko Melkisetek erij erres suri ni.

2 Ko renge joron nir nga Epram m̃ilair renge nuval, elai songovlön tevi Melkisetek. Ko nais ngok Melkisetek owra puwra ‘Numal ne murrun nga musorsan’. Ko ni evi kele numal ne Salem.[A] Ko Salem owra puwra Demat, ko niko ni evi kele ‘Numal ne demat’.

3 Ko nale san ejki nga musp̃e suri Melkisetek tata sen rreknga tasu sen rreknga apu sen nir, ejki rres. Ko sete nale san osp̃e lat nga m̃iak e rreknga

A **7:2** Nais ngok Salem evi nise Jerusalem, tuwi jer.

mimij e. Ni erpe natu Atua
nga mutori majingen sen
ne jinibb sulsulen m̃irres
nga sete orongwose pusuw
nabong sopon.

Melkisetek ean mare wor easi batu jinibb sulsulen se m̃eri Isrel

4 Kaprrorrmi ta Melkisetek
ngok, nga mivi nais nga
mian mare lenglengen.
Epram nga mivi p̃irtera se
kerr, daron nga m̃ilai joron
nir renge nuval, ko emrreni
wor p̃ilai songovlön tevi
Melkisetek.
5 Ko nga marok-lai
songovlön mirpok evi mur-
run nga m̃eri Isrel marok-
loli renge sia jijle. Nale
nesesreien se Moses owra
'songovlön pok-an ko wor ji
metka se Livae nga marivi
jinibb sulsulen.' Ko m̃eri
Isrel jijle nir arivi sansan
kobbong, erpe arivi metka
se Epram.
6 Ko Melkisetek sete evi
metka se Livae, ko Epram
elai ma joron nir nga m̃ilair
re nuval songovlön tevi, ko
Melkisetek erij erres suri. Ko
Epram ngok ko, Atua m̃ila pa
rijrijen tevi. Ko ngok evini
em̃erer kele tevi kerr nga
Melkisetek ean mare wor
easi Epram,
7 suri oto limjer nga jinibb
nga mian mare kobbong
orongwose p̃irij p̃irres suri
jinibb nga mian ngatan so-
pon.
8 Jinibb arok-lai joror
songovlön tevi jinibb sul-
sulen nir. Ko jinibb sulsulen
nir jijle paran ko parmij
kobbong. Ko Melkisetek ma
sete emij, erpe nga Naul On
muwrai.
9 Ko lelingenok metka se
Livae nir arok-lai songovlön
ngok nir ji m̃eri Isrel nir.
Ko tuwi daron nga Epram
m̃ilai songovlön ngok van
ji Melkisetek, ko erpe Livae
kele elai tevi.
10 Nuwrai erpok, suri Li-
vae evi metka se Epram ko
san, nga mivitu. Ko niko,
daron nga Epram mutori
Melkisetek, ko erpe Livae
kele otori Melkisetek.

Batu jinibb sulsulen re metka se Livae ko jinibb sulsulen nga mutori murrun se Melkisetek

11 Atua osusture metka ne
jinibb sulsulen nir, mian ko
elai vajin nale nesesreien
sen tevi m̃eri Isrel nir. Ko
poro majingen se jinibb sul-
sulen ngok nir erres pa,
ko jinibb sulsulen m̃inij san
pivini kele suri sev? Ko suri
nir sete arviter, ko niko san
pivini kele ko wor. Ko ni
sete pirpe Eron, nga mivi
m̃erwomu nga mutori ma-
jingen ne jinibb sulsulen re
metka se Livae, ko pirpe ma
Melkisetek.
12 Ko poro parlai tweni
batu jinibb sulsulen nga
womu ngok, ko nale nesesrien kele rrek parieni ko.
13 Ko pirpok ko wor, suri
iok osp̃e Numal se kerr nga
miplari renge metka m̃inij.
Setewor nir san renge metka
nga Iesu miplari ren otur re
nawot nga puloli majingen
ne sulsulen se Atua.

14 Jinibb nir arongwos pae
osuw nga ni eplari renge
metka se Juta. Ko Moses
sete osp̃e rragrrage sopon
suri metka se Juta, daron
nga mokjilwer suri majingen
se batu jinibb sulsulen nir.

*Batu jinibb sulsulen m̃inij
san nga murrul totkoni mur-
run se Melkisetek*

15 Ko eplari limjer nga
batu jinibb sulsulen m̃inij
ngok evi jinibb sulsulen nga
murrul totkoni murrun se
Melkisetek.
16 Otori majingen ne jinibb
sulsulen, sete suri nga nale
nesesreien muwra ni metka
sen ko wor putori majin-
gen ngok, ejki. Otori suri
derteren ne mauren sen nga
bongsin mijkie.
17 Suri Naul On owra 'Nik
kuvi batu jinibb sulsulen
erpe jinibb sulsulen ngok
Melkisetek ne tuwi. Ko
kuptori majingen ne jinibb
sulsulen ngok tetajer pijpari
tuwi ngok vini.'
18 Nale ngok elai tweni sel
nga m̃itra nga derteren nen
ejkie ko sete orongwose pu-
loli rrapmomsawos p̃irres.
19 Ko nale nesesreien
se Moses sete orongwose
puloli nanu san pusorsan
p̃irres. Ngok norrorrmien
nga mimerr san eimare nga
p̃ila milnge sel nga m̃itra
ngok. Sel nga mimerr ngok
ko vajin rraposuri p̃iterter,
suri evi sel ne mauren
weretunen nga p̃itkai kerr
rrapan mori ji Atua.
20 Ko Atua ololi kele nale
rijrijen sen san tuwi nga
puloli sel nga mimerr nen
pivini mare. Ko sete ololi
nale rijrijen san daron nga
jinibb sulsulen re metka se
Livae nir marini marlai ma-
jingen ser.
21 Ko Iesu evini evi jinibb
sulsulen suri nale nga Atua
muloli m̃iterter pa nga Naul
On muwra: 'Atua ololi nale
sen eterter pa, ko sete mia-
rieni kele norrorrmien sen.
Ni owra 'Nik kuptori majin-
gen se jinibb sulsulen tetajer
pijpari tuwi ngok vini.'
22 Ko Iesu orrul totkoni
majingen sen erres, ko etasi
sel nga mimerr se Atua tevi
kerr, nga m̃irres wor asi nga
womu.
23 Ko nanu kele san ni le:
jinibb ne sulsulen ne tuwi,
nir elep ko wor, suri marma-
jing mianan ko san emij, ko
san kele p̃ilai wani milngen.
24 Ko Iesu ma emaur ko
sete mia-mij nabong sopon.
Sete mia-lai
majingen sen ne batu jinibb
sulsulen tevi jinibb m̃inij
kele san.
25 Ko niko etipatun lelin-
genok ko pijpari tuwi ngok
vini, ni orongwos p̃ila mau-
ren tevi jinibb nga markorti
tevi nga parini ji Atua. Ni
pimaur ko pulot tetajer tevi
Atua suri nir.
26 Rramwerai erres wor
elep tevi Atua nga mukoni
jinibb sulsulen nga m̃irres
p̃elak mirpel vini ji kerr
nga pimetmete kerr. Ni on
elep. Sete nanu san esij jin,
ko nololien ejki jin. Sete
erpe rragrrag kerr jinibb ne
nololien nir. Nisen ean mare

temijpal easi nanu jijle ne iel ngatan.
27 Ni sete erpe batu jinibb sulsulen nga nabong jijle marok-revji nanu rrum nga p̃ilai tweni nololien ser pu-womu, ko vitunen pia-lai tweni kele se jinibb nir. Iesu evinvini ore murrun ngok ko pa osuw daron nga mi-marong ni mimij nga p̃itlasi tweni nololien se jinibb nir ne iel ngatan totoklai.
28 Nale nesesreien se Moses osusture jinibb nga derteren ser mijkie, ko marok-loli nololien, nga parivi jinibb sulsulen. Ko rijrijen se Atua, nga mivini vajin vitunen, osusture natun Iesu Kristo nga musorsan m̃irres tetajer pijpari tuwi ngok vini.

8

Sel nga mimerr: Majingen se jinibb sulsulen nen erres wor asi

1 Ngel evi batu rijen suk, nga batu jinibb sulsulen se kerr otoe, ko elik pa renge melrin tevi Atua renge nevren rres tevi derteren sen nga milep. Ko nisen ko Iesu.
2 Sete ololi majingen sen renge naim on nga jinibb m̃imajinge, ko ololi majin-gen sen renge Naim On mawos nga Atua kobbong m̃imajinge renge melrin.
3 Ko majingen se jinibb sulsulen ne iel ngatan tetajer evi nga parlai merrenien ko parevji nanu rrum nga par-loli sulsulen van ji Atua. Ko batu jinibb sulsulen se kerr, Iesu, ni kele p̃ilngi wor nanu ko san nga p̃ilai tevi Atua.
4 Ko poro Iesu p̃ilik malum iel ngatan, ko sete mia-tori nais ngok jinibb sulsulen, suri jinibb sulsulen nir arlik pa nga parlai merrenien tevi Atua, osorsan erpe nale ne-sesreien se Moses muwrai.
5 Majingen nga jinibb sul-sulen nir arok-loli, erpe ar-loli rrongrrongvi kobbong nanu nga muto renge mel-rin; ko nga renge mel-rin ma evi weretunen jer-jer. Ko ewretun, suri daron nga Atua muwrai tevi Moses tuwi pa nga pususture Naim On nga mivi devji ngok, ko owra ‘Kupmetmet p̃irres nga kupmajing nanu ngok nir pusorsan tevi nanu nga meviseni pa tevim renge botwen iak.’
6 Ngok rramlesi vajin majin-gen se jinibb sulsulen nga Iesu m̃imajinge erres wor elep easie nga jinibb sul-sulen nir iel ngatan marloli. Ko renge murrun ngok kele, sel se Atua nga Iesu m̃ilai m̃irrmali ji jinibb nir erres kele wor easi sel ne tuwi. Suri nale rijrijen nga marres nir kele wor arto nga puloli putur.
7 Poro sel nga womu p̃irres malum, ko sete sel nga vitu mia-to kele.

Sel nga mimerr: Atua eri-jrij pae tuwi nga p̃ilai

8 Atua elesi nga m̃eri Isrel nir sete arvijuri sel nga womu erres, evi batun nga muloli rijrijen nga

p̃ilngi nga mimerr kele san. Owrai tweni renge nale san nga m̃ilai tevi propet Jeremaea nga puwrai tweni. Renge nale nen, Atua rijen sen owrai erpel, owra ‘Kapmurrong p̃irres. Numrreni bowrai tevi kami nga daron san pia-vini ni ko nga inu ðelngi kele sel nga mimerr san tevi kami jinibb suk nir, kami nga renge metka ne Isrel nir ko metka se Juta.

9 Ngel sete mia-irpe rijrijen nga m̃elai tevi apu se kami nir nga tuwi. Renge daron nen erpe nuvel jilijle nir ko m̃etkai tweni nir Ijip. Ko suri nir sete artori rijrijen nga m̃elai tevir, ko iok ko ololi setemun nurrorrmi nir.’

10 Ko Numal owra ‘Rijrijen nga bea-lingi tevi m̃eri Isrel nir renge daron nga pia-vini, ni le vajin ngel. Ðelngi lilane nale nesesreien suk renge norrorrmien ser, ko boli tweni renge nolor. Ko inu bevi Atua ser, ko nir parivi jinibb suk.

11 Ko setemun evi nga paran parvisviseni seler, parwera ‘O sel le ma ngel’, rreknga, ‘O Atua erpel, erpok, rreknga erpak wor.’ Ejki. Setemun mara-loli mirpok, suri nir jijle para-rongwose vajin inu renge mauren ser sisamis, p̃itipatun renge bipiwarreng nir pian pijpari jinibb nga m̃itra.

12 Ko rijrijen suk evi nga, poro nololien sev oto ji nir, ko inu ðetlasi tweni, puloli bemalie. Ngok evi sel suk nga mimerr tevi jinibb suk nir.’

13 Ko renge nale sen ngok, Atua osp̃e suri sel nga mimerr ngok nga puloli rraplesi wose sel nga womu pa erpe etra pa osuw. Ko norrorrmien oto renge sev nga Atua muwrai etra pa osuw; suri evan pa ngatan, ko sete mia-periv ko pia-jijki p̃etp̃eti vajin.

9

Sel nga mimerr: Lat on nen erres wor asi

1 Ko rramrongwose erres rijrijen nga m̃itra ngok, ko sel nen nga parsurövi Atua ren otoe. Ko lat on nen kele san otoe nga muto bbong iel ngatan.

2 Jinibb ne tuwi arsusture devji san nga mivi Naim On nga markel otvi m̃ierue. Loloim nga womunen arw-erai lat nga muon. Renge loloim nen, laet san oto, tep san, ko niv sopon nga marok-lingi tetajer renge no Atua.

3 Ko arruloni ore loloim nen tevi kalik nga milep san nga m̃irres p̃elak. Ko loloim tuwen nen evi lat nga muon nga muon lenglengen.

4 Ko renge loloim nen, na-wot nga mivi gol oto ren, nga marjingteni nanu nir nga mapur marres nga par-sulir tevi Atua. Ko bokis ngok kele ne rijrijen se Atua nga mivi gol ngok nga biles san nga mivi gol marjingteni lolon, nga nanen ngok mana muto rengen. Ko nai san

nga mivi nejipjip se Eron nga tuwi Atua muloli mimra luwi kele raon mutoe, ko nevöt nivev kele eru nga nale nesesreien esngavöl se Atua maruli renge nuru.
5 Mare renge bokis ngok kele evi lat nga Atua moklai tweni nololien se jinibb e nir rengen. Ko mare rengen kele, nanu eru kele nga marveruse nisen jerubim nga m̃irinrin lenglengen nga piviseni nga Atua elik iok, ko naben kele orsalsal ore lat nen. Ko daron ejki nga rrapsup̃e nunsi p̃etp̃eti murrmurrun wowarreng ne nanu nen nir.

Sel nga mimerr: Sulsulsen nen erres asi

6 Ko nanu jijle muto mirpok vajin, ko jinibb sulsulen nir arok-an vajin renge loloim nga womunen nabong jijle nga parloli vajin majingen se jinibb sulsulen nir.
7 Ko batu jinibb sulsulen kobbong orongwose pian renge loloim nga erwen nen nga muon lenglengen, ko pian pivesan kobbong renge sia san. Daron nga mian, ko elai drra nanu rrum nir erpe evi sulsulen van ji Atua. Drra ngok evi nga p̃ilai tweni ni nololien sen, ko p̃ilai tweni kele nololien nga m̃eri Isrel jijle nir marloli ko sete marongwose nga evi nololien.
8 Iok, Nem̃in On eviseni vajin nanu san em̃erer erres tevi kerr. Daron nga devji ngok mutur malum, ko metali setewor etp̃ir nga kerr jijle rrapan loloim renge lat nga muon lenglengen ngok.
9 Ngok erpe nale rrongrrongvi nga piviseni kerr daron nga rramlik ren lelingenok. Nale rrongrrongvi ngok owrai erpok, nga merrenien nga jinibb sulsulen marok-lai tevi Atua, ko nanu rrum nga marok-revji nga p̃ilai tweni nololien se jinibb nir, sete evter. Nanu ngok nir sete arongwose parloli norrorrmien se jinibb puwokwok p̃irres renge no Atua.
10 Iok arsupsup̃e bbong murrun ne jinibb m̃iaan ko miminmin ko m̃ilalos. Ko nanu
ngok nir arivi nanu nawon nga marto kobbong mijpari daron nga Atua m̃irieni nanu jijle nir arini armerr luwi kele.

Kristo elai mauren sen nga p̃ilai tweni nololien se jinibb

11 Ko Kristo errmali pa osuw nga mirpe batu jinibb sulsulen ne nanu nga marres ngok nga marpelari pa. Ko devji nga ni m̃imajing ren erres ko osorsan easi nga womu. Devji ngok, sete jinibb ne iel ngatan emajinge, ko sete evi nanu ne iel ngatan san.
12 Daron nga Kristo mian loloim nga womu renge devji ngok, ko etajer van renge loloim nga muon lenglengen. Ko sete ololi erpe jinibb sulsulen m̃inij nir marloli.

Sete elai drra nanu rrum san nga p̃itlasi tweni nololien se jinibb nir, ejki. Elai ni drran mawos kobbong. Ko ololi evesan rres kobbong, nga pivinvini ore sel nga m̃itra ngok ko p̃ilai tweni nololien se kerr, ko puloli rrapiel sisarow vajin pian pijpari tuwi ngok vini.

13 Drra nanani, drra buluk ko natu buluk nga marsuli mivi niavin, majingen ner otoe. Jinibb sulsulen arongwose parlai drra ngok sopon ko niavin ngok ko parwirrwirrlenir renge jinibb nga marrokitkit renge no Atua, ko nanu ngok orongwose puloli parwokwok luwi kele.

14 Ko drra Iesu orongwose puloli majingen nga m̃iterter kele wor easi majingen ne nanu ngok nir. Renge majingen se Nem̃in On nga mimaur tuwi ngok vini, Kristo elai mauren sen tevi Atua erpe sulsulen san nga musorsan m̃irres p̃etp̃eti. Ko drran ngok orongwose puloli norrorrmien se kerr puwokwok re nanu ne mijen nga rramloli, nga rraploli vajin majingen se Atua nga mimaur tuwi ngok vini.

Tetajer drra puwlu ko wor nga piviseni nga rijrijen otur

15 Ko suri majingen nga m̃irres mirpok, niko Iesu mususture kele rijrijen nga mimerr se Atua. Emij nga puwli tweni jinibb nir renge nololien ser nga martor otvi nale nesesreien se Atua nga womu. Kristo ololi nir nga Atua miveruse nir arivel sisarow pa nga artor sweri nanu nga sete miasuw nabong sopon, nga Atua m̃irijrij pae musuw nga p̃ilai tevir nabong san.

16 Poro jinibb san puloli marongen san puwra ‘Daron nga bemij ko nanu ngok parivi se morok, nanu ngok parivi se morok’, em̃erer erres tevi jinibb nir nga poro m̃ernen pia-mij, puloli marongen nen putur vajin.

17 Suri poro jinibb san ololi marongen nga mirpok san ko emaur malum, ko setewor mara-vijuri nale nen. Para-vijuri ko ma renge daron nga poro pia-mij.

18 Ko erpok kele renge marongen rreknga sel nga womu nga Atua muloli. Nanu san pimij ko wor, drran puwlu, ko niko sel nen putur vajin.

19 Erpok ko, Moses owra tweni jijle nale nir re nale nesesreien tevi jinibb nir. Daron nga muwrai tweni jijle musuw, ko otor pini vajin sulsulen nga puloli nale renge nale nesesreien ngok pimaur ko putur. Arevji pini natu buluk tevi nanani, ko elai drran sopon ko ejvi nuwi sopon van ren. Ko elai rao nai san nga marveruse isop tevi silvi sipsip nga musongsong, ko orrurrngoni van re drra nga, ko erringrringe renge naul ngok nga maruli nale nesesreien se Atua nir rengen ko renge kele jinibb nir, ko owra

20 'Ngel evi drra nga puloli
sel se Atua putur. Atua owra
kami kaposuri ko wor.'
21 Ko renge murrun
ngok kele kobbong Moses
ewirrwirrleni kele drra ngok
sopon lat lele nir renge devji
ko renge nanu sopor nga
marto renge lat nga marok-
surövi Atua rengen.
22 Sel ne majingen ne
nale nesesreien arirpok ko,
nga otomori nanu jijle nga
marmajinge rengen, arok-
wirrwirrleni ko wor drra
pian ren nga puloli puon.
Ko poro drra sete p̃iseser,
ko Atua sete mia-telasi tweni
nololien se jinibb.

Kristo elai mauren sen, ko drran owlu nga p̃ilai tweni nololien se jinibb.

23 Nanu nen nir, erpe de-
vji nen, arloli rrongrrongvie
nanu ne melrin nir. Ko
drra nanu rrum san puwlu
ko wor suri nga puloli par-
wokwok. Ko nanu mawos
ma nga marto renge mel-
rin armerreni sulsulen nga
m̃iterter kele ko wor san nga
puloli nir parwokwok.
24 Ko Kristo sete ean loloim
renge lat nga muon lenglen-
gen ngok nga jinibb kobbong
marsusture nga mirpe mar-
rongrrongvie kobbong, ejki.
Ean mawos renge melrin
weretunen ko otur renge no
Atua. Ko evan nga p̃ila se
kerr.
25 Ko erpok, batu jinibb
sulsulen ok-lai drra nanu
rrum nir evesan renge sia
jijle nga mian renge lat nga
muon lenglengen ngok. Ko
Kristo sete ololi lululweni
erpe nir ngok, ejki. Ololi
evesan kobbong.
26 Suri poro ni pok-loli pir-
pok, ko kami kamrrorrmi ni
pok-rrul lululwi ko pa renge
nai pelaot? Pok-runge p̃isij
renge niben daron pilep,
etipatun re daron nga iel
ngatan m̃itipatun, mivini mi-
jpari lelingenok? Ko ejki,
sete erpok. Evini vesansan
rres kobbong nga pivinvini
ore nanu jijle nir ne daron
nga womu. Ko errmali nga
m̃ilai mauren sen nga p̃ilai
tweni nololien se jinibb.
27 Ko Atua owngani pa sel
se jinibb jijle nir, owra jinibb
pimij pivesan kobbong, ko
vitunen ko Atua pia-wera
suri lat nga puto suri tevi
vajin.
28 Ko renge iok, Kristo
elai mauren sen evesan rres
kobbong nga p̃ilai tweni
nololien se delung. Ko pia-
rremali luwi kele, ngok erpe
pivi varwen ko vajin, sete
nga p̃itlasi tweni nololien se
jinibb. Ko evi nga piwilwil se
nir nga marok-teravi.

10

Sulsulen se Iesu erres kele wor

1 Nale nesesreien se Moses
owra rrongrrongvi bbong
nanu nga marto ko renge
melrin, ko sete arivi nanu
nen mawos nir; ko sete
osorsan p̃elak tevir, namol
ner kobbong. Ko mian ko
nanu mawos nen nir para-
pelari ko. Tetajer renge
sia jijle, jinibb sulsulen

arok-revji nanu rrum nir
renge murrun ngok ko pa,
nga p̃ilai tweni nololien se
jinibb. Arp̃elak malume,
ejpari lelingen ngel, ko ejki
mun. Suri nale nesesreien se
Moses nga m̃imajing renge
sel ngok sete orongwose
puloli jinibb nga marwera
parini ji Atua parmomsawos
p̃irres.
2 Ko nir nga marok-loli sul-
sulen van ji Atua sete arwok-
wok erres renge nololien
ser. Poro parwokwok, ko
setemun parunge nanu san
purrowsir, ko sulsulen ser
pusuw ko vajin. Ko sete
erpok.
3 Sia jijle, arp̃elak malum,
ko sulsulen nir nga marloli
arviseni lweni bbong tevi
nir, nololien nga nir marok-
loli.
4 Suri drra buluk rreknga
nanani sete orongwose
p̃irrawe tweni rragrrag
nololien se jinibb.
5 Ko renge iok, tuwi pa,
daron nga Kristo muwra
pivini iel ngatan, owrai tevi
Atua owra ‘Nik sete kumr-
reni sulsulen ko merrenien
nga marok-lai tevim, ko kula
ma nibek tevik.
6 Nanu nga marsulir van
ko marnivniv nawon, ko
merrenien nga puloli jinibb
puwokwok renge nololien,
setemun kuir renger.
7 Ko nutur mera ko nuwrai
lilane tevi Atua nuwra ‘O
Atua, nuir nga bololi maron-
gen som, erpe maruli pa
renge Naul On.’
8 Womu jer Kristo owra
‘Nik sete kumrreni nga
jinibb parok-revji nanu
rrum ko parok-lai merre-
nien tevim. Sete kumrreni
parevji nanu rrum ko parloli
sulsulen nga p̃ilai tweni
nololien ser. Sete kurnge
erres renge murrun ngok.’
Ko murrun nga marok-loli
ngok osorsan bbong tevi nga
nale nesesreien se Moses
muwrai.
9 Ko mian ko Kristo owra
‘Atua, numarong le vajin
nga bean bololi marongen
som.’ Renge iok, rramlesi
sel nga womu ne sulsulsen
tweni nololien, Atua ewirr
tweni; ko nga vitunen ma,
elai ko otori.
10 Renge sel nga mimerr
ngok ko vajin, Iesu Kristo
ololi erpe marongen se Atua
muwrai, nga m̃ilai niben
erpe sulsulen mivesan kob-
bong nga sete mia-loli vesan
kele. Ko suri muloli mirpok,
Atua ololi rramwokwok ko
rramon erres renge nololien
se kerr.

Sulsulen se Iesu puto tuwi ngok vini

11 Nabong jijle jinibb sul-
sulen se m̃eri Isrel arok-loli
majingen ser nga marevji
nanu rrum nir nga p̃itlasi
tweni nololien se jinibb. Ko
murrun ngok sete orong-
wose p̃itlasi tweni rragrrag
nololien se jinibb.
12 Ko Kristo ma elai ni
lweni niben nga p̃ilai tweni
nololien se jinibb nir. Ololi
vesansan kobbong, renge
mijen sen, ko evter nga
p̃itlasi tweni ko pa nololien
se jinibb nir pijpari tuwi
ngok vini. Ko vitunen ko ean

esakel vajin tevi Atua vajin
renge nevren rres.
13 Ko Iesu p̃isakel iok
pian pijpari nga Atua pu-
loli devje nuval sen parlik
ngatan pirpe boriti, ko Iesu
pibbötbböt rer.
14 Daron nga Kristo mimij
vesan bbong nga p̃itlasi
tweni nololien se jinibb nir,
ko ololi kele nir aron ko
pa, ko arivi jinibb sen. Ko
armomsawos erres jijle, ko
parlik vajin pirpok pian
pijpari tuwi ngok vini.
15 Ko Nem̃in On kele ok-
werai lilane nanu ngok nir
tevi kerr. Womujnen owra
16 ‘Ngel evi rijrijen nga
ƀelai tevi m̃eri Isrel nir
renge daron nga pia-vini.
Bevisviseni nir renge nale
nesesreien suk, ko ƀelngi
lilane nale nesesreien suk
renge nolor.
17 Ko setemun mea-
rrorrmi nololien ser tevi sev
nga marsij nga marok-loli.’
18 Daron nga Atua m̃itlasi
tweni nololien se nir mirpok,
sel san ejki kele mun nga
jinibb purrorrmi nga parlai
kele wor merrenien van ji
Atua nga p̃ilai tweni kele
nololien ser, ejki.

Erres nga rrapruj mori Atua

19 Tasik ko jojik nir, suri
drra Iesu Kristo ololi rram-
wokwok pa osuw, rramrong-
wose rrapan loloim ko vajin
renge lat nga muon lenglen-
gen ngok, nga sete rramme-
tutu rragrrag.
20 Iesu etasi pa sel nga
mimerr san osuw. Sel ne
mauren ngok elik rrerrsi ka-
lik nga tuwi murrul ore lat
nga muon lenglengen ngok,
niko evi nga mimij suri.
21 Ngok rramtor sweri va-
jin batu jinibb sulsulen nga
m̃irres nga pok-metmet va-
jin jinibb se Atua nir.
22 Ko niko erres rrapini
mori ji Atua, nga norror-
rmien se kerr puwokwok ko
nosurien se kerr
p̃iterter. Drra Iesu Kristo
errawe vaseni nolo kerr ar-
wokwok, ko nibe kerr kele
arlalos pa renge nuwi nga
muwokwok.
23 Erres nga rraplingi
norrorrmien se kerr puto
p̃iterter renge Atua, suri
ewretun rramrongwose
rraposuri Atua nga ni puloli
rijrijen sen nir pia-rremali.
24 Ko erres nga rrapok-lai
se lululweni kerr nga puloli
rrap̃ir nga rrapmerreni sele
kerr nir renge murrun nga
m̃irres p̃elak.
25 Sete erres nga rraplingi
kurtweni sel nga rramok-
korti lat sansan, pirpe kerr
sopor marloli pa musuw.
Tetajer ko wor rrapkorti
renge jiljilweren, puloli
norrorrmien se kerr pivini
p̃iterter kele wor. Suri daron
nga Numal se kerr pia-wera
sesesre lat nga puto suri tevi
jinibb e nir oto mori pa.

Sete rrapok-loli kele nololien

26 Ko poro kerr nga rram-
tor sweri nale weretunen
pa osuw, rraptur mera ko
rrapok-loli kele nololien,
ngok, sel san ejki rres mun

nga rraprevji kele nanu san
nga p̃ilai tweni nololien se
kerr.
27 Sel sansan kobbong oto,
nga rrapmetutu temijpal
Atua rengen, evi nga putor
vitrangi kerr, ko rrapmetutu
nabb ngok nga m̃iterter
lenglengen nga Atua pusli
devje nuval sen nir ren.
28 Renge nale nesesreien
se Moses tuwi, poro jinibb
san otor otvi nale neses-
reien nen san, ko jinibb eru
rrek itul orwera nga ewre-
tun m̃ernen muloli, ko osuw
ko, partor pini m̃ernen ko
suri.
29 Poro parloli pirpok
renge jinibb nga mutor otvi
nale nesesreien se Moses,
ko pirpese renge jinibb nga
mungasi natu Atua? Atua
putor vitrangi ni pilep suri.
Erpe olokloksi drra nga
muon renge sel nga mimerr
nga muloli muwokwok pa
renge no Atua, ko Atua
pulolarsie pilep suri.
30 Suri Atua ko owra ‘Bekle
lweni nanu nga m̃isij nga
marloli.’ Ko owra kele ‘Atua
p̃iwer sesesre lat nga puto
suri tevi jinibb sen nir.’
31 Ngok evi nanu nga
rrapmetutue pilep san, poro
rrapwera rrapwolu asi ji
Atua, ko Atua purrul totkoni
kerr, ko pivrrivrrali kerr.
Suri Atua emaur, ko dert-
eren sen elep.

32 Erres ma kaprrorrmi
nanu ngok nir nga kamok-
lesir tuwi, daron nga moron
se Atua mia-rremali ji kami.
Ewretun kamrunge esij suri
nanu elep nga marterter, ko
nolo kami sete evitan.
33 Daron sopon jinibb arij
esij tevi kami renge no jinibb
nir, ko arloli esij kele tevi
kami. Ko daron sopon jinibb
arok-loli esij tevi kami sopor
renge no kami, ko kami sete
kammetutu, kamtur eterter
lat sansan.
34 Kamkorti tevi nir nga
marlik renge naim ne
nekaien renge norongen
nga m̃isij ser; ko daron nga
jinibb marlai luwe joro kami
ko sete kamrunge esij suri,
norrorrmien se kami erres
bbong, suri kamrongwose
nga joro kami m̃inij san oto
metmet nga m̃irres kele wor,
nga sete mia-jijki nabong
san.
35 Ko kaprrul totkoni ko
pa norrorrmien se kami
p̃iterter pirpok, suri nowlin
nga kapa-lesi elep nga elep
temijpal.
36 Ko kami kaploli nolo
kami pipriv, ko kaploli nanu
nga Atua mimrreni, puloli
kaplai sev nga nale se Atua
muwra kaplai.
37 Ngok pirpe nale san
nga muto renge Naul On
nga muwra ‘Beblen kele ma,
ko si nga muwra pia-vini,
p̃irrmali ko. Sete mia-lolola.
38 Renge daron ngok,
jinibb suk nga marmom-
sawos ko marosurik, para-
maur. Ko poro nir san
p̃irieni lweni kele, ko Atua
sete mia-ir rengen.’
39 Ko kerr ngel sete
rramivi jinibb nga rraprieni
kerr ko rrapluwi van rrapji-

jki kele, ejki. Rramivi ma jinibb nga rramosuri Atua, ko ni pia-lai mauren tevi kerr.

11

Jinibb nga mimrreni pivini ji Atua, nosurien sen puto wore ko

1 Sev ko evi nosurien? Nosurien erpe nga rramrongwose erres nga rraplai ko wor sev nga rramlingi nolo kerr renger. Ko nosurien erpe nga rramrongwose erres suri nanu nga sete rramleslesir.

2 Ƀirterawarreng se kerr ne tuwi nir arlingi nosurien ser eterter renge Atua erpok, niko muloli Atua m̃ir suri nir.

3 Murrun ne nosurien kobbong ololi rramlesi wose nga ewretun, nale se Atua kobbong ololi nanu jijle ne iel ngatan marremali. Atua sete emajing tevi nanu san, ko ololi ma nanu jijle arpelari nga lelingenok rramlesir.

4 Ko erres nga rraprrorrmi kele van re ƀirtera ne tuwi nir. Womunen, rraprrorrmi luwe Apel. Renge ni nosurien sen, ko ololi merrenien nga m̃irres p̃elak van ji Atua, easi Ken. Ko suri Epel osuri Atua, ko niko Atua muloli mumomsawos. Atua eir renge sulsulen se Epel. Ko Epel ngok emij pa, ko murrun ne nosurien sen ngok oto malum nga p̃ilai norrorrmien tevi kerr.

5 San kele evi ƀirtera Inok. Elngi nosurien sen eterter renge Atua; ko niben sete emij, ko Atua elai tweni ni iel ngatan van mare e nga setemun arlesi kele. Ko Naul On owra ‘Daron nga Inok m̃ilik iel ngatan, ko evi jinibb nga m̃irres’, ko niko Atua m̃ir suri ko vitunen m̃ilai lweni van mare e.

6 Ko ewretun lenglengen nga poro nosurien sete puto renge kerr, ko Atua sete miair suri kerr. Si nga mimrreni pivini mori ji Atua ko purongwose Atua renge mauren sen, puosuri ko wor p̃iterter nga ewretun Atua elik pa, ko puloli p̃irres p̃elak tevi nir nga marok-pej ni eterter.

7 Ko nir san kele evi ƀirtera Noa. Evi nosurien kele ko nga Noa osuri sev nga Atua muwra womue, nga setewor jinibb san m̃ilesi. Ko emajing drrav nga milep nga piwilwil se metka sen nir rengen. Ngok erpe Noa ewer lokloksi jinibb jijle nir nga marlik iel ngatan re daron nen, lat nga puto suri tevir. Ko Atua vajin owra nga Noa omomsawos erres suri nosurien sen ngok.

8 Ko evi nosurien ngok kele nga muto ji ƀirtera Epram nga muloli daron nga Atua miveruse nga pian renge vanu m̃inij, ko evan. Atua ololi pa nale rijrijen tevi nga pia-lai lat nen tevi ni, ko Epram elinglingi sisen nga pian lat nen. Daron nga m̃ilinglingi sisen, ko setewor orongwose lat nen oto ngabe;

9 ko suri osuri Atua, niko ean, ko elik ren. Ko elik iok erpe jinibb neturvitan

kobbong, ni nuru Aesak ko
Jekop, nga Atua m̃ilai rijrijen
ngok tevir. Nir sete armajing
naim; armajing devji kob-
bong, arlik toto rer.
10 Epram elik erpok suri
etriv tweni ngaim san nga
Atua m̃imajinge ko pia-
susture, nga puto tuwi ngok
vini.
11 Epram evi pa ƀirtera,
etra p̃elak pa, setemun
orongwos natun putoe. Ko
Sera kele em̃er. Ko suri
Epram osuri Atua, niko Atua
elai bipi san tevi nuru nga
Sera muwosi. Epram osuri
rijrijen se Atua nga muloli
tuwi, mian ko errmali vajin.
12 Ko suri nanu ngok,
Epram nga m̃itra lenglengen
ko otomori pimij, ko metka
sen ma nir nga vitunen elep
nga elep temijpal erpe moju
nga renge melrin mare, ko
erpe kele dep̃inan nga ngalu.
13 Jinibb ngok nir arosuri
Atua, ko mian ko armij, ko
setemun arlai sev nga Atua
m̃irijrije p̃ilai tevir. Arlesi
ma nanu ngok nir, ko erpe
arto ngasu lengleng malume
nir; ko arir ma nga marlesir.
Ko arwerai tweni limjer nga
arlik iel ngatan arirpe jinibb
neturvitan kobbong. Iel
ngatan sete evi siser mawos.
14 Ko daron nga jinibb
marok-rij mirpok, oto limjer
nga arok-pej lat kele san nga
mivi siser mawos.
15 Ko norrorrmien ser sete
oto renge lat nga marivel e
vini. Poro parrorrmi ko rrek
parluwi ko, ko ejki.
16 Nir ngok armerreni
siser m̃inij kele san, nga
lat nen evi melrin kobbong.
Renge iok ko, Atua sete
emanune te nga nir marok-
werai nga evi Atua ser, suri
ololi pa ngaim ser san oto
metmet osuw.
17 Ko rramlesi kele Epram
nosurien sen re nanu san
kele, ni le: Aesak evi m̃er
nga Atua m̃irijrije p̃ilai tevi
Epram. Ko elai pa tevi, nga
mivi natun sansan bbölbböl.
Ko daron nga vajin Atua
owra purrowrrowe Epram,
ko Epram emarong bbonge
nga p̃ilai natun Aesak tevi
Atua.
18 Atua owrai tweni womu
pae tevi Epram owra ‘Renge
Aesak ngok, metka som
pilep lenglengen nga parrul
totkoni nisem.’
19 Epram orrorrmi mian
ko owra “O, rreknga Atua
puloli pimaur luwi kele
renge mijen”, ko niko
emarong nga putor pini
pirpe nga Atua muwrai. Ko
erpe pirpe otomori pirpok,
nga Atua muloli mimaur
luwi re mijen, suri otomori
jer Aesak pimij.
20 Mian ko suri Aesak mu-
osuri Atua, niko Atua erij
erres suri natun nuru Jekop
ko Esao nga nanu nga parres
nir parremali ji nuru.
21 Ko Jekop osuri Atua,
niko ololi daron nga muto-
mori pimij, ko emajil renge
nejipjip sen ko olot van ji
Atua, ko erij erres suri meb-
bun nuru nga morivi natu
Josep.

22 Ko Josep kele osuri Atua,
niko ololi daron nga muto-
mori pimij e, ejilwer suri
daron nga m̃eri Isrel nir
parivel lingi Ijip. Ko owra
tweni ngarre tevir nga para-
wosi lweni niben.
23 Ko suri nosurien nga
tata ko tasu se Moses moro-
suri Atua rengen, niko daron
nga Moses m̃iak e, ko mor-
silveni mian mijpari navöl
itul m̃iasi. Orlesi nga mivi
bipi nga m̃irres p̃elak, ko
sete ormetutu nga portor
otvi nale se Pero, batu numal
ne Ijip.
24 Ko suri Moses kele os-
uri Atua, niko ololi daron
nga milep vajin ko sete emr-
reni jinibb parok-wera ni evi
mebbu Pero ko tasu sen e
Pero natun nesevin.
25 Orrorrmi erres nga
pian pukorti tevi jinibb se
Atua nir nga marunge m̃isij,
easi nga pukorti tevi nir
nga marok-loli nololien nga
neiren nen puto beblen
kobbong, pian ko pijijki.
26 Ko owrai, poro par-
men kerajik suri Mesaea nga
Atua pia-koni vini, ko sete
inu mea-manune. Bea-runge
p̃irres kele ma p̃iasi nga
nurongwos bornge renge ni-
jor nir nga marres ne Ijip.
Ko elngi meten oto eterter
renge nowlin nga pia-tor
sweri vitu.
27 Ko suri Moses osuri
Atua, ololi sete emtutu nu-
mal Pero nga mulolarsi, ko
evel lingi Ijip. Ewretun
jinibb sete orongwos p̃ilesi
Atua, ko Moses evijuri ma
sel nga Atua muwra pivijuri,
etajer erpe m̃ilesi meten e,
ko omusus p̃irieni lweni.
28 Renge nosurien sen tevi
Atua, ololi etipatun renge
murrun ne nanen ne asien.
Owrai tevi m̃eri Isrel nir nga
parperteni drra sipsip nir
renge metali ne naim ser.
Parloli pirpok nga anglo nga
Atua mukoni vini nga pirevji
m̃eri Ijip natur norman nga
womunen nir, sete pirevji
natu m̃eri Isrel nir.
29 Ko suri m̃eri Isrel kele
nir arosuri Atua, ololi dis
ngok nga marwera dis nga
musongsong emes evi dan,
ko arivel otvi vajin. Ko
daron nga m̃eri Ijip nir
marini vajin nga paroji
surir, ko dis devjen korti
orlulngoni lweni vini, ko
orwoj orer.
30 Ko evi nosurien kob-
bong nga muloli nawot nga
milep nga ngaim nga Jeriko
mivitan daron nga m̃eri Isrel
nir marivel rrale vabut.
31 Ko Reap evi nesevin ne
sel san, ko suri nosurien
sen kobbong, ololi m̃eri Isrel
ngok nuru morini re naim
sen. Iok ololi m̃eri Isrel
nir sete arevji nesevin nen
daron nga marevji jinibb ne
ie nir nga sete marosuri
Atua.
32 Ko sete inu mea-tajer.
Sete daron oto nga ƀejilwere
nale se Kition, Barak, Sam-
son, Jepta, Devet, Samuel ko
propet kele nir.
33 Ko suri arosuri Atua,
ololi armajinge nanu elep.
Lartul ngok nir artekai m̃eri
Isrel nir aran arval tevi m̃eri
m̃inij nir, mian ko arevjir.

Arloli murrun nga mumom-
sawos, ko arlai nanu nga
Atua m̃irijrije nga p̃ilai tevir.
Daron sopon artur ore nanu
rrum ngok laeon nga sete
orongwos p̃iajir.
34 Daron sopon arvisi pini
nabb nga m̃in temijpal, ko
daron sopon arwolu asi
renge jinibb nga marwera
parevjir renge nesip ne
nuval. Nir ngok derteren ser
ejkie, ko Atua elai derteren
tevir nga muloli marterter
nga marevji jinibb nuval ne
vanu m̃inij nir.
35 Ko nesevin sopor aro-
suri Atua, ko Atua ololi
natur nir armaur luwi kele
renge mijen. Ko nir so-
por, devje nuval ser arrul to-
tonir, ko artorrlair, ko arw-
erai tevir 'Poro nga kaplingi
kurtweni nosurien se kami
renge Atua, ko ngok orong-
wos kapiel sisarow.' Ko ar-
musus, suri arrorrmi eterter
nga Atua puloli nir para-
maur luwi kele renge mau-
ren san nga m̃irres kele wor.
36 Jinibb sopor nga maro-
suri Atua, arok-men keraji
lokloksir ko arvirralir. Ko
nir sopor, arkai totkonir ko
arlingir van renge naim ne
nekaien.
37 Nir sopor, artuw pin-
pinir. Nir sopor, arvarre
otvir, morrlor eru e, armij.
Nir sopor, arsari pinir e ne-
sip nuval. Ko nir sopor
kele nen arivel nawon er-
pok, ko aruri sunsun nga
marsij bbong nga marloli
renge nevlu sipsip tevi nevlu
nanani. Joror ejkie, ko jinibb
arojir ko arloli esij tevir.
38 Nir arivi jinibb nga mar-
res p̃elak, ko iel ngatan sete
erres evtere nir. Arivel
sarrsarr van renge lolo mer-
wer e nir, ko renge botwen
e nir, ko armatur renge nolo
b̃ereng ko renge lolo bbulwil
ne dan nir.
39 Suri nosurien ser nga
marosuri Atua rengen, elai
nais nga m̃irres tevir arwa-
jie nga sete orongwos pijijki
nabong sopon.
Ko setewor arlai sev nga
Atua m̃irijrije tevir nga p̃ilai
tevir.
40 Suri Atua ololi pa nor-
rorrmien sen san oto met-
met kele osuw se kerr, nga
m̃irres asi. Renge nor-
rorrmien sen ngok, emr-
reni pukortoni nir tevi kerr
nga rrapivi sansane ko rrap-
momsawos p̃irres.

12

Atua Tata se kerr

1 Ko delung elep nga
marlik rrale kerr, ko marok-
meteni kerr. Niko rraplingi
kurtweni nanu nga marok-
to ore kerr ko nololien nga
marrul totkoni kerr, ko
rraploli norrorrmien se kerr
p̃iterter nga rrapwolu renge
sel nga muto renge no kerr.
2 Ko tetajer rrapok-meteni
Iesu. Nosurien se kerr arto
p̃etp̃eti renge ni, etipatun
renge bongsin, ko ean osuw-
suw renge bongsin. Daron
nga m̃ilngi non mawos nai
pelaot nga pimij ren, sete el-
ngi tweni sel sen, ejki. Renge
iok, orongwose nga neiren
nga milep san oto metmet

terai, ololi setemun orror-
rmi nai pelaot nga mivi ma-
nunen nga milep, ko ema-
wose ko pa van. Ko lelingen
esakel vajin tevi Atua renge
nevren rres renge nai sek-
sakel sen renge melrin.

3 Erres nga kaprrorrmi
wor daron nga marterter
nga Iesu moklesir, nga jinibb
nga marsij martur imare
ko marungasi ni milep. Ko
ngok puloli nosurien se
kami puto p̃iterter nga sete
kaplingi kurtweni.

4 Ko renge balpalen nga
kamok-tur tere nololien nga
marini nir, setewor kami san
emij esre.

5 Rrek kammali pae nale
ngok nga pususi norror-
rmien se kami van mare,
nga muto renge Naul On,
nga Atua m̃irije tevi kami
mirpe natun mawos nir,
muwra ‘Natuk, inu nuvi Nu-
mal; ko daron nga m̃evrrali
nik, kuprongwose nga nu-
visvisenim ko. Ko daron nga
m̃erij m̃iterter tevim, ko sete
nolom p̃isij nga norrorrmien
som pivitan.

6 Nuvi Numal Atua, ko
nurongwose bololi lilane
nir nga memrreni lenglen-
gen nir, ko ƀete nir nga
meveruse marivi natuk.’

7 Ko nanu totoklai nga
marloli rramrunge m̃isij
renge nibe kerr ngok arirpe
Atua mokete kerr. Murrun
nga Atua muloli tevi kerr
ngok eviseni nga rramivi
natun. Setewor bipi san elik
nawon nga tata sen sete erij
tevi, rreknga evrrali.

8 Ko poro Atua sete pok-
loli murrun ngok nir tevi
kami pirpe nga mok-loli
tevi natun jijle nir, ko ngok
eviseni nga sete kamivi
natun, ko kamivi bipi ne sel
kobbong nir.

9 Renge murrun se kerr
jinibb, tata se kerr arvirrali
kerr, ko rramosuri bbong
nir. Ko erpese renge tata se
kerr nga m̃ilik renge melrin?
Rraposuri ko wor p̃iasi tata
se kerr ne iel ngatan, puloli
rraplai mauren e.

10 Daron nga tata se kerr
marvirrali kerr, ko arvir-
rali kerr beblen kobbong,
re norongwosien beblen nga
muto jir. Ko Atua okvirrali
kerr nga puloli lilane kerr
nga rrapon p̃irres.

11 Rramrongwose pae nga
poro Atua pivrrali jinibb
san, ko m̃ernen purnge
p̃isij. Ko vitunen, nir nga
Atua mivrralir nga puloli
parmomsawos arongwos
parlesi wenen nga m̃irres;
parlesi mauren nga mu-
molmol ko mumomsawos
m̃irres renge no Atua.

12 Ko iok, kapsusi nevre
kami nga marmijmij van
mare, ko kaploli bau ƀela
kami nga marok-m̃imarring
parini parterter luwi kele.

13 Kapok-ivel suri bbong
sel nga m̃irres, ko poro bau
ƀela kami p̃isij, ko orong-
wose pivini p̃irres luwi kele
kobbong.

Kapmetmet p̃irres

14 Kapkorti ko wor tevi
jinibb nir renge mauren nga

mumolmol m̃irres. Tetajer kaploli mauren se kami puon p̃irres; poro pijki ko sete kama-lesi Numal se kerr nabong san.

15 Kapmetmet p̃irres nga kami san tirieni lweni ko tian ngasu renge Atua ngok nga mok-wilwil se kerr renge nalol sen nga m̃irres. Kapmetmet nga sete kami san pirpe duru nai ngok nga raon mimelmel, ko daron nga jinibb marurroi ko armesi e, ko olokloksi delung elep.

16 Ko kapmetmet p̃irres nga sete kami san pirpe Esao, nga mauren sen sete omomsawos nga sete orongwose purrorrmi kele Atua. Suri ni evi m̃erwomu, ko joron nga moro p̃ilai erpe m̃erwomu, ko ekle lweni nir p̃etp̃eti e nanen sansan bbong.

17 Ko vitunen, erpe kamrongwos pae, ko orrorrmi lweni nanu ngok nir; mian ko owra p̃irieni lweni kele, ko ejki mun. Otor jabble pa. Ko eting lenglengen vajin. Murrun nga muloli womue oto ore sel sen.

Sel nga m̃itra ko sel nga mimerr

18 Nanu nga kamini renger ngel sete erpe nanu nga m̃eri Isrel nir maran renger tuwi, ko sete arirpe nanu ne iel ngatan nga kamrongwose kaprunge nir renge nibe kami. M̃eri Isrel ngok nir aran renge botwen ngok nga marveruse Sinae. Iok, nabb okin rengen, ko nat kele emalik elep ko emalik ore nanu jijle nir; ko ling kele owuw elep.

19 Ko renge iok, davö nga milep san eting, ko m̃eri Isrel nir arunge nga Atua okrij tevir. Daron nga marunge drrelan, ko arungoni eterter, arwera setemun armerreni parunge nale ngok kele.

20 Suri aririr elep daron nga marunge nale ngok nga muwra ‘Poro jinibb san rrek nanu rrum san pijpari botwen ngok, ko kami kaptuwe pini ko wor.’

21 Daron nga Moses m̃ilesi nanu ngok nir, ko ni kele ornge esij elep, mian ko owra ‘Inu nuririr ko numtutu elep suri.’

22 Ko kami kamjikie nanu ngok nir. Suri kamini renge botwen ngok nga marveruse Saeon nga mivi ngaim nga milep se Atua nga mimaur. Ngok Jerusalem nga mimerr nga muto mare renge melrin, nga anglo elep nga elep arlik ren ko arir tetajer.

23 Ko kamini re gortien se jinibb se Atua nga marirpe m̃erwomu se Atua nir nga marir tetajer, ko nga niser marto pa renge melrin musuw. Kamini ji Atua, nga p̃iwer sesesre lat nga puto suri tevi jinibb jijle, ko kamini ji nem̃i jinibb nir nga Atua mulolir marmomsawos m̃irres.

24 Kamini ji Iesu nga ni evi jinibb nga mususture sel nga mimerr ngok se Atua, nga drran puloli kapwokwok, erpe owrai tweni nanu

nga m̃irres kele wor easi
nanu nga drra Epel muwrai.
25 Ko ngok, kapmetmet
nga sete kapsir dure kami
tevi si nga mokrij tevi kami
ngok. Nir nga tuwi nga
marmusus parunge drrela si
nga muwrai tweni nale ngok
vini iel ngatan sete mara-
wolu asi. Ko poro kerr sete
rraprunge nale ngok se Atua
nga mivel renge melrin vini
nga puwni kerr, ko rrapasi
pirpese ko?
26 Tuwi pa Atua ololi dan
eririr. Ko lelingenok elai
vajin nale rijrijen sen tevi
kerr owra ‘Bololi iel ngatan
piririr kele pivesan. Ko sete
dan kis ko tevi melrin kele,
nuru korti poririr.’
27 Nale ngok nga Atua
muwrai nga muwra ‘Vesan
kele wor’, eviseni erres nga
Atua osp̃e suri nanu jijle nga
m̃ilngi iel ngatan. Ni puloli
nanu jijle ngok paririr, ko
p̃ila twenir vajin. Ko sev
nga sete marongwose paririr
parjipon jer.
28 Ko renge iok, erres nga
rrapwerai erres temijpal
wor tevi Atua nga mivi
Numal se kerr ko miverus
kerr rramini re batun vanu
san nga sete orongwos
p̃iririr. Erres nga rrapsurövi
ni renge murrun nga p̃ir
rengen, ko rraptori ni puon
ko rrapmetutu wore ko.
29 Suri ewretun, Atua se
kerr osorsan tevi merre
nabb nga murororr lenglen-
gen san nga murongwose
pusli nanu totoklai nir
pianan ko parjijki p̃etp̃eti.

13

Murrun momsawos se Kalesia

1 Kami kapmerrmerreni
ko wor kami pirpe kamivi
niaken woswos.
2 Ko kapok-metmet tetajer
nga kaptekai neturvitan vini
re naim se kami. Kam-
rongwose nga jinibb sopor
ne tuwi arloli murrun ngok,
ko vitunen vajin artaol nga
marteka anglo vini loloim re
naim ser.
3 Kaprrorrmi nir nga mar-
lik renge naim ne nekaien
pirpe nga kami kamlik tevir
renge naim ne nekaien. Ko
kaprrorrmi nir nga marunge
m̃isij renge niber pirpe nga
kami kele kamrunge esij
tevir.
4 Totkoien evi nanu san
nga kaprrorrmi pilep suri.
Norman p̃ilik tevi ko wor
nesen sen mawos, ko ne-
sevin p̃ilik tevi ko wor diwen
sen mawos. Atua pivrrali
norman m̃elakel nga mutu-
tur nawon malum, ko ne-
sen m̃elakel nga mututur na-
won malum, poro pormatur
kokorti. Ko pivrrali kele
norman nga mimatur tevi
nesevin nga sete mivi nesen
sen, ko pivrrali kele nesevin
nga mimatur tevi norman
nga sete mivi diwen sen.
5 Sete erres nga kaploli
murrun nga kapmerreni
p̃elake nevöt. Poro joro
kami pilep rreknga joro
kami puwelili, ko kaprunge
p̃irres ko wor, suri Atua
owrai pa osuw owra ‘Sete
mea-linglingim kuma-san,

ko sete mea-linglingim
nabong san.’
6 Ko erpok, rramrongwose
rraploli norrorrmien se
kerr p̃iterter nga rrapwera
‘Sete mea-metutu, suri
Numal Atua ok-wilwil se
inu. Ko si vajin orongwos
pulokloksik?’
7 Ko sete kapmalie nir
ngok nga tuwi nga mar-
wowomue kami, nga marlai
nale se Atua vini ji kami.
Kaprrorrmi ta murrun ser,
mauren ser, ko mijen ser
erpese, ko kapvijuri vajin
murrun ne nosurien ser.
8 Iesu Kristo sete orong-
wose p̃irieni kele. Osorsan
rres kobbong. Murrun osor-
san kobbong, etipatun tuwi
pa, evini ejpari lelingenok,
ko pianan sete orongwose
pusuw nabong sopon.
9 Ko sete kaploli nale ne
murrun lele parini parevei
tweni kami renge murrun
nga mumomsawos. Rrap-
kulu ko wor van ji Atua
nga piwilwil se kerr renge
nalol nga m̃irres sen, puloli
rrapterter. Ko sete erres
nga rrapvijuri nale se nir
nga marok-vile nanen sopor.
Murru sel ngok nir sete ar-
wilwil rragrrag se jinibb nga
marvijurir, ejki.
10 Lat ne sulsulen se kerr
oto, ko jinibb sulsulen se
m̃eri Isrel nga marok-loli
majingen ser renge Naim On
ser sete arongwose parla na-
nen ser renge lat ne sulsulen
se kerr.
11 Ko batu jinibb sulsulen,
daron nga mirevji nanu
rrum ko elai drran van lat
nga muon lenglengen, ko
elai van ji Atua nga p̃ilai
tweni nololien se jinibb nir.
Ko vitunen arlai nibe nanu
rrum ngok nir van, arwirrer
vare re ngaim ko arsulir.
12 Ko renge iok, Iesu kele
eivare renge ngaim ngok, ko
ornge esij lenglengen renge
niben. Ko suri mijen sen ko
drran nga murongwose pu-
loli jinibb parwokwok renge
nololien ser, ko orongwose
parini partur vajin renge no
Atua.
13 Ko kerr kele, rraploli ko
wor pirpok nga rrapan rrap-
korti tevi ni vare re ngaim,
ko rrap̃ir kobbong daron nga
jinibb parungasi kerr.
14 Renge iel ngatan, ngaim
woswos se kerr san ejki
nga puto tetajer. Ejki rres.
Rramok-pej ngaim woswos
se kerr nga pia-rremali
daron sopon.
15 Renge iok, kerr rrapko-
rti ko wor tevi Iesu ngok nga
tetajer rrapsusi nise Atua
van mare. Murrun nga
mirpok erpe nga rramok-
revji nanu rrum nga rram-
lai tevi. Suri tetajer daron
nga rramok-werai tweni tevi
jinibb nir nga Iesu evi Nu-
mal, iok erpe nga rramlai
merrenien tevi Atua.
16 Ko kaploli murrun nga
marres nir ko kapok-wilwil
lululweni se kami tetajer,
suri murrun ngok nir kele
arirpe nga kele kamok-revji
nanu rrum nir nga kaplai
tevi Atua, nga ni m̃ir lenglen-
gen ren.

17 Kaposuri ko wor nir nga
marok-wowomue kami, ko
marivi burtur se kami, ko
kaposuri nale ser. Nir erpe
arok-metmete mauren ne
kalesia se kami ko, nga sete
marongwos parmosi. Ko
nir parwerai tweni ko wor
tevi Atua erpese nga mar-
tori majingen ngok. Poro
kaposurir, ko nir parir nga
parloli majingen ser p̃irres.
Ko poro sete kaposurir, ko
sete mara-ir re majingen ser,
ko murrun ngok sete mia-
wilwil rragrrag se kami.
18 Ko kami kapok-tajer
ko wor nga kaplot suri
kem. Sete namrunge
erpe norrorrmien se kem
erpe p̃irij lokloksi kem, ko
namrunge bbong erres, suri
nammerreni nga tetajer
nabloli p̃irres kobbong.
19 Re iok ko ololi numrreni
lenglengen wor nga kaplot
van ji Atua ko kapngoni
tevi p̃iterter kele wor nga
inu borongwos bea-luwi kele
vinuk ji kami pingavil.

Bongsi nale

20-21 Ngel evi loten suk,
nga Atua nga mivi batu
demat p̃ilai nanu jijle nga
nevre kami mumrrol ren
tevi kami, puloli kapviter
nga kapmajing sev nga mim-
rreni. Iesu nga mivi Numal
se kerr emij ko drran es-
eser nga pususture sel ngok
se Atua nga sete mia-vitan
nabong sopon. Ko Atua ololi
emaur luwi renge mijen. Ko
suri drran nga m̃iseser, Atua
ololi evi jinibb nga m̃iasi
jer nga pimetmete sipsip sen
nir. Ko ngel evi loten suk,
nga Atua puloli kerr nga
rramkorti tevi Iesu Kristo,
rraploli pirpe nga ni mimr-
reni. Ko rrapsusi nise Kristo
pian mare kele wor pijpari
tuwi ngok vini. Pirpok ko.
22 Tasik ko jojik nir, kaploli
norrorrmien se kami pipriv,
ko kapmurronge nale suk
nir p̃irres. Nale ngok arivi
nga parjile norrorrmien se
kami, ko naul nga moli ngel
sete epriv p̃elak.
23 Ko numrreni bowrai
tevi kami nga tasi kerr
ngok Timoti, arlai tweni pa
renge naim ne nekaien. Ko
poro piplari pingavil, ko pia-
pitevi suri inu re daron nga
bea-vinuk ƀelesi kami e.
24 Kapwera erres suk tevi
nir nga marivi burtur se
kami, ko tevi kele kalesia
jijle nir re sise kami. Ko kale-
sia nir ne Itali nir arwera
erres kele tevi kami.
25 Ngel evi loten suk, nga
nalol nga m̃irres se Atua
piptevi kami jijle.

Naul nga JEMES Muli

Batu nale nga mivsivseni lut nga parmeteni naul ngel puto suri

Rrek Jemes nga muli naul ngel evi Jemes nga tasi Iesu, nga mivi m̃erwomu se kalesia nir Jerusalem (Majingen se Aposol nir 15:13, 21:18). Jemes oli naul ngel van ji kalesia p̃etp̃eti nir nga marlik sarrsarr renge vanu nir nga batu numal se m̃eri Rom mutorir. Ko owra suri lat nga parlik puto suri.

Jemes owra, poro rraposuri, ko rraploli ko wor nanu sopor suri, sete rrapmatur tevi. Ko osp̃e nanu elep nga m̃ilesi m̃irres nga rraplolir. Ko owra, poro jorom ejkie, sete nolom pivitan. Sete kuplolar pingavil. Kuprres tevi jinibb nir. Kupmetmete nemem. Kupmarong nga kuploli sev nga Atua mimrreni, ko kuptur tere Demij. Sete kuprij melmelas suri sev nga kuwra kuploli. Poro jorom pilep, ko kupwilwil se nir nga joror mijkie. Nolom pipriv, nolom p̃irres.

Nale womujnen

1 Inu Jemes, nuvi jinibb ne majingen se Atua ko se Iesu Kristo Numal se kerr. Nuwrai erres tevi kami, metka esngavöl drromon eru (12) ne m̃eri Isrel, nga kamlik sisamis iel ngatan.

Nosurien ko norongwosien

2 Tasik ko jojik nir, daron nga nanu lele parini parrowrrowe kami, sete kaplai pirpe nanu nga kaprunge p̃isij suri. Ejki, kap̃ir temijpal ko wor suri.

3 Erpe kami kamrongwos pae, daron nga nosurien se kami m̃iterter renge nanu nir nga marrowrrowe kami, kamrongwose kapterter kele wor nga kaptur pipriv.

4 Kaptur p̃iterter ko wor tetajer. Ko ngok puloli kapa-ivi jinibb nga marmomsawos jile m̃irres, ko norrorrmien tera puto vajin p̃irres re mauren se kami, ko murrun jijle nga marres arto pa re mauren se kami.

5 Ko poro norongwosien pijki ji kami san, ni pungoni ko wor tevi Atua; ko Atua p̃ilai norongwosien tevi ni, suri nolo Atua nga m̃irres p̃elak oklai nawone wor nanu tevi jinibb totoklai, nga sete nolon p̃isij kele suri.

6 Ko daron nga kamngoni e, nosurien se kami pivi weretunen ko wor, sete piwelili. Suri jinibb nga norrorrmien sen miwelili erpe dis kobbong; suri daron nga ling muwuwi, ko owlu karkar.

7-8 Jinibb si nga nolon mieru e mirpok, norrorrmien sen owluwlu, ko sete

erres ni purrorrmi nga ni orongwose p̃ilai nanu san ji Atua, ejki.

Jinibb nga joror milep ko jinibb nga joror miwelili

9 Kalesia si nga joron miwelili sete purnge p̃isij suri. Ejki, p̃ir ko wor, suri Atua osusture ni.
10 Ko kalesia nga joron milep sete pukowkowri suri joron, ejki. Poro Atua p̃ilngi ni ngatan, ko ni pukowkowri kobbong. Suri jinibb nga joron milep erpe nevngu vava kobbong.
11 Daron nga nial mivini mare nga mututun milep, p̃isne nevngun ngok nir parmeli ko parvitan, ko nulser nga marres p̃elak ngok parjijki. Ko pusorsan kele renge murrun ngok, daron nga jinibb nga joron milep ngok mokp̃elak nga joron pilep kele wor, ni piajijki suri.

Nanu nir nga marokrrowrrowe jinibb

12 Jinibb nga mutur m̃iterter renge daron nga nanu nir marrowrrowe purnge p̃irres ko wor. Suri daron nga m̃iasie nanu ngok nir, ko Atua pia-lai nowlin tevi vajin, nga mivi mauren nga m̃irres. Ngok evi nowlin nga muwrai pa musuw nga pia-lai tevi nir nga marmerreni ni milep.
13 Poro jinibb san p̃ilesi nanu san purrowrrowe ni, ko ni sete puwrai pirpel “O, Atua ko orrowrrowe inu.” Ejki, suri nanu nga m̃isij sete orongwos purrowrrowe Atua, ko Atua sete orongwos purrowrrowe jinibb san nga puloli nololien nga m̃isij.
14 Ko nanu nir arongwos parrowrrowe jinibb daron nga ni sete mivijuri Atua ko mivijuri lweni sev nga ni lweni mimrreni, ko nanu nga marsij markerkerasi ko marevei tweni.
15 Ko norrorrmien nga marsij ngok arvesi nololien, ko nololien, daron nga milep vajin, ko evesi mijen.
16 Tasik ko jojik nir, numrreni kami elep. Sete kaploli jinibb parkerkerasi kami, ko kaprongwose p̃irres
17 nga nanu jijle nga marres ko merrenien jijle nga marres lenglengen arpelari mare ji Atua ko wor nga m̃ilngi moron re melrin, mian ko mara-vini ji kerr. Murru Atua sete orongwos p̃irieni, ko sete orongwos p̃ilik telure kerr ko p̃ilinglingi kerr renge nemalik.
18 Suri Atua emarong, niko m̃ilai nale weretunen sen tevi kerr nga rrapivi natun. Ko renge nanu jijle nga m̃imajinge ko m̃ilngi iel ngatan, kerr rramivi batbatun.

Kaprunge ko kaploli ko wor nale se Atua

19 Tasik ko jojik nir, numrreni kami elep. Kapmurrong p̃irres. Kami jijle, lolaren se kami sete pingavilvil p̃elak, ko rijen se kami kele sete pingavilvil, ko kapsaro ma pingavilvil nga kapmurrong.

20 Suri murru jinibb nga
mulolar sete orongwose pu-
loli murrun nga mumom-
sawos nga Atua mimrreni
p̃irrmali.
21 Niko, kaplai tweni ko
wor murrun jijle nga mar-
rokitkit ko murrun nga mar-
sij nga marmaur wor milep
re nolo kami, ko kaploli wor
norrorrmien se kami pian
ngatan. Ko kapmarong nga
Atua purwi nale sen re nolo
kami, nga puloli kapmaur.

22 Ko sete kapkerkerasi
lweni kami nga kaprunge
nawon bbonge nale se Atua
ko sete kamloli. Kaploli wor
nale nga naul ngok muwrai
ko.
23 Jinibb nga mumurronge
nale ngok ko sete mokloli
nanu nga nale ngok muwrai,
osorsan tevi jinibb nga mok-
meteni non renge natung,
24 ko daron nga mivel lingi,
setemun orongwose nga non
erpese.
25 Ko nale nesesreien
ngok emawos jijle, ko
orongwose puloli jinibb
pivel sisarow. Ko m̃er nga
mokmeteni lilane nale nen,
ko mokmurronge m̃irres,
sete ornge nawone, ejki,
okloli ko wor. Ko morok
ko ma, Atua puloli purnge
p̃irres re sev nga muloli
ngok.

26 Poro jinibb san owrai
nga ni okosuri Atua er-
res, ko sete otor metmet
lilane nemen, morok rrek
okkerkerasi lweni kobbong,
ko murrun nga mokosuri
Atua rengen evi nanu na-
won kobbong.
27 Murru sel nga rraposuri
Atua Tata, nga m̃ilesi mu-
wokwok m̃irres ko musor-
san m̃irres, erpel: kerr pi-
vivel ko wor ji bipiwarreng
nga marivi melus, ko ji ne-
sevin nga diwen ser marmij
lingir, ko piwilwil se nir
renge sev nga nevrer mum-
rrol rer. Ko rraprrul totkoni
mauren se kerr puwokwok,
nga murrun nga m̃isij ne iel
ngatan sete pulokloksi.

2

Sete kapmeteni nir nga joror muwelili parirpe nanu nawon

1 Tasik ko jojik nir,
kamosuri pa Numal se
kerr nga mivi Numal ne
nosrövien. Ko niko sete
kaploli murrun nga kamtori
jinibb nga joror milep nir,
ko nga kamok-meteni jinibb
nga joror muwelili nir arirpe
nanu nawon kobbong.
2 Ko niko, poro jinibb
pieru porini loloim re naim
loten se kami, tuwen nga
mujokjok m̃irres ko m̃ilngi
nasum nga mivi gol renge
bbös nevren, ko tuwen nga
joron marmerrerrerr, ko esij
poro norrorrmien se kami
pieru e re laru ngok nuru.
3 Sete erres nga kaposuri
m̃er nga mujokjok m̃irres
ngok, ko kaprrorrmi p̃isij
suri m̃er nga joron m̃isij
ngok. Sete osorsan nga
kaplai m̃erwomu van lat nga
m̃irres p̃elak ngok, ko kap-
wera “Numal, ngel evi lat

nga nik, kupini kupsakel rengen”, ko tevi m̃ervitu nen, kapwera “Kuptur pa iok ko!”, rreknga “O, ejki, rrek kupini ma kuplik iel ngatan”.

4 Daron nga kamok-loli mirpok, ko kamok-teri wukari vajin kalesia se kami evi meling eru e, ko kamok-wer lokloksi jinibb renge norrorrmien nga setete mumomsawos m̃irres.

5 Tasik ko jojik nir, num-rreni kami elep. Kapmur-rong p̃irres. Jinibb nga joror muwelili renge iel ngatan, Atua otobbtobbue tweni nir nga parimare parwun saut renge nosurien. Ko elai derteren tevi nir ngok nga paran loloim renge batun vanu sen, erpe nga muwrai pa tevi jinibb nga marmer-reni ni milep.

6 Ko kami ma kamok-meteni b̃eres nir nir arirpe nanu nawon kobbong. Weta, ko jinibb si nga marok-lokloksi kami, ko marok-lai kami van re nosp̃en se nu-mal nir? Ngok sete jinibb nir nga joror muwelili, ko jinibb nga joror milep kobbong.

7 Ko nir kele kobbong marok-rij m̃isij tere nais nga m̃irres ngok nga Atua mu-loli kamwajie, nga jinibb nir parveruse kami ‘Jinibb se Kristo’.

8 Renge Naul On, nale ne-sesreien san oto nga mivi batu nale nesesreien m̃inij kele se Atua, nga muwra ‘Kupmerreni ko wor selem nir, kuploli p̃irres ko wor tevir pirpe nik komok-loli lweni m̃irres tevi nik.’ Poro kapok-vijuri nale nesesreien ngok, ko kamok-vijuri sel nga musorsan ko.

9 Ko poro kapok-osuri jinibb nga joror milep ko kapok-meteni jinibb nir nga joror muwelili parirpe nanu nawon kobbong, ko ngok kami kamok-loli nololien ko, ko nale nesesreien se Atua puwrai nga kamivi jinibb nga kamok-tor otvi nale nesesreien.

10 Suri jinibb nga putor otvi nale sansan kobbong re nale nesesreien ngok ololi nololien, osorsan erpe nga poro putor otvi nale totoklai ren.

11 Suri Atua nga muwra ‘Sete kapvenae nesevin’, Atua nen kele kobbong muwra ‘Sete kaprevji pini jinibb’. Poro sete kapvenae nesevin ko kaprevji pini ma jinibb, kamivi ko wor jinibb nga kamtor otvi nale nesesreien.

12 Renge nabong nga Atua pia-wer sesesre lat nga puto suri tevi jinibb nir, ko ni puloli kami kapa-asi kob-bong. Ko niko lelingenok kami kaploli murru kami p̃irres p̃etp̃eti.

13 Suri daron nga Atua pia-wer sesesre lat nga puto suri tevi m̃er nga sete mokrrorrmi jinibb, ni kele sete orongwose purrorrmi m̃ernen. Ko jinibb nga ma mokrrorrmi jinibb, Atua sete mia-wer lokloksi ni.

Nosurien ko majingen

14 Tasik ko jojik nir, poro
jinibb san pokwera okosuri
Kristo, ko sete okloli majin-
gen nga m̃irres san suri, ni
p̃ia-lesi sev ko p̃irres ren-
gen? Nosurien nga mirpok
sete orongwose p̃ilai ni van
re mauren nga m̃irres.
15 Poro tasi kerr rrek joji
kerr sopor sunsun ko nanen
ser pijkie,
16 ko kerr san sete mia-van
mia-lai ser, erpese ko? Ko
poro kerr san puwrai tevi nir
“Atua p̃irij p̃irres suri kami.
Kapluwi van, kaptutun ko
kapaan p̃irres”, ko sete p̃ilai
sunsun rrek nanen tevir, ko
iok sete ewilwil ser rragrrag.
Nale ngok evi nanu nawon
kobbong.
17 Ko nosurien se kerr
erpok: poro pisan bbong
putur, ko majingen nga
m̃irres san sete putur tevi,
ko ngok erpe emij jile ko pa
osuw.
18 Ko poro nik kupwera,
“Morok nosurien sen otoe,
ko m̃erak ma okloli majin-
gen nga marres”, ko inu
bowra lweni tevim, “Eterter
wor nga nosurien putoe
renge jinibb san poro nga
majingen sen ejkie. Suri
majingen sen ko wor eviseni
nga nosurien sen mutoe.”
19 Nik kuosuri nga Atua
esan kobbong otur? Erres,
ko demij kele arosuri erpok,
ko aririr elep suri!
20 Jinibb nga muosuri ko
sete mokloli majingen nga
marres, nosurien sen ngok
evi nanu nawon kobbong.
Jinibb lenglengen, kumrreni
beviseni nanu ngok tevim?
21 Erres, ko kuprrorrmi ta
ð̃irtera ngok se kerr Epram.
Atua ololi evi jinibb mom-
sawos renge non suri sev?
Suri majingen sen kobbong,
nga m̃ilai natun Aesak ko
m̃ikai totkoni renge nawot
nga pivi sulsulen van ji Atua.
22 Kuplesi, nosurien sen
ko majingen sen orto korti
erres, ko niko muloli nga no-
surien sen m̃irres jijle vajin.
23 Ko nanu ngok ololi nale
nga muto renge nale on er-
rmali, nga muwra ‘Epram
osuri Atua, ko suri muosuri
Atua, Atua ololi ni evi jinibb
mawos renge non’. Ko jinibb
arok-veruse ni ‘Sele Atua’.
24 Kaplesi ta suri: Atua
ololi jinibb evi jinibb ma-
wos renge non suri majin-
gen sen, sete erpe nosurien
sen kis kobbong.
25 Ko osorsan kobbong tevi
nesevin san ne sel nga tuwi
ngok, Reap. Atua ololi evi
nesevin nga mimawos renge
non suri sev? Suri emetmete
m̃eri Isrel ngok nuru erres,
nga morini silveni porlesi
wose Jeriko. Ko ni etkai
nuru oran orteptepi renge
naim sen, mian ko vitunen
okoni tweni nuru orluwi van
sise nuru e renge sel m̃inij,
nga m̃eri Jeriko nir sete par-
rul re nuru.
26 Niben nga nem̃in mi-
jki ren sete mia-maur, pimij
ko wor. Ko osorsan kele,
nosurien nga majingen nga
marres sete marpitevi, ni
sete mia-maur, pimij kele ko
wor.

3

Neme kerr

1 Tasik ko jojik nir. Sete erres re kami pilep kapivi jinibb nevisvisenien se kalesia nir. Kaprongwose ko wor daron nga Atua piawer sesesre lat nga puto suri tevi kem jinibb nevisvisenien, ni pia-loli p̃iterter kele wor tevi kem, p̃iasi murrun nga pia-loli daron nga piawer sesesre lat nga puto suri tevi jinibb m̃inije nir.

2 Daron elep nga kerr jijle rramok-loli esij. Jinibb nga sete mutor jabble nanu san renge nale sen evi jinibb san nga mimawos jile mirres, ko orongwose putor ore nanu nga marsij nga marivi neblaot van re mauren sen totoklai.

3 Rramok-lingi bebje delrrurr nga welili van renge jingo os nga puloli puosuri kerr, ko orongwose rraploli pian lat nga rrammerreni pian e.

4 Ko kaprrorrmi ta drrav nga marlelep nga niwos ner marwelili jer kobbong. Ko daron nga ling nga milep m̃ilai, jinibb nga mutori niwos ngok orongwose puloli ko wor pian lat nga mimrreni pian e.

5 Ko neme kerr erpok ko. Evi nanu nga welili jer kobbong, ko orongwose p̃irij melmelas renge nanu nga marlelep nir.

Nabb nga m̃in nga welili jer kobbong evter nga puloli lat nga milep san p̃insa.

6 Ko neme kerr osorsan erpok. Evi nibe kerr sopon; ko nanu jijle nga marsij arok-pelari rengen, ko arokkokloksi totoklai mauren se kerr. Neme kerr elai nabb renge lat ne nejijkien, ko okloli nabb ngok okin surusri renge nolo kerr.

7 Jinibb orongwose puloli nanu rrum nir, numön, num̃et, ko mesal ne dis parmu, ko arok-loli pa erpok osuw.

8 Ko san sete orongwose puloli ni lweni nemen pumu. Nale nga miplari renge neme kerr esij elep, ko sete rramrongwose rrapjinge. Osorsan tevi nanu nga murongwose pirevji pini jinibb.

9 Rramrij ma tevi neme kerr nga rramok-surövi Atua Tata Numal se kerr, ko rramok-rij m̃isij kele tevi jinibb nir nga Atua muloli nir marsorsan kobbong tevi ni.

10 Renge jingo kerr sansan kobbong rramok-rij nale nga m̃irres, ko nale nga m̃isij kele. Tasik ko jojik nir, setete erres nga nanu ngok piplari pirpok.

11 Sete mete nuwi san orongwose nuwi ko dis, nuru korti porremali rengen.

12 Kami kamrrorrmi nga duru mango orongwose piwen wene namul rengen, rreknga bainau orongwose piwen wene mango rengen? Ejki! Ko dis sete orongwose pivi nuwi nga rramok-mini. Erpok, poro nga jinibb san

pokrij p̃isij, ngok eviseni pae nga liken sen totoklai esij.

Norongwosien nga Atua moklai

13 Poro evis re kami ngok marok-wera nga norongwosien ser mutoe ko marongrongwos, erres nga parviseni nanu ngok renge mauren ser. Mauren ser pusorsan ko wor. Nolor pian ngatan, ko majingen ser piplari renge norongwosien ser ngok.

14 Ko poro nolo kami pokleplep p̃elak nga jinibb m̃inij marivi jinibb nga marlelep, daron nga kami kele bbong kammerreni kapivi jinibb nga marlelep, ngok, sete kaprij melmelas suri norongwosien se kami, ko sete kaploli gerisen nga kapsilveni weretunen.

15 Norongwosien ngok sete evi norongwosien nga miplari renge melrin. Ngok evi norongwosien se jinibb kobbong, nga miplari iel ngatan, ko miplari ji Demij kele.

16 Daron nga jinibb nolon mokleplep mirpok ko mimrreni pian mare re jinibb m̃inij kele, niko muloli nanu jijle setemun orongwose pukorti p̃irres, ko murrun jijle nga marsij arpelpelari vajin.

17 Ko murru jinibb nga ma m̃ilai norongwosien renge melrin enije. Womujnen, mauren sen owokwok erres. Evi jinibb ne demat, evi jinibb nga m̃ilik malum, evi jinibb nga mukorti m̃irres tevi jinibb nir, ko evi jinibb nga mokrrorrmi jinibb. Ko evi jinibb nga wenen nga marres elep arto renge mauren sen. Ko morok sete pokwera jinibb san esij kele, ko sete poksilveni nolon.

18 Ko daron nga jinibb ne demat marmajing renge murrun nga mumolmol, osorsan tevi maruwi jelangin nga m̃irres nga wenen mivi mauren nga musorsan m̃irres.

4

Murrun nga marsij ne iel ngatan

1 Batu balpalen ko batu laten nga marok-pelari ji kami arivel ngabe vini? Arok-pelari suri re norrorrmien se kami, kammerreni kaplai nanu jijle, ko ngok ololi nolo kami oto karkar.

2 Nolo kami elai temijpal nanu nir, ko suri sete kamrongwose kaplair, niko kamrevji pini jinibb surir. Kammerrmerreni nanu elep, ko sete kamrongwose kaplair; mian ko kamlat, ko kampalpal surir. Ko sete kamlai wor nanu nga kammerreni, suri sete kamngoni tevi Atua.

3 Ko daron nga kamngoni tevi Atua, sete kamlai kele, suri norrorrmien se kami sete osorsan. Kamok-ngoni nanu ngok nir tevi Atua nga nolo kami kobbong mimrreni.

4 Kamirpe nesevin san nga mokloli batun. Suri sev sete kamrongwose nanu ngel: jinibb nga mivijuri murru iel ngatan, ko evi pa devje nuval se Atua. Niko,

poro jinibb san pimrreni
pivijuri murru iel ngatan, ko
evi vajin devje nuval se Atua
ko.
5 Nale On se Atua owrai er-
pel: ‘Atua emrreni wor elep
nga norrorrmien se kerr nga
ni m̃ilngi muto re nolo kerr
p̃iterter renge ni kobbong’,
ko ngok sete evi nale nawon
ko.
6 Ko Atua elai malum wor
se kerr, niko Nale On sen
muwra ‘Atua ewer ore jinibb
nga mulololie, ko oklai se
m̃er nga nolon mian ngatan’.
7 Suri nanu ngok, kami
kaplingi wor kami ko renge
melve nevre Atua. Kami
kaptur ore wor Demij ko
p̃iterter, puloli ni puwlu lingi
kami.
8 Kapruj mori Atua, ko ni
puruj mori kami. Kamivi
jinibb nga kamsij, kapjejavöl
vaseni nevre kami ko wor.
Kami nga nolon mieru e
puloli lweni ko wor nolon
pivini pivi sansan e, nga pu-
wokwok luwi.
9 Lelingenok erres re
kaprunge p̃isij ko wor, ko
kapting. Erres re kapting
wor suri nololien se kami
ko. Rrek erres setemun
kapmen ko kaprunge p̃irres,
ko kaprunge p̃isij ko kapting.
10 Kaploli nolo kami
pumolmol womu ne Atua,
ko ni pia-loli kapa-tur imare.

Sete kapwer lokloksi tasi kami nir

11 Tasik ko jojik nir, sete
kapwer lokloksi lululweni
kami. Suri si nga m̃iwer
lokloksi tasin, ewer lokloksi
kele nale nesesreien se Atua,
ko owra nga nale nesesreien ngok esij. Ko daron nga kamwera nga nale nesesreien ngok esij, setemun kamteptepi rengen; kamtur pa mare renge nale nesesreien ngok osuw.

12 Atua kobbong esan ela nale nesesreien, ko esan kele orongwose p̃iwer lokloksi jinibb. Derteren sen otoe nga p̃ila mauren tevi jinibb, rrek puloli jinibb parjijki kele. Ko kami kamrrorrmi kamivi Atua nga kamokwer lokloksi jinibb nir mirpok?

Nale nga puwni jinibb nga mokrij melmelas

13 Kami sopor arongwose parwerai pirpel, “O, lelingen rreknga mevi kem naban re kele ngaim m̃inij e san, ko iok ma nablik e sia totoklai san, nabloli majingen nga nablesi nevöt pilep ren.” Ko kapmurrong ta.

14 Kami sete kamrongwose sev nga p̃irrmali renge mauren se kami mevi. Kamirpe bbong numow ko nga m̃irrmali ko muto beblen kobbong, ko vitunen mijijki kele.

15 Nale nga mumomsawos nga kapwerai, erpel: “Poro Atua pimrreni nabok-maur, ko kem namrongwose nabloli pirpel, pirpok, ko pirpak.”

16 Ko lelingenok kami kamok-rij melmelas pa mirpok, ololi norrorrmien se kami ean mare p̃elak. Ko

nale melmelas nga mirpok esij.
17 Ko si nga murongwose pa murrun nga musorsan ko sete muloli, erpe ololi pa nololien ko.

5

Nale nga puwni jinibb nga joron milep

1 Ko jinibb nga joror milep, kami kele kapmurrong ta inu. Erres kapting e daron nga m̃iterter nga piplari ji kami.
2 Nijor se kami, erpe armutmut pa osuw. Ko sunsun se kami erpe momom mutir pa musuw.
3 Gol ko silva se kami arerra pa osuw. Ko rrerraen ngok erpe nanu san nga m̃itre kami, ko p̃iani nibe kami pirpe nabb. Lelingenok bongsi iel ngatan oto mori, ko kami kamtur imare ko kamok-sere kortoni malum nevöt se kami.
4 Sete kamteve nowli jinibb nga marmajing renge naut se kami, ko dingen ser ngok ejpari pa nolo boro Atua nga derteren nga milep muto jin.
5 Renge iel ngatan, mauren se kami emalum bbong, ko kamlai pa nanu jijle nga puloli kaprunge p̃irres. Kamirpe buluk nga marwungani milep m̃irres; ko nabong nga parevji e, kami kampelari pa ren osuw.
6 Kamok-wer lokloksi jinibb nga marmomsawos ko kamrevji pinir. Ko jinibb momsawos ngok nir setete arjinge kami.

Kami kaploli wor norrorrmien se kami pipriv ko

7 Tasik ko jojik nir, kaploli wor norrorrmien se kami pipriv ko, nga kaptiriv pianan pijpari Numal se kerr pia-luwi kele vini. Kaprrorrmi ta murrun ne marloli orsel. Kamrongwose kaploli norrorrmien se kami pipriv kele wor ko kamtiriv mianan mijpari orsel se kami wenen pia-toe. Kami kamtiriv naus nga pusani orsel se kami, ko kamtiriv kele ko wor nga kapan kaplai nanen rengen.
8 Ko renge murrun ngok kele, kami kaploli norrorrmien se kami pipriv ko wor nga kaptiriv re nabong nga milep ngok nga Numal se kerr pia-luwi kele. Kaploli wor norrorrmien se kami p̃iterter ko, suri sete miaperiv nabong ngok piplari.

9 Tasik ko jojik nir. Sete erres kapok-worwor suri kami, kapwera “O, nanu nga m̃isij ngok, ni ko ololi.” Poro kapok-loli murrun ngok, ko Atua putor vitrangi kami. Ko kami kamrongwose nga jinibb nga mok-tor vitrangi jinibb evini pa mori, ko otomori pa p̃irrmali.

10 Tasik ko jojik nir, erres kaprrorrmi propet ne tuwi nir nga marok-werwer renge nise Numal Atua. Jinibb nir arloli arunge esij elep; ko norrorrmien ser sete evitan. Ko renge murrun ngok, nir arviseni sel nga m̃irres p̃elak san tevi kerr.

11 Ko suri nir arok-tur
eterter tetajer, rramwera
Atua ololi nir arunge erres.
Ko kami kamrunge pa nale
suri murru Jop, nga muloli
norrorrmien sen mipriv. Ko
kami kamrongwos pae nga
Numal Atua muloli m̃irres
tevi vitunen. Suri Numal
Atua okloli erres temijpal ko
okrrorrmi jinibb nir.

Murrun ne rijen

12 Ko tasik ko jojik nir,
mare re nanu jijle nir, daron
nga kamloli rijrijen, sete
kaplai nais m̃inij van re ri-
jrijen se kami nga puloli
p̃iterter kele. Sete kapjuji
melrin, rreknga iel ngatan,
rreknga nanu m̃inij kele.
Poro kapwerai "O-o", ko o-
o ko pa, rreknga poro kap-
wera "Ejki", ko ejki ko pa.
Ko poro kaprij karkar kele,
Atua orongwos putor vit-
rangi kami ko.

Loten nga derteren nen mutoe

13 Erpese? Kami san ni
ko nga norongen nga m̃isij
miplari jin? Rrek erres ma
ni pulot. Jinibb san ni ko re
kami nga mokrunge m̃irres?
Erres ma nga ni p̃ilai nubo
nga pusrövi Atua.

14 Kami san ni ko nga
mimsi? Erres nga piveruse
Elta se kalesia nir nga parini
parlesi ni. Ko arongwose
parlot suri ni ko parjivi oel
van rengen re nise Numal se
kerr.

15 Ko loten se nir nga no-
surien ser mutoe ngok pu-
loli morok p̃irres luwi. Ko
poro morok ololi pa nololien
sopor, ko Numal se kerr
p̃itlasi tweni ko suri, ko pu-
loli niben p̃iterter luwi kele.

16 Suri nanu ngok, kami
kapwerwerai tweni ko wor
nololien se kami tevi kami,
ko kaplot suri kami sisamis
nga Atua puloli kaprres
luwi. Loten se jinibb
nga mumomsawos m̃irres,
derteren nen elep temijpal.

17 Elaeja evi jinibb nga
mirpe kerr kobbong, ko olot
eterter nga naus sete pus; ko
renge sia itul ko devje sia
kele san, naus sete ous renge
dan.

18 Ko vitunen olot kele, ko
naus ous vajin, ko orsel nir
arres ko nanen elep kele va-
jin.

Rrapteka jinibb nga mivel lingi weretunen pulwi kele

19-20 Tasik ko jojik, er-
res kaprongwose nanu ngel.
Poro san re kami pivel lingi
weretunen ngok, ko m̃inij
re kami ngok pian p̃itkai
porluwi kele, ko m̃inij nen
ngok ololi pa majingen nga
m̃irres p̃elak ko. Jinibb nga
mokririeni jinibb sij mijkie
renge sel nga sete mumom-
sawos, mulwi vini renge sel
nga mumomsawos kele, elai
pa se mauren se jinibb nga
m̃isij ngok, ko m̃er nga m̃isij
ngok sete mia-jijki. Ko
m̃erwomu ngok ololi kele
sel nga Atua p̃itlasi tweni
nololien pilep.

Naul nga PITA Muli Womue Batu nale nga mivsivseni lut nga parmeteni naul ngel puto suri

Pita oli naul ngel van ji kalesia nir nga marlik sarrsarr mirpe jinibb neturvitan nir (strenja) renge lat sopor nga marwera Pontas, Galesia, Kapatosia, Esia, ko Bitinia (ko lelingenok iok p̃etp̃eti nir arwera vajin Teki e). Ko lartul nga marlik ie arok-sij tevi kalesia nir, suri sete armerreni kalesia. Ko Pita owra nir parir ko wor, suri norongen nga m̃isij ngok orongwos puloli nosurien ser p̃iterter p̃irres (1:6,7). Ko owra Kristo kele ornge esij daron nga m̃ilik iel ngatan, ko mian ko emij suri kerr, ko mian ko emaur luwi kele, ko mian ko nabong sopon ni pia-luwi vini ko p̃itkai jinibb sen nir. Ngok nir partur p̃iterter ko wor renge norongen nga m̃isij, ko parosuri Kristo p̃iterter.

Pita owra erres tevi nir

1 Inu Pita nuvi aposol se Iesu Kristo, nuwra erres tevi kami jinibb se Atua nga kamlik lat sarrsarr mirpe jinibb neturvitan nir, re Pontas, Galesia, Kapatosia, Esia, ko Bitinia.

2 Atua Tata se kerr otobbtobbue kami tuwi ko pa nga kapivi jinibb sen, ko Nem̃in sen ololi kamon erres. Kamosuri Iesu Kristo, ko drran ejivle tweni nololien se kami. Ngel evi loten suk, nga tetajer Atua pokwilwil se kami renge nalol nga m̃irres, ko tetajer p̃ilngi demat puto tevi kami.

Mauren nga m̃irres oto wor renge melrin

3 Erres nga rrapwera erres temijpal tevi Atua nga mivi Atua ko Tata se Numal se kerr Iesu Kristo. Atua ngok ok-rongpote kerr, ko renge murrun ngok, ololi erpe kerr rram̃iak luwi kele, rramtor sweri mauren nga mimerr. Ko ngok eplari suri nga muloli Iesu Kristo mimaur luwi kele renge mijen. Ngok puloli norrorrmien se kerr p̃iterter nga puto tetajer.

4 Ko rramrongwose nga Atua elngi merrenien nga milep oto metmet renge melrin terai jinibb sen nir. Nanu ngok sete orongwose p̃isij rreknga pumutmut rreknga pijijki, ejki. Atua emetmet lilane re melrin.

5 Nanu nga m̃irres ngok evi se kerr nga rramosuri Atua. Ko suri nosurien se kerr nga muto m̃iterter renge Atua, Atua orrul totkoni kerr pianan pijpari nga p̃ilai mauren tevi kerr, ko pia-viseni vajin nanu jijle nir renge nabong nga vitu.

6 Kap̃ir lenglengen suri
iok, ewretun poro lelingen
wolok ko pa, kami kam-
runge esij wor suri nanu
karkar nga marini parrowr-
rowe kami.
7 Nanu ngok nir arivi nga
parrowrrowe kami ko par-
lesi nga nosurien se kami
evi weretunen. Netkur ne
sir nga m̃ikipkap̃il, arolngi
re nabb, mian ko emetet
erres vajin.[A] Ko norongen
nga m̃isij se kami lelingenok
erpe nabb ngok, ko orong-
wos puloli nosurien se kami
pimetet p̃irres. Ko netkur
ne sir puto beblen kobbong,
mian ko p̃isij; ko nosurien
se kami puloli Atua pia-susi
nise kami pian mare renge
nabong nga Iesu Kristo pia-
luwi vini ren.
8 Kammerreni lenglengen
Iesu Kristo, ko setewor kam-
lesi nabong san. Ko nosurien
se kami oto eterter ren-
gen, ko sete nale san orong-
wose p̃iwer jipari neiren nga
m̃irres se kami nga muto
m̃iterter renge Atua.
9 Ngok kapjipari sev nga
nosurien se kami murror-
rmi nga kaptor sweri ko,
nga Atua p̃ilai se mauren se
kami.
10 Propet ne tuwi kele
nir arok-pejpej sel nga Atua
p̃imajing ren nga piwilwil se
jinibb ren. Ko arp̃elak elep
nga parlesi; ko sete arlesi,
ko arwera pia-pelari nabong
san. Ko kerr le vajin rrama-
lesi.
11 Propet nen nir arloli lesi,
arpejpej sel sev, ko renge
daron sev nga nanu ngok nir
parremali ren, suri Nem̃in
se Kristo nga muto renger
ok-juji malum nanu ngok
nir. Ok-werai tweni tevir
nga Kristo purnge p̃isij renge
niben, ko vitunen Atua p̃ilai
nais nga mian mare temijpal
tevi renge melrin.
12 Atua eviseni tevi propet
nir nga nale weretunen ngok
sete evi rragrrag se nir, ko
evi se kerr nga rrammaur
lelingenok. Ko nale were-
tunen ngok errmali pa ji kerr
osuw.
Nir nga marwerai tweni
vajin nosp̃en nga m̃irres
renge derteren se Nem̃in On
nga Atua mukoni renge mel-
rin vini, nir ngok ko arlai
eplari. Ko nale weretunen
ngok, anglo kele nir arser
rrale nga parlesi wose.

Kaptori murrun ko mau-
ren nga muon

13 Re iok, kami kaploli
norrorrmien se kami puto
metmet ko pim̃erer p̃irres.
Ko kami kaplingi norror-
rmien se kami puto tetajer
renge Atua nga ni piwilwil
se kami renge nolon nga
m̃irres daron nga Iesu Kristo
pia-rremali ren.
14 Kaposuri Atua. Sete
kapmarong nanu nga kam-
merreni nir ne tuwi daron
nga kamlengleng vane e,
parevei murru kami.
15 Atua ngok nga mok-
verus kami on, ko owokwok
erres. Ko renge murrun

[A] **1:7** Erpe iel, Pita osp̃e gol, ko namlingi netkur ne sir, nga puloli mining ne nale se Pita piplari pim̃erer.

ngok, kami kele kapon ko
kapwokwok p̃irres.
16 Suri Naul On owra
‘Kami kapon ko wor ko kap-
wokwok p̃irres, pirpe inu
nuon ko nuwokwok erres.’
17 Ko kamok-lot van jin,
ko kamveruse kamwera,
Tata. Ko kaposuri kele ko
wor ni p̃irres re mauren se
kami iel ngatan, suri Atua
puwra suri lat nga puto suri
tevi jinibb jijle re norrngov
sansan ngok kobbong, suri
murrun nga marloli.
18 Ko kami kamrongwos
pae sev nga Atua m̃ilai nga
puwli tweni kami e nga
puloli kapiel sisarow renge
murrun nga m̃isij nga kam-
tor sweri ji apu se kami nir
ne tuwi. Ko sete elai nanu
nga pian ko p̃isij, erpe silva
rreknga gol, ejki.
19 Elai drra Iesu Kristo
natun mawos, nga m̃iseser
renge nai pelaot, nga puwli
tweni kerr. Drra ngok erpe
drra sipsip san nga nabil san
mijki rres ren. Ko renge
no Atua, drra ngok se Kristo
erres p̃elak.
20 Tuwi jer pa daron
nga Atua setewor m̃ilngi
iel ngatan, ko otobbtobbu
tweni pae Kristo nga pia-
majing nanu ngok nir. Ko
lelingenok nga sete mia-
periv iel ngatan pusuw, Atua
eviseni pa ni nga pia-lai
mauren tevi kerr.
21 Ko suri nanu nga Atua
muloli ngok, kami kamini pa
kamosuri Atua nga muloli
Kristo emaur luwi kele renge
mijen ko m̃ilai nais nga mian
mare renge melrin. Ko
kamosuri eterter ko kam-
lingi norrorrmien se kami
oto malum eterter renge
Atua.
22 Kamloli mauren se kami
owokwok pa osuw re no
Atua suri kamosuri pa nale
weretunen osuw, ko orong-
wose kapmerreni tasi kami
renge murrun nga musorsan
m̃irres. Ko kapmerrmerreni
lululweni kami tevi nolo
kami p̃etp̃eti vajin.
23 Kam̃iak luwi pa, ko
kamtor sweri mauren nga
mimerr. Ko mauren ngok
sete eplari renge jelangin
nga mia-mutmut; eplari
renge jelangin nga sete
mia-mutmut nabong sopon.
Jelangin ngok evi nale se
Atua, nga mimaur ko sete
mia-jijki nabong san.
24 Naul On owra ‘Kerr
rramirpe mösmös kobbong,
ko joro kerr nga m̃irres
p̃elak erpe bbong nevngu
mösmös ko. Mösmös orong-
wose pukur, ko nevngun
kele pian ko parvitvitan.
25 Ko nale se ma Atua puto
tetajer.’ Ko nale ngok evi
nale ne nosp̃en nga m̃irres
ngok nga marwerai tweni pa
osuw tevi kami.

2

Murru kami pivi ko wor weretunen jerjer

1 Niko, kapsuw vajin re
kamok-loli murrun nga
m̃isij. Sete kaplolar, ko
sete kapkerkeris, ko sete
kapsilveni nolo kami. Sete

nolo kami pileplep, ko sete
kaprij p̃isij tevi jinibb m̃inij.
2 Kami kapirpe bipi
nga mia-iak nga mimrreni
lenglengen pusus; ko daron
nga musus vajin mian ko
jin eterter temijpal. Ko
kami kele kapirpok, kaplai
nanen nga puwngani nem̃i
kami nga puloli Atua pia-lai
mauren tevi kami rengen.
3 Suri nale ne Naul On
owra 'Kami kamrrowrrow
pae murrun se Numal, ko
kamlesi wose lat nga m̃irres
muto suri.'

Burtur nga mimaur

4 Kapini ko wor rraptur
tevi Numal se kerr. Ni erpe
burtur nga mimaur. Jinibb
ne majingen arwirr tweni ko
pa osuw, ko Atua otobbtob-
bue pa ni osuw. Ko renge no
Atua, ni erres p̃elak.
5 Kami kele kapirpe burtur
nga mimaur nga Atua puloli
kapirpe naim ne Nem̃in sen
nga mimaur. Ko renge naim
sen ngok, kami kapirpe
jinibb sulsulen nga muon se
Atua, nga mok-lai merrenien
van jin. Merrenien nen erpe
nga kamlai norrorrmien se
kami van ji Atua. Ko ni eir
nga putor sweri merrenien
nga mirpok, suri kamkorti
tevi Iesu Kristo daron nga
kamlai e.
6 Suri Naul On owra
'Kaplesi, inu nususture
burtur nga m̃irres p̃elak
renge botwen nga Saeon.
Evi burtur nga m̃irres p̃elak
ne naim. Ko si nga muosuri,
ko sete nolon pijebreni.'
7 Tevi kami nga kamosuri,
burtur ngok erres p̃elak. Ko
tevi nir nga sete marosuri,
erpe nga Naul On muwra
'Burtur ngok nga jinibb ne
naim marwirr tweni pa
musuw, artaol lengleng nga
evini kele evi burtur nga
m̃irres p̃elak vajin.'
8 Ko Naul On owrai kele
'Ngok evi burtur nga pu-
loli jinibb parvitan rengen.'
Jinibb ngok nir arvitan ren
suri sete arosuri nale se
Atua, ko ngok evi pa nor-
rngov nga Atua muloli pa
musuw tevir.
9 Ko kami ma Atua oto-
bbtobbu kami pa nga kapivi
metka sen. Kamirpe jinibb
sulsulen se Numal, kamivi
jinibb on se Atua. Atua ololi
erpok nga puloli kapwerai
tweni majingen nga m̃irres
sen. Everus tweni pa kami
renge nemalik nga kapini
renge moron nga m̃irres sen.
10 Womu kamiel ngasue
Atua, ko lelingenok kamivi
vajin jinibb se Atua. Womu
sete kamtor sweri nga Atua
purrorrmi kami, ko lelin-
genok kamtor sweri vajin
nga Atua orrorrmi kami.

*Rramivi jinibb ne majin-
gen se Atua*

11 Selek nir, kamlik iel
ngatan erpe jinibb neturvi-
tan kobbong nga siser mi-
jkie. Ko nuwrai eterter
tevi kami nga sete kaploli
murrun nga marsij nga nor-
rorrmien se kami mimr-
reni. Murrun ngok nir
artere kami nga pulokloksi
mauren se kami.

12 Ko jinibb ne vare nir
arp̃elak nga partor sweri
nga kami kamivi jinibb nga
kamtor otvi nale nesesreien.
Ko kami kaploli lilane wor
murru kami pusorsan p̃irres
re no nir, puloli parlesi ma-
jingen nga m̃irres se kami.
Ko vitunen daron nga Atua
pia-wera suri lat nga puto
suri tevi jinibb nir renge
nabong nga vitu, ko para-
susi nise Atua van mare
suri majingen nga m̃irres se
kami.

13 Suri kamivi jinibb se
Numal se kerr, ko kaposuri
ko wor nir nga marivi numal
gavman nga jinibb musus-
ture ko ni nga mivi batbatu
numal gavman, nga mimet-
mete jinibb totoklai nir.

14 Ko kami kaposuri gav-
man nga batu numal gav-
man mukonir nga parvir-
rali jinibb nga martor otvi
nale nesesreien, ko par-
surövi kele nir nga marvi-
juri murrun nga musorsan
m̃irres.

15 Ko ngok evi nanu san
nga Atua mimrreni, nga re
murrun nga musorsan se
kami, kapwer ore nale nga
marlengleng se jinibb nir
nga norrorrmien ser mijkie.

16 Kamivi jinibb nga
kamiel sisarow pa osuw, ko
murru kami piviseni ko wor
nanu ngok. Sete erres nga
kaploli nivelen sisarow se
kami pitawi ore kele murrun
nga m̃isij, ko kaplik ma pirpe
demij maur se Atua.

17 Kaposuri jinibb p̃etp̃eti
nir p̃irres. Kapmerreni
lenglengen jinibb nga marivi
kalesia nir. Ko kaposuri
Atua p̃irres, ko kaposuri
p̃irres batbatu numal gav-
man se kami.

Norongen nga m̃isij se Kristo eviseni sel tevi kerr

18 Jinibb ne majingen nir,
kaposuri p̃irres numal se
kami nir, ko tetajer kaptorir
p̃irres. Kaploli pirpok sete
tevi kis nir nga marres ko
marok-rrorrmi kami, ko tevi
kele wor nir nga markoni
lokloksi kami.

19-20 Poro kaploli p̃isij,
ko parvirrali kami suri, ko
kaploli nolo kami pipriv
nga kaptori nekaien ngok.
Ngok sete evi nanu san,
suri kami kobbong kamrevei
nekaien ngok. Ko poro ma
kampal ko sete suri sev nga
kami kamloli, ko kapkulu
van ji Atua ko pa, ko ngok
merrenien nga milep se Atua
piptevi kami vajin.

21 Ngok evi murrun san
nga Atua miveruse kami nga
kaplai, suri Kristo ornge esij
renge niben nga piwilwil
se kami, ko eviseni murrun
ngok tevi kami nga kami
kapvivitu kele suri renge
bbötun ngok.

22 Ko Naul On owra ‘Sete
ololi nanu san esij, ko sete
nale gerisen san eplari renge
jingon.’

23 Sete erij weli nale nga
m̃isij san tevi jinibb san.
Daron nga marloli murnge
m̃isij renge niben, ko sete
orrorrmi nga p̃ikle lweni
tevi nir. Ni elngi norror-
rmien sen oto eterter renge

Atua nga mok-wer sesesre
lat nga puto suri tevi jinibb
nir renge murrun nga mu-
sorsan.
24 Daron nga Kristo mian
re nai pelaot, ko owosi
nololien se kerr renge niben.
Ololi erpok nga kerr rrapmij
renge murrun nga rramloli
m̃isij, ko rrapa-maur renge
murrun nga rramloli mu-
sorsan. Renge niben nga
mimabbur renge nai pelaot,
ololi kerr rramterter luwi
kele vajin.
25 Tuwi rramirpe sipsip
nga martor jabble pa sel
osuw, ko lelingenok rram-
luwi vajin vini ji Kristo, erpe
jinibb nga mok-metmet va-
jin sipsip, erpe jinibb ma-
wos vajin nga mok-metmete
mauren se kerr.

3

Murrun ne totkoien

1 Renge murrun ngok kele,
kami nesevin, kaposuri ko
wor diwen se kami. Ko poro
diwen se kami sete parosuri
Atua, ko murru kami kob-
bong orongwos pirvei nir
vini nga parosuri, nga san
sete mia-werai nanu san tevi
nir,
2 suri nir para-lesi meter
e erpese kami kamlingi no-
surien se kami tevi mau-
ren nga musorsan m̃irres se
kami renge Atua.
3 Ko sete erres nga kap-
kowkowri kami, nga kapviri
batu kami, ko kapweni na-
sum nga marer nir ko sun-
sun nga marmerr nir, ko
kapiel ngolngoli ɓela kami re
mete jinibb nir.
4 Erres ma nga kaploli nor-
rorrmien se kami pusorsan
re no Atua. Erres ma nga
demat puto renge nolo kami,
ko kapivi nesevin nga nolo
kami pian ngatan. Ko mur-
run nga mumolmol ngok
pivi nanu san nga puto teta-
jer ko p̃irres temijpal kele
renge mete Atua.
5 Ko nesevin ngok nir ne
tuwi aron ko arwokwok er-
res re no Atua tevi norror-
rmien ser nga m̃iterter, ko
arosuri diwen ser erres. Iok
ko ololi nir arres kele renge
mete diwen ser.
6 Sera kele ololi erpok. Os-
uri Epram ko everuse owra
'Numal suk'. Poro kaploli
murrun nga m̃irres ko sete
kapmetutue nir nga sete
marosuri, ko kami kapviter
vajin nga parveruse kami
natu Sera nir.
7 Ko renge murrun ngok
kele, kami norman nga kam-
totko, kaprrorrmi ko wor
p̃irres suri nesen se kami
renge murru mauren ne
martotko. Suri nir sete
arterter erpe kami, ko rijri-
jen se Atua oto livö ne kamru
kes, nga renge nolo Atua nga
m̃irres, ni p̃ilai mauren tevi
kamru. Ko ngok, kaposuri
nesen se kami, puloli sete
nanu san puto ore verusen
se kamru.

Norrorrmien se kerr pivi ko wor sansan

8 Bevinvini ore nale suk.
Kami kalesia jile, norror-
rmien se kami pivi sansane,
ko kaprrorrmi lululweni
kami. Kapmerrmerreni
lululweni kami pirpe niaken

nir, ko nolo kami pian
ngatan.
9 Daron nga jinibb muloli
m̃isij tevi kami, ko sete kap-
kele lweni kele. Daron nga
jinibb m̃irij m̃isij tevi kami,
ko sete kapkele lweni kele,
pijki. Kami kaplai lweni nale
nga m̃irres tevi jinibb nga
mirpok, suri daron nga Atua
miveruse kami, ko ni emr-
reni p̃irij p̃irres tevi kami.
10 Naul On owra 'Jinibb
nga mimrreni mauren nga
m̃irres ko mimrreni purnge
p̃irres tetajer setemun
p̃ikerkeris.
11 Ni p̃ilngi tweni sel nga
m̃isij ko puloli murrun nga
m̃irres; ko tetajer pipej mau-
ren nga mumolmol ko p̃iplak
ko wor p̃iterter nga putor
sweri.
12 Suri Numal Atua teta-
jer oklu van ji jinibb nga
marsorsan nir ko ok-runge
verusen ser, ko ok-sir duren
tevi nir nga marloli m̃isij.'
13 Poro kapok-loli mur-
run nga m̃irres ko sete san
orongwose pulokloksi kami
ren, ejki.
14 Ko poro daron sopon
jinibb nir arloli kampal suri
bbong kamloli murrun nga
m̃irres, ko ngok kaprunge
p̃irres kobbong. Ko sete kap-
metutu, ko sete kaprrorrmi
p̃elake nir.
15 Kaploli Kristo pivi Nu-
mal se kami, ko kaploli ni
puwowomu re norrorrmien
se kami. Ko kami kap-
tiriv tetajer nga kaplai lweni
weli nale tevi jinibb san,
poro san pususi tevi kami
puwra "Suri sev kamtori
Kristo renge norrorrmien se
kami?" Ko kami kapviter
nga kapwerai lweni weli
nale tevi.
16 Ko kapjiljilwer tevir
renge murrun nga mumol-
mol nga demat muto ren, ko
tetajer kaploli murrun nga
musorsan nga norrorrmien
se kami sete p̃iwer lokloksi
kami suri. Renge sel ngok
puloli jinibb parmanun
renge nale nga marsij nga
marwerai, suri sel nga
kamvijuri se Kristo evi pa sel
nga mumomsawos m̃irres.
17 Ko erres kobbong nga
parvirrali nik nga kumloli
nanu nga m̃irres san, poro
evi marongen se Atua. Ngok
erresrres ma easi poro nga
parvirralim suri nanu nga
m̃isij nga kumloli.

Kristo emij pa suri kami

18 Kristo emij pa suri kami.
Emij vesan kobbong ko sete
mia-mij kele, nga p̃ilai tweni
nololien se kami. Jinibb
nga musorsan emij suri
kami nga sete kamsorsan,
nga p̃ilai lweni kami van ji
Atua. Renge mauren sen iel
ngatan, nir arevji pini; ko
Atua ololi emaur luwi kele
renge mauren nga mivi ne
melrin.
19 Ko nem̃i Iesu evan ji
nem̃in nga marlik renge
naim ne nekaien ko ewer-
wer tevir.
20 Ngok lartul nga marong
tweni Atua daron nga Noa
m̃imajinge drrav sen. Ko
Atua nolon epriv temijpal ko
etriv nir, ko nir sete arosuri.

Ko renge drrav ngok gortien nga welili san, erpe nir owil kobbong, nga Atua miwilwil se nir renge drrav se Noa daron nga muloli iel ngatan murron ko jinibb jijle armij.

21 Nuwi ngok nga tuwi evi nelesien ne baptaes nga m̃ilai mauren tevi kerr lelingenok. Ko baptaes ngok sete evi nga pirrawe tweni nijorjor re nibe kami, ko evi nga rijrijen se kami tevi Atua sete orongwose p̃iwer lokloksi kami suri. Ko baptaes ngok evi nga putor sweri derteren nga p̃ilai mauren tevi kami, suri Atua ololi Iesu Kristo emaur luwi kele renge mijen.

22 Ko ean pa renge melrin e ko elik renge devjen rres ji Atua. Ko Atua ololi anglo tevi jinibb nga marlelep tevi numal nir ne melrin parsusi nisen pian mare.

4

Murru kami p̃inije ko wor

1 Daron nga Kristo m̃ilik iel ngatan, ko ornge esij renge niben. Ko renge iok, kami kele kaplai norrorrmien ngok nga puloli kapterter, suri nir nga marunge m̃isij renge niber setemun arloli nololien.

2 Ko ngok, p̃itipatun lelingen, setemun kapmarong norrorrmien nga marsij parto ore kami. Ko kaplai ma nanu nga mivi se Atua puto ore kami.

3 Kamlokloksi daron elep pa womu nga kamloli sev nga jinibb ne vare nir marloli. Tuwi kamok-loli esij tevi nesevin, kamloli nanu nga m̃isij, ko kamok-minmin nga batu kami p̃ilengleng. Ko evter vajin re sel nga kamlot van ji atua m̃inij nir.

4 Jinibb ne vare nir artaol elep suri setemun kamkorti tevir renge sel ser nga marsij, ko iok ko ololi marworwor suri kami ren.

5 Ko nir parwerai tweni mauren ser re no Atua nga m̃itriv nga p̃iwer suri lat nga puto suri tevi jinibb nga marmij ko jinibb nga marmaur.

6 Iok ko ololi nosp̃en nga m̃irres mian pa ji nir nga marmij osuw. Daron nga marmaur ko artor sweri nekaien ko armij sere, erpe jinibb jijle nir. Ko arwerwere nosp̃en nga m̃irres tevir nga puloli liken ne nem̃in nga m̃irres ser pirpe Atua.

Jinibb ne majingen nga m̃irres p̃elak se Atua

7 Rramini mori pa daron san nga nanu ne iel ngatan parjijki. Re iok kaploli lilane ko wor norrorrmien se kami pumolmol ko pim̃erer, ko kapok-lot ko wor.

8 Ko mare re nanu jijle, kapmerrmerreni lenglengen wor kami pilep, suri merrenien orongwose putor ore nololien pilep.

9 Tetajer naim se kami p̃itp̃ir nga neturvitan rreknga jinibb tama san p̃isil van loloim, nga sete nolo kami p̃isij suri kele.

10 Ko re Atua nolon nga
m̃irres, elai derteren lele tevi
kami nga kaploli majingen
sen. Ko kaplai ko wor der-
teren ngok nga piwilwil se
kami.
11 Poro kapok-werwer,
kapwerai tweni ko wor nale
se Atua. Ko poro kapwilwil
se jinibb, ko kaploli ko wor
re derteren nga Atua m̃ilai
tevi kami. Ko renge murrun
ngok nise Atua pian mare
tevi nanu jijle nga marivi se
Iesu Kristo, pianan pijpari
tuwi ngok vini. Pirpok.

*Kaprunge p̃isij daron so-
pon re nibe kami suri kamivi
jinibb se Atua*

12 Selek nir, sete erres kap-
taole nanu nga marsij nga
marok-ini nga parrowrrowe
kami, suri nanu ngok nir
parok-pelari lululwi ko.
13 Ko erres nga kaprunge
p̃irres erpe kamwilwil se
Kristo renge norongen nga
m̃isij sen. Ngok puloli kap-
wun saute neiren sen daron
nga nalol nga m̃irres sen
p̃irrmali e.
14 Poro jinibb parij p̃isij
tevi kami suri kamivi jinibb
se Kristo, ko kap̃ir, suri ngok
eviseni nga Nem̃in ngok ne
melrin nga mivi se Atua
evini pa iel ngatan ji kami.
15 Ko jinibb nga ma
mokrevji jinibb, rreknga
mivevna, rreknga mu-
tor otvi nale nesesreien,
rreknga jinibb nga mieses
nanu van re majingen se
jinibb m̃inij nir, nir ko Atua
pia-tor vitrangir suri. Ko
sete erres nga kami san pipal
suri murrun nga mirpok.
16 Ko poro kami san pipal
suri bbong ni evi kalesia,
sete pimanun, ko pusurövi
ko wor Atua suri nise Kristo
nga muto pa renge kami.
17 Ko daron evini nga Atua
p̃itipatun nga p̃iwer suri lat
nga puto suri tevi jinibb nir;
ko womujnen ni puloli tevi
jinibb sen nir. Ko poro
p̃itipatun tevi kerr, ko ‘pia-
irpese re nir nga sete maro-
suri nosp̃en nga m̃irres se
Atua?’
18 Ko nale se Atua owra
‘Poro p̃iterter re Atua p̃ilai
mauren tevi jinibb nga mar-
res nir, ko nir nga sete maro-
suri ni ko arok-loli esij, rrek
sel pijki rragrrag.’
19 Ko ngok, nir nga Atua
mimarong nga parunge p̃isij
renge niber, parlingi ko wor
mauren ser renge nevre
Atua nga rijrijen sen muto,
ko parloli ko wor murrun
nga m̃irres tetajer.

5

Nale tevi Elta nir

1 Inu numrreni ƀelai nale
san tevi kami elta nir. Inu
kele nuvi elta san, ko nulesi
Kristo tevi metek daron nga
ni murnge m̃isij renge niben.
Ko inu nutur eterter nga
bokorti renge mauren nga
m̃irres renge melrin nga
Kristo p̃ilai pia-rremali. Ko
nuwrai eterter tevi kami nga
2 kapmetmete p̃irres nir
nga Atua m̃ilair tevi kami,
pirpe jinibb ne sipsip nga
mok-metmete m̃irres sipsip

sen nir. Ko kaptor lilaner
p̃irres, ko nolo kami p̃ir suri
majingen pirpe nga Atua
mimrreni. Ko sete erres nga
kaploli suri bbong kammer-
reni nevöt pivitan ren. Ko
kaploli majingen pirpe nga
nolo kami purnge p̃irres ren-
gen.
3 Sete norrorrmien se
kami pian mare p̃elak tevi
nir nga kammetmete nir,
ko kapviseni ma sel nga
musorsan m̃irres tevi sipsip
nir nga nir para-vivitu suri
kami rengen.
4 Ko daron nga Kristo,
Numal nga muwowomu re
jinibb nir nga marmetmete
sipsip nir p̃irrmali, ko kami
kapa-tor sweri nowli kami
nga m̃irres p̃elak nga sete
orongwose mia-sij nabong
sopon.

5 Ko renge murrun ngok
kele, kami m̃elakel, ka-
posuri ko wor nir nga
martera. Nolo kami pian
ngatan ko kapwilwil se
lulweni kami, erpe Naul
On muwra ‘Atua etre nir
nga markowkowrire, ko ok-
wilwil se nir nga nolor mian
ngatan.’
6 Kaplingi kami van
ngatan ji Atua nga derteren
sen milep temijpal, ko ni pia-
susi kami van mare re daron
mawos sen nga ni kobbong
m̃ilngi.

7 Kaplinglingi norror-
rmien se kami nga muwlu
p̃elak tevi ni, suri tetajer ok-
rrorrmi kami.
8 Kaptur p̃iterter, ko
kapmetmet. Devje nuval
se kami, Demij, ok-wolu
rrerrale kami erpe bae san
nga numer m̃iaji milep,
epejpej jinibb nga puwun
totoklai.[B]
9 Kaptur ore p̃iterter. Kam-
rongwose nga renge lat so-
pon iel ngatan, kerr sopor
rrampal suri nise Kristo, os-
orsan erpe nga kami kamtor
sweri.
10 Ko Atua ok-wilwil se
kerr tetajer renge nalol nga
m̃irres sen, ko everus kerr
nga rrapan rrapkorti tevi
Kristo renge mauren nga
m̃irres p̃elak re melrin nga
sete mia-suw nabong san.
Kaprunge p̃isij beblen kob-
bong, ko vitunen Atua puloli
kapterter, kapsorsan p̃irres,
ko p̃ilai derteren tevi kami
ko pususture kami pirpe
duru nai san nga sete orong-
wose putoto.
11 Ko loten suk, nga dert-
eren jijle puto renge nevren
ko pa pijpari tuwi ngok vini.
Pirpok.

Bongsi nale se Pita

12 Naul suk nga welili ngel,
Silas oli tevi kami. Silas
erpe kalesia tasi kerr nga inu
mosuri. Numrreni bowrai
tweni nga sel nga Atua mok-
wilwil se kerr renge nalol
nga m̃irres sen evi sel were-
tunen, ko kaptori p̃iterter.

B **5:8** Erpe iel, Pita orrongrrongvi Demij erpe laeon, ko suri laeon ejki iel, namlingi bae, nga puloli mining ne nale se Pita piplari pim̃erer. C **5:13** Nais ngok Bapilon evi nale teptepi san, ko owra puwra Rom.

13 Ko nir ne Naim On ne
Bapilon[C] nga Atua mĩilngir
arwera erres tevi kami. Ko
natuk kele Mak owra erres
tevi kami.
14 Kapwera erres tevi kami
lululwi tevi merrenien ko
demat. Ko ngel evi loten
suk, nga demat puto tevi
kami jijle nga kamivi jinibb
se Kristo.

Naul Erwen nga PITA
Muli
Batu nale nga mivsivseni lut nga parmeteni naul ngel puto suri

Pita oli naul sen erwen ngel van ji kalesia p̃etp̃eti nir. Re wosenen jinibb nevisvisenien sopor arlik nga nevisvisenien ser sete arsorsan, ko kalesia sopor arvijurir renge murrun nga marsij ser. Ko Atua putorrlai nir (2:1-22). Daron nga jinibb nga marirpok nir marini ji kerr, ko kerr rraprrul totkoni ko wor nosurien se kerr, ko murrun nga marres nir.

Pita owra erres tevi nir

1 Inu Saemon Pita nuvi aposol ko jinibb ne majingen se Iesu Kristo. Nuwrai erres tevi kami nga nosurien se kami m̃irres p̃elak mirpe bbong nga kem. Nosurien ngok kamlai suri murrun nga musorsan se Iesu Kristo nga mivi Atua ko m̃er nga mokla mauren tevi kerr.

2 Ngel evi loten suk, nga Atua p̃irij p̃irres suri kami renge nalol nga m̃irres sen, ko p̃ilai demat pilep tevi kami suri kamrongwos pae Atua ko Numal se kerr Iesu Kristo.

Atua everus nga kapivi jinibb sen

3 Atua renge derteren sen elai nanu jijle tevi kerr, evter nga orongwos rraplik renge mauren nga musorsan m̃irres. Ngok eplari ji kerr suri rramrongwose Iesu Kristo, ngok jinibb nga miveruse kerr nga rrapkorti renge nisen nga mian mare ko mauren nga musorsan sen.

4 Re iok ko ololi nga m̃ilai tevi kerr rijrijen sen nga marlelep ko nga marres nir, nga puloli kaprongwose kapwolu lingi murrun nga m̃isij ne iel ngatan, murrun nga marmerrmerreni nawon nanu nir. Murrun ngok ela mijen. Ko kapini rrapkorti vajin re murrun nga m̃irres se Atua.

5 Ko suri iok ngok ko, kami kapp̃elak ko wor pilep nga kapla kele murrun nga musorsan m̃irres puto tevi nosurien se kami; musuw, ko kapp̃elak tweni kele nga norongwosien puto tevi murrun nga musorsan m̃irres se kami,

6 musuw, ko kapp̃elak tweni kele murrun nga kapwer ore sev nga kami kobbong kammerreni, puto tevir. Musuw ko kapp̃elak tweni kele murrun nga marok-rrul totoni nolor mipriv, puto tevir. Musuw ko kapp̃elak tweni kele murrun nga muon m̃irres puto tevir.

7 Musuw ko kapp̃elak tweni kele murrun nga

kapmerreni tasi kami puto
tevir. Musuw ko kapp̃elak
tweni kele murrun nga
kapmerreni lenglengen
jinibb jijle nir puto tevir.
8 Nanu ngok nir arivi nanu
nga parto ko wor ji kami; ko
poro parto pilep ji kami, ko
ngok nibe kami pus, ko wene
kami putoe, suri kamrong-
wose Numal Iesu Kristo.
9 Ko jinibb si nga nanu
ngok nir sete marto renge
mauren sen, erpe jinibb
san nga meten mumot nga
sete orongwose puklu van
ngasu; ko emali pae nga
Atua m̃irrawe tweni nololien
sen nga muloli womu.
10 Ko niko, tasik ko jo-
jik nir, suri Atua otobbto-
bbu pa kami ko everus pae
kami nga kapivi jinibb sen,
kami kapp̃elak pilep kele
wor nga kaploli nanu ngok
pivi weretunen renge mau-
ren se kami. Poro kaploli
pirpok, ko sete kama-vitan
nabong san.
11 Ko renge murrun ngok
puloli sel pimetet tevi kami
nga kapsil van loloim renge
batun vanu ne tuwi ngok
vini se Numal Iesu Kristo
nga mokla mauren tevi kerr.
12 Kami kamrongwos pae
sev nga mowrai ngok, ko
kamlingi norrorrmien se
kami oto eterter renge
weretunen nga kamlai; ko
inu sete mea-tibbtibbot kele
nga bowra lwenir kele
tetajer.
13 Nulesi mirpok osorsan
kobbong nga bololi, nga
bowni malum nanu ngok
nir e tevi kami daron nga
memaur malume.
14 Suri nurongwose,
otomori bemij, ko ƀelngi
kurtweni nibek ne mijen
ngel, erpe Numal se kerr
Iesu Kristo owrai pa limjer
tevik.
15 Ko niko ƀeplak pilep
ko wor nga ƀelngi sel so-
por parto metmet tevi kami
nga kaprrorrmi iok ngok nir
rengen re daron tetajer. Ko
poro inu bemij vajin, ko
kami kaptur tetajer renger.
16 Daron nga namwerai
tweni tevi kami nga Iesu
Kristo Numal se kerr dert-
eren sen otoe ko pia-luwi
kele vini, ko sete namlai nale
ngok renge sel, ejki, ko kem
namlesi mawose tevi mete
kem nga niben mumor nga
mumor lenglengen.
17 Daron nga Atua Tata
mususi nisen van mare
ko muloli moron mumor
vaseni, kem namlik ko, ko
namrunge drrelan san nga
miplari renge moron ngok
mare vini nga muwra “Ngel
evi natuk le nga memrreni
lenglengen e, nuir temijpal
wor suri.”
18 Kem mawos ko nam-
runge drrelan ngok nga
miplari renge melrin vini,
daron nga nampitevi renge
botwen nga muon ngok.
19 Nanu ngok nir arloli nga
kem namrongwose kele er-
res nga nale se propet nir ar-
weretun, ko erres kapmur-
rong surir p̃irres. Suri nale
se propet nir erpe moron san
nga mumor renge nemalik.
Ko pumor pijpari nga moju

nutrin pia-pelari, ko nat pia-
rin vajin renge nolo kami,
renge nabong se Kristo nga
ni pia-luwi vini rengen.
20 Ko ngel evi norrorrmien
nga milep san nga kaprong-
wose, nga sete san orong-
wose p̃isan puwra suri nale
san nga muto renge Naul On,
poro Nem̃in On sete ewilwil
sen rengen.
21 Suri nale se propet nir
sete eplari renge nir bbong
norrorrmien ser, ejki, ko
arvijuri wor derteren nga
mivel ji Nem̃in On vini
daron nga marlai nale nga
mivel ji Atua vini.

2

Jinibb nevisvisenien gerisen

1 Renge m̃eri Isrel nir tuwi,
propet ne gerisen sopor arlik
tevir. Ko pirpok kele, jinibb
nevisvisenien ne gerisen so-
por parpelari renge kami.
Arongwose parvisviseni sil-
veni nevisvisenien gerisen
nga marsij milep tevi kami
nga murongwose pulokloksi
kami. Arongwose parlingi
kurtweni Iesu Kristo nga
mivi Numal ser nga mi-
wilwil se nir renge nololien
ser. Renge daron wela ngok,
nir luwi kobbong parlok-
loksi lweni nir.
2 Ko jinibb pilep kele
parvijuri nir renge murrun
nga marsij p̃erp̃er ser ngok.
Re murrun ser ngok jinibb
pilep parij p̃isij tere sel ne
nale weretunen.
3 Jinibb nevisvisenien
gerisen ngok nir nolor
evnae nevöt, ko parloli
kapwulir pilep daron nga
marvisviseni kami e nale
gerisen ser. Ko tuwi jer pa
Atua owra suri lat nga pia-
to suri tevir, ko orrorrmi
nga pulokloksir. Atua sete
ematur, ko ni pia-lokloksir
ko, pirpe nga ni muwrai pa
nga puloli ko.
4 Ramrongwose nga Atua
otorrlai pa anglo nga mar-
loli nololien ko nir; ewirr
nir van ngatan jer ko ekai
totkonir arlik renge nema-
lik, pian pijpari nabong nga
Atua pia-wera suri lat nga
puto suri tevi jinibb nir.
5 Ko rramrongwose nga re
daron se Noa, Atua olokloksi
jinibb nga marsij ne tuwi
nen nir. Ololi vanu orron
ko nanu jijle armij. Ko
emetmet lilane bbong Noa
tevi nir ebut kele. Noa
evi jinibb nga mokvisviseni
mauren nga muon ko m̃irres
tetajer.
6 Ko rramrongwos kele e
nga Atua otorrlai jinibb ne
ngaim nga Sotom ko Go-
morra nga musli nuru tevi
nabb. Ololi erpok nga
p̃ilai norrorrmien tevi nir
nga para-vitu, ko piviseni
sev nga pia-pelari kele tevi
jinibb jijle nga marsij.
7 Rramrongwose nga Atua
emetmet lilane Lot nga mivi
jinibb nga m̃irres. Suri Lot
ornge esij elep renge mur-
run nga jinibb nga marsij
marloli.
8 Jinibb nga mumomsawos
ngok elik tevi lartul ngok
nir, ko oklesi murru nir, ko

okrunge nale ser, ko nabong
jijle kobbong okrunge esij
elep suri.
9 Nanu ngok nir arviseni
nga Numal Atua orongwos
p̃itkai tweni jinibb nga
marres nir parjikie renge
nanu nga marrowrrower;
ko nir nga sete marres,
orongwose purrul totkonir
pijpari nabong nga milep
nga Atua pia-wera suri lat
nga puto suri tevi jinibb nir,
10 ko putor vitrangi nir nga
marok-loli murrun nga mar-
sij nga nir kobbong marmer-
reni, ko nir nga marungasi
Atua.

Murrun nga m̃isij se jinibb sopor

Jinibb nevisvisenien
gerisen ngok nir nolor ean
mare lenglengen. Sete
armetutu nir nga marlik
renge melrin, ko arok-rij
kele esij tevir.
11 Ko anglo nir nga maran
mare ko, derteren ser milep
wor m̃iasie jinibb nevisvise-
nien gerisen ngok nir, ko nir
armetutu ko sete arongwos
parij p̃isij tevi nir renge no
Atua.
12 Jinibb nevisvisenien
gerisen ngok nir arirpe
bbong nanu rrum ko nga
marerri ko mariak tweni
bbong nga jinibb parrul
totonir ko parevji pinir. Nir
ngok arij tere sev nga nir
sete marongwose; ko para-
jijki pirpe nanu rrum ngok
ko nir.
13 Nowlir nga marloli
jinibb marunge m̃isij renge
niber evi nga nir kele para-
runge p̃isij. Daron nga
marloli limjer nanu nga
marsij nir nga nir kobbong
armerreni, ko arir kele wor.
Nir arloli kammanun ko
arlokloksi kami; arini arlik
korti tevi kami re nanen,
ko daron ngok kele kobbong
arok-loli silveni esij.
14 Daron nga marmeteni
nesevin san, ko sete arong-
wose parmeteni nawone,
ko armerreni parloli p̃isij
ko pa tevi. Tetajer arloli
nololien, ko sete arunge
evter wor. Arteka kerasi
nir nga batur mijkie van re
nimet. Arvisviseni nir lweni
nga nolor parvevna. Ko nale
se Atua eplari pa nga muto
pa ji nir, nga para-van re
nejijkien ko suri.
15 Arlinglingi sel nga mu-
momsawos ko arsarr. Arvi-
juri sel se Balam nga mivi
natu Boso. Ni emrreni temi-
jpal nevöt nga murrorrmi
p̃ilai renge sel nga m̃isij,
16 ko dongki sen ewer ore
nga sete puloli. Dongki ngok
erij tevi erpe jinibb, ko ewer
ore murru lenglengen sen.
17 Jinibb nevisvisenien
gerisen ngok nir arirpe mete
nuwi nga mimes pa, ko
arirpe nabor nga ling nga
milep muwi sisamise. Atua
ololi lat san oto metmet
pa terair nga mimalik nga
mimalik.
18 Arok-rij nale lenglengen
ne kowkowrien nga pusus-
ture norrorrmien nga marsij
nga jinibb mimrreni nanu
ne niben kobbong. Renge
murrun ngok arongwose

parkerkerasi jinibb nga mara-lingi kurtweni bbong murrun ne nemalik nir, ko pirvei nir paran parlengleng kele.

19 Jinibb nevisvisenien gerisen ngok nir arok-werai tevi jinibb nir nga parivel sisarow; ko nir lweni sete arivel sisarow, ko arivi ma demij maur re murrun nga pulokloksir. Sete arivel sisarow rragrrag, suri daron nga murrun san m̃ilai tweni jinibb san nga sete orongwose putor ore, ko m̃ernen ko erpe demij maur ko pa renge murrun ngok.

20 Jinibb san nga murongwose m̃irres Iesu Kristo Numal se kerr, evel lingi pa murrun ne iel ngatan nga muloli ni murrokitkit. Ko poro vitunen pian kele ko p̃isarr kele renge murrun ngok nga nanu ngok parwowomu kele e ni, ngok nekaien se morok p̃isij kele wor p̃iasi nekaien nga muto womu ren daron nga sete murongwose wore Iesu.

21 Erres p̃elak renge jinibb nga mirpok san nga poro pa sete purongwose sel nga musorsan ko nale nga muon, asie nga ni murongwose ko mivijuri beblen bbong, mian ko mivel lingi kele mirpok.

22 Murru jinibb nga mirpok eviseni nga nale ngok ewretun nga muwra ‘Guli olwi kele van orroi lweni sev nga mulu tweni.’ Ko eviseni kele nale ngok nga muwra ‘B̃erp̃er nga muwokwok olwi kele van ep̃elpalos luwi kele renge laplap.’

3

Rijrijen tweni daron nga Iesu pia-luwi kele e vini

1 Selek nir, ngel evi naul suk erwen tevi kami. Renge naul suk nga eru ngok nomok-lai nale nga puwni kami, nga puloli norrorrmien se kami pusorsan p̃irres.

2 Numrreni kaprrorrmi tutune nale nga propet nga maron nir marwera tweni pa tuwi ko, tevi nesesreien se Numal Iesu Kristo nga aposol nir marlai tevi kami.

3 Ko ngel evi norrorrmien nga milep san nga kaprongwose, nga re nabong nga vitu ngel nir, jinibb sopor parini nga murrur pimrreni sev nga m̃isij. Nir parsopsop tevi kami ko parrowrrowe nosurien se kami.

4 Parsusi parwera “Ai, pirpese le vajin? Rijrijen sen owrai pa nga pivini, ko ean ngabe pae? B̃irterawarreng se kerr, artevnir pa osuw, ko sete nanu san errmali wor. Etipatun tuwi jer pa evini ejpari lelingenok, ko nanu jijle arsorsan bbong erpe nga marto.”

5 Arij erpok ko arkikiorore metali re nanu san, ngel: Renge tuwi jer pa Atua erij, ko melrin ko dan orpelari. Ela nuwi ololi dan e, ko dan errmali.

6 Ko erpok kele, ela nuwi ko olokloksi dan, re daron se Noa.

7 Ko melrin ko ngatan nga morto lelingenok, nale

se Atua emetmet ore nuru, ortiriv ko vajin nga nabb pia-ani nuru. Nale ngok purrul totkoni pianan pij-pari nabong nga milep nga Atua pia-wera suri lat nga pia-to suri tevi jinibb nga marsij nir, ko puloli nir para-jijki suri.

8 Selek nir, lut san kele nga kaprrorrmi jipari, erpel: Sia evi nuvasngavöl vesan (1000) osorsan kobbong tevi nabong sansan renge nele-sien se Numal.

9 Jinibb sopor arrorrmi Numal se kerr ololola p̃elak nga sete ololi rijrijen sen eplari engavil; ko sete er-pok. Okloli norrorrmien sen epriv nga p̃itravi kami, suri sete emrreni nga jinibb par-jijki. Emrreni ma nga jinibb jijle parieni norrorrmien ser suri nololien ser.

10 Ko nabong se Numal se kerr p̃irrmali pirpe nga jinibb venao mivini, renge daron nga kerr sete rram-rongwose. Ko renge nabong nga milep ngok, drrela nanu nga milep p̃iap mare, ko mel-rin pijijki. Nabb nga m̃in milep p̃iani moju nir van ko parjijki, ko ngatan kele tevi nanu jijle nga marto ren parjijki.

Bongsi nale

11 Suri pianan ko nanu jijle ne iel ngatan parjijki pirpok, ko kami kapmetmet ko wor mauren se kami p̃irres. Kami kapon ko wor, ko murru kami p̃irres jijle re nanu p̃etp̃eti nga kamloli.

12 Kaptirive nabong nga Atua pia-vini ren, ko kapma-jing tweni nga nabong ngok pivini pingavil. Daron ngok, nabb p̃iani nanu totoklai ne melrin parjijki, ko moju par-liv.

13 Ko Atua owrai pa nga nabong sopon pia-lingi ngatan ko melrin nga mimerr, nga murrun nga musorsan m̃irres kobbong puto ren. Ko rramok-tiriv rijrijen sen ngok.

14 Ko selek nir, kerr jijle rramtiriv tweni nabong se Atua. Ko daron nga kamok-tiriv tweni nanu ngok nir parremali, kami kap̃elak ko wor pilep nga kaploli mauren se kami puwokwok p̃irres renge no Atua, ko kap-lik renge demat.

15 Numal se kerr nolon epriv temijpal nga mok-teravi kerr. Ko erres nga rraplesi murrun sen ngok evi sel se kerr nga rraplesi mauren ren. Tasi kerr nga rrammerreni ngok Pol oli naul san tevi kami nga musp̃e iok kele, renge norongwosien nga Atua m̃ilai tevi.

16 Tetajer re naul sen nir oksup̃e suri nanu ngok nir. Ko lat sopor re naul se Pol nir eterter nga jinibb parongwose. Jinibb nga sete batur mivter, ko jinibb nga norrorrmien ser sete musor-san, arieni murru nale ngok enije, erpe marok-loli pa re nale nga marto pa sopon renge Naul On. Re murrun ngok nir arlokloksi lwenir,

ko para-jijki ko suri.
17 Ko selek nir, kamrunge
pa nale nga puwni kami.
Re iok, kapmetmet ko wor
p̃irres; poro pijki, ko nir
ngok nga sete martori mur-
run nga musorsan tarevei
kami renge nale gerisen ser
nga tuloli taka-tor jabble lat
nga m̃irres nga kamtur e, ko
tuloli takvitan.
18 Tetajer, kerr rraplik ko
wor ko rrapimare kele renge
liken se kerr renge sel nga
rraprongwos rrurrngi mer-
renien se Iesu Kristo, Numal
se kerr ko m̃er nga mokla
mauren tevi kerr, nga mok-
wilwil se kerr renge nolon
nga m̃irres p̃elak. Tetajer
rrapsurövi Kristo ko rrapo-
suri, p̃itipatun lelingenok pi-
anan pijpari tuwi ngok vini.
Pirpok.

Naul nga JON
Muli Womue Batu nale nga mivsivseni lut nga parmeteni naul ngel puto suri

Rrek Jon nga muli naul ngel evi Jon nen nga muli nosp̃en nga m̃irres ivajin, ko nga m̃ilesi kele bori sen ko muli tweni mivi naul nga vitu jer nen renge Naul On nga Mimerr. Ko naul ngel nga rramveruse Naul (rrek Leta) nga Jon muli womue, ni oli van ji kalesia p̃etp̃eti nir. Ko ni owra batu merrenien oto ji Atua, ko kerr rrapmerrmerreni wor kerr ko. Ko erpok orongwos kerr rrapasie murrun nga marsij ne iel ngatan.

Nale ne mauren

1 Namulul tevi kami suri Nale ne mauren nga muto pa tuwi musuw, ko Atua mialoli nanu jijle vajin. Namrunge mauren nen ko pa ko namlesi ko pa tevi mete kem mawos. Nammeteni ko namjipari nevre kem e.

2 Daron nga Atua miviseni mauren nen, kem namlesi ko pa, ko namwerai tevi kami suri mauren nga muto tuwi ngok vini tevi Atua Tata, nga muloli kerr rramrongwose vajin.

3 Sev nga namlesi pa ko namrunge pa, namwerai tevi kami kele, puloli nga kami kappitevi kem kele renge gortien se kem tevi Atua Tata ko Natun Iesu Kristo.

4 Ko namuli erpok nga neiren se kerr pokrres kem̃kam̃e.

Atua evi moron

5 Ko ngel evi nosp̃en nga namrunge pa ji Natun Iesu ko namwerai vajin tevi kami: Atua evi moron, ko nemalik ejki rres nawon ji ni.

6 Ko niko, poro kerr rrapwerai rramloli gortien tevi ni, daron nga murru kerr muto re nemalik kobbong, rramkerkeris ko sete rramok-loli osorsan tevi weretunen.

7 Ko poro murru kerr puto re moron, pirpe Atua m̃ilik pa re moron, rramok-loli gortien tevi kerr sisamis, ko drra Iesu Kristo Atua Natun okrrawe tweni kerr renge nololien jijle.

8 Poro rrapwerai nololien se kerr ejkie, rramokkerkerasi lweni bbong kerr, ko weretunen ejki ji kerr.

9 Ko poro rrapwera tweni nololien se kerr tevi Atua, rramrongwose erres nga Atua puloli sev nga mumomsawos ko p̃ilai tweni nololien se kerr ko p̃irrawe tweni kerr renge sel nga marsij.

10 Ko poro rrapwera “O, kerr sete rramloli nololien te”, ngok erpe rramwera “Atua ekerkeris kobbong”, ko nale sen ejki ji kerr.

2

Kristo nga mokpitevi kerr

1 Nomok-uli naul ngel tevi
kami, natuk nir, nga p̃ijle
totoni norrorrmien se kami
nga sete kaploli nololien
kele. Ko poro kami san
puloli kele pirpok, ko jinibb
nen otoe nga p̃irij tevi Atua
Tata nga p̃ilai mauren tevi
kerr, evi Iesu Kristo nga mu-
momsawos.
2 Ko Kristo esan evi jinibb
nga p̃itlasi nololien se kerr,
suri mijen sen. Ko sete
nololien se kerr kis kobbong,
ko nololien se jinibb jijle ne
iel ngatan.

3 Ko poro rraptori totoni
nale se Atua, ko ngok rram-
rongwose erres nga rram-
rongwose ni.
4 Poro jinibb san puwra
“O, nurongwose ni”, ko sete
otori totoni nale sen, morok
ekrekris, ko weretunen ejki
ji ni.
5 Ko si nga moktori totoni
nale sen evi ni nga merre-
nien se Atua muto jile pa jin
musuw, suri emrreni Atua
elep. Ko renge nanu san
rramrongwose nga rramko-
rti pa tevi Atua, ngel:
6 Si nga muwrai nga muko-
rti pa tevi Atua, murrun pu-
sorsan ko wor tevi murru
Iesu Kristo.

Nale nesesreien nga mimerr

7 Selek nir, nale nesesreien
nga moli tevi kami ngel sete
emerr. Ejki, evi nale nga
m̃itra pa san, etipatun daron
nga kamivi rrongvi kalesia e.
Nale nga m̃itra ngel evi nale
nga kamrunge pa musuw.
8 Ko nuwretun, nale nga
moli tevi kami emerr kele.
Suri lelingenok nemalik
evanan pa pijijki, ko moron
weretunen omor pa. Eplari
pa erpok renge liken se
Kristo ko re kele liken se
kami.

9 Isi nga muwra ni elik
pa renge moron, ko mungasi
tasin, osorsan erpe nga ni
m̃ilik malum re nemalik
mivini mijpari lelingenok.
10 Isi nga mimrreni tasin
elik pa renge moron, ko
nanu san ejki kele nga pu-
loli m̃ernen pivitan van re
nololien kele.
11 Ko si nga mungasi tasin
elik re nemalik, otong na-
won ko sete orongwose lat
nga mivel ren, suri nemalik
ololi meten orrorr.

12 Natuk welili nir, nulul
tevi kami suri Atua etlasi pa
nololien se kami suri Kristo.
13 Tata nir, nulul tevi
kami suri kamrongwos pae
ni nga m̃ilik pa tuwi musuw.
M̃elakel nir, nulul tevi kami,
suri kabböt ore pa nem̃in
nga m̃isij ko kamtorrlai.

14 Natuk welili nir, nulul
tevi kami kele, suri kam-
rongwose Atua Tata; tata nir,
nulul tevi kami, suri kam-
rongwos pae ni nga m̃ilik
pa musuw renge daron nga
womujnen. M̃elakel nir, nu-
lul tevi kami suri kamterter;
nale se Atua emaur renge
nolo kami pa, ko kabböt ore
pa nem̃in nga m̃isij ko kam-
torrlai.

15 Sete kapmerreni iel
ngatan ko nanu nga marivi
ne iel ngatan. Poro kap-
merreni iel ngatan, ko sete
kamrongwos kapmerreni
Atua Tata, ejki.
16 Suri nanu jijle nga
marivi ne iel ngatan, nga
nolo jinibb m̃ilai, ko marlesi
ko marmerreni, ko nanu
jijle nga jinibb m̃ir ko
nolon mian mare suri, sete
san evel ji Atua Tata vini;
totoklai eplari renge iel
ngatan kobbong.
17 Ko ngatan ngel ko nanu
jijle nen nga jinibb nen
marmerreni arok-jijki. Ko
si ma nga mokloli marongen
se Atua p̃ilik ko wor tetajer
pijpari tuwi ngok vini.

Devje nuval se Kristo

18 Natuk welili nir, sete
mia-periv nga iel ngatan
pusuw. Erpe kamrunge
pa nga devje nuval nen
se Kristo pia-vini; ko lelin-
genok, devje nuval se Kristo
elep pa marpelari musuw.
Ko ngok rramrongwose nga
sete mia-periv iel ngatan
pusuw.
19 Devje nuval ngok nir,
womu arlik renge gortien se
kerr. Ko sete arivi kalesia
weretunen, ko arivel lingi
kerr. Poro parweretun nga
marpitevi kerr renge gortien
se kerr, ko parlik ko wor tevi
kerr; ko ejki. Ko suri arivel
lingi pa kerr, ko eplari erres
nga sete nir san renge nir
ngok evi jinibb weretunen
renge gortien se kerr.
20 Ko kami ma, Kristo,
Jinibb On se Atua, elai pa
Nem̃in On tevi kami osuw;
ko kami jijle kamrongwose.
21 Niko muloli nuli naul
ngel kele tevi kami. Sete
suri kamrrelenge sev nga
mivi weretunen, ejki. Nuli
naul ngel tevi kami suri
kami kamrongwos pae
weretunen, ko kami kam-
rongwose nga gerisen sete
orongwose piplari renge
weretunen.
22 Ia, ko jinibb si evi bot-
gerisen? Jinibb nga mokw-
erai nga “Iesu sete evi Kristo
nga Atua mukoni”. M̃ernen
ko evi devje nuval nen se
Iesu Kristo, nga mutur telure
Atua Tata ko Natun Iesu.
23 Nale ngok evi were-
tunen, suri daron nga jinibb
mutur telure Natu Atua, ko
otur telure Atua Tata kele
ko pa, ko Atua Tata sete
eptevi ni. Ko jinibb nga
muwrai tweni nga muosuri
Natu Atua, Atua Tata kele
eptevi ni.
24 Erpok, kaplingi nolo
kami tetajer re nale nga
kamrunge womujnen e pa
musuw. Poro kaplingi nolo
kami tetajer re nale ngok, ko
kaplik korti tetajer tevi Atua
Natun ko Atua Tata.
25 Ko ngel le evi merrenien
nga ni muwra pia-lai tevi
kerr, mauren nga muto tuwi
ngok vini.
26 Nuli nale ngok van ji
kami tweni nir nga marwera
parkerkerasi kami kapan re
nololien nga marsij.
27 Ko kami ma Kristo
ejivreni pa Nem̃in sen re
kami. Ko sete kama-pej kele
mun m̃er san nga pivisviseni

kami, suri Nemĩn oto pa re
kami osuw, ko okvisviseni
kami suri nanu jijle. Ko
sev nga mivisviseni sete evi
gerisen, evi weretunen jer-
jer. Kaposuri nevisvisenien
nga Nemĩn mĩilai tevi kami,
ko kaplik korti tevi Kristo.
28 Pirpok, natuk nir, mau-
ren se kami pukorti ko wor
tevi Kristo. Ko pirpok, daron
nga pia-rremali e, ko nor-
rorrmien se kerr oto eterter
pa. Setemun rrama-manun
ko setemun rrama-teptepi
renge non re nabong nga
milep nga pia-vini e.
29 Kami kamrongwos pae
nga sel se Atua omomsawos
kobbong. Ko ngok ma,
kamrongwose kele nga nir
jijle nga marok-loli nanu nga
mumomsawos arivi natu
Atua.

3

Kerr rramivi Atua natun

1 Kaplesi merrenien nga
milep nga Atua Tata mĩilai
tevi kerr! Merrenien sen
elep p̃elak nga miveruse
kerr Atua natun. Ko were-
tunen rramivi pa natu Atua.
Erpok ko, suri jinibb ne
iel ngatan nir sete arong-
wose Atua, ko niko nir sete
marongwose kerr.
2 Selek welili nir, rramivi
natu Atua pa osuw. Ko sete
eplari wor erres nga rrapa-
irpese. Ko kerr rramrong-
wose nga daron nga Kristo
piplari e, kerr rrapa-irpe ni,
suri renge daron ngok rrapa-
lesi momsawose ni renge
mete kerr.
3 Ko jinibb si nga mok-
lingi nolon mĩiterter renge
Kristo mirpok, okloli lweni
ni owokwok kele, erpe nga
Kristo kele muwokwok.
4 Si nga mokloli nololien,
erpe otor otvi pa nale ne-
sesreien se Atua. Suri sel
ne nololien erpok ko, nga
martor otvi nale nesesreien
se Atua.
5 Ko kamrongwose nga
Kristo eplari pa nga p̃ilai
tweni nololien se kerr; ko
nololien san ejki ji ni.
6 Jinibb nga mauren sen
mukorti tevi Kristo setemun
okloli nololien. Ko jinibb
nga marok-loli nololien sete
arlesi wose Kristo, ko sete
arongwose ni.
7 Natuk welili nir, sete
kaploli jinibb parkerkerasi
kami. Si nga mokloli sev nga
mumomsawos, ni omom-
sawos, erpe kele nga Kristo
mumomsawos.
8 Ko si nga mokloli
nololien evi se Demij. Suri
Demij ololi nololien sen oto
pae, etipatun re daron nga
iel ngatan setewor miplari
e. Suri nololien se Demij
muto pa, evi batun nga Iesu
Atua Natun mivini kele nga
pulokloksi sev nga Demij
muloli.
9 Si nga mivi natu Atua
setemun mia-loli nololien
tetajer, suri wenen se
Atua emaur rengen. Ko
sete orongwose puloli kele
nololien tetajer, suri evi pa
natu Atua.
10 Rramrongwose rraplesi
wose p̃irres si nga marivi
natu Atua ko si nga marivi
natu Demij mirpel ngel: Si

nga sete mokloli sev nga
mumomsawos rreknga sete
mokmerreni tasin, sete evi
natu Atua.

Rrapmerrmerreni kerr

11 Nosp̃en nga kamrunge
m̃itipatun re nga kamivi
womu kalesia e erpel: rrap-
merrmerreni wor kerr ko.
12 Sete rrapirpe Ken. Ni evi
se nem̃in nga m̃isij, ko erevji
pini tasin Apel. Suri sev
Ken mirevji pini Apel? Suri,
sev nga Ken mokloli arsij, ko
sev nga Apel mokloli, arres.
Ko niko muloli Ken mungasi
Apel suri, ko mirevji pini.

13 Tasik ko jojik nir, sete
kaptaol daron nga jinibb ne
iel ngatan nir marungasi
kami.
14 Rramrongwose nga rra-
masi pa renge mijen ko
rramini re mauren. Rram-
rongwose erpok suri rram-
merreni tasi kerr nir. Si nga
merrenien sen mijkie elik
malum renge sel ne mijen.
15 Si nga mokungasi tasin
evi m̃er nga mokrevji pini
jinibb. Ko kamrongwose nga
jinibb nga mirpok sete elai
wor mauren nga muto tuwi
ngok vini ko.
16 Ko ngel le eviseni
kerr nga merrenien erpese:
Kristo emarong pa nga
mimij suri kerr. Ko kerr
rrapmaronge kerr kele ko
wor nga rrapmij suri tasi
kerr nir.
17 Ko poro jinibb nga joron
milep p̃ilesi tasin nga joron
san mijkie, ko ololi nolon
okul tevi tasin, ko suri sev
puwrai nga merrenien se
Atua oto jin?
18 Natuk welili nir, mer-
renien se kerr sete pivi
nale kobbong ko rijen; ko
pivi merrenien weretunen
ko wor, nga rramok-loli mu-
sorsan renge mauren se
kerr.

Norrorrmien se kerr nga m̃iterter re no Atua

19 Erpok, rramrongwose
nga rramivi jinibb ne were-
tunen, ko ngok ma orong-
wose puloli norrorrmien se
kerr p̃iterter renge no Atua.
20 Sete rraprrorrmi nale
sev nga norrorrmien se kerr
mokrrorrmi nga mokwer
lokloksi kele bbong kerr
rengen. Suri Atua ean wor
mare easi norrorrmien se
kerr, ko orongwose nanu
jijle.
21 Ko selek welili nir, poro
norrorrmien se kerr sete
mokwer lokloksi kerr, ko
rrapan ji wor Atua ko, nga
nolo kerr sete pimtutu.
22 Ko poro rrapvijuri sel
nga ni m̃ir ren, ko rraposuri
nale nesesreien sen, rram-
rongwose rraplesi sev nga
rramngoni ji ni.
23 Nale nesesreien se
Atua owrai erpel, nga
rraposuri Natun Iesu Kristo,
ko rrapmerrmerreni kerr
pirpe Kristo muwrai pa tevi
kerr.
24 Si nga mokosuri nale se
Atua elik korti tevi Atua, ko
Atua okorti tevi ni. Ko suri
Nem̃in nga Atua m̃ilai tevi
kerr pa, rramrongwose nga
Atua elik korti pa tevi kerr.

4

Nemm̃in ne weretunen ko nemm̃in ne gerisen

1 Selek nir, propet elep
marok-ivel ko marok-wera
“O inu ma Nemm̃in se Atua
elik re inu”. Ko sete er-
res nga kaposuri nir jijle.
Kaprrowrrowe nir ko wor
ko kaplesi poro nemm̃in nen
eplari ji Atua rreknga ejki.
Suri propet ne gerisen elep
marivel sarrsarr iel ngatan.
2 Kapa-rongwose pia-irpel
ko poro nga evi Nemm̃in se
Atua; nir nga marok-sup̃e
nga daron nga Iesu Kristo
mivini iel ngatan niben evi
jinibb rres erpe kerr, nir
ngok Nemm̃in nga miplari ji
Atua oto pa ji nir.
3 Ko jinibb nga mokwera
“Daron nga Iesu mivini iel
ngatan, niben enije”, ko mo-
rok Nemm̃in nga miplari ji
Atua ejki ko muto rengen
ngok. Nemm̃in nga muto jin
ngok evel ji devje nuval se
Kristo ko vini. Rramrunge
pa nale nga ni pia-vini, ko
lelingenok elik tevi pa kerr
iel ngatan osuw.
4 Ko natuk nir, kami
kamivi pa jinibb se Atua.
Ko kabböt ore pa gerisen
se propet ngok nir osuw,
suri Nemm̃in nga muto renge
kami ngok, derteren nen
easi nemm̃in nga muto re
jinibb ne iel ngatan nir.
5 Jinibb gerisen ngok nir
arok-ivel arsup̃e suri norror-
rmien ne iel ngatan, suri
arivi pa jinibb ne iel ngatan.
Ko jinibb nir armurronge
nir, suri nir kele arivi jinibb
ne iel ngatan kobbong.
6 Ko kerr ma rramivi
jinibb se Atua, ko nir nga
marongwose Atua arok-
murronge kerr. Ko nir nga
sete marivi jinibb se Atua,
sete arongwose parmur-
ronge kerr. Renge sel ngok
ko, rramrongwose nga isi evi
nemm̃in ne weretunen ko isi
evi nemm̃in ne gerisen.

Batu merrenien oto ji Atua

7 Selek nir, rrapmerrmer-
reni wor kerr ko, suri mer-
renien evel ji Atua vini. Si
nga merrenien muto jin evi
pa natu Atua ko orongwose
Atua.
8 Ko si nga merrenien mi-
jki jin sete orongwose Atua,
suri batu merrenien oto ji
Atua.
9 Ko Atua eviseni mer-
renien sen tevi kerr nga
mukoni Natun sansan
bbölbböl mivini iel ngatan,
nga puloli sel se kerr nga
rraplai mauren renge ni.
10 Merrenien erpel: sete
evi nga kerr rrammerreni
Atua, ejki. Atua ko wor
emrreni kerr elep, ko okoni
Natun nga pivini pimij nga
p̃itlasi tweni nololien se
kerr.
11 Selek nir, suri Atua em-
rreni kerr elep erpok, niko
kerr kele ko wor rrapmer-
rmerreni lululweni kerr.
12 Jinibb san setewor elesi
Atua nabong san. Ko daron
nga rrammerrmerreni lulul-
weni kerr, ko Atua elik vajin
liven e kerr, ko merrenien
sen oto jile pa ji kerr osuw.

13 Atua elai pa Nemĩn sen
tevi kerr, ko ngok rramrong-
wose erres nga rramkorti er-
res tevi Atua, ko Atua okorti
tevi kerr.
14 Rramlesi pa nga Atua
Tata se kerr mukoni Natun
mivini nga mĩisre nololien se
kerr, nga p̃ilai mauren tevi
kerr jinibb ne iel ngatan.
Ko rramok-werai nga nanu
ngok evi weretunen.
15 Si nga muwrai tweni
nga Iesu evi Natu Atua, Atua
okorti tevi ni, ko ni okorti
tevi Atua.
16 Ko kerr rramrongwose
ko rramosuri merrenien nga
milep nga Atua mimrreni
kerr rengen.

Atua evi batu merrenien,
ko si nga moklik renge mer-
renien oklik korti kele tevi
Atua, ko Atua oklik korti tevi
ni.
17 Daron nga merrenien se
Atua oto jile pa erpok ji kerr
osuw, ko rrapa-tur p̃iterter
renge nabong nga Atua pia-
wera suri lat nga puto suri
tevi jinibb nir, suri mauren
se kerr iel ngatan osorsan pa
tevi Kristo.
18 Jinibb nga mimrreni
Atua setemun orongwose
pimtutu. Daron nga mer-
renien se Atua muto jile
pa ji kerr musuw, ko oji
tweni vajin metutuen. Ko
jinibb nga mokmetutu nga
Atua putor vitrangi, rrekma
merrenien se Atua setewor
oto erres jin.

19 Kerr merrenien se kerr
oto pa, suri Atua emrreni
lenglengen wor kerr womuj-
nen.
20 Si nga muwra "O inu
numrreni Atua", ko mungasi
tasin, evi jinibb ne gerisen
kobbong. Sete orongwose
pimrreni Atua nga ni sete
mĩilesi re meten, poro ni sete
pimrreni tasin nga ni mĩilesi
pa musuw re meten.
21 Ko ni le nale nesesreien
nga Kristo muwrai tevi kerr,
muwra jinibb nga mimrreni
Atua pimrreni kele wor tasin
ko.

5

Rramasie murru iel ngatan

1 Si nga muosuri nga Iesu
evi Kristo nga Atua mukoni,
evi pa natu Atua. Ko si
nga mimrreni Atua Tata, em-
rreni natun kele.
2 Poro rrapmerreni Atua
pilep, ko rrapok-vijuri nale
nesesreien sen, ko ngok ma
evi sel nga rramrongwose
nga rrammerreni natun nir
kele.
3 Poro rrapmerreni Atua,
ko ngok rrapvijuri nale ne-
sesreien sen. Ko nale ne-
sesreien sen sete eterter nga
kerr rrapvijuri.
4 Suri kerr jijle nga
rramĩiak pa ji Atua, rram-
rongwose rrapasie murru iel
ngatan. Ko sel nga rrapasie
iel ngatan erpel: rramok-asi
suri rramosuri Iesu.
5 Sete jinibb elep arong-
wose parasie murrun nga
marsij ne iel ngatan, nga
parloli pusorsan. Jinibb
nga muosuri nga Iesu mivi
Natu Atua kobbong orong-
wose p̃iasi.

Sev nga Atua muwrai suri Iesu

6 Iesu Kristo evi jinibb nga mivini; ko nuwi nga marpaptaes ni rengen ko drran nga m̃iseser daron nga mimij e, ko erpe nanu ngok ko orviseni ni. Sete nuwi kobbong nga miviseni ni, ko nuru korti, nuwi ko drran nga morviseni. Ko Nem̃in On kele okwerai tweni nga Iesu evi Natu Atua, ko Nem̃in On ngok evi pa weretunen.

7 Nir itul nga martur tevi Iesu:

8 Nem̃in On, nuwi nga mipaptaese, ko drran nga m̃iseser daron nga mimij e. Ko nir itul ngok arwera nanu sansan kobbong.

9 Ko rramosuri sev nga jinibb marwerai; ko sev nga Atua muwrai ma easi kele wore nanu nga jinibb muwrai. Ko nanu itul ngok arivi nanu nga Atua muwrai tweni Natun. Rrek rraposuri ko wor.

10 Ko si nga muosuri Natu Atua otori ko pa nanu nga Atua muwrai renge nolon osuw. Ko si nga sete muosuri Atua erpe owra "Atua ekrekris kobbong", suri sete osuri nanu nga Atua muwrai tweni Natun.

11 Ko ngel evi nanu nga Atua muwrai, nga ni elai mauren nga muto tuwi ngok vini tevi kerr, ko mauren nen oto ji Natun.

12 Si nga muosuri Natun re nolon ela pa mauren nen. Ko si nga sete muosuri Natu Atua re nolon setewor ela mauren nen.

Mauren nga muto tuwi ngok vini

13 Nuli naul ngel tevi kami nga kamosuri nise Natu Atua, nga kaprongwose nga kamlai pa mauren nga muto tuwi ngok vini ko sete miasuw nabong sopon.

14 Ko daron nga rramini re no Atua nga rraplot e, norrorrmien se kerr eterter pa. Rramosuri nga poro rrapngoni nanu san ji ni nga musorsan tevi marongen sen, ni purnge verusen se kerr ko.

15 Ko suri rramrongwose nga ni ornge pa verusen se kerr, ko niko rramrongwose kele nga nanu jijle nga rramngoni ji ni arivi pa se kerr osuw.

16 Poro kami san p̃ilesi tasin puloli nololien nga sete pivi nololien nga pia-lai ni van re mijen, ni pulot ko wor suri tasin ngok. Ko Atua p̃ilai mauren tevi tasin nga muloli nololien ngok. Ko nololien nga mok-lai jinibb van re mijen oto wore, ko sete nuwra kaplot tevi Atua suri iok, ejki.

17 Murrun jijle nga sete marsorsan arivi nololien, ko sete nololien jijle arterter p̃elak. Nololien otoe nga sete mok-lai jinibb van re mijen.

Bongsi nale

18 Rramrongwose isi nga m̃iak ji Atua sete okloli nololien tetajer, suri Iesu Natu Atua okmetmete, ko nem̃in nga m̃isij sete orongwose pijpari ni.

19 Rramrongwose nga kerr
ngel, rramivi jinibb se Atua.
Ko nir p̃etp̃eti nga martur
renge sel ne iel ngatan arlik
renge derteren se nem̃in nga
m̃isij.
20 Ko rramrongwose nga
Natu Atua evini pa iel
ngatan, ko elai pa derteren
tevi kerr nga rraprongwose
Atua weretunen. Ko mauren
se kerr okorti tevi Atua
nga mivi weretunen, suri
mauren se kerr okorti pa
tevi Natun Iesu Kristo. Ngok
ko Atua nga mivi weretunen,
ko ngok ko mauren nga sete
murongwose pusuw nabong
sopon.
21 Natuk nir, kapmetmet
lululweni kami p̃irres, sete
kaplengleng kapvijuri atua
gerisen nir.

Naul Erwen nga JON Muli

Batu nale nga mivsivseni lut nga parmeteni naul ngel puto suri

Jon olul kele, osp̃e suri merrenien ko weretunen. Ko olul van ji ‘lekter’ san ko ‘natun’ nir, ko rrek iok ni owra puwra meling kalesia (jos) san.

Nale Womujnen

1 Inu le nga mevi m̃erwomu ne Naim On, nuwra erres tevi nik, lekter san nga Atua mutobbtobbue nik, ko nuwra erres tevi natum kele nir. Inu numrreni kami elep, suri rramkorti renge nale weretunen. Ko sete inu kis kobbong, nir jijle nga markorti renge nale weretunen armerreni kami erpok,

2 suri weretunen nga muto pa ji kerr ko puto kele tevi kerr tetajer.

3 Ngel evi loten suk tevi kerr nga rramlik renge nale weretunen, ko rramokmerreni jinibb nir. Atua Tata, tevi Iesu Kristo Natu Atua, porok-la se kerr tevi nolo nuru nga m̃irres, ko porrorrmi kerr, ko porlai demat tevi kerr.

Weretunen ko merrenien

4 Inu nurnge erres nga m̃elesi natum nir sopor marok-vijuri nale weretunen, erpe nga Atua Tata muwrai pa tevi kerr musuw.

5 Ko lekter, inu numrreni bowrai kele tevim nga kerr rrapmerrmerreni kerr pilep ko wor. Inu sete nuli nga bea-werai nesesreien nga mimerr kele san tevim, ejki. Nesesreien ngok, rramrunge pa womujnen osuw.

6 Ko murrun nga rramokmerrmerreni lenglengen kerr e, ngok evi nga rrapvijuri nesesreien nga Atua muwrai. Nesesreien se Atua ngok rramrunge pa osuw daron nga rramrunge nale nga m̃irres womujnen, nga muwra mauren se kerr puwun saut ko wor renge murrun nga rrapokmerrmerreni kerr pilep.

7 Jinibb ne gerisen elep pa marivel karkar iel ngatan musuw. Nir ngok sete arok-werai nga, daron nga Iesu Kristo mivini iel ngatan, niben erpe jinibb rres kobbong. Nir nga marirpok arivi jinibb ne gerisen mawos, ko arivi devje nuval se Kristo.

8 Kapmetmet nga taktor jabble sev nga kamp̃elak tweni, ko kapa-lai wor nowlin p̃etp̃eti.

9 Jinibb si nga mivel ngasu ko sete mivijuri nale nesesreien se Kristo, Atua sete elik re mauren sen. Ko jinibb si nga mivijuri nale nesesreien se Kristo, Atua Tata

tevi Natun Iesu Kristo, nuru
korti orlik tevi renge nolon.
10 Poro jinibb san pivini ji
kami ko sete owra visviseni
nale se Kristo, ko sete kaplai
pian loloim se kami. Poro
jinibb nga mirpok pivini, ko
sete kapwerai erres tevi.
11 Suri jinibb nga puwrai
erres tevi m̃ernen, ko erpe
ni kele ko ok-korti tevi renge
majingen nga marsij sen.

Bongsi nale

12 Nale elep nga bowrai
tevi kami, ko numusus boli
tweni renge naul. Ko nor-
rorrmien suk oto eterter er-
pel, nga bea-vinuk kele bea-
lesi kami, ko rrapa-jiljilwer
sopon. Renge murrun ngok
kerr jijle rraprongwos rrapa-
runge p̃irres pilep ren.
13 Jojim nga Atua muto-
bbtobbue, natun nir arwerai
erres wor tevi nik.

Naul Itolin nga JON Muli

Batu nale nga mivsivseni lut nga parmeteni naul ngel puto suri

Jon olul kele, ko owra kalesia nir parwilwil se nir nga marok-ivel tweni parsupsup̃e Numal tevi jinibb nir. Ko oli van ji kalesia san nga nisen Gaeas, nga mivi burtur (lida) san, ko nga mokmetmete erres nir nga marok-ivel mirpok.

Nale womujnen

1 Inu le nga mevi m̃erwomu ne Naim On ko nuwra erres tevi nik Gaeas, nga memrreni nik milep.

2 Selek, nurongwose osuw nga mauren som renge no Atua oto erres. Ko nomoklot suri nga liken som puto p̃irres renge nanu jijle nga marres, ko nibem kele p̃iterter.

3 Tasi kerr sopor arpelari pa osuw, ko arwerai nga nik kutur eterter nga kumtori nale weretunen ne nale nga m̃irres ngel, ko nga nik komok-vijuri nale weretunen tetajer renge mauren som. Daron nga mornge, ko nuir elep suri.

4 Daron nga mornge natuk nir marok-vijuri nale weretunen tetajer renge mauren ser, ngok ololi inu nuir kele wor easi nanu m̃inij kele nir.

5 Selek, nik komok-tori majingen eterter. Ko tasi kerr ngok nga marinuk jim, poro arivi jinibb nga dis nar mia-jumjum bbong, ko nik komok-metmete nir erres.

6 Ko nir arwerai tweni pa osuw tevi kalesia ne iel nga nik kumrreni nir elep. Ko daron nga parivel lingi naim som, erres nga kuppitevir renge nanu jijle renge murrun nga Atua p̃ir rengen,

7 suri lartul ngok nir arlinglingi siser suri majingen se Kristo kobbong, ko sete arlai nanu san ji jinibb nga sete marivi kalesia nga partotori.

8 Erres nga kerr ma rraplai tevi lartul ngok nir sev nga nevrer marmumrrol ren, nga rrapmajing korti tevir renge majingen ser nga parwerai tweni weretunen.

Diotrepes ko Demitrias

9 Inu nuli naul san pa osuw van ji kalesia nga sisom. Ko Diotrepes orong tweni nale suk, suri emrreni p̃ilngi lweni ni puwomu.

10 Ngok ma, poro bevinuk, ko bowrai tweni tevi m̃ernen murrun sev nga ni mokloli, ko bowrai tweni nale gerisen nga ni mokwerai nga poklokloksi liken suk. Ko murrun setewor osuw iok. Sete orongwose p̃itkai kele tasi kerr ngok nir parini re naim sen; ko mare nen kele, okwer ore nir nga marwera partekair van re naim ser. Ko okoji tweni kele sele tasi

kerr ngok nir renge Naim
On.
11 Selek, sete kupvijuri
murrun nga m̃isij. Kupvi-
juri murrun nga m̃irres kob-
bong. Si nga mokloli mur-
run nga m̃irres evi natu
Atua. Ko si nga mokloli mur-
run nga marsij rrek setewor
okorti tevi Atua nabong san.
12 Ko Demitrias, jinibb jijle
arok-werai ni evi jinibb nga
m̃irres, ko nale weretunen
se Atua kele eviseni nga ni
osorsan. Ko inu kele nulai
devjen sen nga nuwrai ni er-
res osorsan, ko nik kurong-
wose nga nale suk ngel evi
weretunen.

Bongsi nale

13 Nale elep nga bowrai,
ko sete numrreni boli tweni
renge naul.
14 Ko norrorrmien suk
oto eterter nga sete mia-
periv rrek bea-lesim kele ko
rropora-jiljilwer sopon.
15 Ngel evi loten suk, nga
demat piptevi nik. Sele kerr
nir nga iel arwerai erres
tevim. Ko kupa-werai erres
sisamis tevi sele kerr kele nir
nga iok.

Naul nga JUT Muli

Batu nale nga mivsivseni lut nga parmeteni naul ngel puto suri

Jut nga muli naul ngel evi tasi Jemes, ko niko evi tasi Iesu san. Ko ospẽ jinibb nevisvisenien gerisen, ko owra Atua putor vitrangi (panisem) nir. Ko owra kalesia nir parrul totkoni wor nosurien ser.

Jut owra erres tevi nir

1 Inu Jut nuvi jinibb ne majingen nga Iesu mukonik, ko nuvi tasi Jemes. Nuli naul ngel tevi kami, ko nuwrai erres tevi kami nga Atua miveruse kami ko nga merrenien se Atua Tata miptevi kami, ko nga liken se kami muto mĩirres re Iesu Kristo.

2 Ngel evi loten suk, nga Atua purrorrmi kami, ko nga puloli demat puto ji kami kele wor nga kalesia mauren se kami pian mare kele wor, ko nga murrun nga kapmerreni sele kami pimaur p̃iterter kele wor.

Jinibb nevisvisenien gerisen

3 Selek nir, nurrorrmi elep nga boli naul ngel tevi kami tweni nosurien nga muto pa ji kalesia nir. Ko lelingenok nurnge erpe boli wor naul vinuk ji kami nga pususture norrorrmien se kami, nga puloli kaptur p̃iterter, ko kapirpe nato dosevin nga miverver ore natun tevi nale weretunen nga kamosuri pa musuw. Ngok nale weretunen nga Atua mĩilai pa musuw, ko setemun mia-lai mĩinij kele, ejki.

4 Inu nurnge erpe jinibb nga martere Atua sopor arini pa arkorti kele tevi kami re gortien se kami nga kami sete kamrongwose. Nir ngok artori nale nga muwra ‘renge nolo Atua nga mĩirres, ni ewilwil se kerr’; ko artur imare, ko arwera ‘Niko, orongwos kerr rraploli tama nanu san, ko Atua sete mialolarsi kerr.” Ko arok-loli murrun nga marsij nir ser vajin. Ko arwera kele sete armerreni Iesu Kristo, nga ni kele kobbong mivi Numal ko Atua se kerr!

Atua pia-tor vitrangi jinibb nevisvisenien gerisen nir

5 Nale ngok kamrongwos pae erres osuw, ko inu numrreni bowra lilane kele tevi kami. Daron nga Atua mĩilai tweni mẽri Isrel renge vanu ngok Ijip, ko vitunen olokloksi nir nga sete marosuri, ko ololi armij.

6 Ko kaprrorrmi ko wor anglo nir nga sete marir nga partori nais nga mian mare nga Atua mĩilai tevir, ko armerreni wor partori nais nga mian mare jer wor. Niko ololi marwolu

lingi siser woswos. Atua ekai
totkonir e dil delrrurr nga
sete mia-maot nabong so-
pon, ko parlik renge nema-
lik pijpari nabong nga milep
nga Atua pia-tor vitrangir e.
7 Ko erres kaprrorrmi kele
ngaim nga eru ngok Sotom
ko Gomora, ko lat sopon nga
marto mori kele nuru. Nir
arlengleng kele erpe anglo
ngok nir, ko arloli esij tevi
nesevin ko arloli esij tevi
nir lululweni kele; ko arla
norongen nga m̃isij ne nabb
nga m̃in nga sete orongwose
pimij nabong san. Nanu
ngok ok-viseni nelesien nga
milep tevi jinibb, nga parme-
tutu.

Jinibb nevisvisenien gerisen arivi jinibb nga marij m̃isij

8 Ko lelingenok, nir ngok
arok-loli erpok kele kob-
bong, arok-tere Atua. Ar-
matur lesi bori ner ko ar-
tajer nga marloli murrun
nga marsij renge niber. Ar-
musus Atua pimetmete nir,
ko arij esij tere anglo nir ne
melrin.
9 Ko numal se anglo ngok
nir nga nisen Maekel, ni kele
sete ololi erpok. Daron nga
m̃ilat tevi demij suri nibe
Moses nga nuru si nen p̃ilai,
ko Maekel sete elngi ni van
mare nga piwirr nale nga
m̃isij tevi demij, ejki, ko
owrai bbong, “Numal Atua
p̃iwer orem!”
10 Ko nir ngok ma poro
sete arongwose nanu san ko
rrek parij p̃isij ko pa suri.
Murru nir erpe nanu rrum
nga norrorrmien ser mijkie
ko arloli bbong nanu nga
nir marmerreni parlolir; ko
murrun ser ngok kobbong
oklokloksir.

Jinibb nevisvisenien arok-lokloksi jinibb

11 Woi, kaplesi ta lartul
lepel nir. Arvijuri sel se Ken
nga tuwi ngok. Ko suri nor-
rorrmien ne nevöt oto p̃elak
renge batur, ololi artor jab-
ble sel ser. Ko arvitan van
kele re nololien nga Balam,
muloli nir artor otvi nale se
Atua erpe Kora, ko para-jijki
kele pirpe Kora.
12 Daron nga kamini
kamser korti renge nabong
nga m̃irres p̃elak se kami,
nir ngok arirpe nevöt
nga milep san nga mutur
ore sale, ko drrav san
puwlu vini, ko p̃ires ren
ko pimawor. Nir arrorrmi
lwenir kobbong. Arirpe
nat nga mimot milep nga
ling m̃ilai vini ko sete mus
rragrrag. Arirpe kele duru
nai nga re daron mawos
nga p̃ilngi wenen, ko mutur
nawon; ko jinibb arrangi
tweni ko emijmij jer.
13 Erpe daptap nga mar-
lelep ne dis nga marerrre ko
melabbser marut peleplari;
nir kele murrur nga marsij
arpelpelari arirpe melabbse
dis ngok. Arirpe moju nga
marvitan nga Atua m̃ilngi pa
siser nga mimalik nga mima-
lik muto metmet terair.
14 Ko Inok nga mivi ebu-
tun re metka se Atam, nga
tuwi pa muwrai tweni sel
nga musorsan ngok tevir,

nga muwrai muwra ‘Kaplesi,
Numal Atua pia-rremali tevi
anglo sen nga maron nir
owun saut lenglengen
15 ko pia-wera suri lat nga
puto suri tevi jinibb jijle nir,
ko tevi nir kele nga mar-
loli m̃isij ko sete marosuri
ko marij m̃isij tevi nale nga
m̃isij nga marlai tevi Atua.’
16 Nir ngok arivi jinibb
nga marok-loli nale ko marij
m̃isij tetajer. Arvijuri nor-
rorrmien nga m̃isij ser ko
arij melmelas p̃elak, ko nale
ser erpe neni rretrrun nga
puloli partor sweri bbong
sev nga marmerreni.

Nale nga puwnir

17 Selek nir, kaprrorrmi ko
wor nale se aposol se Iesu
Kristo nir nga marlai tevi
kami tuwi nga piviseni sev
nga pia-rremali.
18 Arwerai pa tevi kami
nga renge daron ne bongsi
iel ngatan pusuw, jinibb so-
por parmen keraji murru
kami ko parvijuri murrun
nga nir kobbong marmer-
reni, nga sete mara-osuri
rragrrag Atua.
19 Jinibb nga marirpok
arongwose parloli kap-
sisamis, suri arvijuri norror-
rmien ser, ko sete arvijuri
Nem̃in On.

Murrun nga parmerreni temijpal jinibb

20 Selek nir, kami kap̃elak
ko wor nga kapini kapterter
renge murrun ne nosurien
nga muwokwok m̃irres nga
miplari ji Atua. Kaplot ko
wor p̃iterter renge derteren
se Nem̃in On.
21 Ko kaplik renge mauren
nga merrenien se Atua muto
tetajer tevi kami, daron
nga kamok-tirive Numal
Iesu Kristo nga mok-rrorrmi
kami nga p̃ilai mauren nga
muto tuwi ngok vini tevi
kami.
22 Jinibb sopor nga no-
surien ser sete eterter ko
norrorrmien ser elele, ngok
kami kaprrorrmir ko wor.
23 Ko nir m̃inij kele, kap-
wilwil ko wor ser erpe
nga kapteseni twenir renge
nabb. Ko re nir sopor sel nga
marsij ser arrul totkoni nir.
Ko kaprrorrmi nir, ko kapte-
lasi nololien ser. Ko kap-
metmet p̃irres nga nalol nga
m̃isij ser ngok tuloli takvitan
re nololien ser.
24 Ko lelingenok, Atua
sansan kobbong nga orong-
wose purrul totkoni kerr nga
sete rrapvitan. Ni kobbong
orongwos p̃ilai kerr van
rraptur renge non re melrin,
nga norrorrmien se kerr p̃ir
temijpal.
25 Atua ngok kobbong
nga miwilwil se kerr ololi
rramkorti tevi Iesu Kristo
Numal se kerr nga rapsusi
nise Atua pian mare, ko
nga rrapwerai tweni nga
ni evi Numal nga mian
mare ko mutori derteren
ko nosrövien totoklai,
m̃itipatun tuwi jer pa, mivini
mijpari lelingenok, ko pi-
anan sete orongwose pusuw
nabong sopon. Pirpok ko.

Bori se JON

Batu nale nga mivsivseni lut nga parmeteni naul ngel puto suri

Jon nga muli naul ngel rrek evi Jon nen nga muli nosp̃en nga m̃irres ivajin. Daron nga ni etra sopon, m̃eri Rom nir arloli ni evan elik talev renge norour san nga nisen Patmos, suri okwera tweni nale se Iesu. Ko ie, ni elesi bori san, ko oli totoni. Norrorrmien nga milep nga miplari renge bori nen evi nga owretun derteren se m̃eri Rom nir elep, ko derteren se Atua elep asie wor. Ko niko sete erres nga kalesia nir parmetutu nga parwer tweni nise Iesu.

Nale elep ne Naul On Tuwi arremali renge naul ngel, ko arivi vajin nale teptepi nga jinibb m̃inij sete orongwos purongwose. San evi nale nga musp̃e Bapilon (batun 18), nga mujuji Rom. Ko nale owra Bapilon pivitan, ko iok osoni lweni norrorrmien se kalesia nir van mare. Ko nir partiriv tweni daron san nga pia-vini nga mijen pijki mun, dingen pijki mun, ko norongen nga m̃isij pijki mun (21:4).

Nale nga m̃iwer visviseni naul ngel

1 Ngel evi naul ne bori se inu Jon. Nanu ngel nir, Atua evisenir tevi Iesu Kristo nga ni piviseni tevi jinibb sen nir sev nga sete ngasu para-pelari. Ko Kristo okoni anglo sen nga pivisenir tevi inu Jon, nga mevi jinibb ne majingen sen.

2 Ko inu nuli tututweni nanu jijle nir nga m̃elesir, arto renge naul ngel. Arivi nale se Atua, ko arivi weretunen nga Iesu Kristo miviseni tevik.

3 Neiren renge m̃er nga mieveve naul ngel, ko neiren renge nir nga marunge nale se Atua ngel nir, ko marosurir. Suri daron evini mori pa nga nanu ngel nir parpelari.

Jon owra erres tevi meling kalesia ebut

4 Inu Jon, nuli nale ngel tevi kami renge meling kalesia ebut nga kamlik rrale renge vanu ngok Esia. Ngel evi loten suk, nga Atua nga muwowomu tuwi jerjer, ko nga m̃ilik lelingenok, ko nga p̃ilik tuwi ngok vini, tevi nem̃in ebut nga marlik liven renge nai seksakel sen, p̃ilai demat sen puto tevi kami renge nalol nga m̃irres p̃elak sen.

5 Ko Iesu Kristo nga m̃iwerwer tweni nale se Atua ko nga orongwos rrapvijuri, ni kele p̃ilai demat sen puto tevi kami. Ni evi m̃er nga Atua muloli mimaur luwi kele wowomue re mijen. Ko ni emetmete numal jijle nir ne iel ngatan.

Ni emrreni kerr elep, ko drran nga m̃iseser etlasi tweni nololien se kerr, ololi rramiel sisarow vajin.

6 Ko ni ololi rramivi numal, ko rramirpe kele jinibb nga marok-sulsul tevi Atua Tata sen. Ko tetajer rrapsusi nisen pian mare temijpal, ko sete rrapmosi nga rrapwerai tweni nga derteren sen ean mare temijpal. Pirpok ko.

7 Ko ngok kaplesi sete miaperiv nga p̃irrmali renge nabor nir vini, ko namet jijle puklu pimteni. Ko renge daron ngok, nir nga maruni sir rengen ko jinibb jijle ne iel ngatan parunge p̃isij ko parting daron nga parlesi e. Pirpok ko.

8 Numal Atua owra "Inu nuvi batu nanu jijle, ko nuvi kele bongsi nanu jijle." Atua ngok elik tuwi jerjer, ko elik malum lelingenok, ko pia-lik pijpari tuwi ngok vini, ko evi Atua ne Derteren Jijle.

Nanu nga Jon mimatur kuluklu m̃ilesir

9 Inu Jon nga mevi tuwa kami suri nukorti pa osuw tevi Iesu ko nukorti tevi kami. Kerr jijle rraptur p̃iterter renge norongen nga m̃isij nga rramrunge re niberr suri batun vanu se Atua. Ko arkoni tweni inu van re norour nga Patmos suri nomok-wera tweni nale se Atua ko nale se Iesu.

10 Ko renge nabong on se Numal, Nem̃in sen orrul totoni inu. Ko sete epriv nurnge drrelan san renge durek nga mian mare temijpal, mirpe davö san.

11 Ko owra "Kupuli tweni sev nga kumlesi, ko kuplai naul nen van ji meling kalesia ebut nga marlik renge ngaim ebut ngel nir, Epesas, Smana, Pekamam, Tuatira, Satis, Pilatelpia ko Laotisia."

12 Ko nurienik nga ƀelesi si m̃irij tevik, mian ko nulesi lat ebut nga marmajing nir e gol, nga laet parjinget rer.

13 Ko re liven ne nanu ngok nir, san erpe jinibb mawos, ori sunsun nga mipriv temijpal ervirvi ngatan erpe sunsun se batu numal nir. Ko netatuw sen armajinge renge gol, ko etatuwe re morkon.

14 Ko jomro batun arow titis arirpe numow, ko meten oror erpe nabb nga muror.

15 Ƀelan orinrin erres p̃elak, ko drrelan erpe dis bburbbur nga m̃irrre renge botunmal.

16 Ko otori moju ebut renge nevren rres, ko renge jingon nesip nga muso renge devjen korti nuru eplari rengen vini. Ko non erinrin erpe nial nga muwosput.

17 Daron nga m̃elesi ko nuvitan re ƀelan, nurpe jinibb nga mimij. Ko ni esareni nevren rres ejparik ko owra "Sete kupmetutu, inu nuwowomu jerjer ko bea-vivitu jerjer kele.

18 Inu nuvi jinibb nga memaur. Womu numij, mian ko numaur luwi kele, ko setemun mea-mij kele. Ko derteren suk otoe nga

bololi nir nga marmij parmaur luwi kele, ko nga ƀela lweni jinibb re lat ne mijen.
19 Ngok kupuli tweni nanu nga kumlesir nga marpelari lelingenok, ko nga parapelari vitunen.
20 Kulesi moju ebut nga marto renge nevrek rres ngok nir, tevi lat ebut nga laet marjinget rer marmajing nir e gol? Nanu ngok nir nosp̃en ner arto wore, ko arto teptepi, nir le ngel: moju nga ebut ngok arivi anglo ebut ne meling kalesia ebut, ko lat ebut nga laet marjinget rer ngok arivi meling kalesia ebut ko."

2

Nale tevi kalesia nir ne Epesas

1 Ko owrai tevik owra "Kupuli tweni nale suk ngel nir, ko kuplair van ji anglo se kalesia nir nga Epesas, ko kupwera "Nale ngel evel ji san nga mutori moju ebut renge nevren rres ko mokivel suri lat ebut nga laet marjinget rer.
2 Nurongwose sev nga kamloli, ko nurrorrmi elep suri majingen nga milep nga kamloli ko norrorrmien nga mipriv temijpal se kami. Nurrorrmi sete kam̃ir rragrrag re nir nga marloli m̃isij. Ko kamrrowrrow pae ko kamlesi otvi nir nga marwera marivi aposol, ko gerisen ser eviseni nga marivi botgerisen bbong.
3 Nurongwose, norrorrmien se kami epriv. Jinibb arloli kamrunge esij renge nibe kami suri inu nisek, ko norrorrmien se kami sete evitan.
4 Ko nanu nga m̃isij san oto liven renge inu ko kami, ngel: Setemun kammerreni inu erpe nga womu kamokmerrenik.
5 Ko ngok kaprrorrmi p̃irres suri murrun nga m̃irres nga kamvijuri tuwi, ko kapvijuri lilane lweni kele pirpe tuwi daron nga murrun nen m̃itkai kami vini nga kamlesi wose moron. Ko poro sete kaprieni norrorrmien se kami renge sel nga m̃isij nga kamok-loli lelingenok, ko inu bevinuk ko ƀela tweni jijle laet se kami.
6 Ko nanu san nga kamloli m̃irres ngel: sete kammerreni murrun ne gortien se Nikolas, kamungasi nir erpe inu kele nungasi nir.
7 Si nga nolo boron mutoe, pumurrong lilane nale nga Nem̃in On m̃ilai tevi kalesia nir. Ko tevi nir nga marevji devje nuval, inu bemaronge parurroi wenen ne duru nai ne
mauren nga mutur renge orsel nga m̃irres p̃elak se Atua."

Nale tevi kalesia nir ne Smana

8 Ko owra tevik owrai "Kupuli tweni nale suk ko kuplai van ji anglo se kalesia nir nga Smana, ko kupwera "Inu nuwowomu jerjer ko bea-vivitu jerjer kele. Numij ko lelingenok numaur luwi

kele. Kapmurronge sev nga
mowrai.
9 Nurongwose norongen
nga m̃isij nga kamlik ren,
ko joro kami kele ejkie; ko
weretunen joro kami elep.
Nurongwose nale nga marsij
nga mornge nga nir marij
tere kami, nir nga marwera
marivi m̃eri Isrel ko mar-
wera nawone. Naim ne
verusen ser evi bbong naim
nga marlote demij ren.
10 Sete kapmetutue nanu
sopor nga parini ko parloli
kaprunge p̃isij. Demij
piwirre kami sopor van
re naim ne nekaien nga
purrowrrowe nir, ko
kaprunge p̃isij nabong
pisngavöl. Kaptur p̃iterter
pian pijpari kapmij, ko ƀela
mauren tevi kami pirpe
nowli kami nga m̃irres.
11 Si nga nolo boron mu-
toe ko pumurrong lilane sev
nga Nem̃in On muwra tevi
kalesia nir. Nir nga marevji
devje nuval, mijen erwen
nga vitunen sete orongwos
pijparir.”

Nale tevi kalesia nir ne Pekamam

12 Ko owrai tevik owra
“Kupuli tweni nale suk ko
kuplai van ji anglo se kalesia
nir nga Pekamam, ko kupw-
era “Inu nga nesip nga muso
renge devjen korti nuru mi-
plari re jingok, nale suk le
ngel:
13 Nurongwos pae lat nga
kamlik ngok e Pekamam, lat
nga Demij m̃isakel re nai
seksakel sen. Ko nurong-
wose kamosuri malum inu
eterter. Ko daron nga
marevji pini Antipas, jinibb
nga mokwerwer se inu ko
mutur m̃iterter tetajer tevi
inu iok ji kami, lat nga Demij
m̃ilik e, ko sete kamvilvil ore
inu.
14 Ko kamloli ma nanu so-
pon nga sete mumomsawos
re metek. Kami sopor
arvijuri malum sel ne tuwi
erpe propet ngok Balam,
nga muwrai tevi Balak nga
p̃ikrekrasi m̃eri Isrel nir nga
parurroi vison nga marsuli
jile tevi demij ko nga parloli
kele p̃isij tevi nesevin.
15 Ko erpok kele, kami so-
por arvijuri nale se gortien
se Nikolas nir.
16 Ngok kaprieni kami re
nololien se kami. Poro pijki
ko sete mia-periv inu bev-
inuk ko bepalpal tere nir
ngok tevi nesip nuval nga
miplari re jingok.
17 Si nga nolo boron mu-
toe ko pumurrarrong lilane
sev nga Nem̃in On muwrai
tevi kalesia nir. Ko tevi nir
nga marevji devje nuval, inu
ƀelai nanen san tevir nga
muto teptepi re melrin, nga
pirpe mana nga m̃eri Isrel
nir marurroi tuwi. Ko ƀelai
kele
nevöt nga muow titis tevi nir
sisamis nga nais nga mimerr
muto rengen ngok. Nais nga
mimerr ngok, m̃er nga m̃ilai
nevöt sen kobbong orong-
wose purongwose.”

Nale tevi kalesia nir ne Tuatira

18 Ko owrai tevik owra
“Kupuli tweni nale suk ko

kuplai van ji anglo se kalesia nga Tuatira, ko kupwera: Inu nuvi Natu Atua, ko metek oror orirpe nabb nga muror, ko ðelak orinrin erres p̃elak.

19 Nurongwose erres murrun se kami iok Tuatira, ko nurongwose merrenien ko nosurien se kami. Ko nurongwose nga kamokmajing nga kapwilwil se jinibb nir, ko nolo kami epriv temijpal nga sete orongwose kapvitan. Ko majingen se kami lelingenok erres kele easi majingen nga kamloli womue.

20 Ko nanu le san sete nuir tevi kami ren, ngel: Sete kamwer ore vinok nga muwra ni evi propet, ko ejki, ni erpe bbong nesevin nga m̃isij ngok Jesepel ne tuwi. Ko nevisvisenien sen ololi jinibb suk arlengleng nga marok-loli m̃isij kele tevi nesevin, ko arok-urroi kele viso nanu nga marsulsul jile e tevi demij.

21 Nulai daron evter tevi nga p̃ilesi wose ko p̃irieni lweni renge murrun nga m̃isij sen, ko ni omusus.

22 Ko suri iok, inu ðela mesien nga milep tevi, bololi pimatur re maling. Ko ni tevi nir nga marloli m̃isij tevi bonevis parunge p̃isij lenglengen. Ko poro sete parienir re nanu nga marsij nga marloli tevi, ko bololi nanu nga mowrai ngok lelingen wolok.

23 Ko berevji pini kele natun nir, puloli kalesia nir parongwose, inu nurongwose nanu jijle nga muto re nolo jinibb ko norrorrmien se jinibb, ko bea-lai nowlin mawos tevi nir sisamis re murrun nga marloli.

24 Ko nuwrai kele tevi kami m̃inij kele sopor ne ie Tuatira, kami nga sete kamvijuri nevisvisenien sen, ko nga sete kamrongwose nanu nga nir marwera evi ‘nale teptepi se Demij’, nuwra: Nurongwose kamtor sweri daron nga marterter evter, ko sete numrreni ðelngi kele soloslo nga murrow kele re kami.

25 Ko numrreni kaptajer malum, ko kaprrul totoni sel nga m̃irres ngok p̃iterter pian pijpari daron nga bearremali kele e vini.

26-28 Ko ðelai derteren tevi si nga mirevji devje nuval ko mutur m̃iterter nga muloli sev nga memrreni mijpari bongsin. Derteren nen, inu nulai ji Tata suk, ko bea-lai tevi nir. Ko nir vajin parlik metmete jinibb ne vanu jijle nir tevi nai delrrurr. Ko parevjir e erpe nga nai delrrurr mipir worwor sospen dan. Ko bea-lai moju nutrin kele tevir.

29 Si nga nolo boron mutoe, erres pumurrarronge p̃irres nale nga Nem̃in On moklai tevi kalesia nir.

3

Nale tevi kalesia nir ne Satis

1 Ko owrai tevik owra “Kupuli tweni nale suk ko kuplai van ji anglo se kalesia nga Satis, ko kupwera:

Ngel evi nale se inu nga motori Nemĩn se Atua ebut tevi moju ebut. Nurongwose murrun se kami erres, ko nurnge jinibb arokwera, kammaur bbong; ko ejki, rrek kami kammij pa.

2 Ko kapmera kele, kaploli mauren se kami nga mutomori pimij pimaur luwi p̃iterter. Suri inu nulesi nga majingen se kami setewor arres jijle renge nelesien se Atua suk.

3 Kaprrorrmi nevisvisenien nga marlai tevi kami, ko kaptur p̃iterter ren ko kaprieni kami renge nololien se kami. Poro sete kapmera luwi nga kaplik metmet, ko inu dea-vinuk re daron nga kami takrrelenge, tia-sorsan tevi murru jinibb venao.

4 Ko kami sopor iok Satis sete kamloli murrun nga m̃isij, erpe sunsun se kami sete arrokitkit. Kami ngok ko kapa-uri sunsun nga marow ko kaptutur tevik, suri kamrres ren.

5 Si nga mirevji devje nuval, ni ko parjuroi sunsun nga marow titis e nir, ko sete mara-la tweni nisen renge naul ne mauren. Ko beawera tweni renge no Atua ko tevi kele anglo sen nir nga ni mivi suk.

6 Ko si nga nolo boron mutoe, ko erres purnge ko purongwose sev nga Nemĩn muwrai tevi kalesia nir.”

Nale tevi kalesia nir ne Pilatelpia

7 Ko owrai tevik owra “Kupuli tweni nale suk ko kuplai van ji anglo se kalesia nir nga Pilatelpia, ko kupwera tevir nga ngel evi nale suk, nga inu mon temijpal ko mewretun. Inu nutori totkoni ki ngok nga mivi se Devet tuwi, ko daron nga m̃etasi metali ko sete san orongwose p̃ikikior kele; ko daron nga m̃ekikior, ko sete san orongwose p̃itasi kele.

8 Ko nurongwose majingen se kami nga Pilatelpia. Nurongwose nga derteren se kami ewelili bbong, ko kamvijuri ma nevisvisenien suk, ko sete kamvilvil ore inu. Kaplesi, nutasi pa metali etp̃ir re no kami oto metmet nga sete san orongwose p̃ikikior kele.

9 Kaplesi, bololi nanu san tevi gortien ngok nir nga naim loten ser mivi naim loten mawos se demij nir. Nir arwera arivi m̃eri Isrel, ko arwera nawone. Ko bololi parini para-jipa vitan ji kami ko parsusi nise kami van mare, puloli nir parongwose nga inu numrreni kami.

10 Ko nuwrai eterter tevi kami nga bemetmet lilane kami re daron nga m̃iterter nga pia-pelari renge iel ngatan ngel nga purrowrrowe jinibb nir, suri kamosuri nale suk nga mowra ‘Kaptur p̃iterter tetajer, sete nolo kami pivitan.’

11 Sete mia-periv bearremali ji kami. Ko kaptori totkoni p̃iterter sev nga kamtor sweri pa musuw, suri san tia-lai luwe nowlin nga moro kami kapa-lai.

12 Si nga mirevji devje nuval, ko inu bololi pivi nabur
nga m̃iterter renge Naim On
se Atua suk, ko sete mia-
jikie rengen. Ko bea-uli nise
Atua suk rengen, tevi nise
ngaim ngok kele se Atua suk,
Jerusalem nga mimerr ngok
nga Atua suk pia-koni tweni
re melrin vini iel ngatan.
Ko bea-uli nisek nga mimerr
kele puto rengen.
13 Ko si nga nolo boron
mutoe, ko erres purnge ko
purongwose sev nga Nem̃in
muwrai tevi kalesia nir.”

Nale tevi kalesia nir ne Laotisia

14 Ko owrai tevik owra
“Kupuli tweni nale suk ko
kuplai van ji anglo se kale-
sia nga Laotisia ko kupw-
era, Ngel arivi nale suk nga
nomok-wera pirpok ko pa
tevi rijrijen se Atua nir, ko
nga nomok-wera tweni nale
se Atua, ko nga orongwos
jinibb pivijurik. Ko nuvi
batbatu nanu jijle nga Atua
mulolir.
15 Nurongwos alje majin-
gen se kami. Kami sete
kamirpe nuwi nga mutu-
tun, ko kami sete kamirpe
nuwi nga mimemrrali. Erres
p̃elak ma poro kapirpe nuwi
nga mututun, rrek poro
kapirpe nuwi nga mimemr-
rali.
16 Ko suri kamivi liven re
nuru, ko nuvirngise kami, ko
boltuv tweni kami.
17 Ko kami kamwera “Kem
ma joro kem elep temijpal,
sete nevre kem armurrol re
nanu san.” Ko sete kamlesi
wose nga joro kami mijkie,
kamlik esij, kammalmal, ko
kamivi metrrorr.
18 Ko nuwrai tevi kami,
kapwuli gol nga m̃irres ji
inu, puloli joro kami pilep.
Ko kapwuli kele sunsun nga
muow nga kapuri, ko pu-
loli setemun kammanun nga
jinibb parlesi kammalmal.
Ko kapwuli kele roi ne meter
ji inu, nga puloli kapkulkulu
luwi p̃irres.
19 Inu nomok-rij eterter ko
nomok-tor alje nir nga mem-
rreni temijpale nir. Ko ngok,
kaprrorrmi p̃irres ko ka-
prieni norrorrmien se kami
renge nololien se kami.
20 Ngok, kapmurrong, inu
nutur nututi metali, ko nu-
verus. Poro si nga murnge
drrelak ko m̃itasi metali, inu
bean re loloim sen ko nobo-
raan korti.
21 Si nga mirevji devje
nuval, ko bololi ni p̃isakel
renge nai seksakel suk renge
nelik, erpe inu kele nurevji
pa devje nuval ko nusakel pa
renge neli Tata suk renge nai
seksakel sen.
22 Ko si nga nolo boron
mutoe, erres pumurrar-
ronge p̃irres nale nga Nem̃in
On mokwerai tevi kalesia
nir.”

4

*Nir nga renge melrin ar-
surövi Atua*

1 Mian ko numatur lesi
nanu kele san, ko nulesi
metali san etp̃ir renge mel-
rin. Ko drrelan nga mornge
womu, nga mirpe davö, erij
luwi kele, ko owra “Kupini

iel mare, ko beviseni tevim
sev nga pia-pelari.”
2 Ko derteren se Nemĩn
On evini evesane ko orrul
totonik. Ko iok renge melrin
nulesi nai seksakel san, ko
san esakel ren.
3 Mernen non erinrin erpe
nevöt nga morres ngel nuru,
jaspa ko kanilian, nga mor-
songsong. Ko liwaliw san oto
rrale nai seksakel nen, nga
mĩirinrin mirpe emral nga
nulsen mirpe ro nai san nga
miejejen mĩirres.
4 Ko nai seksakel ngavöl
eru drromon ivij (24) kele
arto rrale nai seksakel nen,
ko ƀirterawarreng ngavöl
eru drromon ivij arsakel rer.
Ko nir aruri sunsun nga
muow ko aruri nuvan nga
marivi gol re batur.
5 Ko navil okvil pelari
renge nai seksakel nen, ko
belver drrelan orrorrorr ko
ever. Ko womu re nai sek-
sakel nen, nasul ebut aror,
nga marivi nemĩn ebut se
Atua.
6 Ko iok kele, nulesi nanu
san erpe dis nga mivilvil ko
mĩimĩerer mĩirres p̃elak.

Ko netun vanu ivij nga me-
ter marto p̃etp̃eti re niber, re
nor ko re durer, artur rrale
nai seksakel nen.
7 Nga mutur womunen
erpe laeon; nga mutur surie
erpe buluk norman; nga suri
kele e non erpe jinibb; ko
nga vitu jer nen erpe numön
ngel ikel, ko ete naben erpe
nga purow.
8 Ko nir jijle nga ivij ngok,
naber sisamis ouwon. Ko
meter arto p̃etp̃eti re niber,
vini vare e ko lolor e. Ko nat
mĩirin ko nat nga mupong,
sete armosi nga parlai nubo,
ngel: ‘Atua ne drromsen
mare nga muon nga muon
nga muon, ni elik tuwi pa,
ko elik malum lelingenok, ko
p̃ilik kele tuwi ngok vini. Ni
otori derteren jijle.’
9 Ko netun vanu
ivij nga arok-la nubo, ar-
surövi, artori, ko arwera
erres wor tevi ni nga mi-
maur tuwi ngok vini, ko nga
mĩisakel renge nai seksakel.
Ko daron nga marlai nubo
nen,
10 ko ƀirterawarreng nga
ngavöl eru drromon ivij nga
arjipa armatur van ngatan
re no ni nga mĩisakel re nai
seksakel, ko arsurövi ni ngok
nga mĩilik tuwi ngok vini.
Ko aruri tweni nuvan ser ko
artuwer van womu re nai
seksakel e, ko arwera
11 “Numal Atua se kem! Nik
kurres nga parsurövim, par-
torim, ko parlai derteren
jile tevim. Suri nik kuloli
nanu jijle nir, ko renge nik
marongen som arpelari ko
armaur.”

5

Naul nga marbbölji ore pa

1 Mian ko nulesi naul san;
ni nga mĩisakel re nai sek-
sakel otori re nevren rres.
Arulul p̃etp̃eti ren, devjen
ko devjen, ko arlulngi jile

A **5:1** Nabböl evi nanu san nga marlai tuwi nga marbbölji ore naul e nga puloli jinibb nawon sete pieveve.

pa, ko arla nabböl[A] ko arwusi bongsin re lat ebut ko arbbölji ore pa.

2 Mian ko nulesi anglo san nga derteren sen milep. Ni erij, drrelan ean mare, ko owra "Ngok, si erres re p̃ila tweni nabböl nga marbbölji ore naul ngok e, ko pieveve vajin?"

3 Ko san ejki renge melrin ko renge iel ngatan ko renge ngatan nga muto van re melve ngatan ngel e, nga m̃irres re pieveve naul nen rreknga pimteni lolon.

4 Nuting lenglengen suri san ejki nga m̃irres re pieveve naul nen ko pimteni lolon.

5 Mian ko san renge ƀirterawarreng nen nir owrai tevik, owra "Ete kupting! Kuplesi, Laeon nen nga renge metka se Juta, ngok metka nen nga milep se Devet, ni erevji devje nuval, ko ni ko orongwos p̃ila tweni nabböl nga ebut ngok ko pieveve naul."

6 Mian ko nulesi natu sipsip san[B] otur liven ji ni nga m̃isakel renge nai seksakel nga netun vanu nga ivij nga martur rrale tevi ƀirterawarreng nir. Ko natu sipsip nen, nulesi erpe arevji pini womue. Batin ebut, ko meten ebut, nga marivi nem̃in ebut se Atua nga ni mok-konir van re iel ngatan totoklai.

7 Ko natu sipsip nga evan ko ela naul nen ji ni nga m̃isakel re nai seksakel, re nevren rres.

8 Ko daron nga muloli, ko netun vanu nga ivij nga ko ƀirterawarreng nga ngavöl eru drromon ivij arjipa armatur van ngatan renge no natu sipsip. Nir jijle artori nevis tingting ser, ko besin nga marmajing gol e ko nga marwun saute nanu san nga mapun m̃irres, ni ko evi verusen se jinibb se Atua nir.

9 Ko nir arla nubo nga mimerr san, ni le: "Nik kurres re kupla naul ko kupla tweni nabböl ko kupeveve. Suri nik arevji pinim, ko drram nga muwlu erpe sulsulen nga muwli tweni jinibb nir arivi se Atua, metka nga marivel renge botnaƀe nir, ko renge vanu nir, ko arivi jinibb nga marij nale p̃etp̃eti nir.

10 Ko kuloli arivi jinibb ne sulsulen som nir nga parmajing se Atua, ko nir parwowomu renge jinibb nir iel ngatan."

11 Ko nulesi kele anglo elep nga elep, ko nurnge drrelar nga martur rrale nai seksakel, netun vanu nga ivij nga, ko ƀirterawarreng nir,

12 ko arla nubo, drrelar ean mare, arwera "Natu Sipsip nga marevji pini, ni erres re p̃ila derteren, nijor, norongwosien, ko nga partori, parsurövi, ko parsusi van mare!"

13 Mian ko nurnge drrela nir jijle nga marlik re melrin, ko renge iel ngatan, ko renge ngatan nga muto van

B **5:6** Iesu

re melve ngatan ngel e, ko
renge dis; nanu jijle nir nga
marmaur iok jijle nir. Ko
arla nubo, arwera “Ni nga
m̃isakel renge nai seksakel,
ko Natu Sipsip, parsurövi
nuru ko partori nuru ko
parsusi nuru van mare, ko
parlai derteren jile tevi nuru
tuwi ngok vini.”
14 Ko netun vanu nga ivij
nga arij welir, arwera “Pir-
pok ko!” Ko ƀirterawarreng
nir arjiol armatur van
ngatan ko arsurövi.

6

Natu Sipsip ela tweni nabböl renge naul

1 Mian ko nulesi Natu Sip-
sip nen ela tweni nabböl[C]
nga womunen, ko nurnge
drrelan san renge netun
vanu nga ivij nga, drre-
lan erpe belver, ko owra
“Kupini!”
2 Ko nuklu ko nulesi os nga
muow san. Ko jinibb san
esakel ren, ko oke nevis, ko
arla nuvan san tevi re batun.
Ko ni ololi os sen owlu, ean
epalpal re nuval. Ko tetajer
okrevji devje nuval sen nir.
3 Mian ko Natu Sipsip
ela tweni nabböl nga erwen
nen. Ko nurnge drrela netun
vanu nga erwen nen, owra
“Kupini!”
4 Ko os kele san owlu vini,
nga musongsong. Ko ni
nga m̃isakel ren ela derte-
ren nga pirvei nuval pivini
iel ngatan, nga puloli jinibb
nir parevrevji pinpini lulul-
wenir. Ko arla nesip ne
nuval nga milep san tevi.
5 Mian ko Natu Sipsip ela
tweni nabböl itolin. Ko
nurnge netun vanu nga
itolin owrai
owra “Kupini!” Ko nuklu,
ko nulesi os nga mumotmot
san. Ko ni nga m̃isakel ren
otori skel san re nevren.
6 Ko nurnge drrelan san
eplari re liven ne netun
vanu nir, ko owra “Nowli
nanu nir paran mare. Niv
ne nabong san, nowlin pu-
sorsan tevi nowli majingen
ne nabong san totoklai. Ko
nowli raes ne nabong itul,
nowlin pivi nowli majingen
ne nabong san totoklai. Ko
nowli oel nga marok-tabbu
e, ko nowli norro, pusorsan
malum tevi nga womu ko
pa.”
7 Mian ko Natu Sipsip ela
tweni nabböl ivajin. Ko
nurnge drrela netun vanu
nga ivajin, owra “Kupini!”
8 Ko nuklu, numteni os
nga mivi niavi betiv. Ko ni
nga m̃isakel rengen, nisen ko
Mijen. Ko san evitu bbong
mori suri, nga nisen ‘Vanu se
jinibb nga marmij.’ Ko Atua
ela derteren tevi nuru nga
poran renge iel ngatan totok-
lai ko renge lat jijle, porloli
jinibb pivi meling pivivji, ko
porevji tweni meling ivajin
re nir p̃etp̃eti. Ko nanu ngel
le nir porevjir e, nuval, nu-
mer, mesien, ko nanu rrum.
9 Mian ko Natu Sipsip

C **6:1** Nabböl evi nanu san nga marlai tuwi nga marbbölji ore naul e nga puloli jinibb nawon sete pieveve.

ela tweni nabböl elmen. Ko nulesi re melve nawot nga marsulsul ren nemi nir nga jinibb nir marevji pinir suri arwerwer renge nale se Atua, ko arij sen.

10 Ko nir arkail drrelar ean mare, arwera “Atua ne Drromsen Mare! Nik kuon, kuwretun tetajer! Seveling ko kupvirrali jinibb nir suri marevji pini kem?”

11 Ko arlai sunsun nga marow tevi nir sisamis, ko arwera tevir “Kapmosi beblen mun tera nga tasi kami jile nga marosuri ko marmajing se Atua nga marlik vane ko nga jinibb parevji pinir, parini jile mun.”

12 Ko mian ko nulesi Natu Sipsip ela tweni nabböl ouwnon. Ko nami san emi eterter, ko nial moron ejki, omot nawon, ko navöl osongsong erpe drra.

13 Ko moju nir armetewtaw arvitan ngatan, erpe wene nai san daron nga ling miser milep ko miterure.

14 Ko melrin olulngi tweni erpe boriti, mijkie, ko botwen jile ko norour jile aruj lingi milnger.

15 Ko numal nir ne iel ngatan, tevi jinibb nga marlelep nir, tevi batu jinibb ne nuval nir, tevi jinibb nga joror milep, ko jinibb jijle nir, jinibb nga marivi demij maur nir, ko jinibb nir nga marivel sisarow, aran arteptepi re nolo ƀereng nir ko re melve ƀereng nir nga renge botwen nir.

16 Ko arwerai tevi botwen nir ko tevi ƀereng nir, “Kaptawi ore kem pingavil, kaploli nabteptepi re mete ni nga misakel re nai seksakel, ko re lolaren se Natu Sipsip!

17 Suri nabong nga milep nen evini pa ne lolaren se nuru. Si orongwos putur?”

7

Meri Isrel nir nuvasngavöl ner evi ongut vesan bbulin ngavöl ivij drromon ivij (144 000)

1 Mian ko nulesi anglo ivij artur renge bongsin ne ivij ne iel ngatan, artor ore mete ling nir nga puloli ling setewor parongwos parser sopon renge dan rreknga renge dis rrek renge duru nai san.

2 Mian ko nulesi anglo kele san eplari renge lat nga nial mimraej e. Ni otori Atua nga mimaur nabböl[D] sen. Ko ni everus drrelan ean mare van ji anglo nga ivij nga, suri Atua elai pa derteren tevir nga parlokloksi dan ko dis.

3 Ko anglo nen owrai owra ‘Sete kaplokloksi dan, rreknga dis, rreknga duru nai san, pijpari nga nabbölji nabböl se Atua ngel renge jinibb ne majingen se Atua se kerr borngir”.

4 Ko arbbölji nabböl se Atua renge borngir, mian ko arwerai tevik nir elep nga

D **7:2** Nabböl evi nanu san nga marlai tuwi nga marbbölji ore naul rrek nanu minij san e nga puloli jinibb nawon sete pijpari. Jinibb jile arlesi wose nabböl se jinibb nga milep ko niko sete mara-jipari nanu sen nga mibbölji ore mirpok.

elep nga nir nga marbbölji nabböl se Atua renge borngir. Nuvasngavöl ner ejpari ongut vesan bbulin ngavöl ivij drromon ivij (144 000). Ko nir arpelari renge metil naim nga esngavöl drromon eru se m̃eri Isrel,

5 evi nuvasngavöl vasngavöl drromon eru (12 000) renge metil naim sisamis, metil naim se Juta, metil naim se Rupen, metil naim se Gat,

6 metil naim se Asere, metil naim se Naptali, metil naim se Manase,

7 metil naim se Simeon, metil naim se Livae, metil naim se Isakara,

8 metil naim se Sepulun, metil naim se Josep, metil naim se Benjamin.

Delung jinibb nga milep ne vanu jijle

9 Mian ko nuklu, ko nulesi delung jinibb nga milep nga milep. Sete san orongwos pieve p̃etp̃eti nir, suri nir elep p̃elak. Arivel renge botnab̃e p̃etp̃eti nir, ko renge vanu p̃etp̃eti nir, ko arivi jinibb nga marij nale p̃etp̃eti nir. Ko artur womu re no Atua nga m̃isakel re nai seksakel ko re no Natu Sipsip. Aruri sunsun nga marow ko artori nablasi nini nga raor marto malum rer.

10 Ko arkail drrelar ean mare, arwera "Atua se kerr, nga m̃isakel renge nai seksakel, ko Natu Sipsip orla mauren tevi kem."

11 Ko anglo nir artur rrale nai seksakel, tevi b̃irterawarreng nir, ko netun vanu nga ivij nga. Ko nir arjipa armatur ngatan renge nai seksakel, ko arsurövi Atua,

12 arwera "Pirpok! Atua se kerr, jinibb jijle nir parsurövi, parsusi, partori, parwera erres wor tevi, ko parsupsup̃e norongwosien sen ko derteren sen, tuwi ngok vini. Pirpok."

13 Ko san renge b̃irterawarreng nir osusi tevik, owra "Ia, ko isi ko jinibb ngel nir nga maruri sunsun nga marow ngel nir, arivel ngabe ko vini?"

14 Ko inu nuwra "Iawo, numal, inu nurrlenge. Nik ma kurongwose." Ko ni owra lweni tevik, owra "Nir le ngel nga marlesi norongen nga m̃isij, nga jinibb nir arojir elep. Nir arrawe sunsun ser, arloli arow titis renge drra Natu Sipsip.

15 Niko artur womu re no Atua nga m̃isakel re nai seksakel sen. Ko nutrin ko nutpong, arlotoe renge Naim On sen. Ko Atua nga mivi Numal ser p̃ilik tevir tetajer, ko pimetmet nir p̃irres.

16 Setemun nabong san kele numer p̃iajir, setemun nabong san kele nolor pimesmes; nial setemun p̃isne lokloksir, ko nat nga mututun setemun puloli parunge p̃isij.

17 Suri Natu Sipsip nga mutur morie nai seksakel se Atua, ni pimetmet nir p̃irres, ko piptevir paran re mete nuwi ne mauren nir. Ko

Atua pitwasi tweni suwen meter jijle nir.

8

Nabböl ebutun

1 Mian ko Natu Sipsip ela tweni nabböl[E] ebutun, ko nat emnena nawon re melrin oto beblen, setemun ejpari mete nial san.

2 Mian ko nulesi anglo ebut nga martur re no Atua, arlai davö ebut tevir.

3 Ko anglo kele san, nga mutori nai juljul san nga mirpe niwos nga marmajing gol e, evini ko otur re nawot ne sulsulen nga mivi gol nga muto re no Atua. Arla nanu san nga mapun m̃irres tevi, nga puto tevi verusen nir se jinibb se Atua nir, nga ni p̃isale nai sen e ko pusulsule renge nawot.

4 Ko ololi Atua ornge nousnin, ko mapun esesbel erres renge nai juljul nga mutori, ko oto tevi verusen se jinibb se Atua nir.

5 Mian ko anglo ela nai juljul sen, ko ososle tweni nabb sopon nga m̃in renge nawot, ko evijreni tweni vini iel ngatan. Ko belver orrorrorr ko ever, ko navil evil, ko nam̃i em̃i.

Anglo ivij aruwi davö

6 Mian ko anglo ebut nga martori davö ebut artori metmete nga paruwir.

7 Ko anglo nga womunen owi davö sen. Ko bebje aes arvitvitan oto tevi nabb nga muror ko tevi drra, arirpe naus nga mus. Ko poro dan itul ni ko, ko nabb nen osli tweni itolin. Ko poro nai itul ni ko, ko nabb nen osli tweni itolin. Ko osli tweni mösmös p̃etp̃eti.

8 Mian ko anglo erwen owi davö sen. Ko nanu san erpe botwen nga milep ein, ko arwirre van renge dis. Ko poro dis lat nen itul, ko lat nen itolin erieni evi drra.

9 Ko poro nanu itul nga marmaur renge dis, ko itolin emij. Ko poro drrav itul, ko itolin nabb osli, ein lokloksi.

10 Mian ko anglo itolin owi davö sen. Ko moju nga milep san, nga muror erpe nasul, evitan vini iel ngatan; ko evitan van renge nuwi seser ko mete nuwi nir. Ko poro nuwi seser itul, ko olokloksi itolin; ko poro mete nuwi itul, ko olokloksi itolin.

11 Ko moju nen, nisen ko botut. Ni ko ololi nuwi nga mivitan ren emelmel; ko jinibb elep, daron nga marmini, ko armij, suri emelmel erpe b̃esu newri.

12 Mian ko anglo ivajin owi davö sen. Ko nial devjen itul e ko itolin omotmot, ko navöl devjen itul e ko itolin omot, ko moju devjen itul e ko itolin omot. Ko renge nat nga m̃irin, devjen eru bbong nat erin re nuru, ko devjen san nat opong ren. Ko renge nat nga mupong, devjen eru bbong omor, ko devjen san emalik.

13 Mian ko nuklu kele, ko nulesi ikel san orow

E **8:1** Nabböl evi nanu san nga marlai tuwi nga marbbölji ore naul e nga puloli jinibb nawon sete pieveve.

mare jer, ko erij drrelan ean mare, owra “Wurru! Wurru! Wurru! P̃isij p̃erp̃er re nir nga marlik iel ngatan daron nga davö itul nga marjipon anglo paruwir!”

9

1 Mian ko anglo elmen owi davö sen. Ko nulesi moju san nga mivitan pa renge dan. Ko arla ki san tevi moju nen nga p̃itasi bbulwil nga nabbön mijkie.

2 Mian ko moju nen etasi bbulwil. Ko nousni nabb nga milep ous pelari ren, ko ous ore nial ko melrin, ololi nat emalik.

3 Ko nato nga marokrowrow re mösmös arow pelpelari renge nousin nen, arwijwaji renge dan. Ko derteren ser otoe nga paraji jinibb p̃isij erpe netu nu m̃et.

4 Ko arwer orer nga sete parurro lokloksi mösmös rreknga rao nai rreknga nanu tama san nga mimaur, ko paraji kis bbong jinibb nga nabböl se Atua sete mibbölji borngir.

5 Ko arwer orer nga sete paraji pinir, ko parlolir parunge nevrut kobbong pijpari navöl pielim. Milnge liwer ererer erpe milnge liwe netu nu m̃et.

6 Ko renge navöl nga elim ngok nir, jinibb ngok nir parpejpej sel tama san nga partor pini lwenir e, ko sete mara-tor sweri rragrrag san; parmerreni lengleng parmij, ko parrelenge parmij.

7 Ko nato nen nir arirpe os nga martur vivöngsur tera nuval. Nuvan ser re batur arirpe nuvan se numal nga marmajing gol e, ko nor arirpe no jinibb.

8 Rao batur arirpe rao batu nesevin, ko liwer arirpe liwe bae.

9 Ko nanu san erpe delrrurr oto ore morkor, ko drrela naber arirpe drrela kat nir ne nuval nga os mareveir nga paran re nuval.

10 Nerurer otoe, erpe nerure növi, nesip ser arto rer; ko derteren ser nga parloli jinibb parunge nevrut pijpari navöl pielim arto re nerurer.

11 Numal ser otoe, ko ni evi anglo nga mimetmete bbulwil nen. Ni nisen renge nale se m̃eri Isrel nir, Apaton, ko renge nale se m̃eri Gris nir, evi Apolion, nga muwra puwra: Jinibb nga moktor pinipni jinibb.

12 Ngok evi nanu itolin nga parsij p̃erp̃er nir nga miplari womu, ko eru orjipon malum.

Anglo ouwnon owi davö sen

13 Mian ko anglo ouwnon owi davö sen. Ko nurnge drrelan san eplari renge bongsin nga ivij ne nawot nga mivi gol nga mutur re no Atua.

14 Ko drrelan owrai tevi anglo ouwnon nen owra “Kuptelasi tweni anglo ivij nga marile totonir martur renge jeli nuwi seser nga milep Iupretes.”

15 Ko ni ean etlasi twenir.
Anglo nga ivij nga, tuwi pa
arok-tur tera sia ngel, navöl
ngel, nabong ngel, ko mete
nial ngel, nga parevji pini
jinibb nir; parloli jinibb pivi
meling p̃ititlu, ko parevji
tweni meling itolin re nir
p̃etp̃eti.
16 Ko nurnge arwera tweni
jinibb ne nuval nir evis
nga marsakel re os nga
marpitevi anglo nga ivij nga;
nir ejpari milian ongut varu
(200 000 000).
17 Ko numatur lesi bori suk
malum, ko nulesi os nen nir
ko jinibb nir nga marsakel
rer. Aruri sunsun ne del-
rrurr arto re morkor. Ko
delrrurr nen nir arsongsong
erpe nabb, ko arejejen temi-
jpal erpe nuwi seser nga
milep, ko aringango temij-
pal, erpe salpa. Ko batu os
nen nir arirpe batu laeon.
Ko nabb ein peleplari renge
jingor, ko nousni nabb ous
peleplari re jingor, ko salpa
kele aringango peleplari re
jingor.
18 Ko nabb nga m̃in nen
ko nousni nabb nen ko salpa
nen artor pini meling itolin
re jinibb p̃etp̃eti.
19 Suri os nen nir, derteren
ser oto renge jingor, ko re
kele nerurer. Nerurer arirpe
num̃et, suri batur otoe, nga
marok-ajaji lokloksi jinibb.

20 Ko jinibb nga sete
marmij e nanu nga mar-
sij ngok nir, nolor sete
arlululwi renge murrun
nga marsij ser; ko sete
armosie nga parlot tevi
demij, ko tevi atua ne
gerisen nga nir kobbong
marta rrongrrongvi gol,
silva, bras, nevöt, ko nai.
Atua ne gerisen nen nir sete
arongwos parkulkulu, sete
arongwos parungrunge, ko
sete arongwos parivel.
21 Ko jinibb nen nir nolor
sete arlululwi renge murrun
nga martor pinipni jinibb,
nga marloli botut, nga mar-
loli m̃isij tevi nesevin, ko nga
marvevna.

10

Anglo nga mutori naul nga welili san

1 Mian ko nulesi anglo kele
san nga derteren sen mutoe
orow jubbul renge melrin
vini ngatan e. Ni ori nabor
erpe sunsun sen, ko liwaliw
san oto rrale batun. Non
erpe nial, ko ƀelan nuru
orirpe nabur ne naim eru
nga morin.
2 Ko ni otori naul nga
welili san nga mieveve jile
renge nevren. Ko otur, ƀelan
rres renge dis, ko ƀelan mair
renge dan.
3 Ko everus, drrelan ean
mare; drrelan erpe drrela
laeon nir nga marngorr.
M̃ikail musuw, ko belver
ever weli vabut.
4 Belver miver jile, ko oto-
mori bolul; ko drrelan san
eplari re melrin, ko owra
“Kupsilveni nanu nga belver
muwrai ngok, sete kupuli
tweni.”
5 Mian ko anglo nen nga
m̃elesi nga mutur renge dis

ko renge dan ojuji melrin e
nevren rres,
6 ko nga puloli nale sen
p̃iterter, owra nise Atua nga
mimaur tuwi ngok vini, nga
muloli melrin ko iel ngatan
ko dis ko nanu jijle nir nga
marmaur renger. Ko anglo
owrai owra “Setemun nanu
san oto ore.
7 Ko daron nga anglo ebu-
tun puwi davö sen, ko Atua
puloli norrorrmien sen nga
muto silveni nga muwrai
pa tevi propet sen nir nga
marivi jinibb ne majingen
sen nir tuwi.”
8 Mian ko drrelan nga
mornge renge melrin erij
tevik kele, owra “Kupan
kupla naul nen nga muto
renge nevre anglo nga mu-
tur renge dis ko renge dan.”
9 Ko nuan ji anglo nen,
ko nungoni naul nen. Ko
ni owrai tevik, owra “Ku-
plai ko kuprroi. Renge jin-
gom ko purrun pirpe nar-
rlu sukabak, ko depaim ma
p̃ikarkar e.”
10 Ko nulai jin, ko nurroi.
Ko re jingok, orrun erpe nar-
rlu sukabak; ko nurrolmi, ko
depaik ekarkar e.
11 Mian ko arwerai tevik,
“Pivesan kele nik kupwera
tweni nale se Atua suri
jinibb ne vanu elep wor,
jinibb ne nale elep wor, ko
numal elep wor.”

11

Jinibb eru nga morij se Atua

1 Mian ko arlai mavir san
tevik nga mivi norrngov.
Ko arwerai tevik, “Kupan
kuprrongvi Naim On se Atua
ko nawot nen, ko kupeve nir
evis nga marlot rengen.
2 Ko sete kuprrongvi
norrngov ne lolo naworr
ne Naim On, suri evi pa se
jinibb ne vare nir. Ko nir
parloli Ngaim On Jerusalem
setemun puon pijpari navöl
pingavöl pivij drromon
pieru (42).
3 Ko inu bokoni jinibb
suk eru nga porij suk. Ko
bak kobbong pivi sunsun
se nuru, pirpe nga jinibb
maruri daron nga martaur.
Ko nuru porwera tweni nale
se Atua renge nabong nen
nir nga mivi nuvasngavöl
vesan bbulin pungut pivaru
drromon pingavöl puouwon
(1260).”
4 Ko nuru ngok porirpe
duru olip eru, ko porirpe na-
sul eru nga marusi nuru re
no Atua Numal ne iel ngatan.
5 Ko poro san puwra pu-
lokloksi nuru, ko nabb puror
pelari re jingo nuru ko pusli
pini. Ko pirpok devje nuval
se nuru nir parmij.
6 Ko nuru derteren se nuru
otoe nga porwer ore naus
sete mia-us renge daron nga
morwerwer renge nale se
Atua. Ko derteren se nuru
oto kele renge mete nuwi
nir, nga porienir parivi drra.
Ko derteren se nuru otoe nga
porloli nanu nga parsij kele
pilep parpelpelari iel ngatan.
7 Ko daron nga pora-wera
tweni jile vajin nale se nuru,
ko nanu rrum nen nga
miplari renge bbulwil nga
nabbön mijkie pipalpal tere

nuru. Ko ni pirevji pini nuru.
8 Ko nibe nuru pormatur renge sel renge ngaim nga milep Jerusalem, ngaim nga Iesu nai pelaot nga murrul ren mutur ren. Ngaim nen, nisen eru kele ni le: Sotom ko Ijip, suri murrun osorsan tevi nir nga marlik renge lat nga eru ngok tuwi.
9 Ko jinibb elep, jinibb ne vanu p̃etp̃eti nir, metka p̃etp̃eti nir, ko nale p̃etp̃eti nir parini parmeteni nibe nuru, pijpari nabong p̃itul totoklai ko devje nabong kele san. Ko parwer ore nga partevni nuru.
10 Ko jinibb nir ne iel ngatan parir lenglengen suri laru nga eru ngok mormij. Ko parlila merrenien tevir lululweni, suri nuru daron nga mormaur malume, ko nale se nuru ololi jinibb nir arunge esij.
11 Mian ko nabong itul nga ko devjen arasi vajin, ko Atua ela lweni sowi nuru tevi nuru, ko ortur imare. Ko jinibb jijle nga marlesi nuru armetutu lenglengen.
12 Ko nuru orunge drrelan san eplari renge melrin, owra "Koporini iel mare!" Ko renge no devje nuval se nuru, nuru oril van mare renge nabor san, oran re melrin.
13 Ko moroka-van mare, ko nam̃i nga milep em̃i. Ko renge Jerusalem, devjen san omotoptop, ko devjen esiw arres bbong. Ko jinibb armij, nir ejpari nuvasngavöl vabut (7000). Ko jinibb m̃inij nen nir armetutu lenglengen ko arsurövi Atua nga milep re melrin.
14 Ngok evi nanu erwen nga m̃isij p̃erp̃er nga miplari; ko san ojpon malum, ko otomori jer pa piplari.

Anglo ebutun owi davö sen

15 Mian ko anglo ebutun vajin owi davö sen. Ko nurnge drrelan sopor renge melrin aran mare, arwera "Batun vanu nir ne iel ngatan arini vajin renge nevre Numal Atua se kerr ko re nevre Kristo sen nga mukoni. Ko ni pimetmet nir tuwi ngok vini."
16 Ko ƀirterawarreng ngavöl eru drromon ivij nga marsakel renge nai seksakel ser renge no Atua arjiol van ngatan armatur ko arsurövi Atua, arwera
17 "Numal Atua ne derteren jile, nik nga kumlik tuwi pa vini, kem namwera erres wor elep tevi nik nga kumsa raji lweni derteren som nga milep, ko kumetmete vajin nanu jijle nir.
18 Jinibb ne vare nir arlolar lenglengen suri nabong ne nik lolaren som evini pa, daron nga kupwera suri lat nga puto suri tevi jinibb jijle nir nga marmij, ko daron kele nga nik kupla nowli jinibb som nir, propet nir ko jinibb som jijle nir nga martorim, jinibb nga marlelep nir ko jinibb nga welili nir. Ko daron evini pa nga kuplokloksi nir nga marlokloksi iel ngatan."

19 Ko Naim On se Atua nga
renge melrin etp̃ir, ko jinibb
nir arlesi bokis nga miviseni
marongen se Atua tevi m̃eri
Isrel nir tuwi. Mian ko
navil evil, belver orrorrorr
ko ever, nam̃i em̃i, ko bebje
aes nga marlelep nir arvitvi-
tan ngatan.

12

Nesevin ko drakon

1 Mian ko nanu nga
m̃inijnij nawone san eplari
renge melrin. Nesevin san
ori nial erpe sunsun sen,
ko ejingteni ƀelan nuru
re navöl, ko nuvan sen
nga renge batun evi moju
esngavöl drromon eru.
2 Otomori puwosi bipi sen,
ko engirr erave nga murnge
bipi p̃iak.
3 Mian ko nanu nga
m̃inijnij nawone kele san
eplari re melrin. Drakon
san, erpe mokoblab ko
elep temijpal asi mokoblab.
Osongsong, ko batun ebut ko
batin esngavöl, ko nuvan se
numal arto renge batun nga
ebut ngok.
4 Ko drakon ewirrleni
neruren ko erevji tweni
moju elep renge melrin
arvitvitan vini ngatan. Ko
poro moju nir meling itul e,
ko san evitan, eru orjipon,
san evitan, eru orjipon. Ko
drakon otur re no nesevin
nen, owra “Natum poka-iak
tweni, ko borroi!”
5 Mian ko nesevin owosi
natun norman san. Ko
natun norman nen pia-
metmete vanu nir ko putori
nai nga mivi delrrurr nga
pivrralir e. Ko arteseni
tweni van ji Atua e ko nai
seksakel sen.
6 Ko nesevin owlu van
renge lolo merwer, renge lat
san nga Atua ololi metmete
terai nga ni p̃ilik ren. Ko
iok parmetmete ni pijpari
nabong pivi 1260.
7 Mian ko nuval nga milep
san eplari re melrin. Maekel
ko anglo sen nir arval tevi
drakon ko anglo sen nir.
8 Ko drakon esaro esij, ko
setemun orongwos p̃ilik re
melrin, nir anglo sen nir.
9 Ko arwirre tweni vini iel
ngatan, nir anglo sen nir.
Drakon nga milep nen evi
num̃et nen nga m̃ikrekrasi
Iv tuwi. Nisen ko Demij, ko
nisen tuwen nen evi Setan.
Ko ni ko ok-kerkerasi jinibb
ne iel ngatan p̃etp̃eti.
10 Mian ko nurnge drrelan
san renge melrin ean mare,
ko owra “Lelingenok vajin
Atua se kerr ela mauren
tevi kerr. Lelingenok vajin
Atua eisi dewsin erpe Nu-
mal. Lelingenok vajin Kristo
sen nga mukoni eviseni dert-
eren sen. Suri ni nga mutur
re no Atua ko ewer lokloksi
tasi kerr nir nutrin ko nut-
pong, arwirr tweni pa renge
melrin.
11 Ko nir arevji renge drra
Natu Sipsip ko renge were-
tunen nga marok-werwer
ren. Ko sete arrorrmi
alje mauren ser, armarong
bbong parmij suri.
12 Niko, nik, melrin, kup̃ir,
ko kami jijle nga kamlik
rengen. Ko warru kob-
bong renge iel ngatan ko

renge dis. Suri Demij evinuk re kamru ko ni ololar lenglengen, suri orongwose nga daron sen omrrol bbong nga mijpon.”

13 Ko drakon ololar nga marwirre vini ngatan e, ko oji nesevin nga mivasus nga.

14 Ko ikel san nga milep arla naben nuru tevi nesevin nga purow van renge lolo merwer san nga Atua muloli teraie. Ko iok parmetmete pijpari sia p̃itul ko devje sia kele san, nga drakon sete orongwos pijpari.

15 Mian ko drakon ololi nuwi eseser elep renge jingon, owra pujri tweni nesevin nga.

16 Ko dan ela se nesevin; emawor ko emni tepe nuwi nen.

17 Ko drakon ololarsi nesevin elep, ko evel owra pipalpal tevi natu nesevin m̃inij nen nir, nir jijle nga marosuri nale se Atua ko weretunen nga Iesu muwra tweni.

18 Ko drakon otur renge jeli dis.

13

Nanu rrum eru

1 Ko nulesi nanu rrum san eplari renge dis. Ni batin esngavöl ko batun ebut. Nuvan se numal arto renge batin nir, ko renge batun nir aruli nais sisamis rer nga marwer lokloksi Atua.

2 Nanu rrum nen erpe puskat ko elep asie. B̃elan nuru orirpe b̃ela nanu rrum nen bea, ko jingon erpe jingo laeon. Ko drakon ela derteren sen nga milep tevi nanu rrum nen, ko ela kele nai seksakel sen tevi.

3 Ko nanu rrum nen batun san erpe arevji evter nga pimij, ko emaur luwi pa. Ko jinibb jijle nir ne iel ngatan artaole ko arvitu suri nanu rrum nen.

4 Ko jinibb jijle nir arsurövi drakon, suri m̃ila derteren sen tevi nanu rrum nen. Ko arsurövi kele nanu rrum nen, ko arwera “Isi erpe nanu rrum? Isi orongwos pipalpal tevi?”

5 Ko Atua elngilngi nanu rrum nen p̃irij melmelas ko ewer lokloksi Atua. Ko Atua elngilngi puloli derteren sen pijpari navöl pingavöl pivij drromon p̃ieru (42).

6 Ko etipatun p̃irij p̃isij tere Atua ko Atua nisen, ko lat nga m̃ilik e, ko nir nga marlik renge melrin.

7 Ko Atua elngilngi pian pipalpal tevi jinibb se Atua, ko pirevjir. Ko Atua elngilngi nga pimetmete jinibb jijle nir ne vanu p̃etp̃eti nir, nale p̃etp̃eti nir, ko metka p̃etp̃eti nir.

8 Jinibb jijle nir nga marlik iel ngatan parsurövi, ko nir nga maruli niser renge naul ne mauren se Natu Sipsip nga marevji pini, sete parsurövi. Nir ko, aruli niser jile musuw, ko iel ngatan mia-pelari.

9 ‘Kupmurrong, nik nga nolo borom mutoe!

10 Si nga parrul totoni ko wor, ko parrul totoni. Ko si nga parevji pini e nesip nuval, parevji pini ko. Ko

ngok, kami jinibb se Atua,
kaptur p̃iterter ko kaposuri
p̃irres.'
11 Mian ko nulesi nanu
rrum kele san nga miplari
renge dan. Ni batin eru erpe
bati natu sipsip, ko drrelan
erpe drrela drakon.
12 Ko ni ela derteren ji
nanu rrum nga womunen.
Ko otur re no nanu rrum
nga batun nen mimaur luwi,
ko on tertere jinibb jijle nga
marlik iel ngatan nga par-
surövi.
13 Nanu rrum nga erwen
nga ololi nanu nga marini-
jnij nawone nir. Ololi nabb
ein pelari re melrin evini iel
ngatan, jinibb jijle nir arlesi.
14 Ko ekrekrasi jinibb jijle
nir suri nanu nga Atua
elngilngi pulolir renge no
nanu rrum nga womunen.
Ko owrai tevir nga parsavi
nai san purrongrrongvi
nanu rrum nen nga nesip
nuval erevji, ko emaur
bbong.
15 Ko nanu rrum nga er-
wen nga, Atua elngilngi nga
pimabbös van renge nai nen
nga puloli pimaur. Ko nai
nen orongwos p̃irij vajin, ko
orongwos pirevji pini si nga
mumusus pusrövi.
16 Ko nanu rrum nen on
tertere jinibb p̃etp̃eti nir,
jinibb nga welili nir, jinibb
nga marlelep nir, nir nga
nijor ser milep, nir nga ni-
jor ser mijkie, demij maur
nir, ko nir nga marivel sis-
arow, nga parlingi nabil san
puto rer, renge nevrer rres
rreknga renge borngir.
17 Ko poro san sete
ela nabil nen, ko ni sete
orongwos puwulwule nanu
san, ko sete orongwos puwli
nanu san. Ko nabil nen evi
neveveien[F] ne nise nanu
rrum nen.
18 Si nga norongwosien
sen mutoe orongwos
purongwose bbong. Si nga
batun muwlu orongwos
purongwos neveveien nen
evi neveveien ne nais sev.
Suri evi neveveien ne nise
jinibb ko san. Ko neveveien
nen evi ongut vawon bbulin
ngavöl ouwon drromon
ouwon (666).

14

Natu Sipsip ko jinibb sen nir

1 Mian ko nuklu ko nulesi
Natu Sipsip mutur renge
botwen Saeon. Ko ni eptevi
jinibb sen nir 144,000 nga
maruli ni nisen ko Tata sen
nisen renge borngir.
2 Ko nurnge drrelan san
eplari renge melrin erpe
drrela dis nga milep nga
m̃irrerrre renge botunmal,
ko erpe kele belver nga
miver milep, ko erpe kele
drrela nevis tingting nir nga
marok-kinkinji.
3 Ko nir 144 000 artur
renge no Atua nga m̃isakel
renge nai seksakel sen, ko
renge no netun vanu ivij, ko
b̃irterawarreng nir; ko arok-
la nubo nga mimerr san,
nga nir kis kobbong arong-
wos parongwose. Atua owli
twenir renge iel ngatan arivi
sen.

F **13:17** namba

4 Nir ko arivi jinibb on nga
sete aran ji nesevin nabong
san. Ko arvitu suri Natu Sip-
sip ngabe ngabe nga ni pian
e. Atua owli twenir, ko nir
parirpe sulsulen womunen
vajin van ji Atua ko Natu
Sipsip.
5 Sete nale gerisen san
eplari renge jingor nabong
san, ko arivi jinibb nga mar-
momsawos marres jijle.

Anglo itul

6 Mian ko nulesi anglo
kele san orow mare, ko ok-
werwer renge nosp̃en nga
m̃irres nga muto tuwi ngok
vini tevi jinibb jijle nir ne iel
ngatan, ne vanu p̃etp̃eti nir,
nale p̃etp̃eti nir, ko metka
p̃etp̃eti nir.
7 Ko anglo nen erij drre-
lan ean mare, owra "Kaptori
Atua, ko kapsurövi. Suri
daron evini le pa nga ni
p̃iwer sesesre lat nga puto
suri tevi jinibb jijle nir. Kap-
surövi ni nga muloli melrin,
iel ngatan, dis, ko mete nuwi
nir."
8 Mian ko anglo kele san
evijuri nga womunen, ko
owra "Ngaim nga milep
Bapilon eil jubbul pa, esij
p̃etp̃eti. Suri ni ololi jinibb
jijle nir armini norro sen nga
m̃iterter, ko arlengleng e, ko
arvijuri sel nga marsij sen
nir."
9 Ko anglo itolin vajin evi-
juri anglo nga womu nuru.
Ko ni ekail, drrelan ean
mare, owra "Nir nga mar-
surövi nanu rrum nen ko nai
nga marsavi rrongrrongvi,
ko nga marla nabil nen
renge borngir rrek renge
nevrer,
10 nir ko parmini norro ne
lolaren se Atua, nga mivi
norro kiskis nga m̃iterter
temijpal, sete arkisi nanu
san e. Erpok ko nir parlesi
lolaren tera se Atua, parunge
p̃isij renge nabb nga m̃in
ko nga muror peleplari re
nevöt nga nisen salpa, renge
no anglo nir nga maron ko
renge no Natu Sipsip.
11 Ko nousni nabb nen pus
tuwi ngok vini. Ko nir nga
marsurövi nanu rrum nen
ko nai nga marsavi rrongr-
rongvie, ko nir nga marlai
nabil nen, nabb nen puslir
tetajer nutrin ko nutpong,
sete pumosi sopon nabong
san.
12 Ko ngok jinibb se Atua
nir nga marosuri nale se
Atua ko nga marlingi nolor
renge Iesu partur p̃iterter ko
wor."
13 Mian ko nurnge drre-
lan san eplari renge mel-
rin, ko owra "Kupuli nanu
ngel: Neiren renge nir nga
marmij suri marmajing se
Numal Atua, etipatun le pa
ngel pian pijpari bongsi iel
ngatan." Ko Nem̃in erij weli,
owra "Pirpok ko. Nir par-
mosi renge ƀelaken ser, ko
partori suri wene majingen
ser puto tevir."

Anglo nga martori nesip netkiƀ ser

14 Mian ko nulesi nabor
nga muow san, ko san nga
mirpe jinibb esakel ren. Ko
nuvan nga mivi gol oto re

batun, ko otori nesip netkiõ
nga muso san oto re nevren.
15 Ko anglo kele san eivare
re Naim On, ko everus mare
jer van ji ni nga mĩisakel
re nabor, owra “Kupla ne-
sip netkiõ som, kupan kupta
wit, suri armirr pa. Daron
evini pa, ko jinibb ne iel
ngatan nir arirpe naut ne
wit nga mĩitra pa, ko daron
evini nga parta twenir ko.”
16 Ko ni nga mĩisakel renge
nabor ela nesip netkiõ sen
ko eta iel ngatan e, ko eta
tweni wit ne iel ngatan nir
ko esraker.
17 Mian ko nulesi anglo
kele san mivare renge Naim
On nga renge melrin; ko ni
kele otori nesip netkiõ nga
muso san.
18 Ko anglo kele san, nga
mok-metmete nabb nga mĩin,
evel re nawot vini. Ko
everus van ji anglo nga mu-
tori nesip netkiõ nen, ko
owra “Kupla nesip netkiõ
som, kupan kupta tututweni
wene grep nir ne orsel ne iel
ngatan. Armirr arpongpong
ko pa.”
19 Ko anglo nen ela ne-
sip netkiõ sen, ko eta iel
ngatan e; ko eta tututweni
wene grep nir renge gar, ko
otuwer van renge merrem-
rre besin nga milep temijpal
san. Ko iok parbbötbböt
rer nga puloli suwer p̃iseser
tweni. Ngok ko vajin evi
lolaren se Atua.
20 Besin nen oto vare
re ngaim, ko suwer nga
marbbötbböt kirkirsir ar-
songsong peleplari, arseser
arivi drra. Drra nen eseser
peleplari van ngasu, erpe
norrngov nen ejpari 1600
statia (ngok evi 300 kilo-
mita). Ko orron erpe poro
jinibb san putur ren, ko pi-
jpari nowen mare.

15

Jinibb se Atua nir arsurövi

1 Mian ko nulesi nanu nga
mĩinijnije kele san renge mel-
rin, ko nutaol lenglengen e.
Anglo ebut artori nanu ebut
nga marsij. Nir ko parvin-
vini ore nanu nga marsij nir
nga partor kemkam̃e jinibb
nir, suri poro parpelari jile,
ko lolaren se Atua pusuw-
suw vajin.
2 Mian ko nulesi sale nga
mivilvil mĩirres san, nabb
nga mĩin eksiksi tevi. Ko
nulesi jinibb nir nga marevji
nanu rrum nga neveveien[G]
nen eviseni nisen, ko nai nga
marsavi rrongrrongvie. Ko
jinibb nen nir artur renge
jeli sale nen. Artori nevis
tingting nga Atua mĩilai tevir,
3 ko arok-la nubo se Moses,
jinibb ne majingen se Atua,
ko evi kele nubo se Natu
Sipsip. Ko arlai erpel: “Nu-
mal Atua ne derteren jijle,
Nik majingen som arlelep
arres, nik batu numal ne
vanu jijle nir. Sel som
nir armomsawos arres, arivi
weretunen.
4 Numal, isi sete orongwos
pimtutue nik? Isi pumusus
pusrövi nisem? Nik ku-
san bbong kuon. Jinibb ne

G **15:2** namba

vanu p̃etp̃eti nir parini parsurövim, suri jinibb jijle nir arlesi murrun som nir nga marmomsawos marres.”

Besin ebut nga marwun saute lolaren se Atua

5 Mian ko nulesi devji nga mivi Naim On nga muto renge melrin etp̃ir.

6 Ko anglo nga ebut nga martori nanu ebut nga marsij nga arivare rengen. Aruri sunsun nga marow titis marres, ko artatuwe netatuw ne gol re morkor.

7 Mian ko san renge netun vanu nga ivij nga elai besin ebut tevi anglo nir nga marwun saute lolaren se Atua, nga mimaur tuwi ngok vini.

8 Ko nousni nabb osongni Naim On p̃etp̃eti, nga mus pelari renge nosrövien ko derteren se Atua. Ko sete san orongwos pian loloim re Naim On, pijpari nga nanu ebut nga marsij nga anglo ebut martorir parsuwsuw.

16

1 Mian ko nurnge drrelan san ean mare, eplari renge Naim On ko owrai tevi anglo ebut nga, owra “Kapan kapjivreni tweni besin ebut nga marwun saute lolaren se Atua, parmejivjiv van re jinibb totoklai nir.”

2 Ko anglo nga womunen evan ko ejivreni tweni besin sen van re jinibb totoklai nir. Ko garen lele nga marsij nir ko marerngis arap pelari renge nibe jinibb nir nga nabil se nanu rrum nen muto rer, ngok nir nga marsurövi nai nga marsavi rrongrrongvie.

3 Mian ko anglo erwen ejivreni tweni besin sen van renge dis. Ko dis erieni evini erpe drra jinibb nga mimij. Ko nanu jijle renge dis armij.

4 Mian ko anglo itolin ejivreni tweni besin sen van renge nuwi seser nir ko mete nuwi nir, ko arieni arivi drra.

5 Ko nurnge drrela anglo nga mimetmete nuwi nir owrai owra “Nik nga kumon, nga kumlik lelingen ngel ko kumlik tuwi pa. Kutor aljer osorsan kobbong tevi nanu nga marlolir.

6 Suri nir arevji pini jinibb on nir drrar emejivjiv, ko drra propet kele nir; ko niko nik kula drra tevir parmini. Mirpok ngok osorsan kobbong.”

7 Mian ko nurnge drrelan san nga miplari renge nawot ko owra ‘Numal Atua ne derteren jijle! Kutor alje jinibb nir renge sel nga marivi weretunen ko marsorsan m̃irres.’

8 Mian ko anglo ivajin ejivreni tweni besin sen van renge nial, ko esne lokloksi jinibb nir erpe nabb nga m̃in.

9 Esne lokloksir, ko arwer lokloksi nise Atua, nga mimetmete nanu nga marsij nen nir. Ko armusus nolor pulululwi ko parsurövi.

10 Mian ko anglo elmen ejivreni tweni besin sen van renge nai seksakel se nanu rrum nen. Ko nat emalik renge batun vanu sen,

ko jinibb nir araji nemer
suri arunge garen ser otor
kemkam̃er.
11 Ko arwer lokloksi Atua
ne melrin suri marunge
m̃isij, ko suri garen ser. Ko
ejki, sete nolor arlululwi
renge sel nga marsij ser.
12 Ko anglo ouwnon
ejivreni tweni besin sen van
renge nuwi seser nga milep
Iupretes. Ko nuwi emes, ko
sel otoe vajin se numal nir
nga parivel renge Is ko vini.
13 Mian ko nulesi nem̃in
itul nga marsij nga marirpe
prok. San eplari renge jingo
drakon, san eplari renge
jingo nanu rrum, ko san
eplari renge jingo propet ne
gerisen san.
14 Nir ko arivi nem̃i demij
nir nga marongwos parloli
nanu nga marinijnij nawone
nir. Ko nir arivel van ji batu
numal ne iel ngatan jijle nir,
nga puloli parkorti re nuval
renge nabong nga milep se
Atua ne derteren jijle.
15 Ko Iesu owra “Kapmur-
rong! Inu devel silveni
vinuk tirpe jinibb venao san,
ko dea-taolsi kami. Jinibb
nga mimetmet m̃irres, ko
sete muri tweni sunsun sen
ko ematur bbong elelea, ni
purnge p̃irres, ko sete orong-
wos pivel malmal re no
jinibb nir ko pimanun.”
16 Mian ko nem̃in nga itul
nga artekai numal nir ne iel
ngatan arini korti lat sansan.
Lat nen, nisen renge nale se
m̃eri Isrel nir evi Amaketen,
nga muwra puwra Botwen
nga milep ne Mekito.
17 Mian ko anglo ebutun
ejivreni tweni besin sen van
renge ling. Ko drrelan san
ean mare, eplari renge nai
seksakel nga renge Naim On,
ko owra “Osuw le pa!”
18 Ko navil evil, belver
ever, ko nam̃i nga milep
temijpal san em̃i. Setewor
jinibb san elesi wor nam̃i
nga milep mirpok nabong
san, nenen elep asi p̃etp̃eti.
19 Ko Jerusalem omowor-
wor devjen itul e, ko ngaim
ne vanu p̃etp̃eti nir arsij
p̃etp̃eti. Ko Atua sete emalie
Bapilon, otorrlai, ololi emni
norro ne lolaren sen nga
milep.
20 Ko norour jijle nir
arm̃etaw ko botwen nir
arjijki.
21 Ko motpo aes nga mar-
lelep nga marrow ejpari kilo
ngavöl elim (50) arvitvitan
renge jinibb nir. Ko nir
arwer lokloksi Atua, suri evi
nanu nga m̃isij milep.

17

Nesevin ne sel nga m̃isij nga m̃isij

1 Ko san renge anglo nga
ebut nga martori besin ebut
evini jik ko owrai tevik owra
“Kupini, ko kuplesi partor
alje nesevin ne sel nga m̃isij
nga m̃isij. Nesevin nen evi
ngaim nga muto mori nuwi
seser elep.
2 Ko batu numal ne iel
ngatan nir arloli esij pa tevi
nesevin nen. Ko jinibb nir
ne iel ngatan armini norro

sen ko arlengleng e, ko arvi-
juri sel nga marsij sen nir.”
3 Ko derteren se Nem̃in On
orrul totonik, ko anglo nen
owosik van renge lolo mer-
wer. Ko iok nulesi vin nga.
Ni esakel renge nanu rrum
nga musongsong san. Nanu
rrum nen, batun ebut ko
batin esngavöl, ko aruli nais
nga marwer lokloksi Atua
renge niben p̃etp̃eti.
4 Ko vinnen ori sunsun
nga nulsen m̃irres p̃elak, nga
nulsen eru e, tuwen osong-
song ko tuwen opongpong
e. Ko ni ojroi ni e nanu
nga marivi gol nir, ko nevöt
nga marres nir, ko perel.
Ko otori biles ne gol nga
muwun saute nanu nga mar-
sij p̃erp̃er nir nga marivi
wene sel nga marsij sen nir.
5 Ko renge borngin aruli
nale nga muto tepi san ren,
evi nais san, ko owra puwra
‘Bapilon nga milep, tasu se
nesevin ne sel nir ko batu
murrun nga marsij p̃erp̃er
nir ne iel ngatan.’
6 Ko nulesi vinnen elen-
gleng e mimni drra jinibb
se Atua nir, ko drra nir nga
marevji pinir suri marosuri
Iesu.
M̃elesi, ko nutaol lenglen-
gen.
7 Ko anglo owrai tevik,
owra “Suri sev kutaol? Inu
bowra visviseni tevim nale
nga muto tepi suri vinnen ko
nanu rrum nga ni m̃isakel
ren nga batun ebut ko batin
esngavöl.
8 Nanu rrum nen emaur ko
wor womu, ko mian ko emij
pa. Ko otomori piplari kele
renge bbulwil nga nabbön
mijkie; ko sete pipriv kele,
ko parevji pini pimij kele. Ko
nir nga niser mijkie renge
naul ne mauren nga maruli
tweni jile pa, mian ko iel
ngatan mia-pelari, nir nen
ko partaol lenglengen daron
nga marlesi nanu rrum nen,
suri emaur ko wor womu,
mian ko emij pa, ko eplari
luwi kele vajin.
9 Iok poro jinibb san
orongwose, ko m̃ernen
norongwosien sen elep ko.
Nanu rrum nen, batun nga
ebut nga arivi botwen ebut
nga nesevin nga m̃isij nen
elik renger, ko arivi kele
batu numal ebut.
10 Ko renge batu numal
nga ebut nga, nir elim arjiki
pa, ko eru orjipon. Nuru
tuwen otori derteren sen
malum, ko nuru tuwen sete-
wor eplari. Ko daron nga
pia-pelari e, ko ni putori
derteren sen re daron kob-
bong sopon.
11 Ko nanu rrum nen nga
mimaur ko wor womu, ko
emij pa, ni womu evi nir san
renge nir nga ebut ngok; ko
eplari luwi kele vajin, ko evi
vajin numal owalin kele. Ko
sete pipriv, ko parevji pini
kele pimij.
12 Ko batin esngavöl nga
kumlesir arivi batu numal
esngavöl nga setewor arla
derteren ser, ko mian ko
para-lai ko. Ko parpitevi
nanu rrum nen, para-ivi nu-
mal re mete nial sansan.
13 Nir nga esngavöl ngel,
norrorrmien ser evi sansan
bbong. Ko nir parla derteren

ser, parlingi re nevre nanu rrum,
14 ko nirnir nanu rrum nen vajin parval tevi Natu Sipsip. Ko Natu Sipsip evi Batu Numal ne batu numal p̃etp̃eti nir. Ni everus pae jinibb sen nir, otobbtobbuer, ko nir arosuri ni erres. Ko ni piptevi jinibb sen nen nir ko paran parval tevi numal nga esngavöl nga, ko parevjir.
15 Ko anglo owrai kele tevik, owra "Nuwi nir nga kumlesir nga nesevin nga m̃isij m̃ilik morir arivi jinibb ne vanu nir, ko ne metka nir, ko ne nale nir.
16 Ko batin esngavöl nga kumlesir ko nanu rrum parungasi nesevin nga m̃isij nen. Ko nir parrawe tututweni joron p̃etp̃eti, ko vinnen putur malmal. Ko nir parurro vison ko parsuli p̃inivniv.
17 Suri Atua elngi pa re nolor nga parloli nanu nga murrorrmi nir, ko nga parini korti ko parlai derteren ser tevi nanu rrum, pijpari nga nale se Atua nir para-pelari.
18 Ko nesevin nen evi ngaim nga milep nen nga mimetmete numal nir ne iel ngatan.

18

Ngaim nga milep Bapilon eil jubbul, esij p̃etp̃eti

1 Mian ko nulesi anglo kele san ojubbul re melrin vini. Ni derteren sen elep, ko ni erinrin ko omor vaseni iel ngatan p̃etp̃eti.
2 Ko erij drrelan ean mare, owra "Ngaim nga milep Bapilon eil jubbul, evitan pa esij p̃etp̃eti! Evi vajin sise demij ko nem̃in nga marsij nir, ko numön lele nga marsij nir artur pa ren.
3 Suri jinibb ne vanu p̃etp̃eti nir armini pa norro sen nga m̃iterter ko arlengleng e, ko arvijuri sel nga marsij sen nir. Ko batu numal ne iel ngatan nir arloli esij tevi; ko jinibb nir ne iel ngatan nga marokwulwule nijor nir, nevöt ser elep vajin suri ni murrun nga mimrreni nanu jijle."
4 Mian ko nurnge drrelan kele san eplari renge melrin, ko owra "Jinibb suk nir, kapivare ko wor renge Bapilon. Sete kapkorti tevi renge nololien sen nga marsij nir. Kapwolu lingi, suri Atua putor kemkam̃e renge nanu nga marsij nir nga parini jin.
5 Nololien sen ousuni kortonir, owu jipari melrin. Ko Atua elesi sel sen nga marsij ngok ko elngi pa renge norrorrmien sen nga puloli nanu san tevi.
6 Kapkele tevi pusorsan pirpe ni muloli tevi kami. Ko nanu nga muloli pa tevi kami vesan, kapkele pivaru tevi. Kapjivi norro nga m̃iterter re biles minmin sen, pimni norro nga derteren sen m̃iasi varu renge norro nga m̃ilai tevi kami.
7 Ni eramet, ko ololi ni luwi nisen ean mare. Kaploli ni purnge p̃isij ko p̃iting va-

jin. Suri tetajer ni nolon okan mare, ko okwera ‘Inu le, numal san. Diwen suk sete emij lingik, ko sete ƀeting nabong pisan.’

8 Suri muwrai mirpok, ni p̃ilesi mesien, dingen, ko numer, renge bbong nabong pisansan, ko nabb p̃iani pini. Suri Numal Atua nga m̃iwer sesesre lat nga puto suri tevi, ni derteren sen elep.

9 Ko batu numal ne iel ngatan nir nga tetajer marir e nijor sen nga marres nir ko markorti tevi vinnen Bapilon renge sel nga marsij sen nir, parting pilep daron nga parlesi nousni nabb nga p̃iani.

10 Artur tuwi ngasu, suri armetutu nir kele tarin, ko arwera “Warru! Warru! Ngaim nga milep Bapilon nga m̃iterter! Renge mete nial sansan bbong artorrlaim!”

11 Ko jinibb nir ne iel ngatan nga marok-wulwule nijor nir partengsi kele, suri san ejkimun nga pokwuli tweni nijor ser nir.

12 Setemun san okwuli gol ser, silva ser, nevöt ser nga marres nir, ko perel nir. Ko setemun san okwuli kalik ser nga marres nir, nga marow titis, ko nga marpongpong, ko nga marsongsong, ko kalik nga mivi silik marmalum m̃irres. Setemun san okwuli nai ser nga mapur m̃irres, ko nai nir nga marsavi renge liwe elepen, ko renge nai nga nowlin mian mare, ko renge bras, ko renge delrrurr, ko renge nevöt nen nga m̃iterter m̃irres ko muow;

13 ko rao nanu nir nga mapur m̃irres, erpe sinamon ko spaes ko insens, ko mir ko prangkinsens. Setemun san okwuli norro, oel, plaoa, ko wit ser. Setemun san okwuli buluk, sipsip, os ko kat ser, ko setemun san okwuli jinibb nir nga marivi demij maur.

14 Ko nir nga marok-wulwule nanu ngok nir parwerai tevi vinnen Bapilon: “Nijor nga marres nir nga kumlingi nolom rer arjijki pa. Nanu nga marinrin nir ko nga nowlir milep arwolu lingim, ko setemun kumalesir kele.”

15 Ko nir nga marok-wulwule nanu nir renge Bapilon ko marok-lai nevöt nga milep rengen partur tuwi ngasu, suri armetutu nir kele tarla norongen nga m̃isij. Ko arting nga arting lenglengen, armesmasorr e, ko arwera

16 “O, warru, warru temijpal wor renge nik, ngaim nga milep. Seveling nga, komok-uri sunsun som nga nulser marres, nga marsongsong ko nga marpongpong m̃irres, ko arivi kalik nga marres. Seveling nga komok-juroi nik e nanu nga marivi gol nir, ko nevöt nga marres nir, ko perel.

17 Ko renge mete nial sansan bbong, nijor som nga marres nir arjijki pa.”

Ko numal ne drrav nir tevi jinibb nir nga marsa renge drrav nen nir ko jinibb nga

marmajing renge drrav nir,
artur tuwi ngasu,
18 ko arlesi nousni nabb
nga m̃iani ngaim nga milep
nen, ko arkail arwera “Sete
pa ngaim san elep ko erres
osorsan tevi nga ngok!”
19 Ko arkera maw arji-
jreni renge batur, ko art-
ing nga arting lenglengen,
armesmasorr e, ko arwera
“O, warru, warru temijpal
wor renge nik ni ko, ngaim
nga milep. Jinibb nir nga
drrav ser marok-wolwolu
renge dis arla nevöt nga
milep jim. Ko renge mete
nial sansan bbong, nijor som
nga marres nir arjijki pa.”
20 Ko nik, melrin, kup̃ir,
ko jinibb on se Atua nir, ko
aposol nir, ko propet nir.
Suri Atua otorrlai suri nanu
nga ni muloli tevi kami.
21 Mian ko anglo san nga
derteren sen milep owosi
nevöt nga milep san ko
ewirre van renge dis. Ko
owrai owra “Bapilon, nik
kuvi ngaim nga milep san.
Ko parwirrem pia-irpok, ko
sete san p̃ilesim kele.
22 Re sisom, jinibb nga
p̃itetnije nevis tingting pi-
jki mun, ko jinibb nga p̃ila
nubo pijki mun, ko jinibb
nga puwi nabbu pijki mun,
ko jinibb nga puwi davö pijki
mun. Metusu san pijki mun,
ko setemun parunge drrela
nevöt nga milep nga mipsi
worwor jelangi wit marok-
ivi plaoa.
23 Setemun parlesi moro
nasul re sisom, ko sete-
mun parunge drrela jinibb
parkarkar re daron nga mar-
loli totkoien. Ko seveling
nga, jinibb som nir nga
marok-wulwule nanu nir,
nijor ser elep asi nir p̃etp̃eti
nga renge iel ngatan. Ko
botut som ekrekrasi jinibb
ne vanu jijle nir. Nanu
ngok nir arvinvini ore nga
evi bongsin ko vajin.”
24 Atua otorrlai Bapilon er-
pok suri drra propet nir ko
drra jinibb se Atua nir eseser
rengen, tevi drra jinibb jijle
nir nga martor pinipnir iel
ngatan.

19

Nir nga renge melrin arla nubo

1 Mian ko nurnge drre-
lan san erpe jinibb delung
nga milep drrelar re mel-
rin, ko arwera “Rrapsurövi
Atua! Ni ela mauren tevi
kerr, nisen ean mare, ko
derteren jijle arivi se ni ko.
2 Ni ewer sesesre lat nga
puto suri tevi jinibb jijle nir
renge sel nga mimetet mu-
sorsan m̃irres. Ko ni otorrlai
nesevin ne sel nga m̃isij nga
m̃isij nen nga mulokloksi iel
ngatan renge sel nga marsi-
jsen nir, ko ekle lweni nga
ni mutor pini jinibb se Atua
nir.”
3 Ko vesan kele arkail,
arwera “Rrapsurövi Atua!
Nousni nabb nga m̃iani
ngaim nga milep pus tuwi
ngok vini.”
4 Ko ƀirtera nga ngavöl
eru drromon ivij nga, ko
netun vanu nga ivij nga ar-
jiol van ngatan armatur ko

arsurövi Atua nga m̃isakel
renge nai seksakel sen. Ko
arwera “Pirpok ko! Rrap-
surövi Atua!”

Nanen ne totkoien se Natu Sipsip

5 Mian ko drrelan san
eplari renge nai seksakel se
Atua, owra “Kapsurövi Atua
se kerr, kami jinibb sen nir,
kami nga kammetutue ni,
kami nga kamwelili ko kami
nga kamlelep.”
6 Mian ko nurnge drre-
lan san erpe jinibb delung
nga milep drrelar, ko erpe
kele drrela dis bburbbur
nga m̃irrerrre re botunmal,
ko erpe belver okver. Ko
nurnge arwera “Rrapsurövi
Atua! Ni evi Numal, ko otori
derteren jijle.
7 Rrap̃ir, rrapsusi nisen
pian mare. Suri daron evini
pa nga Natu Sipsip p̃ilesi ne-
sen sen.[H] Ko nesen sen etriv
pa.
8 Ko arlai pa sunsun nga
muow titis, ori pa”. Nesevin
nen orrongrrongvi jinibb se
Iesu nir, ko sunsun nen
orrongrrongvi murrun nga
marres nga marloli.
9 Ko anglo owrai tevik,
owra “Kupuli tweni nanu
ngel: Neiren renge nir nga
marveruser parini renge na-
nen ne totkoien se Natu Sip-
sip.” Ko owrai kele owra
“Ngok arivi nale se Atua, ko
arweretun.”
10 Mian ko nujiol vitan nu-
matur renge ƀelan, nuwra
bosrövi; ko ni owra “Pijki,
pijki! Inu kele nuvi jinibb ne
majingen se Atua erpe nik ko
tasi kerr nir nga martori to-
toni nale se Iesu. Kupsurövi
Atua kobbong pisan. Suri
nale se Iesu evi batu nale se
propet nir.”

San esakel renge os nga muow

11 Mian ko nulesi melrin
eteri wukari etp̃ir. Ko nulesi
os nga muow san, ko san
esakel rengen. Ni nisen
ko ‘M̃er nga mokwera nanu
ko mokweretun, puloli suri
pirpe muwrai.’ Ni okwer
sesesre lat nga puto suri tevi
jinibb nir renge sel nga mu-
sorsan m̃irres, ko eval renge
sel momsawos nen.
12 Ko meten nuru orirpe
nabb nga mulumlumem
pelpelari ren, ko ori nuvan
elep renge batun. Ko aruli
nais san renge niben, ko ni
esan kobbong orongwos nais
nen.
13 Ko sunsun sen ep̃elpalos
p̃etp̃eti drra. Ko nisen ko
‘Nale se Atua’.
14 Ko jinibb nuval nir ne
melrin arvijuri. Nir arsakel
renge os nga marow nir, ko
aruri sunsun nga marwok-
wok marres, arow titis.
15 Ko nesip nuval san
nga muso varrvarr okpelari
renge jingon, ko ni pipal-
pal e ko putor kemkam̃e
jinibb ne vanu nir. Ko ni
pimetmet vanu nir tevi nai
delrrurr san, ko pibbötbböt
kirkirsi wene grep nir. Ngok
orrongrrongvi lolaren nga

[H] **19:7** Natu Sipsip orrongrrongvi Iesu, ko nesen sen evi kerr kalesia.

milep se Atua ne derteren
jijle.
16 Ko aruli nais san renge
sunsun sen ko renge jakin,
nga muwra ‘Batu Numal se
numal p̃etp̃eti nir.’
17 Mian ko nulesi anglo
kele san otur renge nial. Ko
ni everus drrelan ean mare
van ji numön nga marow
mare nir, ko owra “Kapini,
kapser korti renge nanen
nga milep se Atua.
18 Kapini kaptistasi viso
batu numal nir, viso batu
jinibb ne nuval nir, ko viso
jinibb ne nuval nir, viso os
nir, ko viso nir nga marsakel
rer, viso jinibb jijle nir,
demij maur, nir nga marivel
sisarow, jinibb nga mar-
lelep, ko jinibb nga welili
nir.”
19 Ko mian ko nulesi nanu
rrum nen eptevi batu numal
nir ne iel ngatan ko jinibb ne
nuval ser nir, arser korti nga
parval tevi Ni nga m̃isakel
renge os nga muow ko tevi
jinibb sen nir.
20 Ko jinibb sen nir aran
arrul totoni nanu rrum nen,
tevi propet ne gerisen nga
muloli nanu nga marinijnij
nawone nir re non. (Nanu
ngok nir arkerkerasi jinibb
nir nga marla nabil ne
nanu rrum ko nir nga
marsurövi nai nga marsavi
rrongrrongvi nanu rrum
nen e.) Ko nanu rrum nen
ko propet ne gerisen nen
arwirr maur nuru renge
nabb nga geken milep nga
salpa muror ren.
21 Ko jinibb nir se nuru,
nesip nuval nga mokpelari
renge jingo ni nga m̃isakel
renge os nga muow esari
pinipnir. Ko numön nir
artistasi visor, artasi, artasi,
artasi, mian ko arup vajin.

20

Jinibb nga parpitevi Kristo parmetmete vanu nir pijpari sia pivi 1000 pusuw

1 Mian ko nulesi anglo san
ojubbul re melrin vini. Ko
ni otori ki ne bbulwil nga
nabbön mijkie, ko dil delr-
rurr nga milep san.
2 Ko orrul totoni drakon
nen, nga mivi num̃et nga
tuwi m̃ikrekrasi Iv. Nisen
ko Demij, ko nisen tuwen
nen evi Setan. Ko anglo eka
totoni dil delrrurr nen e, ko
p̃isre totoni pirpok pijpari
sia pivi nuvasngavöl vesan
(1000) pusuw.
3 Ko anglo ewirre van
renge bbulwil nen, ko eplaji
ore tevi ki. Eplaji ore
jile, ko ebbölji ore nabböl
e, nga sete san orongwos
p̃itasi metali nen. Ko ngok
Demij sete orongwos pivel
ko p̃ikrekrasi jinibb nir pij-
pari nga sia 1000 nen pusuw.
Ko poro sia nen nir parsuw
vajin, ko ni pivel sisarow
vajin nabong pievis bbong.
4 Mian ko nulesi nai sek-
sakel sopor. Ko nir nga
marsakel rer, derteren ser
otoe nga parwer sesesre lat
nga puto suri tevi jinibb
nir. Ko nulesi nem̃in nir
nga marta otvi batur suri
arwerwer renge nale were-
tunen se Iesu ko se Atua.

Nir armusus parsurövi nanu rrum nen rreknga nai nga marsavi rrongrrongvie, ko armusus parlingi nabil ne nanu rrum renge borngir ko renge nevrer; ko jinibb artor pinir suri. Ko Atua ololi armaur luwi, ko parpitevi Kristo, parmetmete vanu nir pijpari sia 1000 pusuw.

5 Ngok evi womunen nga Atua muloli jinibb marmaur luwi kele re mijen. Ko jinibb m̃inij nen nir nga marmij, sete parmaur luwi pijpari nga 1000 sia nen para-asi.

6 Neiren renge jinibb on nir nga Atua m̃isa raji wowomue nir mirpok. Mijen erwen nga vitunen sete orongwos pijparir. Ko parivi jinibb ne sulsulen se Atua ko se Kristo, ko parpitevi ni nga parmetmete vanu nir, pijpari sia 1000 nen pusuw.

Arevji kemkam̃e Demij

7 Mian ko sia 1000 nen poro parsuw vajin, ko Demij pivel sisarow renge naim ne nekaien sen.

8 Ko ni pivel van ko p̃ikrekrasi metka se Gok ko Makok, ngok arivi jinibb ne vanu jijle nir iel ngatan. Ko ni p̃iser kortonir lat sansan tera nuval, nir elep nga elep, erpe dep̃inan ne ngalu.

9 Mian ko nulesi arivel otvi iel ngatan ko artur ore rrale p̃etp̃eti lat nga jinibb se Atua nir marlik e, ko ngaim nga Atua mimrreni. Ko nabb oror pelari renge melrin ko eanir p̃etp̃eti.

10 Mian ko Demij, nga m̃ikrekrasir, arwirre van renge nabb nga geken milep nga salpa muror ren, lat nga marwirre jile pa nanu rrum nen ko propet ne gerisen nen van ren. Ko nir parunge nevrut iok nutrin ko nutpong pijpari tuwi ngok vini.

Atua ewer sesesre lat nga puto suri tevi jinibb jijle nir

11 Mian ko nulesi nai seksakel nga muow nga milep san, ko Atua esakel ren. Iel ngatan ko melrin orm̃etaw vesan lingi non, oran orjijki jer.

12 Ko nulesi jinibb nir nga marmij, jinibb nga marlelep ko jinibb nga marwelili, martur re no Atua. Ko anglo nir areveve naul sopor, mian ko areveve naul ne mauren. Ko renge naul nen nir, aruli tweni nanu jijle nir nga jinibb nir marlolir. Ko Atua emteni naul nen nir, mian ko ewer sesesre lat nga puto suri tevi jinibb nir.

13 Ko jinibb nir nga marmij renge dis arivare renge dis, ko arini. Ko jinibb jijle nir nga marmij arini. Mijen sete orongwos purrul totonir, arivel lingi ko arini renge nai seksakel se Atua. Ko Atua emteni naul nen nir nga maruli tweni nanu jijle nir nga jinibb nir marloli renger, mian ko ewer sesesre lat nga puto suri tevi nir p̃etp̃eti.

14 Mian ko mijen ko lat nga jinibb nga marmij nir

marlik e, anglo ewirre nuru
van renge nabb nga geken
milep. Nabb nga geken
milep nen evi mijen erwen
nga vitunen.
15 Ko jinibb jijle nir nga
niser sete marto renge naul
ne mauren, arwirrer van
renge nabb nen.

21

Melrin nga mimerr ko ngatan nga mimerr

1 Mian ko nulesi melrin
nga mimerr san ko ngatan
nga mimerr san. Melrin nga
womu ko ngatan nga womu
orjijki pa, ko dis ejki mun.
2 Ko nulesi Ngaim On,
Jerusalem nga mimerr, ojub-
bul re melrin ji Atua vini.
Ko ni erpe nesevin nga mu-
tori nijor nga marinrin nga
muwra pian ji diwen sen.
3 Ko nurnge drrelan nga
milep san eplari renge nai
seksakel, owra "Lelingenok
Atua ololi liken sen vajin tevi
jinibb. Ni p̃ilik tevir, ko nir
parivi ni jinibb sen. Atua ko
p̃ilik tevir, ko pivi Atua ser.
4 Ni pitwasi tweni nir ji-
jle suwen meter. Mijen pi-
jki mun, dingen pijki mun,
ko norongen nga m̃isij pijki
mun. Nanu nga tuwi nir
parjijki."
5 Mian ko Atua nga m̃ilik
re nai seksakel sen owra
"Kuplesi! Nuloli nanu
jijle arivi kele nanu nga
marmerr." Ko owrai kele
tevik owra "Kupuli tweni
nanu ngel, suri nale ngel
nir arweretun ko orongwos
jinibb parosurir."
6 Ko owra "Osuw le! Inu
nuvi batu nanu jijle, ko nuvi
kele bongsi nanu jijle. Inu
nuwowomu jerjer, ko inu
bea-vivitu jerjer. Poro san
nolon pimesmes, ko inu be-
maronge pimni nuwi nga
mipleplari renge mete nuwi
ne mauren, ko pimni na-
wone.
7 Jinibb nga mirevji devje
nuval parlai nanu ngel jik:
Inu bevi Atua ser, ko nir
parivi inu natuk.
8 Ko jinibb nga marme-
tutu, jinibb nga sete maro-
suri, ko jinibb nga marok-
loli murrun lenglengen, ko
jinibb nga marok-tortor
pinipni jinibb, ko jinibb
nga marok-loli m̃isij tevi
nesevin, ko jinibb ne botut
nir, ko jinibb nga marok-
surövi demij nir, ko jinibb
nga markerkeris, nir ko lat
nga nir pivi nabb nen nga
geken milep nga muror tevi
salpa. Ngok evi mijen erwen
nga vitunen.

Jerusalem nga mimerr

9 Ko san renge anglo nga
ebut nga bonevis martori
besin ebut nga nanu nga
marsij nir marwun rer evini
jik ko owra "Kupini, ko be-
viseni teim nesen se Natu
Sipsip nga mia-lik jin."
10 Ko derteren se Nem̃in
On orrul totonik, ko anglo
nen owosik van renge dr-
romo botwen nga milep san.
Ko eviseni Jerusalem tevik,
Ngaim On, nga mujubbul re
melrin ji Atua vini.
11 Ko erinrin renge mo-
ron nga mokpelari tetajer ji

Atua. Erinrin erpe nevöt nga
m̃irres san, erpe jaspa nga
m̃im̃erer kemkam̃e.
12 Ko nawot nen elep, owu
mare, ko epriv. Ko metali
ne nawot esngavöl drromon
eru, ko anglo esngavöl dr-
romon eru armetmeter. Ko
renge metali nen nir aruli
nise botnab̃e esngavöl dr-
romon eru se m̃eri Isrel nir.
13 Ko nawot nen devjen ivij
arto rrale ngaim, ko metali
itutlu arto renge devjen nga
ivij ngok nir. Itul re devjen
nga van renge Is e, ko itul
renge devjen nga van renge
Saot e, ko itul renge devjen
nga van renge Not e, ko itul
renge devjen nga van renge
Wes e.
14 Ko nawot nen ejnget
renge nevöt nga marlelep
esngavöl drromon eru. Ko
renge nevöt nga esngavöl
drromon eru nen aruli nise
aposol esngavöl drromon
eru se Natu Sipsip.
15 Ko anglo nga m̃irij tevik
otori norrngov nga mivi gol
nga purrongvi ngaim, metali
nir, ko nawot nen.
16 Ko norrngov ne devjen
nga ivij nga arsorsan, arivi
12 000 statia (ngok evi 2 400
kilomita). Ko owu mare kele
ejpari 12 000 statia.
17 Ko anglo orrongvi kele
nawot, ko emtul ejpari 144
kiubit (ngok evi 65 mita).
Kiubit nen evi kiubit nga
marok-rrongvi nanu nir ren-
gen tetajer.
18 Ko nawot nen evi jaspa,
nevöt nga m̃irres p̃elak san.
Ko ngaim armajinge gol nga
m̃im̃erer m̃irres p̃elak erpe
glas.
19 Ko nevöt nga marlelep
nga nawot ne ngaim m̃ijnget
ren arivi nevöt nga mar-
res lele nir. Nga womunen
evi jaspa, nga vitunen evi
sapaea, nga mivi itolin evi
akat, nga mivi ivajin evi
emeral,
20 nga mivi elmen evi
onikis, nga mivi ouwnon
evi kanilian, nga mivi ebu-
tun evi ialakwoj, nga mivi
owalin evi malakaet, nga
mivi eswen evi topas, nga
mivi songovlön evi kalse-
toni, nga mivi drromon san
evi takwaes, ko nga mivi
drromon erwen evi ametis.
21 Ko metali nga esngavöl
drromon eru nen arsavi ko
arlolir re perel. Perel nen
nir arlelep lenglengen ko
arpepriv. Sansan kobbong
orongwos parloli metali nen
e san. Ko sel nga muwlu
otvi liven ne ngaim, ar-
majinge gol nga m̃im̃erer
m̃irres p̃elak erpe glas.
22 Ko Naim On san ejki
renge Ngaim, suri Naim On
nen evi Numal Atua ne Dert-
eren Jijle, ko Natu Sipsip.
23 Ko sete emrreni nial
rrek navöl, suri moron se
Atua omor rengen, ko Natu
Sipsip evi nasul nen.
24 Ko jinibb nir parivel
bburbbur renge moron. Ko
batu numal nir ne iel ngatan
parlai nijor ser nir paran
rengen.
25 Ko metali nen nir
partep̃ir tetajer, suri nut-
pong pijki iok.
26 Ko nanu nga marlelep
ko nga marres p̃elak nir se

jinibb jijle nir parwosir vini
rengen.
27 Ko sete nanu san nga
purro pian ren, rreknga
jinibb san nga muloli
nanu nga m̃isij, rrek nga
m̃ikrekris. Nir kis kobbong
nga niser marto renge naul
ne mauren se Natu Sipsip,
nir ko paran rengen.

22

1 Ko anglo nen eviseni kele
nuwi seser ne mauren tevik.
Evilvil peleplari renge nai
seksakel se Atua ko se Natu
Sipsip.
2 Ko eseser van, eseser suri
live sel ne ngaim. Ko renge
jelin ko jelin, nai ne mau-
ren artur ren. Ko arwen
navöl jijle re navöl esngavöl
drromon eru re sia. Ko raon
arivi roi ne mesien nga parla
tweni mesien se jinibb jijle
nir.
3 Ko sete nanu san oto
renge ngaim nga Atua owra
evi nanu nga m̃isij. Ko nai
seksakel se Atua ko se Natu
Sipsip oto renge ngaim, ko
jinibb sen nir parsurövi.
4 Nir parlesi Ni non, ko
paruli nisen renge borngir.
5 Ko setemun nat pupong,
ko setemun nial p̃isin, ko
setemun parsuli nasul. Suri
Numal Atua ko vajin pivi
moron ser. Ko nir parivi
numal ko parmetmete nanu
jijle nir tuwi ngok vini.

Iesu pulwi vini

6 Mian ko anglo owrai
tevik, owra “Nale ngel nir ar-
weretun ko orongwos jinibb
puosurir. Ko Numal Atua,
nga mokla Nem̃in sen tevi
propet nir, okoni anglo sen
nga piviseni tevi jinibb sen
nir sev nga pia-pelari sete
ngasu.”
7 “Kuplesi! Bevinuk sete
ngasu! Ko neiren renge nir
nga marosuri nale ngel nir
renge naul ngel nga Atua
m̃ilair.”
8 Inu le, Jon, nurnge
ko nulesi nanu ngel nir.
Ko daron nga mornger ko
m̃elesir jile osuw, ko nujiol
vitan numatur renge ðela
anglo nga mivisenir tevik,
nuwra bosrövi.
9 Ko ni owra “Pijki, pi-
jki pa! Suri inu kele nuvi
jinibb ne majingen kobbong
erpe nik ko tuwam nir nga
marivi propet, ko nir jijle
nga marosuri nale nir nga
marto renge naul ngel. Kup-
surövi Atua kobbong pisan.”
10 Ko ni owrai tevik kele,
owra “Sete kupsilveni nale
se Atua nir nga marto renge
naul ngel, suri daron nen
evini mori nga nanu jijle
ngel nir para-pelari.
11 Si nga murrun m̃isij
p̃iplake pirpok tajer ko wor,
ko si nga murrun murro,
p̃iplake pirpok tajer ko wor.
Ko si nga murrun m̃irres
pirpok tajer ko wor, ko si nga
muon, pirpok tajer ko wor.”
12 Ko Iesu owra kele, “Bev-
inuk sete ngasu! Ko botori
tevik jinibb jijle nir nowlir,
ko ðelai tevi jinibb jijle nir
pusorsan tevi murrun nga
marloli.
13 Inu nuvi batu nanu jijle,
ko nuvi kele bongsi nanu
jijle. Inu nuwowomu jerjer,

ko inu bea-vivitu jerjer kele.
Inu nutipatune nanu nir, ko
inu bea-vinvini orer.
14 Neiren renge nir nga
parrawe sunsun ser ko
parviter vajin nga parurro
wene nai ne mauren, ko
parasi re metali ko paran
laut.
15 Ko vare renge ngaim,
nir nga marok-loli murru
lenglengen, nir nga marok-
loli botut, nir nga marok-loli
m̃isij tevi nesevin, nir nga
marok-tor pinpini jinibb, nir
nga marok-surövi demij nir,
ko nir nga nolor marto suri
gerisen.”

16 “Inu le, Iesu, nukoni an-
glo suk nga puwrowrai nanu
ngel nir tevi kami kalesia
nir. Inu nuvi metka se De-
vet. Inu nuvi moju nutrin
nga mimor m̃irres.”
17 Nem̃in On tevi ni nga
mirpe nesen se Kristo[I]
orwera “Kupini.” Ko
jinibb jijle nir nga parunge
nale ngel parwera kele,
“Kupini.” Kupini, nik
nga nolom mimesmes; nik
nga kumrreni kupla nuwi
ne mauren, kupini kupla
nawone, nowlin ejkie.

Nale nga vitu jer

18 Inu le Jon, nususur
metu tevi kami jijle nga
kamrunge nale se Atua nga
marto renge naul ngel: Poro
san p̃ilngi nawone nale kele
san puto tevi nale ngel nir,
ko Atua p̃ilngi kele nanu
nga marsij nir nga naul
ngel musp̃e surir, partor
kemkam̃e m̃ernen.
19 Ko poro san p̃ila tweni
bebje nale san nga muto
renge nale se Atua nga
marto renge naul ngel, ko
Atua p̃ila tweni jin wene
nai ne mauren nga moro
p̃ilai, ko setemun m̃ernen
pian laut ne Ngaim On nga
naul ngel musp̃e suri.
20 Ko ni nga muwra nale
ngel arivi weretunen owra
“Nuwretun, bevinuk sete
ngasu!” Pirpok ko. Kupini,
Numal Iesu.
21 Ko ngel evi bongsi nale
suk, nga Numal Iesu piptevi
kami jijle renge nalol nga
m̃irres p̃elak sen. Remse
kami.

I **22:17** Nesen se Kristo evi kerr kalesia.